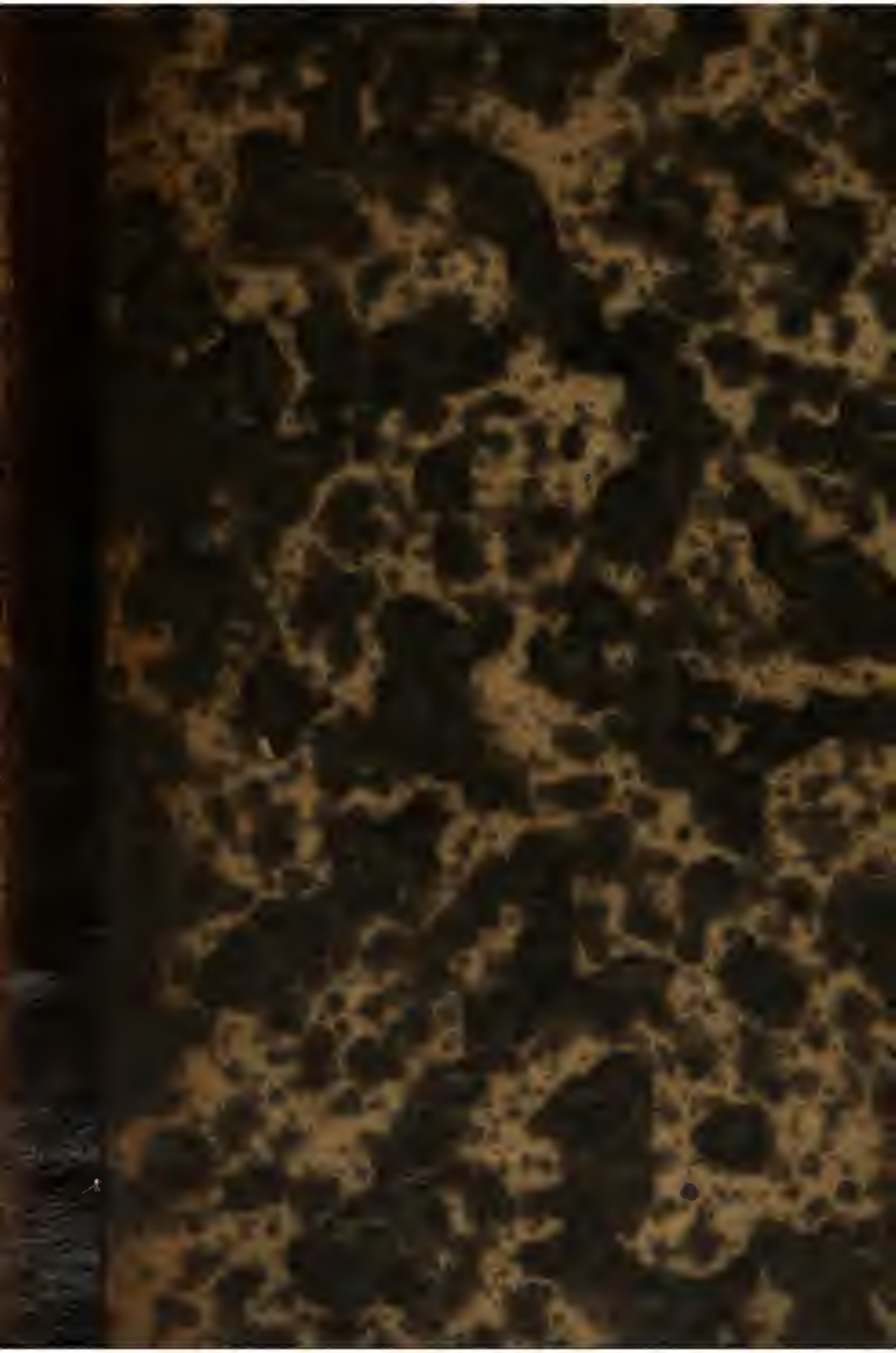

Acc 7269

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

AMMIANI MARCELLINI

QVAE SVPERSVNT

CVM NOTIS INTEGRIS

FRID. LINDENBROGII,

HENR. ET HADR. VALESIORVM

ET IAC. GRONOVII

QVIBVS

THOM. REINESII QVASDAM ET SVAS

ADIECIT

IO. AVGVSTIN. WAGNER

EDITIONEM ABSOLVIT

CAR. GOTTLOB AVG. ERFVRDT

TOMVS TERTIVS

LIPSIAE CIↃIↃCCCVIII.

IN LIBRARIA WEIDMANNIA

LONDINI APVD I. PAYNE ET MACKINLAY

ET W. H. LVNN

IN

AMMIANVM MARCELLINVM

NOTAE INTEGRAE

FRID. LINDENBROGII

HENR. ET HADR. VALESIORVM

ET IAC. GRONOVII

QVIBVS

THOM. REINESII QVASDAM ET SVAS

ADIECIT

IO. AVGVSTIN. WAGNER

EDITIONEM ABSOLVIT AC NOTAS PASSIM ADDIDIT

CAR. GOTTLOB AVG. ERFVRDT

TOMVS POSTERIOR

AD LIBR. XXIII — XXXI

ACCEDVNT INDICES

LIPSIAE CIↃIↃCCCVIII.

IN LIBRARIA WEIDMANNIA

LONDINI APVD I. PAYNE ET MACKINLAY

ET W. H. LVNN

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXIII. C. I.

1. *Quater ipſe ampl. inierat Magiſt.*] Hunc ultimum Conſulatum Iulianus inivit Antiochiae, ut docet Libanius in Oratione de vita ſua, et in προσφωνητικῷ ad calcem: eique feliciter annum auſpicanti idem Libanius Panegyricum dixit ex more. Ita Themiſtii Panegyricum Ioviano Aug. et Valentiniano Iuniori nobiliſſimo puero Coſſ. dictum legimus: et Claudiani libros de Conſulatibus Honorii. Neque Auguſtis tantum, ſed et privatis idem honos habebatur. Itaque et Lupicino Conſuli, et Richomeri Conſuli ac Magiſtro Equitum Panegyricum abs ſe dictum eſſe teſtatur Libanius in Orat. de vita ſua. Claudiani quoque carmina de Conſulatu Theodori, item Olybrii ac Probini habentur in manibus. Atque huius conſuetudinis veſtigium ante Iuliani tempora nullum reperio. VALES.

Quod poſt Diocletianum et Ariſtobulum.] Mirum eſt id ab Ammiano Marcellino aſſeri, ab his Coſſ. usque ad IV. Iuliani Conſulatum, nullum privatum Auguſto collegam fuiſſe. Atqui in Faſtis, tribus poſt Dioclet. et Ariſtob. annis, (anno 288. Cf. Corſinus de Praefectis Urbis p. 154. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. 1. p 74. W.) Maximianum Aug. II. Conſulem collega Ianuario legimus, ut Scriptorem noſtrum memoria labi neceſſe ſit. [In Faſtis quidem errorem inoleviſſe, et non *Maximiano Aug. II. ac Ianuario Coſſ.* ſed *Maximo II. ac Ianuario Coſſ.* hunc annum notandum eſſe, ex libro Faſtorum Cuſpiniani, ei ex hocce Ammiani loco aſſerit Onufrius. Sed ipſummet falli conſtat. Nam ſi in locum *Maximiani Aug. II. Conſulis Maximum II. Conſulem* cum Onufrio ſubſtituerimus, ſecundum Maximiani A. Conſulatum eadem opera ex Faſtis erademus. Nusquam enim alibi quam in hoc anno exſtat ac reperitur.] Ceterum cum hoc Ariſtobulo Carinus Auguſtus tertium Conſul Calendis Ianuarii proceſſerat, ſed victo atque occiſo ad Margum Myſiae Carino, Diocletianus victor Carini tamquam Tyranni nomen e Faſtis expunxit, eiusque loco ſe Conſulem renuntiavit, retento collega Ariſtobulo qui a partibus Carini ſteterat. Id docent Idatii Faſti, in quibus ſic habetur. Diocletiano II. et Ariſtobulo: *His Coſſ. occiſus eſt Carinus Margo, qui hoc ipſo anno cum Ariſtobulo Conſul proceſſerat.* Quo loco V. Cl. Iacobus Sirmundus quaedam ex coniectura inſeruit duabus lineolis incluſa, quae tamen abſunt a Mſ. Codice, ut mihi ipſe teſtatus eſt, cum hanc meam obſervationem ad eum detuliſſem. Sic enim edidit: [*Et levatus eſt Diocletianus Aug.*] *qui ipſo anno cum Ariſtobulo Conſul*

proceſſerat. Sed haec lectio defendi non poteſt. Nam primum longe antequam Carinus occideretur iu urbe Margo, Diocletianus ab exercitu Auguſtus fuerat renuntiatus: deinde ſi ita legimus, ſequitur Diocletiauum ante caedem Carini Coſ. cum Ariſtobulo proceſſiſſe: id enim ſonat verbum illud *proceſſerat.* At quomodo fieri id potuit, cum Ariſtobulus in caſtris Carini militaret, praecipuusque eius partium dux eſſet, quippe Praefectura Praetorii ſuccinctus: nec niſi occiſo demum Principe ſuo ad Diocletianum tranſiverit: ut docet Aurelius Victor c. 39. his verbis, quae nobis ad hanc obſervationem praeivere: *Retentique hoſtium fere omnes, ac maxime vir inſignis Ariſtobulus Praefectus Praetorio, per officia ſua; quae res poſt memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit, civili bello fortunis, fama, dignitate ſpoliatum neminem.* VALES.

Poſt Diocletianum et Ariſtobulum.] Recte: uti in Faſtis Siculis: Διοκλητιανοῦ Αὐγ. τὸ β. καὶ Ἀριστοβούλου. Faſti Capitolini: *Imp. Caeſ. C. Aurelius Diocletianus Aug.* II..... *Ariſtobulus.* Inſignis autem nec ferendus error Caſſiodori, qui hoſce Conſules Probo imperante facit. LINDENBR.

2. *Diligentiae tamen ubique diffidens.*] Horum verborum nullus bonus et huicce loco convcniens eſt ſenſus, auctorisque menti reſpondens. Vult enim dicere Marcellinus, Iulianum, quidquid toto orbe Romano agendum ſibi eſſet, diligenter conſideraſſe, licet belli Perſici apparatibus maxime eſſet intentus. In codice Colbertino ſcribitur: *Diligentiam tamen ubique diffidens.* Legendum eſt haud dubie: *Diligentiam tamen ubique dividens.* Sicut Virgilius ſcribit de Aenea in libro VIII. 20. (et IV. 285. W.)

Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partesque rapit varias, perque omnia verſat.

V autem ſaepe in F noſtri convertunt, et Germani nunc in verbis noſtris pro V littera F proferunt.] VALES.

Apud Hieroſolymam templum — inſtaurare ſumtibus cogitabat immodicis.] Rufinus Hiſtor. Eccleſ. lib. I. cap. 37. Socrates lib. III. cap. 17. Theodoretus lib. III. cap. 17. Sozomenus lib. V. cap. 21. Caſſiodorus Hiſtor. Tripart. lib. VI. cap. 43. Nicephorus Calliſt. lib. 10. cap. 32. Gregorius Nazianz. in Iulian. Orat. 2. Ioh. Chryſoſt. de laudibus Babylae Martyr. et contra Iudaeos *3. pag. 491.* LINDENBR.

Apud Hieroſolymam templum.] Quod noviſſime Conſtantino Max. imperante Iudaci inſtaurare aggreſſi fuerant: ſed eos Conſtantinus male multatos varia in loca diſperſit, ut narrat Chryſoſtomus Homil. 3. contra Iudaeos. Cedrenus ad annum XX. Conſtantini: καὶ ἰουδαίους περὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ πάλιν στασιάζοντας κωνσταντῖνος ὁ μέγας τιμωρησάμενος διεσκόρπισεν. De hac autem everſione ſub Iuliano loquitur Iulianus ipſe in fragmento Epiſtolae, quam D. Petavio viro doctiſſimo debemus, p. 295. Spanh. et Ambroſius in Ep. 29. ad Theodoſium his verbis: *Non audiſti Imp. quod cum iuſſiſſet Iulianus reparari templum Hieroſolymis, divino qui faciebant repagulum igne flagrarunt.* VALES.

Alypio.] Is eſt ad quem exſtant Iuliani Aug. Epiſtolae, quibus eum fratrem appellat: eiusdem meminit Libanius in Epiſt. ad D. Baſilium: παρεκάθηντό μοι τῶν ἐν ἀρχῇ γεγενημένων ἄλλοι

τε οὐκ ὀλίγοι, καὶ ὁ πάντα ἄριστος Ἀλύπιος ἱεροκλέους ἀνεψιὸς ἐκείνου. *Assidebant mihi Honorati plures, inter quos Alypius Hieroclis illius cognatus.* Huius Alypii filius fuit Hierocles, prisco illi Philosopho cognominis, de quo Marcellinus in lib. 29. c. 1. et Libanius in Ep. 314. ad Alypium. Eumdem intelligit Iulianus in Misopogone, pag. 84. VALES.

3. *Metuendi globi flammarum — cessavit inceptum*] Notatu digna haec Ammiani, pagani quippe, de frustra suscepto hoc opere narratio, cuius fidem, si Christianus ille fuisset, acriter a multis impugnatum iri credibile est: at vero nunc nemo audebit, ipsius quoque Iuliani (p. 295. Spanh.) auctoritate deterritus. De consilio si quaeris, quod in restaurando Iudaeorum templo secutus sit, Ammiano teste id egit, ut *imperii sui memoriam magnitudine operum propagaret*, sed, ut solent homines communia scilicet spernentes, insuper aliud quippiam propositum sibi habuisse videtur. Singularem quidem Iudaeorum amorem vix ei tribuas, imo prophetarum de fatis Hierosolymae vaticinia, licet everteudae Christianae pariter ac Mosaicae religionis studiosum, refellere voluisse suspiceris. Eo fine cum excidisset, ad convicianudi libidinem prolapsus insaniam illis exprobrat. De ipsa incendii origine *Michaelis Eqnes in Gütting. Magazin von Lichtenberg und Forster, 3ten Iahrg. St.* 6. *p.* 801. inprimisque 823. recte sic statuit, aërem in fornicibus subterraneis, qui per longum tempus clausi fuerint, facile potuisse flammam concipere. Conf. omnino Gibbon. T. v. p. 376. ff. W.

4. *Apronianum.*] Flavius Apronianus Praef. Urbi dicitur in lege 3. Cod. Th. de suariis et pecuariis. Nec recte Onuphrius in Fastis, L. Turcium Apronianum eum appellat: hic enim L. Turcius Apronianus Praefectus Urbi fuerat, Constantio II. et Constante Coss. ut est in Fastis Cuspiniani relatum. VALES. Vid. Corsini 227. 229. Ind. 1. Thom. Reinesium in Burmanni Sylloge Epp. T. v. p. 196 et Prosopogr. Cod. Theodos. it. Acta Traiectina P. IV. p. 185. ff. W.

Octavianum Proconsulem Africae] cf. XXIX. 3. W.

* *Venusto Vicariam commisit.*] Hic est, ut opinor, Venustus, quem *mirandum virum* vocat Macrobius in lib. 1. Saturn. capite 3. patremque ait fuisse Virii Nicomachi Flaviani, de quo infra dicturi sumus. De hoc Venusto exstat hodieque vetus Inscriptio Romae in hortis Iustiniani ad portam Flaminiam. DIS. OMNIPOTENTIBUS. LUCIUS. RAGONIUS. VENUSTUS. V. C. AUGUR. PUBLICUS. P. R. Q. PONTIFEX. VESTALIS. MAIOR. PERCEPTO. TAUROBOLIO. CRIOBOLIOQUE. X. KAL. IUN. DN. VALENTINIANO. AUG. IIII. ET NEOTERIO. COSS. ARAM. CONSACRAVIT. Hanc Inscriptionem, Romae a se descriptam, mihi communicavit Iacobus Sirmundus, vir de litteris optime meritus. In qua si quis forte miretur omissam esse mentionem Vicariae dignitatis gestae a Venusto; animadvertere debet hanc Inscriptionem in ara litteris rudibus inscriptam fuisse, et sola Venusti Sacerdotia in ea recenseri; civilium vero Dignitatum nullam fieri mentionem. * VALES.

Venusto Vicariam commisit *Hispaniam*, unde *ex Vicario* XXVIII, 1, 24. W.

Rufinum Arabium.] Scribendum *Aradium*, ut diserte legitur in Regio cod. 'Vatic.' [ac Colbert.] et Rom. ac Aug. Editionis

Mariangeli Accurſii. Atque ita coniecerat Iuretus ad Symmachi Auctarium, motus auctoritate veterum Inſcriptionum, in quibus Aradius Rufinus exaratur. *Ad hunc Rufinum exſtant Epiſtolae Libanii duae in libro 4. videlicet 268. et 269.* VALES. Cf. Prosopogr. Cod. Theodoſ. W.

Avunculi ſui Iuliani.] Hic Iuliani Praefecti Praetorio filius, Baſilinae frater, antea Praefectus Aegypti fuerat teſte Iuliano in Epiſt. x. ad Alexandrinos. Poſtea Comes Orientis, Mamertino et Nevitta Coſſ. lege 51. Cod. Th. de Decurionibus. VALES.

5. *Omine praeſentiſſimo*] certiſſimo. W.

Felice enim Largitionum Comite.] Hic ob nefarium ſacrilegium, quod in ſacroſancta vaſa commiſerat una cum Iuliano Comite Orientis, miſere periit, ut narrat Theodoritus lib. 3. Idem deſertor fidei in gratiam Iuliani, a Chriſti religione ad numinum cultum deſciverat, quod praeter Theodoritum teſtatur et Libanius in Orat. pro Ariſtophane Corinthio (Reisk. 1. p. 436.): *μετὰ τούτων ἐστὶ φῆλιξ ὁ καλὸς καὶ γενναῖος, τούτῳ μὲν ἀρχαῖος ἑταῖρος, θεοῖς δὲ νεωστὶ φίλος, ἡγεμόνι σοι χρησάμενος ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν κρειττόνων.* Suffragatores Ariſtophanis Libanius hic producit praecipuos in amicitia Iuliani; Maximum in primis ac Priſcum Philoſophos, deinde Elpidium. Sic enim legendum, *ἀλλ' οὐδ' ἠλπίδιος, ὃν* etc. Male vulgo *ἐλπίδος* legitur, quod quemvis vel doctiſſimum interpretem in errorem induxiſſet. Hic eſt Elpidius Comes rerum privatarum, cuius ibidem meminit Theodoritus, et Libanius in Ep. 29. ad Iulianum Aug. Vide Chryſoſt. Orat. 2. de S. Babyla contra Gentiles, ubi de Iuliani Comitis Orientis morte quaedam memorat ſatis recondita. Notabis etiam obiter Sancti Patris *μνημονικὸν σφάλμα*. De Iuliani enim Comitis morte ita loquitur, ac ſi ante translationem Relliquiarum S. Babylae contigiſſet; cum tamen anno poſt acciderit. Huiusmodi errata obrepere plerumque ſolent etiam doctiſſimis hominibus, non tam memoriae vitio, quam per imprudentiam, dum minime advertunt quae dicuntur. Vide eiusdem Chryſoſtomi Homiliam 4. in Matthaeum. VALES.

Publicos contuens titulos.] Statuarum ſcilicet atque imaginum Principis, quae per fora atque in locis publicis viſebantur. Erant autem huiusmodi, Dn. N. Claudius Iulianus P. F. Aug. De hoc porro Antiochenſium in Iulianum convicio loqui videtur Iulianus in Miſopog. p. 87. (p. 355. Spanh.) *εἰς αὐτοὺς ὑβρίζοντες τοὺς ἄρχοντας καὶ τούτων εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ γενείου τρίχας, καὶ τὰ ἐν τοῖς νομίσμασι χαράγματα*: quamquam *χαραγμάτων* vocabulo effigiem tauri numinis impreſſam intelligi ſatius eſt, in quam iocabantur Syri, teſte Socrate in libro 3. VALES. Locus ita intelligendus: titulis imaginum et ſtatuarum et numorum inſcriptum erat *Dn. N.* (Dominus Noſter) *Claudius Iulianus P. F.* (Pius Felix) *Auguſtus.* Plebs autem, omiſſis quibusdam, maligne pronuntiabat: *Felicem Iulianum Auguſtumque*, hoc volens, ut priores nuper mortuos Iulianus propediem ſequeretur. W.

6. *Saevum*] malum, triſte omen. W.

Cal. Ian. adſcendente eo gr. Genii templum.] Iulianus Aug. quartum Conſul Antiochiae proceſſit Kal. Ian. et ſacrificaturus ex more, Genii publici templum adſcendit. Poſtridie, quod is dies ater habebatur, quievit domi. Tertio die demum (qui dies

erat votorum) in aede Iovis Philii vota pro salute sua ac pop. Rom. nuncupavit, ut ipse testatur in Misopog. p. 70. (p. 346. Spanh.) quem locum, quia illustris est, nec a Martinio interprete intellectus, hic apponam: ἡ Σύρων ἦκει νουμηνία· εἶτα ὁ Καῖσαρ αὖθις εἰς Φιλίου διός· εἶτα ἡ πάγκοινος ἑορτὴ, καὶ ὁ Καῖσαρ εἰς τὸ τῆς τύχης ἔρχεται τέμενος· ἐπισχὼν δὲ τὴν ἀποφοράδα, πάλιν ἐς Φιλίου τὰς εὐχὰς ἀναλαμβάνει κατὰ τὰ πάτρια. *Venerunt Calendae Syrorum: rursus Caesar ad Iovis Philii. Deinde Calendae Ianuariae: et Caesar Genii templum adit: tum intermisso atro die, rursus in aede Iovis Philii vota suscipit more maiorum.* πάγκοινος igitur ἑορτὴ sunt Cal. Ianuariae, quod is dies per totum orbem Rom. festus haberetur, etiamsi non omnes inde initium anni ducerent. Verbi gratia, Syri a Dio, qui Novembri Iuliano respondet, annum tunc ordiebantur. Itaque in hoc Iuliani loco ἡ Σύρων νουμηνία primus est dies mensis Dii. Explicationem vero nostram aperte confirmat Libanius in descriptione Calendarum in tomo 1. (Reisk. 1. p. 256. ff.) his verbis, quae Latino brevitatis causa hic afferam: *Ac festa quidem alia familiarum sunt, alia civitatum, quaedam etiam populorum. Hoc autem unum commune est omnibus, qui sub Imperio Rom. degunt: celebraturque anno hoc quidem ineunte, illo vero exeunte.* Idem in Orat. de vita sua, pag. 75. τὴν μεγίστην ἑορτὴν ἥ τε κοινὴ τῶν ὑπὸ ῥωμαίους ὄντων Calendas Ian. vocat, itemque in Apologia pag. 604. Lucianus in Pseudologista μεγάλην νουμηνίαν appellat. Sed et ipsa votorum commemoratio, de quibus ibi Iulianus loquitur, nullum dubitationi locum relinquit. Vota enim 3. Non. Ian. suscipi solebant, ut docet Lucianus in loco cit. et Calendarium Herwartii. De Genii templo Antiochiae Euagrius in lib. 1. cap. 16. VALES.

Genii templum] nempe populi Rom. quale et Alexandriae fuisse didicimus XXII, 11. *diuturnior*, senior, aetate provectus. W.

Incertum] Sic edd. antiquiores. Gronoviana *interitum*, operarum errore, quem fideliter propagavit Ernesti. W.

7. *Constantinop. terrae pulsu vibratam.*] De hoc terrae motu loquitur Libanius in Orat. funebri, ubi eum Iuliani sacrificiis et postulationibus sedatum esse scribit (Reisk. 1. p. 581.): ἔσεισε μὲν ποσειδῶν τὴν μεγάλην ἐν θράκῃ πόλιν, etc. quae in Editionibus vulgatis desiderantur, ingenti aliquot paginarum lacuna. Eiusdem terrae motus mentio fit in Victoris Epitome. VALES.

Irruentibus armis externis lex una sit et perpetua, etc.] Livius lib. XLIII. *Iure gentium hoc evenit, ut arma armis propulsentur.* Ulpianus L. 1. §. 27. ff. de vi et vi armat. *Vim vi repellere licere Cassius scribit, idque ius natura comparatur: apparet autem, inquit, ex eo, arma armis repellere licere.* L. 3. §. 9. ff. eod. L. 1. C. undo vi. L. 3. C. ad Leg. Corn. de Sicar. L. 4. in princ. ad L. Aquil. L. ut vim. ff. de iust. et iure. Cicero lib. 1. Offic. *Est haec non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, ut si vita nostra in aliquas insidias, in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis.* Idem in Orat. pro Milone. LINDENBR.

Nihil renitente vi moris.] Mf. *nihil remittente vim oris.* ita. *nihil remittente vi mortis.* Metus enim mortis nihil remittit,

ſed contra vim inferentem omni ratione nos defendere cogit. LINDENBR.

Nihil remittente vi moris] i. e. iuris naturae, quod defenſionem ſui permittit, immo praecipit. Niſi vero cum Lindenbrogio legendum *mortis*. Sic Erneſti, et ego *mortis* praetulerim, ut *vis mortis nihil remittens* ſit metus mortis, ad quem ſileant omnes leges. W.

CAPVT II.

1. *Speciosa*] laudabili, liberali. W.

2. *Solum Arsacem monuerat Armeniae regem*] quocum donis atque muneribus in ſocietatem tracto (XXI, 6.) Conſtantius ſine dubio pepigerat, ut ſubſidia iuſſus mitteret. Verbum *monuerat* pro re nata nimis lene eſt. Cf. Gibbon. T. V. p. 464. W.

Rumore praecurso (paullo poſt *fama praecurſa*) prius, quam rumor ipſe ad Perſas perveniret, *per militares numeros* per ſtationes diverſas diſperſos. *Teſſera expeditionali*, evocationis etiam dicta. W.

3. *Heliopoliten* Aegyptum quendam *Alexandrum Syriacae iurisdictioni praefecit* Conſularem conſtituit. v. XIV, 7. et ibi not. Alios illius aetatis *Alexandros* recenſet Wernsd. ad Himer. p. 864. W.

Alexandrum Syriacae iurisd. pr. turb. et saevum.] De quo Libauius loquitur in Ep. 707. ad Iuliauum Aug. ubi eum aſperioris ingenii fuiſſe ſignificat. *Ad hunc eumdem Alexaudrum exſtant Epiſtolae 274. et 281. Libanii in lib. IV.* VALES.

5. *Tarsum Ciliciae reversurum.*] Iulianum Antiochia proficiſcentem Antiochenſis ordo honoris cauſa proſecutus, cum ſuppliciter rogaret, ut delictorum veniam ſibi concederet: Iulianus eis reſpondit, ſe nequaquam Antiochiae, ſed Tarſi hiberna acturum, ſi ſalvus e Perſide reverteretur, teſte Libanio de vita ſua, pag. 44. Id autem reſponſum cum his quae ibidem refert Libanius, Curialibus Antiochenis a Iuliano datum eſt in manſione 1. quae Litharbis dicebatur, ut teſtatur Iulianus in Epiſt. 27. ad Libanium. Has porro Iuliani minas ut averterent Antiochenſes, eorum rogatu Libanius Orationem ad Iulianum ſcripſit, quae πρεσβευτικὸς ſeu legatio inſcribitur: qua veniam pro civibus ſuppliciter poſcit; orat. ne Imperator ſolita hibernacula dimittat, neve apud Tarſenſes homines longe petulantiſſimos hiemare velit. Alteram quoque Orationem ad Antiochenſes idem Libanius ſcripſit de Imperatoris ira, cuius meminit Socratea in lib. 3. cap. 17. quae brevi, ſi Deus dederit, a nobis edetur. VALES.

Memorium Praesidem.] De quo Libanius in Epiſt. 352. *et in libri 4. Epiſtola 275. ubi eum Praeſidem Ciliciae fuiſſe teſtatur:* et Iulianus ipſe in Orat. ad Heraclitum, πῶς χνιστέον. VALES.

Sepultum est] XXV, 9. W.

6. *Aprilante coelo*] tempeſtate calidiore, vere appropinquante. *Hierapolim*, urbem Commagenes, XXI, 13. W.

7. *Id enim curatius observarat.*] Cum enim esset Hierapoli, fidos exploratores praemiserat, qui caverent ne quis ad Persas transfugeret, consilia sua, et profectionem hostibus proditurus, ut ipsemet scribit in Epist. ad Libanium Quaestorem. Quod quidem Iuliani consilium non immerito praedicat Libanius in Oratione funebri, pag. 311. (Reisk. I. p. 594.) μεγάλην οὖσαν εἰδὼς ἐν ἀποῤῥήτοις ῥοπὴν, οὐκ εἰσόδου χρόνον, οὐκ εἰσβολῆς ὁδὸν, οὐ μηχανημάτων τρόπον, οὐδὲν ὧν ἐστρέφεν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐξήνεγκεν· εἰδὼς ὅτι πᾶν ἐκλαληθὲν εὐθὺς ἐστὶν ἐν ὠσὶ κατασκόπων, etc. *Cum maximum momentum in silentio esse cerneret, neque profectionis tempus, neque qua via irrupturus esset, neque machinarum speciem, neque quidquam eorum quae volvebat animo, patefecit: gnarus, simul atque quid evulgatum esset, ad exploratorum aures permanare.* VALES.

Assyrios] Assyriam, provinciam Persiae, Adiabenen etiam eo tempore dictam. v. infra c. 6. §. 15. W.

Scytharum auxiliis.] Praecipue Gothorum: horum enim distincte meminit Zosimus in lib. 3. c. 25. in pugna illa ad Ctesiphontem: φεύγουσι δὲ ἐπεκδραμόντες οἱ ῥωμαῖοι καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ Γότθοι. VALES.

Scytharum auxiliis] qui tamen non socii erant, sed stipendiarii e vicinis barbaris gentibus conscripti. Zosim. III. 25. et Notitia Imperii. W.

Venit ad Batnas.] De hoc opido Iulianum in Epist. 27. ad Libanium loqui Lindenbrogius putavit: sed ex ipsa Epist. facile est hunc errorem refellere. Ait enim Iulianus ab Antiochia progressum se esse usque ad Litharba, qui est viculus in Chalcide: inde Berroeam venisse, ibique diem integrum mansisse: tum ad Batnas locum ita dictum accessisse. Cumque diei spatium Batnis moratus esset, Hierapolim contendisse: atque hinc ad Libanium se litteras dare. Ceterum Hierapoli triduum moratus Iulianus, Euphratem navali ponte traiecit, Batnasque, quod Osdroenae opidum est, venit, ut Zosimus in lib. 3. c. 12. Marcellinusque testantur. Duae igitur Batnae in hoc Iuliani itinere occurrunt. Prior locus est in Syria cis Euphratem: alterum est opidum Osdroenae trans Euphratem satis celebre. Utrumque opidum manifeste distinguitur in Antonini Itinerario. *Iter a Callecomâ Edessam millia plus minus* 85. *sic. Batnas m. p. m.* 24. *Hierapoli m. p. m.* 21. *Thilaticomum m. p. m.* x. *Batnas m. p. m.* 15. *Edessa m. p. m.* 15. Tabula quoque Peutingerorum utrumque opidum aperte distinguit: Ab Antiochia *Emma m.* 23. *Chalcida* xx. *Beroea* 29. *Bannis* 27. *Thiltauri* 25. *Bathna* 12. *Hierapoli* 12. *Zeugma m.* 24. VALES.

Batnas municipium Osdroenae.] Zosimus lib. III. c. 12. Βάτνας τῆς Ὀσδροηνῆς πολίχνιόν τι. Iulianus Epist. 28. ad Libanium: Βάτναι, βαρβαρικὸν ὄνομα τοῦτο, Τύριον ἐστὶν ἑλληνικόν: et quae sequuntur, situm huius municipii ostendentia. LINDENBR. Cf. notam ad XIV, 3. W.

8. *Quinquaginta obruit homines*] Id quomodo accidere potuerit, non satis intelligo. *Paleae* enim saccis conditae, et ad summam altitudinem congestae tot homines pondere suo obruere potuisse vix credibile, nisi trabibus passim firmatas metas istas ponamus. Columella certe de re rust. I, 6. 9. ubi de fructibus

condendis loquitur, ſiccas res congerendas ait *tabulatis*, ut frumenta, foenum, frondes, *paleae*, ceteraque pabula. Nec me fugit, paleis antiquorum, qui bubus in orbem actis vel curribus triturabant, ſtramen ipſum comminutum miſceri, atque ita ad paſcendas pecudes adhiberi ſolitum, ſed nec hoc tantum ponderis addidiſſe acervis illis videtur, ut tantum hominum numerum enecaret. Nil me iuvarunt *Schoettgenius* de tritura, et *Paulſen* vom Ackerbau der Morgenländer. W.

CAPVT III.

1. *Carras antiquum oppidum Craſſor. et Romani exercitus aerumnis inſigne.*] Undecim puta Legionum ſtrage, et ipſius Craſſi interitu inſigne. Florus lib. III. cap. 11. Plutarchus in Craſſo, Appianus in Parth. (T. III. ed. Schweighaeuſ. p. 55. ff.) Dio lib. 40. c. 25. Strabo lib. 16. p. 747. Almel. Ovidius Faſtor. lib. VI. Eutropius lib. VI. c. 18. (15.) Oroſius lib. VI. cap. XIII. LINDENBR.

Carras antiquum oppidum] Moſi Haran. v. ſupra XVIII, 7. W.

Unde duae duc. in Perſ. viae regiae.] Idem narrat Zoſimus in lib. 3. c. 12. ex Eunapio, quem fere integrum exſcripſit, teſte Photio: *δυοῖν τοίνυν ἐντεῦθεν ὁδοῖν, παρακειμέναιν, τῆς μὲν διὰ τοῦ ποταμοῦ τίγρητος καὶ πόλεως νισίβιος ταῖς ἀδιαβηνῶν σατραπείαις ἐμβαλλούσης, τῆς δὲ διὰ τοῦ εὐφράτου καὶ τοῦ κιρκησίου*, etc. *Cum autem duae ex eo loco viae ducerentur, quarum altera quidem per fl. Tigrim, et Niſibenam civitatem in Adiabenam excurrit, altera autem per Euphratem, et Circeſium Caſtrum*, etc. VALES.

2. *Lunae, quae religioſe per eos colitur tractus.*] Herodianus lib. IV. Spartianus in Caracalla. LINDENBR.

Religioſe colitur] Aſtartes nomine. W.

Paludamentum purpureum.] Idem refert Zoſimus libro 4. c. 4. his verbis: *τούτῳ γὰρ* (Procopio) *ὡς γένει συναπτομένῳ μέρος τι τῆς δυνάμεως ἐμπιστεύσας ἐκέλευσεν ἅμα σεβαστιανῷ διὰ τῆς ἀδιαβηνῆς χωροῦντι ἀπαντῆσαί οἱ δι' ἑτέρας ὁδοῦ κατὰ τῶν πολεμίων ἰόντι, δοὺς αὐτῷ καὶ βασιλικὴν στολὴν ἔχειν.* VALES.

Propinquo ſuo tradidiſſe Procopio.] Cedrenus Procopium Iuliani cognatum, ſeu *ἀνεψιὸν* nominat. Itaque conſobrinos Iulianum ac Procopium fuiſſe exiſtimo. Sane in lib. 26. cap. 6. Iuliani cognatus dicitur. VALES.

3. *Viſorum interpretes.*] Lib. XIV. *Viſa nocturna.* Gloſſar. *Viſum, ὅραμα, ἐνύπνιον.* Priſcianus lib. XI. *Viſum, τὸ ὁρᾶθεν, καὶ τὸ ὅραμα.* *Arnob. lib. 2. pag. 27. *Quibus modis inſomnia fiant, quibus viſa.** LINDENBR.

Palatini Apollinis templum] ab Auguſto conditum. *Cumana carmina*, libri Sibyllini, in baſi ſtatuae Apollinis ab eodem Auguſto ibi reconditi. Locus facit ad hiſtoriam carminum Sibyllinorum, quae poſt Ammianum adeo adhuc exſtitiſſe patet, quamquam alii temporibus Sullanis, alii una cum Capitolio conſumta incendio fuiſſe tradiderint, de quo vide Salmaſium ad Solinum p. 55. W.

4. *Procurſatorum* equitum leviter armatorum *anhelantium* anhelo curſu XVI, 12. prae celeritate ſpiritum vix ducentium. W.

5. *Triginta millia lect. militum.*] Libanius in Oratione funebri, (Reisk. I. p. 594.) XX. dumtaxat millia ponit: ἀποσχίσας τῆς δυνάμεως μυριάδας ὁπλιτῶν δύο, τούτους μὲν ἐπὶ τὸν τίγρητα πέμπει, φυλάξοντάς τε τὴν γῆν, εἴτι ταύτῃ προσίῃ δεινὸν, καὶ παρεσομένους κατὰ καιρὸν καλοῦντι· χρῆν δὲ ἄρα καὶ τὸν ἁρμένιον παραπλήσιόν τι ποιεῖν, et reliqua cum Ammiani narratione mirifice congruentia. Zoſimus l. 3. c. 12. (ubi vid. Reitemeier p. 574. W.) XVIII. millia peditum dumtaxat Sebaſtiano et Procopio commiſſa elle memorat, quae Tigris ripam tuerentur: ſed Sozomenus in lib. 6. XX. dicit. VALES.

Sebaſtiano ex Duce Aegypti.] Is eſt igitur Sebaſtianus Dux Aegypti, ſecta Manichaeus, audax et petulans iuvenis, qui Georgium pulſo Athanaſio in ſede Alexandrina armis impoſuit, ut ſcribit Athanaſius in Ep. ad Solitarios, et in Apologia; qui eum δοῦκα et στρατηλάτην nominat pallim. Erat autem filius Antiphili, a quo in diſciplinam traditus Libanio, mox relicto eloquentiae ſtudio ad militiam ſe contulit, tametſi excellenti ingenio praeditus: ut docet Libanius in Epiſt. 2. ad Antiphilum, quibus ei aliam ſubiungit ad Sebaſtianum, exhortans ut redeat. Exſtant in Editione Cracovienſi Lat. Libanius 308. 340. 494. Epiſtolas ad eum ſcribit. VALES.

Intra Tigridem] eo non transmiſſo. — Ex *incauto latere*, non ſatis munito. *Corduenam*, XVIII. 6. (antiquioribus. Straboni, cet. Gordyene, hodie *Kurden*) montanam Armeniae regionem, et *Moxoënam*, itidem montanam, magis tamen orientem verſus ad fines. *Chiliocome uberis Mediae* vel potius Aſſyriae *tractus*. vide *Mannert Perſien* P. V. Faſc. 2. p. 225. ſ. *praeſtricto curſu* ὡς ἐν παρόδῳ. W.

Neceſſitatum articulis adfuturi] adiuturi, ſi forte nimis promerent hoſtes. W.

6. *Dextrorſus*] ad Euphratem. W.

Equus Babylonius nomine.] Non novum, equis quoque nomina indi ſolere. Apud Dionem *Incitatus* et *Pertinax* equi laudantur: apud Capitolin. in Vero *Volucer*. Apud Pauſan. lib. 6. pag. 166. Phoenix, Corax, Cnacias, Samus. Apud Tzetzen in Lycophr. pag. 33. Pſylla, Arpinna, Xanthus et Ballias 39. Melillio equus apud Senec. Controv. pag. 50. num. 32. Vid. Camerar. de Nominib. equeſtrib. pag. 104. Vid. Auguſtin. de Civit. Dei lib. 2. cap. 4. Et alia multa equorum nomina Romae in tabula marmorea leguntur. LINDENBR.

Auro lapillisque ornamenta diſtincta] Bene de his ornamentis Ioh. Chryſoſt. Orat. de ſe ipſum laedente pag. 9. Τί ποτ' οὖν ἐστὶν ἵππου ἀρετή· ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ στομάτων δεσμὸν ἐκ σηρικῶν συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοκάμους χρυσοῦς σχοινίοις συμπεπλεγμένους, ἢ τὸ ὁρμικὸν εἶναι καὶ εὐσχελῆ, etc. Imperatorios vero equos haec magnificentia proprie decebat. Itaque privatis iure interdicta Conſtitutione Leonis Imp. L. unic. C. Nulli licere in frenis, etc. LINDENBR.

Ornamenta phaleras *conſperſit* pulvere. W.

7. *Davanam venit.*] Dabana dicitur in Notitia Imperii Romani ſub Duce Osdroenae una cum Callinico. Procopius lib. 2. περὶ κτισμάτων, δαβανὰς nominat. VALES.

Davanam (alii Tabanam, Iſidoro Characenſi fortaſſe Alama) *Beliae* (Iſidoro *Belicha*) v. Mannert v, 2. p. 270. 284. W.

Calliniſum.] Scribe Callinicum, ut Eutropius, Zoſimus ac Marcellinus Comes in Anaſtaſio appellant. Hierocles mſ. in συνεκδήμῳ: ἐπαρχία ὀσδροηνῆς ὑπὸ ἡγεμόνος πόλεις αἴδε. λεοντόπολις ἡ πρὸς καλλινίκῃ. βίνδα. Haec urbs condita eſt a Seleuco Callinico, ut docet Chronicum Alexandr. Olympiade 134. anno 1. σέλευκος καλλίνικος ἐν μεσοποταμίᾳ καλλινίκου πόλιν κτίζει: ſed falli hunc Auctorem docuit me Libanius. Is in Epiſt. ad Ariſtaenetum ait, Callinicum ſtationem eſſe in Meſopotamia circa Euphratem, ita vocatam ex eo quod Callinicus Sophiſta ibi occiſus eſt. Unde apparet recentiorem fuiſſe eius loci appellationem. Callinicus enim Sophiſta cognomine Sutorius, vixit ſub Gallieno, teſte Suida: cui Proſphoneticum ſcripſit. Rerum quoque Alexandrinarum hiſtoriam x. libris ſcripſit, quod opus citatur ab Hieronymo in Commentariis in Danielem. VALES.

Callinicum (antea *Nicephorium*, ſaeculo poſt *Leontopolis*, nunc *Racca*) *commercandi optimitate gratiſſimum* (floſculi Ammianei) Mannert l. c. p. 286. W.

Ad diem VI. *Kal. quo Romae matri Deorum pompae celebrantur.*] Notat eumdem hunc diem Vib. Sequeſter, in lib. de Flumin. pag. 329. *Almon Romae, ubi mater Deum* VI. *Kal. April. lavatur.* Kalendarium vet. ruſticum, quod in Bibliotheca Farneſia adſervatur: *Menſe Martio* LIBERAL. QUINQUATRIA. LAVATIO. LINDENBR.

Ad diem VI. *Cal.*] Scrib. *a. d.* VI. quod eſt ante diem 6. Porro hic dies ex re ipſa Lavatio dicebatur. Primo enim die qui erat a. d. IX. Cal. Aprilis, Galli comam iactantes, crebris ictibus lacertos cruentabant: atque is dies ſanguinis dicebatur, teſte Tertulliano in Carmine ad Senatorem, et Trebellio Pollione in Geſtis Claudii. Idem Tertullianus in Apolog. haec habet: *Archigallus ille ſanctiſſimus nono Kalendarum earumdem* (April.) *ſanguinem impurum lacertos etiam caſtrando libabat.* *Hanc *feſtivitatem ſanguinis* vocat Auguſtinus in tractatu 7. in Iohannem. *Meminit etiam eius feſti auctor Quaeſtionum veteris et novi Teſtameuti, quaeſt. 84.* Proximus dies magna omnium laetitia celebrabatur, eoque Hilaria dictus, teſte Macrobio lib. 1. Saturn. Tertio quieſcebant. Quarto demum die, qui erat ante diem VI. Cal. Apr. ſimulacrum Cybelae carpento impoſitum Almonis aqua abluebant; hic dies Lavatio; ille Requietio dicebatur, ut docet Calendarium Romanum Conſtantini aevo exaratum, quod Georgio Herwartio debemus: XI. *Arbor intrat.* X. *Tubiluſtrium.* IX. *Kal. Apr. Sanguen.* VIII. *Hilaria.* VII. *Requietio.* VI. *Lavatio.* Quem locum valde illuſtrat Iulianus in Hymno quem in Deorum Matrem compoſuit, p. 168. Spanh. τίμνεσθαι γὰρ φασὶ τὸ ἱερὸν δένδρον καθ' ἣν ἡμέραν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ἰσημερινῆς ἀψίδος ἔρχεται. εἶθ' ἑξῆς πυρσαλπισμὸς παραλαμβάνεται. τῇ τρίτῃ δὲ τέμνεται τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόῤῥητον θέρος τοῦ θεοῦ γάλλου. ἐπὶ τούτοις ἱλάρια φασὶ καὶ ἑορταί. Igitur XI. Kal. Apr. quo primum die Sol aequinoctialem circulum attingit, pinus ſuccidebatur, et in Deum Matris ſacrarium

inferebatur. Arnobius lib. 5. *Quid enim sibi vult illa pinus, quam semper statis diebus in Deum Matris intromittitis sanctuarium?* sic legendum. Postridie erat Tubilustrium, quem περισαλπισμὸν vocat Iulianus. Eo enim die tubae, quarum in sacris frequens est usus, lustrabantur, teste Festo. VALES. Cf. Spanhem. ad Callimachi Lav. Palladis p. 597. ed. Ernesti, et interpretes ad Val. Flaccum VIII, 239. W.

Carpentum quo vehitur simulacrum.] Ambrosius Episc. lib. III. Epist. 48. *Currus suos simulato Almonis in flumine lavat Cybele.* Sed quo ritu currus hic ad flumen deductus sit, Prudentius V. Cl. in parte indicat, cuius hi versus sunt, Hymno X. περὶ στεφάνων v. 153.

Quid esse vobis aestimem proiectius?
Nudare plantas ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idaeae sacris.
Lapis nigellus evehendus essedo
Muliebris oris, clausus argento sedet:
Quem dum ad lavacrum praeeundo ductis,
Pedes remotis atterentes calceis,
Almonis usque perventis rivulum.

Tertull. de Baptismo cap. 5. *Ipsos etiam Deos suos lavationibus efferunt.* Lucan. lib. I. vers. 600.

Et lotam parvo revocant Almone Cybellen. LINDENBR.

Reinesius adscripsit: „*annales, carpentum, et, quod vehitur, simulacrum.* Sic Casp. Barth. ad Claudian. de bello Gildon. 119. Omnia enim sacra cum ipso lapide fuere abluta.“ W.

8. *Sub pellibus*] tentoriis. *Gratanter* κεχαρισμένως lubenter et benevole. *Furta bellorum* κλέμματα πολέμου. Thucyd. V, 9. W.

9. *Classis advenit.*] Sexcentarum navium, teste Zosimo: praeter quas quingentae erant scorteae, et quinquaginta tectae, et alia plana navigia ad compingendos pontes; alia item quae alimenta et machinas portabant. Idem Praefectos classis Constantium et Lucianum nominat. VALES.

Xerxis instar classis] eodem fere numero navium, quo Xerxis olim. *Latissimum Euphratem arctabat* ut prae navibus aqua vix conspici posset. *Bellatrices,* militea vehentes. W.

CAPVT IV.

1. *Circumscripte*] h. l. non potest esse *paucis,* uti Ernestio visum est, praecesserat enim *breviter,* imo vero περιφραστικῶς quasi, ut notionem certam atque perspicuam animo concipiant *ignorantes.* — Ceterum, ut Ammianus ipse ingenio suo modeste diffisus est, sic ego, mechanices plane rudis, timidiuscule ad interpretandum contextum accedo, quem dictio Marcellina obscuriorem subinde fecit. Accuratius omnia, quam vel ille vel ego exposuimus, cognoscere si quis cupit, is adeat mihi, ut antiquiores praeteream, Lipsium in Poliorceticis, interpretes ad Vegetium cet. *Nastium,* qui inter recentiores optime de machinis bellicis egit in *Griech. Kriegsalterthümern* p. 110—206. et ad calcem libri *Folardi, Silberschlagii* aliorumque delineationes adiecit. W.

Ballista] quam tamen cum *Catapulta*, cuius nomen illa aetate non amplius in usu fuerit, confudisse tradit *Nastius* p. 185. W.

2. *Ferrum axiculis* asseribus, trabibus *compaginatur* includitur, firmatur, in *regulae* (Lineal) *maioris modum extentum* longius prominens — *cuius ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit*, sine ornatu brevius dicere poterat: ex quo ferro in medio polito *quadratus stilus* itidem ferreus? *eminet extentius*, paullulum exstat altior et *cavatus* in rotunditatem *ad canalis angusti meatum*, ita ut crenae, quae supposititae regulae incisa est, accurate aptetur atque respondeat — *et hac* sc. parte, uti stilus crenae immissus, *multiplici chorda nervorum tortilium* multis nervis tortilibus (qui tamen non funibus cannabinis, sed crassioribus fidibus ex intestinis animalium contortis, aliisque, quibus maior vis inest elastica, constabant) *illigatus* — eique *duae ligneae cochleae* (Schrauben?) *coniunguntur* — artifex *contemplabilis* active: accurate observans *in temonis* regulae *cavamen* crenam *apponit sagittam conglutinatam* quidni praefixam? — iuvenes verlant *rotabilem flexum* (Winden). W.

3. Cum *ad extremitatem nervorum* stilus retractus sit, tum *percita* sagitta *avolat* tam celeriter interdum, ut *scintillae* excutiantur. — Ex quo apparet, Ballistam sagittis, *lapidibus* contra e funda mittendis inservisse Scorpionem, de quo nunc plura. W.

4. *Scorpionis* cf. Nast. p. 185. quem appellant nunc *Onagrum* (alinum silvestrem, v. paullo infra) haec forma est. Et primo quidem basis quasi totius machinae ita describitur: *Dolati axes duo curvati* modice, ut prominere videantur *in gibbas* (ulitatius: gibbos) gibborum instar rotundati, tum *in modum serratoriae machinae*, (quam uno verbo varam appellant Latini) *connectuntur*, ut haud procul inter se distent, ex utroque latere *patentius perforati* amplioribus foraminibus terebrati, *quas inter per cavernas* crenas *funes colligantur robusti*, totam *compagem continentes*. — Haec igitur, si recte tamen intelligo, basis; iam ipsa machina. W.

5. E medio illorum restium *ligneus stilus* exsurgit *obliquus* in modum *temonis*, quo iumenta curribus iunguntur, ita *nervorum nodulis implicatus*, ut sursum deorsumve possit moveri — summitati *unci ferrei* aptantur, e quibus pendet *stuppea* vel *ferrea funda* recipiendis lapidibus — ipsi ligno *fulmentum* fultura *prosternitur*, praetenditur, nempe *cilicium* saccus *paleis* et stramine minutim *concisis refertum*. W.

Fulcimentum prosternitur ingens cilicium.] In Regio *et Tolos.* [ac Colbert.] codice ac Rom. Edit. legitur *fulmentum*, quod placet: nam *fulcimentum* vox barbara videtur: apud Tertullianum legitur tamen, et in Glossis Graecis ἔρεισμα, quam vocem observavi ab interpretibus fere fulcimentum verti. Phoca Grammaticus in Vita Virgilii:

Terra ministravit flores, et munere verno
Herbida supposuit puero fulmenta virescens.

Fulturam tabularum vocat Hegesip. lib. v. cap. xx. VALES.

6. Nunc ipse machinae usus docetur. — *Repagula* mochlidas, supra: rotabiles flexus. *Inclinant*, deprimunt, retrahunt: quo facto *magister* altius stans *clavstrum* clavum malleo *percutit* expellit — unde stilus *mollitudine cilicii* ne lapis ipse laederetur

offenſus, ad ſpeciem debilitatus, ſaxum nihilominus vehementiſſime *contorquet*. W.

Penes uncinum inclinant.] Sic primus edidit Geleniüs. Caſtellus enim ediderat *paene uncinum*. Ego vero cum in Mſſ. omnibus, Regio, Florentino, Toloſano [et Colbertino] et in Editione Romana legeretur, *pene ſurinum*; certiſſima coniectura emendavi, *paene ſupinum inclinant*. Ita enim ſenſus optime conſtat. VALES.

7. *Tormentum appellatur, ex eo quod omnis explicatio torquetur.*] Haec, ut ingenue fatear, non ſatis intelligo. An ſorte ſcribendum: *Quod funium implicatione torquetur?* aut ſane: *Funes implicati torquentur?* Sic a torquendis funibus tormentum deduxerit Ammianus. Ita balliſtarum tortores. lib. 19. cap. 7. Poteſt tamen nec incommode deduci ab eo quod lapides torqueat. Porro ſcorpionem proprie dici tormentum, docet Tertullianus in Scorpiace, initio: *Arcuato impetu hamatile ſpiculum in ſummo tormenti ratione reſtringit, unde et bellicam machinam retractu tela vegetantem de ſcorpio nominant.* Chariſius lib. 1. *Nam tam ſcorpium animal dicimus, quam militare tormentum.* VALES. Pater exemplari ſuo adſcripſit. [Malim: *quod tomicum explicatione.* Antea enim funes erant implicati, ſed iuvenes eos explicant.] GRONOV.

8. *Arietem*] cf. Naſt. p. 167. Truncus eligitur *abietis* vel *orni* excelſae, qui praefigitur ferro *prolixo* longo *efficiens* ſiſtema *prominulam* prominentem arietis ſpeciem. *Ex lance* aequilibrio. W.

Inſtar aſſurgentis et caedentis armati.] Dudum, *caedentis arietis*, legi debere conieceram, atque ita nuper in Codice Regio ſcriptum eſſe didici. VALES.

9. *Exerto* alacri *vigore discuſſum* expeditum, perfectum. W.

10. *Meditamentis* machinis *ob crebritatem deſpectis* parcius adhibitis. *Helepolis* (urbium expugnatrix) cf. Weſſeling. ad Diodor. T. IX. Bip. p. 483. W.

Helepolim Graece cognominant, cuius opera diuturna Demetrius.] Mſſ. Fl. *Graeci cognominamus*, quod placet: ut inf. *tranſire διαβαίνειν dicimus Graeci.* Et ſic originem ſuam Ammian. oſtendit, quam iterum apertius fatetur in fine lib. XXXI. Ceterum de Demetrio Athenaeus Deipnoſoph. lib. V. pag. 206. lib. X. pag. 415. Vitruvius lib. X. cap. XXII. Plinius lib. VII. cap. 38. Leo Imp. in Tacticis, Suid. in προτομή. LINDENBR.

11. *Virgarum recenti textura*] frondibus viridibus adhuc implexis. *Limo* humido aſpergitur pars ſuperior, ut *flammeos et miſſiles caſus* ex moenibus deiectos ignes et alia miſſilia *detrectet*, non admittat, irrita faciat. W.

12. *Frontalibus*] fronti. W.

Qualia nobis pictores oſtendunt fulmina.] Feſtus Pomp. *Triſulcum fulmen fuit ab antiquis dictum, quia id aut incendit, aut afflat, aut terebrat.* Eius figura in nummis et monumentis antiquis apparet. LINDENBR.

13. *Intrinſecus*] teſtudine munitus miles. W.

14. *Malleoli*] cf. Naſt p. 161. *Multifido ferro*, in fila tenuia tracto. — Ventre *ſubtiliter et plurifariam patens*, multis, ſed ſubtilioribus foraminibus diſtincta. W.

15. *Superiecto pulvere*] Iisdem verbis eadem de naphtha vide infra c. 6. §. 37. W.

CAPVT V.

1. *Adſcitis Saracenorum auxiliis, quae animis obtulere prompt.*] Legatos enim Iulianus ad eos miſerat, qui admonerent, ut auxilia quamprimum mitterent, ſi iis collibitum eſſet: velut qui parum ſollicitus eſſet, ſi non adeſſent. Sic enim ipſe ſcribit in Epiſt. ad Libanium Quaeſtorem p. 401. Spanh. *πρὸς τοὺς σαρακηνοὺς ἔπεμψα πρέσβεις, ὑπομιμνήσκων αὐτοὺς ἥκειν εἰ βούλοιντο. Ad Saracenos legationem miſi, admonens eos, ut venirent ſi libitum eſſet.* VALES. Cf. c. 3. W.

Cercuſium, principio menſis Aprilis ingreſſus eſt munimentum.] Zoſimus lib. III. c. 12. Κιρκούσιον vocat: *φρούριον δὲ τοῦτο κυκλούμενον ὑπό τε τοῦ Ἀβώρα ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐφράτου, χοῖς δὲ Ἀσσυρίων ὁρίοις συναπτόμενον.* Eutropius lib. IX. c. 2. *Circeſſo, quod caſtrum nunc Romanorum eſt.* Paeanius vertit Κιρκήσιον. Vid. Procop. *περὶ κτισμάτ.* pag. 16. et de Bello Perſico lib. II. LINDENBR.

Cercuſium.] Zoſimus in lib. 3. c. 12. κιρκήσιον vocat; Rufus Feſtus *Circeſſum.* In Concilio Chalcedonenſi inter Epiſcopos Osdroenae provinciae, qui Synodo ſubſcripſere, recenſetur Abrahamus Caſtrocircon Epiſcopus. *Geographus Nubienſis *Cercuſium* vocat perinde ac Marcellinus, et ad oſtia fluvii Alchabur ſitum eſſe, ac Euphrate allui teſtatur. Apparet ergo Cercuſium poſitum fuiſſe ad confluentem Euphratis et Aborae, quem *Alchabur* Nubienſis appellat: quod confirmat etiam Procopius in libro 2. Perſicorum.* VALES. *Abora* al. Chaboras. W.

2. *Diocletianus*] cf. Tillemont P. IV. p. 65. *ſuſpectum*, intutum. W.

Barbarorum confiniis interiores limites ordinaret.] Ea fuit in Rep. Diocletiani providentia, ut omnes limites Imperii Romani caſtris, et caſtellis undique communiret, et in iis idoneos milites locaret, qui barbarorum irruptionem arcerent. *Teſtatur hoc Eumenius in Oratione pro Scholis Auguſtodun. ſub finem.* Suidas in ἐσχατιά: *ὁ διοκλητιανὸς λόγον ποιούμενος τῶν πραγμάτων, ᾠήθη δεῖν καὶ δυνάμεσιν ἀρκούσαις ἑκάστην ὀχυρῶσαι καὶ φρούρια ποιῆσαι.* Sed paullo poſtea Conſtantinus hanc utiliſſimam diſpoſitionem ſubvertit. Nam e praeſidiariis illis caſtellis quae Diocletianus exſtruxerat, ad alia opida nullius praeſidii egentia militem transtulit: quo facto latam barbaris viam ad pervadendos Rom. Imperii fines aperuit, ut quidem ei obiicit Zoſimus lib. 2. his verbis: *τῆς γὰρ ὁμαίων ἐπικρατείας ἁπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τῇ διοκλητιανοῦ προνοίᾳ κατὰ τὸν εἰρημένον μοι τρόπον* (locus quem intelligit, hodie deeſt; videtur tamen is eſſe quem e Suida produximus) *πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διειλημμένης, καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταῦτα τὴν οἴκησιν ἔχοντος, ἀπο-*

ρος τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις, etc. In hac autem caſtrorum munitione id Diocletianus obſervabat, ut ultra ipſum limitem caſtella exſtrueret, et barbarorum fines ſubraderet, quemadmodum hoc loco Marcellinus memorat. Quod Idatius quoque confirmat in Faſtis: Conſtantio et Maximiano. *His Coſſ. caſtra facta in Sarmatia contra Acinco, et Bononia.* Idque iam ante inſtitutum fuerat a Probo Auguſto, ut ſcribit Vopiſcus his verbis: *Contra urbes Romanas caſtra in ſolo barbarico poſuit.* [Id fecit poſtea et Valentinianus Aug. teſte Amniano.] VALES.

3. *In alto ſilentio*] pace? W.

Scenicis ludis.] Haec fere iisdem verbis transſcripſit Hegeſippus lib. 3. de excidio Hier. cap. v. *Denique cum ludi ſcenici in ea celebrarentur urbe, ferunt quemdam actorem mimorum, elevatis oculis ad montem, Perſas vidiſſe advententes, et dixiſſe continuo: Aut ſomnium video; aut magnum periculum Ecce Perſas.* VALES.

Mimus cum ux. imm. e medio ſumpta quaedam imitaretur.] Mimus a Graecis originem ſumpſit, cui reſpondet apud Latinos planipes, ut Diomedes lib. 3. notat. Definitur autem mimus a Graecis: μῖμός ἐστι μίμησις βίου, τά τε συγκεχωρημένα καὶ ἀσυγχώρητα περιέχων. Diomedes autem ita definit: mimus eſt ſermonis cuiuslibet, et motus ſine reverentia, vel factorum et turpium cum laſcivia imitatio. Inter Graecos mimorum auctores clariſſimus fuit Sophron, quem Plato quoque Philoſophus tanti feciſſe dicitur, ut eius carmina ſub lectuli ſui pulvino ſemper habuerit. Scripſit μίμους ἀνδρείους, et μίμους γυναικείους, teſte Suida et Athenaeo. Auctor Etymologici in v. σύφαξ laudat Sophronem ἐν τοῖς ἀνδρείοις μίμοις. Idem in v. σκιρωθῆναι eiusdem γυναικείους memorat. Sic autem inſcripti eſſe videntur, quod argumenta hi quidem muliebria, illi ad viros ſpectantia continerent. Eodem plane modo quo pantomimorum, ſeu ſaltatorum argumenta partim ἀνδρεῖα, alia γυναικεῖα fuiſſe ſcribit Libanius in Orat. pro ſaltatoribus, pag. 496. Inter γυναικείους Sophronis mimos fuere Ἀχέστριαι, laudatae ab Suida in Κάπηλος. Longo intervallo poſt claruit Philiſtion, qui mimos Graece ſcripſit: de quo in libris ſequentibus dicemus. (ad xxx. 4.) Hic a Suida Comoedias ſcripſiſſe dicitur, et tam Comicus Poeta quam Mimographus dici poteſt. Namque ea aetate Comoedia nil praeter mimum erat: ut docet Marcus Antoninus lib. xi. de vita ſua, (Sect. 6. p. 240. Wolle) his verbis: μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρῆχθη παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα. Et paullo poſt: μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, ἢ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπεῤῥύη, ἐπίστησον. ὅτι μὲν γὰρ λέγεται, καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα οὐκ ἀγνοεῖται. Cleon quoque Mimaulus cognominatus Italicorum Mimorum princeps fuiſſe memoratur ab Athenaeo in fine lib. x. qui Nymphodorum quoque ſuperavit. Hic ſuos ipſe mimos actitavit: ſic enim haec Athenaei verba intelligo: Ἰταλικῶν μίμων ἄριστος γέγονεν αὐτοπρόσωπος ὑποκριτής: quo loco cavillationes aliquot mimicae referuntur. Mimis itaque ſimillimae ſunt, quas hodie forſas in Gallia vocamus, niſi quod pedeſtri ſermone conſtant, quem tamen etiam in mimis olim uſitatum eſſe exiſtimo. Nam et Dio Orat. 2. do Regno, mimos vocat γέλωτος ποιητὰς μετὰ σκωμμάτων ἐμμέτρους τε καὶ ἀμέτρους. Antiquitus autem mimi ad ſymphoniam ſaltabant, ut de Antiocho

Epiphane ſcribit Polybius lib. 31. c. 4. *ὑπὸ τῶν μίμων ὁ βασιλεὺς εἰσεφέρετο ὅλος κεκαλυμμένος, καὶ εἰς τὴν γῆν ἐτίθετο ὡς εἷς ὁῆτα τῶν μίμων· καὶ τῆς συμφωνίας προκαλουμένης ἀναπηδήσας ὠρχεῖτο, καὶ ὑπεκρίνετο μετὰ τῶν γελωτοποιῶν.* Apud Rom. vero non ſaltabant mimi: ut patet ex Theodora Aug. quae cum nec pſallere, nec ſaltare noſſet, cum mimis in ſcenam prodiit, teſte Procopio. Unde Libanius in Oratione adverſus Ariſtidem pro ſaltatoribus, initio, mimorum et ſaltatorum artes longe diſſitas eſſe ait: *ὀρχηστὰς* autem pantomimos intelligit: ſic enim fere Graeci appellant. Philo in Orat. in Flaccum: *ὀρχησταὶ καὶ μῖμοι καὶ αὐληταὶ καὶ ὅσα ἄλλα σκηνικῶν ἀθύρματα ἀγώνων.* Iulianus in Miſop. Aſterius. *De mimis plura Salmaſius in Solinum.* * VALES.

E medio ſumta] i. e. ex uſu, vita communi, unde etiam *βιολόγοι, ἠθολόγοι* mimi dicti. v. Valeſ. ad xxx, 4. Ceterum reſcripſi *E medio*, quod antiquiores habent editt. et ipſe Valeſ. in nota. IN medio errore operarum irrepſerat, nec repetere debebat Erneſtius. — *Exacervantia* vox ſoli Ammiano propria pro *acervatim* advolantibus telis. — *Pacis more*, uti in pace mos eſt. cf. xxii, 12. extr. Reineſius malebat *pecoris more*. Nil opus! W.

Et haec quidem Gallieni temporibus evenerunt.] Sub initium Gallieni capta eſt a Perſis Antiochia. Zonaras enim Perſas ait capto Valeriano Aug. victoria acriter uſos, Antiochiam, et Tarſum urbem Ciliciae celeberrimam, ac Caeſaream Cappadociae, in qua 40. hominum millia erant, poſt diuturnam obſidionem fraude perfugae tandem cepiſſe. Idem refertur in Excerptis Graecis Chronici Euſebiani, pag. 71. Sed Trebellius Pollio in xxx. Tyrannis, ubi de Cyriade loquitur, Antiochiam et Caeſaream ante Valeriani infelicem pugnam a Perſis expugnatas eſſe indicat. In quo falli eum exiſtimo. Ceterum Libanius in Oratione ad Theodoſium de ulciſcenda caede Iuliani Aug. (Reisk. II. p. 60.) eius cladis meminit his verbis: *οὔτε μή τι συμβῇ τοιοῦτον οἷον καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων δεδοίκαμεν, οἷς ἐν τῷ θεάτρῳ συγκαθημένοις ἐφειστήκεσαν οἱ τοξόται τὸ ὄρος κατειληφότες. Ne quid tale accidat, quale avorum memoria, quibus in theatro ſedentibus, Perſici ſagittarii capto monte ſupervenere.* *Eunapius in Vita Aedeſii p. 50. ſub Conſtantio A. id ipſum accidiſſe ſcribit: cui minime aſſentior.* * VALES.

Mareade] fortaſſe *Cyriade*, quem Sapor in Valeriani Imperatoris locum Orienti praefecerat. Nam quae Ammianus *Gallieni tempore* eveniſſe tradit, ea ſub Valeriano accidiſſe narrant alii, de quo vide Valeſium ad h. l. Tillemont T. III. p. 729. et 907. Heynium ad Zoſim. I, 36. 3. W.

4. *Omnes ſequelae*] quidquid omnino ad exercitum pertineret. *Literas triſtes* ſollicitudinis plenas. W.

5. *Nulla vis humana vel virtus meruiſſe umquam poteſt.*] Praeclare Q. Curtius lib. v. c. 11. *Eludant licet, quibus ſorte et temere humana negotia volvi agique perſuaſum eſt: equidem aeterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium et multo ante deſtinatarum, ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* Aurel. Victor in Carino (de Caeſar. c. 38.) *Arduum fatalia devertere: eoque futuri notio ſuperflua.* *Arnob. lib. 7. *Caſibus nullus eſt in his locus, ſed ineluctabili omnia neceſſitate confiunt: agit ſe ordo praeſcriptus, aut quod ſemel decre-*

decretum eſt, perficit. Apul. Mileſ. 1. *Nihil impoſſibile arbitror: ſed utcumque fata decreverunt, ita cuncta Mortalibus proventre.* * LINDENBR.

6. *Salluſtius Praefectus* Orientis *Praeſens* in Comitatu principis. W.

7. *Zaitham*] Meſopotamiae urbem. Reineſius: זֵיתָא Chald. oliva. W.

Zaitam venimus locum.] Regius codex *et Vatic.* [et Colbert.] *Zaitham;* Zoſimus lib. 3. c. 14. ζαυθὰ appellat. Sed non eo in loco, verum Duris Gordiani tumulum fuiſſe memorat his verbis: ἐξήκοντα δὲ προελθὼν σταδίους εἴς τι χωρίον ζαυθὰ προσαγορευόμενον ἦλθε, καὶ ἐντεῦθεν εἰς δοῖρα, οὗ γορδιανοῦ βασιλέως ἐδείκνυτο τάφος. Verior autem mihi videtur Zoſimi quam Ammiani narratio. Namque Eutropius ac Rufus Feſtus Gordiani tumulum xx. millibus a Circeſio caſtro abeſſe teſtantur. Zaita autem non plus quam diei unius itinere a Circeſio abeſſe poteſt, ſi quidem Ammianus et Zoſimus omnes Romani exercitus manſiones accurate notant: ac proinde xx. millibus abeſſe a Circeſio nullatenus poterit. Gradu enim militari procedens exercitus in hoſtico tot millia conficere non debet: ſed hoc argumentum parum firmum eſt. Illud gravius, quod Zayta non plus quam 60. ſtadia a Circeſio caſtro abeſt, ut teſtatur Zoſimus, quae ſeptem tantum milliaria conficiunt. VALES. Zoſimo adſtipulatur etiam Tillemontius T. III. p. 554. et Reitemeier ad Zoſimum p. 574. Operae ſi pretium ſit, tantas componere lites, dici fortaſſe poſſit, monumentum illud tam edito loco erectum fuiſſe (*longe conſpicuum* ait Ammianus) ut inde a *Zeutha* conſpici potuerit. W.

[*Heic Gordiani Imper. longe conſpicuum vidimus tumulum.*] Scripſit P. Pithoeus ad marginem Ammiani ſui, titulum tamen tumuli Gordiani Aug. everſum fuiſſe a Licinio A. ut Capitolinus ſcribit.] VALES.

Gordiani Imp. longe conſpicuum vidimus tumulum.] Feſtus Rufus: *Milites ei* (Gordiano) *tumulum vicenſimo miliario a Circeſſo caſtro, quod et nunc exſtat, aedificarunt.* Eius tumuli titulum Graecis, Latinis, Perſicis, Iudaicis, et Aegyptiacis litteris perſcriptum fuiſſe teſtatur Capitolinus in Gordian. c. 34. *Sepulcrum* GORDIANI locum vocari ait Victor Epit. c. 27. Vid. Zoſim. lib. III. cap. 14. LINDENBR. Cf. Gibbon. T. I. p. 395. W.

8. *Duram deſertum oppidum.*] Alia huius nominis urbs eſt XXV, 6. v. inprimis Mannert V, 2. 319. W.

Quo omine velut certiore iam ſpectaculi proſperioris elatus.] In Regio codice diverſam lectionem reperi, *iam ſpectatus:* quomodo fere in Romana Editione legitur: ea enim [et Colb.] *ſpectatos* exhibet. Fortaſſe igitur *ſpe ſtatus* Ammianus ſcripſerat. *Paullo poſt, dicit, *incerto fatu fortunae,* uti Capella in libro I.* VALES.

9. *Nam et oracula dubia legimus, etc.*] Theodoretus Epiſcopus contra Gentes Orat. de Oraculis. Euſebius de Praeparat. Evang. lib. V. cap. 10. Herodotus lib. I. capp. 53. 91. Suidas in ἀνελεῖν, et Ἅλυν. Cicero de Divinat. lib. II. c. 56. Autel. Victor de Vir. illuſtr. c. 35. Iohannes Sarisberienſ. lib. II. cap. 27. LINDENBR.

[*Oblique deſtinaverat mare.*] Id eſt, *deſignaverat.* Sic Curtius in libro IX. c. 9. *Intellectum eſt, mare deſtinari ab ignaris*

naturae eius.] VALES. Quid hoc loco contigerit, ignoro. Certe in prima editione longe alia animadverſio hic conſpicitur, quam et tetigit Pater in libro 2. obſervat. cap. 8. An illo monente alii docti fuerint, viderint. GRONOV.

Oblique deſtinaverat mare] h. e. ut ligneis domibus, navibus ſalutem quaererent. W.

Aio te Aeacida.] Sed hoc oraculum ab Ennio in Annalibus eſſe conſictum, Cicero demonſtrat in lib. 2. de Div. c. 56. primum quod Latine Apollo numquam locutus eſt: deinde quod illa ſors inaudita Graecis eſt: praeterea Pyrrhi temporibus iam Apollo verſus facere deſierat. Certe absque hoc Ciceronis teſtimonio fuiſſet, Ennii Latinum carmen ex hoc Apollinis Graeco translatum eſſe dixiſſem: νικᾶν σ' Αἰακίδη ῥωμαίους φημὶ δύνασθαι. VALES.

10. *Prolatis libris Ritualibus.*] Mentio horum librorum apud Ciceronem de Divinat. 11, 23. Cenſorinum de die Natal. Feſt. Pompeium in voce RITUALES. LINDENBR.

Ritualibus libris.] In Regio [et Colbert.] ac Vatic. *codice, et in Rom. Editione *exercitualibus* legitur, rectius fortaſſe: ut ſint qui de oſſentis tractabant quae ad expeditiones pertinebant: ſic poſtea fulgurales libri dicuntur. Nam *rituales* nil ad hunc locum. Ea voce utitur Caſſiodorus lib. xi. cum Liberium exercitualem virum vocat. VALES.

11. *Calcabantur*] contemnebantur, irridebantur. *In parum cognitis perſeverantium diu* multum agendo nihil efficientium. W.

Id pertendebant.] *i. q. praetendebant.* LINDENBR.

Leo et aper ingens trucidati ſunt.] Similiter aprum a triginta militibus confectum Imp. Severo, cum Nilibin tenderet, oblatum, Xiphilinus ſcribit Lib. 75. cap. 9. LINDENBR.

12. *Iovianus nomine miles*] Recte Stewechius ad Vegetii 1, 17. p. m. 53. τὸ *nomine* expungi iubet ut gloſſema, nam militem eſſe *legionis Ioviorum*, cuius et alibi apud Noſtrum fit mentio. Uncinis igitur includi. W.

13. *Interpretes arceſſit.*] Lego *arceſſiti, interrogatique*, ut habet Editio Auguſtana: [codex Colbertinus, *accerſiti interrogatique.*] VALES.

Fulmen conſiliarium eſſe] De fulgurum obſervationibus multa Cicero 11. de Divinat. *Seneca Natural. Quaeſt. cap. 39. lib. 2.* Plinius Hiſtor. Natur. lib. 11. et paſſim, Feſtus, Servius, Lactantius.* Senecae locum Servius exſcripſit: eum, quia huc maxime pertinet, adiexam ex Aeneid. lib. 8. v. 524. *Tria genera fulguris eſſe dicuntur, unum Conſiliarium, ubi quid cogitantibus nobis accidit, quod vetat aut hortatur; alterum Auctoritatis, quod evenit·re geſta, quod probet: tertium Statum eſt, ubi nec novi quidquam geſſimus, nec cogitamus, ſed quietis noſtris rebus fruimur.* LINDENBR.

Fulmen conſiliarium.] Genera fulminum tria eſſe ait Caecina: Conſiliarium, Auctoritatis, et quod Status dicitur. Conſiliarium ante rem fit, ſed poſt cogitationem: cum aliquid verſantibus in animo nobis, aut ſuadetur fulminis ictu, aut diſſuadetur, ut refert Seneca lib. 2. Nat. Quaeſt. c. 39. Hic eſt Caecina, pater Auli Caecinae, eius quem defendit Cicero. Erat autem domo Tuſcus,

et Etruſcae diſciplinae callentiſſimus, de qua etiam librum ſcripſit. Cicero lib. 6. Epiſt. 6. Plinius in Indice. VALES.

Militem celſi nominis] a Iove denominatum. W.

Hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere.] Artemidorus de Somniis lib. 2. cap. 8. Ὁ κεραυνὸς τὰ μὲν ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ, διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας· τὰ δὲ πολυτελῆ χωρία ἐφημα καὶ ἄβατα ποιεῖ· οὐδεὶς γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐνδιατρίβειν ἔτι θέλει. Scholiaſtes Perſii ad Satyr. 2. *Bidental, locus ſacro percuſſus fulmine; qui bidente ab Haruſpicibus conſecratur, quem calcare nefas eſt.* Placid. Lactantius in Stat. lib. ix. p. 355. ad illum verſum, *Qui tremor illicita.* LINDENBR.

Hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere.] Romani pariter ac Graeci loca de caelo tacta, propria quadam religione ſacra eſſe exiſtimabant. Fulmen enim ipſum ſacrum eſſe arbitrabantur, unde ignis ſacer ab Ammiano hic dicitur. Itaque ea loca ſtudioſe Haruſpices muniebant, et hydriam cum operculo ibi collocabant. Pauſanias in Eliac. 1. αὐτίκα δὲ εἰς τοῦτο τοῦ ἐδάφους κατασκῆψαι κεραυνὸν φασὶν, ἔνθα ὑδρία καὶ ἐπίθημα εἰς ἐμὲ ἦν ἡ χαλκῆ. Ea loca Graeci ἐνηλύσια vocabant. Heſychius: ἐνηλύσια· τὰ κατασκηφθέντα χωρία λέγονται, ἔνιοι δὲ εὐκίνητα παρὰ τὴν ἦλυσιν ἤγουν ἔλευσιν· ἄλλοι δὲ τὰς ἐν τοῖς ἀβάτοις χωρίοις ἀφιδρυμένας νύμφας. Auctor Etymologici idem dicit: ἐνηλύσια· εὐκίνητα, παρὰ τὴν ἦλυσιν ἢ τὴν ἔλευσιν. Αἰσχύλος ἐν Ἀργείοις· παπαιὺς μοῦ καταλέλειπεται λοποῖς ἀκεραυνοις ἀρόγων ἐπηλυσίων. οἱ δὲ τὰ κατασκηφθέντα, εἰς ἃ κεραυνὸς εἰσρέβηκε. ἃ ἀντίθετα διὰ καταιβάτη, καὶ λέγεται ἄδυτα καὶ ἄβατα. Iovi καταιβάτῃ ſacra fuiſſe teſtis eſt et Pollux lib. 9. Dicebantur autem ἐνηλύσια, ſive ἠλύσια, quod fulmen in ea deſcendiſſet: ὅτι κεραυνὸς εἰς αὐτὰ εἰσήλυθε: ut indicat Pollux ibidem. Sed et hominem fulgure ictum ibidem ſepeliebant, (cremare enim nefas erat) ac locum levi materia circumdabant: ut docet Plutarchus lib. 4. Sympoſ. quaeſt. 2. Quod alluſit Marcellinus in Hermogenem, p. 108. νόμος τὸν σκηπτῷ βληθέντα αὐτοῦ θάπτεσθαι οὐκ ἔπεσεν. Plinius lib. 2. *Hominem fulgure ictum cremari nefas: terra condi religio tradidit.* VALES.

Fulgurales pronuntiant libri.] Cicero de Divin. lib 1. c. 33. *Etruſcorum declarant, et haruſpicini, et fulgurales, et rituales libri, noſtri etiam augurales.* Bygois nympha artem ſcripterat fulguralem, ut Servius notat Aeneid. vi. pag. 402. LINDENBR. Reineſius: Cf. Inſcript. Nemauſ. 8. p. 132. W.

14. *Spiritus curſum ex aethere aliqua via ad inferiora detruſum.*] Legendum puto, *aliqua vi.* Confundit Ammianus duas opiniones veterum Philoſophiorum de fulmine. Nam Anaximenes quidem et Anaximander fulmen ſpiritum eſſe dicebant, ut refert Seneca lib. 2. Nat. Quaeſt. et Plutarchus lib. 3. de placitis Philoſoph. Anaxagoras vero ignem eſſe dicebat ex aethere in inferiora ſumma vi delapſum, ut teſtatur ibidem Plutarchus, et ante eum Ariſtoteles lib. 2. Meteorol. in fine: quibus accedit Seneca lib. 2. Natur. Quaeſt. cap. 12. et cap. 19. ſed in capite 19. male Anaximandrus pro Anaxagora exaratur. *Anaximandrius ait, omnia iſta ſic fieri, ut ex aethere aliqua vis in inferiora deſcendit, etc.* Putes Marcellinum noſtrum haec exſcribere voluiſſe: adeo eius verba his Senecae ſimilia ſunt. VALES.

vo-

15. **Aggere glaebali adſiſtens.*] Hiſtoriae Auguſtae Scriptores *aggerem caeſpiticium* appellant.* LINDENBR.

Celſarum poteſtatum] praefectorum et ducum. W.

16. *Maſſagetae quos Alanos nunc appellamus.*] Xiphilinus in Hadrian. pag. 358. ἕτεροι ἐξ Ἀλανῶν (εἰσὶ δὲ Μασσαγέται) ἐκινήθη ὑπὸ Φαρασμάνου. Procopius eos Hunnos appellat, Vandalicor. lib. 1. pag. 106. Ἀϊγὰν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος, οὓς νῦν Οὖννους καλοῦσιν. Confunduntur ſic nempe nomina ob vicinitatem, et iidem modo Hunni, modo vocantur Alani. LINDENBR.

Maſſagetas, quos Alanos nunc app.] Maſſagetas tamen ab Alanis diſtinguit Claudianus lib. 1. in Rufinum v. 312.

Maſſagetes, patriamque libens Maeotin Alanus.

Quin et Procopius non Alanos, ſed Hunnos Maſſagetas paſſim appellat: cui ſubſcribit Evagrius in lib. 3. cap. 2. Sed Iſacius Tzetzes in Lycophronem, Maſſagetas ait eſſe, qui nunc Abaſgi dicuntur. VALES. Cf. omnino *Mannert* P. IV, p. 426. ubi nec Ammianus neglectus. W.

Caſpios lacus] Caſpium mare. W.

Ventidium novimus Antonii legatum.] Plutarchus in Vita Antonii, Appianus in Parthicis pag. 156. (p. 72. ſſ. Schweigh.) Val. Maximus lib. VI. cap. 9. Dio, et alii. LINDENBR.

17. *Traianus et rurſus Severus.*] Regius codex aurem, quod dicitur, nobis vellit, in quo *Traianus et Verus Severus* ſcriptum vidimus, *ut et in Mſſ. Toloſ. Vatic.* [ac Colbertino.] Quare non dubito quin Ammianus ſcripſerit: *Traianus, et Verus, et Severus hinc rediere victores.* Neque enim veriſimile foret, Iulianum, qui omnes Auguſtos, quicumque de Parthis triumpharunt, hic diligenter recenſet, Lucium Verum Divi Marci collegam hic praeteriſſe, qui de Parthis triumphavit, et cognomen Parthici meruit, teſte Dione et Capitolino. Cari autem Auguſti mentionem hoc loco de induſtria vitavit, ne infelicem vitae exitum, perinde ac Caro contigit, ſibi ominari videretur. VALES.

Tropaeati] Fabricae Ammianeae vocabulum. *Honorate*, non ſine honore memoriae eius debito, reverenter. W.

Apud Reſainam ſuperato.] In Editione Mariangeli Accurſii legitur, *apud Reſaenam*, [in Mſ. Colbert. *Reſainan.*] Eſt autem Reſaina opidum Osdroenae, aut caſtrum, in quo milites ſub Duce Osdroenae conſtituti agebant; ut docet Notitia Imperii Orient. Eius meminit Stephanus de Urbibus, ῥεσίνα πόλις περὶ τὸν ἀβόραν ποταμόν. Ptolemaeus in Meſopotamia inter mediterraneas numerat ῥαισέναν. Inter Epiſcopos quoque Provinciae Meſopotamiae, qui Nicaeno Concilio ſubſcripſere, memoratur Antiochus Reſinates, ſeu Reſinitanus. Neque hanc ſtationem Tabula Itiner. Peutingerorum omiſit, in qua legitur: *A Zeugmate tranſis Euphratem Thiar. mill.* 32. *Batnis* 30. *Charris* 32. *Saha* 35. *Reſſania* 36. lego *Reſſaina.* VALES.

Reſainam] Meſopotamiae oppidum, ubi poſtea Theodoſiopolis. *Mannert* V, 2. 292. W.

Nec erravere diu manes eius inulti.] Capitolinus in Gordian. c. 33. *Quod de Caeſare memoriae traditum eſt, hoc etiam de Gordiano Cordus eventiſſe perſcribit. Nam omnes quicumque illum gladio appetiverunt, (qui novem fuiſſe dicuntur) poſtea*

interemptis Philippis, ſua manu, ſuisque gladiis, et iisdem quibus illum percuſſerant, interiiſſe dicuntur. LINDENBR.

Velut clarente Iuſtitia.] At in Mſ. Florentino [et Colbert.] *ac Toloſ.* et in prima Editione legitur, *velut elabente Iuſtitia:* quam ſcripturam ad Regii quoque libri marginem reperi. Nam in ipſo contextu ſcriptum eſt *velut elaborante Iuſtitia:* quod prae vulgata lectione mihi quidem praeplacet. In Mariangeli Edit. legitur, *illabente Iuſtitia.* VALES.

18. *Nos vero miſeranda recens capt. urbium.*] Deeſſe aliquid videtur, puta, *facies*, aut quid ſimile. [Legitur in Mſ. Colb. *regens capt. urbium:* forte pro *ſtrages.*] VALES. *Miſeranda captarum urbium* ſunt ipſae miſerandae captae urbes. ORON.

Solemur ſocios.] Sic emendavit Gelenius, cum in Editione Rom. legatur *ut ſomnium ſocii*s, *perinde ac in Toloſ.* [et Colbert.] In Mſ. Reg. *iſomnium ſocii*s, *ut in Mſ. Vatic. Forte Marcellinus ſcripſerat, *votis omnium ſocii*s.* VALES.

Honorata huius lateris ſecuritate Republica] ut honori reipublicae his provinciis noſtris tuendis conſulamus. W.

19. *Omnibus ſecundis.*] Lege *ominibus:* ut Editio Rob. Stephani praefert, quae ex Baſilienſi Sig. Gelenii Editione profluxit. VALES.

Curtii (Liv. VII, 6.) *Mucii* Scaevolae (Liv. II, 12.) *clara proſapia Deciorum*, quos tamen non duo, uti vulgo numerantur, ſed tres fuiſſe puta. *Noſtrae propinquitatis* patrum noſtrorum. W.

20. *Quae vexabant*] gentes, quae bellis infeſtabant. — *Perplexo* difficili. — *Eam Dux inclytus* Scipio *timuit ſupereſſe victoriae*, quamquam victam, tamen vires reſumturam. W.

Supereſſe victor.] In Mſſ. Flor. et Regio, *Vatic.* [ac Colbert.] et in Editione Rom. ac Mariangeli exaratum eſt, *victoriae:* quare non dubito, totum hunc locum ſic legi debere: *Devicta eſt perplexo et diuturno Marte Carthago: ſed eam Dux inclytus timuit ſupereſſe victoriae. Evertit funditus Numantiam Scipio poſt multiplices caſus obſidionis emenſos.* Qua emendatione nihil iam clarius. Interpunctiones enim ipſae ſunt ex Codice Regio, cui Editio Rom. et Mar. aſſentitur. Tantum ex vocabulo *dum*, *Dux* fecimus, moti ſimili loco libri XXVI. in quo, *partium dum in ancipiti Agilo*, habent omnes ſcripti codices eodem errore. *Ceterum Marcellinus hoc loco imitatus eſſe videtur Senecam, qui in Conſolatione ad Polybium, de Aemiliano Scipione haec dicit: *Vir in hoc natus, ne urbi Romanae aut Scipio deeſſet, aut Carthago ſupereſſet.** VALES.

Numantiam poſt multiplices caſus tredecim annorum (Florus II, VI.) *Fidenas* (Liv. IV, 17. ff.) *Faliſcos et Veios* (Liv. V, 25—27.) *Ut ſuadere nobis laboret monumentorum veterum fides*, impetrare vix a nobis poſſumus, ut priſcis credamus hiſtoricis. W.

Ut ſuadere nobis laboret, etc.] Lucium Florum imitatus videtur, qui lib. I. c. 12. extr. ait: *Laborat Annalium fides, ut Veios fuiſſe credamus.* Eadem prope figura uſus Demoſthenes, ut urbium excidium a Philippo dirutarum Athenienſibus ob oculos poneret, Philipp. 3. ὄλυνθον μὲν καὶ μεθώνην καὶ ἀπολλωνίαν καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ θρᾴκης ἑῶ, ἃς ἁπάσας οὕτως ὠμῶς ἀνήρη-

κεν, ὥστε μηδένα μηδ' εἰ πώποτε ᾠκίσθησαν εἶναι φάδιον προσελθόντ' εἰπεῖν. Quod Demosthenis dictum, ut et alia plurima, studiose imitatus est Philo in lib. de vita Mosis: τὰς μὲν οὖν πόλεις ἢ κατασκάπτοντες ἢ ἐμπιπράντες ἠφάνισαν (cf. Gronovii Praef. p. XIV. W.) ὡς μηδ' εἰ τὴν ἀρχὴν ᾠκίσθησαν εἰπεῖν ἔχειν. VALES.

21. *Quisque agmini cohaerens incedat — signa propria sequut.*] Militaris haec tota dictio est, et qua in allocutionibus Impp. et exercitus duces utebantur: sive in campo armatos exercerent, sive serio Marte pugna cum hostibus pugnanda esset. Urbicus in Tacticis, quae MSS. in Biblioth. Magni Ducis Etruriae exstant: Παραγγέλλει ὁ μανδάτωρ· CIAENTIO. MANΔATA. KOMΠAKTE. NON. BOCTOTPBATIC. OPΔINEM. CEPBATE. BANΔA. CEKTITE. NEMO. ΔEMITTAT. BANΔOYM ET INIMIKOC CEKE. Καὶ κινοῦσι πρᾴως καὶ ἡσύχως, ὥστε μηδὲ ψιθυρισμὸν γίνεσθαι παρά τινος. Iterum cap. XXI. παραγγέλλει ὁ μανδάτωρ· Τὰς παραγγελθείσας ἐντολὰς τηρήσατε, μὴ διαταράξητε τὴν παράταξιν. Τὸ δὲ βάνδον ἅπαντες βλέπετε, καὶ μηδεὶς ἐξ ὑμῶν καταλείψῃ αὐτὸ, ἀλλ' ἴσως τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀρμοδίως καταδιώκετε. LINDENBR.

Exsectis cruribus relinquetur] Sic enim mutilare captivos Persae solebant. cf. supra XIX, 6. ubi *suris vel suffraginibus exsectis*. it. XXV, 3. XXXI, 7. W.

23. *Multa praesumentes bona, et aequata.*] Haec oratio satis languida est: sed aliter in Regio, *et in Tolos. codice* [ac Colbert.] et in Romana ac Mar. Editione concipitur: *Erigite animos vestros multa praesumentes et bona, aequata sorte no. etc.* Quod sane fortius et numerosius ad aures accidit. Est autem phrasis Graeca: *Multa praes. et bona.* πολλὰ καὶ ἀγαθὰ προλαμβάνοντες ταῖς ἐλπίσι: ubi καὶ eleganter παρέλκει. Cuius locutionis exempla passim apud Graecos tam Oratores quam Historicos occurrunt. Apud Dionem Cocceianum lib. 44. pag. 259. πολλῶν καὶ γενναίων: ubi Leunclavius eam particulam tamquam otiosam inclusit, et expungendam putavit: sed idem Dio pag. 287. similiter eam usurpat. VALES.

24. *Concluso oratione ad hunc gravissimum finem.*] Placet *gratissimum*, ut in Editione Rob. Stephani et Mariangeli, et Rom. et in Regio cod. [Colbert.] *Vatic. ac Tolos.* exaratum est; quod sequentia plane confirmant. Ceterum omittendum non est, quod refert Zosimus in libro 3. c. 13. Iulianum finita hac oratione centum ac triginta nummos argenteos singulis militibus donativi nomine erogasse. ἀπό τινος βήματος πᾶσιν ὁμοῦ τὰ καθήκοντα προσφωνήσας ἀργυρῶν τε νομισμάτων τριάκοντα καὶ ϛ' τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δόσει τιμήσας, τὴν ἐπὶ πέρσας εἰσβολὴν ἐποιήσατο. Quod quidem si verum est, (neque enim Zosimo aut Eunapio quem exscripsit, hac in parte fidem derogare possumus) quo modo Amm. Marcellinus id praetermisit? Sane existimo Amm. Marcellinum de hoc donativo intellexisse in lib. 22. c. 9. cum ait: *Et militibus orationibus crebris stipendioque competenti ad expedienda incidentia promptius animatis, cunctorum favore sublimis Antiochiam ire contendens.* VALES.

Speque in prosperum elatior.] Forte *speque inde prosperorum elatior:* atque ita Ammianum scripsisse existimo. In Regio reperi, *speque prosperorum*, in Editione Rom. *speque prosperum.* [In MS. Colbert. *speque prosperûm.*] VALES.

Indicente] imponente. cf. XVI, 5. W.

25. *Numeri*] legiones — *ſupplicantes* pacem petere coactas. W.

CAPVT VI.

1. *In exceſſu celeri*] Erneſt. deſcriptione brevi; non credo, nam Ammianus ipſe excuſat *prolixiorem textum* capitis omnium longiſſimi. Equidem *celerem* malim, ad quam ſubito animus fertur. *Signatius*, accuratius, diligentius. Cum ſequente Perſiae deſcriptione utiliter conferri poteſt Gibbonus P. II. p. 1—43. Herodian. Lib. VI. p. 214. diſſentit in quibusdam a Noſtro. Vid. ibid. p. 43. not. 56. W.

2. *Multisque antea nominibus appellatum.*] Primo enim Medorum regnum vocatum eſt debellatis Aſſyriis duce Arbace: inde Perſarum, devictis Medis duce Cyro: unde et Medorum imperium etiam poſt Cyrum a multis Auctoribus dicitur, quod revera Perſarum erat: et bella illa Darii, et Xerxis τὰ μηδικὰ ab Herodoto, et Thucydide appellantur, quod etiam a Scholiaſte Thucydidis lib. I. notatur. Poſtea Parthica Dynaſtia conſtituta eſt auctore Arſace Partho, de quo mox videbimus; ac deinde rurſus Perſarum imperium velut poſtliminio reſtitutum eſt ab Artaxerxe, Alexandri Severi temporibus, ut ſcribunt Herodianus, Zoſimus, Agathias. VALES.

Apud Babylona Magnum fata rapuiſſent Alexandr.] Q. Curtius lib. X. c. 5. Iuſtinus lib. XII. c. 16. Plutarchus in Alexandro. LINDENBR.

Arſacis Parthi.] Parthum fuiſſe Arſacem Herodianus ac Zoſimus I, 18. in Geſtis Alexandri Severi teſtantur. Strabo lib. XI. p. 515. Almel. et Suidas in v. Ἀρσάκης Scytham eum nominant, levi utique diſcrimine: cum ſatis conſtet, Parthos a Scythis originem ducere. Alii Bactrianum Arſacem faciunt, teſte ibidem Strabone. VALES.

Paulatim in melius mutato propoſito.] Magnorum virorum, qui ex perdita nequitia pedetentim in melius emendati, praeſtantiſſimarum poſtea virtutum ſpecimina dedere, apud Val. Maximum exempla exſtant lib. IX. cap. 6. De hoc vero Arſace plura Iuſtinus lib. XLI. c. 4. LINDENBR.

Propoſito] vitae ratione. *Clarorum contextu* ſerie *factorum aucti ſublimius*, magnam nominis famam adepti. W.

3. *Superato Nicatore Seleuco.*] Hic fallitur Amm. Marcellinus. Neque enim Seleucus Nicator, verum Seleucus alter cognomento Callinicus, quartus a Nicatore Syriae Rex, ab Arſace ſuperatus eſt, ut diſerte docet Iuſtinus lib. 41. c. 4. et Strabo lib. XI. Vera autem Imperii Parthorum epocha ſic habet. Poſt obitum Alexandri Magni, Parthi primum Antigono, inde Seleuco Nicatori paruerunt: a cuius nepote Antiocho Divo primum defecere I. Punico bello, L. Manlio Volſone, C. Atilio Regulo Coſſ. qui apud Graecos erat annus 2. Olymp. 132. Cauſa defectionis haec fuiſſe dicitur. Arſaces ac Tiridates ambo fratres, Arſacis filii, Phriapiti nepotes erant. Horum alter Tiridates graviter ferens ſe a Phore-

cle Satrapa, quem Antiochus Divus Parthiae praefecerat, de stupro lollicitatum esse, rem fratri aperuit. Arsaces mox adiuncto fratre, et quinque sociis Phereclem facto impetu obtruncat, et Parthos pulsis Macedonibus in libertatem asserit. Ipse a Parthis ob virtutem Rex salutatus est, ut scribit Arrianus in Parthicis, cuius verba refert Photius in Bibliotheca. Arriani tamen verba paullo aliter refert Georgius Syncellus in Chronico, pag. 54. Editionis Iosephi Scaligeri. Praefectum enim ipsum Agathoclem, non Phereclem appellat. Ἀρσάκης, inquit, καὶ τηριδάτης ἀδελφοὶ, τὸ γένος ἑλκοντες ἀπὸ τοῦ περσῶν Ἀρταξέρξου, ἐσατράπευον βακτρίων ὑπὸ Ἀγαθοκλέους μακεδονος ἐπάρχου τῆς περσικῆς· ὧς Ἀγαθοκλῆς ἐρασθεὶς τηριδάτου, ὡς Ἀρριανὸς φησὶ, ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸν νεανίσκον σπουδάζων ἐπιβουλεῦσαι, διαμαρτήσας ἀνηρέθη παρ' αὐτοῦ καὶ Ἀρσάκου ἀδελφοῦ. Atque hoc Parthici regni initium fuit. Cuius opes brevi auctae fuut, adeo ut Arsaces acie collata Seleucum Callinicum, qui Antiocho Divo successerat, devicerit: quem diem Parthi exinde sollemnem, ut initium libertatis observant: quemadmodum scribit Iustinus lib. XLI. Duplex igitur epochia Parthici imperii notanda est: prior ex defectione Parthorum sub Antiocho Theo consurgit; secunda a victoria insigni, qua Seleucus Callinicus ab iisdem superatus est, deducitur. Atque ita dissensum Scriptorum conciliare soleo: quorum alii sub Antiocho Theo, in quibus est Arrianus, Trogus Pompeius, et Eusebius; alii sub Seleuco Callinico, ut Georgius Syncellus, et Appianus in Syriacis, et Iustinus ac Strabo, Parthici imperii initium collocarunt. Hos enim de secunda, illos de priore epocha sensisse existimo. Eusebius autem et Iustinus contraria ac sibi pugnantia dicunt. Namque Eusebius Olymp. 133. anno 1. Antiochi Divi quartodecimo, Parthos a Macedonibus defeciisse memorat. Atqui is erat annus primus Seleuci Callinici, qui anno 1. 133 Olymp. regnum orsus est. Peccat enim Eusebius anachronismo biennii, ex eo quod Seleuci Nicatoris obitum biennio tardius assignat: quem Ptolemaeo Ceraunno biennium superfuisse scribit, cum constet eum a Ptolemaeo Cerauno esse occisum: quae maxima imprudentia est. Similiter et Iustinus Persas ait primum a Selenco Callinico pronepote Nicatoris defeciisse, Manlio Volsone et Atilio Regulo Coss. qui Consulatus cum in annum 2. Olymp. 132. inciderit, apparet, non Seleucum Callinicum, sed Antiochum Divum tum in Syria imperasse. VALES.

Obedientium] civium, XV, 3. W.

4. *Medium agens cursum aetatis placida morte d.*] Iustinus lib. cit. (XLI. 5.) *Sic Arsaces quaesito simul constituto que regno, matura senectute decedit:* quod ab Ammiano Marcellino forte non dissidet: senectus enim in aliquibus velocior et maturior est: alii autem tardius senescunt. Sed Georgius Syncellus in Chronico prorsus ab Ammiano dissentit, biennio tantum regnasse Arsacem dicens, et violenta morte extinctum: καὶ βασιλεύει περσῶν Ἀρσάκης, ἀφ' οὗ οἱ περσῶν βασιλεῖς ἀρσακίδαι ἐχρημάτισαν, ἔτη β', καὶ ἀναιρεῖται. καὶ μετ' αὐτὸν τηριδάτης ἀδελφὸς ἔτη λζ'. VALES.

5. *Solis fratres et Lunae*] cf. XVII. 5. W.

Utque imperatorib. nostris Augusta nuncupatio amabilis est et optata, ita Regibus Parthicis, etc.] Iustinus lib. XLI. c. 5. *Tertius Parthis Rex Priapatius fuit, sed et ipse Arsacius dictus:*

nam, ſicut ſupra dictum eſt, omnes Reges ſuos hoc nomine, ſicut Romani Caeſares Auguſtosque, cognominavere. Dio lib. XL. ὅθενπερ καὶ οἱ ἔπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν (de Arſace ſermo fuit) Ἀρσακίδαι ἐπωνομάσθησαν. Strabo lib. XV. Procopius Perſicor. lib. II. Suidas in Ἀρσάκης. Iſidorus Orig. lib. IX. cap. 3. Servius Aeneid. lib. VI. et XII. LINDENBR.

6. *Ad noſtri temporis memoriam*] in quo tamen falli Ammianum docet Gibbonus l. l. p. 6. W.

7. *Adusque Propontidem et Thracias.*] Vide infra XXV, 4. Hinc Sapor in Epiſtola ad Conſtantium Aug. quae refertur lib. 17. c. 5. *Adusque Strymona flumen et Macedonicos fines tenuiſſe maiores meos, antiquitates quoque veſtrae teſtantur.* Sane Megabyzus, dux Darii Regis Perſarum, Thraciam ſubegit, et ad Macedoniam usque penetravit: primusque Thraciae Satrapa conſtitutus eſt, teſte Herodoto lib. 5. c. 14. Eadem vanitas Artabani, apud Tacitum in 6. Ann. ac deinde Artaxerxis, apud Herodianum in principio lib. 6. VALES.

Tamyris Regina.] Al. *Tomyris*: neque ſecius Herodotus lib. 1. c. 205. Oroſius lib. II. cap. 7. Plures tamen ita vocant, ut ex Mſ. edidimus. Vid. Iuſtin. lib. 1. c. 8. Iul. Front. Strateg. lib. II. cap. 5. Val. Max. lib. IX. cap. 10. LINDENBR.

Tamyris] In Mſ. Regio *et Vatic.* ac Mariangeli Edit. *Tomyris* ſcribitur: neque alteram lectionem Lindenbrogius praeferre debuit. Ubicunque enim ſcriptum eſt *Tamyris*, mendoſe ſcriptum eſſe non dubito: τώμυρις enim ab Herodoto ad Diodoro Siculo aliisque appellatur. Iordanes in Geticis ſcribit, Tomyrum in Moeſiaco litore Tomes ſeu Tomos opidum e ſuo nomine condidiſſe: quod procedere non poteſt, ſi Tamyris ſcribitur. VALES.

Ad internecionem delevit Tomyris] ſi fabula vera eſt. v. Iuſtinum 1, 8. W.

8. *Elementorum uſu mutato*] bello maritimo. W.

Et teſtamento nationem omnem.] Quidam Scriptores teſtamento Alexandri ſingulis Praefectis diſtributas eſſe provincias memorant. Sic enim Auctor libri primi Machabaeorum affirmat, et Excerpta Chronologica hominis ſemibarbari, a Scaligero edita: *Veniens ad mortem Alexander, teſtamentum ſcripſit, ut unusquisque Principum Alexandri regnarent ſinguli in proprias eorum provincias ſic, etc.* Sed Q. Curtius, et Arrianus, ac Diodorus Siculus fabulam hanc ſatis refutant. Curtii verba lib. X. in fine maxime huc faciunt: *Credidere quidam teſtamento Alexandri diſtributas eſſe provincias: ſed famam eius rei, quamquam ab Auctoribus tradita eſt, vanam fuiſſe comperimus.* VALES.

10. *In amplitudines diffuſae*] De omni ambitu Perſiae Cyri aetate v. Xenoph. init. Cyropaediae, ſub Dario Hyſtaspe Herodot. III, 79. W.

Cuius oſtia adeo eſſe perh. anguſta.] Totus hic locus ex Eratoſthene translatus eſſe videtur: cuius verba refert Strabo, lib. 16. p. 765. Almel. φησὶ δὲ περὶ αὐτῆς περαικῆς θαλάττης ἐρατοσθένης οὕτως, ὅτι τὸ μὲν στόμα φασὶν εἶναι στενὸν οὕτως ὥστ' ἐξ ὁρμόζοντος τοῦ τῆς χασμανίας ἀκρωτηρίου, τῆς Ἀραβίας ἀφορᾶται τὸ ἐν μάκαις. Plinius autem a ſeipſo diſſentit. Nam lib. 6. cap. 24. ait: *Perſicum introitum alii 5. mill. paſſ. latitudinis; alii quatuor fecerunt.* Idem vero cap. 23. ſic ſcribit: *Inde pronun-*

torium Carmaniae est, ex quo in adversam oram ad gentem Arabiae Macas, traiectus distat quinquaginta millibus passuum. Eademque repetit cap. 28. sed utrobique, *quinque mill.* scribendum esse existimo. Alioquin quomodo id verum esset, quod Eratosthenes affirmat et noster Marcellinus, ex Harmozonte Carmaniae promuntorio oppositum Macarum promuntorium facillime cerni? ἁρμόζον ἄκρον memorat et Ptolemaeus in descriptione Carmaniae. VALES.

Ex Harmozonte Carmaniae promontorio] ubi nunc *Minau*. W.

Quod appellant incolae Maces.] Eratosthenes dicit τὸ ἐν μάκαις. Quare ita Ammianum quoque scripsisse verisimile est, *quod appellant incolae ἐν μάκαις*: quod ab imperitis postea depravatum est. Certe vulgata lectio ferri non potest. Neque enim incolae ipsi Maces, sed Macae ab omnibus Geographis veteribus appellantur: aut promuntorium ipsum dicitur Maces, sed Macera, teste Arriano in libro, qui Indica inscribitur. VALES.

Quod appellant incolae Maces (alii Maceta, Nearchi periplus p. 22. Strabo XVI. p. 1110.) hodie *Ras Fillam* ap. Niebuhr. v. omnino *Mannert* V, 2. p. 51—54. et VI, 1, 137. W.

11. *Urbem Teredona*] in Babylonia, Mannert l. c. p. 421. W.

In numerum XX. *mill. st.*] Consentit Eratosthenes his verbis, quae Ammiano Marcellino lucem adferunt: ἀπὸ δὲ τοῦ στόματος ἡ ἐν δεξιᾷ παραλία περιφερὴς οὖσα καταρχὰς μὲν ἀπὸ τῆς Καρμανίας πρὸς ἑω μικρὸν, εἶτα πρὸς ἄρκτον νεύει, καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν ἑσπέραν μέχρι τερηδόνος καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ εὐφράτου. περιέχει δὲ τήν τε Καρμανίαν παραλίαν καὶ τὴν περσῶν, καὶ σουσίων, καὶ βαβυλωνίων ἀπὸ μέσους, ὅσον μυρίων οὖσαν σταδίων. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἐξῆς ἐπὶ τὸ στόμα, πάλιν ἄλλοι τοσοῦτοι. etc. Hinc intelligimus, cur spatium detornatum dixerit Ammianus. Est enim Persicus sinus prorsus circulari ambitu navigabilis. Praeclare igitur Plinius lib. 6. situm eius humani capitis effigie esse dixit. Sed quod ibidem Plinius scribit, eiusdem circuitum esse 25. millium passuum, ut Eratosthenes tradit: ex loco ipso Eratosthenis quem proxime adduximus falsi convincitur. VALES.

Spatio detornato.] Id est, rotundo spatio, ut lib. 31. c. 12. *Ad speciem rotunditatis detornata.* Gellius lib. IX. cap. 8. *Sententiam detornatam inclusamque verbis his pauciſſimis.* *Cicero de Univerſo p. 442. *Ita tornavit, ut nihil effici possit rotundius.** LINDENBR.

12. *Intervallo*] aliquo, exiguo. W.

Cantichus nomine pand. sinus.] In Reg. *et Tolos.* *Cautichus.* In Editione Mariangeli Accursii *Cataonius* legitur: quod ex officina Petri Castelli illius manavit, qui Editionem Bononiensem fabricavit. Forte *Mesaniticus* legendum est. μεσανίτης sinus Persici maris est apud Ptolemaeum in Arabiae desertae situ, et apud Marcianum ac Stephanum. *An potius scribendum est *Elaniticus?* De quo sinu Plinius in lib. 6. Strabo, Diodorus S. et reliqui.* VALES.

Quem vocant Chaliten.] Ptolemaeus lib. 6. in descriptione Felicis Arabiae σαχαλίτην κόλπον appellat, eique cognomines Arabiae populos Sachalitas. Sed Marcianus, non ille Heracleota qui

περιήγησιν versu comico conscripsit, sed alter longe recentior, lib. 1. περίπλου, hunc sinum Aschalitem nominat, et maximum esse ait, utpote qui ad ostium usque sinus Persici penetret. Sed Arrianus in periplo maris Erythraei Sachaliten quoque nuncupat, et Stephanus. VALES.

Mari Oceano] Alterutrum redundans videri possit, utrumque tamen iungunt et alii sequioris aetatis homines. v. Rufum Festum c. 5. et ibi Tzschuckium, it. Gesner. v. Oceanus n. 5. W.

13. *Arimaspis hominibus luscis.*] Solinus: *Arimaspi circa Geselithron positi, unocula gens est.* LINDENBR.

Arimaspis hominibus luscis.] unoculis, a Scythico *Arima* unus et *Spu* oculus, ut monuit Mannert IV. p. 113. ex Herodoto. — *Niphates*, mons Armeniae. W.

Mare Rubrum.] Immo *mare Rubrum* huic orae prorsus ad meridiem est: ut ait Plinius cap. 25. lib. 6. Mesopotamia vero ab Occidente. VALES.

Scenitas Arabas quos Saracenos post. app.] Saracenos tamen a Scenitis distinguunt Plinius lib. 6. cap. 28. ac Ptolemaeus. Notandum est autem, quod ait Plutarchus in Lucullo, *Scenitas Arabas* ex suis sedibus esse translatos a Tigrane, Armeniorum Rege, quos in Ciliciam Commagenemque deduxit teste Plinio Secundo in libro 6. De Saracenorum Etymologia vide Scaligerum in Eusebii Chronicon: ubi tamen fallitur, cum ait antiquiorem Ptolemaeo neminem exstare, qui Saracenorum meminerit. Atqui Plinius Ptolemaeo vetustior eos diserte nominat. VALES. Cf. XIV, 3. XXII, 15. W.

Sub axe meridionali.] Regius codex [et Colbert.] habet *meridiali*, et sic postulat analogia: quare barbare loquuntur qui meridionalem dicunt. Apud Gellium lib. 2. cap. 21. codex Regius *meridialem ventum* habet. VALES. Et sane iam dixit 22, 15. *a meridiali latere.* GRONOV.

14. *Vitaxae, id est, Magistri equitum.*] Hanc vocem Persicam in Lexico Hesychii aliter interpretatam reperi: βίσταξ ὁ βασιλεὺς παρὰ πέρσαις: unde non immerito quis suspicari possit, hunc locum Ammiani transpositum esse, ac legendum: *Vitaxae, id est Reges, et Magistri equitum curant et Satrapae.* Sed absque scriptorum codicum auctoritate equidem id asserere nolim. Persicarum autem dignitatum nomina haec memorantur a Procopio lib. 1. Pers. χαναράγαν, quod est Magister militum seu Dux limitis: et σαρίζης, quod quidem dignitatis nomen esse Procopius scribit, sed quid significet non expressit: et μιθράνης, quod est Magister militum. Marcellinus lib. 25. initio Merenem vocat equestris Magistrum militiae. Theophylactus quoque Simocatta lib. 1. ait Cardarigan nomen esse dignitatis apud Persas, ac sollemne esse Persis ex dignitatibus nomen sortiri, ut qui a parentibus indita sibi nomina dedignentur: Φίλον δὲ πέρσαις ἐκ τῶν ἀξιωμάτων προσαγορεύεσθαι. Idem lib. 3. in fine δαριγμεδοὺμ dignitatem summam esse ait apud Persas, quam Rom. Curopalatem vocant. Libro autem 4. cap. 2. Φερόχανην ait dici a Persis, quam Rom. magisteriam dignitatem vocant. Zich quoque maximae apud Persas dignitatis nomen, teste Menandro Protectore lib. 1. Postremo Surena dignitatis nomen secundae post Regem, teste

Ammiano, Zosimo, et Plutarcho. Est autem Surena Syriace Dominus noster: *sur* enim Dominum significat, *ena* noster. VALES.

Emodem montem.] Infra vocat *Emodon*: et credibile hic eodem modo vocasse. GRON.

Paropamisadae.] Rectius in Regio codice, et Roberti Stephani Editione legitur *Paropanisadae*: sic enim Ptolemaeus lib. 6. et Tabula Peutingerorum. Strabo tamen *Parapamisadas*, montem ipsum *Paropamisum* vocat. VALES.

Gedrosia.] In Mſ Regio, *Tolos. Vatic.* [et Colbert.] et Romana Editione reperi *Cedrosia*: quod spernendum non est. Nam Alexander Polyhistor ita scripserat κεδρωσία, teste Stephano: quod exemplaris mendum fuisse frustra suspicatur Stephanus. Nam et Diodorus lib. 18. sic nominat: et in Excerptis Chronolog. editis a Scaligero *Cedrusia* dicitur, et in Suidae Lexico. Arrianus γαδρωσίαν semper appellat. VALES.

15. *Propinqua est nobis*] Romanis. v. Valesii Praefat. p. LXII. sq. *Celebritate* incolarum multitudine. *Per amplos populos diffusa quondam* comprehendebat enim olim Assyriam, Babyloniam et Mesopotamiam. Mannert v, 2. p. 424. *Bitumen* Asphaltes, de quo vide Mannert v, 2. p. 454. W.

Prope lacum nomine Sosingiten.] Strabo *Thonitin* vocat lib. XVI. p. 746. Almel. διαῤῥεῖ δὲ ὁ Τίγρις τὴν Θωνῖτιν καλουμένην λίμνην κατὰ πλάτος μίαην. περαιωθεὶς δ' ἐπὶ θάτερον χεῖλος, κατὰ γῆς δύεται μετὰ πολλοῦ καὶ ψόφου καὶ ἀναφυσημάτων. ἐπὶ πολὺ δ' ἐνεχθεὶς ἀφανὴς, ἀνίσχει πάλιν οὐ πολὺ ἄπωθεν τῆς Γορδυαίας. LINDENBR.

Lacum nomine Sosingiten.] De hoc subterraneo lapsu Tigridos disputat Salmasius ad Solinum pag. 693. et seqq. (p. m. 489—491. W.) existimans Sosingiten appellari Ammiano, qui Thospites vel Thonites dicitur aliis, statuitque in ipsa esse Mesopotamia; quod iam non excutio. Iustinus eum quinque et viginti millia passuum sub terras currere scribit libro XLII. c. 3. GRON. Cf. Mannert v, 2. p. 207. W.

16. *Hic et naphtha gignitur.*] De naphtha iterum Ammianus hoc ipso capite §. 37. eamque ita gentili, id est barbaro vocabulo dici monet: unde et Turcis et Arabibus in hunc usque diem *Nepht* appellatur. Iocularis ergo Ambrosii Episcopi, et Magni Grammat. error, qui παρὰ τὸ συνάπτειν vocari putant. Ambrosii verba haec sunt, in lib. de Noa cap. 6. *Est enim bitumen vehementis ad constringendum naturae. Unde Graece dicitur νάφθα παρὰ τὸ συνάπτειν, quod disiuncta connectat, nexuque constringat indissolubili, ita ut naturali unitate sibi credas convenire.* Videndus Plinius lib. II. cap. 105. Tacitus Histor. lib. v. c. 6. Sotion περὶ ποταμῶν. *Cyprianus in carmine de Sodoma p. 452.* Plutarchus in Alexandro c. 35. G. Codinus in Descriptione CP. Xiphilinus lib. XXXIV. extr. Hesychius et Suidas in Νάφθα; ex recentioribus vero P. Bellonius Rerum antiquar. lib. III. LINDENBR.

Naphtha picea specie glutinosa.] *Naphthas* vocabulum est barbarum, quo Medi genus quoddam olei cedro similis appellant. Probus ex Sallustio lib. 4. Histor. *Hoc Naphthas genus est olei cedro similis.* Graecis ὁ νάφθας fere dicitur; interdum tamen ἡ νάφθα. Corruptum autem id vocabulum legitur apud Grego-

rium Nyſſen. de anima: καὶ ὥσπερ ὁ καλούμενος Φθὼς ἐξάπτεται τῷ πυρὶ τοῦ μέσου μὴ πυρωθέντος, οὕτω δὲ καὶ τὸ σῶμα ἀθρόον ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἀνάπτεται. legendum eſt νάφθης. Apud Simplicium quoque in Commentario in Categorias Ariſtotelis fere eodem modo depravatum eſt: ὡς αἱ τῆς λύρας χορδαὶ συνέχουσιν (leg. συννηχοῦσιν) ἀλλήλων πόῤῥω διεστῶσαι. καὶ ὁ ἄφθας (leg. νάφθας) δέχεται πόῤῥωθεν τὸ τοῦ πυρὸς εἶδος. Utrumque errorem in verſione ſua retinuit interpres Latinus. *Quamquam ἄφθας ferri poteſt. Sic enim dicebatur a Graecis, ut ex Strabonis Epitome, et ex Conſtantino Porphyrogenneto docuit Salmaſius in Solinum pag. 242.* Graeci μηδίας ἔλαιον dixere naphtham teſte Procopio in Perſicis, et Suida. Nicander in Alexipharm. v. 249.

Ἦν δὲ τὸ μηδείης κολχηΐδος ἐχθόμενον πῦρ
Κεῖνο ποτὸν δέξηται ἐφήμερον.

Scholiaſtes: τὸ ἐφήμερον σκευαστικόν ἐστι φάρμακον, ὃ καὶ οἱ βάρβαροι νάφθαν καλοῦσι, etc. Idem ait Sotion de fluminibus. VALES.

17. *In his plagis hiatus quoque conſpicitur terrae, etc.*] Georg. Codinus: Ἐκεῖσε δέ ἐστι τὸ Ἄορνον στόμιον, ἐξ οὗ δεινὸν πνεῦμα ἀναδίδοται, ὡς ἐπίγειον ζῶον ἅπαν καὶ πετεινὸν ἀποφθείρειν, εἴπερ τύχοι ὀσφρανθῆναι. quae ipſiſſima verba apud Suidam exſtant in Ἀδιαβηνή. *Lucret. lib. vi. v. 756.

In Syria quoque fertur item locus eſſe videri,
Quadrupedes quoque quo ſimul ac veſtigia primum
Intulerint, graviter cogat concidere ipſa:
*Manibus ut ſi ſint divis mactata repente.** LINDENBR.

Cum os eius exceſſerit latum.] Huius loci ſenſus valde obſcurus eſt, quem ſic intelligo. Hunc peſtiferum halitum e profundo puteo ortum, ſi os ipſum putei excederet, ac per aërem diffunderetur, eas regiones prorſus incultas ac deſertas facturum fuiſſe: ſed nimirum hic halitus ad crepidinem putei progreſſus, in imum rurſus redit, ac ſeſe reſorbet. Perinde ac fons ille, qui ad Asbamaei Iovis templum in Cappadocia cernitur. VALES.

18. *Antehac ut adſerunt aliqui videbatur.*] Atqui Damaſcius in vita Iſidori (apud Photium W.) qui multo poſt Ammianum vixit, hoc ſpiraculum Hierapoli Phrygiae adhuc ſua aetate viſum eſſe memorat, ſub templo Apollinis; quod ipſas etiam ſupervolantes aves letali halitu conficeret: ſolisque initiatis et conſecratis ſecurum atque innoxium eius introitum fuiſſe: ſeque adeo una cum Doro Philoſopho eo deſcendiſſe. VALES.

Quidquid prope venerat, corrumpebat, absque ſpadonibus ſolis] Photius in Biblioth. ex Iſidori Philoſ. Vita: Ὅτι ἐν Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας ἱερὸν ἦν Ἀπόλλωνος, ὑπὸ δὲ τὸν ναὸν καταβάσιον ὑπέκειτο θανασίμους ἀναπνοὰς παρεχόμενον. τοῦτον τὸν βόθρον οὐδ' ἄνωθέν ἐστιν ἀκίνδυνον, οὐδὲ τοῖς πτηνοῖς τῶν ζώων διελθεῖν· ἀλλ' ὅσα κατ' αὐτὸν γίνεται, ἀπόλλυται. τοῖς δὲ τετελεσμένοις, φησὶ, δυνατὸν ἦν κατιόντας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μυχὸν ἀβλαβῶς διάγειν. Vid. Strabon. lib. xiii. p. 630. Almel. (et ibi Penzel p. 1885. W.) Plin. lib. ii. cap. 93. *Apuleium de Mundo pag. 12.* Xiphilin. in Traiano (Lib. lxviii. c. 27.), Codin. in urb. CP. Deſcript. LINDENBR.

19. *Apud Asbamaei quoque Iovis templum.*] Idem de hoc fonte scribit Philostratus in vita Apollonii lib. 1. cap. 4. his verbis: ἔστι δέ τι περὶ τύανα ὕδωρ ὄρχιον Διός, ὥς φασι, καλοῦσι δὲ αὐτὸ ἀσβαμαῖον· οὗ πηγὴ ἀναδίδοται ψυχρά· παφλάζει δὲ ὥσπερ θερμαινόμενος λέβης, etc. Nihil autem a Philostrato dissentit noster Marcellinus, nisi quod cognomen Asbamaei Iovi ipsi tribuit, quod Philostratus aquae cognomen esse dixerat: quem secutus est Suidas, Ἀσβαμαῖον ὕδωρ, οὕτω καλούμενον. Ceterum quod de eo fonte scribit Marcellinus, effervescere eum subinde ac mox in se redire: idem testatur Philostratus, cum dicit, παφλάζει δὲ ὥσπερ θερμαινόμενος λέβης. Id est: *Effervescit autem more aquae in lebete bullientis.* Simile est quod narrat Aristoteles lib. περὶ θαυμασίων ἀκουσμ. cap. 55. de fonte in Palicis Siciliae, ad quem iurandi causa perinde ut ad Asbamaeum illum fontem conveniebant. VALES. De *Apollonio Tyaneo* vide praeter innumeros alios Tillemontius T. II. P. I. p. 200. ff. W.

20. *Onam*] hodie Odoan, veteribus *Physcum.* v. Mannert v, 2. p. 433. — *Vado* terrestri itinere. W.

21. *Quos et transivimus*] tum, cum post Iuliani cladem fugiendum esset. W.

Diavas et Adiavas.]. Existimo hos fluvios esse eos, qui frequentius Zabas et Anzabas dicuntur. Ut enim diaeta et zaeta, Diacones et Zacones, Diabolus et Zabolus, Hippo Diarrytus et Zarrytus promiscue dicitur; ita plane Diabas et Zabas. Zabae autem fl. mentio est apud Cedrenum, et in Historia Miscella in rebus gestis Heraclii. Hic e montibus celsis a Septemtrione exortus modicus fertur: mox in Austrum procedens ac torrentibus multis auctus, navigabilis fit, atque in Tigrim delabitur, teste Theophylacto lib. 4. initio. Adiabas vero ab Ammiano Anzabas dicitur lib. 18. c. 6. 7. et in Adiabene ponitur. Scio quidem Samuelem Bochartum in libro IV. Geographiae sacrae cap. 19. pro Anzaba Zabam restituere in Ammiani nostri exemplaribus. Sed obstat omnium codicum auctoritas. [*Magnus Sabas* seu Zabas maior in Historiae Miscellae lib. 18. est haud dubie Adiabas, haud procul a Ninive in Assyria: *minor Zabas* in eodem libro est is, qui Ammiano Diavas dicitur.] VALES. De *Zaba* maiore et minore vid. Mannert v, 2. 434. ff. Idem p. 428. propius, ut videtur, ad veritatem accedens Ammianum existimat prae fugiendi celeritate haud recte percepisse fluminis nomen, quod aliis *Sillas*, vel *Delas*, hodieque *Diala* sit. W.

Adiavenam cognominatam, ut a flumin.] Codinus et Suidas: λέγεται δὲ Ἀδιαβηνὴ, διὰ τὸ εἶναι πλείονας ποταμοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ δυσχερεστέραν ποιεῖν τὴν διάβασιν. LINDENBR.

Aegyptus] ab Aegypto, i. e. Nilo. cf. XXII, 15. W.

Insigni] Sic pro *insignis*, quod vulgabatur, ex coniectura dedit Hadr. Valesius. Vid. eius praef. p. LXIII. W.

22. *Ninus*] de quo vide supra ad XVIII, 7. *Ecbatana* hodie Hamadan. v. Mannert p. 159. ff. W.

Arbela et Gaugamela, ubi Darium Alexand.] Strabo lib. XVI. p. 737. Almel. ἐν δὲ τῇ Ἀτουρίᾳ ἐστὶ Γαυγάμηλα κώμη, ἐν ᾗ συνέβη νικηθῆναι καὶ ἀποβαλεῖν τὴν ἀρχὴν Δαρεῖον. At vero apud Arbela vicum Darium victum Arrianus lib. III. c. 15. Curtius lib. V. c. 1. init. scribunt. LINDENBR.

23. *Apamia Meſene cognominata.*] Plinius lib. 6. cap. 27. Apamiam a Meſſene ſeparat. *Circa Apamiam*, inquit, *Meſſenes opidum:* et ita Stephanus in ἀπάμεια. VALES.

Apamia Meſene cognominata.] cf. et XXIV, 3. de qua vide copioſe diſputantem *Mannert* p. 359—367. — *Teredon* Plin. H. N. VI, 28. Mannert p. 421. — *Apollonia* Idem p. 456. W.

Vologeſſia.] Stephano βολογεσσιὰς πόλις πρὸς τῷ εὐφράτῃ. Haec ab eodem Plinio cap. 26. Vologeſocerta dicitur, condita a Vologeſo Parthorum Rege non longe a Babylonia. *Certa* autem Perſice et Armeniace opidum ſignificare videtur: unde Vologeſocerta erit Vologeſi opidum; ut Tigranocerta Tigranis. Heſychius: κέρτα πόλις ὑπὸ ἀρμενίων. In Tabula Peutingerorum, ad oſtia fl. Tigris ponitur Voloceſſia; inde Babylonia 18. dein Seleucia 44. abhinc Rache 60. lege *Ragae.* VALES. Cf. Mannert l. c. p. 413. W.

Babylon, cuius moenia bitumine Semiramis ſtruxit.] Strabo lib. XVI. Iuſtinus lib. 1. c. 2. Curtius lib. V. c. 1. Oroſius lib. II. cap. 7. Solin. cap. 60. Stephanus in βαβυλών. LINDENBR.

Babylon.] Quam ſua aetate paene deſertam fuiſſe ſcribit Diodorus Siculus in principio lib. 2. Pauſanias autem in Arcadicis ſcribit ſuo aevo, id eſt Marci Antonini temporibus Babylonis nihil praeter moenia Belique fanum ſuperfuiſſe. Cui ſubſcribere videtur Libanius in Orat. funebri, pag. 39. de Cteſiphonte loquens et Coche: αἳ τὴν βαβυλωνίων γῆν ἀντὶ βαβυλῶνος κτισθῦσι. VALES.

Babylon.] Rudera quaedam haud procul ab urbe Helée reperit *Niebuhr* II. p. 288. Mannert p. 408. ff. W.

Cteſiphon quam Vardanes, etc.] Quis hic Vardanes *vel Varanes* fuerit obſcurum eſt, a quo primum eſſe conditam Cteſiphontem Marcellinus memorat. Rex autem Pacorus videtur eſſe Orodis Regis filius, qui a Ventidio M. Antonii legato interfectus eſt: qui cum Rex numquam fuerit, a quibusdam tamen Scriptoribus Rex vocatur. Frontinus enim lib. 1. Strateg. cap. 1. et Florus lib. 4. c. 9. eum Regem cognominant. Quod ſi de hoc Pacoro Orodis filio loqui voluit Marcellinus, tum falſum erit quod ſubiicit, ſupradictam urbem Graeco cognomine κτησιφῶντα ab eo eſſe appellatam. Cteſiphontis enim appellatio Pacori illius aetate longe antiquior eſt, cum a Polybio memoretur in hiſtoria illius belli quod Antiochus Magnus cum Molone Mediae Praefecto geſſit, lib. 5. c. 44. VALES.

Cteſiphon] Hîc reges Parthorum hiemes agebant. Mannert p. 405. *Vardanes.* Reineſ. *Pharnaces* c. Iuſtino L. 41. (?) W.

Specimen ſummum] urbem pulcherrimam. Senec. Phoeniſſ. 184. Non te ut reducam veteris ad *ſpecimen* domus. Apul. Met. 1. poſt med. p. 112, 38. Elmenh. tibi *ſpecimen* glorioſum arrogaris. W.

Seleucia ambitioſum opus Nicanoris Seleuci.] *Vide quae ſup. lib. XIV. notata.* LINDENBR.

Seleucia] ad Tigrin, ut ab aliis eiusdem nominis diſcernatur. W.

24. *Per duces Veri Caeſ. ut ante retulimus expulſata.*] Nove dictum, *expulſata,* ἀντὶ τοῦ *expugnata:* ut Capitolin. in Vero c. 8. *Non L. Veri vitio, ſed Caſſii — contra fidem Seleucia,*

quae ut amicos milites noſtros receperat, expugnata eſt. (Quod tamen Caſaubono non ſufficit, qui *ſolo* adeo *aequatam* dicit duce Dione Caſſio LXXI, 2. διεφθειρεν ἐμπρήσας. W.) Oroſius lib. VII. cap. XV. *Antoninus per ſtrenuiſſimos duces magnis rebus geſtis, Seleuciam Aſſyriae urbem ſuper Hydaſpen fluvium ſitam; cum quadringentis millibus hominum cepit, et cum fratre de victoria Parthica triumphavit.* Vide Dion. Euſeb. Eutrop. LINDENBR.

Simulacrum Chomaei Apollinis.] Princeps Editio Romana habet *Comei:* cui Auguſtana quoque Editio adſtipulatur, [et codex Colbert.] *ac Toloſ.* Quare non dubito, quin *Comaei Apollinis* ſcribi debeat, quod eſt τοῦ κωμαίου Ἀπόλλωνος. Apollinem enim cognomento Comaeum ab aliis quoque cultum eſſe docet Athenaeus lib. 4. p. 149. D. παρὰ δὲ ναυκρατίταις, ὡς φησὶν Ἑρμείας ἐν τῷ β' περὶ τοῦ γρυνείου Ἀπόλλωνος, ἐν τῷ πρυτανείῳ δειπνοῦσι γενεθλίοις Ἑστίας πρυτανίτιδος, καὶ διονυσίοις, ἔτι δὲ τῇ τοῦ Κωμαίου Ἀπόλλωνος πανηγύρει. VALES.

Comei Apollinis] *Salmaſius* ad Iul. Capitol. in Vero c. 8. mavult *Chochaei*, quoniam Seleucia et Coche dicta ſit, ipſo Ammiano teſte XXIV. 5. Idem ſentit Tillemontius T. I. P. 2. p. 624. *Comaeum* tuetur Valeſius ex loco Athenaei lib. IV. 13. cuius nuperus editor Schweighaeuſerus nihil iuvit. Ceterum de Seleucia vide Mannert p. 391. qui tamen eandem fuiſſe, quae Coche, negat p. 402. W.

Fertur autem quod poſt direptum] Capitolinus in Vero c. 8. p. 426. *Nata fertur peſtilentia in Babylonia: ubi de templo Apollinis ex arcula aurea, in quam miles forte inciderat, ſpiritus peſtilens evaſit, atque inde Parthos orbemque compleſſe.* Oroſius lib. VII. cap. 15. LINDENBR.

25. *Chaldaeorum eſt regio altrix Philoſophiae*] De Chaldaeis Philoſophis, eorumque ſecta, multa Strabo lib. XVI. p. 739. Almel. LINDENBR.

Marſias.] In Regio, *Vatic. Toloſ.* [ac Colbert.] codice, atque in Editione Rom. *Marſes:* unde non abſurde coniecimus ſcribendum eſſe *Maarſares.* Sic enim Ptolemaeus appellat in Babyloniae deſcriptione; quem exſcripſiſſe videtur noſter Marcellinus. Annon enim haec verba, *Perfluunt autem has terras potiores ante alios amnes Marſes, et flumen Regium, et Euphrates,* ex his Ptolemaei translata ſunt? διαῤῥέουσι δὲ τὴν χώραν ὅ τε βασίλειος ποταμὸς, καὶ ὁ καλούμενος Μαρσάρης, etc. VALES. Fortaſſe tamen apud ipſum Ptolemaeum ſcribi debet *Naarſares,* quum Abulfeda *Narſi* habeat. Plura vide ap. Mannert p. 349. et 387. W.

Flumen Regium.] Syr. *Naar-Malcha,* quod ipſe Noſter habet XXIV, 6. ubi vide plura. W.

26. *Suſa ſaepe domicilium Regum.*] Strabo lib. XV. p. 727. Almel. Curtius lib. V. c. 1. Euſtathius in Dionyſ. pag. 132. Stephanus in Σοῦσα. LINDENBR.

Suſa ſaepe domicilium Regum.] Hiemem Reges Perſarum Suſis, aut Babylone agebant, aut interdum Bactris: aeſtatem autem Ecbatanis Mediae opido, ut ſcribit Dio Orat. 6. et Maximus Tyrius Orat XX. Xenophon lib. 8. ait Cyrum vernos menſes tres exegiſſe Suſis, aeſtivos duos Ecbatanis. VALES.

Et Arſiana, Sela, et Arecha.] Rectius, ut ſolet, Codex Regius, *Toloſ. Vatic.* [ac Colbert.] *Sele et Aracha.* Ptolemaeus in

in Suſianae ſitu ἄραχχα, σέλη nominat. In Rom. Edit. *Sele et Archa:* ſed Auguſtana Editio Mariangeli, *Sele et Araca.* *Bochartus libri 4. Geographiae ſacrae cap. 16. emendat, *et Tarſiana.** VALES.

Praeſtantior Oates, et Harax, et Meſeus.] Quod in ſcriptis codicibus, ac praecipue in Pandectis Florentinis occurrit, ut finis unius vocabuli, et ſequentis dictionis initium coaleſcant; id hoc loco eveniſſe non dubito. Itaque recte fecit Mariangelus Accurſius, qui in Editione ſua *Oroates* cudi iuſſit: ſic enim Plinius eum vocat; Ptolemaeus et Marcianus ὀροάτην. Iam qui Meſeus ab Ammiano dicitur, is *Moſaeus* eſt Ptolemaeo. Marciano in periplo Suſianae *Magaeus.* Mariangelus in Editione ſua *Mogaeus* exhibet: ſed vir ille totam hanc Perſidis deſcriptionem non ex Mſ. fide, ſed ad Ptolemaei exemplaria caſtigaſſe videtur. VALES.

Et Harax.] Apud Ptolemaeum in ſitu Suſianae χάραξ σπασίνου. μωσαίου ποταμοῦ ἐκβολαί. εὐλαίου ποταμοῦ ἐκβολαί. Ex quibus deceptus fuiſſe videtur Marcellinus, qui Characem pro fluvio accepit, cum ſit nomen opidi ſatis celebris, quod in Tabula quoque Peutingerorum dicitur *Spaſinu Charax:* cuius meminit Xiphilinus in Traiano, et Lucianus in Macrobiis. Atque in hac urbe genitum eſſe Dionyſium, qui de ſitu orbis verſibus ſcripſit, docet Plinius lib. 6. cap. 27. quem qui Alexandrinum vulgo vocant, ii minime quidem falluntur. Nam Characi prius Alexandriae nomen fuit, teſte ibidem Plinio. Gravius errat Scaliger in Notis ad Euſebii Chronicum, qui eum Severi Auguſt. temporibus ſcripſiſſe contendit: idque unico Dionyſii verſiculo confeciſſe ſe exiſtimat, qui habet:

Ῥώμην τιμήεσσαν ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων.

Sed eum verſum de Caio et Lucio Caeſſ. ab Auguſto adoptatis intelligo. Nam et Plinius Dionyſium Caio comitem in Orientem ituro, ab Auguſto datum eſſe memorat. Sed verſus illi Dionyſii de Parthis:

Ἀλλ' ἔμπης κατὰ δῆριν ἀμαιμακέτους περ ἐόντας
Αὐσονίου βασιλῆος ἐπεπρήϋνεν ἀκωκή.

an de alio quam Auguſto intelligi poſſunt? VALES. Quod de confuſione Characis fluvii et oppidi notat, totum eſt ex ſuſpicione Salmaſii ad Solinum pag. 1194. GRON.

Arſiane, Sele et Aracha.] Ptolemaeus: *Agra, Aſia* (unde corruptum ſine dubio *Arſiane*) *et Sela et Arecha*, unde *Areccaei campi* ap. Tibullum IV, 1, 142. (ubi tamen nunc Arectaei. vide ibi Heynium.) — Fluvii *Oroates* et *Harax* et *Meſeus* (Moſeus). Haec omnia debentur Salmaſio ad Solinum p. 840. ſ. qui et in eo erraſſe dicit Ammianum, quod *Haracem* urbem in fluvium transformaverit. De hac urbe: *Charax Paſinu* vel *Spaſinu* v. Mannert p. 421. de *Oroate* et *Moſaeo* fluviis p. 480. Mirum tamen, quod Ammianus maiora omiſit flumina *Eulaeum* et *Paſitigrin.* Mannert p. 472. W.

Per arenoſas anguſtias.] Intelligit τέναγος ἀμμώδες, quod notatur a Ptolemaeo in Suſianae deſcriptione: ſed quod addit Ammianus his anguſtiis a Rubro prohiberi Caſpium mare, non capio: ac fortaſſe Perſicum pro Caſpio ſcribendum eſt. VALES. An non manifeſte illud ipſum ſignificat, quod Pomponius Mela 1. 2? *Aſia ex illo Oceano quem Indicum diximus Arabicum et Per-*

ficum, ex Scythico Caſpium recipit; et ideo qua recipit, angu-ſtior. GRON.

27. *Hyrcano* Caſpio *mari.* W.

Aſiae reginam totius.] Codex Reg. et Flor. *cum Toloſ. Va-tic.* [et Colbert.] et cum Editione Rom. et Auguſt. ſcriptum habent *regna totius.* Forte deeſt aliquod vocabulum; puta *Aſiae regna tenuiſſe totius.* VALES. Paullis leviore modo *regiam* vel *regnatricem totius.* GRON. Ad ſtabiliendam lectionem vulgatam Erneſtio monente fortaſſe valet Ammiani locus 14, 11. ubi Neme-ſis *regina* cauſſarum dicitur. W.

Aſſyriis duce Arbace *domitis.* W.

In Acropatenae.] Rectius Mariangeli Editio, *Atropatenae:* ſic enim Ptolemaeus. et Strabo eam provinciam vocat, et Stephanus de Urbibus: in Tabula Peutingerorum, et apud Plinium Atrapa-tene ſcribitur, corrupte: dicta eſt enim ἀπὸ τοῦ ἀτροπάτου ἡγε-μόνος teſte Stephano: qui unus fuit e ſucceſſoribus Alexandri. VALES. Cf. Mannert v, 2. p. 118. et 142. W.

28. *Ad latitudinem nimiam extenduntur*] latum terrarum tractum tenent — *Zacra.* Polybius v, 44. *Zagron,* Strabo *Zagrius.* Mannert p. 123. *Orontes* hod. Alwend. Mannert p. 122. *Iaſo-nius.* Id. p. 125. Hi montes omnes brachia ſunt Tauri. W.

29. *Coronus mons*] proprio in Parthia. v. Mannert p. 105. *Frumentariis agris adſtuunt et vinariis.* cf. Polybium x, 25. Mannert. p. 116. W.

30. *Fetus equarum, quos Niſaeos appellant.*] In caſtigatiſſi-mis Editionibus, Romanam dico, et Auguſtanam, et Roberti Ste-phani, *Neſaeos* reperi: neque aliter *MSS. codices Regius, Toloſ. Vatic.* [et Colbert.] praeferebant. Quid quod apud Graecos eam-dem διττογραφίαν reperias? Sane Stephanus Byzantius, et He-ſychius ac Arrianus νησαίους ἵππους appellant: neque aliter ſcribi-tur apud Dionem in Boryſthenitica, (Reisk. II. p. 93.) ubi de Magis Perſarum: ἐκεῖνοι δὲ τά τε ἄλλα ὀρῶσι κατὰ λόγους ἱεροὺς, καὶ δὴ τῷ Διὶ τρίφουσιν ἅρμα νησαίων ἵππων. οἱ δὲ εἰσὶ κάλλιστοι καὶ μέγιστοι τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν. τῷ δέ γε ἡλίῳ ἕνα ἵππον. Sub-dit deinde quaedam de illo Iovis quadriiugo curru ſatis recondi-ta. Sane in omnibus expeditionibus hic Iovis currus cum equo Solis olim apud Perſas praeire ſolebat, ut teſtatur Herodotus lib. 7. c. 40. ὀπισθεν δὲ τούτων τῶν δέκα ἵππων ἅρμα Διὸς ἱερὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἵλκον λευκοὶ ὀκτώ. ὄπισθε δὲ τῶν ἵππων εἵπετο πεζῇ ἡνίοχος ἐχόμενος τῶν χαλινῶν. οὐδεὶς γὰρ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. Sed et Q. Curtius lib. 3. c. 3. *Currum deinde Iovi ſacratum albentes vehebant equi; hos eximiae magnitudi-nis equus, quem Solis appellant, ſequebatur.* Idque inſtitutum a Cyro videtur: de quo vide Xenophontem lib. 8. de Inſtit. Cyri. Philoſtratus cap. xx. lib. primi de vita Apollonii: λευκὸν δὲ ἅρα ἵππον τῶν σφόδρα νισαίων καταθύειν ὁ βασιλεὺς ἔμελλε τῷ ἡλίῳ. VALES.

Fetus equarum nobilium — quos Niſaeos appellant.] Hero-dotus lib. VII. c. 40. Lucian. in lib. de Hiſtor. ſcrib. Syneſius Epiſt. 40. *Themiſtius Orat. 5. p. 72. et Orat. 2. Heliodor. Ae-thiop. lib. 9. pag. 437.* Euſtathius in Dionyſ. Alexand. Suidas in Νίσαιον. LINDENBR.

Neſaeos] alii ſortaſſe rectius *Niſaeos*. Dicti a Niſaeis campis prope Caſpias portas. Cf. Herodotus VII. 40. Strabo XI. p. 525. et 529. et quos laudat Briſſonius de regno Perſarum p. 667. ſſ. E recentioribus vide Salmaſium ad Solinum p. 842. Belin de Ballu ad Oppian. p. 245. Wernsdorf ad Himerium p. 237 Mannert p. 169. ſſ. — *Quibus ineuntes proelia viri veh ſolent*, quod non omnino verum, quum ſolorum regum curribus iungerentur. W.

31. *Abundant aeque* ſc. Atropateni *civitatibus*, quibus *Media* ſc. maior dicta. — *Abſolute*, plane, breviter. *Uberrimum eſt habitaculum Regum*, Atropatis et poſterorum. W.

32. Occaſionem hic arripit Ammianus; nonnulla inſerendi de *Magis*, utinam veriora. *Magorum agri* et *villae* v. paullo poſt. De illis *agris* nihil, dum haec ſcribo, habeo compertum, nec Briſſonius quidquam praebet. Ex aliis agris etiam decimas accepere. W.

Auctor ampliſſimus Plato Machagiſtiam.] Non reperitur, quantum memini, hoc verbi in Platone: videtur tamen innuere locum ex Alcibiade. LINDENBR.

Machagiſtiam] Sic nusquam habet Plato, nec, hac forma quidem, habere poteſt. Ἀγιστείαν novi, ſed quid prima ſyllaba libi velit, non exputo, nec placet τὸ X. mutari in Γ. ut ſit μαγαγιστεία. Reinelius adſcripſit: *Magiſtiam*. W.

Divinorum incorruptiſſimum cultum.] Plato θεῶν θεραπείαν vocat in Alcibiade, et ex eo Apuleius in Apolog. Inde Apollon. Tyan. in Epiſt Μάγος ὁ θεραπευτὴς τῶν θεῶν. Porphyrius de Abſtinentia animal. pag. 57. Παρά γε μὲν τοῖς Πέρσαις οἱ περὶ τὸ θεῖον σοφοὶ, καὶ τούτου θεράποντες Μάγοι μὲν προσαγορεύονται. τοῦτο γὰρ δηλοῖ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον ὁ Μάγος. LINDENBR.

Multa ex Chaldaeorum arcanis Bactrianus addidit Zoroaſtres, deinde Hyſtaſpes.] Accurate totam hanc rem narrat Agathias Hiſt. lib. II. Πέρσαις τοῖς νῦν τὰ μὲν πρότερον ἐξῆ σχεδόν τι ἅπαντα τηρεῖται ἀμέλει καὶ ἀνατέτραπται, ἀλλοίοις δέ τισι καὶ οἷον νενοθευμένοις χρῶνται νομίμοις, ἐκ τῶν Ζωροάστρου τοῦ Ὀρμάσδεως διδαγμάτων κατακηληθέντες. Οὗτος δὲ ὁ Σωρόαδος, ἤτοι Σαράδης (διττὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐπωνυμία) ὀπηνίκα μὲν ἤκμασε τὴν ἀρχὴν, καὶ τοὺς νόμους ἔθετο, οὐκ ἔνεστι σαφῶς διαγνῶναι. Πέρσαι δὲ αὐτὸν οἱ νῦν ἐπὶ Ὑστάσπεω οὕτω δή τι ἁπλῶς φασὶ γεγονέναι, ὡς λίαν ἀμφιγνοεῖσθαι καὶ οὐκ εἶναι μαθεῖν, πότερον Δαρείου πατὴρ, εἴτε καὶ ἄλλος οὗτος ὑπῆρχεν Ὑστάσπης· ἐφ' ὅτῳ δ' ἂν καὶ ἤνθησε χρόνῳ, ὑφηγητὴς αὐτοῖς ἐκεῖνος, καὶ καθηγεμὼν τῆς μαγικῆς γέγονεν ἁγιστείας, καὶ αὐτὰς δὴ τὰς προτέρας ἱερουργίας ἀμείψας, παμμιγεῖς τινας καὶ ποικίλας ἀνέδηκε δόξας. LINDENBR.

Bactrianus Zoroaſtres.] De hoc Magorum auctore mira produnt veteres. Perſae quidem teſte Dione in Boryſthen. (T. II. Reisk. p. 93.) eum dicunt ſapientiae ac iuſtitiae ſtudio in montem naſcio quem ſeceſſiſſe, ac deinde eum montem igne caelitus lapſo conflagraſſe: cumque is continue arderet, Regem una cum proximis adorandi cauſa eo acceſſiſſe: ac tum Zoroaſtrem repente ex flammis illaeſum apparuiſſe benigno vultu, iubentem ut animo fidenti eſſent, ac certa ſacrificia factitarent: eo enim in loco praeſentes eſſe Deos. Eadem fere Suidas ac Georgius Cedrenus de Zoroaſtre produnt, eum ſcilicet, uti a Diis immortalibus precatus

fuerat, fulmine arsisse, cum Persis prius mandavisset, ut cineres suos colerent ac servarent, tamquam mansuri penes eos imperii pignus. *Paullo aliter Clemens Rom. in Recognitionibus homilia IX.* De Zoroastris antro Porphyrius ex Eubulo in antro Nympharum scribit. Quibus accedit Gregorius Turon. lib. 1. Hist. Francorum his verbis: *Primogenitus Cham filii Noe fuit Chus: hic ad Persas transiit, quem Persae vocitavere Zoroastrem, id est viventem stellam. Ab hoc etiam ignem adorare consueti, ipsum divinitus igne consumptum, ut Deum colunt.* Plures autem fuere Zoroastres, ut satis constat: sed omnium antiquissimus fuit Bactrianus, quippe Nini Assyriorum Regis aequalis, qui bellum inferente Nino non armis tantum, sed et magicis artibus sese tutatus est, ut refert Arnobius in lib. 1. et Iustinus. Hunc Semiramis Assyriorum Regina bello superavit, ut docet Theon in Progymnasm. cap. *περὶ συγκρίσεως, οὐ γὰρ εἰ τόμυρις κρείσσων ἐστὶ κύρου, ἢ ναὶ μὰ δία σεμίραμις ζωροάστρου τοῦ βακτρίου, ἤδη συγχωρητέον τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος ἀνδρειότερον εἶναι.* Alter fuit Pamphylius genere, Armenii filius, quem Hera vocat Plato lib. x. de Rep. ut scribit. Clemens Alexandr. lib. 5. Strom. Arnobius lib. 1. ait hunc familiarem fuisse Cyro, ex Ctesia lib. 1. Histor. *Age nunc veniat quaeso per igneam zonam Magus interiori ab orbe Zoroastres, Hermippo ut assentiamur auctori, Bactrianus: et ille conveniat, cuius Ctesias res gestas Historiarum exponit in primo, Armenius Zostriani nepos, et familiaris Pamphylus Cyri.* Ubi notandum est Armenium dici ex Latinorum more pro Armenii filio, *τὸν ἀρμενίου.* Sed in Arnobio suspectum habeo nomen Cyri. Nam cum dicat Ctesiam lib. 1. Hist. huius Magi mentionem fecisse, certum autem sit Ctesiam libris sex prioribus de Assyriorum ac Medorum rebus scripsisse, ac in septimo libro res Persicas aggressum: quomodo in libro 1. Cyri meminisse potuit Ctesias, non video. Itaque *Nini* fortasse in Arnobio legendum est. Fuit et Zoroastres Proconnesius, paullo anterior Xerxis temporibus, teste Plinio in lib. 30. c. 2. Hunc vero qui Magiae Persis auctor fuit, Oromazis filium vocat Plato in Alcibiade 1. VALES. De hoc Arnobii loco plura Io. Marshamus lib. 1. Philosophiae Orientalis. ORONOV.

Hystaspes Rex.] Falsum est *Hystaspem* Darii patrem Regem fuisse, neque id refutationem meretur. Ceterum quod hoc loco Marcellinus *Hystaspi* tribuit, id Dario eius filio tribuitur ab aliis. Hic enim sepulcro suo inter cetera id etiam inscripsisse fertur, quod Magorum Magister fuisset, ut narrat Porphyrius lib. 4. *περὶ ἀποχῆς.* *Alii tamen Hystaspem hunc Magiae doctorem Hystaspe Darii patre multo vetustiorem faciunt, teste Agathia in l. 2. Lactantius in libri 7. cap. 15. *Hydaspen* vocat *antiquissimum Medorum Regem:* corrupte pro *Hystaspen:* ut monuit Canterus in libro 2. Variarum cap. 14. Hystaspis enim Magi meminit Iustinus in Apol. Clemens in 9. Strom.* VALES. Cf. *Walchii Commentatt. de Hystaspe, eiusque vaticiniis ap. Patres* in *Commentatt. Soc. Reg. Goetting.* T. II. p. 3—18. W.

33. *Brachmanorum*] Hoc novum, nam alii, v. c. Diogenes Laertius Prooem. VI. a Gymnosophistis Zoroastrem profeciscisse tradunt. W.

34. *Una eademque prosapia*] Non igitur ordo tantum populi Persici fuere, sed nati sacerdotes, quorum disciplina et dignitas a

patribus ad filios propagaretur, quod et apud Aegyptios, Chaldaeos et Indos ita fuiſſe accepimus. W.

Feruntque, ſi iuſtum eſt credi, etiam ignem caelitus lapſum] Vid. ampliſſ. viri Barnabae Briſſonii Comment. de Reg. Perſar. lib. II. LINDENBR.

[*Ferunt ignem caelitus lapſum, apud ſe ſempit. foc. cuſtodiri.*] Q. Curtius in libro III. c. 3. *ignem* memorat, *quem Perſae ſacrum et aeternum vocant.* Et in libro 10. Hiſtoriae Tripertitae capite 39. πυρεῖα *vocant Perſae templa, in quibus perpetuum ignem ſervant.* Scriptores rerum Heraclii Aug. tradunt, *in civitate Thebarma* non longe a Gazaca urbe *templum fuiſſe ignis ac errorem prunarum.* Lege Theophanem et Cedrenum in Heraclio A. et Hiſtoriae Miſcellae librum XVIII.] VALES.

35. *Huius originis*] „proprie horum Magorum illius originis. Certe *origines* dicuntur de hominibus, qua auctoribus v. c. populorum. Apud Livium 38, 39. *originum memoria* pro *Ilienſium memoria* dicitur. Similiter Tacitus A. 4, 9. vid. VALES. ad Amm. 15. 9." Sic Erneſti. W.

Perſicae poteſtates] Reges. W.

Eratque piaculum aras adire vel hoſtiam, etc.] Herodotus lib. I. c. 132. ἄνευ γὰρ δὴ Μάγου οὔ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. Vid. Briſſon. de Regn. Perſar. lib. II. LINDENBR.

36. *Ex hoc Magorum ſemine ſeptem poſt mortem Cambyſ.*] Totidem Magos nominat etiam Val. Maximus lib. IX. cap. 2. Verior tamen opinio, duos tantum fuiſſe: ſed qui in necem eorum coniuraverant, Perſas ſeptem, Herodotus lib. III. c. 70. Iuſtinus lib. I. c. 9. Curtius lib. IV. c. 12. Florus lib. III. cap. 5. LINDENBR. Poſt Anquetilium Perronum de Zoroaſtre longe veriora edocti ſumus ab *Meinerſio* in Commentatt. Soc. Reg. Goett. T. VIII. et de religionum Zoroaſtricarum ap. veteres gentes veſtigiis in Commentatt. Vol. XI. De Magia omnino expoſuit *Tiedemann de quaeſtione, quae fuerit artium magicarum origo* etc. Marb. 787. cf. Gibbonum P. 2. p. 9. ff. et *Heeren Ideen über Politik u. ſ. w. der alten Völker* Th. II. S. 400. ff. W.

37. *Oleum conficitur Medicum.*] Μηδείας ἔλαιον. Procopius Gothicor. lib. IV. Ἀγγεῖα θείου τε καὶ ἀσφάλτου ἐμπλησάμενοι, καὶ φαρμάκου, ὅπερ Μῆδοι μὲν νάφθαν καλοῦσιν, Ἕλληνες δὲ Μηδείας ἔλαιον. LINDENBR.

Oleum Medicum] Alii etiam vocant oleum *Medeae*, de quo vide Schneider. ad Nicandri Alexipharm. p. 155. W.

Si aqua voluerit abluere quisquam.] Eſt certe quod de hac lectione quis dubitet, quum Solinus dicat, *hoc ad incendium excitatum ſi obruere aqua geſtias, ardet magis.* Quem quum deſcribat et alibi Ammianus, inde Salmaſius legebat hoc loco *ſi aqua voluerit obruere quisquam*, ad Solinum pag. 241. (p. m. 180. W.) GRON.

38. *Oleum uſus communis* arborum proventum *herba quadam infectum* depravatum *condiunt, et coaleſcens durant* ſpiſſant *ex materia venae* fontis, ſcaturiginis *naturalis, ſimilis oleo craſſiori,* Naphthae (Neſt.) Cf. Salmaſ. ad Solin. p. 172. W.

39. *Zombis et Patigra, et Gazaca.*] Ζομβὶς πόλις τῆς μηδίας Stephano. Eidem γάζακα πόλις [μεγίστη τῆς] μηδίας: eius

meminit Ptolemaeus. Pro *Patigra* in omnibus Mſſ. *Reg. Tol. Vat * [Colb.] eſt *Patigran:* forte *Patigrana,* Ptolemaeo τιγράνα. [Quae Ammiano *Gazaca* eſt, γαζακὸν dicitur Cedreno, in rebus Heraclii Auguſti; Κάνζακα in Chronico Alexandrino; *Gazacenſium civitas* in libro xviii. Hiſtoriae Miſcellae.] VALES.

Gazaca] Sic et Ptolemaeus, Strabo autem p. 794. et Plinius v, 13. *Gaza.* Metropolis erat Atropatenes. Mannert v, 2. 145. — *Heraclia.* Strabo xi, p. 785. in regione Rhagiana ponit, quae tamen in medio Mediae ſita erat. Mannert p. 179. W.

Arſacia et Europis.] Strabo lib. xi. p. 524. Almel. Europum et Arſaciam eamdem eſſe ait, cui conſentit Stephanus. VALES.

Cyropolis] de qua vide Salmaſ. ad Solin. p. 840. et Mannert p. 133. — *Ecbatana,* haec vero celeberrima totius Mediae, hod. *Hamodan,* de qua inde ab Herodoto I, 98. innumeri egere et hiſtorici et geographi. Copioſe de ea exponit Mannert p. 159. ff. — *Syromedorum.* Syromedia ea pars Mediae, quae Perſiae praetenditur. W.

40 *Choaſpes et Gyndes.*] Hi fluvii nil videntur hic convenire. Nam *Gyndes* Dahas Ariosque diſterminat, teſte Tacito xi. c. 10. Vide Herodotum. *Choaſpes* tamen e Media in Tigrim influit, teſte Plinio 6 libro. VALES.

Choaſpes] idem qui *Eulaeus.* In Media ortus, Suſianam transcurrit atque in ſinum Perſicum exoneratur. — *Gyndes* eſt Aſſyriae, non Mediae. Occurrit quidem in noſtra regione ap. Tacitum Annal. xi, 10. ubi tamen meliores libri *Sindis.* vide Mannert p. 431. et 433. W.

Amardus.] Ptolemaeo μάρδος levi diſcrimine: ſic Mardi eidem ἄμαρδοι dicuntur. In Regio Codice *Arnardur.* In Edit. Rom. *Arriardus,* [ut et in Colbert. codice] ac Toloſ.* VALES. Cf. Mannert p. 133. et de *Charinda* p. 140. W.

Cambyſes et Cyrus, cui magno et ſpatioſo.] Vid. Strabo lib. xi. p. 500. Almel. Pompon. Mela lib. iii. cap. v. LINDENBR. Mox video patrem notaſſe ex Vat. *ut ipſe eque ferebatur,* pro *aeque.* GRONOV.

Cambyſes et Cyrus] qui fortaſſe nunquam exſtiterunt, licet Ammianus Cyrum in expeditione Scythica flumini illius tractus nomen ſuum dediſſe tradat, vide Mannert p. 131. W.

41 *Minutis frugibus*] λεπτοῖς καρποῖς, pomis et leguminibus. Cf. Salmaſ. ad Solin. p. 208. *Amnes* in quibus Ammianus nil niſi Ptolemaeum coecum ducem ſecutus eſt. W.

Vatrachites, Rogomanis] In Mſſ. Fl. et Reg. *Vat. Toloſ.* et in Editione Rom. *Rogomanius,* quod placet: Ptolemaeo ῥογομάνιος in genitivo. [In Mſ. Colbert. *Ragomanius.*] Apud Marcianum [non illum Heracleotam, qui περιήγησιν verſu comico ſcripſit ad Nicomedem Regem Bithyniae, ſed alterum recentiorem, qui Epitomen Artemidori Epheſii duobus libris ſcripſerat, teſte Stephano in μαζάκη: cuius Epitomes hodie dumtaxat Epitome reſtat] apud hunc Marcianum inquam ῥογομανίας ποταμοῦ ſcribitur. *Vatrachites* quis ſit, obſcurum eſt [qui in Codice Colbert. *Vatradites* ſcribitur.] VALES.

Vatrachites] corrupto forſitan nomine, quem alii Oroatin appellant; verius tamen *Aroſis,* in finibus Suſianae, totius regionis ma-

ximus. vide Mannert. p. 538. — *Rogomanis.* Sic Ptolemaeus, rectius *Rogonis* Nearchi. p. 537. et 513. — *Briſoana,* ap Arrian. Ind. 39, 7. Brizana. Mannert. ib. — *Bagrada,* Id. p. 533. W.

42. *Perſepolis*] quam ab Alexandro M funditus deletam plures poſt Curtium falſo crediderunt. Ruinae eius etiamnum exſtant ſplendidiſſimae, Tſchilminar (quadraginta columnae) de quibus poſt Chardinum, Niebubrium, Herderum, uti mihi, ita et Mannerto ſubtiliſſime egiſſe videtur *Heerenius* in *Ideen über die Politik etc. d. vornehmſten Völker d. alten Welt Th. II.* p. 180. ſſ. cf. tamen Mannertum ipſum p. 512. ſſ. W.

Obroatis.] In Mſſ. Flor. *Toloſ. Vat.* [Colbert.] et Reg. *Habraatis;* Ptolemaeo ὀβροάτις. LINDENBR.

Ardea — Obroatis — Tragonice] Has quo referam, non habeo, niſi Ardeam mutilatum et corruptum nomen eſſe velis pro *Paſargada,* quam urbem a Perſepoli ſecundam Ammianus omittere non debebat. W.

Tabiana, Fara, et Alexandria.] Pro *Tabiana* in Mſſ. Flor. et Reg. *Toloſ. Vatic.* [ac Colbert.] *Cadiana* legitur. Ptolemaeo ταβιάνα: νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ περσίδι ταβίανα· σῶφθα ἀλεξάνδρου ἡ καὶ ἀραχία. Marcianus in periplo Perſidis duas quoque memorat inſulas: alteram σῶφθα, alteram νῆσος ἀλεξάνδρου. Araciam memorat et Plinius. VALES. In quibus parum ſane eſt, quod non ex Salmaſio didicerimus ad Solinum pag. 1182. (p. m. 833. W.) etſi tandem nimium illic mutet. Sed et in iisdem Exercitationibus pag. 241. pro ſequente *Artacana* vult *Aſtaca,* quum tamen Artacoana ex Arriano, Artacana ex aliis circa illas partes ſit ſatis nota, etſi de hoc loco poſtea. GRONOV. Salmaſius ad Solinum p. 833. totum locum ſic conſtituit ex ipſo Ptolemaeo: *Tabiana, Sophtha, Aracia, quae et Alexandri.* Cf. et Mannert p. 540. W.

43. *Choatres fluvius.*] Nullus eius nominis fl. quod ſciam, memoratur apud Parthos. Eſt quidem *Choatres* mons in Parthia celebris, *Choatras* teſte Solino cap. 41. Ptolemaeo et Oroſio παραχοάτρης; Straboni παραχοάτρας. Ceterum in Mſſ. Reg. *Tol. Vat.* [Colbert.] et in Editione Rom. *Choadres* legitur. VALES.

Choatres.] Curtius VI, 4. habet *Zioberin,* qui alii deinde miſcetur, *Rhidago.* Eundem Diodorus Sic. XVII, 75. nominat *Stiboeten.* Fortaſſe igitur, quae eſt coniectura Mannerti p. 106. ubi uno alveo incedere coeperunt, uno Choatris nomine appellati ſunt. W.

Genonia, Moeſia, Charax.] Ex Mſſ. Fl. *Tol. Vat* [Colbert.] et Reg. et Mar. Editione *Moeſia* ſupplevimus: quod firmat Ptolemaeus σινουνία, μυσία. χάραξ. In Editione Romana legebatur *Genoniam Charax.* VALES.

Charax] vide Mannert p. 112. *Apamia* a Graecis condita. Strabo p. 783. 796. Mannert p. 111. — *Artacana.* Ptolemaeo debetur. Mannert p. 114. — *Hecatompylos,* urbs primaria, Arſacis regia, nomen accepit a viarum multitudine, undique hic concurrentium — *ſtadia quadraginta et mille,* de quibus vide Mannert p. 107. 109. W.

44. *Feri ſunt illic habitatores pagorum.*] De Getis ſimilia Pomp. Mela lib. II. cap. 2. *Feri ſunt et ad mortem paratiſſimi, Getae utique.* LINDENBR.

Fortuita ſua *morte* cf. XXII, 15. XXXI, 2. *Degeneres* Parthico nomine indignos. W.

45. *Arabes beati*] Arabiae felicis (hod. Yemen) hoc loco memorandae quas cauſas habuerit Ammianus, non ſatis intelligo, quum ad Perſiam non pertineat nec in ſupra nominatis eius partibus numeretur. Niſi forte ſatis ei cauſſae fuit Ptolemaei auctoritas, apud quem idem fere ordo. W.

46. *Denſa emporia*] Haec novimus ex Arriani periplo maris Erythraei. Cf. Gothofred. ad Philoſtorgium p. 108. W.

47. *Geapolim.*] Mſ. *Hierapolim.* Sed apud Ptolemaeum in Deſcriptione Arabiae Felicis recenſentur Γαιάπολις, Νάσκος μητρόπολις, Βάραβα μητρόπολις, Μαΐφα μητρόπολις. LINDENBR.

Geapolin.] In Mſſ. *Hierapolin* legitur, et in Editione Rom. et Mar. Ptolemaeo in maritimis opidis Arabiae Felicis γεραπόλις. Non diſplicet tamen γέα πόλις. Stephanus: γέα πόλις πλησίον πετρῶν ἐν ἀραβίᾳ. ἐθνικὸν γεῖος. ἐν πέτραις δ' ἐπιχωριάζει. κύριον ὄνομα γέσιος, ὅθεν ἦν ὁ περιφανὴς τῶν ἰατρῶν σοφιστὴς ἴσως ἐντεῦθεν κεκλημένος. lege ὁ περιφανέστατος ἰατροσοφιστής. ex Suida in γέσιος. ſed haec longe differt ab ea de qua hic ſermo eſt. Eſt enim hic ſermo de Arabia Eudaemone. Ptolemaeus agnoſcit γαῖα πόλις. VALES.

Gea-polis] Fortaſſe eſt *Gerra*. Mannert VI, 2. 147. — *Naſcos* Plin. VI. 28. Nelcae. *Baraba*, rectius *Maraba*, Sabaeorum metropolis. *Mannert* p. 80. *Nagara*, metropolis Iobaritarum. W.

Mephram.] Ptolemaeo μαΐφα μητρόπολις. In Arabia quoque Petraea *Mepha* caſtellum fuit, ut eſt in Notitia Imperii Romani: ſed in Codice *Vatic.* [Colbert.] ac Regio, et Rom. Editione legitur *Mephre*. VALES.

Taphron.] Mſ. *Taphra*. Stephanus *Tarphara* videtur nominare, Τάρφαρα, οὐδετέρως, πόλις τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. LINDENBR.

Taphron.] In Mſ. Reg. *Toloſ.* [Colbert.] et Flor. *Taphra*. videtur eſſe quae Ptolemaeo σάπφαρα: Stephano τάρφαρα in τάρφαρα et in v. ἀδάνα. Editio quoque Rom. habet *Taphra*. VALES.

Taphra] metropolis Homeritarum. Ptolem. Sapphar, Stephanus Tarphara. v. *Gothofredus* ad Philoſtorgium p. 106. et Mannert p. 90. W.

Dioſcuriada.] In Reg. *Vat. Tol.* [Colbert.] edit. et Rom. Edit. eſt *Dioſcurida*. Intelligitur ſorte ἡ διοσκορίδου urbs et inſula in Arabia Felice, teſte Ptolemaeo. Mox pro *Turgana* apud Ptolemaeum eſt Ὀργάνα, ἐν ᾗ ἱερὸν σαράπιδος. Neque aliter eam inſulam vocat Arrianus in Indicis. VALES.

Dioscurias] inſula maris Erythraei, quae fine dubio eiusdem nominis urbem habuit. *Mannert* p. 124. *Turgana* Ptolemaeo Organa, hodie Ormuz. Mannert p. 134. W.

48. *Carmania maior* Kerman. W.

Fructuaris arboreisque fetibus culta.] Sic iterum paullo poſt, *arborum fetus*. L. 1. Cod. Theod. De cenſitoribus: *Feracium ramorum fetus hebetaverit.* *L. C. Theod. de feriis. Plin. lib. 4. cap. 12. *Fetus arborum de corpore.* Ovid. Met. lib. 10. v. 664.

— — *De tribus unum*
Fetibus arboreis proles Neptunia miſit.

In Catalect. pag. 176. *Vivas nitentes atque fetus arboris.* Novatianus de cibis Iudaicis: *Cibus primus hominibus ſolus arborum fuit fetus et fructus.* Cyprian. ad Demetrianum: *Arbores fetibus autumno fecundae ſunt.* Columell. de R. Ruſtica 9. c. 1. *Terrenis fetibus et arboreis abundant.* Virgil. Bucol. *Caſſiodorus Var. lib. 1. Epiſt. 12. — *Fetus arborei pullularunt.* Lib. 1. Epiſt. 35. *Abortivos meſſium fetus non tam edidit, quam imperfecta ubertate proiecit.* Eodem modo de mori arboris fructu Ovidius Metamorph. lib. IV. v. 159.

— — *Pullosque et luctibus aptos*
Semper habet fetus. LINDENBR.

Ceſpitis ubere] ſoli ubertate XX, II. XXXI, 3. W.

49. *Sagareus et Saganis.*] Ptolemaeo *Saganus.* De *Sagareo* nil compertum habeo, niſi is ſit κάρτος, ibidem a Ptolemaeo poſitus. VALES.

Sagareus, Saganis et Hydriacus.] Ptolemaeus habet *Saganum, Salarum — Caudriacem.* W.

Carmana] hod. Khirman, vel Shirdjan. Mannert. V, 2, 66. W.

Ortopana.] Mſ. *Portoſphana.* ℔. *Portopana.* Ptolemaeus pag. 150. πόλεις δέ εἰσιν ἐν τῇ Περσίδι, καὶ κῶμαι μεσόγειοι, αἵδε — Ἄξιμα, Ποστόπανα, Περσέπολις. LINDENBR.

Portoſpana] Videtur nunc eſſe *Terpez.* Mannert l. l. p. 66. *Alexandriam* nominat etiam Ptolemaeus et Plinius. Ibi nunc Hormoz. Idem p. 65. W.

Hermupolis.] In Reg. *Toloſ.* [Colbert.] et Rom. *Hermopolis.* Ea videtur eſſe, quae a Ptolemaeo ἁρμουζα πόλις. Porro quae Portoſpana hic dicitur, apud Ptolemaeum eſt ποστοσπάνα, non ποστοπάνα, ut Lindenbrogius dixit. VALES.

50. *Glaebae maximae auro micantes.*] Reſtituimus hunc locum ex coniectura Cl. Salmaſii, [ad Solinum p. 210. (p. m. 148. W.)] cui codex Reg. [et Colbert.] et Editio Rom. ſuffragantur. VALES.

Glebae macie internecante fementes] ob aridum ſolum intermoriuntur coniecta ſemina. Cf. tamen Strabo XI. p. 509. Almel. W.

Quae cuiusmodi ſolent capi commentis.] Quo aſſu tigres a venatoribus capi ſoleant, docet Pomponius Mela lib. 3. cap. 5. Plinius lib. 8. cap. 18. ac Solinus cap. 21. quibus accedit Claudianus lib. 3. de raptu Proſerpinae v. 263. ſſ.

Arduus Hyrcana quatitur ſic matre Niphates,
Cuius Achaemenio Regi ludibria natos
Avexit tremebundus eques. Furit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Diſpergit maculis, iamiamque hauſtura profundo
Ore virum, vitreae tardatur imagine formae.

Id eſt ſolo occurſu maris retardatur, cuius ſubſidio raptores evadunt. Idem ſcribit Philoſtratus lib. 2. cap. 7. Valerius Argon. lib. 1. et lib. 6. v. 144. ubi de Iaxamatis:

Iaxamatas venatus alit: nec clarior ullis
Arctos equis. Abeunt Hypanim, fragilemque per undam.
Tigridis aut ſaevae profugi cum prole leaenae:
Moeſtaque ſuſpectae mater ſtupet aggere ripae.

Sunt et alii complures modi, quibus tigres in Oriente capi ſolent: inter quos hic refertur a Petro Teixera lib. 1. Relationis de Regibus Perſarum, cap. 29. Venatores brachium laevum laminis ferreis ad cubitum usque accurate contegunt, dextro pugionem aut venabulum acutiſſimum praeferunt: qui ubi primum tigrem adſpexere, brachium iis ſiniſtrum ad morſum offerunt: quod cum illa apprehendit, illi e veſtigio pugione in ventrem immiſſo feram conficiunt. Idem Teixera tigrem ait, licet ſit ferocillima, tardam tamen nec paris ac ceteras feras beſtias velocitatis eſſe: quare ceteras animantes eius impetum facillime fuga evadere: quod ſi ita eſt, quaecumque Auctores ſupra allati de tigrium venatu ſcripſere, longe a vero abeſſe oportet. *Aliud fraudis genus ad capiendos tigrium fetus refert Ambroſius in libro 6. Hexaemeron capite 4. *Ubi ſe contiguum viderit, ſphaeram de vitro proiicit. At illa imagine ſui luditur, et ſobolem putans, revocat impetum, colligere ſetum deſiderans*, et reliqua quae ibi vide. Hinc igitur explicandi ſunt Claudiani verſus, quos paullo ante retuli.* VALES.

51. *Marinis mercibus*] Per Caſpias enim portas ex Parthia huc commeabant mercatores. W.

52. *Oxus* (Harrat) Mannert p. 449. W.

Socunda et Saramanna.] Ptolemaeo σαραμάννη πόλις. σωκανάα πόλις. Strabóni lib. XI. p. 508. Almel. σαμαρίανη in Hyrcania corrupte, ut opinor. In Reg. Mſ. erat *Soconda*, [ut et in Colbert.] VALES.

Azmornam et Solen.] In Reg. eſt *Amorna et Solen.* Ptolemaeo ἀμάρουα. Τυχανία μητρόπ. σάλη. ἄσμουρα. In Editione Rom. eſt *Azinorna:* [in Mſ. Colbert. *Azmorna.*] VALES.

Socunda, Saramanna, Azmorna et *Sole*, inania ſunt, ut verbis utar Cellarii in Orbe antiquo T. II. p. 826. nomina ſine memoria hiſtoriarum. cf. tamen *Mannert* Th. IV. *Norden* p. 434. ſſ. W.

53. *Abii*] Hos interſerit Ammianus, ut Homeri ſedulum lectorem ſeſe probet. *Calcare*, contemnere. W.

Ut Homerus.] Statim initio Iliad. XIII. (v. 5.) LINDENBR.

54. *Antiochia*] ab Antiocho, Seleuci filio, condita. Cf. Salmaſ. ad Solin. p. 691. — *Niſea.* hod. *Herat.* Mannert. v. 444. ſſ. W.

55. [*Arſaci formidabiles Reges.*] Iuſtinus in libro XLI. Bactrianorum Regnum paullo ante Parthicum a Diodoto conſtitutum eſſe dicit, idque *opulentiſſimum mille urbium imperium* appellat c. 1. et a Parthis poſt multa proelia tandem ſubactum eſſe tradit.] VALES.

56. *Humi* regiones *gignentium* pecudum, cf. infra §. 68. *fertiles.* Ernesti. W.

Cameli a Mithridate exinde perducti, et primitus in obſidione Cyzicena Rom. viſi.] Camelos ante Mithridatem debellatum Romae non viſos etiam C. Salluſtii fuit opinio: quam ta-

men Plutarchus reprehendit in Vita Luculli c. 11. Σαλλουστίου δὲ ϑαυμάζω τότε πρῶτον ὤφϑαι Ῥωμαίοις καμήλους λέγοντος, εἰ μήτε πρότερον τοὺς μετὰ Σκιπίωνος νικήσαντας Ἀντίοχον ἔφετο, μήτε τοὺς ἔναγχος πρὸς Ὀρχομενῷ καὶ περὶ Χαιρώνειαν Ἀρχελάῳ μεμαχημένους, ἐγνωκέναι κάμηλον. LINDENBR. Cf. Livius XXVII, 40. W.

57. *Bactrianis obediunt plures, quas exſuperant Tochari.*] Antea edebatur, *quae arva plana arant:* idque ex commento Caſtelli. In Reg. Mſ. *Toloſ.* [ac Colbert.] et in Editione Rom. legitur, *quas exiuperan chari.* *In Vatic. *quas exſuperant chari:** ex quo veram lectionem elicuimus, adiuvante Ptolemaeo, cuius haec ſunt verba in Bactrianae deſcriptione: κατέχουσι δὲ τῆς βακτριανῆς τὰ μὲν ἀρκτικὰ ϛαριάσπαι· ὑπὸ δὲ τοὺς ϛαριάσπας τόχαροι, μέγα ἔϑνος. De his loquitur et Dionyſius de ſitu orbis, et Plinius. Male apud Strabonem lib. XI. τάχαροι dicuntur. VALES.

Orchomanes.] In Reg. eſt *Orgomanes.* In Aug. Editione *Dargamanes.* Ptolemaeo δαργομάνης. In Editione Rom. *Orchamones,* [in Colbert. *Orchomanes.*] VALES.

58. *Cathra et Charte.*] In Reg. *Chatra et Carthe.* In Auguſtana Editione *Charrachatra,* Ptolemaeo (rectius. W.) χαρραχάρτα. In Editione Romana *Chatra et Charte,* [ut in Mſ. Colbertino] *et in Toloſano.* VALES.

Alicodra, et Aſtacia, et Menapila.] In Editione Aug. eſt *Aſtacana:* Ptolemaeo ἀλίχορδα, ἀστάκανα, μεναπία. VALES.

Bactra] cf. Mannert p. 447—458. W.

59. *Sub imis montium pedibus.*] Sic diſtinxi hunc locum, ut et auctoritas Regii Cod. *Toloſ.* [et Colbert.] et ratio ipſa ſuadebat: hinc enim orditur Ammianus deſcriptionem Sogdianae. Deſunt autem hic nonnulla, quae ſic ſuppleri poſſunt: *Hinc Sogdiani agunt ſub imis montium pedibus, quos app. Sogdios.* VALES.

Inter quos amnes duo fluunt.] Si verum eſt haec ex Ptolemaeo eſſe deſcripta, ut veriſimillimum eſt; multa hic Ammianus peccavit. Neque enim Ptolemaeus dicit duos amnes interfluere inter montes Sogdios, ſed potius Sogdios montes protendi inter duos amnes. Oxum ſc. et Iaxartem: neque Oxiam paludem a Dyma ait effici, ſed ab neſcio quo innominato fluvio. Poſtremo nec Sogdianam totam ſuppoſitam eſſe Sogdiis montibus dicit, ſed exiguam eius partem. VALES. Extremum hoc aberrationis crimen non eſt Ammiani, ſed ipſius Valeſii, qui ita ſupplere Ammianum voluit, ut huic vitio eſſet propinquus. Quem quum neſciamus, quomodo ſcripſerit; utique temperemus palam vitioſe ſupplere. GRON.

Araxates et Dymas.] Ptolemaeus *Dymum* vocat. Ὀνομάζεται ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν Δύμος. Et poſt: ὁ δὲ ἕτερος Βασκάτις. LINDENBR.

Araxates] Corruptum ſine dubio pro *Iaxartes.* W.

Alexandria] Duas huius nominis habet Ptolem. *Oxianam* et ultimam. W.

Tribatra et Drepſa.] Mſ. *Creſcata et Areta ipſa metrop. is. Creſcata et Drepſa.* Ptolem. Κυρεσχάτα. Verius tamen puto, *Trybactra et Drepſa.* Ptolemaeus pag. 160. Τρύβακτρα, Ἀλε-

ξάνδρεια, Ὠξιανή, Ἰνδικομοιδάνα, Δρέψα μητρόπολις, Ἀλεξάνδρεια ἐσχάτη. LINDENBR.

Tribatra.] In Mſſ. Flor. *Toloſ.* Vatic.* [Colbert.] et Reg. *Creſcata* legitur, nec ſecus in Editione Rom. ſed Mariangeli Editio ex coniectura, ut opinari datur, *Cyreſchata* praefert: quod ſequi placet ex auctoritate Ptolemaei Haec et κύρα ſimpliciter dicta eſt. Strabo lib. xi. p. 517. Alm. μαράκανδα δὲ τῆς σογδιανῆς καὶ τὰ Κύρα ἔσχατον ὂν Κύρου κτίσμα ἐπὶ τῷ ἰαξάρτῃ ποταμῷ, ὅπερ ἦν ὅριον τῆς περσῶν ἀρχῆς. Apud Stephanum legitur Κύρου πόλις, ἡ καὶ κυρέσχατα καλεῖται. Ab eadem cauſa dicta urbs eſt ἀλεξανδρεσχάτη apud Appianum in Syriacis. Ptolemaeo ἀλεξάνδρου ἔσχατον. [Pro *Drepſa* Colbert. *Areta ipſa* habet.] VALES. Adde et Salmaſium in Solinianis pag. 791. GRON.

Cyreſchata aliis *Cyropolis* ab Alexandro M. deſtructa, Arrian. iv, 1. Cf. Salmaſ. ad Solin. p. 840. — *Drepſa.* cf. Mannert. p. 459—469. Hiſtoriam Bactrianorum, Hyrcanorum et Sogdianorum idem p. 470. ſſ. W.

60. *Squalentia.*] aſpera ſilvis et paludibus. cf. xv, 4. *Solo pecori fructuoſa.* Intelligi poſſunt loca, quorum ſolum pecori aptum: fortaſſe tamen *ſolo* inſolentior dativus eſt pro ſoli. W.

Aſcanimia mons et Comedus.] Mariangeli Editio ad Ptolemaei codices caſtigata habet *Aſcatanca.* Ptolemaeo enim eſt ἀσκατάγκας. Comedum autem montem ipſum vocari Ptolemaeus non dicit, ſed tantum regionem dici κομηδῶν ὀρεινήν, a Comedis ſcilicet incolis. VALES.

Mercatoribus pervium ad Seras.] Neque id Ptolemaeus diſtincte dicit. VALES.

Iter mercatoribus pervium e Bactriana per Sogdianam usque ad fontes Iaxartis fluvii. Mannert p. 479. W.

61. *Defectus*] cf. infra. *et crepidines* portas et margines, inclinationes *montium Imavorum* (Altai et Chaltai) Mannert iv, p. 482. et *Tapuriorum* p. 485. W.

Agentes quodam in ſeceſſu] in angulum quaſi orbis habitabilis ſepoſiti. W.

62. *Ut Iaxartae ſunt.*] Ptolem. Ἰαξάρται μέγα ἔθνος, παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν, μέχρι τῆς πρὸς τοῖς ταπούροις ὄρεσιν ἐπιστροφῆς. Vid. Strab. Plin. Avien. LINDENBR. *Iaxartae* fluvii Iaxartis (Syr) accolae. W.

Homerus in hoc verſu] Homerus Iliad. v. 5. quo verſu etiam Strabo utitur, de iisdem populis agens lib. vii. p. 396. Almel. LINDENBR.

63. *Roemnus, et Iaxartes, et Talicus.*] In Mar. Editione legitur *Rhymmus et Daicus,* ex Ptolemaeo, ut apparet. Nam ſcripti codices nihil variant. Sed vulgatam lectionem equidem tueri malim: praeſertim cum ſciam, υ et οι litteras eſſe permutabiles: cuius affinitatis infinita propemodum legentibus exempla occurrunt. Hinc Moeſiam Latini dixere, quae Graecis eſt μυσία. In Lexico etiam Suidae Mſ. Bibliothecae Regiae, ante literam Y obſervavi poſitam fuiſſe οι. quod tamen in editis minime obſervatur. In ſingulis quoque litteris is ordo ſervatur in Editionibus quoque vulgaribus Suidae, ut οι ante litteram υ proxime collocetur. [Hunc fluvium, quem Ammianus Roemnum vocat, Ptole-

maeus Rhymmum, vel potius Rhymnum, Plinii aetate Rymnum dictum esse non dubito. Certe eius accolae fluminis *Rhymnici* ab eo nuncupantur, et inter Scytharum gentes numerantur in capite XVII. libri VI.] VALES.

Roemnus (Rymnus) et mons (Ural) et fluvius (Cjasuri) Mannert. p. 483. 84. W.

Talicus.] Ptolemaeo δάϊκος ποταμός. Ammiano * *Talicus* pro *Taicus* aut* *Daicus*, eo more quo Rogomanius supra, et Arcadius, et Thespanius et similia multa: cum Daix (cf. Mannert l. c. W.) regulariter dicere debuisset. [Δαΐχ Menandro vocatur in Excerptis legationum pag. 109.] VALES.

Caurtana.] In Reg. *Vat. Tolos.* [et Colbert.] *Chaurtana* rectius. Apud Ptolemaeum enim est χαυράνα: et quae *Saga*, ea σοῖτα apud Ptolemaeum. Unde opinari datur σοΐγα fuisse scriptum in exemplari, quo usus est Marcellinus: quod quidem corruptum fuisse satis apparet. VALES. Ptolemaei ipsius diligentiam in describendis his regionibus magnopere laudat Mannertus p. 482. W.

64. *Contra Orientalem plagam in orbis speciem consertae celsorum aggerum summitates ambiunt Seras.*] Quibus verbis sine dubio *murum Sinensem* celeberrimum significari iam olim coniecerat Gisb. Cuperus in literis ad Basnagium. v. Lettres de Cuper p. 401. atque idem placere praestantissimo Mannerto p. 530. non sine voluptate animadverti. Hic tamen miratur, qui factum, ut Ptolemaeus tam magni, inclytique operis nullam mentionem fecerit, quod, uti Iesuitae affirment, ultra bis mille annos exstet. Dubium quidem sibi ipse movit Mannertus, ortum ex eo, quod paullo post *celsi illi aggeres iidem*, qui montes Anniva cet. ab Ammiano habiti fuisse videantur. Quum vero non uno tenore hos et illos iungat montes, sed finibus Serum per aliquot lineas interpositis separet, verba autem *in orbis speciem*, et *ambiunt Seras*, ad montes Annivam cet. mediterraneos trahi nullo modo possint, acutissime scrupulum ita sibi eximit, ut pro *iidem* legi suadeat *ibidem*, ego vero tam salubre consilium secutus in contextum recepi. *Appellantur* h. l. est memorantur. W.

Anniva et Nazavicium.] Ptolemaeo ἄννιβα. ναξάκια. Pro Asmira Ptolemaeus habet ἀσμίραια. Itemque ὀττοροκόρρας pro Opurocarra. Orosio lib. I. *Ottorogarras.* VALES. Adde et Salmasiana ad Solinum pag. 989. GRON. Vide Mannert p. 501. W.

65. *Oechardes et Bautis.*] Ptolemaeo οἴχαρδος et βαύτης. [Colbert. Mss. *et Chartis et Bautis.*] VALES.

Oechardes (hod. Selenga) et *Bautis* (Hoang Ho, *der gelbe Fluss*) Mannert p. 502. W.

66. *Alitrophagi et Carambusi.*] In Mss. *Vatic.* et Reg. legitur *et anibuse.* In Editione Rom. *e Canibus.* [In Mss. Colbertino *ae canibus.*] Ptolemaeo ἀνθρωποφάγοι et ἄννιβοι. Itidemque οἰχάρδοι, non Chardi, ab Oechardo fluvio ita dicti. VALES. Sub hac vulgata lectione *Androphagi* videntur latere Vossio ad Pomp. Melam pag. 259. GRON. *Anthropophagos* in his terris ponunt Mela III, 7. Plin. VI, 17. W.

Chardi] rectius Oechardi. W.

Rabannae.] Ptolemaeo ναβάνναι. VALES.

Eſſedones] Iſſedones. W.

Athagorae.] Sic ex Mſſ. Regio, *Toloſ. Vatic.* [Colbert.] et Flor. et Editione Rom. et Mar. emendavimus, cum *Atharae* legeretur. Ptolemaeo ἀθάγουροι. Iidem eſſe videntur, quos Plinius lib. 6. cap. 17. ex eoque Solinus et Capella Attacoros vocant, de quibus peculiare volumen ſcripſit Amometus teſte Plinio. VALES.

Aſpacarae.] Sic diſerte in codice Regio reperimus. optime. In *Toloſ. Mſ.* [et Colbert.] et in Editione Rom. *Aſpacarat Beatae.* Ptolemaeo ἀσπάκαραι. Eorum urbs quoque *Aſpacara*; male infra *Aſpatara* appellatur. Pro *Betae* Ptolemaeus βᾶται. Sed errat Marcellinus, qui *Betas* in Meridiem vergere prodit. Nam de Ottorocarris id ſcribit Ptolemaeus. VALES.

Betae] Batae. — *Non multis, magnis tamen celebrantur et opulentis.* Aliter interpungendo hoc loco Ammianum iuvare mihi viſus poſt *Aſpacarae* unius puncti loco duo, poſt *inclinati* poſui τελείαν στιγμήν, ut, quae ſequuntur, urbes non Betarum ſolorum, ſed totius Sericae ſint. — *Asmira* ad montes Asmiraeos. *Eſſedon,* (Iſſedon) Serica, ut discernatur ab altera, Scythica. — *Aſparata* rectius *Aſpacara.* — *Sera* metropolis, hodie ſine dubio *Singan-fu.* Mannert p. 506 — 8. W.

Et Pherae.] In Reg. *Vat. Toloſ.* [et Colbert. Mſſ.] *Fera* ſcribitur: ex quo *Sera* legendum eſſe apparet. Sic enim dicta eſt Sericae caput. Ptolemaeo σῆρα μητρόπολις. In Editione Rom. *Fere.* VALES

67. *Voluptabile*] cf. XXXI, 2. — *Aëris facies munda* coeli ſerenitas — *ſilvae ſublucidae* non denſae. W.

Aſperginibus creb. molientes.] In Mar. et Rob Stephani Editionibus legitur *mollientes* rectius ſine dubio. Solinus, cuius verba plerumque mutuatur Marcellinus noſter, ſic habet c. 50. *Qui aquarum aſpergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, et lanuginis teneram ſubtilitatem humore domant ad obſequium.* Plinius vero, ex quo hauſit Solinus, ſic dicit: *Perfuſam aquae depectentes frondium canitiem.* Capella lib. 6. lanuginem vocat. VALES. Sermo eſt de lana arborea, xylina, non de bombycina, de qua vide Plinium VI, 20. Solinum c. 50. ibique Salmaſ. p 694. 695. Virgil. Georg. II, 121. *Vellera ut foliis depectunt tenuia Seres* — Silius Ital. VI, 4. *Seres lanigeris repetebant vellera lucis,* ubi vide interpretes; *Salmaſ.* ad Tertullianum de pallio p. 198. *Forſterum* de byſſo, uti de Seribus omnino p. 18. ſſ. ita ſpeciatim de ſerico xylino p. 26. ſſ. cf. tamen Mannertum p. 525. ſſ. W.

68. *Cumque ad coemenda fila, vel quaedam alia.*] Solinus cap. 53. *Seres ipſi quidem mites, et inter ſe quietiſſimi: alias vero reliquorum mortalium coetus refugiunt, adeo ut ceterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluvium mercatores ipſi transeunt: in cuius ripis, nullo inter partes linguae commercio, ſed depoſitarum rerum pretia aeſtimantes ſua tradunt, noſtra non emunt.* LINDENBR. Muti illud genus commercii, quod commemoravit iam ſuo tempore Herodotus IV, 196. etiamnum feris gentibus in uſu eſſe, Itineraria docent, v. c. Ehr-

manns Geſch. der Reiſen. T. II. p. 172. Cf. Heeren Ideen über Politik der alten Völker. P. I. p. 138. W.

Gignentia] i. e. pecudes. v. ſupra §. 56. W.

69. *Ariani*] v. Salmaſ. ad Solin. p. 843. *Arias*, Ptolem. *Arins. faciens lacum* eiusdem nominis *Aria*. hod. *Zare*, *Dara* in hodierna Sigiſtan. W.

Faciens lacum ingentem.] Id de ſuo admetitur Marcellinus. Nam Ptolemaeus certe id non dicit. VALES.

Bitaxa, Orbitana.] Mſ. *Bitaxas Armatina.* Videtur legendum, *Bitaxa, Sarmagana.* Sic Ptolemaeus in Ariae Deſcriptione: Βιτάξα, Σαρμάγανα. Adiunturque mox poſt reliquae civitates, Ἀλεξάνδρεια ἐν Ἀρίοις, Σώτειρα, Νισιβὶς. LINDENBR. Eadem fere ratione, qua Salmaſius pag. 794. (p. m. 558. W.) ad Solinum proponebat *Bitaxa Sarmagina.* GRON.

Bitaxa — Sarmatina — Sotera — Niſibis — Alexandria.] E pluribus a Ptolemaeo commemoratis urbibus has nominat Ammianus; quod vero addit: *inde navigauti ad Caſpium mare* 1500 *ſtadia numerari*, documento eſt, eum de veto illarum regionum ſitu falſam animo concepiſſe notionem, uti recte monet Mannert v, 2. p. 99. W.

70. *Paropaniſadae.*] Rectius ParopaMiſadae a monte Paropamiſo, qui eos a Bactrianis ſeiungit. Regio via quaſi regia erat e Perſia in Indiam proficiſcentium. Cf. Salmaſ. ad Solin. p. 554. — *Ipſi montium defectibus.* cf. ſupra §. 61. *Inclinati* Penzonius ad Aelian. XII, 37. mavult *acclinati.* W.

Ortogordomaris.] Ptolemaeus: ἐμβάλλουσι δὲ εἰς τὴν χώραν ποταμοὶ, ὅ τε δοργαμάνης ὁ ἀπὸ τῆς βακτριανῆς. Videtur Marcellinus ὁτεδοργαμάνης pro una voce accepiſſe: quod eo fortaſſe ipſi contigit, quia in Mſſ. veteribus, praeſertim quae capitalibus litteris eſſent exarata, nulla diſtinctio eſſet litterarum. Supra in Bactrianae deſcriptione hic idem fluvius Dorgomanes dicitur. VALES.

Naulibus et Ortopana.] Ptolemaeo γαυλιβὶς. κάρουρα ἡ καὶ ὀρτόσπανα. et ita plane exhibet Editio Marianeli. In Bononienſi autem Editione, quam Petrus Caſtellus inquinavit, *Naulibis*, et *Artoarta* legitur ex eodem Ptolemaeo, ut apparet. VALES. *Ortopana* rectius *Ortoſpana.* Mannert p. 84. W.

Unde litorea navigatio.] Eratoſthenes apud Strabonem lib. XI. p. 514. Almel. ἀπὸ μὲν κασπίων πυλῶν εἰς ὀρτόσπανα διὰ τὴν ἐκ βάκτρων τριόδον διακιλίους σταδίους. et lib. 15. p. 723. VALES.

71. *Drangiani*] Rectius *Drangae.* Fluvius *Arabius* vel *Arbis, quod inde* ſcil. ab Arabibus ſ. Arabitis, populo Indicae originis, *exoritur.* v. Mannert v. 2. 14—17. Oppida: *Prophtaſia*, ad fines Ariae provinciae — *Ariaſpe* de quibus vide eundem p. 70. 71. W.

Arabum nomine.] In Mſſ. codd. Regio, Vatic. Toloſ. [et Colbert.] *et in Editione Rom. *Arabium* reperimus. Ptolemaeus: διαῤῥεῖ δὲ τὴν χώραν ποταμὸς ἀπὸ τοῦ ἀράβιος ἐκπεσόμενος. Unde haec ſupplenda videntur in Auctore noſtro: *Collibus cohaerentes, quos flumen interfluit Arabium nomine, ideo appellatum quod inde exoritur.* Hic porro locus in Editione Lindenbrogii corruptiſſimus eſt: legitur enim, *appellatis quod inde exorti.* Sed noſtra lectio praeter auctoritatem Regii Cod. *Vatic. Toloſ.* [et

Colbert.] ab Editione Rom. et Mar. et Stephani approbatur. Arrianus quoque in lib. 6. de rebus Alexandri, et in Indicis Arabium vocat fluvium Indiae, eiusque accolas Arabios et Arabitas. VALES.

Proſpthaſia et Ariaſpe.] Ita ad fidem Mſ. editum. Vulg. *Prophthaſia, et Ariaſp.* Ptolem. Πόλεις δὲ καὶ κῶμαι φέρονται Δραγγιανῆς αἵδε, Προσφθασία ..... Ἀριάσπη. LINDENBR.

Proſphtaſia.] Sic Lindenbrogius ediderat. In Regio ac Tolof. Mſ. et in Rom. Editione *Proſtaſia* legitur. [*Proſthaſia* in Mſ. Colb.] ex quo *Prophthaſiam* edere malui ex auctoritate Strabonis, et Stephani, qui Phradam prius dictam prodit: Φράδα πόλις ἐν δράγγαις, ἣν ἀλέξανδρος προφθασίαν μετωνόμασεν. χάραξ ἐν ἕκτῳ χρονικῶν. Auctor eſt Plutarchus in 2. de fortuna Alexandri, Prophthaſiam a Macedonibus conditam in Sogdianis. Quare cum id nomen Graecum eſſe conſtet, Prophthaſiam praefero. προφθασία enim Graeca vox eſt: ſic ſacrum quoddam apud Clazomenios dictum docet Diodorus Siculus xv, 18. VALES. Edidi autem *exadverſum*, quod ex Vat. etiam notatum eſt in patris exemplari, ut ab Lindenbrogio ex Medicaeo; et docta ex doctis aliis ſcriptoribus aemulari voluit Ammianus, ut alibi docebo. GRON.

72. *Amnis*] multo minor Arachotus, quod nomen et metropoleos fuit, paludem efficit *Arachotoscrenen* (Ἀράχωτος κρήνην.) — *Alexandria.* Plinius VI, 23. Iſidoro Charac. Alexandriopolis. Mannert p. 76 – 80. W.

73. *Artabii flumine.*] Supra *Arabium* dixerat. Apud Ptolemaeum eſt ἀρτάβιος ποταμοῦ. Marcianus tamen in periplo ἀρτάβιος dicit. VALES.

Arabio] Sic correxi τὸ *Artabio*, quod contextum obſederat, eſt enim idem, qui Drangianos permeat. W.

Montes Barbitani.] Ptolemaeo ὄρη καλούμενα ἄρβιτα. Forte Harbitani legendum: ſic ſupra *Nazavicium* pro *Hazavicium:* et apud Marcellinum Comitem in Chronico *Narbazaicus* pro *Harbazacio.* VALES.

Sedratyra.] Reg. codex [et Colbert.] *Sedratina.* An forte ea eſt, quae apud Ptolemaeum σωσξίτρα? VALES.

Gynaecon limen] γυναικῶν λιμήν, qui cur ita dictus, neſcio. cf. Mannert p. 7. et 42 — 49. W.

74. *Mare praetentum a Caſpiis.*] Hanc oram deſcribit Strabo lib. XI. pag. 508. ſed ſpatia non exprimit. VALES.

Ab oſtiis Nili fluminis.] Inter Nilum fl. et ſinum Arabicum breve ſpatium intereſt 90 circiter ſtad. ut ex Eratoſthene prodit Strabo. VALES.

75. *Non indecoribus barbis.*] Idem de Perſis teſtatur Procopius in ἀνεκδότοις, ubi ait Venetianos et Phraſinos mentum et muſtacas non raſiſſe ex more Romanorum, ſed promiſſa undecumque barba inſtar Perſarum fuiſſe. Iam de promiſſis eorumdem capillis teſtis eſt Seneca in Epiſt. ult. Ex quibus interpretari ſoleo locum Libanii ex Orat. funebri in Iulianum, pag. 325. (Reisk. I. p. 617.) ἡμεῖς μὲν φόμεθα γῆν περσῶν ἅπασαν μέρος τῆς Ῥωμαίων ἔσεσθαι καὶ γλῶτταν ἀμείψειν, καὶ στολὴν μεταχοσμήσειν, καὶ κεφὰς κόμας. Hinc in Epitaphio Aeſchyli Athenienſis, Poetae tragici:

Καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος. VALES.

Herodoto dicuntur κομῆται L. VI. c. 19. Cf. Briſſon. p. 561. W.

Gladiis

Gladiis cinctis cernuntur.] Ioſephus lib. 18. Antiq. cap. 3. de Perſis idem dicit: μαχαιροφορεῖν τε γὰρ ἔθος ἅπασι. VALES. Cf. Briſſon. p. 628. W.

Quem Graecorum veterum morem.] De hoc more veterum Graecorum loquitur et Ariſtot. in 2. Polit. cap. 6. ἐσιδηροφορεῖντό τε γὰρ οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο, παρ' ἀλλήλων. VALES.

Thucydides eſt auctor.] Thucyd. lib. 1. c. 6. coll. c. 5. (ubi v. Waſſ. et Duker. p. 297. Bip. W.) LINDENBR.

76. *Effuſius ſoluti in Venerem* cet.] Herodot. 1, 135. Γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται. Cf. Briſſonius p. 498. W.

Puerilium ſtuprorum expertes] Herodotus de Perſis lib. 1. c. 135. ἀπ' ἑλλήνων μαθόντες παισὶ μίγνυνται. LINDENBR.

Puerilium ſtuprorum expertes.] At contrarium de Perſis tradit Sextus lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. παρὰ μὲν πέρσαις ἔθος ἐστὶν ἀῤῥενομιξίαις χρῆσθαι· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἀπαγορεύεται νόμῳ τοῦτο πράττειν. [Ammiano tamen favet Curtius in libro x. c. 1. ubi Orſines Perſa ait, *moris non eſſe Perſis mares ducere, qui ſtupro effeminarentur.*] VALES. v. Briſſonium p. 500. W.

[*Pro opibus quisque adſciſcens matrimonia plura vel pauca.*] Sic Perſae, ſic Hunni, ut Dexippus docet, ita etiam Germani fecerunt, ſicuti Tacitus in libro de moribus Germanorum tradit. Eumdem morem Saraceni ſervarunt, et omnes Arabes, ac Muhammedis ſectatores, quos hodieque Turci imitantur.] VALES.

Per libidines varias caritas diſperſa torpeſcit, nullam amant, quia amant plures. W.

Potandi aviditatem vitantes.] Mirum hoc de Perſis, ſi verum eſt Ammiani aevo ita moratos fuiſſe: quippe cum ex Xenophonte, Herodoto, Athenaeo, aliisque conſtet, adeo ebrietati eos olim deditos, ut ſaepe neque pes, neque caput ſuum officium fecerint. LINDENBR. v. Briſſon. p. 475. W.

77. *Venter unicuique velut ſolarium.*] Feritatem hoc populi et barbaros mores notat: *Belluarum quippe ritus eſt, ex ventris eſuriae horas ſentire, et non habere certum, quod conſtat humanis uſibus adtributum.* Caſſiodorus lib. 11. Variar. 46. Reſpexit autem Ammianus ad Plauti verſus in Boeotia. Apud A. Gellium lib. 3. cap. 3.

Me puero venter erat ſolarium
Multo omnium iſtorum optimum et veriſſimum.
Ubi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat:
Nunc etiam quod eſt, non eſt, niſi Soli lubet. LINDENBR.

Quod inciderit] τὸ τυχόν. W.

Nec quisquam poſt ſatietatem.] Procopius Perſicor. lib. 11. Μονότροποι, εἴπερ ἄλλοι τινὲς, οἱ Πέρσαι εἰσὶν, καὶ τὰ ἐς τὴν δίαιταν ὑπεραγαν σκληροί. LINDENBR.

Superfluos ſibi ingerit cibos.] Bellaria intelligit ac ſecundas menſas, quibus carebant Perſae. Sed contrarium dicit Herodotus lib. 1. c. 133. Perſas ſcilicet cibis uti paucis, bellariis autem plurimis: σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέονται· ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι καὶ οὐ καλοῖσι. Perſis quidem patrium id eſſe inſtitutum tradit Xe-

nophon, τὸ μονοσιτεῖν: quod est semel tantum in die edere, idque sub vesperam, ut docet Procopius lib. 1. Persic. VALES.

79. *Nec stando mingens* etc. *visitur facile* Persa. testis etiam Xenophonte Cyrop. 1, 2. extr. W.

Nec ad requisita naturae secedens.] Idem dicit Xenophon lib. 8. c. 8. §. 11. de institutione Cyri: κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπίχωριον τὸ μεταξὺ πορευομένοις μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι. Eamdem Persarum verecundiam testatur et Dio Chrysostomus Orat. 13. de exsilio (Reisk. 1. p. 429.) καὶ τὸ γυμνοῦσθαι τὸ σῶμα αἴσχιστον αὐτοῖς ἐδόκει καὶ τὸ ὀπυίειν ἐν τῷ φανερῷ. Et ante utrumque Herodotus lib. 1. c. 99. [Idem observant hodieque Muhammedani, inprimis Turci.] VALES.

80. *Dissoluti*] discincti. *Artuum laxitate*, arctis vestibus non impedita. *Artifices* callidi. W.

Insanumque loquentes ac ferum.] Persae a puero assuescebant magnitudini vocis. Eustathius in Dionysium: ἀσκεῖν δὲ λέγονται καὶ μεγαλοφωνίαν οἱ Πέρσαι; ex Strabone lib. xv. VALES.

Insanum] mirum, quantum loquaces blaterent. W.

Cutes vivis hominibus detrahunt.] Tzetzes Histor. Chil. 1. cap. 1. de Petelaci supplicio, cui Amytis filia Astyagis τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν, ἐκδείρασά τε ζῶντα, ἀνεσκολόπισε σταυρῷ. Vid. Brissonii V. C. de Reg. Pers. lib. VI. LINDENBR.

Mensae abaco, vel officii causa pocillatoribus *adstanti*. W.

Prostratis pellibus.] Pelles Persicae in pretio fuere, ut superioribus libris notavi: eaeque variis coloribus eleganter erant pictae. Callixenus Rhodius lib. 4. de Alexandria: ψιλαὶ δὲ περσικαὶ τὴν ἀνὰ μέσον χώραν ἐκάλυπτον, ἀκριβῆ τὴν εὐγραμμίαν τῶν ἐνυφασμένων ἐχουσαι ζῳδίων: quem locum citat Athenaeus lib. v. p. 197. B. Plutarchus quoque in Agesilai vita de Pharnabazo Persa haec dicit: ὑποβεβλημένων αὐτῷ κωδίων μαλακῶν καὶ ποικίλων δαπίδων: pro quo Xenophon lib. 4. rerum Graec. ubi eamdem rem narrat, habet: ὑποστιβέντων δὲ αὐτῷ τῶν θεραπόντων ῥαπτά. Eaedem pelles etiam Babylonicae videntur dictae: distinguuntur tamen in leg. 16. D. de publicanis. Glossarium vetus: βαβυλωνικὸν δέρματος εἶδος. Earum mentio est apud Zonaram in rebus Constantii, ubi de Hormisda loquitur: σκηνή ποτε τῷ πατρὶ αὐτοῦ διεκομίσθη ἐκ βαβυλῶνος δέρμασιν ἐγχωρίοις ποικιλώτερον εἰργασμένη. Hieronymus ad Laetam de institutione filiae: *Divinos codices amet, in quibus non auri et pellis Babylonicae vermiculata pictura, sed ad fidem placeat emendata et erudita distinctio.* His igitur pellibus tricliniares lectos sternere soliti erant Persae. VALES.

Labra omnium vinciuntur.] Patrium fuit apud Persas in mensa silentium servare, ut testis est Menander Protector lib. 2. Hist. his verbis, ὁ δὲ περσῶν πρεσβευτὴς, τοῦ διζαβούλου συντονώτερον ἐπεγκαλοῦντος, περιφρονήσας τὸν νόμον τῆς σιωπῆς τὸν ἰσχύοντα παρ' αὐτοῖς ἐν ταῖς ἑστιάσεσιν, ἐπιτροχάδην ἤρξατο διαλέγεσθαι. Accedit Theophylactus lib. v. Hist. cap. 5. ubi ait Chosroem epulantem manu significasse, ut nescio quis ultimo supplicio afficeretur: οὐ γὰρ εὐωχουμένοις θέμις τοῖς πέρσαις διαλαλεῖν. Atque hinc forte est, quod apud Xenophontem lib. 8. Cyrus inducitur

in ſollemni convivio non niſi finitis epulis cum convivis loquens. Sunt alioquin Parthi natura taciturni, ut prodit Iuſtinus lib. 41. cap. 3.

[Heic autem docet Ammianus, quod nusquam alibi legere memini, apud Perſas labra famulorum miniſtrantium ad menſam et adſtantium vincta fuiſſe pellibus, ita ut nec hiſcere, nec loqui, ac ne ſpuere quidem poſſent. Quod factum puto, ne famuli dapes quas menſis inferebant, halitu ſuo inficerent. Sed *proſtratis pellibus* quid heic ſignificet, plane ignorare me fateor.] VALES.

Ita proſtratis pellibus labra omnium vinciuntur.] Valeſius ad h. l. (et Reineſius in Var. lectionibus p. 426.) de capiſtro quodam, φορβειᾷ. accepit, quo famulorum ora fuerint involuta atque munita, negat tamen ſe huius moris mentionem alibi inveniſſe, et cur *proſtrata* iſta vincula nominentur, fatetur ſe ignorare. Ego vero τὸ *labra vinciuntur* non ita nimis premendum reor, immo *proſtratas pelles* de lectis tricliniaribus, inverſaque orationis ſtructura totum locum ſic intellexerim: ita per omne prandiorum tempus ora omnium clauſa fuere, ut nec hiſcere nec ſpuere liceret. — Reineſius provocat ad Lipſium ad Senec. Ep. 47. W.

81. *Leges — latae contra ingratos.*] Tzetzes Hiſtor. Chil. 3. cap. 98.

Νόμος κοινός τις Περσικός ἐστι, κατ' ἀχαρίστων
Τοὺς δυναμένους σύμπαντας χάριν ἀποδιδόναι,
Καὶ μὴ διδόντας ἰσχυρῶς σὺν ὄνων, καὶ κολάζων.
Τοὺς ἀχαρίστους οἴονται καὶ γὰρ πρὸς τὴν πατρίδα,
Καὶ πρὸς γονεῖς, καὶ πρὸς θεὸν, ἀσεβεστάτους εἶναι. LINDENBR.

Deſertores] acie excedentes. W.

Ob noxiam unius omnis propinquitas perit.] Exempla duri huius moris apud Herodotum lib. III. 119. Eſther cap. 8. Neque mitior lex Macedonum, *qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi inſidiati eſſent, cum ipſis necarentur.* Curtius lib. VI. c. 11. At in Romano Imperio ultra auctores ſuos delicta non plectebantur. Dionyſius Halicarn. id notat in coniuratione Marlici et civilis belli, lib. VIII. c. 80. τὸ ἔθος τοῦτο Ῥωμαίοις ἐπιχώριον γέγονεν, ἀφεῖσθαι τῆς τιμωρίας ἁπάσης τοὺς παῖδας, ἂν ἂν οἱ πατέρες ἀδικήσωσιν, etc. Idque verum, quam diu respublica libera, niſi quod M. Ciceronis ſententia etiam ad Lepidi liberos bonis publicatis parentis calamitas pervenit, ut iple Tullius ad Brutum ſcribens ait Epiſt. XI. et XIV. *Videtur illud eſſe crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, poena perveniret: ſed id et antiquum eſt, et omnium civitatum, ſiquidem et Themiſtoclis liberi eguerunt.* At poſtquam in unius poteſtatem dominatio recidiſſet, etiam in perduellionum, aut adfectatae tyrannidis convictorum pignora ſaevitum: ut ſub Tiberio Seiani; ſub Severo Plautiani, Albini, Nigri; ſub Theodoſio, Maximi nefandiſſimi tyrannorum pignora, ob parentum peccata miſere periere. *Etiam priſca Mediolanenſium lege in crimine laeſae maieſtatis corporaliter puniebantur collaterales, quantumvis innocentes: ſed Karolus V. Imp. novellis ſuis Conſtitutionibus Dominii Mediolanenſis, et hanc legem et alia decreta tyrannica ſenciit eſſe antiquata et correcta.* Quo etiam pertinent, quae de Maratocuprenorum liberis Ammian. lib. 28. c. 2. §. 14. ſcribit. Itaque Arcad. et Honor. Impp. Conſtitutiona, poena quoque in partem ad filios ex-

tenditur, quorum parentes laesae maiestatis reatum incurrerunt. L. 5. C. ad L. Iul. Maiest. LINDENBR.

Ob noxam unius omnis propinquitas perit.] Hoc maxime supplicio plectebantur apud Persas ii, qui Regem interfecerant. Quo fiebat, ut raro admodum Principum illorum vita insidiis appeteretur, ut Claudianus canit ad Eutropium II, 478.

Rarus apud Persas Regum cruor; unaque toto
Poena manet generi. quamvis crudelibus aeque
Paretur dominis. VALES.

Cf. Edm. Merillii obss. p. 122. W.

82. *Facundos iurisque publici peritissimos post indoctorum collocat terga.*] Assessores Magistratuum intelligit tam civilium quam militarium, qui erant iuris publici, id est iuris civilis peritissimi. Nam cum Magistratus ipsi plerumque illiterati, interdum et barbari essent; necesse erat ut iuris peritos sibi adiungerent, quorum opera in iure dicundo sublevarentur. Itaque huiusmodi Assessores, quasi ὑποβρλεῖς necessaria pro tempore suggesturi, post terga Magistratuum stabant: quod indignatur etiam Synesius in Orat. de Regno: νῦν γε καὶ τὴν βουλαίαν θέμιν αὐτὴν καὶ θεὸν οἶμαι τὸν στράτιον ἐγκαλύπτεσθαι, ὅταν ὁ σισυροφόρος ἄνθρωπος ἐξηγῆται χλαμύδας ἐχόντων, καὶ ὅταν ἀποδὺς τὸ ὅπερ ἐνῆπτο κώδιον περιβάληται τήβεννον, καὶ τοῖς Ῥωμαίων τέλεσι συμφροντίζοι περὶ τῶν καθεστώτων, προεδρίας παρ' αὐτὸν ποῦ τὸν ὕπατον, νομίμων ἀνδρῶν ὀπίσω θακούντων. *Nunc vero et Themidem consilii publici praesidem et Martem ipsum arbitror erubescere, cum vir pellitus praeest chlamyde indutis, et deposita pelle qua amictus erat, togam sumit, et cum Magistratibus Rom. de Rep. consultat, in primis subselliis iuxta ipsum Consulem sedens, viris iuris peritis post tergum sedentibus.* Ac fortasse νομικῶν scribendum est pro νομίμων. [Hic invehitur Synesius in Barbaros, Gothos, aliosque, qui apud Romanos dignitates civiles et militares consecuti essent, et depositis pellibus suis, de Romanis iudicarent, ac de Rep. consilium haberent.] VALES.

Facundos iurisque peritissimos post indoctorum collocat terga] Sermo est de *assessoribus* non tam Praetorum quam aliorum magistratuum, qui armorum quam civilis doctrinae peritiores essent, uti recte nostrum locum exponit *Hommel* de forma tribunalis §. VIII. W.

Nam quod superstidere corio.] Herodotus lib. V. c. 25. Valerius Maximus lib. VI. cap. 3. LINDENBR.

Superstedere corio damnati.] Minime vero id finxit vetustas, ut suspicatur Marcellinus. Nam praeter exemplum a Cambyse Rege editum in Sisamnem, quod refert Herodotus lib. V. c. 25. alterum longe gravius refertur a Diodoro Siculo lib. 15. c. 10. (ubi vid. Wesseling. W.) Cum Tiribazus Praefectus delatus esset ab Oronte, quod cum Lacedaemoniis occulte sentiret, Artaxerxes Rex Persarum eius rei cognitionem tribus mandavit iudicibus: quos cum pecunia corruptos fuisse postea comperisset, vivis cutem detrahi iussit, eamque cutem insterni sellis, quibus novi iudices quos eorum loco legerat, sessuri erant. Simile exemplum Pyrrhus in Niciam Tarentinum statuisse memoratur, eo quod Tarentum prodere voluisset. Sellam enim constrictam loris de Niciae occisi pelle reliquit Miloni, cui custodiam arcis cum praesidio militari

mandabat, ut ait Zonaras lib. 2. Hiſt. VALES. Recentiora diri illius ſupplicii exempla dabit Briſſonius p. 578. W.

83. *Formavimus*] i. e. deſcripſimus. cf. XXIX, 3. W.

**Nobilitas omnis et ſplendor.*] Hi ſunt, quos Xenophon in libris de Inſtitutione Cyri paſſim appellat ὁμοτίμους, qui erant equites. Ceteri δημόται, id eſt plebeii vocabantur. Perſae igitur in duo genera diviſi erant, in Nobiles ſeu ὁμοτίμους, et plebeios ſeu δημότας. Et Nobiles quidem militaribus ſtudiis exercebantur, atque ex equo pugnabant. Plebeii autem in bello ſarcinas Nobilium portabant quaſi calones, ut docet Xenophon in libro 2. de Inſtitutione Cyri c. 3. §. 14. ubi Pheraulas nomine plebeiorum ita loquitur: ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζόμεθα. VALES.

In ſpeciem Mirmillonum contecti.] Sic lib. 16. c. 12. de Romano milite dixit Marcellinus: *Vulneribus declinandis intentus, ſeque in modum Mirmillonis operiens:* ſcilicet Myrmillones cum adverſus retiarium in arena pugnabant, oblongo ſcuto tegere ſeſe ac genu inflexo ſubſidere ſolebant. Auſonius in Ep. Eidyllii 17. *Et Mirmillo in armis ſubſidens.* Hinc Myrmillonica ſcuta a veteribus dicta eſſe non dubito, eo quod ſcutis Mirmillonum eſſent ſimillima. De his in Feſti Pompeii Epitome haec leguntur: *Myrmillonica ſcuta, cum quibus ſolet pugnari de muro.* Erant enim ad hoc ipſum apta. Ex quo patet Myrmillonem per υ Graecum ſcribi debere, quemadmodum in Edit. Rom. hic et in Regio codice, *Vatic.* [ac Colbert.] utrobique exaratur. Placetque opinio Turnebi, qui a Graeca voce μυρμιδόνος Latinam vocem deducit in lib. 3. Adverſ. Porro Perſicos pedites eiusmodi ſcuta geſtaſſe, docet Procopius lib. 1. τοὺς δὲ θυρεοὺς τοιούτους τὸ μέγεθος προβέβληνται μόνον, ὅπως αὐτοὶ πρὸς τῶν πολεμίων ἥκιστα βάλλωνται. Sed quid vetat, quominus Auſonii locum, quando hic ſe offert occaſio, explicemus? quem Scaliger in lib. 2. Auſon. Lect. prorſus infeliciter enarravit. Is ſic habet: *Simile ludicro quod Graeci* στομάτιον *vocavere. Officula ea ſunt, ad ſummam* 14. *figuras Geometricas habent: harum verticularum variis coagmentis ſimulantur ſpecies mille formarum: elephantus bellua, aut aper beſtia, anſer volans, et myrmillo in armis ſubſidens, etc.* His verbis loculum Archimedium intelligi dico, de quo Atilius Fortunatianus in lib. de metris ſic ſcribit: *Nam ſi loculus ille Archimedius* 14. *eboreas lamellas, quarum angult varii ſunt, in quadratam formam incluſas habens, componentibus nobis aliter atque aliter, modo galeam, modo ſicam, modo navem figurat, et innumerabiles efficit ſpecies: ſolebatque nobis pueris hic loculus ad confirmandam memoriam plurimum prodeſſe, etc.* Adde Ennodium in Epigram. 133. quod eſt de Stomatio. VALES. Non luſtinui mutare illam varietatem Valeſianae ſcripturae in principio vocis mirmillo, etſi parum decoram; nedum ut invideam illi infelicem electionem etymologiae, qua longe praeſtantiorem alii dederunt. Satis lepidum quoque tunc mirmillones utique ſubſidere in armis, quum componuntur cum retiario, non etiam in pugna cum Threce. GRON.

Iuſſa faciunt ut calones.] Idem teſtatur Procopius lib. 1. Perſic. apud quem Beliſarius haec de peditibus Perſicis dicit: τὸ γὰρ πεζὸν ἅπαν οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅμιλός ἐστιν ἀγροίκων οἰκτρῶν, οἳ ἐς τὴν παράταξιν ἐπ' ἄλλῳ οὐδενὶ ἔρχονται ἢ τειχός τε διορύτ-

τειν καὶ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύειν, καὶ τἄλλα τοῖς στρατιώταις ὑπηρετεῖν. Hanc ob causam ab Agathia lib. 3. in Phasidis obsidione dicuntur ἀχθοφόροι et ἐργοπόνοι et ὑπηρέται. Et innominatus Auctor apud Suidam ἄθητας vocat: οἱ αὐτοὶ εἰς τὸν πόλεμον πέρσαι θητικὸν ἐπήγοντο πλεῖστον ὅσον, καὶ παιδία καὶ γυναῖκας, οὓς κατά τινα δὴ πάτριον νόμον ἐς τοὺς κινδύνους θεατὰς τῆς οἰκείας ἀλκῆς ἦγον. Quem locum equidem Dionis esse crediderim: stilus enim nescio quid Dionis refert. Sed quod seu Dio, seu quis alius hic ait, solitos esse Persas secum ad bella feminas quoque educere, idcirco ut fortitudinis ipsorum spectatrices sint, vereor ut omnino verum sit. Magisque placet quod Libanius scribit in βασιλικῷ: ideo mulieres a Persis in exercitu circumduci, ut servilia ministeria exhibeant: ἀγείρουσι δὲ τὰς γυναῖκας σκευοφόρους εἶναι τῇ στρατιᾷ. Huius Persici moris meminit etiam Herodianus lib. 6. VALES.

Nec stipendiis aliquando fulta.] Scribit Herodianus in lib. 6. Persas militantes nulla ab Rege stipendia accipere, sed quoties ad bella proficiscendum est, Regis edicto promiscuam virorum, interdum et mulierum multitudinem convenire, ac peracto bello suas quemque domos repetere, easque dumtaxat commoda militiae habere, quae ex hostili agro diripere potuerint. Porro non omiserim pedites a Persis vocari κάρδακας, ut docet Cornelius Nepos in Datame: *Habebat Autophradates barbarorum equitum* xx. *peditum centum millia, quos illi Gardates vocant.* lege *Cardaces.* Sic enim dicebantur milites apud Persas a voce κάρδα, quae fortem significat: quamquam Hesychius nomen id gentis videtur exisiimasse: sic enim scribit: Κάρδακες οἱ στρατευσάμενοι βάρβαροι ὑπὸ περσῶν, καὶ εἰς ἀσίαν οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας ἀπὸ ἔθνους ἢ τόπου. Eorum meminit et Polybius lib. v. c. 79. in exercitu Antiochi Magni: καὶ κάρδακες οἱ μετὰ λυσιμάχου τοῦ γαλάτου χίλιοι. Et Plutarchus in libro, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν κατ' ἐπίκουρον· οὐδὲ γὰρ, inquit, ἱέρων γ' ἂν οὐδὲ ἄτταλος, οὐδὲ ἀρχέλαος ἐπείσθησαν σιμωνίδην καὶ εὐριπίδην καὶ μελανιππίδην καὶ κράτητας καὶ διοδότους ἀναστήσαντες κατακλῖναι κάρδακας καὶ ἀγριᾶνας μετ' αὐτῶν καὶ καλλίας γελωτοποιούς. Denique Ammonius Grammaticus eorum quoque mentionem facit, et Eustathius in Iliad. lib. 2. ex Pausaniae ex Aelii Dionysii Vocabulariis. VALES.

Stipendiis fulta.] Sic loquuntur Impp. in lege xi. Codicis Theod. de filiis militarium: *Si filii primipilarium reperti fuerint, qui ingressi legitimos annos nullis stipendiis fulciuntur.* Eodem sensu noster quoque Marcellinus in lib. 22. dixit in Iuliano ad expeditionem Persicam properante: *Reliquit Constantinopolim incrementis maximis fultam.* Et Paulinus in Carmine ad Iovinum:

Huius divino mortales munere fulti.

Apuleius quoque in Apologia: *Neque enim diu est, cum te crebrae mortes propinquorum immeritis hereditatibus fulserunt.* VALES.

Ut in bellis civilibus et externis adsidue vexaretur.] Huius loci emendatio codici Regio debetur, in quo ita perscriptus est: *Ni bellis civilibus et ext. adſ. vexarentur.* quemadmodum in *Tolos. et Vatic. Mss.* et in vetustissima quoque Editione Romana scriptum esse memini. Cuius lectionis veritatem pluribus confirmare nihil necesse est. Satis est eam lectori proponere: quod

et alibi iam fecimus, et poſtea facturi ſumus, quoties manifeſta veritas argumentis non egebit. Perſas porro civilibus et externis adſidue bellis exercitos eſſe praeter Amm. Marcellinum teſtatur et Philo in lib. 2. de ſpecialibus legibus, idque inceſſis eorum connubiis attribuit: ἀεὶ γὰρ ἐν στρατείαις καὶ μάχαις εἰσὶ, κτείνοντες καὶ κτεινόμενοι, καὶ τότε μὲν τοὺς πλησιοχώρους κατατρίχοντες, τότε δὲ τοὺς ἐπανισταμένους ἀμυνόμενοι. πολλοὶ δὲ πολλαχόθεν ἐπανίστανται τοῦ βαρβαρικοῦ μὴ πεφυκότος ἡσεμεῖν. πρὶν γοῦν καταλυθῆναι τὴν ἐν χερσὶ στάσιν, ἑτέρα φύεται· ὡς μηδένα τοῦ ἔτους ὑπερῆφθαι καιρὸν εἰς ἡσυχίαν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὁπλοφορεῖν, πλείονα χρόνον ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐν ὑπαίθρῳ ταλαιπωροῦντας ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοῦντας διὰ πολλὴν ἐνδειαν εἰρήνης. VALES.

Bellis civilibus] v. c. Cyri iunioris et Satraparum. *Vexarentur.* Reineſ. *verſarentur.* W.

84. *Indumentis plerique eorum ita operiuntur.*] De veſtitu Perſarum multa Briſſonius de Reg. Perſar. lib. 11. p. 552. ſſ. LINDENBR.

Lumine colorum vario.] Idem ait Herodianus lib. 4. ἐσθῆτι χρυσῷ καὶ βαφαῖς διαφόροις πεποικιλμένοι. Sextus quoque in lib. 1. Hypotyp. πέρσαι μὲν ἀνθοβαφεῖ ἐσθῆτι καὶ ποδήρει χρῆσθαι νομίζουσιν εὐτρεπὲς εἶναι. *Perſae veſtibus varii coloris et talaribus uti decorum putant.* VALES.

Lumine colorum fulgentibus vario] verſicoloribus (cum patonum caudis comparat Aelianus Hiſt. animal. v, 21.) W.

Lateraque diffuta relinquant flatibus agitari.] Idem exprimit Herodianus lib. 3. c. 4. de Perſis: παρῃωρημέναις ἐσθῆσι κοσμούμενοι. et lib. 4. καῦνον ἐσθῆτα vocat, itemque καύνως παρῃωρημένην περὶ τοῖς σκέλεσι. Iuſtinus fluidam dicit. Manilius IV, 748.

Et Syriae gentes et laxo Perſis amictu. VALES.

Diffuta fluentia. W.

Margaritis] quos *lapides*, uti in fine *gemmas* appellat, quamquam non omnes ad lapides referunt. v. Salmaſium ad Solinum p. 784. quem omnino ad h. l. contuli. W.

Poſt Indiam victam et Croeſum.] In Regio *et Toloſ.* codice diſerte ſcribitur, *poſt Lydiam:* [in Colbert. *Ludiae:*] quam ſcripturam veram eſſe arbitror. Sic pag. 78. *a Rom. et Pompeio.* Hegeſippus lib. 1. cap. 14. ex Ioſepho pag. 718. Ita enim ſcribit quoque Herodotus, Perſas, antequam ſubigerent Lydos, nihil lautum neque opiparum habuiſſe, neque in victu neque in veſtitu: πέρσησι γὰρ, πρὶν λυδοὺς καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἄβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Sed et Dionyſius Characenus, eiusque interpres Rufus Feſtus Avienus in Situ Orbis id ipſum teſtatur v. 1257. ſſ.

— — Iam longi tempore ſaecli,
Ex quo Maeonios (id eſt Lydos) *bello trivere cruento,*
Illudunt auro veſtes, et cuncta teguntur
Auro membra viris, auro veſtigia condunt.

In his verſibus *illudunt* ſcripſi: nam *illidunt* non placet. Sic apud Paulinum in Epithal. in Iulianum legitur: *Horreat inluſas auro vel murice veſtes:* et alibi apud eumdem Paulinum *camera muſivo inluſa* dicitur. [Virgilius in 2. Georgicωn *illuſas auro veſtes* vocat.] Sed ut ad rem redeam, firmat hanc quoque emen-

dationem Iuſtinus lib. 41. c. 2. *Parthis veſtis primum fuit moris; poſteaquam acceſſere opes, ut Medis perlucida ac fluida.* De aureis Perſarum calceis loquitur etiam Libanius in eleganti Epiſtola ad Modeſtum, qua illum podagra laborantem conſolatur: μέγιστον δὲ, ὅτι χρυσοφαρῶ περὶ τοῖν σφυροῖν κατὰ τοὺς περσικοὺς σατράπας. Iulianus in Orat. 2. ad Conſtantium. VALES.

85. *Res ſtatuit ut.*] In Regio cod. et Edit. Rom. deeſt particula *ut.* Sic enim ſcribitur: *Reſtatuit ſuper:* quare amplector lectionem quam exhibet Mariangeli Accurſii Editio: *Reſtat ut.* In libro quidem 16. c. 7. §. 4. legitur: *Res monuit ſuper eodem Eutherio:* et lib. 23. c. 6. init. *Res adegit huc prolapſa.* VALES.

Apud Indos et Perſas margaritae reperiuntur.] Vid. Athenaeus Dipnoſ. lib. III. p. 93. C. D. Plinius lib. IX. cap. 35. Solinus cap. 56. Aelianus de Animal. lib. X. cap. 14. Theophylactus Bulgar. in Matth. cap. 13. Procopius Perſicor. lib. 1. *Marbodus cap. LXI.* LINDENBR.

Apud Indos et Perſas — permiſtione roris conceptae] originem debentes rori certo anni tempore admixto. W.

Coitum quemdam humoris.] Hunc locum ſic diſtingui mallem: *Cupientes enim velut coitum quemdam, humores ex lunari aſpergine capiunt: etc.* Haec porro omnia fere transſcripta ſunt ex Solini cap. 56. VALES.

Cupientes enim velut coitum quendam (Solinus magis poëtice: *conceptu ſitiunt rorem velut maritum) humores,* pergit Ammianus, *ex lunari adſpergine capiunt* (mel. Solinus *concipiunt)* Lunaris vero adſpergo nil aliud niſi *ros* Plinii, quem rorem, ne uno verbo bis terve uterentur, circumſcribere Solinus et Ammianus maluerunt poëtarum more, quibus, v. c. Alcmani, ros eſt ἀέρος θυγάτηρ καὶ σελάνας. Salmaſ. p. 796. — *denſius oſcitando* valvas paullulum aperiendo (pandendo Plin.) — Ex quo conceptu *gravidulae edunt* tres, vel duos, vel unum globulum, qui quod *unus* eſt, *unio inde appellatur; nam eviſceratae* recluſae (accouchées) *aliquoties ſingulas, ſed maiores pariunt* oſtendunt. Ita ſi explices, non eſt, quod cum Salmaſio p. 822. offendas. W.

Uniones ideo ſic appellatos, quod eviſceratae conchulae.] Nihil verius hac lectione, quam ſine ulla litura exhibet Mſ. Flor. Corrupte vero retro Editiones, *quod eius terrae conchulae.* Optime ad Ammiani verba Iul. Solin. cap. 50. *In aqua mollis eſt unio, duratur eviſceratus: nunquam duo ſimul reperiuntur, unde unionibus nomen datum.* LINDENBR.

[*Eviſceratae conchulae ſingulas aliquoties pariunt.*] Solinus in capite 56. ex quo pleraque haufit de margaritis Marcellinus, ſic loquitur: *In aqua mollis eſt unio: duratur eviſceratus:* ubi in veteri codice Lipſii legitur *exemtus,* quemadmodum ait Ant. Delrio.] VALES.

86. *Saginis*] alimentis. W.

Flexuoſos contra et rutilos.] Hunc locum Cl. Salmaſius in tomo 2. Solinianarum Exercit. (p. m. 798. W.) ſic corrigendum putavit: *Veſpertini vero fuſcos: Sol contra et rutilos et maculoſos interdum.* Sane Plinius in lib. 9. et ex eo Solinus concharum fetus Sole rubeſcere ac fuſcari ſcribunt; ideoque conchas ut praecipuum cuſtodiant, pelago altius mergi. Sed nulla hic emen-

datione opus eſt. Ait enim Marcellinus, conchas magis de caelo quam ex mari fetus edere: idque ex eo probat, quod pro qualitate roris et ſerenitate caeli margaritas edunt candidas aut obſcuras. Quod vero Sole fuſcentur, non probat, conchis ſocietatem eſſe cum caelo, non magis quam hominibus, quorum vultus a Sole coloratur. Ceterum quod de rotunditate et flexuoſitate margaritarum Marcellinus hic dicit, admenſus eſt de ſuo. VALES. *Rutili* oppoſiti *claris; flexuoſi*, non plane rotundi, *teretibus*. Nihil ego quidem hic obſcuritatis video. W.

Metu fulgurum concuſſae inaneſcunt. Plinius: „ſi tonuerit, „phyſemata (bullas) efficiunt, ſpeciem modo inani inflatam ſine „corpore, hos eſſe cochlearum abortus.“ W.

87. *Capturas difficiles*] cf. Salmaſ. p. 825. W.

88. *Quod genus gemmae etiam in Britannici feceſſ.*] De margaritis Britannicis Tacitus in Vita Agricol. c. 12. Plinius lib. IX. cap. 35. Solinus cap. 56. Beda Angloſax. Hiſtor. Eccleſ. lib. I. cap. I. Iordanes de Gothis pag. 6. *Marbodus cap. 61.

*Gignit et inſignes antiqua Britannia baccas.**

Tertull. de Habitu mulieb. cap. 6. *Sed et ſi quid de mari Britannico aut Indico ambitio piſcatur, conchae genus eſt, non dico conchylio, aut oſtreo, ſed nec peloride gratius de ſapore. — Quod ſi concha illa aliud intrinſecus poſtulat, vitium eius magis debet eſſe, quam gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliquid tamen intelligendum, quam conchae illius aliqua dura et rotunda verruca.** LINDENBR.

Dignitate diſpari] non aeque aeſtimantur, atque orientales. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXIV. C. I.

1. Ad Iulianum revertitur Noſter exercitum ducentem in Perſiam, de qua expeditione confer omnino Zoſimum Lib. III, 13. ff. Gibbonum P. VI. ab initio. W.

Poſt exploratam alacritatem exercitus.] In omnibus bellicis expeditionibus, ſive ad cladem, ſive ad victoriam maximum momentum afferunt militum animi: qui perinde ac metu ſeu alacritate praediti fuerint, de eventu ac ſumma re ſpes concipi poteſt. Proinde duces inprimis animos militum explorare debent, antequam proelium ineant, aut obſidionem aggrediantur, aut quidvis magni momenti agendum ſuſcipiant: quod quidem prudentiſſime factum ab Agamemnone docet Homerus *ιλ. β.*

Πρῶτα δ' ἐγὼν ἐπέεσιν πειρήσομαι, ἢ θέμις ἐστί.

Idem praeceptum frequenter inculcat Polybius. πάντων, ait, τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐνεργημάτων μεγίστην ῥοπὴν ἔχουσι καὶ πρὸς τὸ λείπεσθαι καὶ πρὸς τὸ νικᾶν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀγωνιζομένων. quae Polybii verba citat Suidas in λείπεσθαι, et Vegetius in lib. 3. cap. ult. et Leo in Tacticis Conſtit. XX. §. 49. Exempla autem in ſummis ducibus paſſim Hiſtoriae ſuppeditant. Tacitus in 2. Ann. initio de Germanico, Theophylactus in fine lib. 1. de Philippico. VALES. Cf. XXIII, 5. extr. W.

Impetrabilem] ſtrenuum, efficacem. XIV, 8. XXXI, 11. W.

Principem ſuperari non poſſe uſitato clamore teſtantis.] Mſ. *non poſſe, Deum uſitato clamore teſtati:* idque haud ſine exemplo eſt. Sic enim lib. XXVI. c. 7, *Reduxerunt ad caſtra, teſtati more militiae Iovem, invictum Procopium fore.* LINDENBR.

Itinerarium ſonare lituos iubet.] Plane ut Graeci, ὑποσημαίνειν τὸ εἰς ἐφόδιον Pollux. LINDENBR. *Itinerarium* claſſicum. W.

Praeſtructis] praeparatis. *Celſo praeter alios ſpiritu* animo ſpei pleno. W.

2. *Ductor uſu et docilitate*] peritia experiendo contracta. *Inſolentiam*, inſcitiam. — *agminibus quadratis* ad pugnandum ſemper paratis. v. *Naſt Röm. Kriegsalterthümer* S. 233. ff. W.

Excurſatores quidem quingentos et mille.] Zoſimus lib. III. c. 14. χιλίους ἔγνω καὶ πεντακοσίους προπέμψαι, κατασκεψομένους εἴτι πολέμιον, ἢ προφανῶς, ἢ δι' ἐνέδρας ἐπίῃ. LINDENBR. *Excurſatores*, praecurſatores, velites. W.

Supercilia fluminis praeſtringere] prope litora Euphratis iter facere, ut claſſem ſemper in oculis haberet. W.

Arinthaeo tradidit et Hormisdae.] Zoſimus in lib. 3. τοῦ μὲν πεζοῦ βίκτορα στρατηγὸν καταστησάμενος, ὁρμίσδαν δὲ τῆς ἱππου καὶ Ἀρινθαῖον σὺν αὐτῷ. VALES. *Arinthaeo*, v. Ind. 1. *Hormisdae* de quo ad XVI, 10. W.

Confertius] condenſato agmine. *per plana et mollia* non aſpera, prata cf. XIV, 2. *Dagalaiphus et Victor*, de quibus Ind. 1. *Secundinus dux Osdroenae*, cuius nec antea, nec in ſequentibus mentio fit. W.

Osdruenae Dux.] Melius ſcriberetur *Osdroenae*. Sic enim ſemper Marcellinus et Latini omnes appellant: at Graeci Ὀσροηνὴν ab Oſroe quodam eius regionis tunc, cum Perſis pareret, Regulo: ut ſcribit Procopius in lib. 1. Perſic. Eſt autem ὁσρόης idem qui χοσρόης, Latini Chosdroem dicunt. Sic Pauſanias Eliac. 1. ὁσρόην vocat Regem Parthorum ſub Traiano, quem Arrianus χοσρόην apud Suidam in γνωσιμαχ. Aurelius Victor *Chosdroem*. VALES.

3. *Decimo fere lapide.*] Conſentit et Zoſimus III, 14. τὸ δὲ λοιπὸν ἡ στρατιὰ εἶχε σταδίους διεστῶσα ἑβδομήκοντα. VALES.

Pyrrhus ille Rex dicitur Epirotes, opportunis in locis caſtra metandi.] Livius Lib. XXXV. c. 14. Pyrrhum ait *caſtra metari primum docuiſſe, ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, praeſidia diſpoſuiſſe*. Eumdemque de militari arte et aciei inſtruendae ratione Commentarios ſcripſiſſe Plutarchus in eius Vita teſtatur. Vide Frontin. Strateg. lib. IV. capite 1. LINDENBR.

4. *Apparitionem imbellem*] lixas, σκευοφόρους. *Reſidere* poſt exercitum pedeſtrem remanere. W.

5. *Civitatem venimus Duram, in quo loco greges.*] Zoſimus lib. III. c. 14. ἦλθε καὶ ἐντεῦθεν εἰς Δοῦρα, ἴχνος μὲν, ὡς ἄρα ποτὲ πόλις ἦν, φέρουσαν, τότε δὲ ἔρημον. οὗ Γορδιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐδείκνυτο τάφος, ἔνθα καὶ πλῆθος ἐλάφων φανὲν, οἱ στρατιῶται κατατοξεύσαντες, ἄλις ἐχρήσαντο τῇ ἐκ τούτων τροφῇ. LINDENBR.

Civitatem venimus Doram.] Rectius in codice Regio, *Toloſ.** [et Colbert.] et in Editione Rom. *Duram* legitur. δοῦρα enim Zoſimus appellat, et Stephanus πόλις μεσοποταμίας, ὡς πολύβιος. Locus Polybii eſt in lib. 5. c. 48. ubi de Molone: τὴν μὲν παραποταμίαν μέχρι πόλεως εὐρώπου κατέσχε, τὴν δὲ μεσοποταμίαν ἕως δούρων. Marcellinus ait marginibus Euphratis appoſitam eſſe. Iſidorus Characenus in Deſcriptione Meſopotamiae et Babyloniae nominat δοῦρα, quam Seleucus condidit, Europum a Graecis vocatam. Et quidem Dura in Babylonia, cuius meminit Daniel in cap. 3. VALES.

Duram civitatem deſertam] Meſopotamiae, ſupra XXIII, 5. (nam alia eiusdem nominis eſt in Babylonia, cuius mentio fit XXV, 6.) W.

Greges cervorum] (Gazellen?) Idem narrat Zoſimus III, 14. W.

6. *Imperitia Principis.*] Haec de Iuliano dici ratio non patitur. Itaque aut *imperitia praeceps* ſcribendum eſt, aut *imperio Principis*. VALES. Mirari ſubit, priorem coniecturam magis placere potuiſſe Valeſio, nam quae ſequuntur, nec imperitiae, nec praecipitantiae arguunt Lucillianum. Alterum igitur *imperio Principis*

ego reponere malui. — Reineſius pro *imperitia* malebat *imperantia*. Sic Prudentius et Phoebadius *naſcentiam*, Prudent. *flagrantiam*, Phoebad. Arnob. et Ennodius *ſignificantiam* dicunt. W.

Anathan munimentum.] Rem narrat Zoſimus III, 14. ſed caſtelli nomen tacet, cuius ſitum Theophylactus Simocat. indicat lib. V. τὸ Ἀνάθαν φρούριον, τὸ πρὸς τῷ Κιρκυσίῳ παρὰ τὸν Εὐφράτην ᾠκοδομημένον. LINDENBR.

Anathan.] Iſidorus Characenus in Babylonia memorat Ἀναθὼ νῆσος ἡ κατὰ τὸν Εὐφράτην. Theophylactus autem Simocatta in lib. 4. cap. X. Ἀνάθων vocat caſtellum iuxta Euphratem trans Circeſſium: et ita in lib. 5. Libanius p. 312. φρούριον dicit ἐν χέρρονήσῳ τοῦ ποταμοῦ. VALES.

Anathan.] Zoſimus c. 14. habet *Phathuſas*, ubi Reitemeier ex Danvillio obſervat, hoc caſtellum, cuius nomen alias non occurrat, eadem altitudine ſitum eſſe, qua *Anatha* ab Ammiano memorata, qui Anathan tali ordine memoret, ut *Phathuſae* deſignentur. cf. *Gibbon.* VI, 7. Hodie *Anah.* Mannert V, 2. p. 322. f. Vere inſulam, non peninſulam, Ammiano locum fuiſſe patet ex *circumluitur.* W.

9. *Prae ſe bovem coronatum ag.*] Mos hic Syrorum (et Perſarum. W.) fuiſſe videtur. Sic Palmyreni ab Aureliano Imp. obſeſſi, cum deditionem feciſſent, extra opidum effuſi ſunt, dona et victimas adducentes, teſte Zoſimo in lib. I. c. 56. πρὸ τῆς πόλεως ἐξεχέοντο δῶρα καὶ ἱερεῖα προσάγοντες. *Eodem referre ſoleo locum Xenophontis in libro 5. de Inſtitutione Cyri pag. 120. (V, 2, 1. 2.) ubi de Gobrya Aſſyrio loquitur, et pag. 135.* VALES.

Puſaeus eius Praefect.] Zoſimus in lib. 3. c. 14. πουσαίῳ δὲ τῷ τούτων ἡγουμένῳ δοὺς ταξιάρχου φροντίδα, τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις εἶχε, πιστοῦ πειραθείς. *Puſaeum caſtri Praefectum, Tribunatus honore donatum, deinceps in numero amicorum habuit, cum fidum eſſet expertus.* VALES. Idem nomen ſub Imp. Leone occurrit in codice Iuſtiniani ſub titulo de praepoſitis ſacri cubiculi, et alibi, ſed utrobique ſcribitur *Puſeo.* GRON.

Ad Syriacam civit. Chalcida transmiſſi ſunt.] De his loquitur Libanius in Legatione ad Iulianum pag. 158. (Reisk. I. p. 461.) οὐκ ἐπάγων δὲ τὸν οἶδηρον τοῖς ἱκετεύουσιν. etc. Et mox: καὶ τρέφονται τῶν φρουρίων ἐγγὺς ἃ κατεσκάφασι.* VALES.

Ad Syriacam civitatem Chalcida] regionis Chalcidices, hodie *Kennaſerim, Kinnasrin.* Mannert VI, 1. 476. W.

10. *Et iterum ad agenda ſimilia.*] In Editione Rom. et Mſ. Flor. [et Colbert.] legitur *et minerat.* In codice autem Regio *et Toloſ.* *et munerat.* unde certiſſima coniectura locum ſic emendavi, *et munerati, etc.* VALES.

11. *Spiritu ſtabilitatem veſtigii ſubvertente.*] Huiusmodi ventos certis anni tempeſtatibus vehementes in Galliae partibus oriri, Diodorus Siculus ſcribit lib. V. Ἀπὸ μὲν θερινῆς δύσεως καὶ ἄρκτου πνεῖν εἰώθασιν ἄνεμοι τηλικαύτην ἔχοντες σφοδρότητα καὶ δύναμιν, ὥστε ἀναρπάζειν ἀπὸ τῆς γῆς λίθους χειροπληθιαίους τοῖς μεγέθεσι, καὶ τῶν ψηφίδων ἀθρομερῆ κονιορτόν. καθόλου δὲ καταιγίζοντες λάβρως, ἁρπάζουσιν ἀπὸ μὲν τῶν ἀνδρῶν τὰ ὅπλα, καὶ τὰς ἐσθῆτας, ἀπὸ δὲ τῶν ἵππων τοὺς ἀναβάτας. Ut Varro in Originibus ait, Circius has vires habet: *Ventus Circius, cum loquare, buc-*

cam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit. A. Gellius lib. II. cap. 24. Apul. in libello de Mundo. LINDENBR.

Cataractis avulſis ad diff.] Id quidem fuſe narrat Libanius in Oratione funebri p. 313. (Reisk. I. p. 597.) et Aſſyriorum fraude, non fortuito caſu id factum eſſe teſtatur. De foſſis et cataractis in Aſſyria loquitur Strabo in lib. 16. qui et στόμα τῶν διωρύγων ἐξανοίγειν Graece dicit, quod Marcellinus noſter cataractas avellere. Polybius autem in lib. V. τὰς διώρυγας ἀναστομοῦν. Duplicem autem uſum cataractae praeſtabant, tum ad rigandos agros, tum ad incurſiones hoſtium cohibendas. VALES.

Cataractis avulſis apertis. *Ad defundendas reprimendasque aquas rigare ſuetas opere ſaxeo ſtructis.* Muros enim fluminibus ex montibus profluentibus ita praeſtruebant Orientis incolae, ut aquas per canales diviſas ad agros irrigandos compeſcere, vel uno alveo ad hoſtes reprimendos uti poſſent, quod an tum etiam factum ſit *(per inſidias)* in dubio relinquit Ammianus. cf. c. 2. §. 6. et c. 3. W.

13. *Nunc anteſignanus* ante primam aciem, *nunc agminibus cogendis inſiſtens* in extremo agmine. *inſiſtens* ubique praelens. *Frutecta ſqualida* denſa, obſcura, uliginoſa. W.

15. *Quaeſitis dextris propriis* iis, quae ſibi manu forti paraſſent. *Virtutis ſuae horrea,* frumenta ſuae ipſorum virtuti debita. W.

16. *Hic vino gravis.*] Eam rem intelligit Libanius in Orat. funebri pag. 313. (Reisk. I. p. 596.) ἥδιον, ἐπινον, οὐ μὴν μέχρι μέθης· οὐ γὰρ εἶχ τοῦ διὰ μέθην ἀρτίως (ſic Mſ.) ἀποσφαγέντος ὁ φύβος. *Edebant ac potabant, citra ebrietatem tamen. Neque enim inebriari ſinebat caedes illius, qui nuper ob vinolentiam iugulatus fuerat.* VALES.

CAPVT II.

1. *Immenſo quodam vertice tumeſcentem*] in altiſſimum montem elatum. *Hactenus* nil niſi hoc. cf. XXVIII, 4. W.

Utpote regn. ſequelas victoribus acceſſuros.] Sic loquitur Tacitus in lib. I. Hiſt. ſub finem de Caecina: *Sed metu ne amitteret praemiſſas iam cohortes alasque, ſimul reputans plus gloriae retenta Italia, et ubi certatum foret, Noricos in cetera victoriae praemia acceſſuros.* VALES.

Regnorum ſequelas] prout quisque per iſtas regiones victor dominaretur, ita ſe eius ſubiicere poteſtati ſolere. Cf. etiam Zoſimum III, 15. qui tamen caſtelli nomen ignorat, Iſidoro *Olabus* vel *Alamus,* hod. arx *Zobia.* cf. et Mannertum V, 2, 325. W.

2. *Refutati*] repudiati. W.

3. *Baraxamalcha*] Mannert p. 326. W.

Diacira invaditur.] Zoſim. *Dacira,* lib. III. c. 15. LINDENBR. Ptolemaeo ſine dubio *Idicara,* hodie *Hit,* quam Herodotus iam novit I, 179. Mannert l. l. W.

ſalibus nitidis] Steppenſalz, Mannert. W.

Ozogardana occupavimus, — in quo Principis Traiani tribunal] Zosimus III, 15. *Zaragardiam* vocat. Εἰς Ζαραγαρδίαν πόλιν ἦλθεν, ἐν ᾗ βῆμα ἦν ὑψηλὸν ἐκ λίθου πεποιημένον, ὃ Τραϊανοῦ καλεῖν εἰώθασιν οἱ ἐγχώριοι. LINDENBR. Et alias tamen duas Zosimus habet *Sitham* et *Megiam*. Mannert p. 329. W.

4. *Surena post Regem apud Persas promeritae dignitatis.*] Zosimus: Σουρήνας, ἀρχῆς δὲ τοῦτο παρὰ Πέρσαις ὄνομα. Ammianus lib. XXX. c. 2. *Advenit Surena potestatis secundae post Regem.* (Wesselius. W.) Vid. Barnab. Brissonium de Reg. Persar. lib. I. LINDENBR.

Malechus Podosaces.] Malechus itidem nomen dignitatis, sed orientale, cui additur Graecum *Phylarchus*. W.

Phylarchus Saracenorum.] Dignitatis hoc apud Saracenos nomen est, ut bene Iulianus Antecessor C. P. interpretatur illa verba Iustiniani Imp. ex Novell. 102. μήτε τῷ περιβλέπτῳ δουκὶ, μήτε τῷ φυλάρχῳ. *Neque ducem, neque phylarchum, id est Saracenorum ducem.* Procopius Persicor. lib. I. Οὐδεὶς δὲ οὔτε Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων, οὓς δούκας καλοῦσιν, οὔτε Σαρακηνῶν τῶν Ῥωμαίοις ἐσπόνδων ἡγούμενος, οἳ φύλαρχοι ἐπικαλοῦνται. Theophylactus Simocat. lib. II. φύλαρχοι — — τῆς συμμάχου τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως, οὓς Σαρακηνοὺς εἰώθασι Λατῖνοις ἀποκαλεῖν. Malchus in Excerptis legation. Ἀμόρκεσος φύλαρχος τῶν ὑπὸ Περσαίαν ὑπὸ Ῥωμαίοις ὄντων Σαρακηνῶν. Et statim idem Amorcesus τῶν φυλῶν ἄρχων vocatur. Menander in Eclogis legation. τῶν Σαρακηνῶν φύλαρχος Ἀμβρος. *Vid. Aldreti Antiq. Hispan. lib. I. cap. 28. pag. 117.* LINDENBR.

Phylarchus Saracenorum.] Saraceni in Phylas seu tribus divisi erant duodecim, ut Nonnosus docet et Orosius in Prooemio Historiae. Singulis tribubus praeerant Phylarchi. Strabo in lib. 16. p. 753. (et ibi Penzel p. 2294. W.) Scenitarum Arabum (quos Saracenos esse docet Marcellinus) Phylarchos commemorat, et partim Romanis, partim Persis obnoxios esse dicit. Dicebantur et φυλάρχαι, ut docet vetus Auctor apud Suidam: ξυμβάλλει τῷ Τραϊανῷ ὁ Ἄκβαρος, ὃς ἦν Ὀσροηνῆς χώρας δυνάστης, οὕσπερ φυλάρχας ὀνομάζουσιν ἐκεῖνοι, ὅτι καὶ τὰ χωρία αὐτῶν φυλαὶ ὀνομάζονται. *Traiano occurrit Acbarus Osdroenae Regulus, quos illi Phylarchas vocant, eo quod regiones ipsae phylae seu tribus vocantur.* Rufus etiam Festus in Breviario: *Phylarchi*, ait, *Saracenorum in Osdroene superati.* Sed et barbari fere omnes in tribus seu φυλὰς dividebantur. Nam et Eunapius in Fragmentis legationum, et Zosimus Optimates Gothorum τοὺς ἑκάστης φυλῆς ἡγουμένους vocant, et Olympiodorus Phylarchos Burgundionum memorat. Turcos quoque in XII. tribus divisos fuisse docet Menander Protector. Eodem referre soleo Persarmeniorum γενεάρχας, quorum idem meminit Menander [et *Faras* Langobardorum apud Paulum.] VALES.

Assanitarum] Gassanitarum ad fines Syriae. Vide Gibbonum P. VI. p. 9. ex *Herbelot Bibliotheque orientale* p. 360. W.

Famosi nominis latro] quo elogio tamen superbiunt Arabes. W.

Angusta fluminis interluvies et praealta.] Sic sup. lib. XIV. *Magnitudine angusti gurgitis et profundi. Interluviem* Zosimus διώρυγα dixit, lib. III. c. 15. οὐδὲ σὺν τοῖς ὅπλοις οἷοί τε ὄντες δια-

νήξασθαι τὴν διώρυγα, τοῦ τε βάθους οὐκ ἐνδιδόντος, καὶ τοῦ πηλοῦ. LINDENBR.

5. *Horrentes indutibus rigidis*] thoracibus. W.

Ne poſſent emitteré coegerunt] occupavere hoſtes prius, quam ſagittas poſſent emittere. W.

6. *Animatus huiusmodi primitiis.*] Haec lectio ex coniectura Gelenii nata eſt. Nam priores Editiones ſic praeferebant: *Animatus his veſcendi primitiis:* prout Editio quoque Rom. et codex Regius *ac Toloſ.* [et Colbert.] ſcriptum habent. Sed quid facilius erat quam veram ſcripturam inde elicere? hanc ſcilicet: *Animatus his vincendi primitiis miles, etc.* Sic enim loquitur Marcellinus in lib. 16. cap. 3. VALES.

Murorum] Hos muros canalem includentes (cf. ſupra c. 1.) integros adhuc vidit Xenophon Anab. I, 7. Mannert p. 330. et 385. W.

7. *Hinc pars fluminis ſcinditur.*] Id quidem Zoſimus III, 15. ſic narrat: εἴς τινα τοῦ Εὐφράτου διώρυγα διῆλθεν, ἐκτεινομένην μὲν εἰς μῆκος ἄχρι τῆς Ἀσσυρίων, συμπαρατεινομένην δὲ πασῃ τῇ πέρα τοῦ Τίγρητος χώρᾳ. *Venit ad quandam foſſam Euphratis, quae in latum quidem usque ad Aſſyriam extenditur, praetenta autem eſt univerſae trans Tigrim regioni.* Meminit eiusdem Herodotus in lib. 1. ubi de rebus Aſſyriorum, et Plinius in lib. 4. cap. 26. qui circa vicum Maſſicen Euphratem ſciudi ſcribit. Maſſice igitur idem eſt qui Macepracta. VALES. Virgulam poſt *agminibus* deleri iubet Wakefield. ad Lucret. V, 272. ERF.

Naarmalcha nomine, quod fluvius Regum interpretatur.] Inf. c. 6. *Ventum eſt hinc ad foſſile flumen Naarmalcha nomine, quod amnis Regum interpretatur.* Graeci ποταμὸν Βασίλειον vocant. Strabo lib. XVI. Μεταξὺ δὲ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος ῥεῖ καὶ ἄλλος ποταμὸς, Βασίλειος καλούμενος, Ἀρμαχάλη, Euſeb. de Praep. Evang. Plinius lib. VI. cap. 26. *Euphratem Gobaris Praefecti opere deductum, ubi eum diximus findi, ne praecipiti curſu Babyloniam infeſtaret, ab Aſſyrtis vero univerſis appellatum Armalchar, quod ſignificat regium flumen.* In MS. Plinio *Amachael* legitur, ἀντὶ τοῦ *Armalchar:* ſed utrumque corruptum eſt, et *Neharmalcha* legendum, ad Syriacae linguae veritatem, iam olim monuit Nobiliſſ. Ioſeph. Scaliger lib. V. de Emendatione temp. *Malchus* enim Syris Rex eſt. Eunapius in Porphyr. p. 13. Commelin. Μάλχος δὲ κατὰ τὴν Σύρων πόλιν ὁ Πορφύριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα, τοῦτο δὲ δύναται βασιλία λέγειν. Atque inde ſimili formantur compoſitione *Braxa-malcha, Maiaza-malcha:* et a *Naar,* quod fluvium notat, *Naarda,* apud Zoſim. Ammian. Stephan. et alios. LINDENBR.

Naharmalcha quod fluvius Regum interpretatur.] Zoſimus III, 19. βασιλέως ποταμός. III, 24. Ναρμαλάχη. W.

Hanc peditatus pontibus caute digeſtis transivit.] Cf. Mannert V, 2. 387. et infra c. 6. ubi Iulianus purgato antiquiore canali viam ſibi ad Tigrin aperuit. W.

8. *Clementiores*] minus rapidos. *Obliquati* obliquatis meatibus XVI, 12. *Laniatu avium,* haud ſecus atque aves rapaces capturam *proſtraverunt.* W.

9. *Ad civitatem Piriſaboram.*] *Berſaboram* vocat Zoſimus lib. III. Ἐλθὼν δὲ εἰς πόλιν, ἣ Βερσαβῶρα ἦν ὄνομα, τὸ μέγεθος ἐσκόπει τῆς πόλεως, καὶ τὸ τῆς θέσεως ὀχυρόν: et quae porro ſequuntur, ſitum munitiſſimae civitatis notantia. LINDENBR. Ptolemaeo *Sipphara* dicitur; hodie *Anbar*. Mannert p. 387. W.

Ad civitatem Piriſaboram.] De qua ſic loquitur Libanius in Oratione funebri p. 315. (Reisk. I. p. 598.) ἦν πόλις Ἀσσυρίων μεγάλη τοῦ τότε βασιλεύοντος ἐπώνυμος, etc. *Urbs erat Aſſyriae haudquaquam exigua, ei qui tunc regnabat cognominis.* Certe Piriſabora extremam partem nominis a Sapore Rege traxit, quem σαβώρην Agathias et Theophanes appellant, et Sozomenus, aliique. VALES.

* *Armatorum triplici corona circumdatis muris.*] Lipſius in Poliorceticis cap. 4. triplicem militum ſeriem interpretatur.* VALES.

10. *Ciliciis undique laxius panſis.*] Gloſſarium Nomic. Κιλίκια, τράγοι ἀπὸ κιλικίας, οἱ δασεῖς. πάνυ γὰρ ἐκεῖσε ὑπάρχουσιν οἱ τοιοῦτοι τράγοι. ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τῶν τριχῶν συντιθέμενα κιλίκια λέγονται. Feſtus Avien. in Ora maritima:

Hirtae hic capellae et multus incolis caper
Dumoſa ſemper intererrant ceſpitum:
Caſirorum iu uſum et nauticis velamina,
Productiores et graves ſetas alunt.

Procopius Perſicor. lib. II. Προκαλύμματα ἐκ τραγείων τριχῶν, ἃ δὴ καλοῦσι κιλίκια. Vid. Lib. lib. 38. Ioſephus de Bello Iud. lib. III. Solin. cap. 36. Iſidorus Origin. lib. XVIII. cap. 11. LINDENBR.

Scutis vimine firm. textis.] Eunapius in Hiſtoria hanc Perſarum armaturam egregie deſcribit: οἱ δὲ τῶν Πάρθων οἰσυΐνας ἀσπίδας ἔχοντες καὶ κράνη οἰσύϊνα τρόπον τινὰ πάτριον πεπλεγμένα. *At Parthi clypeos vimineos, galeasque ſimiliter geſtantes patrio quodam more textas.* Ea ſcuta dicebantur γέρρα, ut notat Harpocration et auctor Etymologici ex Herodoti lib. 7. et Xenophonte. Vide Feſtum in *Gerrones.* VALES.

Ferrea nimirum facie.] Sic lib. XIX. c. 1. *Ferreus equitatus.* Eſt autem Salluſtiana imitatio, cuius hoc fragmentum apud Nonium exſtat: *Equites cataphracti ferrea omni ſpecie.* LINDENBR.

11. *Obnixe*] Ruhnkenius ad Vellei. Paterc. p. 36. legi iubet *enixe.* W.

12. *Angularem turrim*] ad quam duo muri anguli convenirent. W.

Argolici ſcuti.] Sumptum id videtur ex Virgilii lib. 3. v. 637.

Argolici clypei aut Phoebeae lampadis inſtar.

Ad quem locum Servius notat. *Cauſa*, inquit, *magnitudinis. Graecorum enim clypei rotundi: ut Cato* I. *Originum ait.* quod confirmat Scholiaſtes Comici in Veſpis initio, et auctoritate Aeſchyli in Perſis demonſtrat. Sed et Homerus ἀσπίδας εὐκύκλους et ὀμφαλοέσσας paſſim nominat. Erant tamen et clypei quidam oblongi, σπιδεῖς dicti, ut ex veteribus ſcholiis docet Euſtathius in Il. ξ. Ceterum etſi Virgilius Argolicum clypeum pro Grae-

Graecanico videtur posuisse, peculiaris tamen clypei Argolici forma fuit, ut innuit in Argolicis Pausanias, et Iulius Pollux. VALES.

Minae murorum] pinnae, ἐπάλξεις. XX, 6. XXIX, 6. W.

Bitumine et coctilibus laterculis fabricatae.] Zosimus III, 18. πύργοι δὲ εἱστήκεσαν περὶ τὴν τάφρον μεγάλοι. τὰ μὲν ἀπὸ γῆς μέχρι μέσου, δι' ὀπτῆς πλίνθου δεδεμένης ἀσφάλτῳ, τὰ δὲ μετὰ τὸ μέσον πλίνθῳ τε ὁμοίᾳ καὶ γύψῳ δεδομημένα. LINDENBR.

Quo aedificii genere nihil tutius esse constat.] Cui et ferrum cedere ait Codinus in Descriptione novae Romae. Τοσαύτην δὲ ἀσφάλειαν ποιεῖ τοῖς κτίσμασιν ἡ ἄσφαλτος, ὥστε ταῖς ὀπταῖς πλίνθοις καὶ τοῖς λεπτοῖς λίθοις συμμιγεῖσα, ἰσχυροτέρα γίνεται παντὸς σιδήρου. LINDENBR.

* *Quo aedificii genere nihil esse tutius constat.*] Idem Chrysostomus testatur tomo 2. pag. 995. aedificia ex bitumine et latere coctili esse omnium firmissima. * VALES.

14. *Aequae vires gesta librarent*] ἰσόῤῥοπον μάχην, κίνδυνον nominant Graeci. Polyb. III, 65. 8. W.

Prope portam venit hostilem, crasso ferro crustatam.] Ita Sidonius Apollin. carm. XI. *Limina crassus Onyx crustat.* Atque hinc Itali dicunt *Tempio di marmo crustato.* LINDENBR. *Crustatam,* obductam. Sic Lucanus X, 114. domus crustata marmoribus. W.

16. *Aemilianum portam Carthag.*] Polybii locus, in quo haec fuse narrabantur, hodie desideratur. (Neque afferre potuit Schweighaeuserus, qui hunc Ammiani locum fragmentis inseruit T. V. p. 49. W.) Itaque eius facinoris memoria obscura est. Nam neque Appianus in Hist. Punica (c. 117.) neque Zonaras (Annal. IX, 29.) id distincte memorant. Quippe uterque Scipionem ait perfractam a militibus, qui iam in urbem intraverant, portam introisse, non ipsum suffodisse portam. Zonaras tamen dicit: ὑπὸ τὴν πυλίδα παραδραμὼν καὶ τὸν μοχλὸν διακόψας, etc. VALES.

Sed fides recepta scriptorum veterum recens factum defendit.] Hoc voluit Ammianus: Quod fide digni historici de Scipione narrarunt, id vero laudibus Iuliani nihil detrahit. W.

17. *Tectam*] melius: *tectus,* quod nonnulli praeferunt codicis. *Urbem irrupit nudatam,* nam in arcem Byrsam se receperant. *Locum patentem,* apricum, nulla testudine munitus. W.

18. *Cum operositas — cerneretur*] cum solita vineas et aggeres admovendi consuetudo nimis operosa esset, et, qui magis urgeret, hostiles interiores terras invadendi impetum retardaret. W.

Helepolis] vide XXIII, 4. Zosimum III, 18. W.

21. *Mamersides praesidiorum Praefectus.*] Zosimo III, 18. Μομόσειγος τούτων ἡγούμενος. LINDENBR.

22. *Numerata sunt autem dediticiorum duo millia.*] Longe maior numerus apud Zosim. III, 18. Ἄνδρες ἀφείθησαν πεντακισχίλιοι περί που τὸν ἀριθμὸν, δίχα τῶν πλοίοις μικροῖς διὰ τῆς διώρυγος οἴων τε γενομένων διαφυγεῖν. Reliqua ut Ammianus. LINDENBR.

Navigiis parvis] μικροῖς rectius fortasse quam Zosimi μακροῖς. W.

CAPVT III.

2. *Feſtinatione ipſa tutiſſimus*] ſpem optimam in feſtinando ponens. *pervolavit graſſatores* disiecit. W.

Duos Tribunos ſacramento ſolvit, ut deſides et ignavos.] Deſidia in pagano vitium eſt, in milite crimen. Arrius Menander de Re milit. *Omne delictum eſt militis, quod aliter quam diſciplina communis exigit, committitur, veluti ſegnitiae crimen, vel contumaciae, vel deſidiae.* L. 6. ff. de re milit. More maiorum igitur Iulianus egit, cum inutiles militiae ſacramento ſolvit. LINDENBR. Cingulum ademit, Zoſim. III, 19. W.

Decem vero milites ex iis.] Decimationis ſupplicium haud dubie intelligit. Ceterum hanc fiduciam, et auctoritatem Iuliani in puniendis fugacibus magnopere Libanius effert in Orat. funebri, p. 315. (Reisk. I. p. 599. inter cetera: καταβιβάζων ὡπλισμένους πολλοὺς αὐτὸς ἔχων δορυφόρους οὐδὲ τρεῖς. Id eſt: *Exauctorans tot numero armatos, ne tres quidem circa ſe ſtipatores habens.* VALES.

Decem milites] i. e. decimum quemque militem. W. Ernſtius in varr. obſervv. l. 1. c. 5. p. 31. „lege aut *decimos* (inquit) aut error eſt Graeculi *decimationem* non intelligentis.“ ERF.

Milites ex his qui fugerant, exauctoratos capitali add. ſupp. ſecutus veteres leges.] Menander de Re milit. lib. III. *Qui in acie prior fugam fecit, ſpectantibus militibus propter exemplum capite puniendus eſt.* Rufus in Legibus militaribus: Ὁ πρῶτος ἐν παρατάξει φεύγων ἐπ' ὄψεσι τῶν στρατιωτῶν κεφαλικῶς τιμωρεῖται. LINDENBR.

3. *Argenteos nummos centenos.*] Zoſim. ὁ βασιλεὺς φιλοφρονούμενος τὸ στράτευμα, λόγοις τὲ καθήκουσιν ἐτίμα, καὶ ἑκάστου ἀργυροῖς ἑκατὸν νομίσμασιν ἐδωρεῖτο. LINDENBR.

Argenteos nummos (denarios) *centenos*, noſtro, qui nunc eſt, valore 20. circiter Imperiales. W.

Eos parcitate.] Mſ. *patruitate prom. ſec. parvitate prom.* LINDENBR.

Parvitate] vox rarior, ſed ipſi Ciceroni uſurpata. W.

4. *Docuerunt Principes auro quiete a barbaris redempta.*] Conſtantinum intelligit, ut opinor, de quo etiam in Caeſaribus (p. 24 edit. Heuſing.) haec dicit: τά γε μὴν εἰς τοὺς βαρβάρους ἦν αὐτῷ γελοῖα. Φόρους γὰρ ὥσπερ ἐτετελέκει. (Vid. ad h. l. Spanhem. ad verſ. Gall. p. 223. W. Idque eius filii poſtea factitarunt: ut de Conſtante ſcribit Aurelius Victor, eum obſides a barbaris pretio quaeſitos accepiſſe. Porro id ſemper et ubique facere, extremae ignaviae eſt. Sed interdum eae neceſſitates temporum occurrunt, quae omnino hoc remedio uti cogant. At tum demum nullum in eo dedecus eſt, modo cum moderatione fiat ac dignitate. Primus ex Impp Rom. id uſurpavit Domitianus: at id quantopere Plinius vituperavit? Traianus deinde etiam ipſe id factitavit, ſed parce, et cum decore ac dignitate. Armatus enim barbaris ſupplicantibus munera largitus eſt. Hoc vero laudat idem Plinius in illa Gratiarum actione c. 12. *Accipimus obſides ergo, non emimus: nec ingentibus damnis immenſisque muneribus paciſcimur, ut vicerimus: rogant, ſupplicant: largimur, negamus; utrumque ex imperii maieſtate.* Poſt Domitia-

num ignaviſſimus quisque iis artibus adverſus barbaros eſt uſus, ut Commodus, et Caracalla, de quibus id narrant Herodianus et Dio. Hadrianus autem et Iuſtinianus prudenti conſilio id fecere. De Iuſtiniano Agatias in lib. ult. Menander in 1. VALES.

5. *Impetitum aerarium eſt.*] Edit. Rom. *et Toloſ. codex* [ac Colbert.] *impetum.* Codex Regius *imptum*, et ad marginem emendatur *iaops.* VALES. Miror cur non potius ediderint viri doctiſſimi *impeditum*, ut ſaepe ſolent illa verba expedire et impedire ad rationes pecuniarias transferri, quod eſt notiſſimum. Sed attente conſiderans veterem ſcripturam, nullus dubito quin ea corrupta ſit pro *implicitum.* GRON.

Impetitum] invaſum, direptum, exhauſtum. Hoc ſenſu accepiſſe Ammianum ſuadent ſequentia *exinanitae, populatae*, et ad illuſtrandum quodammodo valet XXXI, 12. ubi *impetens* eſt cum impetu poſcens, flagitans. W.

Nec pudebit Imp. profiteri paupertatem.] Sic Pericles apud Thucydidem in lib. 2. c. 60. καὶ τὸ πένεσθαι, inquit, οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. *Neque turpe eſt paupertatem profiteri: ſed eam minime omni opere evitare turpius.* *Et Ariſtides, cum ei Callias pecuniam offerret, conſtanter recuſans aiebat, plus ſibi gloriae afferre paupertatem, quam Calliae opes. Multos enim reperiri, qui bene aut ſecus divitiis uterentur; paupertatem vero qui conſtanter ferrent, paucillimos eſſe; erubeſcere vero de paupertate eos tantum, qui egerent inviti: ut refert Plutarchus in Ariſtide ſub finem. VALES.

In animi cultu] philoſophiae ſtudio. W.

7. *Confecto tantorum munerum curſu moriar ſtando.*] Tale fuit dictum Veſpaſiani: *Stantem Imperatorem excedere terris decet.* Aur. Victor in Veſpaſian. Et de Turbone Praefecto ſcribitur, eum hanc vocem in ore habuiſſe: τὸν ἔπαρχον ἑστῶτα ἀποθνήσκειν δεῖ. Xiphil. in Hadriano. *Zonaras p. 204.* LINDENBR.

Quam mihi febricula eripiet una.] B. Eucherius Epiſc. Homil. 2. pag. 377. *A poſſeſſore ſuo una febricula veniente novimus repoſcenda.* LINDENBR. *Eripiet* eripere poteſt. W.

Diſcedam] ſolio, imperio memet abdicabo. W.

Nec enim ita vixi, ut non poſſim aliquando eſſe privatus.] Reſpexit dubio procul ad id, quod Nerva Imp. iam olim dixerat, Οὐδὲν τοιοῦτον πεποίηκα, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν ἀρχήν τε καταθέσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι. Xiphilinus in Nerva. LINDENBR. Fortaſſis ita. Sed etiam manifeſte alludit ad ſententiam Ciceronis de Dionyſio lib. v. Tuſcul. cap. 21. *Atque ei ne integrum quidem erat, ut ad iuſtitiam remigräret, civibus libertatem et iura redderet. iis enim ſe adoleſcens improvida aetate irretierat erratis, eaque commiſerat, ut ſalvus eſſe non poſſet, ſi ſanus eſſe coepiſſet.* GRON.

Nec enim ita vixi, ut non poſſim aliquando eſſe privatus] non ita me abripi ſpecioſo imperii ſplendore paſſus ſum, ita ſobrie atque moderate vixi, ut ad privatam vitam reditus mihi futurus ſit facillimus. W.

Perfectos bellicarum o. genere doct.] Haec eſt quidem Editionis Rom. ſcriptura: ſed Codex Regius cum Ang. Editione ſcriptum habet *perfunctos.* VALES.

8. *Inter ſecunda et aſpera medii.*] Poſſis expooere io utraque fortuna ſibi conſtantis, vel in quo proſpera et adverſa per vices ſibi ſuccedunt, uti XXX, 7. *medius inter probra et praecipua* (eximias laudes). Poſterius magis placet. W.

Quod cum vere dicitur, ſolet armorum crepitu leni monſtrari.] Hic mos fuit etiam veterum Gallorum, ut teſtatur Caeſar in lib. 7. c. 21. Nam poſt Vercingetorigis orationem ſic ait: *Conclamat omnis multitudo, et ſuo more armis concrepat, quod facere in eo conſueverunt, cuius orationem approbant.* In militibus autem Rom. exempla paſſim ſuppeditat Marcellinus, ut in lib. 21. cap. 13. VALES.

**Solet armorum crepitu.*] Sic omnino legendum. Caeſar de Bello Gallico lib. 7. c. 21. *Conclamat omnis multitudo, et ſuo more armis concrepat: quod facere in eo conſueverunt, cuius orationem approbant.* LINDENBR.

9. *Per caritates*] per ea, quae ſibi cara eſſent. *Per inchoatas negotiorum magnitudines*, res, quas animo concepiſſet gerendas. W.

Sic ſub iugum mitteret Perſas.] Antiqui per vota ſua iurabant, ut Vatinius: *Ita Conſul fiam.* Quod tantam indignationem movit Catullo, ut diceret 52. 3.

Per Conſulatum peierat Vatinius.
Miſer Catulle, quid moraris emori?

Et Cleopatra quoties iurare volebat, maximum id votum concipiebat: *Sic in Capitolio iura reddam*, teſte Dione in lib. 50. c. 5. et Otho ipſum Neronem adhuc privatus alloquens, ſic iuraviſſe ab eodem dicitur: οὕτω με καίσαρα ἴδοις, *Sic me Caeſarem videas.* Omitto Plancum in Epiſt. 9. lib. x. M. Tullii, Senecam in Suaſoria ult. Senecam alterum in Epiſt. 117. *Ex his intelligendus eſt Chryſoſtomi locus in Homilia xx. ad populum Antiochenſem, ubi Theodoſium Imper. ſic loquentem inducit: καὶ εὐχῆς μοι δοκοῦσ ἔργον ἦν, τὴν πόλιν ἐκείνην ἰδεῖν, καὶ τοσοῦτον ἐποιούμην ὅρκον πρὸς πάντας. Nec aliter ſoleo interpretari locum Senecae in libro 11. de Clementia (II, 1) ubi vocem illam Neronis, *Vellem neſcire litteras*, tantopere laudat. *O vocem in concionem omnium mortalium mittendam! in cuius verba Principes Regesque iuramentum faciant:* quod quidem nec Muretus nec Lipſius intellexit. Optat Seneca, ut ex his Neronis verbis iuramentum Reges ac Imperatores faciant hoc modo. Ita velim neſcire litteras! Sic vellem mea manu damnatum neminem.* [Palladius in Dialogo de vita Chryſoſtomi, loquens de Dioſcoro Epiſcopo Ammonii fratre, qui lepultus fuerat extra portam Conſtantinopolis: ὡς τὰς πλείστας τῶν γυναικῶν καταλειφάσας τῆς Μάρτυρος, τοὺς ὅρκους κατὰ τῶν εὐχῶν Διοσκόρου ὀμνύειν. Iurabant igitur hae mulieres: Ita me Dioſcorus ſuis precibus adiuvet.] Adiurandi etiam potentiſſima ratio haec erat. Sic apud Virgilium Aen VI, 364.

— — *per ſpem ſurgentis Iuli.*

et Eclog. X. 4.

Sic tibi cum fluctus ſubter labere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Adde et Suidam in ὅρκος. Sed et omne iusiurandum tacitum habet et votum, et exſecrationem: poenam enim imprecatur ſibi

qui iurat, si peieraverit. Ut apparet in iuramentis Graecorum apud Demosthenem et Aeschinem, et Romanorum apud Festum in *lapidem*. Et recte Plutarchus in Quaestionibus Romanis, cap. 44. *πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας: Omne iusiurandum in exsecrationem periurii desinit.* Et Servius in lib. 2. Aen. *Exsecratio*, inquit, *est adversorum deprecatio: iusiurandum vero optare prospera.* Utrumque etiam iungit Aristophanes in Avibus, ubi Pisthetaerus ait v. 443.

Κατόμοσον νῦν ταῦτα μοι.
Chorus resp. Ὄμνυμι ἐπὶ τούτοις πᾶσι νικᾶν τοῖς ἀριστεῖς,
Εἰ δὲ παραβαίην, ἐνὶ κριτῇ νικᾶν μόνον.

Ubi Scholiastes fallitur, qui ὄμνυμι positum ait esse pro εὔχομαι. Neque enim Chorum ibi iurare, sed optare tantum. Illud ad extremum addam, hanc mihi causam videri, cur antiqui illi exta, quibus sacris conceptum erat iusiurandum, in mare proiicerent, neque quidquam de victima edendum putarent, quod testatur Eustathius in Il. τ. et Pausanias Eliac. 1. ob adiunctas scilicet iuri iurando exsecrationes. VALES. Non id agitur, ut locus Senecae accipiat interpretationem; sed ut alienarum manuum scriptura quae ex ipso vocabulo *iuramentum* satis patere credita viris doctis, abigatur, vera restituta: quando sententia illius scriptoris ultro satis clare se ostendet. Quum itaque tam notabiliter ibi haereant veteres libri, et praesertim Nazarianus declaret, quantopere omnia sint illic conspurcata, hoc agendum est, non exquirendae causae et tantum placentes iis, a quibus inventae sunt, interpretationes. Et id iam praestitum est satis luculente. GRON.

[*Sic pontibus Histrum et Euphraten superem.*] P. Pithoeus ad marginem Ammiani sui notat, hoc loco in veteribus libris pro *Euphraten* scriptum esse *Ausidum*, et nos remittit ad Strabonem, et ad Melam ac Plinium, qui Ausidi fluminis meminere. Quasi Ausidus a tribus istis Auctoribus multisque aliis memoratus, amnis in Italia non magnus, Canusium Apuliae Dauniae opidum praefluens, locum hoc ullum habere pollit, aut cum Histro iungi termino Imperii Romani: quasi demum optaturus fuerit Traianus parvo, eique toti utrimque suae ditionis flumini pontes imponere. Trans Histrum erat Dacia, quam Traianus in formulam provinciae redigere cupiebat, sicut et fecit: trans Ausidum et circum erant soli Apuli, aliaeque Italiae nationes ipsi subiectae. Tamen nihilominus in codice Colbertino scriptum diserte reperio: *Sic pontibus Histrum et Ausidum superem!* Aut igitur hoc vitiosa sunt Ammiani exemplaria; aut certe *Ausidi* appellatione aliquod flumen nobis incognitum, fines Imperii Rom. principatu Traiani terminans designatur.] VALES. Certe Euphratis mentionem esse hic suppositiciam colligitur facile ex praecedenti formula, ubi solius Daciae meminit, non item Parthicae cuiusdam regionis. Nec Pithoeus, quia diligens fuit in animadvertenda vetere scriptura, meruit talem cavillationem, qui ex illis auctoribus, quos citavit, satis notum habuit, ubi esset Ausidus, nec potuisse Traianum de eo vovere. Certe quum ab Dacica Istri ripa complures sint fluvii, eorum aliquem hic nominatum a Traiano et Ammiano credideerim. GRON. Nolim equidem Euphratis mentionem ab hoc loco alienam haberi. Traianus enim in illas regiones venisse videtur, cum *Traiani tribunal* (c. 2. §. 3.) ibi inventum sit. Cf. XXIII, 5, 17. XXIV, 6, 1. Dio Cass. LXVIII, 28. Scripturam *Ausidum*

Weſſeling. ad Itiner. p. 120. defendi poſſe putat: pontem enim in Aufido ab Traiano factum eſſe. W.

10. *Sublatis cataractis*] muris et canalibus (v. ſupra c. 1. et 2.) apertis. W.

11. *Conſtratis ponticulis multis ex utribus.*] Ii fabris exercitum ſequentibus erant etiam, qui utribus inflatis et ſuppoſitis pontes contabularent, de quibus vide C. G. Schwarz Diatriben de Collegio Vtricularioruм, in Miſcell. politior. humanitatis p. 27. cf. xxv, 7. extr. De *coriaceis navibus* cf. Scheffer de militia navali p. 26. W.

Et utribus ſubliciisque navibus.] Sic primus emendavit Caſtellus, quem ceteri deinceps ſecuti ſunt. At in Editione Rom. ſic legebatur: *Conſtratis periculis m. et utrib. et proiici a navib itidem confectis palm. trabibus, etc.* Cui ſubſcribunt codex Regius et *Toloſ.* [Colbert.] et Florentinus, niſi quod in his legitur, *procia navibus itidemque, etc.* Ego vero ſic emendandum hunc locum exiſtimo: *Conſtratis ponticulis m. ex utribus, et coriaceis navibus, itidemque confectis palmarum trabibus, etc.* quod confirmat Libanius pag. 316. (Reisk. 1. p. 599.) ἐντεῦθεν τοίνυν ἐχώρουν ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἅλων τὰς διώρυγας: et poſt nonnulla quae operae pretium erit ibi legere, addit: καὶ αὐτίκα πλείους μὲν ἐπὶ γῆς οἱ Φοίνικες· συχναὶ δὲ ἀπὸ τούτων αἱ γέφυραι. *Et confeſtim palmae plurimae caeduntur, ex quibus multi pontes facti ſunt.* Quod ſpectat ad coriaceas naves: earum in apparatu bellico Iuliani meminit Zoſimus III, 13. et νῆες ἀπὸ δερμάτων vocat, opponitque eas ταῖς ἀπὸ ξύλων. Libanius etiam pag. 317. (Reisk. 1. p. 601.) in obſidione Maiozamalchae τὰ σκύτινα τῶν πλοίων appellat. Eorum navigiorum frequens uſus fuit in Aſſyria, ut docet Herodotus in lib. 1. c. 194. Denique pontes ex utribus memorantur etiam in lib. 25. c. 6. Aſcogephyros Graeco vocabulo recentiores Latini dixerunt, quos deſcribit Auctor de rebus bellicis poſt Imperii Notitiam editus. VALES.

Confectis palmarum trabibus] quae non tam naves, quam rates eſſent. W.

12. *Adusque Meſenen.*] Meſene regio eſt Parapotamiae, ut docet Plinius in lib. 6. ſic dicta, quod inter duo flumina ſita ſit media, ut ex Aſinio Quadrato docet Stephanus. Ἀπάμεια, inquit, ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ τῷ τίγρητι περιεχομένη, ἐν ᾗ σχίζεται ὁ τίγρης ποταμός· καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ μοίρᾳ περιέρχεται ποταμὸς δέλας, ἐν δὲ ἀριστερᾷ τίγρης ὁμώνυμος τῷ μεγάλῳ. *Apamea eſt in Meſene regione, Tigri fl. cincta: ubi fl. Tigris in alveos duos ſcinditur: dextra Delas, ſiniſtra Tigris labitur, magno illi cognominis.* Xiphilinus in Hadriano Meſſenem inſulam eſſe dicit in Tigri. Incolae Meſſenii dicuntur in Prologo 42. Trogi Pompeii, et ab Eutropio in lib. 6. ubi de Traiano haec dicit: *Seleuciam et Cteſiphontem, Babylonem et Meſſentos vicit ac tenuit.* Sic enim legendum eſſe et MSS. et Paeanii verſio docent. VALES.

Meſenem] Apameam XXIII, 6, 23. *Mare magnum* Zoſimus III, 20. W.

Termites et ſpadica.] Vide Gell. lib. 2. cap. 26. lib. 3. c. 9.* LINDENBR.

Termites et ſpadica.] Σπάδικα Graeci vocant avulſum e palma termitem cum fructu, ut ait Agellius in lib. 2. et 3. et Plu-

tarchus in lib. 8. *συμποσ.* cap. 4. Corrupta haec dictio iamdudum eſt in lib 4. Porphyrii de abstinentia (p. 318. ed. Rhoer. ubi v. notam. W.) Κοίτη δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν ὀπεδίκων τοῦ Φοίνικος, ἃς καλοῦσι βάϊς, ἐπέπλεκτο: quae Porphyrii verba ſic vertit D. Hieronymus in lib. 2. contra Iovinianum: *Lectus illis de foliis palmarum, quas baias vocant.* Apparet iamtum aetate D. Hieronymi eum locum depravatum fuiſſe. Nam ſi tunc vera ſcriptura ἐκ τῶν σπαδίκων eo loci fuiſſet, numquam folia palmarum vertiſſet Hieronymus, ſed termites, aut ſpadices. VALES.

Termites] ramos arborum, ſed ſine fructu, et *ſpadica*, itidem ramos, ſed in quibus fructus eſſent. Gellius Noct. Att. II, 26. *Rutilus* et ſpadix *phoenicei συνώνυμος, qui factus Graece noſter eſt, exuberantiam ſplendoremque ſignificant ruboris, quales ſunt fructus palmae arboris non admodum ſole incocti, unde ſpadici et phoeniceo nomen eſt. Spadica enim Dorici vocant* avulſum e palma termitem cum fructu. Solus Ammianus forma neutrali *ſpadicum*, alii omnes *ſpadix*, ideoque Gesnerus in Theſ. *ſpadicas* et noſtro reddendas exiſtimat. W.

Quorum ex fructu mellis, et vini conf.] Herodotus in lib. I. ait, Aſſyrios ex palmis cibum et mel, et vinum ſibi conficere. De vino quidem ex palmis, quod φοινικικὸν, ſeu φοίνικα vocat Athenaeus, pleni ſunt veterum libri. Nam et Xenophon in Expeditione Cyri, et Dioſcorides, et Plinius eius meminere. Plutarchus in lib. 8. Sympoſ. cap. 4. ait, Babylonios prae ceteris arboribus palmam magnifacere, quippe quae trecenta ſex utilitatum genera ipſis afferat. VALES.

Maritari palmae ipſae dicuntur.] Baſilius Epiſc. Homil. 5. in Hexamer. pag. 22. Τοὺς φοίνικας εἰς ἄῤῥενας καὶ θηλείας διίστῶσι, καὶ ἴδοις ἂν ποτε τὴν παρ' αὐτῶν (φυτουργῶν) ὀνομαζομένην θήλειαν, καθιεῖσαν, τοὺς κλάδους οἷον ὀργῶσαν καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐφιεμένην τοῦ ἄῤῥενος. τοὺς δὲ θεραπευτὰς τῶν φυτῶν ἐμβάλλοντες τοῖς κλάδοις, οἷόν τινα σπέρματα τῶν ἀῤῥένων, τοὺς λεγομένους ψῆνας, καὶ οὕτως οἷον ἐν συναισθήσει, τῆς ἀπολαύσεως γεύσασθαι καὶ ἀνορθοῦσθαι πάλιν τοὺς κλάδους, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον σχῆμα τοῦ φυτοῦ τὴν κόμην ἀποκαθίστασθαι. Quae verba Euſtathius vetus Baſilii interpres ita vertit: *Palmas gemini eſſe ſexus affirmant. Nam videtur quomodo apud eos quae femina nominatur, ramos proprios incurvat ad marem, velut eius concubitum petens, ut poſſit ex eius admixtione concipere. Unde ingenioſi agricolae ſublatos de maſculo certos oculos feminae dicuntur inſerere; et ita quaſi coitu deſiderantur expleto. confeſtim ſubductus brachiis recurrit ad ſtatum.* Vid. Ambroſium Epiſcopum Mediol. Hexamer. lib. III. cap. 13. Plin. lib. XIII. cap. 4. Theophylact. Simocat. Quaeſt. Phyſic. cap. 4. *et Epiſt. 18.* LINDENBR.

Maritari ipſae palmae dicuntur] Quae de mutuo arborum amore, earumque maritandarum ratione adiicit Ammianus, nec veteribus diverſos arborum ſexus incognitos fuiſſe probant. Verba nihil habent difficultatis, quamquam artificioſum illud coniugium iucunde magis, quam vere deſcriptum, mirandumque ſit, quod inſecti (ψηνὸς) marem obſidentis, et feminae admoti nullam mentionem iniecerit, quod et Herodoto non incognitum fuit I, 193. Cf. *Kaempferus in Amoenitatt. exoticis* Faſc. IV. p. 660. ſſ. *Haſſelquiſt Reiſe nach Paläſtina* S. 223. *Heeren Ideen* Th. II. S. 663. W.

14. *Prope locum venit.*] Blithram hunc locum vocat Zosimus III, 19. VALES. De quo tamen dubitari potest: nam et aliam eodem capite habet Zosimus *Fissenam.* cf. Mannert p. 588. W.

CAPVT IV.

1. *Civitas ab incolis Iudaeis deserta.*] Philo in Legatione ad Caium ait, plenum esse orbem terrarum Iudaeorum coloniis: et regionem fere omnem trans Euphratem, Babyloniam, et reliquas Praefecturas quae agrum fertilem habeant, a Iudaeis obtineri. Idem scribit et Iosephus. Theophylactus quoque in lib. 5. cap. 7. captis a Vespasiano Hierosolymis, et everso templo, plerosque Iudaeorum metu atque odio nominis Rom. relicta Palaestina in Persidem migrasse dicit: atque ibi opibus auctos, ad seditiones tandem erupisse. VALES.

Ab incolis Iudaeis] quales in illis regionibus etiamnunc plures offendit Niebuhrius. W.

5. *Sustulit ab hoste prostrato, etc.*] Livius lib. VII. c. 10. Luc. Florus lib. 1. cap. 13. Valer. Maximus lib. III. cap. 2. Aurel. Victor de Viris illustrib. cap. 28, 29. LINDENBR.

Alitis (corvi) *propugnatione* (iisdem verbis utitur Gellius IX, 11. quem omnino saepe ob oculos habet Noster) *Valerius, cognomento Corvinus.* Rem narrat Liv. VII, 26. Gellius l. l. W.

6. *Salubrius*] tutiori loco. W.

7. *A cohortibus nostris repulsoriis*] ad subitos hostium incursus arcendos praemissis. Paullo post *equestres turmae. Habitus frustra* spe delusus. W.

8. *Duarum incolae civitatum.*] Bezuchin harum civitatum alteram dictam ex Zosimo scimus lib. III. c. 20. LINDENBR.

Se contulerunt] conferre voluerunt, — *Alveis arborum cavatarum* (Canots). W.

9. *Librata ratione*] prudenter atque considerate. Sic saepe Noster. *Per globos* agminatim. *Nullo provincialium* nostrae editionis *damno miles visceribus* (medulla) *hostium pascebatur.* Similis locus XVII, 1. *ex barbarorum visceribus alimenta congesta sunt,* omninoque tropus iste illa aetate frequens. v. Glossar. Nomicum Codicis Theodos. W.

10. *Ordine trino scutorum*] gravis armaturae militum corona. *Appetitus* ipsa oppugnatio *erat necessarius,* ne a tergo haberet hostes. *Rupibus anfractu celsiore e discissis,* in summo monte flexis atque abruptis, *flexuosisque excessibus* in cavitates exeuntibus. W.

[*Turres crebritate et altitudine formidandae.*] In codice Colbertino legitur scriptum: *Turres celebritate et alt. formid.* Quemadmodum in veteribus libris MSS. Ammiani scriptum se reperisse notavit et Pithoeus ad oram libri sui. Quae haud dubie vera probaque est scriptura. Turres celebritate formidandae sunt et dicuntur, turres militum frequentia et multitudine hostibus metuendae.] VALES.

11. *Devoti cineribus patriae*] mori pro patria parati. W.

12. *Terrarum latibula concava oblongis tramittibus*] paullo poſt uno verbo cuniculi. W.

13. *Adusque Cteſiphonta.*] Quae ſtadiis LIX. ab urbe Maozamalcha diſtabat, ut Zoſimus ſcribit. VALES.

14. *Rigentis ferri lapſibus*] Reineſ. *cratibus.* W.

Infigurabilium] nondum plane ad iuſtam formam concameratorum. Vox nusquam alias obvia, eodem tamen ſenſu *infiguratam febrim*, quae *typum* nondum habet, ut medici nunc loquuntur, ex Theod. Priſciano affert Gesnerus h. v. W.

15. *Claudere et fruſtrari exitiales impetus.*] Scribendum videtur *eludere.* VALES.

16. *Aptatae ligneis ſagittis balliſtae*] more Ammianeo pro ſagittae balliſtis aptatae. *Scorpiones* XXIII, 4. W.

18. *Aequis manibus.*] Metaphora videtur eſſe a Gladiatoribus ducta, quorum petitiones manus dicebantur, ut docet Quintilianus in libri 5. Inſtit. cap. 13. aut ſane a manibus in ludo aleae, de quibus Suetonius in Auguſto. *Sumptum eſt ex T. Livii libro 27. c. 3. in quo Marcellus milites ſuos obiurgans, ſic loquitur: *Nempe aequis manibus heſterna die diremiſtis pugnam.** VALES.

Aequis manibus] aequo Marte, ſed Ammianus ipſe explicat adiecto: pari fortuna. cf. Livius XXVII, 3. Tacit. Ann. I, 63. W.

19. *In diſtrictis* dubiis *neceſſitatibus.* W.

Nihil tam leve eſt.] Eſt palam imitatio Liviana ex lib. 25. cap. 18. *Sed in bello nihil tam leve eſt, quod non magnae interdum rei momentum faciat.* ORON.

Abuſive ad abuſum usque vehementius *incuſſo* propulſo *aricte.* W.

21. *Sublicisque ſuſpenſis.*] Mſ. *ſupplicibusque.* Isſ. *ſublicibusque.* Gloſſar. *Sublices.* καταπῆγες, οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες. Vid. Feſtum, Caeſarem, Vitruvium de Architect. lib. III. cap. 3. LINDENBR.

Sublicibusque] pilis, ſubſtructionibus. W.

22. *Aeneatorum accentu* XVI, 12. W.

23. *Evolat Exſuperius de Victorum numero miles.*] Foede hunc locum corruperant, quibus et ſcribendi ratio, et antiquitas Romana parum perſpecta. Quid enim ineptius hac lectione, *evolat ex ſuperius devictorum numero miles?* Neque aliter in Mſ. cum tamen certillimum ſit, ita legendum, ut nos edidimus. Zoſimus lib. III. c. 22. εἶτα τὴν ἐπικειμένην ἄχρι τῆς ἐπιφανείας γῆν διατρήσαντες, ἐφάνησαν οἰκίας ἐν μέσῳ, καθ' ἣν ἐτυχέ τις ἀλετρὶς γυνὴ, νυκτὸς οὔσης ἔτι βαθείας. αἴτιον ἄλευρα εἶναι ἐργαζομένη. Ταύτην μὲν οὖν ὁ πρώτως ἀναδὺς, ἐκβοᾷν μέλλουσαν, παίσας ἀνεῖλεν. Ἦν δὲ Σουπεράντιος ἐν τῷ λόχῳ τῶν Βικτώρων οὐκ ἄσημος, ἐπὶ τούτῳ δὲ Μάγνος, καὶ τρίτος ὁ Ἰοβιανὸς, τοῦ τάγματος τῶν ὑπογραφέων προτεταγμένος. Et numeri Victores non hic tantum laudantur, ſed in Notitia Imperii perſaepe. *Superantium* autem Zoſimus III, 22. vocat, quem Ammianus *Exſuperium:* eratque id amabile militibus, velut ominis boni nomen. *In Actis martyrii S. Mauricii *Exſuperius campiductor* laudatur p. 138. et in alia

Inſcriptione: *Miles Potentianus eiusque uxor Exſuperia.* Itaque etiam in delectu militum Valerius, Salvius, Statorius, ominis boni gratia primi nominabantur. Feſtus in LACUS LUCRINUS. Cicero de Divinat. lib. 1. *In delectu Conſules obſervant, ut primus miles fiat bono nomine.** Lapis vetus Paetovione. C. ATUCIO ALBANO VETERANO EX-PRAETORIO. ET AELIAE SABINAE VX. QPT. ET ATVCIAE AVENTINAE F. A. XXXIII. EXSUPERIUS MILES LEGIONIS. SEII. Θ. XXIII. LINDENBR.

Ex uſu moris gentici iuſtitiam ſel. Regis ſui.] Idem ſcribit Zoſimus III, 22. his verbis: ἐπέστησαν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοῖς πέρσαις ᾄσματα λέγουσι ἐπιχώρια τὴν μὲν τοῦ σφῶν βασιλέως ἀνδρείαν ὑμνοῦντα, διαβάλλοντα δὲ τὴν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἀνέφικτον ἐπιχείρησιν. *Praeter omnem exſpectationem ſupervenerunt Perſis carmina quaedam gentilia canentibus, quibus Regis quidem ſui fortitudinem celebrabant, Romani autem Principis conatus irritos vituperabant.* Eiusmodi ſunt acclamationes Perſarum et Romanorum, antequam manus conferrent, relatae in libro 19. *Noſtris*, inquit, *virtutes Conſtantii Caeſ. extollentibus, ut domini rerum et mundi, Perſis Saporem et Saanſaam vocantibus, et Piroſem, etc.* Ad eumdem morem pertinet etiam, id quod ſcribit Libanius in Orat. funebri pag. 271. (Reisk. I. p. 536. extr.) de Auguſtodunenſi obſidione: παρηβηκόσι ποσὶν ἔτρεχον τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα βοῶντες, καὶ ἐνίκων οἱ γέροντες ὥσπερ οἱ μυρωνίδου. *Pedibus prae ſenio debilitatis cucurrerunt, nomen Caeſaris clamantes, et ſenes victoriam reportarunt, perinde ac illi quondam duce Myronide*, de quibus Thucydides in I. VALES. Laudat hunc locum *Beckmann* Geſch. d. Erfindd. Th. IV. p. 122. ubi de vigiliis agit nocturnis. W.

Moris gentici.] Sic loquitur Tacitus in lib. 6. Annalium c. 33. VALES.

24. *Caſtra Lucanorum invadenti Luſcino.*] Valer. Maximus lib. 1. cap. 8. LINDENBR. Numus extat Sept. Severi, in quo Mars ſcala indutus cernitur, de quo libellum conſcripſit Io. Cph. Olearius Arnſt. 1695. 4. Valerii tamen et Ammiani immemor. W.

Caſtra Lucanorum invadenti Luſcino.] Cum Brutii, et Lucani duce Stenio Statilio Lucano, iam ſecundum Thurios obſiderent: Romani Thurinis auxilium ferendum eſſe decreverunt. Miſſus itaque adverſus Lucanos C. Fabricius Luſcinus Conſul, caſtra eorum cepit, et XX. millia hominum interfecit. Victoriae tantae Mars auctor creditus, ob eam cauſam quam refert Valerius Maximus in lib. 1. cap. ult. Thurini obſidione liberati Fabricium ob id donavere ſtatua, ut refert Plinius in lib. 34. cap. 6. Huius belli meminit etiam Dionyſius Halic. in Excerptis legationum. In Prologo lib. XI. Titi Livii id relatum eſt his verbis: *Item contra Lucanos res geſtas continet, contra quos auxilium Tyrrhenis ferre placuerat:* ſcribe meo periculo, *Thurinis.* VALES. Tarde et ſero iactatur fiducia periculi, quum iam anno 1632. in editione Livii in his terris exarata ſic fuerit exhibitum, quum Valeſiana quadriennio demum poſt prodierint Pariſiis. ORON.

Poſtridie cum recenſeretur exercitus.] Hic mos erat Imperatorum Rom. ut poſtridie quam pugnatum erat, exercitum recenſerent, et eos qui ſtrenue ſe geſſerant praemiis militaribus pro concione donarent. Plenae ſunt hiſtoriae eius moris, qui ſtante Rep. obtinuit. Sub Caeſaribus autem interdum etiam, quamquam

non ita frequens, eius obcurrit mentio. Sic Theophylactus in lib. 2. poſt pugnam cum Perſis: τῇ δὲ ἐπιούσῃ, ait, ὁ στρατηγὸς ἐξέτασιν τοῦ ὁπλιτικοῦ ἐπεποίητο, καὶ δώροις τοὺς τραυματίας ἐφιλοφρονήσατο. *De obſidionalibus coronis vide Lipſium libri 5. de Mil. cap. 17.* VALES.

Coronis obſidionalibus.] Debebat eſſe, ut recte monet Gibbonus VI, 24. *muralibus*, nam obſidionales Imperatorum propriae erant. W.

25. *Iratorum poteſtas*] quatenus erant ſuperiores. W.

26. *Nabdates praeſidiorum Magiſter.*] Zoſimus lib. III. c. 22. Ἀναβδάτης ὁ ἀρχιφύλαρχος: ubi forſan legendum ἀρχιφρούραρχος: ut inſ. de eodem: Ἀναβδάτης, ὁ φρούραρχος, εἰς κρίσιν ἤγετο. LINDENBR.

Puerum geſticularium] uno verbo mimum, pantomimum; ſed Ammianus ipſe exponit: *multa, quae callebat, nutibus venuſtiſſimis explicantem.* W.

27. *Alexandrum et Africanum.*] Polybius lib. X. c. 19. Val. Maximus lib. IV. cap. 3. Curtius lib. III. c. 12. §. 21. et IV. c. 10. §. 24. Iul. Frontinus Strateg. lib. II. cap. 11. LINDENBR. Alexandro et Africano addi poterat *Cyrus.* W.

28. *Artifex*] diſtinctus igitur ab architecto. *Titubanter* non ſatis diligenter. *Obliſo* contuſo *pectore, disiectaque membrorum compage*, ut ſingula non poſſent diſcerni. W.

29. *Fallaces foveas et obſcuras, quales in tractibus illis ſunt plurimae.*] Meminit horum ſubterraneorum, in quibus Perſae vel ob metum vel inſidiarum cauſa ſe occultare ſoliti, Theophylactus Simocatta Hiſtor. lib. II. Οἱ δὲ τῆς Ἀρξανήνης οἰκήτορες ὑπὸ τὰ τῆς γῆς διακενώματα κατεδύοντο. ἔχειν γὰρ ἐκείνους ἐς βάθος δίκην τινῶν ἀντρωδῶν οἰκοδομημάτων κατασκευάς. LINDENBR.

Fallaces foveas et obſcuras.] Id ante obſidionem urbis Maozamalchae refert Libanius, pag. 316. (Reisk. I. p. 599.) πυκνὰς ἐποιεῖτο τὰς ἀναπαύλας, ὅπως τὸ μὲν ἄλλο στρατόπεδον ἐν χαρακώματι μένοι, τοῖς δὲ κούφοις τε καὶ εὐρωστέροις εἴη διερευνᾶσθαι τὴν γῆν· οἳ καταγαίους τε οἰκήσεις ἀνεῦρον, etc. *Frequenter requieſcere faciebat exercitum, eo ut milites partim in caſtris manerent, expediti vero et robuſtiores regionem ſcrutarentur: qui ſubterranea domicilia deprehenderunt.* VALES.

30. *Vitalibus obſtructis*] Vitalia hoc loco ſunt fauces, guttura, quibus ſpiritum ducimus, cf. XXX, 6. ubi eſt: *vitali via*, voceque ſimul obſtricta. W.

31. *Pontibus — continuatis*] quorum alius poſt alium ſtruendus erat. W.

Aedificiis cavatis exſtructa.] Sic correxit P. Caſtellus, cum in Editione Rom. legeretur, *aedificiis cautis*, nec ſecus in codice Regio [et Colbert.] *ac Toloſ.* Sed quanto expeditius erat ac ſatius ita emendare, *aedificiis lautis exſtructa?* Saepe enim monui has litteras inter ſe confundi ſolere. In Regio codice ſuperſcriptum eſt *cautius.* VALES. Erneſtius ſic: „Lectio vulgata *(cautis)* mihi quidem ſervanda videtur, cuius improbandae nulla alia cauſſa eſſe poteſt, niſi quod aedificia de muris non dicantur. Enimvero apud ipſum Ammianum haec ſunt: minae *murorum* fabricatae, quo *aedificii* genere nihil eſſe *tutius* conſtat 24, 2. mu-

rorum firmitate *cautiſſimae* civitates 14, 8.' His comparatis arbitrer intelligi poſſe, quam parum lectio vulgata ab Ammiani dictione abhorreat; praeſertim ſi murorum turres cogites 24, 2. commemoratas, reſpiciasque alium adhuc locum 20, 7. ubi *muris velut ſinuoſis circumdatum munimentum et cornutis* dicitur: quae ſane ſunt *aedificia cauta.*" W.

CAPVT V.

1. *Pube variorum ſeminum*] omnis generis frumentorum leguminumque ſegetibus. — *Quoniam id placuerat,* quod Romano nempe more aedificata eſſet. W.

2. *Erat in hac eadem regione extentum ſpatium.*] Zoſimus lib. III. c. 23. παραγίνεται δὲ καὶ εἰς περίβολον, ὃν Βασιλέως θήραν ἐκάλουν. ἦν δέ τι τεῖχίον, χωρίον ἀπειλημμένον ἔνδον πολὺ, δένδρεσι πεφυτευμένον παντοδαποῖς. ἐν τούτῳ θηρίων παντοίων ἐναποκλειόμενα γένη, τροφῆς τε οὐκ ἠποροῦντο, διὰ τὸ καὶ ταύτην ἐπεισάγεσθαι, καὶ παρεῖχον τῷ βασιλεῖ τοῦ θηρᾶν, ἡνίκα ἂν βουληθείη, ῥαστώνην. LINDENBR.

Extentum ſpatium et rotundum.] Huius loci meminit Libanius, pag. 319. VALES.

Urſi] Erat, ubi *uri* magis placerent, ſed Philoſtratus etiam vita Apollonii Lib. I habet ἄρκτους. Et hodienum in Oriente *urſos* eſſe teſtatur Niebuhr (Auszug II, 342.) Cf. omnino Briſſon. p. 110. et Curtii locus VIII. init. ibi adductus. W.

3. *Quibus Coche quam Seleuciam nominant*] Huius ſcripturae primus auctor fuit Gelenius. Nam Caſtellus locum mirifice depravarat. In Editione quidem Rom. legebatur: *Quo loco pinguiſitas, et cultra quibus aequans Sedenciam nominant, etc.* At in Regio codice ſic exaratum inveni: *Quo loco pinguiſitas* (et ſuperſcriptum *ſitus*) *et cultu quibus cohaerent quam Seleuciam nom.* [in Colbert. *quo loco pingui ſitas et cultu quibus coaequans Seleuciam nominant.*] Certe non immerito dubitari poteſt, ſitne Coche eadem quae Seleucia. Nam Seleuciam tunc deſertam fuiſſe, et a Vero Principe quondam excilam ſubiicit Marcellinus. At Coche opidum tunc erat munitiſſimum, teſte Nazianzeno in Philippica 2. Deinde nonnili diu poſt ea, quae hic eveniſſe narrat Auctor noſter, exercitus Cochen verſus ſigna promovit, ut patet ex capite ſequente. Poſtremo Arrianus in lib. X. Parthicorum Chochen a Seleucia aperte diſtinguit, his verbis: καὶ βασιλεὺς ἐξελαύνει ἐκ σελευκείας οὐ πρόσω τοῦ ποταμοῦ τοῦ τίγριδος ἐς κώμην, ᾗτινι χωχὴ ὄνομα: quae Arriani verba citat Stephanus in χωχή. VALES.

Coche quam Seleuciam vocant.] Σελευκείαν τὴν ἐπὶ τῷ Τίγρει, binominemque hanc civitatem fuiſſe dubium eſt nullum: ſed in priori appellatione mire variant, non tam Scriptores ipſi, ut puto, quam antiquarii: quorum incuria factum, ut mode *Coche* vocetur modo *Colche*, vel *Corche*. Ruf. Feſtus: *Colchen et Cteſifontem urbes Perſarum nobiliſſimas cepit.* Eutropius lib. IX. c. 18. *Corchen et Cteſiphontem urbes nobiliſſimas:* ubi tamen quaedam exemplaria *Seleuciam et Cteſif.* habent. Longius hinc diſce-

dit Zoſimus, et *Zochaſen* videtur nominare, lib. III. c. 23. Ζωχάσης, νῦν δὲ Σελευκείας ὀνομαζομένης. Nos *Cochen* retinuimus, meliorum codicum fidem ſequuti. Oroſius lib. VII. cap. 24. *Duas nobiliſſimas Parthorum urbes Cochen et Cteſiphontem cepit.* Quarum civitatum ſitum et nomina optime declarat Gregor. Nazianz. Epiſc. in Iulian. Orat. 2. pag. 303. ἡ γὰρ Κτησιφῶν Φρούριον ἐστὶ καρτερὸν καὶ ἀνάλωτον, τείχει δὲ ἀπτῆς πλίνθου, καὶ τάφρῳ βαθείᾳ, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ποταμοῦ τενάγεσιν ὠχυρωμένη. ποιεῖ δὲ αὐτὴν ὀχυροτέραν καὶ Φρούριον ἕτερον, ᾧ προσηγορία Κωχὴ, μετὰ τῆς ἴσης ἀσφαλείας συγκείμενον. ὅση τε Φυσικὴ, καὶ ὅση χειροποίητος, τοσοῦτον ἑνούμενον, ὡς μίαν πόλιν δοκεῖν ἀμφοτέρας, τῷ ποταμῷ μέσῳ διειργομένας. LINDENBR. Cf. Cellar. orbis antiquus T. II. p. 721. interpretes ad Eutropium IX, 18. inprimis vero Mannertus V. 2. p. 391—408. qui, cum libri habeant *Coaequans*, fortaſſe, uti Zoſimum, Zochaſam primitus ſcripſiſſe Ammianum coniicit p. 403. W.

Civitatem deſertam colluſtrans, ſacro Principe quondam exciſam.] Locus dubio procul corruptus: cuius tamen veram lectionem hanc aſſero: — *colluſtrans, a Caro Principe q.* Natum vitium ex male intellecta veterum ſcribendi ratione: qua non obſervata plures paſſim errores committuntur. De Caro autem Principe hunc locum intelligendum, certum eſt ex Eutropio lib. IX. c. 18. Oroſ. lib. VII. cap. 24. Hieronym. Chronic. Olymp. 266. Ruf. Feſt. Breviar. Fl. Vopiſco, Aurel. Victore, et aliis. LINDENBR.

Sacro Principe q. exciſam.] Affirmat quidem Lindenbrogius ſcribendum eſſe *a Caro Pr.* quam eius emendationem confirmare videtur Zoſimus in lib. 3. c. 23. Ego vero corrigendum potius eſſe arbitror, *a Vero Principe quondam exciſam.* Et coniectura noſtra ipſius Marcellini auctoritate nititur, qui in lib. 23. c. 6. de Seleucia ſic dicit: *Qua per duces Veri Caeſaris, ut antehac retulimus, expulſata, etc.* Sane Carus Cochen quidem cepiſſe, et Cteſiphontem dicitur, non autem Seleuciam. VALES. Cf. Dio Caſſ. LXXI, 2. W.

Corpora vidit ſuffixa patibulis multa, etc.] Paullo haec aliter Zoſimus lib. III. c. 23. ἑώρα σώματα πρεμνηρημένα σταυροῖς, ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν. ταῦτα δὲ ἔφασκον οἱ ἐπιχώριοι συγγενῶν εἶναι διαβληθέντος τινὸς ὡς προδότου πόλεως γεγονότος, ἣν ἔτυχεν ὁ βασιλεὺς Κάρος, Περσῶν οὖσαν, ἑλών. Verolimilioia narrat Ammianus. LINDENBR

Retulimus ſupra] c. 2. W.

5. *Civitas*] cuius nomen addere non placuit Ammiano. Fortaſſe Zoſimi *Sabatha.* W.

6. *Celſum caſtellum.*] Minoſſabatha videtur appellare Zoſimus. VALES.

7. *Qua cauſa concitus immane munimentum.*] *Immane* non ad munimentum refertur, ſed adverbialiter ſumitur. Eſt ergo *concitus immane* idem quod concitus ira immani, ut loquitur Marcellinus ſupra libro 24. cap. III. VALES.

10. *Reliquos ex ea cohorte.*] Lipſius in lib. 2 de Militia cap 7. *cohortem* heic improprie dici ait de equitibus. Cui non aſſentior. Loquitur enim Marcellinus de equitibus, qui in cohor-

te peditum erant. Quippe ſingulae cohortes ſuos equites habebant teſte Vegetio in libro 2. VALES.

Abiectius] ignavius. Paullo ante: *ſegnius egere.* W.

CAPVT VI.

1. *Foſſile flumen Naarmalcha nomine, quod amnis regum interpretatur.*] cf. XXIII, 6. n. 1. XXIV, 2. Baſt Lettre critique p. 14. not. Erat vero canalis ex Euphrate in Tigridem ab antiquiſſimis Aſſyriae regibus ductus. Herodot. I, 193. cuius minua tamen Seleucus Nicator brachium in gratiam Seleuciae ſuae deduxerat. Plin. V, 26. Narrat quidem Ammianus traditiones fortaſſe accolarum ſecutus, his enim tribuit Zoſimus, *Traianum poſteaque Severum fodiri* (pro fodi, non ſine exemplo) hoc brachium iuſſiſſe, quod tamen vix credendum pronuntiat *Mannertus* V, 2, 344. quem omnino conſulere operae pretium erit. W.

Id antehac Traianus.] Non omittenda ſunt Libanii verba, pag. 319. (Reisk. I. p. 604.) ἐξήτει διώρυχα ναυσιπόρον, (ſic Mſ. praefert) καὶ ταύτην ἐκ βίβλων, ἔργον μὲν παλαιοῦ βασιλέως, ἀγούσαν δὲ τὸν Εὐφράτην ἐπὶ τὸν τίγρητα ταῖν δυοῖν ἀνωτέρω πόλεων. *Captis quibusdam incolis foſſam navigabilem quaerebat, eamque ex libris, quae ab Imperatore quodam olim facta Euphratem Tigri coniungeret, paullo ſupra duo opida, Cochen ſcilicet et Cteſiphontem.* At Dio in Traiano 68, 28. id quidem eum aggreſſum eſſe ſcribit, ſed cum Euphratis alveum multo excelſiorem eſſe Tigris alveo comperiſſet, ab incepto deſtitiſſe. Primum autem Seleucus Nicator eam foſſam deduxerat, tunc cum Seleucism conderet, ut docet Plinius in lib. 5. cap. 26. Poſt expeditionem Iuliani manſiſſe videtur haec foſſa, nec a Perſis obruta fuiſſe, quod teſtatur Theophylactus lib. 5. cap. 6. VALES.

Traianus, poſteaque Severus egeſto fodiri, etc.] Zoſimus lib. III. c. 24. Gregor. Nazianz. in Iulian. Orat. 2. Sozomenus lib. 6. cap. 1. LINDENBR.

Avulſis cataractis] his ipſis molibus per Perſas obſtructis. *Undarum magnitudine* quae ſatis abundarent ad naves vehendas. W.

Stadiis XXX. *repulſa.*] In Editione Rom. et Mſſ. omnibus legitur *depulſis.* Unde corrigendum puto *decurſis.* VALES.

3. *Diverſorium opacum eſt et amoenum.*] Zoſimus III, 25. παράδεισον βασιλικὸν appellat. (et ultra, non cis Tigridem ponit. W.) Solebant enim Reges Perſarum, utpote venationi admodum dediti, quibusdam ſaeptis ac vivariis feras omnis generis includere, ut quoties le equosque exercere vellent, citra laborem venarentur: quam venationem ut nimis mollem reprehendit Dio Chryſoſt. in Orat. 3. (Reisk. I. p. 143.) de regno: ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παραδείσους περιλαβόντες, ὁπότε ἐπιθυμήσειαν, ὥσπερ ἐν εἰρκτῇ τὰ θηρία ἔκτειναν, etc. *Illi enim ſaeptis quibusdam quaſi carceribus incluſas feras, quoties ſibi libitum erat, conficiebant absque labore et periculo.* Haec autem ſaepta fere palatiis erant adiuncta, ut docet Xenophon in lib. I. de expeditione Cyri ſub initium. Et hic quidem ea loca παραδείσους appellat, non ibi tantum, ſed etiam

in lib. 4. Hiſt. ubi θήρας ἐν παραδείσοις περιεργασμένοις opponit venationi ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις: et rurſus in Oeconomico. Videtur autem haec vox Perſica eſſe: quamquam alii ab Hebraica lingua eam deducunt. Certe nullatenus Graecae originis eſt. [De his diverſoriis Regum Perſarum, ſaeptisque ac nemoribus Curtius in libro 7. c. 2. §. 22. Idem initio libri 8. deſcribit haec magna nemora, muris cincta, quibus nobilium ferarum greges clauduntur. In libro 18. Hiſt. Miſc. *Invenerunt Romani in his palatiis* Chosdrois *aviaria, dorcades, et onagros, pavones, et phaſianos infinitos, nec non in vivario eius apud Damaſtager leones ac tigres mirae magnitudinis.*] VALES.

Gentiles picturas Regis beſtias, etc.] Petrus Teixera in lib. 1. cap. 29. Relationis rerum Perſicarum, ait Perſarum olim Regem, et Optimates maxime addictos fuiſſe venationi: et maximam partem bonorum in canes et accipitres impendiſſe, easque picturas ſua magnitudine dignas exiſtimaſſe. VALES.

Nihil apud eos vel pingitur, vel fingitur praeter caedes et bella.] Invidioſius hoc dictum, quam verius. W.

4. *Deoneratas octogenis implevit.*] In Mſ. Regio *octingentis* legitur. Hoc Iuliani ſtrategema luculenter deſcribit Libanius in Oratione illa funebri, pag. 320. (Reisk. 1. p. 605.) ναῦλα τῶν φορτίων ἐκ παραγγέλσεως ἦσαν αἱ νῆες, etc. quae cum Marcellini noſtri narratione mirifice conſentiunt. Miror tamen Marcellinum noſtrum nullam eius ſtrategematis facere mentionem, quo Iulianus, cum ignaris hoſtibus milites traiicere vellet, ludos compeſtres per totum diem in ripa edidit, quemadmodum narrat Libanius in loco cit. et de vita ſua pag. 45. Rufus Feſtus in Breviario, Sozomenus in lib. 6. cap. 1. et vetus Scriptor apud Suidam in γυμνικοί. VALES.

Validiores naves.] Duas habet Zoſimus, octoginta Gibbonus, negligentius inſpecto Ammiano. W.

5. *Duces*] inprimis *Salluſtius*, uti coniicit Gibbonus T. VI. p. 33. W.

Ni veloci frigore pectoris.] Scribendum arbitror, *veloci vigore*. VALES.

7. *Rhodanum arma et loricam retinente Sertorio transnatatum.*] Non minor virtus Sorani Batavi, de quo haec vetus Inſcriptio:

Hadriano potui qui iudice vaſta profundi
Aequora Danubii cunctis tranare ſub armis.

Et ante hos annos aliquot miles gregarius Pariſiis, ſpectante Rege Chriſtianiſſimo, ita armatus ut erat, transnatavit Sequanam. LINDENBR.

Sertorio] v. Plutarchum in vitâ c. 3. W.

8. *Scorteis*] cf. xx, 11. coriaceis. *Denſius* confertis ordinibus. W.

9. *Catervis peditum firmis medium inter acies ſpatium, ſecundum Homericam diſpoſitionem praeſtituit.*] Certa emendatio eſt, *catervis peditum infirmis*. Ea enim Homeri ordinatio, Iliad. δ. 297.

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφι,
Πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλούς,
Ἔρκος ἔμεν πολέμοιο, καχοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν.

Quam aciei ordinationem etiam Pyrrhus imitatus eſt, ut Sext. Iulius Frontinus ait, Strategem. lib. II. cap. 3. LINDENBR.

10. *Velut pedis anapaeſti praecinentibus modulis.*] Vid. Val. Max. lib. II. cap. 6. §. 2. Gell. lib. 1. cap. 11. Agathias Hiſtor. Iuſtinian. LINDENBR.

Velut pedis anapaeſti praecin. modulis.] Spartiatarum exercitus ad modum procedebat et tibiam, nec adhibebatur ulla ſine anapaeſtis pedibus hortatio, ut ait Cicero in 3. Tuſcul. c. 16. et Valerius Max. in lib. 2. cap. 1. cuius verba ſublegiſſe videtur Marcellinus. Sic enim ait Maximus de Spartanis: *Non ante ad dimicandum deſcendere ſolebant, quam tibiae concentu, et anapaeſti pedis modulo cohortationis calorem animo traxiſſent.* Porro haec anapaeſta Tyrtaeua compoſuerat Spartanis, teſte Pauſania in Meſſeniacis. Erant autem eiusmodi:

Ἄγετ', ὦ Σπάρτας εὐάνδρου
Κοῦροι πατέρων πολιῆται,
Λαιᾷ μὲν ἴτυν προβαλέσθε,
Δόρυ δ' εὐτόλμως βάλλοντες,
Μὴ φείδεσθε ζωῆς.
Οὐ γὰρ πάτριον τᾷ Σπάρτᾳ.

Ut refert Dio in Orat. 2. de regno, et Tzetzes in Chil. 1. hiſt. 26. qui haec ἐμβατήρια μέλη appellant. Et alioqui anapaeſtis delectatos eſſe Spartanos, patet ex Athenaei lib. 4. ubi Hyacinthiorum ſollemne deſcribitur. Ait enim ibi Polycrates, pueros canentes ad tibiam, pulſaſſe citharae chordas ſimul omnes ad pedis anapaeſti modum: ἐν ῥυθμῷ ἀναπαίστῳ μετ' ὀξέος δὴ τόνου τὴν ᾠδὴν ἄδουσι. Celeri quippe et incitato Laconum ingenio hic anapaeſticus modus, acutus et creber ac vegetus, conveniebat. VALES.

Et praepilatis miſſilibus.] Malim *propilatis*, ut in lib. 16. c. 12. *Propilabantur*, inquit, *miſſilia, etc.* id enim erat apud veteres initium pugnae. Caeſar in lib. 1. et 2. de bello Gallico, *pilis miſſis* dicit. At praepilata miſſilia apud T. Livium ſunt, quae obtuſa ſunt, et mucronis loco pilam praefixam habent. Polybius ἐσφαιρωμένα dixerat, et Xiphilinus in Nerone. VALES. Nil mutandum, Ammianus *miſſilia* ponit pro ipſis pilis, eaque PRAEpilata nominat, quod iis mittendis initium Romanis pugnae factum. Rectius tamen feciſſet Marcellinus, ſi aliorum exemplum ſecutus dixiſſet: *pilis miſſis.* W.

Humus rapido turbine portabatur.] Hoc vero nimis poëticum, et plane διθυραμβῶδες. Sic Silius Italicus in lib. x. v. 204.

— — *ſublatum pulvere campum*
Vulturius rotat.

Et Statius in 5. Theb. v. 368.

— — *totumque Notis portantibus aequor.* VALES.

Senſus eſt: in pulverem ſoluta tellus ventis agitata. W.

12. *Leni et inconcito gradu.*] Sic Caſtello placuit, cum in Editione Rom. excuſum eſſet, *leni ante inconcito gradu:* prout etiam in Mſ. legitur Florentino, *et Toloſ.* [ac Colbert.] At Codex Regius ita ſcriptum habet, *leni ante incitato gradu:* [lego, *leni ante, dein concito gradu.*] Sequitur enim, *caleſactis armis retrorſus gradiens*, ut appareat eum curſum incitatum fuiſſe, qui antea lenis fuerat. VALES. Adſcripſit Reineſius: „Cum in Mſtia, uti

uti confirmat Valeſ., ſit *leni ante*, malim leni *atque* inconcito." W.

Calefactis armis] pugna calidiore facta: poſſit etiam eſſe *calefactis* feſtinatione *armis*. Reineſius ob verba: *ſagittarum periculis miles erat immunis*, legendum putabat *labefactis*, quod non placet. *Cadefactis*, i. e. abiectis, coniecit Salmaſius de modo uſurar. p. 471. quem locum evolviſſe haud poenitebit. W.

Cum Tigrnne] Non ſum veritus Editionis Rom. ſcripturam auctori ſuo reddere, quam et auctoritas exemplaris Regii *et Toloſ.* [ac Colbert.] firmabat. Accedit Zoſimus III, 25. qui Pigraxem hunc nominat. τῆς φυγῆς ἡγησαμένων τῶν στρατηγῶν· ἦσαν δὲ οὗτοι Πιγράξης γένει καὶ ἀξιώσει προέχων ἁπάντων, καὶ Ἀνάρ-ξεος καὶ Σουρήνας. *Fugae initium Duces fecere: Pigraxes ſummo loco, et dignitate aliis antecellens, et Anarreus*, (Narteus in Mſſ. Regio, Fl. et Valent. [et Colbert.] dicitur) *et Surenas*. Sex autem millia Perſarum in hoc proelio occubuiſſe prodit Libanius pag. 322. At Marcellinus 11. millia tantum dicit, et 10. VALES.

Adverſorum ſeriens ſuras et terga.] Libro ſeq. cap. 3. dicit *averſorumque Perſarum et beluarum ſuffragines concidebat et terga*. Ut dubitem, an et nunc etiam non ita ſcripſerit. Alioquin adverſos ſolet ponere pro hoſtibus. GRON.

13. *Perrupiſſetque civitatis aditus, ni Victor.*] Aliam eius rei cauſam affert Rufus Feſtus c. 28. *Perſas*, ait, *terrore ſubito miſcuerunt: verſisque agminibus totius gentis, aperti Cteſiphontem portis victor miles intraſſet, niſi maior praedarum occaſio fuiſſet, quam cura victoriae*. Idem etiam diſerte confirmat Libanius in Orat. funebri pag. 322. VALES. Et Zoſimus III, 25. W.

Lapſorum] Reineſ. *ipſorum* vel *Inſſorum*. Sed nihil mutandum: *lapſorum* enim eſt fugientium. W.

14. *Theſſali ducis*] Achillis. W.

Sophanem, et Aminiam, et Callimachum, et Cynegyrum.] De his ſparſim Herodotus lib. VI. 114. VIII. 93. IX. 74. 75. Iuſtinus lib. II. c. 9. *Valer. Max. lib. 3. cap. 2.* LINDENBR.

Fulmina Medicorum bellorum] heroas, terrores hoſtium. Ipſe Cicero pro Balbo 15. *fulmina imperii Scipiones* dicit, quem ſecutus Virgilius Aen. VI, 843. [Imo Lucretium, ni fallor, III. 1047. *Scipiades, belli fulmen*. ERF.] Sic Plutarchus Marcellum appellat *gladium* Imperii. W.

15. *Caeſis Perſarum plus minusve duob. mill.*] In numero caeſorum variat Zoſimus lib. III. c. 25. Ἔπεσον δὲ καὶ ἐν τῇ μά-χῃ Περσῶν μὲν πεντακόσιοι καὶ δισχίλιοι, Ῥωμαίων δὲ οὐ πλείους πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. LINDENBR. Cf. Gronov. Praef. p. XIX. W.

16. *Navalibus donavit coronis, et civicis, et caſtrenſibus.*] Protrita iam ſunt, quae de hiſce coronis in veterum libris leguntur. Vide Vegetium et eius Scholiaſten. LINDENBR.

17. *Nec reſecravit.*] Id eſt, nec ſe religione ſolvit, quam iurando contraxerat. Reſecrare enim eſt ſolvere religione, ut ait Feſtus: ſed proprie de obſecrantibus dicebatur. Cum enim reus comitiis populum per Deos obſecraverat, ut periculo liberaretur: iubebat magiſtratus eum reſecrare, ut populus Rom. religione ſolveretur, qua ſe obligatos eſſe putabant, quod per Deos eſſent rogati. Hinc quoties aliquid poſtulantes ab altero *Obſecro* dixe-

rant, ſtatim religionis cauſa addebant *Reſecro*, ut docet Plautus in Aulularia IV, 7, 4. Interdum ipſi qui obſecrabantur, reſecrabant, ut apud eumdem Plautum in Perſa I, 1, 49. Reſecratio etiam exſecrationi nonnumquam opponitur, ut apud Cornelium Nepotem in Alcibiade c. 6. *Reſtituta ergo huic ſunt publice bona, itidemque illi Eumolpidae ac Ceryces, qui eum devoverant, rurſus reſecrare ſunt coacti.* τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι dicit Plutarchus in Alcibiade. Diodorus Siculus in lib. 13. ἄραι τὴν ἀράν. Calliſthenes uno verbo ἀναρᾶσθαι, teſte Suida. Pollux ἐπαναρᾶσθαι dicit in lib. v. Onomaſt. capite 24. Ritus autem exſecrationis ac devovendi is erat Athenis, ut Sacerdotes et Antiſtitae ſtantes verſus occaſum imprecarentur dira quaedam, et puniceas veſtes excuterent, ut tradit Lyſias in Orat. contra Andocidem. VALES.

Reſecravit] Aemil. Probus in Alcibiade cap. 6. *Reſecrare ſunt coacti, qui eum devoverant.* Plaut. Perſa I, 1, 49. *Obſecro te, reſecra, etc.* Id. Aulul. IV, 7, 4. *Reſecroque mater, quod dudum obſecraveram.* Vid. Feſtum in *Reſecrare*. LINDENBR.

CAPVT VII.

2. *Latebrae texere notiſſimae.*] Poſt haec verba in Mſ. Flor. Val. et Regio, [et Colbert.] ac Toloſ. legitur *hinc opulenta, ſed ille, etc.* Neque aliter in Editione Romana. Quare accedo libenter coniecturae viri docti, qui Regium exemplar manu ſua deſcripſit. Is enim ad nram libri adnotat ſuſpicari ſe, plurima hic deeſſe. Deeſt autem primo legatio Saporis ad Iulianum, de qua praeter Libanium pag. 322. loquitur et Socrates in lib. 3. cap. 18. Deinde deſideratur narratio rerum, quas exercitus Rom. Ducibus Procopio et Sebaſtiano intra Tigrim relictus geſſerat, et quam ob cauſam Iuliano in Aſſyria, prout ipſis mandatum erat, occurrere non potuerit. Haec autem deſiderari ipſe docet Marcellinus in fine huius libri pag. ſeq. his verbis: *Hisque accedebat aliud malum, quod nec adminicula, quae praeſtolabamur, cum Arſace et noſtris Ducibus apparebant, ob cauſas impedita praedictas.* Ubinam praedictas, niſi hoc in loco? Certe Libanius poſt legationem illam Saporis a Iuliano occulte dimiſſam, ne pacis mentione frangerentur ac mollirentur animi militum, ſubiicit de Arſace et exercitu Rom. Poſtremo deſideratur in hac lacuna fraus Perſicorum transfugarum, quorum ſuaſu Iulianus inductus, claſſem temere concremavit. De his enim ſe locutum hic eſſe, ſatis indicat Marcellinus ſequentibus mox verbis. VALES.

3. *Parvi habitis vetantium dictis.*] Ducum et Comitum, atque inter hos Regalis Hormisdae, qui transfugarum conſilio ac promiſſis dolum ſubeſſe admonebant, ut ſcribit Zonaras. VALES.

Amitti ſuaderent paene iam.] Hanc integram περικοπὴν primus Gelenius ex coniectura, ut opinor, adiecit. Nam in Mſ. Regio [et Colbert.] et Editione Rom. deſiderantur haec verba. VALES.

Infauſtis ductoribus praeviis.] Ad Zopyri exemplum quemdam, non viae ductorem tantum ſe obtuliſſe, ſed auctorem quoque Iuliano exſtitiſſe, ut naves reique alimentariae copiam, qua abundabat, flammis daret, Nazianzenus ſcribit στηλιτευτικῇ Ora-

tione 11. cuius verba operae pretium erit videre. *Ita Dani Saxoniam infeſtantes, cum militem captivum ducem itineri f[illegible], ad loca difficiliora paludis cuiusdam perducti, facile a Saxonibus qui inſequebantur, ſunt disiecti, et perierunt ex eis xx. millia. Nomen militis qui deduxit eos ad invium, fuit Herwardus, qui perenni Saxonum laude celebratur. Heimoldus lib. 1. cap. 15.* LINDENBR.

Infauſtis ductoribus praevlis.] cf. Sextum Rufum c. 28. Aur. Victorem Epit. 67. W.

4. *Exuri cunctas iuſſerat naves.*] Zoſimus lib. III. c. 26. Gregor. Nazianzenus in Iulian. Orat. 11. Auguſtinus de Civitate Dei lib. IV. cap. 29. lib. V. cap. 21. LINDENBR.

Praeter minores duodecim.] Numerus apud Zoſimum III, 26. auctior: τὰ πλοῖα ἐμπρῆσαι, καὶ πάντα πλὴν ὀκτωκαίδεκα Ῥωμαϊκῶν, Περσικῶν δὲ τεσσάρων, ἐδαπανήθη πυρί. LINDENBR.

Praeter minores XII.] Conſentit Zonaras, qui 700. triremes cum 400. onerariis incenſas fuiſſe dicit. At Libanius pag. 302. quindecim naves ad compingendos pontes ait eſſe ſervatas: qui quidem eo loci multum laborat, ut hoc inconſultum et imprudens Achillis ſui facinus excuſet. Adde Auguſtinum in lib. V. de Civitate Dei, cap. 29. VALES.

Quas profuturas pangendis pontibus diſpoſuit vehi carpentis.] Fl. Vegetius de Re milit. lib. III. cap. 7. *Commodius repertum eſt, ut monoxylos, hoc eſt paullo latiores ſcaphulas ex ſingulis trabibus excavatas, pro genere ligni et ſubtilitate leviſſima, carpentis ſecum portet exercitus, tabulatis pariter et clavis ferreis praeparatis. Ita absque mora conſtratus pons, et funibus (qui propterea habendi ſunt) vinctus, lapidei arcus ſoliditatem praeſtat in tempore.* Neque id mirum videri debet, in hunc uſum naves curribus vectas: cum et Hunnos conſtet, aliosque Iſtri circumcolas, navigia ſua temere confecta de loco in locum paſſim hoc modo transferre ſolitos. Vid. Priſcus Rhet. in Eclogis legation. *Bello etiam quod Maximilianus Imp. et Ludovicus XII. Galliae Rex contra Venetos geſſerunt, Germani ac Galli milites ſcaphis, quas carpentis vexerant, Silam fl. traiecerunt. Bembus Hiſtor. Venetae lib. XII. pag. 167. b. Vid. Aimoin. lib. 5. cap. 7. pag. 273.* LINDENBR.

Armatorum — regendis] ut, quae ad trahendas adhuc et regendas naves adhibita eſſent viginti hominum millia, exercitui adiungeret. Alii alias cauſas huius conſilii attulerunt, in quibus imperitia regionis, quod placet Heynio ad Zoſimum p. 637. non ultimo ponenda loco eſt. Nec a vero abhorret ſententia Gibboni T. VI. p. 45. Iulianum bene perſpexiſſe, naves ſuas contra rapidum flumen, idque cataractis vel natura vel arte factis diſtinctum, non ſine ſumma difficultate conniti poſſe. W.

5. *Tortique perfugae.*] Id plane eodem modo refert Zonaras: ἤδη δὲ ἐκείνων ἐκτεφρωθεισῶν, ἐπεὶ πολλοὶ τῶν ταξιαρχῶν ἐνέδραν καὶ δόλον ἐνίσταντο εἶναι τὰ παρὰ τῶν αὐτομόλων ἐκείνων λεγόμενα, μόλις που κατένευσεν ἐπασθῆναι τοὺς ψευδαυτομόλους· οἳ ἐκδοθέντες βασάνοις ἐξέφηναν τὸ ἀπόῤῥητον. *Cum iam univerſae naves conflagraſſent, plerisque Tribunorum contendentibus ea quae a transfugis dicerentur fraudem et inſidias eſſe, vix permiſit,*

ut quaeſtioni transfugae ſubderentur: qui tormentis adacti, tandem veritatem aperuere. VALES.

6. *Claſſe, cum non oporteret* non opportune, temere *abolita*, abſumta. — *Per diverſa diſtringeretur* per naves et continentem diſperſus eſſet. W.

7. *Seneſcerent*] deflagraſſent. Amat omnino hoc verbum Ammianus pro *deficere, minui, vim amittere.* Sic *luna* ſeneſcens XVI, 12. *motus oceani* adoleſcentes et ſeneſcentes XXVII, 8. *leges* XVI, 5. W.

Ob cauſas impedita praedictas.] Arſaces quidem Armeniae Rex ſeu proditione, ut ei obiicit Libanius, ſeu quod regionem ſuam nudare Perſis nolebat, copias ſuas Iuliano obviam mittere ſuperſedit. Chiliocomum tamen vaſtavit, ut legitur p. 300. Exercitus autem Rom. qui eis Tigrim relictus fuerat, partim ignavia ac metu, quod conſortes ſuos in Tigri lavantes ſagittis Perſarum occiſos viderant, partim diſcordia Ducum, cum ſibi invicem obtrectarent, et altero proficiſci iubente, alter ut manerent hortaretur, inertia ibidem et otio commarcuit. Libanii verba ſunt p. 301. eo enim recurrendum eſt poſt finem paginae 322. ob transpoſitionem paginarum, qua haec Oratio miſere depravata eſt. VALES.

Ob cauſas impedita praedictas.] Ex his verbis manifeſtum fit, quaedam, ut ſupra ſuſpicabatur Valeſius, in Ammiani contexto excidiſſe. Cum *Arſace* quidem pactus fuerat Iulianus XXIII, 2. ut auxilia ſibi mittenda ſemper haberet in promtu, *duces* vero *Procopium et Sebaſtianum* iuſſerat intra Tigridem ſe tenere, ita tamen, ſi fieri poſſet, ſe componere, ut in Aſſyria ſibi iungerentur XXIII, 3. Quid vero impedimento fuerit, narraverat quidem Ammianus ſupra in hoc capite; incuria tamen librarii alicuius omiſſum, ex aliis ſupplendum eſt. W.

CAPVT VIII.

1. *Captivos graciles iuſſit in medium duci.*] Hoc ſtrategemate ad ingenerandum militibus hoſtium contemptum antiqui Imperatores ſaepe uſi ſunt: et Leo Imperator in Tacticis id magnopere ſuadet. Simili arte Ageſilaus captivos Perſas nudos divendi ante ora militum iuſſit, ut milites, cum eorum mollitiem cernerent, cum mulierculis ſibi bellum fore ſperarent, teſte Xenophonte in lib. 3. et Plutarcho in Ageſilao. VALES.

3. *Ergo etiam ad difficult.*] *lo. Eo etiam ad difficult.* LINDENBR.

4. *Cum nihil humani proficerent ſenſus*] nihil expediret humana prudentia. W.

Chiliocomum] fertilem Mediae provinciam prope *Corduenam* ſitam. v. omnino XXIII, 3. W.

[*Quorum neutrum extis inſpectis confore dicebatur.*] Terentius in Andria hoc utitur verbo: *Reſtat Chremes, qui mihi exorandus eſt: et ſpero confore.* Ubi Donatus *confore* male a *confit* deducit. Putat Petrus Pithoeus eſſe hoc verbum exiſtiſpicum, ut ad oram libri ſui notavit.] VALES.

Confore] συντελεσθήσεσθαι. W.

5. *Arriperemus*] ſubitis itineribus occuparemus. W.

6. [*Sacenae duces adventare*, etc.] Ita prae ceteris codex Colbert. Legendum tamen puto *Saracenos duces adv. etc.*] VALES. *Saracenos* ego in contextum recepi: nam *Sacenae* nihili eſt. Saraceni auxiliares Iuliano copias promiſerant, XXIII, 3. W.

Quod Imperator Cteſiphonta magnis viribus oppugnaret] Inde praedae ſibi abigendae occaſionem datum iri ſperabant. W.

Nonnulli Perſas novis motibus incubuiſſe firmabant.] Mſ. *novis viatibus.* legendum *nobis viantibus*, ut libro XV. cap. 10. *viantibus opportunas.* lib. XIX. cap. 8. *terga viantium aggreſſa.* Libro XX. cap. 9. *intenti ad viandum.* Libro XXV. cap. 3. *viantes catervas.* Qui eſt idiotismus Auctorum coaetaneorum. id eſt, nobis iter carpentibus. OISELIUS. Ita et P. Pithoeus legendum ait *nobis viantibus*, per eadem loca, quia in vett. libris pro *novis motibus* ſcriptum eſt *nobis viatibus.* HAD. VALES.

Nobis viantibus incubuiſſe in itinere nos adorturos adeſſe, et recte quidem *affirmabant.* W.

7. *Quod his ſqualidius videbatur.*] Emendavi, *quod diu ſqua. videbatur:* cum viderem in hac eadem pagina paullo ſupra pro *diu fluctuantes et dubii*, in Mſſ. et Editione Rom. ſcriptum eſſe *diis fluct.* eodem errore. HENR. VALES.

Squalidius obſcurius *videbatur.* v. ad XXI, 14. et XXV, 2. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXV. C. I.

1. *Loricae niveis limbis circumd.*] Sic emendavit Caſtellus, cum in Editione Rom. legeretur, *nivibus lumbis.* Ego vero cum in omnibus Mſſ. Regio, Val. et Flor. repererim, *loricae nimbis circumdatae ferreis*, eam ſcripturam ſequi malui. *Limbis* tamen equidem praetulerim. Sic enim loquitur Marcellinus in lib. 16. c. 10. *Sparſique cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant Perſae, thoracum muniti tegminibus, et limbis ferreis cincti.* [Sane in Mſ. Colbert. ſcriptum eſt, *lumbis circ. fer.* ſed correctum eadem manu, *nimbis.*] Hi ſunt quos ὡμοβύρσους καὶ σιδηροῦς θώρακας vocat Plutarchus in Craſſo. VALES.

Coruſci thoraces] Hos igitur diſtinguit a loricis Ammianus. Illis ſolum pectus tectum, his et aliae corporis partes. W.

2. *Fluvio brevi*] Durus fortaſſe Zoſimo III, 27. W.

Machamaeus cecidit.] Zoſimo in lib. 3. c. 26. μαχαμαῖος. Eumdem intelligit Libanius pag. 302. cum dicit: πεσόντος δὲ τοῦ ἡμετέρου τινὸς (ſic Mſſ.) προμάχου. VALES.

Cui propugnaturus] Verbum *propugnare* Dativo ſic et alibi iunctum. v. c. XXVIII, 6. ſaluti ſuae propugnans. cf. et XVIII, 8. W.

Perterrens] Wakefield. ad Lucret. IV, 1017. corrigendum putat *proterrens.* ERF.

3. *Hinc recedentibus nobis.*] Ad locum qui Baraphthas dicitur, teſte Zoſimo. VALES.

Saraceni] nam et in agmine Perſarum erant. W.

4. *Ad Hucumbram nomine villam.*] σύμβραν vocat Zoſimus III, 27. villam mediam inter duas urbes Niſcharam et Niſchanabem, quae cum fluvio Tigri dirimantur, ponte ad utilitatem commerciorum fabricato iunguntur. [*Hucumbra* ſcriptum eſt in codice Colbert.] VALES.

5. *Exercitu ſedatius procedente.*] Ad locum, qui eſt inter Danabam et Symam opida, teſte Zoſimo. VALES. *Sedatius* ſecurius. W.

6. *Adaces legatus q. ad Conſtantium.*] Idem dicit Zoſimus III. 27. ἀνῃρέθη γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ σατράπης τις τῶν ἐπιφανῶν ὄνομα Δάκης, (ſcrib. Ἀδάκης) ὃς ἔτυχε πρότερον ἐπὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν κωνσταντίνον ἀπεσταλμένος. VALES. Cf. XVII, 5. ubi de hac legatione ſermo eſt, legatus tamen *Narſeus.* W.

7. *Tertiacorum equeſtris numerus.*] Forſan ſcripſit Ammian. *Tertianorum equeſt. num.* ut in Notitia Imp. p. 1440. *Legiones Comitatenſes triginta duae, Secundani Italicani, Germanicani iuniores, tertiani, ſive tertia Italica, Tertia Herculia.* LINDENBR.

Equeſtris numerus a legionibus incuſatus eſt.] Legionibus ſingulis equites 300. erant aſſignati. Cf. Naſt. Röm. Kriegsalterthümer p. 98. W.

8. *Aliae*] ἀρχαϊκῶς pro alii; nec Livius ſprevit. W.

9. *Abiecti ſacramento* ignominioſe miſſi ſunt alii quatuor *vexillationum* equitum, vel auxiliorum, vide Salmaſ. ad Iulii Capitol. Pertinacem c. 2. *Tribuni.* W.

11. *Ad tractum Maranga appellatum.*] Zoſim. III, 28. *Maranſa: εἰς Μάρανσα παρεγένοντο χώμην.* LINDENBR.

Merene] Nomen eſt non viri, ſed muneris. In dignitatibus enim Perſarum a Procopio Perſic. Lib. I. numeratur etiam Μιθράνης. Ammianus ipſe addit: *equeſtris Magiſtro militiae.* cf. ſupra XXIII, 6. ab init. ubi *Vitaxae.* W.

12. *Catervae ferratae.*] Cataphractarii Perſae Ammiano meo ita placuiſſe videntur vel diſplicuiſſe, ut, quamquam antea ſaepius commemoraverit, hoc loco tamen ob oculos quaſi eosdem pingat. — *Iuncturae rigentes* chalybeae. *Humanorum vultuum ſimulacra* larvae ferreae. W.

13. *Pars contis dimicatura.*] Dio in lib. 40. de Perſica armatura: ἀσπίδι μὲν, inquit, οὐδὲν νομίζουσιν· ἱπποτοξόται δὲ καὶ ἀκοντοφόροι (ſcribe ex Mſ. κοντοφόροι) τὰ πολλὰ κατάφρακτοι στρατεύονται. *Clypeo quidem uti minime curant: ſagittarii autem ex equo, et contis dimicantes, cataphracti plerumque in pugnam prodeunt.* Adde Herodianum in fine lib. 4. VALES. *Retinaculis aereis* paxillis. W.

Sagittarii, cuius artis fiducia ab incunabulis ipſis gens praevaluit.] Tria nempe haec ab ipſa infantia diſcebant Perſae, equitare, ſagittare, vera dicere. Herodotus lib. I. c. 136. Strabo lib. XV. Plura huc ſpectantia collegit V. Cl. Barn. Briſſon. de Reg. Perſar. lib. II. et III. LINDENBR.

Divaricatis longius protenſis *brachiis.* Aliis tantum in cruribus, pedibus uſurpatum. W.

Ut nervi mammas praeſtringerent.] Ut apud Homerum Pandarus Iliad. 4, 123.

Νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασεν, τόξῳ δὲ σίδηρον.

Quod ſagittandi genus παρὰ μαζὸν dicebatur. Erat et altera iaculandi ratio παρὰ δεξιὸν ὠτίον, itemque παρ' ὦμον, ut docet Euſtathius in Il. X. Quibus adde et quartum iaculandi modum ab inguine, quem Parthis familiarem fuiſſe docet Perſius in Sat. 5. Propertius in lib. 4. El. 10. v. 43. de Virdomaro:

Illi virgatis iaculantur ab inguine bracis.

Sic enim corrigendum eum verſum exiſtimo. Quintus denique modus ſagittandi fuit, pede vicem manus implente: qua ratione uſos eſſe Arabas ſcribit Suidas in Ἀραβες. Vide et Servium in librum IX. Aeneid. VALES.

14. *Elephantorum fulgentium*] glabrorum. *Truculentos hiatus* proboſcidas. *Magis* inprimis. W.

15. *Manubriatos cultros.*] Livius XVII, 49. *Fabrile ſcalprum cum malleo.* LINDENBR.

Exploratum eſt enim ab Hasdrubale.] Totum hunc locum optime Livii verba illuſtrant, lib. XXVII. c. 49. *Elephanti plures ab ipſis rectoribus, quam ab hoſte interfecti. Fabrile ſcalprum cum malleo habebant: id, ubi ſaevire belluae ac ruere in ſuos coeperant, magiſter inter aures poſitum ipſa in compage, qua iungitur capiti cervix, quanto maximo poterat ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tantae molis bellua inventa erat, ubi regendi ſpem viciſſet; primusque id Hasdrubal inſtituerat, dux cum ſaepe alias memorabilis, tum illa praecipue pugna.* LINDENBR.

Exploratum eſt enim ab Hasdrubale.] Id Hasdrubalis conſilium refert Zonaras in tomo 2. pag. 90. παρήγγειλεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐπ' αὐτῶν καθημένοις τοὺς τιτρωσκομένους τῶν θηρίων παραυτίκα σφάζειν· ῥᾷστα δὲ σιδηρίῳ τινὶ ὑπὸ τὸ οὖς νυττόμενοι ἐκτινύοντο. *Praecepit Hasdrubal Indis qui belluis inſidebant, ut vulneratos elephantos confeſtim interficerent. Cultro autem quodam ſub aurem percuſſi facillime necabantur.* [Ceterum paullo ſupra pro *vertebram*, *venam* ſcriptum reperi in codice Colbertino: et ita in veteribus libris ſcriptum ſe inveniſſe notavit P. Pithoeus.] VALES.

16. *Maior vis et trucior.*] In Editione Rom. legebatur, *maior iuſſit atrocior*, quam ſcripturam Caſtellus miris modis depravarat. Sed Accurſius quidem ſic edidit, *maior vis ita trucior.* Gelenius autem hoc modo, *maior vis ita atrocior:* quo modo in exemplari Regio ſcriptum reperi. [In Colbert. *maior viſit atrocior*, omnino pro *maior vis et atrocior.*] VALES.

Lunari acie, ſinuatisque laterib.] Vide Aelian. de acie inſtr. LINDENBR.

17. *Illatis concit. ſignis ſpiculorum impetum fregit.*] Idem in illa celebri Marathonia pugna obſervavit Miltiades, qui Athenienſes effuſo curſu inſſit Perſas aggredi, quo ſcilicet ante ictus ſagittarum ad hoſtem venirent, ut ſcribit Herodotus in VI. c. 112. et Iuſtinus in 2. c. 9. Vegetius quoque in lib. 1. cap. 9. hoc praeceptum Ducibus inculcat. *Nec ſecus Ventidius adverſus Parthos, teſte Frontino libri 2. cap. 2.* VALES.

18. *Nihil perpetiens remiſſum*] „i. e. ſine remiſſione aut mora. Proprie: non patiens, ut aliquid remitteretur. Dicitur autem hoc aevo ea vox illo ſenſu.“ Erneſti. W.

Cedendo in modum imbrium] qui paullulum ceſſantes, mox maiorem aquarum molem effundunt. W.

Pone verſus directis ſagittis.] Exercitatio haec Parthorum ſive Perſarum fuit, ut non tantum ſtataria congreſſione ſagittis exerte uterentur, ſed etiam cum terga vertiſſent. Plutarchus in Craſſo. Virgilius III. Georg. v. 31.

Fidentemque fuga Parthum, verſisque ſagittis. LINDENBR.

Solis curſu flammeo nimio aeſtu *laxatus* reſolutus membra. W.

19. *Qui legionem Ziannorum regebat.*] In Notitia Orientalis Imperii *Tzanni* dicuntur ſub diſpoſitione Magiſtri militum per Thracias. Sic enim in Mſ. codice legitur, cum vulgo *Thaanni*

legatur et *Thanni*. Erant autem Tzanni populi Lazis finitimi et Armeniis, ut docet Procopius in lib. I. Perſic. Agathias in libro v. et Iuſtinianus in Novella 28. de moderatore Helenoponti. *Zanni* dicuntur a Marcellino Comite in Chronico ſub Theodoſio Minore. Euſtathius in Dionyſium, *οἱ μάχαιρωνες*, inquit, *ἔθνος ποντικόν. τούτους νῦν σάννους φαμὲν, ἰδιωτικώτερον δὲ τζάνους, ὡς καὶ τὴν κελσηνὴν κελτζηνήν.* Sane Zanni, et Sanni, Tzanni, et Thanni ſola pronuntiandi ratione differunt, ut Zangae et Tzangae, Tabenneſiotae et Zabenneſiotae in Chronico Victoris Turonenſis; Turullus et Tzurullus opidum Thraciae in Procopio et Suida. Ex his quae diximus, apparet Tzannos longe ante Iuſtiniani tempora foederatos Rom. et auxiliares fuiſſe. VALES.

Legionem Ziannorum regebat.] *Zanorum mentio in Novell. Iuſtiniani I. et 28. Agath. lib. 5.* Legionis nomen non ponit Zoſimus, rem tamen ita narrat III, 28. *ἀπώλεσαν ἄλλους τε στρατιώτας, καὶ Βρεττανίωνα τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντα τοῦ λόχου, ἀνδρείως ἀγωνισάμενον.* In Notitia Imperii nominatur *Cohors* IX. *Thanorum Nitriae:* et fortaſſis an in ſcriptura tantum variatio eſt; reipſa vero eadem haec cum illa, cuius hic mentionem Ammianus facit. LINDENBR.

CAPVT II.

2. *Sub columellis tabernaculi parvis*] ſub tentorio ſubitario, perticis tenuibus fulto. *Munifici faſtidienda gregario.* cf. XVI, 5. *Munifices* opponuntur *beneficiariis*, qui immunes ſunt a quibusdam officiis caſtrenſibus. — *Quidquid ad miniſteria poſtuiabatur*, conquirebatur ei pro cibo apponendum. *Sui ſecurus* nihil de ſe cogitans. W.

3. *Sententiis cuiusd. Philoſophi.*] Sic coniecit P. Caſtellus, cum in Editione Rom. et Mſſ. omnibus legeretur *ſenius cui.* Unde ſcribendum exiſtimo *obſcuro noctis*, (ſic in Mſ. Reg. *et Toloſ.* et Edit. Rom.) *altitudine ſenſus cuiusd. Phil. teneretur.* [Sane in Colbert. legitur, *obſcuro noctis altitudine ſenius cuiusdam Philoſophi tenerentur.*] VALES.

Dum altitudine ſenſus cuiusdam Philoſophi teneretur] gravem aliquam philoſophicam ſententiam animo verſaret. W.

Vidit ſqualidius] obſcurius. W.

**Speciem Genii publici cum cornucopia.*] Cornu pomiferum vocat Arnobius lib. VI. Fortuna cum cornu pomis, ficubus, aut frugibus autumnalibus pleno depingebatur. Ib.* LINDENBR. Cf. XX, 5. W.

4. *Numinibus per ſacra depulſoria ſupplicans*] matutinis precibus a Diis, ut omina infauſta averruncarent, petens. W.

Flagrantiſſimam facem cadenti ſimilem.] Iterum inf. *facem* vocat, ut Apul. de Mundo: *Sunt et alia eiusmodi imaginum genera, quas Graeci faces — nominant.* Ariſtot. ſive quis alius auctor libelli de Mundo, *λαμπάδας* dixit; *globum* Aurel. Victor in Iulian. (Epit. c. 43.) *Ac ne noctu quidem viſus ingens globus caelo labi, diem belli cautum praeſtiterit.* *Gell. lib. 19. cap. 1. *Fumigantes globi.** LINDENBR.

Minax infeſtum *ſidus Martis*, cuius numen offenderat XXIV, 6. W.

5. *Quem* ΔΙΑΙΣΣΟΝΤΑ.] Id ſignum ab antiquis infauſtum eſſe habitum docet Homerus Il. 4, 75 — 77.

Οἷον δ' ἀστέρα ἧκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτου
Ἢ ναύτῃσι τέρας, ἠὲ στρατῷ εὐρέϊ λαῶν
Λαμπρόν· τοῦ δέ τοι ἄπο πολλοὶ σπινθῆρες ἵενται.

Ubi Euſtathius recte notat: ἀστέρα δὲ λέγει οὐ κυρίως, ἀλλά τι ἀστεροειδὲς, οἷον κομήτην, ἢ ὁποῖοι οἱ διάττοντες, ὧν ἡ γένεσις ἀέρος στροφή· διὸ καὶ ἀνέμους ὡς ἐπιπολὺ δηλοῦσι. Ventorum quidem id ſignum eſſe teſtatur Aratus in Prognoſtico. VALES.

ΔΙΑΙΣΣΟΝΤΑ *nos appellamus.*] Achilles Statius in Arati Phaenomena, περὶ κομητῶν. Οἱ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετερχόμενοι καλοῦνται ἄττοντες, καὶ διάττοντες· γίνεται δὲ τοῦτο, τῶν ἀστέρων ὑπὸ πνεύματος τινασσομένων, καὶ οἱονεὶ σπινθῆρας ἀφιέντων. διὸ καὶ σημεῖον ἀνέμων εἶπεν Ἄρατος τοῦτο. Quae eadem apud Heronem Alex. leguntur. Arati autem locus hic eſt Sect. 79. v. 11. p. 108. ed. Par. 559.

— — ὄπιθεν ῥυμοὶ ὑπολευκαίνονται,
Δειδέχθαι κείνοις αὐτὴν ὁδὸν ἐρχομένοιο
Πνεύματος, etc. LINDENBR.

Διαΐσσοντα Latine: raptim transeuntem, pervolantem coelum. W.

Profanus et demens] Profanum dementi iunctum acceperim non de irreligioſo, ſed homine ex vulgo, uno ex multis. W.

6. *Scintillas ab aetherio cadentes vigore.*] Idem ſentit Theon in Arati Prognoſtica. Sic enim definit has imagines: στιλβηδόνες εἰσὶν ἃς ἀποπέμπει ὁ αἰθήρ· ὥστε τοῦ αἰθέρος ἐστὶ πύκνωσις τὸ τοιοῦτο. VALES. Ab *aetherio vigore* igne emicantes. *Acri contactu* frictione. *Lumen* lucida materia. W.

In aeſtum ſolvitur corpus.] Sic emendavit Gelenius, cum ex Caſtelli coniectura ante legeretur *iners tum ſolv.* At in Editione Rom. ſic legebatur: *inertium ſolv. corpus.* Sed cum in codice Regio ſcriptum reperiſſem *in aertum ſolv. corp.* [in Colbert. *inertum ſolv. corpus*:] ſtatim emendavi, *in aerium ſolvitur corpus*: quae emendatio confirmatur verbis ſequentibus, *ad ſubſtantiam migrans, cuius attritu incaluit nimio.* Quidam enim ex attritu aeris haec proſilientia formari ſidera dicebant, inter quos Anaxagoras teſte Diogene, et Seneca in lib. 2. Natur. Quaeſt. cap. 14. VALES.

Cum adtritu incaluit.] Οἱ γὰρ διάττοντες, ἀστέρες μὲν οὐκ εἰσὶ, γένεσις δὲ πυρὸς φερομένου ἐκ παρατρίψεως ἀστέρων, ut Theon Alexand. inquit, in Commentario ad modo laudatos Arati verſus. LINDENBR.

7. *Tarquitianis*] Vid. Petr. Pithoei Adverſar. lib. 1. cap. XX. LINDENBR.

Tarquittanis libris.] Tarquitius libros de Etruſca diſciplina, et Oſtentarium Tuſcum conſcripſerat, teſte Plinio, et Macrobio *in libri 3. Sat. cap. 7.* Is ipſe eſt, opinor, cuius mentio fit in hac Inſcriptione veteri: *L. Tarquitio. L. F. Pom. Etruſco. Sulpiciano. Scribae. Quaeſtorio.* VALES.

Tarquittanis libris.] Libri iſti nomen habent a *Tarquitio*, qui ſcripſit de Etruſca diſciplina. Nomen viri ſaepe a librariis falſo

ſcriptum TarquiNius, v. c. apud Macrobium Saturnal. II, 16. recte tamen III, 7. TarquiTius. Libros iſtos plures titulos habuiſſe, patet ex ipſo Noſtro, qui *titulum de rebus divinis* laudat, quem oſtenta continuiſſe a Diis ipſis miſſa, in coelo vita probabile eſt; alium titulum habet Macrobius II, 7. *oſtentarium arborarium*, ſi qua arborum futuri praenuntia. cf. etiam Lactantium Inſtitutt. I, 10. Voſſium de hiſtor. I, 31. Pithoeum in Adverſar. p. 71. Crenium Animadverſſ. philol. hiſt. T. IX. p. 44. ſ. W.

8. *Imperatore omni vaticinandi ſcientiae reluctante*] in quo tamen Ammianus ſibi non conſtat. cf. XXII, 1. 12. infra c. 5. W.

CAPVT III.

1. *Stabiles* ſtatarias *pugnas*. — *Adusque perpetuum diem*, toto die. cf. *perpetua hieme* XVIII, 6. W.

2. *Terga arma cogentium*, (ſtatim poſt *ultimi*) aciei extremae. W.

3. *Oblitus loricae.*] Zonaras idem ſcribit: ἔτυχε δὲ διὰ βάρος καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἡλίου φλόγωσιν (θέρους γὰρ ἦν ἀκμὴ) τὸν θώρακα ἐκδυσάμενος. Id eſt: *Quippe loricam ob pondus, et ſolis ardorem (medium enim tunc tempus erat aeſtatis) depoſuerat.* At Libanius in Orat. funebri, pag. 303. colorem hic affert minime probabilem. Ait enim inermem tunc fuiſſe Iulianum, eo quod Perſas ubique vicerat: quae nimia ſui fiducia in tanto duce nequaquam ferenda eſt. Itaque merito in Victoris Epitome reprehenditur. VALES.

4. *Faetorem ſtridoremque elephantorum impatienter tolerantib. noſtris.*] Addidimus τὸ *ſtridorem*, ex Mſ. ſenſu pleniore perfectioreque. Sic paullo retro hoc eodem libro: *Elephantorum ſulgentium formidandam ſpeciem, et truculentos hiatus vix mentes pavidae perferebant: ad quorum ſtridorem odoremque et inſuetum tunc aſpectum magis equi terrebantur.* Iterum lib. XIX. c. 7. *Adiectis elephantorum agminibus, quorum ſtridore immanitateque corporum nihil humanae mentes terribilius cernunt.* Q. Curtius lib. VIII. c. 14. de Pori Regis elephantis: *Magnum belluae iniecere terrorem, inſolitusque ſtridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, ſed viros quoque ordinesque turbaverat.* *Florus lib. I. cap. 18. *Quorum* (elephantorum) *cum magnitudine, tum deformitate, et novo odore ſimul ac ſtridore conſternati equi.** Magna hinc Romanis bello Tarentino clades: foedior tamen Caſſovellani Britannorum Regis pavor, qui ne ad unius quidem elephanti adſpectum durare potuit, cum ad eum Caeſar tranſitum pararet. A quo malo, ut ſibi praecaveret Perſeus, εἰδώλοις ξυλίνοις ἐλεφάντων ἰδέαν καὶ χρόαν ἐχομένοις, ſtridoreque tubarum acutiore, paullatim equos ſuos verorum elephantorum barritum et magnitudinem ferre docuit. Florus lib. I. cap. 18. Polyaenus Strategem. lib. 4. et 8. LINDENBR.

5. *Succinctior*] expeditior, alacrior. W.

Averſorumque Perſarum et belluarum ſuffragines concidebat] Simile ſtrategema Alexandri Mag. de quo Curtius lib. 8. c. 14. *Anceps ergo pugna nunc ſequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec ſecu-*

ribus (id namque genus auxilii praeparatum erat) pedes amputare coeperunt. *Quale et illud, de quo Helmold. Chronic. Slavorum lib. 1. c. 68. *Fuit pugna vehemens, et victoria utrimque ambigua, quousque unus partium Comitis proclamavit, ut poplites equorum, quos hostes insidebant, fortiter caederentur: factumque est, ut cadentibus equis, sessores quoque loricati collaberentur, gladiisque nostratium protriti sunt.* pag. 54.* LINDENBR.

Suffragines] nervi, quibus imi pedes tibiis nectuntur. Cf. XIX, 6. W.

6. *Clamabant hinc inde Candidati*] Candidatorum significatio non una: sed quorum hic mentio, ii e Scholarium numero ob corporis proceritatem electi, primi Scutarii Protectoresque Principis erant. De his iterum Ammian. lib. XXXI. c. 13. 15. Procopius Gothicor. lib. III. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ βασιλέως μὲν Ἰουστινιανοῦ δορυφόρος, ἐπεὶ ἐς τοὺς κανδιδάτους καλουμένους τελῶν ἔτυχε· τῶν δὲ ἱππικῶν καταλόγων ἦρχεν. Vid. Cedren. in Iuniore, pag. 211. LINDENBR.

Incertum subita equestris hasta, etc.] De morte Iuliani alia longe diversa Sozomenus lib. 6. cap. 2. Nicephorus Callist. lib. X. cap. 34. Gregorius Nazianz. Epist. in Iulian. Orat. 2. Amphilochius in Vita Basilii Magni Archiep. Chrysostomus de Babyla Martyre, Augustinus de Civitate Dei lib. IV. cap. 29. LINDENBR.

Incertum] Hoc unde pendeat, vel quo referatur, non video, et quovis pignore contenderim, e margine irrepsisse in contextum. Sciolus alleverat, qui non eandem de Iuliani morte omnium fuisse sententiam meminerat, nec hostili, sed Christiani cuiusdam militis lancea vulneratum esse cum Libanio credebat. Sentit igitur Ammianus cum Eutropio, qui et ipse interfuit, Sexto Rufo et Aurelio Victore, qui omnes hostili sagitta eum confossum tradunt. W.

Subita equestris hasta.] Libanius pag. 303. (Reisk. 1. p. 613.) δόρυ δ' ἱππέως ἐπ' αὐτὸν ἐνεχθὲν ἄοπλον διὰ τοῦ βραχίονος ὁρμὴν εἰς τὴν πλευρὰν εἰσέδυ, etc. *Hasta equestris in eum inermem illata, per brachium in latus irrepsit.* Et hic quidem eius caedis auctores Christianos fuisse contendit, qui a Iuliano deprelli ac vexati, cum insidias ei dudum compararent, tandem oblata occasione facinus peregerunt, ut dicit pag. 323. quem Libanii locum profert etiam Sozomenus in lib. 6. Sed Eutropius qui huic Persicae expeditioni interfuit, et Rufus Festus, ac Victoris Epitome ab hostium equite, et quidem fugiente, conto percussum esse memorant. VALES.

8. *Exitium*] mortem, cf. XXII, 5. W.

Epaminondas ille dux inclytus.] Val. Maximus lib. III. cap. 2. Iustinus lib. VI. cap. 8. LINDENBR.

9. *Phrygiam appellari locum ubi ceciderat.*] Iulianus cum esset Antiochiae, noctu in somnis iuvenem viderat rutila coma, (i. e. Solem. W.) qui ipsum in Phrygia moriturum ei visus erat praedicere. Cum igitur letaliter vulneratus, locum illum in quo castra habebat, Phrygiam appellari didicisset, exclamasse dicitur: O Sol, Iulianum perdidisti: ut narrat Zonaras, et auctor Chronici Alexandrini: sed in hoc φαρία perperam exaratum est pro Φρυγία. VALES.

10. *Velut exauctoratus*] ſui iuris. W.

12. *Quamdiu*] usque dum, donec. XXII, 5. W.

13. *Cum plebe maxima*] plurima. — *Merena* c. 1. *Nohodare* XVIII, 6. 8. W.

Proelia XX. *Marcelli*] Maior numerus apud Plinium lib. VII. cap. 25. *Solus* (Iul. Caeſ.) *M. Marcellum transgreſſus: qui undequadragies dimicaverat.* Solinus cap. VI LINDENBR.

[*Proelia viginti Marcelli*] At Plinius in libri 7. capite 25. et Solinus in capite 6. (quem fere totum exſcripſit Ammianus. W.) multo plura M. Marcelli proelia commemorant, et lignis collatis undequadragies dimicaviſſe eum ſcribunt. Quod autem paullo infra ait Ammianus, ultimum ex Sergii poſteris, *Catilinam claras gloriarum eius adoreas ſempiternis maculis obumbraviſſe*, id accepit a Solino, ut ſolet, cui in capite VI. Collectaneorum dicitur Catilina *tantas* Sergii *adoreas odio damnati nominis obumbraſſe.*] VALES. Cf. Gronov. Praef. p. XXI. W.

Sicinium Dentatum] Ita Mſ. ut et Valerius Maximus lib. III. cap. 2. A. Gellius lib. II. cap. 11. At vulgati quidam codd. *Siccium* vocant, uti et Dionyſius Halicar. lib. X. pag. 602. Λεύκιος Σίκκιος Δεντάτος. Plinius lib. VII. cap. 28. Solinus cap. VI. *Varro apud Fulgent. in NEFRENDES.* LINDENBR.

Sicinium Dentatum.] L. Siccius Dentatus emendate dici debet: ſic enim praeter Dionyſium Halic. vocat Zonaras in tomo 2. Annalium, quos ex Dione compoſuit, pag. 27. λεύκιον σίκ ον, et Fulgentius Planciades de verbis antiquis ex Varrone. De eodem Siccio Dentato vide Feſtum in *Obſidionalis corona.** VALES.

Sergium, qui vicies et ter vulneratus.] Plinius lib. VII. cap. 28. Solinus cap. 6. (ad quem vide Salmaſium p. 34. W.) apud quem ipſiſſima fere Ammiani verba *Beatus profecto tot ſuffragiis gloriarum, ni heres in poſteritatis eius ſucceſſione Catilina, tantas adoreas odio damnati nominis obumbraſſet.* LINDENBR. Uterque, et Sicinius et Sergius iterum iunguntur XXVII, 10. W.

14. *Anatolio interfecto, qui tunc erat Officiorum Magiſter*] In Zoſimo III, 29. perperam *Antonius* ſcribitur pro *Anatolio*: Μάχης δὲ καρτερᾶς γενομένης ἔπεσεν Ἀντώνιος, ὁ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν ἡγούμενος τάξεων, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι Μάγιστρον. LINDENBR.

Occupato caſtelli vicini praeſidio.] Id Zoſimus paullo aliter refert his verbis III, 29. ἄνδρες ἑξήκοντα μόνοι, σφῶν καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος μεμνημένοι, παραβαλλόμενοί τε ἄχρι θανάτου, τοῦ φρουρίου γεγόνασιν ἐγκρατεῖς, ἀφ' οὗ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεξελθόντες οἱ Πέρσαι πλεονεκτεῖν ἐδοξαν· καὶ τρεῖς ἡμέρας τῶν πολεμίων ἐφεδρευόντων, οὐκ ὀλίγου μέρους τοῖς πολιορκοῦσιν ἐπιθεμένου περιεσώθησαν. LX. *milites, ſui et dignitatis Rom. memores, ad mortem usque audacter decertantes, caſtellum illud occuparunt, ex quo Perſae in Rom. iter facientes impetum fecerant: et ab hoſtibus per triduum obſeſſi, aggreſſi tandem oppugnatores ipſos, incolumes evaſerunt.* Infra c. 7. (6.) caſtellum Vaccatum dicitur. VALES.

15. *Quam repoſcenti naturae ut debitor bonae fidei redditurus exſultо*] Non minus prudenter, quam pie, Ioſephus apud

Egeſipp. lib. III. cap. 17. *Deus omnipotens theſaurum nobis optimum dedit, atque incluſum in hoc vaſe fictili et conſignatum commiſit nobis cuſtodiendum, quoad ipſi placeat repoſcere. Nonne in utroque crimen eſt, vel relicere depoſitum non repoſcente qui dederit, vel repoſcenti negare? Si hominis depoſitum violare poena infamiae eſt, quanto magis violare depoſitum Dei?* LINDENBR.

Ut debitor bonae fidei redditurus exſulto.] Sapienter id quidem et ex praecepto D. Marci, quem Iulianus ſibi imitandum propoſuerat. Hic enim in libris de vita ſua nihil frequentius inculcat, quam hilari ac libenti animo mortem eſſe exſpectandam, gratias quinetiam Deo habendas eſſe. In libro autem 4. eadem utitur metaphora qua Iulianus hoc in loco: *περὶ μένων τὸ ἀναπλητικὸν ἐκ τοῦ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Signum receptui ex hac vita exſpectans expeditus, ut nec iuramento opus ſit nec teſtibus.* Et paullo poſt ſubiicit, hominem ſapientem eadem facilitate et conſtantia digredi e vita, qua ad aliam quam actionem verecunde ac decenter obeundam ſe conferret: neque umquam imperfectam eius vitam tamquam fabulam nondum ultimo actu finito intercipi a fato. VALES.

Ut debitor bonae fidei] qui, quod debet, promte reddere paratus eſt. — *Philoſophorum ſententia generali* omnium. — *Beatior*, nobilior, praeſtantior. — *Quoties conditio melior a deteriore diſcernitur*, in meliorem transit. W.

Mortem tamquam ſummum praemium.] Notae ſunt hiſtoriae, iam ab antiquo in Scholis tractatae, Cleobis et Bitonis: quibus cum mater precata eſſet ab Argiva Iunone, *ut illis praemium daret pro pietate, quod maximum homini dari poſſet a Deo, mane inventi ſunt mortui.* Item Agamedis atque Trophonii, qui cum Deo Pythio templum aedificaſſent, quodque optimum foret precarentur, conſeſtim ſomno preſſi nunquam poſtea ſurrexerunt. Xenocrates Platonicus de Morte pag. 116. Cicero Tuſcul. lib. I. Pluiarch. de Conſolat. Ad quae exempla haud dubie ſive Iulianus ſive Ammianus reſpexit. LINDENBR.

16. *Ne me proliciam aut proſternam*] cogar victas manus tradere, pacem petere ab hoſtibus. — *Dolores inſultant ignavis* acriores fiunt impatientibus, mollioribus. W.

17. *Civilia*] in pace. *Examinatis rationibus* nonniſi rite diligenterque omnibus perpenſis. *Tametſi proſperitas ſimul utilitasque conſultorum non ubique concordent*, etſi utiliter proviſis non ſemper reſpondet eventus. W.

18. *Licentiam omnem actibus meis exterminans.*] Magna laus in celſa poteſtate, cum Principes nil ſibi amplius licere putant, quam privatis, ut Plinius in Panegyr. ait. Et praeclare Impp. Leo et Anthem. in libro LL. Anthemii Aug. Tit. 3. *Neque enim aliud Imperatoriae maieſtati, cui ſemper debet nequitas inhaerere, et vigere iuſtitia, videtur accommodum, quam commune ius omnibus reſervare ſubiectis, et nihil amplius bonis licere Principibus, niſi quod liceat privatis.* Iſidorus Sentent. lib. 3. cap. 51. *Iuſta eſt vocis eorum* (Principum) *auctoritas, ſi quod populis prohibent, ſibi licere non patiantur.* Gratianus

diſtinct. 9. c. *Inſium eſt.*" LINDENBR. *Licentiam* abuſum potentiae, impotentiam, ſuperbiam. W.

Gaudensque] Fortaſſe hic aliquid excidit. *adeo ſciens, quod* ſic et XIV, 7. *Imperioſa parens*, quae ius habet imperandi. *conſideratis* apertis *periculis*. *Fundatus* firmo gradu, *turbines fortuitorum*, quae forte inciderent, calamitatum XV, 5. *calcare* contemnere, ſuperare. W.

19. *Fide fatidica praecinente*] cf. XXIII, 6. W.

Vel damnatorum ſine decedo.] Sic recte in Florentino Mſ. ut ſup. lib. XV. *Damnatorum ſorte Poemenius raptus ad ſupplicium interiit.* Et de hoc ipſo Iuliano lib. XVII. c. 1. §. 14. *Oppetere dimicando glorioſe magis optabat, quam damnatorum ſorte, ſicut ſperabant, ut frater Gallus, occidi.* Igitur quod vulgo legitur, *delicatorum f.* corruptum eſſe facile apparet. LINDENBR.

Merui clarum e mundo digreſſum] Al. *clarum e medio.* Sed Mſ. lectio, quam expreſſimus, verior. Sic lib. XXI. c. 14, *E mundo citius digreſſurum.* Lib. XXIX. *Cum mundo digredi ſtatuiſſet.* Lib. XXXI. c. 2. §. 22. *Fortuitis caſibus mundo digreſſos.* Caſſiodorus Variarum lib. VI. Epiſt. 2. *Cingulum fidele, quod neſcit ante deſerere, quam de mundo homines contingat exire.* LINDENBR.

"*E mundo digreſſum*] Sic Tertull. ad Uxorem cap. 1. *Chriſtianis ſaeculo digreſſis nulla reſtitutio nuptiarum.*" LINDENBR.

Aequo iudicio] haud immerito. W.

20. *Super Imp. vero creando caute reticeo.*] Libanius, pag. 325. (Reisk. I. p. 614.) δεομένων δὲ, ait, τῶν φίλων ἀποφῆναι τῆς ἀρχῆς κληρονόμον, οὐδένα αὐτῷ παραπλήσιον ἐγγὺς ὁρῶν, ἄφηκε τῇ στρατιᾷ τὴν ψῆφον. *Cumque amici rogarent, ut ſucceſſorem Imperii nuncuparet, ipſe qui neminem ſibi parem circumſpiceret, ſuffragiis militum rem permiſit.* Videtur autem Iulianus exemplum Galbae Aug. reformidaſſe: qui affecta aetate cum Piſonem Caeſarem nuncupaſſet, et ſibi, et Piſoni perniciem creavit. Namque Otho praelatum ſibi Piſonem aegre ferens, in Principem conſpiravit, ut in Hiſtoriis refert Tacitus. VALES. Egregia vero comparatio. Et Galbae incolumi, et bene valenti et conſiderato cum iudicio ad ordinationem iſtam aggreſſo et hinc inſidias perpeſſo ſimilis eſt Iulianus et hic letaliter vulneratus et in horas mortem venturam proſpiciens, hoc ſcilicet agit, ut metuat repentinum Othonem. Quis credat? Immo vult imitari Magnum Alexandrum, ſi ex imitatione alicuius ad hanc rationem venit, et imperii cauſam rite agit; alioqui metus ille tradendi alicuius in ultimum discrimen nonne manifeſte reſpicit hiſtoriam Auguſti itidem deliberantis de hac re apud Tacitum lib. I. Annal. cap. 13. et quid ille nominandis quibusdam effecit? Nempe ait ibidem, *omnesque praeter Lepidum, variis mox criminibus, ſtruente Tiberio, circumventi ſunt.* GRON.

Super Imperatore vèro creando] Aur. Victor in Iuliano (Epit. c. 43): *Circa noctis fere medium defecit, praefatus conſultò ſeſe de Imperio nihil mandare, ne, uti ſolet, in multitudine discrepantibus ſtudiis amicorum, ex invidia Reip.* DISCORDIA EXERCITUS *periculum faceret.* LINDENBR.

Ne per impudentiam dignum praeteream] Melius in Mſ. *per imprudentiam.* LINDENBR.

Alumnus reipublicae frugi] patriae amans (Patriot). W.

21. *Familiares opes*] pecunias suas. *Supremo stilo* testamento. cf. ad XXI, 15. W.

Quem cum beatum fuisse Sallustius respondisset] Beati et felices mortui dicuntur, ἐπ' εὐφημισμοῦ, ut Graece μακαρίται. Hesych. Μακαρίτης, ὁ τεθνεὼς, ὁ μακάριος, ὁ νεκρός. Suidas in Μακαρίτας. Plutarchus in Παραμυθικῷ. Iulianus in Epistola ad Hermog. Ἐκεῖνο μὲν δὴ, ἐπειδὰν μακαρίτης ἐγένετο, κούφη γῆ, καθάπερ λόγος. LINDENBR.

Cum beatum fuisse.] Th. Marcilius dubitat an non melior lectio sit *beatum et fuisse*, quod sane nimis captatum, nec ad genium Ammiani. GRON.

Qui elate ante contempserat suum] qui modo tam elato animo de sua ipsius morte fuerat locutus. W.

22. *Auctoritate etiamtum integra increpabat.*] Neque id omisit Libanius, (Reisk. 1. p. 614.) cuius haec sunt verba: ἁπάντων γὰρ τῶν περιεστηκότων εἰς θρῆνον πεπτωκότων καὶ οὐδὲ τῶν φιλοσοφούντων δυναμένων καρτερεῖν, ἐπετίμα τοῖς τε ἄλλοις καὶ οὐχ ἥκιστα δὲ τούτοις, etc. *Et cum circumstantes in fletum universi effunderentur, neque ipsi Philosophi a gemitu possent temperare; cunctos increpabat, sed hos maxime: quod cum rebus a se in omni vita gestis aditum sibi ad Deorum sedes aperuisset, ipsi haud secus ac tartaro dignum lugerent.* Deinde tabernaculum illud Iuliani carceri comparat, quo moriturum Socratem amici convenerant. VALES.

Auctoritate integra etiamtum] sono vocis imperatorio. W.

Coelo conciliatum] destinatum. W.

23. *Cum Maximo et Prisco Philosophis super animorum sublimitate perplexius disputans*] Magnorum virorum exemplo. Sic Thrasea, cum iam Neronis scelere iussa morte sibi obeundum intellexisset, maxime intentus Demetrio Cynicae institutionis doctori, *de natura animae et dissociatione spiritus corporisque inquirebat.* Tacitus Annal. 16. Sic Socrates: *Cum potionem publice mixtam ebiberet, de morte disputavit usque ad ipsam.* Seneca cap. 3. Diogenes Laert. in eius Vita: Καὶ δεθεὶς μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἐπὶ τὸ κώνειον, πολλὰ καλὰ καγαθὰ διαλεχθεὶς, ἃ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνί φησι. Ceterum de Maximo et Prisco plura Eunapius in Vitis Philosophorum. LINDENBR.

Super animorum sublimitate divina origine, immortalitate *perplexius* subtilius, Socratis ad exemplum *disputans.* Quanto in honore habuerit *Maximum*, v. XXII, 7. *Priscum* in magistris Iuliani numerat Eunapius. — *tumore venarum*, aestu sanguinis. W.

Anno aetatis altero et tricesimo.] Id est, secundo ac tricesimo. Sic enim fere loquuntur Latini, ut Quintilianus in Dialogo de causis corruptae eloquentiae. *Uno et vicesimo Caesar Dolabellam, altero et* XX. *Asinius Pollio G. Catonem insecuti sunt.* Neque aliter Eutropius in lib. 9. de Maximiani Galerii pugna, et alii passim. Observavi tamen interdum eam vocem pro uno sumi, ut apud Velleium alicubi legere memini. Sed hoc in loco a Marcellino pro secundo accipitur, ut dixi. Cui enim potius de Iuliani aetate quam Iuliano ipsi credamus? At is in

Epist.

Epiſt. 51. ad Alexandrinos, (p. 353. Spanh.) 32. annos natum ſe eſſe dicit, tum cum eam Epiſtolam ſcriberet. Idem in Miſopogone ſignificat his verbis: ἐτῶν δὲ τριάκοντα μελέτην ἀφιέναι παγχάλεπον, ἐμοὶ δὲ καὶ πλείω τούτων ἐστίν. At Socrates in lib. 3. Iulianum anno aetatis 1. et xxx. interiiſſe ſcribit: quod ex ipſomet Socrate refellere facillimum fuerit. Scribit enim in lib. 3. cap. 1. poſt obitum Conſtantini Magni cum Dalmatius Caeſar eſſet occiſus, Gallum et Iulianum in diſcrimen vitae pariter adductos eſſe. Sed Gallum quidem morbo, quo tunc graviſſimo laborabat inſtanti exitio ereptum: Iulianum vero ob teneram adhuc aetatem ſervatum fuiſſe, quippe qui vix tum eſſet octennis. Idem etiam ſcribit Sozomenus in lib. v. Igitur ſi id diſcrimen Iuliano contigiſſe ponamus anno 337. quo Conſtantinus eſt mortuus; efficietur profecto Iulianum 4. et 30. annis vixiſſe. Mortuus eſt enim anno Domini 363. Sed ſi Cedrenum ſequimur, qui caedem Dalmatii, et diſcrimen illud Iuliani refert in annum 2. ab obitu Conſtantini M. tum id efficietur, quod nos poſuimus, 32. annos vixiſſe Iulianum. Calliodorus anno aetatis 32. Iulianum obiiſſe dicit. VALES.

Parentis (Iulii) *Conſtantii obitu deſtitutus*] inops, vel, ut ipſe ſupra hoc capite extulit: *in umbram et angulos amandatus*. W.

Et Baſilina matre] Supple ἀπὸ κοινοῦ *deſtitutus*. Nam Baſilina cum Iulianum primum, atque adeo unicum, peperiſſet, paucis poſt menſibus deceſſit, ut teſtatur Iulianus ipſe in Miſopogone. Haec Baſilina erat Iuliani filia Praefecti Praetorio, quemadmodum ſcribit Libanius in Orat. funebri pag. 260. Eiusdem meminit Athanaſius in Epiſt. ad Solitarios, ubi de Eutropio Hadrianop. Epiſcopo ſcribit, qui in exſilium miſſus eſt ſtudio et inſtinctu Baſilinae. Βασιλῖνα γὰρ ἦν ἡ πάνυ κατ' αὐτοῦ σπουδάζουσα. *Baſilina enim magnopere eum infectabatur*. Ideo fortaſſe quod Eutropius Euſebium Nicomed. Epiſcopum (affinem Baſilinae, ut ſupra notavi) acriter reprehendebat. Meminit et Georgius Alex. in Vita Chryſoſtomi, ubi ait obiectum fuiſſe Chryſoſtomo, quod praedium a Baſilina Eccleſiae Conſtantinop. legatum vendiderat, et pretium in ſuos uſus verterat ὅτι διαφέρον τῇ ἐκκλησίᾳ τόπιον ὅπερ Βασιλῖνα ἡ τοῦ ἰουλιανοῦ μήτηρ κατέλιπε, πωλήσας ἐσφετερίσατο. Baſilinae frater erat Iulianus Comes Orientis, avunculus Iuliani A. Male Chryſoſtomus in Orat. contra Gentiles θεῖον πρὸς πατρὸς vocat. VALES.

CAPVT IV.

Iam vero mores, totumque, quem vocant, characterem Iuliani ita ad vivum ob oculos pingit, ita ſine partium ſtudio et virtutes et vitia temperat, ut plauſum omnium tulerit intelligentium. cf. xvi, 15. et qui ſingulares libros de Iuliani vita ediderе: *la Bletterie Vie de l'Empereur Julien*. Amſt. 1735. *Schroeckh's allgem. Biographie* Th. IV. W.

1. *Vir profecto Heroïcis conn. ingeniis.*] Nihil mirum, ſi vir Graecanicae ſuperſtitioni deditus, in Iuliani ſui laudes effunditur. Sed et Chriſtiani quotquot absque affectu animi ſincere locuti ſunt, Iuliano teſtimonium egregiae indolis perhibuerunt.

Audi Auguſtinum in lib. 5. de Civitate Dei cap. 21. *Ipſe apoſtatae Iuliano, cuius egregiam indolem decepit amore dominandi ſacrilega et deteſtanda curioſitas, etc.* Sed et Prudentius idem ingenue confitetur in Apotheoſi v. 449. ſſ.

Principibus tamen e cunctis non defuit unus
Me puero, ut memini, ductor fortiſſimus armis,
Conditor et legum celeberrimus, ore manuque
Conſultor patriae, ſed non conſultor habendae
Religionis: amans tercentum millia Divum
Perfidus ille Deo, quamvis non perfidus orbi.

[*Orbi*, id eſt orbi Romano, Imperio Romano. Sic enim malo, quam quod in vulgatis Editionibus legitur, *Urbi*, hoc eſt, urbi Romae. Vult igitur dicere Prudentius, Iulianum, quamvis a Chriſto deſciverit, bonum tamen et utilem Imperio Rom. Principem fuiſſe.] VALES.

Virtutes quatuor praecipue] Vid. Cicer. de Offic. lib. 1. c. 5. *B. Ambroſius de Offic. lib. 1. c. 24. Marius Victorinus in Cicer. Rhetor. 1. pag. 80.* Porphyr. apud Stobaeum Serm. 1. pag. 23. LINDENBR.

Accedentes] Sic lego pro *accidentes*. W.

Intento ſtudio coluit omnes, ut ſingulas] Egregia haec ſane laus eſt, et cui adſimilis illa, qua Stiliconem extollit Cl. Claudianus lib. II. v. 100.

Omnes praeterea, puro quae crimina pellunt
Ore Deae, iunxere choros, unoque receptae
Pectore diverſos tecum cinguntur in uſus.
Iuſtitia utilibus rectum praeponere ſuadet,
Communesque ſequi leges, iniuſtaque nunquam
Largiri ſociis. Durum patientia corpus
Inſtruit, ut nulli cupiat ceſſiſſe labori.
Temperies, ut caſta petas. Prudentia, ne quid
Inconſultus agas. Conſtantia, futile ne quid
Infirmumque geras, etc. LINDENBR.

2. *Poſt amiſſam coniugem*] Helenam, quae tamen ipſa non ſponte domum deducta, ſed a fratre Conſtantio oblata eſt. W.

Apud Platonem legitur, Sophoclem) Plato de Repub. lib. 1. (T. VI. Bipont. p. 150.) Cicero de Senectute c. 14. Stobaeus cap. 6. LINDENBR.

3. *Lyrici Bacchylidis, quem legebat iucunde*] non ſine voluptate, in cuius tamen fragmentis ab Henr. Stephano editis nihil tale invenio. — *Citerioris* interioris *vitae miniſtris*. cf. XIV, 1, XXVII, 10. cet. W.

4. *Velut ad pallium mox reverſuri.*] Etiam minabatur interdum ad vitam ſe diſceſſurum privatam, inf. hoc lib. *Ad pallium* autem, id eſt, ad vitam philoſophicam: talis namque Philoſophorum amictus. Apuleius Flor. 1. *Togam parari et voto et funeri, item pullio cadavera operiri, et Philoſophos amiciri.* Herodes Atticus apud Gell. IX. cap. 2. *Video barbam et pallium, Philoſophum non video.* *Lactant. Firmian. de quodam ſui temporis Philoſopho, de Iuſtitia lib. 5. pag. 262. *Vitia ſua capillis et pallio praetegebat.* Tatianus contra Graecos pag. 208.*

LINDENBR. *Menſura atque tenuitas.* Sic cod. Colbertinus pro *menſarumque tenuitas.* Vid. Hadr. Valeſii Praef. p. LIV. W.

Stans interdum more militiae.] Idem teſtatur Mamertinus in Gratiarum actione c. 11. *Neque turbae inſtitutorum ad delicias miniſtrorum, cui tam pauca ſint miniſtranda: neque tempus epularum ei, qui ſaepius ſtatarium prandium ad neceſſitatem humani corporis capiat, gaudens caſtrenſi cibo, miniſtro obvio, poculo fortuito.* Hic porro mos erat militum Rom. ut in caſtris ſtantes cibum ſumerent. Unde Quintilianus in Milite Mariano ſic dicit: *Cum alii excubent armati, alii clauſtra portarum tueantur, alii vallum foſſasque ſcutis innixi cingant, cibum ipſum ſtantes capiant: Tribunus inter ſcorta volutabitur.* Plutarchus etiam in Apophth. et ex eo Polyaenus narrant, Scipionem, cum ad Numantiam veniſſet, inſtiſſe ut milites ſtantes quidem prandium ſumerent, cenarent autem ſedentes: tricliniares enim, et cubiculares lectos ex caſtris ſuſtulit, primus ipſe in vili ſtramento decumbens, teſte Appiano in Hiſpanienſi. Quam diſciplinam poſtea Rom. Duces ſervarunt. Tiberius enim maiore parte aeſtivarum expeditionum cenavit ſedens, ut ait Velleius in lib. 2. cap. 114. (ubi vid. Ruhnkenius. W.) Olim tamen in Rep. Rom. hunc morem non fuiſſe, ut ſtantes cibum ſumerent, docet Livius in lib. 34. ubi de Graccho, qui id multae ac poenae militaris loco militibus iis indixit, qui ſegnius ſe in pugna geſſerant *Citatosque ſingulos iureiurando adigam, niſi quibus morbus cauſa erit, non aliter quam ſtantes quoad ſtipendia fecerint, cibum potumque capturos eſſe.* VALES.

Stans interdum more militiae] Non ſemper milites Romani ſtantes pranſi ſunt. v. Caſaubonum et Salmaſium ad Spartiani Adrian. 10. p. 82. et 85. W.

Cibum brevem vilemque.] Libanius in Monodia de obitu Iuliani (Reisk. 1. p. 517.) ὦ λόχοι στρατιωτῶν, οἷς ἀπόλωλεν βασιλεὺς, ταυτὰ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ στρατείᾳ σιτούμενος. Idem in Orat. Conſulari ad Iulianum, eius tenuitatem victus magnopere praedicat: quam profecto admirabilem fuiſſe Marcellino facile credo. Nam et Zonaras eiusmodi illam fuiſſe affirmat, ut ab omni ructu et ſputatione liber eſſet. Et ſaepenumero dicebat, Philoſophum ne reſpirantem quidem exaudiri oportere. Itaque eleganter Libanius τεττίγων τροφὴν ei tribuit pag. 249. id eſt cibum cicadarum, quas aiunt ſolo aëre vivere, ut ait Philo in libro, Quod omnis probus liber eſt. Unde nata eſt haec proverbialis locutio: μὴ πλείω τῶν τεττίγων ἐσθίειν, qua utitur idem Libanius in tomo 1. Declamat. 37. VALES.

Cibum — brevem tenuem *vilemque,* uti praeſto erat, τὸν τυχόντα. vilis et fortuitus XVI, 5. W.

5. *Poſt haec ſerias ad artes.*] Ita cod. Colbertinus. Olim legebatur *poſt haec ſeria ad artes.* v. Hadr. Valeſ. praef. p. LV. W.

7. *Prudentiae*] Plura hoc nomine comprehendit Ammianus, quae ad prudentiam, quae maxime in conſiliis capiundis cernitur, referri alias non ſolent. W.

* *Studioſus cognitionum omnium, et indeclinabilis aliquoties iudex.*] Sic initio libri 21. Ammianus Iulianum appellat *eruditum, et ſtudioſum cognitionum omnium Principem:* et in libro 18.

c. 1. fuiſſe eum ait *indeclinabilem iuſtorum intuſtorumque diſtinctorem.* Auguſtinus in Epiſtola 48. ad Vincentium de Donatiſtis loquens ſic ait: *Quando Iuliano Imperatori in ſua petitione dixerunt, quod apud eum ſola iuſtitia locum haberet.** VALES.

Cognitionum] Ambiguum hoc; poteſt enim eſſe omne genus ſcientiae, uti XXI, 1. tum vero ad priora pertinebit, ubi de nocturnis lucubrationibus erat ſermo; ſin ſumas de cauſis iudicialibus, quod ſuadet adiunctum *indeclinabilis ἀκλινὴς iudex*, tum occupavit, quae in ſequentibus ad *iuſtitiam* rectius referuntur. *Cenſor acerrimus*, et quae aliae adiiciuntur laudes, iuſtae omnes, ſed h. l. alieniores. W.

Cenſor moribus regendis acerrimus.] Nollem Sig. Gelenium huius loci depravandi primum auctorem fuiſſe. Quid enim elegantius et planius hac Editionis Rom. ſcriptura? *Cenſoriis moribus: regendis acerrimis placidus.* Sane in Mſ. Regio, *Toloſ.* et Flor. legitur *Cenſoriis moribus:* in Valentino autem *Cenſorius*, teſte Antonio Loiſello, [ut et in Colbert.] VALES.

8. *Paucorum diſcrimine vitia cohibebat*] paucos tantum puniebat, XXII, 3. W.

9. *Genuina lenitudine caſtigaret.*] Vulg. *lenitudine veſtigaret*, corrupte: et animadverterat vitium vir Ampliſſ. Petrus Faber: itaque *mitigaret*, vel, ut nos nunc ex Mſ. edidimus, *caſtigaret*, legendum cenſebat, Semeſtr. lib. III. cap. 18. LINDENBR.

Caſtigaret] mitigaret, temperaret. Veriſſime monet Erneſti, *caſtigare* h. l. eſſe Graecum χολάζειν, quod de vino aqua temperando, miſcendo adhibeatur. W.

10. *Corporis munus a milite, ab Imp. vero animi poſcitur*] Pauli Coſ. dictum eſt, apud Livium lib. XLIV. c. 34. *Militem haec tria curare decet, corpus ut quam validiſſimum et perniciſſimum habeat, arma apta, animum paratum ad ſubita imperia: cetera Imperatori curae eſſe debere.* LINDENBR.

Ipſe trucem hoſtem confecit] XXIV, 4. — *In pulvere vaporato Perſidis*, per arenas aeſtu ſolis ardentes. W.

11. *Praeturae*] praeſidia. cf. ad XIV, 3. W.

12. *Totis rationib. ordinatae.*] Emendatum eſt ex coniectura noſtra *tutis rationibus.* Quam emendationem confirmat alter Marcellini locus in lib. XVI. cap. 12. *Hoſtes miſcuere diſcurſatores et leves, profecto ratione tuta poſcente.* VALES.

Dilectus arctiſſime ardentiſſime, unice. — *Caeſar adhuc ſine ſtipendio regeret militem* XVII, 9. — *Disceſſurum ad vitam minaretur privatam.* XXIV, 3. W.

13. *Exhortatum eum ſupplici concione.*] Apparet ſcribendum hic eſſe *ſimplici concione.* VALES.

Simplici una *concione militem Gallicanum adusque confinia traxiſſe Medorum* XX, 4. W.

14. *Ipſis quodammodo cervicibus Fortunae gubernatricis evectus.* Metaphora, quamquam μειλίγματι *quodammodo* mitigata, inepta tamen; alii in ſinu geſtare. — *Victorioſis curſibus*, victoriis. W.

Fortunae aliquand. bonae Gubernatricis.] Ex Terentio in Eunucho Actu v. Scena 9. ubi Chaerea:

Quid commemorem primum aut laudem maxime,
Illum qui mihi dedit consilium, ut facerem? an me, qui ausus fiem
Incipere? an Fortunam collaudem, quae gubernatrix fuit? VALES.

Difficult. superaret immensas.] Nescio quid causae fuerit Castello, cur scripturam Editionis Rom. respueret, *superstaret imm.* quae et elegans est, et metaphorae illi qua utitur Marcellinus, melius convenit. Sane in Ms. Regio *superestaret* scriptum reperi. Sed media illa littera ibidem expuncta est. [in Colbert. legitur *supestaret.*] VALES.

Caduceo leniente mundano.] Haec loquendi forma videtur posse confirmari altero loco lib. 22. c. 9. qui sic habet: *Ei orbem Rom. placide iam regenti, velut mundanam cornucopiam Fortuna gestans propitia, cuncta glorioſa deferebat et prospera.* Sed tamen magis nobis arridet coniectura nostra, *ac si q. caduceo leniente mundana.* VALES. In *caduceo* non tam de Fortuna cogitasse Ammianus videtur, quam de *Mercurio*, quem *mundi velocitatem* appellat XVI, 5. W.

15. *Indicta sunt tributorum admodum levia.*] Eutropius lib. X. c. 16. *In provinciales iustissimus, et tributorum, quatenus ferri posset, oppressor: civilis in cunctos, mediocrem habens aerarii curam.* Hanc tributorum relaxationem tangit etiam Gregor. Nazianz. ita tamen ut reprehendat magis, quam laudem mereri putet, Orat. I. in Iulian. LINDENBR.

Indicta sunt tributorum adm. levia.] Hanc Iuliani laudem celebriorem reddidere tributorum augmenta, a secutis Principibus excogitata: de qua illustris est locus S. Ambrosii in Orat. de obitu Valentiniani iunioris: *Provincialibus nihil umquam indici passus est. Praeterita, inquit, non queunt solvere: nova poterunt sustinere? Hoc laudant provinciae Iulianum: et ille quidem in robusta aetate; iste in processu adolescentiae: ille plurima reperit, et exhausit omnia, iste nihil invenit, et omnibus abundavit.* Iulianus ipse de se in Misopogone: οὐδ' ἐπεγράψαμεν τὸ χρυσίον, οὐδ' ἠτήσαμεν ἀργύριον. *Neque aurum indiximus, neque argentum exegimus.* Eratque ei id in votis, ut bellum ita sibi conficere a Diis concederetur, ut ad antiquam formam tributa reducere liceret, teste Libanio in Orat. funebri, p. 326. VALES.

Coronarium indultum.] Aurum coronarium est, quod a victis gentibus datur propter concessam vitam; vel quod indulgentiarum laetitia, vel rebus prospere gestis admonitae, in coronis aureis lignisque diversis civitates Imperio Rom. parentes obtulerunt. L. 4. C. Theod. de aur. coron. Cicero in Orat. in Pison. Servius Aeneid. lib. 8. Ipsaque Constitutio, qua auri huius praestatio remittitur, etiamnunc in Cod. Theodos. exstat lib. XII. Tit. XIII. quam totam hic adscribere lubet: IMP. IULIANUS A. ad Sallustium P. P. *Aurum coronarium munus est voluntatis, quod non solum Senatoribus, sed ne aliis quidem debet indici, licet quaedam indictionum necessitas postulaverit, sed nostro arbitrio reservari oportebit.* LINDENBR.

Coronarium indultum.] Aurum coronarium illud erat, quod coronarum nomine provinciae, ac civitates missis legationibus Principi offerebant, ut docet Dio in Fragmento illo luculentissimo lib 77. quod abhinc biennio publicavi: idque vel ob Imperii primitias, ut infra in hoc libro, cap. IX. et in lib. 28. cap. VI. vel ob victoriam de barbaris, vel ob vota quinquennalia ac decennalia: ut in lege 4. de auro coronario Cod. Th. De his loquitur Themistius in Orat. 13. οὐ χρυσοῦν δή τινα στέφανον χρυσοῦ ἀπέφθου πολλῶν ταλάντων, οἷοι πολλοὶ αὐτῷ ἀφικνοῦνται καὶ πολλαχόθεν, πέμπειν ὑμῶν ψηφισαμένων, etc. In his autem mittendis coronis inter se certabant civitates, ut pretio ac pondere sese mutuo superarent. Itaque hae quidem mille solidos, hae bis mille, aliae aliquanto plus pendebant. Quare cum Iulianus has non sine incommodo exigi sciret, legem tulit, ne plusquam 70. solidorum pondo coronae aureae deinceps mitterentur, ut scribit Libanius in Orat. funebri pag. 305. (Reisk. I. p. 586.) eundem enim honorem esse in minori, quem in graviori pondere aiebat. Ceterum avaritiae extremae esse, lucrum honoris specie quaerere. Quin etiam aurum coronarium arbitrio decurionum reliquit, ut videre est in lege 1. Cod. Theod. de auro coronario: quo fortasse haec illius verba referenda sunt in Misopogone, οὐδ' ἐπεγράψαμεν τὸ χρυσίον. Ante Iulianum autem Impp. Romani aurum coronarium remiserant: primus Augustus, ut est in lapide Ancyrano, et apud Dionem in lib. 51. in V. Consulatu Augusti: παρὰ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ ἰταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στεφάνοις προσῆκον οὐκ ἐδέξατο: deinde Hadrianus tum Antoninus Pius, ut Spartianus scribit: et Alexander Severus, teste Lampridio. Ab hoc auro coronario distinguendae sunt coronae aureae, quae olim libera Rep. Praetoribus aut Consulibus dabantur a Regibus ac provinciis et civitatibus liberis ad ornamentum triumphi, quod aurum postea in aerarium referebatur. Sed cum Imperatorum avaritia et cupiditas civitatibus damno maximo esset, Pilo legem tulit, ne aurum coronarium nisi decreto triumpho decerni a civitatibus, et ab Imperatoribus accipi liceret, ut ait Cicero in Pisonem. VALES. Cf. Ernesti Clavis Ciceroniana v. Coronarius et Gothofredi Glossar. Nomicum ad Cod. Theodos. W.

Remissa debita multa diut. congesta.] Idem praedicat de se Iulianus in Misopogone (p. 365. Spanh.): ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἐλλείμμασιν ἀνεῖται πᾶσι τῶν εἰσιόντων εἰσφορῶν τὸ πέμπτον. *Sed praeter indulgentiam reliquorum, etiam quinta pars sollemnium tributorum omnibus remissa est.* Exstat etiam Epistola Iuliani 47. ad Thracenses, qua eis tributorum reliqua usque ad Indictionem tertiam remittit Quae cum ita sint, quo modo conciliari possint cum iis, quae in lib. XVI. c. 5. dicta sunt, equidem non video: sic enim de Iuliano ibi loquitur Marcellinus: *Id cum adusque imperii finem scimus utiliter observasse, ne per indulgentias, quas appellant, rei tributariae concederet reliqua.* An dicemus hic loqui Marcellinum de reliquis non tributorum, sed aliarum praestationum, puta chrysargyri: (Atqui hoc, monente Reinesio, nondum erat indictum. W.) quod confirmat lex 50. Cod. Theod. de Decurion. VALES.

Aequata fisci iurgia cum privatis.] Ut scilicet quoties inter fiscum et privatum lis esset, aequo iure uterque ageret, nec fisci causa potior haberetur. Fecerat id Traianus, de quo Plinius in

Grat. actione c. 36. ſic dicit: *Dicitur actori atque etiam procuratori tuo, In ius veni.* Et mox: *Sors et urna fiſco iudicem aſſignat: licet reiicere, etc. Eodem ſoro utuntur principatus et libertas. Quae praecipua tua gloria eſt, ſaepius vincitur fiſcus, cuius mala cauſa numquam eſt niſi ſub bono Principe.* VALES.

Vectigalia civitatibus reſtituta cum fundis.] Vectigalia ſunt portoria et huiuſcemodi reditus, qui conceſſione Principum civitatibus relicti ſunt ad reſtaurationem operum publicorum, et ad alias neceſſitates. Sic Alexander Severus, teſte Lampridio, vectigalia civitatibus ad proprias fabricas deputavit. Itaque et legata quae civitatibus relicta erant, eo nomine continebantur. Capitolinus in Gordiano, de Timeſicleo Praef. Praet. *Morbo,* inquit, *exſtinctus eſt, herede Rom. Rep. ut quidquid eius fuerat, vectigalibus Urbis accederet.* VALES.

Cum fundis.] Exſtat ipſa Iuliani lex in Cod. Theod. de locatione fundorum iuris emphyt. ad Secundum: *Poſſeſſiones publicas civitatibus iubemus reſtitui, ita ut iuſtis aeſtimationibus locentur, quo cunctarum poſſit civitatum reparatio procurari. PP. Id. Mart. Conſtantinop. Mamertino et Nevitta Coſſ.* Huius legis pars eſſe videtur lex 1. Cod. Iuſt. de diverſis praediis templorum et civitatum. Eamdem Iuliani conſtitutionem memorat etiam Libanius in προσφωνητικῷ ſub finem (Reisk. 1. p. 419.) ἧς ἐστὶ μὲν καὶ τὸ ταῖς πόλεσιν ἐπανορθῶσαι τὴν πενίαν ἐξεληλαμένας ἀρχαίων τε καὶ δικαίων κτημάτων· ὃ τοὺς μὲν ἰδίους οἴκους μεγάλους ἐποίησε, τοῖς δὲ κοινοῖς περιέχειν ἀμοιρίαν. *Cuius et hoc eximium eſt, quod civitatum egeſtatem ſublevaſti, quae antiquis et legitimis poſſeſſionibus ſpoliatae fuerant: unde privatis quidem aedibus magnitudo et opes acceſſerant, publicae vero deformatae et neglectae iacebant.* Eodem pertinent lex 8. 9. et 10. eiusdem Iuliani in Cod. Theod. de operibus pub. Porro haec praedia et agri civitatum dicebantur praedia vectigalia et agri vectigales, quoties in perpetuum locabantur, ut eſt in lege 1. D. ſi ager vectigalis, etc. Dicebantur etiam praedia Iuris civilis, ut in Novella 30. Theodoſii Iunioris, et in Novella 3. Marciani. Ceterum eos civitatum agros Decuriones inter ſe dividere ſolebant, teſte Libanio in Orat. pro Rhetoribus in fine. VALES.

Quos velut iure vendidere pr. poteſtates.] Puta Praefecti Praetorio, Comites Largitionum, et Rationales. Hi enim agros publicos civitatum occupare et vendere ſolebant ad iuvandas neceſſitates aerarii, ut patet ex Novella 30. Theodoſii, et Novella 3. Marciani iam citatis. Maxime autem loca et praedia quae ad ius templorum pertinebant, a Divis Conſtantino et Conſtantio vendita vel donata fuerant, ut ſupra adnotavi: quae Iulianus templis reſtitui praecepit. Sed poſtea Valentinianus eadem templis ablata, in fiſcum ſuum redigi iuſſit, ut videre eſt in lege 7. Cod. Theod. de iure fiſci. *Univerſa,* inquit, *loca vel praedia quae nunc in iure templorum ſunt quaeque a diverſis Principibus vendita vel donata ſunt etc.* VALES. Quum antecedat ipſe vir doctiſſimus, per poteſtates Iac. Gothofredus non magis iudices intelligit, quam ipſos Principes, ad legem VIII Cod. Theod. de operibus publicis. ORON.

Numquam augendae pecuniae cupidus fuit, quam cautius apud dominos ſervari exiſt.] Similis in hoc Conſtantio Aug. de

quo Eutropius lib. x. *Fiſci commoda non admodum affectans, dicensque melius publicas opes a privatis haberi, quam intra unum clauſtrum reſervari.* LINDENBR.

[*Quam cautius apud dominos ſervari exiſtimabat.*] Sic Conſtantius Chlorus Aug. avus paternus Iuliani A. dicebat, aurum et argentum apud dominos tamquam apud fidos depoſitarum opum cuſtodes ſibi ſervari: ut tradit Euſebius in libri I de vita Conſtantini capite XIV. Unde et Pauper cognominatus eſt, quod parvam in aerario pecuniam, nil fere in domeſticis theſauris reconditum haberet.] VALES.

Alexandrum Mag. ubi haberet theſauros interrogatum.] Theon Sophiſta Charia I. pag. 112. *Liban. Sophiſt. in Exemplis progymn. Chria I. pag. 4. et Differt. 2. pag. 343. Plaut. in Trucul. Act. 4. pag. 722. *Verum eſt verbum quod memoratur: ubi amici, ibidem ſunt opes.* Micipſa apud Salluſtium Bell. Iugurth. *Non exercitus, neque theſauri praeſidia regni ſunt, verum amici: quos neque armis cogere, neque auro parare queas. Officio et fide parantur.** [Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς παρά τινος, etc. ποῦ ἂν ἔχοι τοὺς θησαυροὺς, τοὺς φίλους ὑπέδειξεν.] Stobaeus Serm. 214. LINDENBR.

16. *Carptim*] breviter, quod iungit ipſe Noſter XXIII, 6. W.

Levioris ingenii.] Lib. XXII. c. 10. de hoc ipſo Iuliano: *Levitatem agnoſcens commotioris ingenii ſui.* Itaque quod in vulgatis libb. *lentioris ing.* habetur, corruptum eſt. LINDENBR.

Inſtituto rectiſſimo] more admodum laudando. W.

17. *Linguae fuſioris*] volubilis. — *Praeſagiorum.* Caſaub. ad Hadrian. Scr. Hiſt. Aug. T. I. p. 135. habet *futurorum*, ex memoria. *Scifcitationi nimiae deditus.* cf. ſupra ad cap. 2. extr. W.

Aequiperare videretur in hac parte Principem Hadrianum.] Tangit eamdem hanc praeſagiorum ſciſcitationem nimiam in Hadriano Tertullianus, cum *curioſitatum omnium exploratorem* eum vocat, *in Apolog. cap. 5.* LINDENBR.

Hadrianum] v. Spanhem. ad Iuliani Caeſares, ed. Francogall. p. 71. W.

**Innumeras ſine parcimonia pecudes mactans.*] Idem de Iuliano Aug. affirmat Chryſoſtomus in Oratione 2. de S. Babyla Martyre, contra Gentiles, pag. 762. et 773.* VALES.

Marci illius ſimilis] cf. Spanhem. l. c. p. 257. Tillemont T. II. P. 2. p. 399. et 513. W.

*ΟΙ ΛΕΥΚΟΙ ΒΟΕΣ, *etc.*]

Οἱ βόες οἱ λευκοὶ Μάρκῳ τῷ Καίσαρι χαίρειν.
Ἂν δὲ σὺ νικήσῃς, ἄμμες ἀπωλόμεθα.* LINDENBR.

Sic etiam Anthologia, laudante Caſaubono ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I. p. 340. W.

[ΟΙ ΛΕΥΚΟΙ ΒΟΕΣ ΜΑΡΚΩι ΤΩι ΚΑΙΣΑΡΙ. ΑΝ ΣΥ ΝΙΚΗΣΗιΣ, ΗΜΙΙΣ ΑΠΩΛΟΜΕΘΑ.] Iohannes Georgius Graevius, vir optimus atque doctiſſimus, mihi Traiecto Batavorum reſcripſit menſe Maio anno M. DC. LXXX. ut verſus conſtet, legendum ſibi videri.

Οἱ λευκοὶ βόες Μάρκῳ τῷ Καίσαρι χαίρειν.
Ἂν δὲ νικήσῃς, ἄμμες ἀπωλόμεθα.

Addidit, huic voto non diſſimile alterum commemorari a Seneca in libri III. de beneficiis capite XXVII. ἄμμες quidem Aeolice dicitur pro ἡμεῖς: ſed cum in codicibus priſcis omnibus Graeca haecce ſcripta reperiantur, ita ut a fratre olim meo ſunt edita; nihil mutandum: nihil addendum puto, ne temeritatis acculer, ſi a codicibus conſentientibus ſine cauſſa receſſero, quorum auctoritatem plurimi faciendam eſſe nemo nelcit. Verſum quidem ſtare nihil neceſſe eſt. Ingenioſa tamen eſt amici noſtri coniectura: cui libenter acquieſcerem, ni conſpiratio codicum obſtaret.] VALES.

18. *Cum indignis*] abiectiſſimis hominibus. W.

19. *Quam Aratus extollit in coelum*] v. 134. W.

20. *Iura non moleſta*] leges aequas. *Abſolute* plane et aperte. W.

21. *Quod docere vetuit magiſtros Rhetoricos et Grammaticos Chriſtianos, ni transiſſent ad numinum cultum.*] Hoc ambiguum, unde factum, ut nonnulli ita intelligerent, Iulianum iuventutem noluiſſe a Rhetoribus et Grammaticis erudiri. Sed et alia ratione poteſt explicari, ut τὸ *Chriſtianos* ad ipſos Rhetoras pertineat, quibus, niſi ad paganam reverterentur religionem, ius docendi, (cathedram, thronum) non concederet, vel ſi haberent, adimeret: cf. ſupra XXII, 10. ubi iisdem fere verbis eadem reperies. W.

Ne tranſirent numinum cultu.] Haec quidem ut a Sig. Gelenio ſunt edita, ſenſu omni carent. Cauſa enim cur Iulianus Chriſtianos Profeſſores publice docere vetuit, non ea fuit, ne ipſi tranſirent a numinum cultu: niſi de diſcipulis eorum id intelligatur. Sed cum in Mſ. Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] et in Editione Rom. ſic ſcribatur hic locus, *ne tranſiſſent numinum cultu*: non dubitavi quin ita corrigendus eſſet ut edidi, *ni tranſiſſent ad numinum cultum.* VALES. Iam Rittershuſius in lib. I. Sacrar. lection. 19. de ſuo publicavit *ni tranſiſſent ad numinum cultus.* GRON. Cf. etiam Praef. Gronov. p. XXIII. W.

Mun. ordinum coetibus pat. iniuſte quosdam adnecti.] Erat certe Iulianus non ſine cauſa in Curiarum favorem propenſior. Quippe plerique earum onera ſubterfugientes, alii ad militiam transierant; alii ut Senatores urbis Romae aut Conſtantinop. fierent ambierant, ut docet Libanius in Orat. funebri p. 296. Plerisque etiam Conſtantius immunitates et vacationes civilium munerum conceſſerat, quas Notarii et Eunuchi (qui eo imperante plurimum potuere) pretio accepto vendebant, teſte ibidem Libanio. At Iulianus lege lata cunctos ſine diſcrimine ad Curias revocandos eſſe ſtatuit: quo facto Curiae quae antea vacuae erant, vix iam multitudinem introeuntium capiebant. τὸ γὰρ δὴ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιον ἐκεῖνο γράμμα, τὸ δεῖν πάντα ἄνδρα εἰς βουλὴν καλεῖν, καὶ μηδὲν ἔχοντα ἰσχυρὸν εἰς ἄφεσιν, ἐγγράφειν, οὕτω τὸ πρᾶγμα ἐπηνώρθωσε, etc. ait Libanius. Id eſt: *Etenim dictum illud ſummis laudibus dignum, omnes ad Curiam retrahendos eſſe, et qui nihil cauſae ad immunitatem ſuam afferrent, albo inſcribendos eſſe, adeo cuncta reſtituit, etc.* Illud tamen minime ferendum erat, quod ad Curiarum favorem nimis propenſus, iniuſte plures muneribus publicis adnectebat, ut teſtatur Marcellinus in lib. 21. cap. 12. adeo ut aegre ſub eo a Curialibus quisquam appetitus, licet privilegiis, et

ſtipendiorum numero, et originis penitus alienae firmitudine communitus, obtineret aequiſſimum, ut idem ſcribit in lib. 22. cap. 9. qui locus cum hoc, quem nunc prae manibus habemus, componi debet. Adeo hic paene ad verbum cuncta repetit, quae illic commemoraverat. VALES.

21. *Municipalium ordinum coetibus* numero Senatorum. *Adnecti* invitos addi, qui tamen *ab iis conſortiis*, oneroſis plerumque *longe diſcreti* immunes omnino erant, vel quod *peregrini* non eiusdem urbis cives eſſent, vel *privilegiis vel origine* natu. cf. XXII, 9. et quae congeſſimus in Ind. II. v. Curialis. W.

Privilegiis aut origine.] Inter cetera Clericos Chriſtianos, quibus Conſtantinus et Conſtantius vocationem civilium munerum conceſſerant, ad Curiam revocavit, ut ſcribit Sozomenus in lib. 5. cap. 5. Exſtatque lex ipſa Iuliani in Cod. Theod. de Decurionibus. VALES.

22. *Figura talis utique membrorum.*] Haec eſt ſcriptura omnium librorum: quae tamen an a Marcellini manu ſit, dubito. De Conſtantio ſic dixit in fine lib. XXI. c. 16. *Figura tali ſituque membrorum.* Unde hic quoque ita legendum videtur. Certe alterutrum in alterum reſingendum erit. Porro Iulianum ſic deſcribit Gregorius Nazianz. Epiſcop. in Iulian. Orat. 2. pag. 306. οὐδενὸς ἐδόκει μοι σημεῖον εἶναι χρίστου, αὐχὴν ἀπαγὴς, ὦμοι παλλόμενοι καὶ ἀνασηκούμενοι, ὀφθαλμὸς σοβούμενος, καὶ περιφερόμενος, καὶ μανικὸν βλέπων. πόδες ἀστατοῦντες καὶ μετακλάζοντες, μυκτὴρ ὕβρει πνέων καὶ περιφρόνησιν, προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι, τὸ αὐτὸ φέροντες, γέλωτες ἀκρατεῖς τε καὶ βρασματώδεις, νεύσεις καὶ ἀνανεύσεις σὺν οὐδενὶ λόγῳ. λόγος ἱστάμενος καὶ κοπτόμενος πνεύματι, ἐρωτήσεις ἄτακτοι καὶ ἀσύνετοι, ἀποκρίσεις οὐδὲν τούτων ἀμείνους, ἀλλήλους ἐπεμβαίνουσαι καὶ οὐκ εὐσταθεῖς οὐδὲ τάξει προϊοῦσαι παιδεύσεως. Landulf. Sagax in Hiſtoria Miſcell. lib. XI. *Corpore validus quidem, ſed brevis fuit, barba prolixa, oculi currentes huc illucque directi.* Quae ex integriore Sex. Aur. Victoris codice deſumpta videntur: nam deeſſe apud eum quaedam, collatione cum Sagace facta, aperte patebit. LINDENBR.

Veſtitus] hoc inſolitum de barbis. W.

Venuſtate oculorum micantium.] Mamertinus in Gratiarum actione de Iuliano loquens, *micantia ſidereis ignibus lumina.* VALES.

Mentis eius anguſtias indicabant.] *Ia. argutias ind.* LINDENBR. Temere aſſentitur Erneſtius, nec bene Martinius in ed. opp. Iuliani p. 464. vulgatam exponit per *levitatem.* Eſt Graecorum ἀγχίνοια. W.

Labro inferiore diviſo.] Sic in Editione Rom. legitur. Sed huic ſcripturae multum anteponenda eſt codicis Regii, et Val. et Fauch. ſcriptura, quam etiam Accurſius in Editione ſua reſtituit, *labro inferiore demiſſo:* [in Colbert. *l. i. dimiſſo:*] certe in veteribus nummis Iuliani etiamnum apparet, labeonem eum fuiſſe. Eodem autem modo loquitur in Eunucho Terentius:

Incurvus, tremulus, labiis demiſſis. VALES.

Labro inferiore demiſſo] prominente, qualia in familia principum Auſtriacorum propagata teſtantur numi. — *Ab ipſo capite usque unguium ſummitates liniamentorum recta compage.* cf. XIV, 11. W.

23. *Cum Metrodori mendaciis avid. acquieſcit.*] Metrodorus quidam Philoſophus Conſtantini M. temporibus orbis perluſtrandi gratia ulteriorem Indiam penetraſſe dicitur. Cumque ad Brachmanas veniſſet, frugalitatis et continentiae cauſa, et quia molas aquarias et balnea prius illis ignota fabricarat, ab iis dilectus, cum in adyta templorum religionis ſpecie introire permitteretur, multos lapillos unionesque ſubripuit. Multas quoque ingentia pretii gemmas a Rege Indorum accepit, quas Conſtantino Regis nomine offerret. Igitur cum Byzantium reverſus, haec omnia Conſtantino non Regis Indorum, ſed ſuo ipſius nomine obtuliſſet, admiranti gemmas Principi, ſe longe plura terreſtri itinere praemiſiſſe dixit, ſed a Perſis cuncta eſſe direpta. Quibus auditis Conſtantinus litteras ad Saporem paullo acidius et alperius dedit, quibus lapides et cetera Regis Indorum munera ad ſe quamprimum remitti flagitabat. Sed Sapor acceptis litteris cum nihil reſpondiſſet, pax eam ob cauſam inter Rom. et Perſas ſoluta eſt, ut ſcribit Georgius Cedrenus in Chronico, anno xxi. Conſtantini M. cui uni explicationem huius loci debemus. Eiusdem Metrodori Philoſophi meminit Rufinus in lib 1. Appendicis cap 9. et ex eo Socrates atque Sozomenus. Hieronymus denique in Chronico: Anno 24. Conſtantini, *Metrodorus*, ait, *Philoſophus agnoſcitur*. Suſpicor autem hunc eſſe Metrodorum, qui Cyclum feriarum quem ἑορταστικὸν Graeci vocant, conſcripſit, de quo Photius in Bibl. VALES. Sine dubio ex Ammiano hauſerat Cedrenus. Tota tamen narratiuncula fabulam olere videtur Tillemontio T. IV. P. 1. p. 627. Differunt certe in eo, ut quae Cedrenus de Conſtantino, ea Amminianus Conſtantii aetate acciditſe velit, quod propius accedere ad veritatem ſequentia teſtantur. W.

Vindictae ſiti ad ind. excitum ubi noſtri.] Hunc locum ſic primus excudit Gelenius, qui in Editione Rom. et codice Regio ac Toloſ. legebatur hoc modo: *Vindictae ſi ad ind. exercitus noſtri, etc.* [In Mſ. Colbert. *plenae vindictae ſi ad indignationem exercitus noſtri, etc.*] Ego verò longe minori audacia locum priſtino nitori reſtituiſſe mihi videor. Certe emendationem noſtram magnopere confirmat alter locus lib. 22 cap. 12. *Sciens et audiens, gentem aſperrimam per* LX. *ferme annos inuſſiſſe Orienti caedium et direptionum monumenta ſaeviſſima, ad internecionem exercitibus noſtris ſaepe deletis.* VALES.

24. *Caeſi exercitus, urbes exciſae, rapta munimenta, provinciae exhauſtae*] v. ſupra Lib. XVIII—XX. W.

25. *Bellorum tenore gliſcente*] ubi aliud ex alio bellum ortum. — *Iam Alpibus perrumpendis*, cum iam in eo eſſet, ut perrumperentur. — *Pro mancipiis* haud ſecus ac mancipia *agitans* captivos abducens. *Correxit* compoſuit. W.

27. *Bella interdum victi, et naufragi repetant maria.*] Sulp. Servatus in Carmine de Spe:

Naufragus hac cogente natat per foeta procellis
Aequora, cum merſas viderit ante rates.
Captivus duras illa ſolante catenas
Perfert, et victus vincere poſſe putat. LINDENBR.

Bella interdum victi, et naufragi repetant maria.] Ex Seneca lib. 1. de Beneficiis cap. 1. haec translata ſunt. Sic enim Seneca: *Adeoque adverſus experimenta pertinaces ſumus, ut*

bella victi, et naufragi maria repetamus. Simile eſt illud Ovidii in lib. 1. de Ponto, Eleg. 6.

Saucius eiurat pugnas gladiator, et idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil ſibi cum pelagi dicit fore naufragus undis:
Et ducit remos qua modo navit aqua.

Adde Ariſtotelem in Rhet. ex his autem apparet, hunc locum ſic corrigi debere: *Et cum ſciamus adeo adverſus experimenta quosdam, etc.* praeſertim cum in Mſ. Reg. [et Colbert.] *ac Toloſ.* et in Editione Rom. legebatur, *adeo experimenta quosdam etc.* VALES.

CAPVT V.

1. *Ut ubi olim ipſe ſtatuerat*] Tarſi nempe XXIII, 2. *conderetur* infra c. 10. — *Quintum Kal. Iulias.* Reineſius adſcripſit: „decimum quintum." — *Collecti Duces* qui ſtatim poſtea nominantur, *Arinthaeus* cet. *Advocatis legionum principiis et turmarum,* Tribunis. W.

3. *Itum eſt voluntate omnium ad Salluſtium.*] Non poſt Iuliani e terris digreſſum, ſed Ioviani, purpuram Salluſtio oblatam Zoſimus ait lib. III. cap. 36. *et Zonaras in Ioviano pag. 25.* LINDENBR.

Itum eſt voluntate omnium in Salluſtium.] At Zoſimus III, 31. et cum eo Zonaras, non tunc temporis, ſed poſt Ioviani Aug. mortem omnium conſenſu delatum eſſe Salluſtio narrant: quod quidem ipſe ſenectutem cauſatus conſtanti animo recuſavit: filio vero, quod adhuc is iunior eſſet, deferri noluit. Eumdem Zoſimus optimum et eminentiſſimum virum temporis ſui vere nominat. Quid enim praeſtantius ad laudem, quam ab omnibus uno conſenſu dignum Imperio exiſtimari? Quod contra magni animi illuſtrius argumentum eſt, quam Imperium, quod ceteri fere omnes per ignes et gladios raptum ibant, id ſibi ultro delatum aſpernari? Quantus autem vir fuerit, praeter iam dicta, abunde declarat teſtimonium Nazianzeni in στηλιτ. 1. his verbis: φασί τοι διὰ ταῦτα καὶ τὸν τηνικαῦτα ἔπαρχον (γενέσθαι γὰρ ἄνδρα ἕλληνα μὲν τὴν θρησκείαν, τὸν τρόπον δὲ ὑπὲρ ἕλληνα καὶ κατὰ τοὺς ἀρίστους τῶν πάλαι καὶ νῦν ἐπαινουμένων) etc. Eumdem Phoenicem vocat Libanius in Orat. Conſulari pag. 236. quod ut Achillem Phoenix, ſic ipſe Iulianum praeceptis imbuerat. VALES.

Honoratior aliquis miles] quem Ammianum ipſum fuiſſe ſuſpicatur Gibbonus P. VI. p. 67. et ante eum la Bleterie Vie de Iovien p. 176. W.

Utriusque exercitus] et orientalis et occidentalis. W.

4. *Inter has exiguas ad tantam rem moras.*] Itaque quanto ſubitanea magis haec ad ſublime culmen evectio Ioviani, tanto ab omni quoque ſubdola machinatione remotior, nemine gratia vel donis corrupto. Themiſtius Euphrad. in Oration. ad Iovian. Οἱ ἡμέτεροι ψηφοφόροι καὶ στρατιῶται τῆς τοῦ σώματος ἀγχιστείας τὴν τῆς ψυχῆς προεξήτασαν, καὶ ἀπέφηναν κληρονόμον τῆς ἀλουργίδος τὸν κληρονόμον τῆς ἀρετῆς. καὶ ταῦτα οὐκ ἐν σχολῇ, οὐκ ἐν

εἰρήνη, οὔτε ἐνδιδόντος τοῦ καιροῦ θεραπείας, καὶ παραγγελίας, καὶ δεκατισμούς, ἀλλ' ὡς ἐν ἀκμῇ τῆς ἐννοῦς, ἐν τοῖς ξίφεσιν, ἐν ταῖς δόραισι φέροντες τὰς ψήφους, ἀπαράκλητον γνώμην, ἀκατασκεύαστον χειροτονίαν, ἣν ὁ καιρὸς ἐψηφίζετο, πρὸς ἣν χρεία ἐχειραγώγει. καὶ, τύγε ἔτι θαυμασιώτερον, ἐν ἐκκλησίᾳ ὑπερορίῳ, ἔξω τῆς Ῥωμαίων γῆς, ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Vid. Gregor. Nazianz. in Iulian. Orat. 2. LINDENBR.

Domeſticorum ordinis primus.] Eutropius in lib. ult. c. 17. (9.) *Iovianus*, ait, *qui tunc Domeſticus militabat, etc.* Hieronymus in Chronico: *Iovianus ex Primicerio Domeſticorum Imp. factus eſt.* Themiſtius in Orat. Conſulari ad Iovianum, αἰχμοφόρος ἐξεστράτευσας· ἐπανήκεις δὲ αὐτοκράτωρ. [Primicerius et primus unum idemque eſt. Sic Stephanus *Primicerius Martyrum* ab Auguſtino, et Petrus *Primicerius Apoſtolorum* a Baldrico dictus eſt.] VALES.

Domeſticorum ordinis primus] *omnium* primus XXVII, 10. — *Paternis meritis mediocriter*, hoc ſolo quodammodo, quod bene meriti patris filius eſſet, *commendabilis*. W.

Varroniani notiſſimi Comitis filius.] Zonaras: ψήφῳ κοινῇ Ἰοβιανὸς εἰς τὴν αὐταρχίαν προκέχριται τότε χιλιαρχῶν, υἱὸς βαρρωνιανοῦ κρηματίσαντος κόμητος. *Iovianus communi conſenſu ad Imperium eligitur, tunc Tribunus, Varroniani Comitis filius.* Domeſticorum eum Comitem fuiſſe prodit Zoſimus III, 30. VALES.

6. *Multo magis*] altiori voce laetiusque. *Gentilitate* ſimilitudine *nominis perciti* in errorem ducti. W.

Quod una littera diſcernebat.] Litera nimirum O. loco L. ſaltim transpoſita. Unde error Pomponii Laeti palam fit, *Iuvianum* ſcribendum autumantis. LINDENBR.

7. *Gravis* ſeverior *aequitatis ſpectator* iudex *in ultimo rerum ſpiritu* in ſumma neceſſitate, rerum anguſtiis, uti paullo poſt. — *ſaevientibus flabris* ventis. W.

8. *His ita caeco quodam iudicio Fortunae peractis.*] Reſpicit ad illud, quod Conſtantinus Imp. dicere ſolitus, *Imperatorem eſſe Fortunae eſt*, Lampridius in Heliogab. LINDENBR.

Iudicio] arbitrio, cuius ſignificationis plura exempla collegit Wopkens in Miſc. Obſſ. novis T. X—XII. p. 118. W.

Iam communia ſupergreſſo] iam Principe. W.

Diſceſſit ad Perſas.] De hoc transfuga, qui Iuliani necem Perſis nuntiavit, Libanius de vita ſua pag. 45. VALES.

CAPVT VI.

1. *Hoſtiis pro Ioviano extisque inſpectis*] Scriptores eccleſiaſtici Chriſtianum fuiſſe Iovianum perhibent, quos tamen hoc Ammiani loco refelli putat Gibbonus P. VI. p. 69. vereor ut recte, nam illud *pro Ioviano* ita interpretari poſſis, ut non ipſius Ioviani *iuſſu*, ſed ab exercitu omnino extra conſulta eſſe dicas. W.

2. *Ioviani et Herculiani.*] A Diocletiano Iovio et Maximiano Herculio ita dicti, ut teſtatur Vegetius in lib. 1. Victor. *Huic poſt a cultu numinis, Herculii cognomentum acceſſit, ut Valerio*

Iovii: unde etiam militaribus auxiliis in exercitu praeſtantibus nomen impoſitum. De iisdem Sozomenus in lib 6. cap. 6. Erant etiam Iovii et Herculii indidem appellati., de quibus Suidas in *Ἰόβιοι*, et Notitia Imperii Rom. VALES.

Ioviani et Herculiani.] v. Ind. II. a quibus tamen diverſi *Ioviani et Victores* v. ibid. W.

Occiſis belluis paucis.] *Belluae* hic elefantes ſunt, ut apud Q. Curt. lib. VIII. c. 14. *Bellua inſtincta rabie nondum ſaucia invehebatur ordinibus, donec rector belluae Regem conſpexit fluentibus membris, omiſſisque armis vix compotem mentis, tum belluam in fugam concitat.* Idem poſt pauca: *Undique et in pedites et in ipſum Porum tela congeſta ſunt, quis tandem gravatus labi ex bellua coepit. Indus qui elephantum regebat, deſcendere eum ratus, more ſolito elephantum procumbere iuſſit in genua.* *Silius Italicus lib 16. v. 174.

Multa viro terra, ac ſonipes, ac bellua terror
Bellorum, nec non Marti delecta iuventus.

Erricus Altiſſiodor. in Vita B. Germani lib. 5. cap. 52.

— — *Mox Alpina tepores*
Senſit, Maura ducem veheret cum bellua luſcum.

Quod Iuvenalis imitatione dictum eſt, Sat. X. v. 158.

Cum Gaetula ducem portaret bellua luſcum.

Iuvenal. Sat. XI. v. 126.

— — *Nabataeo bellua ſaltu.*

Quintus Curtius libro VIII. c. 14. *Elephantis in conſpectu totius exercitus obiicit: omnesque belluarum pedibus obtriti ſunt.** Arnobii haec verba multos hactenus exercitatos habuere, libro VII. — — *Camelos, belluas, leones*, et quod quisque non intellexit, continuo mutare voluit Sed ne facile novis abſurdiſſimisque emendationibus locum demus, per *belluas* interpretari poſſumus, *(nec enim de elephantis intelligendum, quippe quos ſtatim nominarat)* hyaenas: ut in Gloſſ. "Ταινα ζῶον, *bellua.* Sic apud Capitolin. in Gordiano tertio: *Leopardi manſueti* XXX. *belbi, id eſt hyaenae* X. Legendum, *Beluae, id eſt, hyaenae.* Quae cum de marinis monſtris intelliguntur, piſtrices notant. Gloſſar. *Bellua*, Κῆτος; et alibi, Κῆτις, *Piſtrix de belua.* Item, *Belua marina*, Κῆτος: ut Suetonius in Nerone, cap. 12. *Exhibuit naumachiam marinis aquis, innantibus belluis.* LINDENBR.

3. *Iulianus, et Macrobius et Maximus.*] Non Maximum, ſed Maximianum hunc vocat Zoſimus lib. III. c. 30. ἀπέϑανον δὲ καὶ Ῥωμαίων τρεῖς λοχαγοὶ, γενναίως ἀγωνισάμενοι, Ἰουλιανὸς, καὶ Μαξιμιανὸς, καὶ Μακρόβιος. LINDENBR.

4. *Caſtellum Sumere.*] Zoſim. III, 30. Σοῦμα τὸ Φρούριον. LINDENBR. Etiamnunc Samara. Mannert V, 2. 461. W.

Anatolii] Magiſtri officiorum. v. ſupra c. 3. *Vaccatum* caſtellum, de quo nihil habeo dicere. W.

6. *Iulianum telo cecidiſſe Romano.*] cf. ſupra ad c. 3. W.

7. *Charcham.*] Sic Gelenius quidem edidit. At in Editione Aug. *Charcam*, in Regio codice *Carcham* ſcriptum inveni: in

Editione Romana *Chartam**): [in Mſ. tamen Colbertino *Charcham.*] VALES.

Charcham] cf. XVIII, 10. — *Riparum aggeribus deſtructis* quod factum ſine dubio a Traiano, Dio Caſſ. LXVIII, 31. vel Severo, Herodian. III, 9. qui utrique bella in ea regione geſſerant. W.

9. *Duram.*] Civitas eſt trans Tigrim ſita, cuius meminit Polybius in lib. 5. c. 52. Differt a Dura Meſopotamiae civitate, de qua ſuperius (conf. XXIII, 5. XXIV, 1.) notavi. VALES. Hodie Dor, Mannert V, 2. 462. W.

10. *Saracenos ideo patiebamur infeſtos, quod ſalaria, etc.*] Non tam hoſtis terrore, quam prudenti conſilio factum arbitror, quibus tributum retro temporibus imperabant, illis ipſis id Romani Principes annuatim ut penderent, pacemque pecunia emercarentur. Sic Hadrianus Imp. *a multis Regibus pacem redemit*, ut inquit Spartianus. Gallus quoque Imp. Scythis, poſt Philippopolim captam ſtragesque innumeras, a finibus hoc pacto potius, quam armis expellere maluit. Zoſimus lib. 1. c. 24. τὰ τῆς εὐημερίας τῶν βαρβάρων αὔξησιν ἐλάμβανεν. Οὐ γὰρ μόνον ἐπανελθεῖν αὐτοῖς ἐς τὰ οἰκεῖα ξυνεχώρει μετὰ τῆς λείας ὁ Γάλλος, ἀλλὰ καὶ χρημάτων τὸ μέτρον ἔτους ἑκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο. *Scythis tamen iterum negavit Valens Imp. Vid. Themiſt. Euphrad. Orat. 3. ad Valentem p. 216.* De Perſico foedere ita Procopius Perſicor. lib. 11. pag. 62. Δεῖν τοίνυν Ῥωμαίους ταχτόν τι φέρειν ἐπέτειον Πέρσαις. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἔφη τὴν εἰρήνην Πέρσαι βέβαιον ἕξουσι. *B. Valerianus Epiſcop. Hom. XII. pag. 147. *Partem conſtat eſſe victoriae, proelium oblato auri pondere redemiſſe.** Sic cum Attila Hunnorum Rege dextras renovantes Romani, hoc etiam iurare ſuſtinuerunt: φυλάττεσθαι καὶ διαμένειν τὰς συνθήκας ἑπτακοσίων λιτρῶν χρυσίου, ἔτους ἑκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασιλείοις Σκύθαις. Priſcus Rhet. in Eclog. legat. Similia de Gothis legimus. Ad quorum exemplum cum Carpi etiam ſtipendium peterent, Iulius Menophilus Moeſiae Dux graviter reſpondit, quod Imperator Rom. gentibus extraneis benefaciat, non neceſſitatis id eſſe aut ex alterius arbitrio debitum, ſed indigentibus ad vitae ſubſidia munus gratuitum: Ὅτι Αὐτοκράτωρ πολλῶν χρημάτων κύριός ἐστι, καὶ τοῖς δεομένοις αὐτοῦ χαρίζεται. Petrus Mag. in Eclog. legation. pag. 16. Exſtitere enim interdum cordatiores et Martiae virtutis ſervantes Duces, qui ferro potius, quam auro quietem quaerere optarunt. Ut a Iuliano egregie hoc loco dictum, *Imperatorem bellicoſum et vigilantem ferrum habere, non aurum.* Qua eadem animoſitate fretus tributum quoque Saracenis negavit: uti et Iuſtinus Iun. Avaribus et Perſis. Hiſtoria Miſcell. lib. XVI. *Impendebat Romanorum Imp. per ſingulos annos quingentas libras auri, ut caſtra, quae loco proxima erant, Perſae cuſtodirent, ne ingreſſae gentes utramque Remp. deſtruerent: communibusque ſumptibus caſtella muniebantur. At vero Iuſtinus pacem diſſolvit, aſſerens opprobrium eſſe, Perſis ſolvere tributa Romanos.* Corippus lib. III. v. 346.

---

*) Non *Chartam*, ſed *Charram*, notante Cronov. in Praef. p. XV. W.

— — lituosque mihi campumque minatur
Gens Avarum, ni pacta damus? Terrore putatis
Id noſtrum feciſſe patrem? miſeratus egenis
Et profugis quod dona dedit. Pietate regendi
Hoc facimus, gratisque dari proviſa iubemus.

Quae verba non multum abluduut a Menophili modo laudato dicto. Sicque ſine more tempora noſtra calumniantur, qui quod Barbaris ſtipendium et munera interdum damus, inſolens putant, atque infra maieſtatem imperantis indignum. Cum vel hinc ſcire poſſint, nihil nunc agi, quod non actum ſit prius: praeſtareque nonnumquam, honeſta lege quod fiat, auro quam ferro boſtis impetum frangere, et a finibus propulſare. *Scitum atque prudens Theodorici Regis dictum: *Quid intereſt, auro an ferro adverſariorum animos inclinemus? obtuliſſe quod mentes capiat hoſti, viciſſe eſt: occuluiſſe, ſuperari:* apud Ennodium Epiſc. Ticinenſ. in Vita Epiphanii pag. 399.* LINDENBR.

Ad ſimilitudinem praeteriti temporis] cf. ad XXIV, 3. W.

11. *Diuturnis*] Contra Pricaeum *diutinis* reponentem disputat Gronov. in Praef. p. XXX. W.

13. *Saepe congeminando*] idem repetendo. W.

Edicit Imperator ut ſiſt. Agmen et aſſ. nare Galli.] Haec omnia ex depravatione P. Caſtelli nata ſunt, qui, cum in Editione Rom. ſic legeretur: *Id Imperator ut mixti cum Aceto Iſermaris Galli, etc.* ita emendavit ut dixi. Sed in codice Vaticano et Fauch. hoc modo legitur: *Id Imperator aegerrime ut mixti cum Arcto Iſarmaris Galli, etc.* *In Toloſ. autem legitur, *ut mixti cum Arectois Sarmatis Galli, etc.** [In Colbert. *Id Imperator aegerrime, ut mixti cum Arctois armatis Galli, etc.*] Ego vero codicis Regii ſcripturam amplexus ſum, non quo eam veram ipſius Auctoris ſcripturam, ſed quod meliorem et plauiorem ceteris eſſe exiſtimarem. Ac videtur pro Sarmatis Germanos potius fuiſſe ponendos, ut elicitur ex cap. 8. Ceterum etiam coniectura noſtra huius loci emendationem adiuvimus. Reſtitui enim, *id impetratum aegerrime.* [Vel potius una litterula mutata, *id imperatur aegerrime, ut miſſi cum Arctois Sarmatis Galli, etc.*] VALES. *Sarmatas* in exercitu Romano tum fuiſſe vix credo; cumque caedes Perſarum, de qua paullo poſt ſermo eſt, infra c. 8. *Germanis* tribuatur, Valeſii hos ipſos ponentis acutam profecto emendationem in textum recipere nullus dubitavi. W.

Adſueti nare Galli.] Sic Brendus contra Graecos belligeraturus, cum ad Sperchium fluvium veniſſet, ὅσον μυρίους τῶν Γαλατῶν ἀπέστειλεν, ὁπόσοι τὲ νήχειν ἠπίσταντο ἐξ αὐτῶν, Pauſanias in Phocicis, ubi haec porro addidit: Οὗτοι μὲν οὖν διαβαίνουσιν ἐν τῇ νυκτὶ διανηχόμενοι ὧδε τὸ λιμνῶδες τοῦ ποταμοῦ. καὶ τὰ ὅπλα τοὺς ἐπιχωρίους ξυρεοὺς ἐποιεῖτο ἕκαστος ἀντὶ σχεδίας. Patrium hunc nandi uſum in Gallobelgis etiam Tacitus in Agricolae Vita notat. Et vulgo iam notus eſt verſus Sidonii Apoll. carm. 7.

Curſu Herulus, iaculis Hunnus, Francusque natatu.

LINDENBR.

14. *In regionibus genuinis*] ſolo natali. — *Tamquam e tranſenna* uno eodemque temporis momento. v. ad XX, 11. ubi tamen

tamen tranſenna eſt *funis*. — *Efficacis* quae felicem eventum habuiſſet. *Contortis ſagulis* cf. quae adſcripſi ad XVIII, 6. W.

15. *Utribus e caeſorum animalium coriis coagmentari pontes* cf. XXIV, 3. W.

CAPVT VII.

1. *Rex Sapor, procul abſens — exploratorum, cum prope veniſſet, transfugarum*] Sic iungendae notiones. W.

2. *Militem*] Romanum. *Levi teſſera* facile negotio. W.

4. *Ferro properans*] omiſſo *magis* vel *potius*, uti XVII, 12. *obſequi optabile — quam ſervire*. W.

Fame ignaviſſimo genere mortis.] Haec vera eſt lectio, quae etiam in Mſ. reperitur: al. corrupte, *inaniſſimo g. m.* Sup. lib. XVII. c. 9. *Fame ignaviſſimo mortis genere tabeſcentes.* Et lib. XIX. *famem ultimum malorum omnium* appellat, ut Dionyſ. Halicarn. lib. VI. et VII. κάκιστον τῶν μόρων καὶ κακοδαιμονέστατον λιμόν. Homer. Odyſſ. 12. v. 341.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἰκτιστον θανέειν.

*Quem locum etiam Columella laudat de Re ruſtica lib. 2. cap. 2. *Taeterrimam comitem mortis famem* vocat, *ſi tamen Graecis camoenis habemus fidem clamitantibus*, λιμῷ δ' οἰκτιστον. G. Pomponius in Epiſtola ad Senatum apud Salluſtium in Fragm. Hiſtoriar. pag. 160. *Fame miſerrima omnium morte confeciſtis.* Livius lib. 27. pag. 664. *Fame ac frigore, quae miſerrima mortis genera ſunt.* Vid. Senec. de Brevitate vitae cap. 18.* LINDENBR.

5. *Erat pro nobis*] favebat nobis. Sic Liv. 39, 30. W.

Perſae praeter ſperata priores etc.] Gregorius Nazianz. in Iulian. Orat. 2, Zoſimus lib. III. Rufus Feſt. in fine Breviarii (c. 29.) LINDENBR. Cf. Gibbon. T. VI. p. 75. not. 109. W.

Perſae praeter ſperata priores.] Aſtum Saporis eum fuiſſe docet Libanius in Orat. funebri pag. 324. qui conſulto nomen pacis iniecit, ut Rom. militum animi ea ſpe decepti minuerentur. Cumque Romanos ad pacem omnes propenſos eſſe ſenſiſſet, ipſumque ante omnes Principem dulcedine quietis et otii delenitum eſſe; moras coepit nectere, et interrogationibus ac reſponſis tempus terere, hoc admittendo, illud differendo: eo conſilio ut dum crebrae legationes ultro citroque commeant, alimenta Rom. conſumerentur. VALES.

6. *Perplexas*] captioſas. *Humanorum* humanitatis vel rerum humanarum viciſſitudinis. Illud tamen malim. v. c. 8. init. — *Quae iubet ſi impleverit cum Primatibus Caeſar.* h. e. ſi rectius verba ſtruas, ſi Imperator cum Ducibus faceret, quae Rex iuberet. W.

7. *Salluſtio Praefecto*] Praetorio. *Arinthaeus* Magiſter equitum, XXIV. 1. W.

Mittitur Arinthaeus.] Auctor Chronici Alexandrini ſcribit, Regem Perſarum Sabuarſacium (ſic enim Saporem vocat, cognomento Arſacem) nondum comperto Iuliani interitu, percuſſum gravi

timore, legatum ex Armenia miſiſſe Surenam nomine, qui pacem ſuppliciter poſceret. Quam petitionem cum Iovianus libentiſſime eſſet amplexus, Arinthaeus Patricius cum ſummo imperio miſſus eſt, de pacis conditionibus cum Surena tractaturus. Et induciis tridui datis, tandem pax inter Rom. et Perſas convenit. VALES.

Examinatius] accurstius cf. XXX, 3. *Dies quatuor ſunt evoluti* transierunt. W.

8. *Exabuſus*] Valeſius in Praef. p. LV. ſumi vult paſſive, i. e. malis adulatorum conſiliis deceptus, (desabuſé, detrompé). Non credo: *exabuſus* nihil eſt niſi *abuſus*, idque ponitur, cum aliqua vi tamen, pro *uſus* omnino, uti ab aliis, ita et ab Ammiano XIV, 8. *abuſus multitudine hominum*, inprimis XXIV, 4. ubi eſt *abuſive* i. e. vehementer *incuſſo ariete*. Ad augendam magis adhuc ſignificationem additum τὸ *ex*, nec hoc ſine illius aetatis exemplis, qualia Valeſ. ipſe attulit: *exarmatus — exoneratus — exauctoratus*. cf. Cod. Theodoſ. quibus adde *exambitam regiam* infra XXVI, 7. Nihil aliud igitur dicere vel voluit vel potuit Ammianus niſi hoc: quo temporis ſpatio ſi recte prudenterque uſus eſſet Iovianus. W.

Centeſimo lapide disparatae] Gibbonus P. VI. p. 76. dubitat, an intra quatriduum ſexaginta millium exercitus tantum iter conficere non potuerit. Sed centum lapides ſunt milliaria Germanica viginti, quemadmodum de Mannerti ſententia (V, 2. p. 335.) 70. lapides infra c. 8. quatuordecim aequant milliaria geographica. (Bletterie p. 183. trente lieues.) W.

Pro redemtione noſtra] ut libere nos abire pateretur. W.

9. *Quinque regiones Transtigritanas, Arzanenam, etc.*] Zoſimus lib. III. c. 31. Συνεδόκει δὲ Ῥωμαίους τοῦ τε Βαρδικηνῶν ἔθνους ἐκστῆναι τοῖς Πέρσαις, ἔτι Καρδουήνων, καὶ Ῥημήνων, καὶ Ζαληνῶν τε πρὸς τούτοις. Ita mire variant hoc loco in nominibus. LINDENBR.

Quinque regiones Transtigritanas.] Perſae ingenti proelio in Armenia a Galerio Caeſare ſuperati, Meſopotamiam cum quinque regionibus Transtigritanis reddiderant, ut ſcribit Rufus Feſtus in Breviario. Cur autem Transtigritanae dicantur eſe regiones, ſaepenumero dubitavi. Pleraeque enim earum, Romanis quidem erant cis Tigrim, ut patet ex lib. 21. ubi Sapor traiecto Tigri Beſabden in Zabdicena una e Transtigr. regionibus ſitam, oppugnat. Arzanene quoque trans Nymphium ſita eſt, non trans Tigrim, teſte Procopio in lib. 1. et 2. Perſic. et in lib. 3. de aedificiis. Ad haec Corduene ad Orientem erat fontibus fluvii Tigris, teſte Ptolemaeo. Quare Romanis in Corduenem euntibus nil opus erat Tigrim traiicere. Neque Ammianus noſter cum ad Iovinianum Corduenae Satrapam mitteretur, Tigrim ſe traieciſſe dicit in lib. 18. Denique Petrus Patricius in illa pace, quae inter Rom. et Perſas inita eſt, qua Perſae v. gentes Transtigritanas reſtituerunt, cautum fuiſſe tradit, ut Tigris utriusque Imperii limes eſſet. Non ergo trans Tigrim erant illae regiones, ſed potius circa aut ſupra Tigrim. *Quod quidem Rufus Feſtus egregie confirmat hiſce verbis: *Pace facta Meſopotamia eſt reſtituta: et ſuper ripam Tigridis limes eſt confirmatus: ut quinque gentium trans Tigridem conſtitutarum ditionem aſſequeremur.** [Transtigritanae ergo erant hae V. regiones non Romanis, ſed Perſis.] VALES.

Arzanenam] Sic etiam nominat Petrus Patricius in Excerptis legationum, ubi has v. Transtigritanas regiones ſic enumerat: ὥστε κατὰ τὸ ἀνατολικὸν κλίμα τὴν ἐντηλυνὴν μετὰ σωφηνῆς καὶ Ἀρζανηνὴν μετὰ Καρδοχηνῶν καὶ ζαβδικῆς Ῥωμαίους ἔχειν, καὶ τίγριν τῆς ἑκατέρας πολιτείας ὁροθέσιον εἶναι. Arzanenam Theophylactus quoque vocat, et Procopius in 1. et 2. lib. Pers. Sed in lib. 3. de aedificiis ἀρξανηνὴν appellat; quemadmodum et Menander Protector in lib. 8. Hiſt. pag. 103. Agathias in 4. ἀρξιανηνήν. A Strabone ἀράξηνή appellatur Armeniae regio, et πεδίον ἀράξηνὸν ſic dictum ab Araxe fluvio, quem Barbari Etas nominant, teſte Theophylacto in lib. 3. cap. 6. Socrates in lib. 7. cap. 18. Azazenam eam regionem videtur vocare: [*Aſarzanaenam* codex Colbertinus vocat, *Arſarzanenam* codex Pithoei. Eutropius in libro VI. *Tigranocertam civitatem Arzianenae nobiliſſ.* vocat. VALES.

Arzanenam] ab urbe Arzen ſic nominatam, ad Armeniam pertinentem, Mannert. V, 2. 225. — *Moxoenam* itidem Armeniae Chiliocomo conterminam, idem p. 226. W.

Zabdicenam.] Petrus Patricius ζαβδικὴν appellat, Zoſimus III, 31. βαβδικηνὴν mendoſe pro ζαβδικηνήν: ζαβδαῖον χωρίον vocat Sozomenus in lib. 2. cap. XI. Zerabden eius caput. VALES.

Zabdicenam] ad utramque Tigridis ripam in Meſopotamia ſitam. Mannert l. c. p. 306. — *Rehimenam*, incognitam. Mannert p. 226. W.

Corduenam.] Καρδουηνὴν vocat Petrus Patricius et Zoſimus. Sic etiam Rufus Feſtus de Traiano: *Carduenos*, inquit, *et Marcomedos obtinuit.* *In Notitia Imperii Rom. equites et *Cordueni* et *Cardueni* promiſcue dicuntur. Xiphilinus in Traiano τὰ Καρδηνῶν ὄρη appellat. Sane Gordyeni olim Carduchi dicebantur, teſte Strabone ac Stephano Byzantio. VALES.

Corduenam] Armeniae regionem, hod. *Kurden*, Mannert V, 2. p. 225. — *Niſibin* urbem munitiſſimam, ter fruſtra a Perſis obſeſſam. *Singaram* XVIII, 5. XX, 6. *Caſtra Maurorum* XVIII, 6. W.

10. *Procopii*] cui, quippe cognito, purpuram Iulianus praerogativam quaſi futuri imperii, partemque exercitus tradiderat XXIII, 3. W.

11. *Alienandis*] tradendis. W.

Reverti ad noſtra praeſ. Romana.] Scribendum eſt *Romani*, ut Accurſius edidit. Pactus enim erat Iovianus, ut V. regiones Transtigritanae cum XV. caſtellis dederentur Perſis una cum poſſeſſoribus et omni inſtrumento: Niſibis vero et Singara absque incolis traderetur: atque ut ex illis XV. caſtellis Romani, quibus id libitum eſſet, ad alia Rom. caſtella migrare ſinerentur. VALES.

12. *Ratione gemina*] duas ob cauſſas. *Principis* Iuliani, XXIII, 3. *Chiliocomum*, fertilem illam Mediae regionem. *Vivus caperetur* quinque annis poſt XXVII, 12. W.

13. *Quo ignobili decreto.*] *Ammianus lib. 27. c. 12. *pudendam pacem:* Agath. lib. 4. p. 131. *ignominioſas pactiones* vocant.* Eutropius lib. XI. c. 17. *ignobilem pacem* vocat. Fuerit licet, ita tamen neceſſum fuit, a Iuliano male conſlabellatum ignem ſopire. Oroſius lib. VII. cap. 31. *Foedus cum Sapore Perſarum Rege etſi parum putant dignum, ſatis tamen neceſſarium pepigit.* Socrates Hiſt. Eccleſ. lib. II. cap. 19. Gregor. Nazians. in Iulian.

Orat. 2. pag. 304. LINDENBR. V. omnino *la Bletterie* dissertationem de hac pace additam vitae Ioviani Gallice conscriptae Par. 748. p. 212. ff. W.

[*Nevitta et Victor ex parte nostrorum, et Mellobaudes.*] In Codice Colbertino scribitur: *Remora, et Victor ex parte nostr. et Bellovaedius.* In veteribus libris MSS. Ammiani, quos legit P. Pithoeus, *Remora* quoque reperitur, ut ipse sua manu ad latus Ammiani sui adnotavit: quamquam *Remoram* nomen viri proprium invenire usquam non memini. *Nevitta* quidem heic locum habere non valet, sub Iuliano Magister armorum et Consul: qui de Magistro militum Tribunus postea fieri non potuit. Sed nec Mellobaudes vel Mallobaudes locum heic habet, Rex Francorum, et ex Tribuno Armaturarum Comes Domesticorum.] HADR. VALES.

Remora et Bellovaedius.] Haec nomina nusquam alibi occurrunt. Locus dubio procul corruptus, eam etiam ob causam, quod Persae quatuor, Romani non nisi tres dedisse obsides dicuntur. W.

CAPVT VIII.

1. *Specie humanitatis*] humanorum c. 8. *Latenter* (oppositum sequenti *aperte*, ergo *singuli) progressi*, ut quid iis factum esset, ignoraretur. *Ut diximus paullo ante* c. 6. W.

2. *Momenta periculorum*] vitae discriminum. — *Semet quisque reliquis anteponens* alius alium occupans, retrudens. — *Multa et terribilia* πολλὰ καὶ δεινά. — *Cratibus temere* subitaria opera et negligenter *textis* compaginatis. *Diversa* alia *versantes* machinantes. W.

5. *Prope Hatram venimus.*] Hatrae dicitur hoc opidum in Tabula Itineraria Peutingerorum, non longe a fluvio Tigri. Dio in lib. ult. τὰ ἄτρα appellat. Sic enim in Ms. codice exaratum erat, ex quo nuper Dionis Fragmenta edidimus. Opidum Traiani et Severi Principum obsidione memorabile. De Traiano quidem id refert Dio in lib. 68. c. 31. quamquam ibi τοῖς ἀγαρηνοῖς vitiose perscriptum est pro ἀτρηνοῖς. VALES.

Hatram venimus vetus oppidum.] Stephan. Ἄτρα, πόλις μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος. Eius urbis situm describit Herodianus lib. III. c. 9. ἦν δὲ πόλις ἐπ' ἄκρας ὑψηλοτάτης ὄρους, τείχει μεγίστῳ καὶ γενναίῳ περιβεβλημένη, πλήθει ἀνδρῶν τε τοξοτῶν ἀκμάζουσα. Vid. Xiphilin. in Severo Lib. LXXV. c. 10. p. 410. LINDENBR. Cf. Mannert. V, 2. p. 334. W.

6. *Adusque lapidem septuagesimum*] milliar. geogr. 14. *Inveniri* Gronov. et Ernest. operarum vitio invenirE. W.

Abrotanum et absinthium.] In Editione Rom. *et in Ms. Tolos.* [ac Colb.] *abrotonum* scribitur rectius. Sic enim Graeci vocant. De absinthio, quo abundat Assyria, Philostratus in 1. de vita Apollonii: ἡ χώρα δὲ ἡμῖν ἡ ἐπὶ βαβυλῶνος ἀψινθίου πλήρης οὖσα. VALES.

Abrotonum (Stabwurzel) *Absinthium* (Wermuth). W.

**Et Dracontium.*] Dracontion describitur a Theophrasto libri 7. Hist. plant. capite XI. ari species ita dicta, quod caulem habeat

inſtar pellis draconia varietate quadam interpictum. Vulgo Serpentina dicitur. Male in Gloſſis *ſel terrae*, δρακόντειος βοτάνη redditur. Nam ſel terrae Centaurium eſt.* VALES.

Draconitium] Dracunculus (Schlangenkraut). — *Triſtiſſima* miſella, viliſſima. — *Mactatis camelis*, quorum carnibus etiamnunc in illis regionibus veſcuntur. W.

7. *Dux Meſopotamiae Caſſianus.*] cf. Ind. W.

Mauricius pridem ob hoc miſſus.] Zoſimus in libro 3. c. 32. idem ſic narrat: μαυρίκιον μὲν τῶν λοχαγῶν ἕνα τροφὴν ἐκ νισίβιος ἀγαγεῖν ἐκέλευσε τῷ στρατοπέδῳ, ἀπαντῆσαι δὲ μετὰ ταύτης ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ πορρωτάτω. *Mauricium Tribunum alimenta e Niſibi exercitui advehere et quam longiſſime poſſet occurrere iuſſit obviam.* VALES.

Ad Ur nomine Perſicum caſtellum] cuius iam in libris Moſis mentio fit. Männert p. 336. W.

8. *Procopius alter*] hoc additum, ut diſcernatur ab antea memorato c. 7. quem Iuliano ſanguinis vinculo coniunctum aulici Ioviano ſuſpectum fecerant. Confundit Zoſimus III, 35. v. Weſſeling. Obſervatt. p. 107. W.

Militaris Tribunus.] Sic dicuntur Tribuni militum, ad differentiam Tribunorum et Notariorum: et ita in lege un. Cod. Theod. qui a praebitione tironum, et apud Eutropium in Severo. VALES.

9. *Lucillianum ſocerum ſuum*] Filiae, *Ioviani coniugis*, nomen erat *Charito*. Gibbon T. VI. p. 113. ſine dubio e Chryſoſtomo. *Ad otium digreſſum*, reſpicitur ad XXI, 9, ubi a Iuliano remotus dicitur. W.

11. *Malarichum*] Gentilium rectorem XV, 5. *Iovino* v. Ind. I. W.

12. *Breves diffundere concinentes.*] Haec ſcriptura ex coniectura Gelenii profecta eſt. Nam in Editione Rom. perinde ac in codice Regio *et Toloſ.* [ac Colbert.] legitur in hunc modum, *brevis diff. concinentibus.* Unde coniici poteſt, ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe, *rumores quaqua irent breviis diffundere concinentibus.* Sunt autem brevia chartulae ſeu pittacia, quae illi a Ioviano miſſi ſpargere per opida ac provincias iubebantur. HENR. VALESIUS. [Sed magis placet ita ſcribi, *verbis diffundere concinentibus, etc.*] HADR. VALESIUS. Si tamen et haec quatuor alphabeti elementorum omnium transpoſitio probanda eſt, et id tantum agere debuerint, ut verbis diffunderent, non etiam *literis*, quam vocem in τῷ *brevis* latere crediderim. GRONOV.

15. *In corpora ſua neceſſitas erat humana vertenda*] Satis obſcure et quaeſite pro: ſumma neceſſitate coacti fuiſſent carnibus veſci humanis. W.

Ut et armorum pleraque proiicerentur.] Foeda ac miſerabilis facies exercitus Romani amiſſo duce redeuntis: quam optime deſcribit Libanius in Orat. funebri, pag. 325. (Reisk. I. p. 616.) ὡς οὗτοί γε τὰ ὅπλα ῥίψαντες ἐκείνοις ἐχειν, ὥσπερ ἐκ ναυαγίου γυμνοὶ προσαιτοῦντες οἱ πλείους ἐπανῆκαν, etc. *Adeo illi, proiectis armis, tamquam ex naufragio nudi plerique ac mendicantes redierunt. Quod ſi quis dimidiatum clypeum, aut haſtae tertiam partem, aut ocrearum alteram ſuper humeros retulerat, is vero*

Callimachus habebatur. Adde Chryſoſtomum in Orat. 2. de S. Babyla. VALES.

Modius unus farinae] Ad ſummum 25. pondo. *Aureis decem* imperial. 36. *mutaretur* emtus eſſet *ut minus* pretio aequiſſimo. W.

16. *Thilſaphata*] Hodie ſecundum Danvillium *Tellaafar. Ut poſcebat ſollemnitas* mos receptus. W.

17. *Extra urbem ſtativa caſtra poſuit Princeps.*] Conſentit Zoſimus in lib. 3. c. 33. et auctor Chronici Alexandrini. Proinde miror, cur Iohannes Antiochenus in Excerptis, quae adhinc biennio edita ſunt, Iovianum biduo Niſibi commoratum eſſe ſcribat. Paullo poſt ex Mſ. Reg. [et Colbert.] et Editione Rom. ſcribendum eſt: *Ut ingreſſus, Palatio more ſuccederet Principum.* VALES.

18. *Quem — docuimus evaſiſſe*] XXIV, 4. W.

CAPVT IX.

1. *Bineſes*] obſes antea datus a Perſis c. 7. extr. *Promiſſa* deditionem Niſibis. W.

Gentis ſuae ſignum ab arce ext.] In Alexandrino Chronico id ſic relatum eſt: *ὁ δὲ Ἰούνιος ὁ τῶν περσῶν σατράπης ἀπελθὼν ἐν τῇ πόλει κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως, εἰς ἕνα τῶν πύργων σημεῖον περσικὸν ἐπέθηκε. Iunius Perſarum Satrapa permiſſu Imp. urbem ingreſſus, ſignum Perſicum ex quadam turre ſuſtulit.* [Legendum *οὐίνιος*, Vinius, id eſt, *Bineſes* vel *Biniſes* Ammiano.] VALES.

Gentis ſuae ſignum] vexillum. Cf. Zoſimus III, 33. 34. W.

3. *Sabinus fortuna et genere inter municipes clarus.*] Zoſimus: *Σαβῖνος τοῦ βουλευτικοῦ προσατὼς καταλόγου.* LINDENBR.

Hibitam ſtationem intutam.] Eadem eſſe videtur, quae in Tabula Peuting. dicitur Thebeta 18. millibus diſtans ab urbe Niſibi: et inter Epiſcopos Meſopotamiae, qui Nicaeno Concilio ſubſcripſere, Iacobus Hebetenſis commemoratur. *Sed Iacobus Niſibites vel Niſibitenſis ſcribi debet, ex Gennadio aliisque.* VALES.

Provinctarum muro.] Plane ut Zoſimus, qui *προτείχισμα* dixit lib. III. c. 33. *ἐδεήθησαν ἱκετεύοντες μὴ στερηθῆναι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τοῦ προτειχίσματος.* Sic Iordanes in Hiſtor. Goth. *Getas quaſi murum regni ſui contra ceteras gentes ſtatuit.* Pentadius in tumulo Hectoris in Catalect. Poet. vet. p. 178. Scalig.

Defenſor patriae, iuvenum fortiſſimus Hector,
Qui murus miſeris civibus alter erat.

In altercatione Hadriani:

Quid eſt miles? murus imperii. LINDENBR.

Obice] Antiquiores editt. habent ſine ſenſu *obiiſſe.* Valeſius meminiſſe oblitus Guil. Canteri, qui in novis lectionibus V, 8. iam ſua aetate *obices* repoſuerat. W.

4. *Coronam*] auream, quam imperium auſpicantibus principibus offerre provinciae ſolebant. W.

Silvanus q. cauſarum defenſor.] Hunc Comitem et Decurionem appellat auctor Alexandrini Chronici: καὶ ἐξελθὼν πρὸς αὐτὸν Σιλβανὸς κόμης τὴν ἀξίαν καὶ πολιτευόμενος τῆς αὐτῆς πόλεως, προσέπεσε τῷ βασιλεῖ δεόμενος μὴ παραδοῦναι τὴν πόλιν πέρσαις. ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν αὐτὸν, ὁμωμοκέναι γὰρ ἔφασκε καὶ μὴ βούλεσθαι δόξαν ἐπιόρκου λαβεῖν, etc. *Et egreſſus Silvanus Comes, et Decurio Niſibenus ad Principis genua affuſus oravit, ne Perſis Niſibin tradere vellet. Quod cum perſuadere non poſſet, (aiebat enim Imp. ſe iuramento obſtrictum eſſe, etc.)* VALES.

Confidentius] licentius. W.

5. *Procul ab eorum Manibus pelleretur*] non eodem, quo illi, loco lepelienda. W.

Turba flebilis poſtes penatium amplexa vel limina.] *Val. Flaccus lib. 4. Argonaut. v. 373. *Ultima tum patriae Tydeus dedit oſcula ripae.* Vid. Ovid. lib. Triſt. vel de Ponto.* Rutil. Claudius lib. 1. v. 43. (Poet. minor. T. v. p. 85. Wernsd. W.)

Crebra relinquendis infigimus oſcula portis,
Inviti ſuperant limina ſacra pedes. LINDENBR.

6. *Furabantur*] raptim colligebant. W.

7. *Tu hoc loco Fortuna* cet.] Idem Trebellius Pollio in xxx. tyrannis IX. ſic effert: *nimis Fortuna ſibi indulgendum putavit. Diſſlantibus procellis rempublicam* undique eam agitantibus. W.

Conſummando iuvent.] Sic honeſte et verecunde dixit Marcellinus, cum ob maieſtatem Auguſti culminis inconſummatum nollet aperte dicere. Eſt igitur figura, quam Graeci εὐφημισμὸν dicunt. Qua uſus eſt etiam Demoſthenes in Orat. adverſus Leptinem, ubi ampliſſima munera olim ab Athen. civitate quibusdam publice data commemorat. τότε μὲν γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν καὶ γῆς ηὐπόρει καὶ χρημάτων, νῦν δὲ εὐπορήσει. δεῖ γὰρ τοῦτο λέγειν καὶ μὴ βλασφημεῖν. *Tunc enim civitas noſtra et agris, et pecuniis abundabat: nunc vero abundabit: hoc enim ſatius eſt dicere quam male ominari.* VALES.

8. *Ad medullas usque bonorum pervenit*] ſummo quemque patriae amantem dolore affecit. W.

Dum extimeſcit aemulum poteſtatis.] Eutropium imitatus videtur Marcellinus, qui ſic ait de Ioviano c. 17. *Sed dum aemulum Imperii veretur intra Orientem reſidens, gloriae parum conſuluit.* VALES.

Gallias et Illyricum.] Scribendum videtur, *per Gall. et Illyricum verſat, quosdam ſaepe ſubl. tentaſſe.* VALES.

Amictu] velamento XIX, 11. praetextu. W.

Niſibi prodita, quae iam inde, etc.] Severus quidem hac urbe recepta gloriari ſolebat, ſeſe eam Syriae propugnaculum reddidiſſe. πρόβολον αὐτὴν τῆς συρίας πεποιῆσθαι. Sed Dio eam urbem plurimorum et bellorum ſimul, et damnorum cauſam fuiſſe Imperio Rom. prodit. Ceterum ex quo a Ioviano Perſis dedita eſt, a Rom. recuperari non potuit, teſte Zoſimo et Agathia. Cives quidem ipſi maxima pars Amidam ſe receperunt, cuius urbis ſuburbanum Iovianus eis incolendum dedit, ut ſcribit Zoſimus et auctor Alex. Chronici. Chryſoſtomus in Orat. 2. de S. Babyla contra Gentiles, Niſibin vocat propugnaculum orbis Romani: ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ὥσπερ τεῖχος ἦν ἀῤῥαγὲς, etc. VALES.

Niſibi prodita, temere tradita *quae iam inde a Mithridatici regni temporibus — viribus reſtitit maximis.* Romanis coepit innotescere ſub Lucullo. cf. Dio Caſſ. xxxv, 7. Zoſim. III, 32. omnemque urbis hiſtoriam vide ap. *Mannertum* V, 2. p. 295. W.

9. *Numquam enim ab Urbis ortu inveniri poteſt.*] Eutropius X, 17. eadem verbis non multum differentibus, quae hiſtoriae illuſtrandae cauſa adſcribam: *Uno a Perſis atque altero proelio victus* (Iovianus) *pacem cum Sapore neceſſariam quidem, ſed ignobilem fecit, multatus finibus ac nonnulla Imperii Romani parte tradita: quod ante eum annis* MCIIXX. *fere, ex quo Romanum Imperium conditum erat, numquam accidit.* Rufus Feſtus c. 29. *Tanta reverentia Romani nominis fuit, ut a Perſis prius ſermo de pace haberetur, ac reduci confectus inedia exercitus ſineretur, conditionibus, quod numquam ante accidit, diſpendioſis Romanae Reip. impoſitis.* Falluntur autem, quod Imperii Rom. fines ante hanc ignobilem Ioviani pacem mutatos atque reſtrictos negant: qui error ut craſſus nimis, ſic nemini in Hiſtoria Romana mediocriter verſato ignotus eſſe poteſt. Meliore itaque iudicio Zoſimus: nam et is licet in Ioviani invidiam multa ſcribat, Perſidis tamen terminos ad illa usque tempora immotos tantum dicit. Eum operae pretium erit videre Hiſtor. lib. III. c. 32. LINDENBR.

Numquam enim ab urbis ortu.] Hoc Marcellini dictum Caſaubonus in Notis ad Spartianum in Hadriano c. 5. et poſt (*ante* W.) eum Lindenbrogius ad hunc locum falſi arguunt. Exemplum enim Hadriani et Aureliani obiicit Caſaubonus, et Diocletiani, qui Rom. Imperii limitem a meridie ſupra Aegyptum artavit teſte Procopio. Sed quis non videt horum Principum, et Ioviani longe diſſimilem eſſe cauſam? Illi enim ſapienti conſilio regiones quasdam, quas ſine magno ſumptu et incommodo tueri non poterant, citra foedus ullum dimiſerunt, at Iovianus turpi pactione quaſi victus, redemptionis loco provincias pop. Rom. Perſis tradidit. Verum itaque eſt, quod Marcellinus noſter et Eutropius cum Ruſo Feſto aſſerunt, numquam ab Urbe condita Ducem ullum Rom. pactione inita provincias hoſtibus concelliſſe. Quo maxime pax illa Ioviani plena dedecoris et infamiae fuit, quantumvis eum excuſare Chriſtiani tentaverint, ut Gregorius Naz. in Philipp. 2. Auguſtinus in lib. 4. de Civitate Dei cap. 29. et in lib. 5. cap. 21. Itaque recte Zonaras id foedus indecorum, et indignum nomine Rom. fuiſſe dicit: *κἀκεῖνος δεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τοῖς πέρσαις ἐσπείσατο οὐ προσηκούσας ῥωμαίοις σπονδὰς ἐξ ἀνάγκης πεποιηκώς.* Et Agathias in lib. 4. ait Iovianum omnibus modis feſtinantem ex hoſtico digredi, et numquam ſatis cito ſe in provincias pop. Rom. venturum eſſe credentem, turpem et ignominioſam ac damnoſam Reip. pacem feciſſe. VALES. Tangit hunc locum et Caſauboni de eo iudicium Freinshemius ad Florum III. 3. GRON.

10. *Triumphi ſunt denegati.*] Valerius Maximus lib. II. cap. 8. num. 4. et 5. (ubi vide Kappium. W.) LINDENBR.

11. *In extremis caſibus icta cum dedecore foedera.*] Sic optime ex Mſ. nam quod in vulg. eſt, *cum ductore f.* non placet. Hoc primum; nunc reliqua ex Eutropio X, 17. adtexam: *Quin etiam legiones noſtrae, ita et apud Caudium per Pontium Teleſinum, ita et in Hiſpania apud Numantiam, et in Numidia*

ſub iugum miſſae ſunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, ſi foederis neceſſitatem, eum integrum fuit, mutare voluiſſet, ſicut a Romanis omnibus his bellis, quae commemoravi, factum eſt. Nam et Samnitibus, et Numantinis et Numidis confeſtim bella illata ſunt, neque pax rata fuit. Vid. Livium lib. IX. Flor. lib. I. cap. 16. lib. II. cap. 18. lib. III. cap. 1. LINDENBR.

Poſtquam] etiamſi. W.

12. *Cum Iuliani ſupremis*] cinere. Utrumque et ſuprema et cineres iunguntur cap. ſeq. — *Ut ſuperſtes* vivus *ille mandarat* XXIII, 2. W.

In ſuburbano Tarſenſi.] Vide Libanium in Orat. funebri, pag. 331. Gregorius in Philipp. 2. Iuliani cadaver praeeuntibus mimis, et ludionibus ſcurriliter mortuum deridentibus Tarſum eſſe delatum ait: quod non per contumeliam factum eſſe putandum eſt, ſed ex more veteri, de quo Agellius in lib. 20. cap. 2. et Suetonius in Veſpaſiano, et ibi Caſaubonus. Memorabile eſt, quod ait idem Gregorius in Carmine de Virginitate, Iuliani cadaver in tumulo quaſi ebullire viſum eſſe.

Οὗ θεόθεν πληγέντος, ἐπεὶ μόθον ἤρατο χριστῷ,
Θερμὸν ἔτι ζείουσα κόνις, μέγα θάμβος ἀλιτροῖς.

Idem dicit in Oratione 21. de laudibus Athanaſii pag. 394. VALES. Cf. Zoſimus III, 34. W.

13. *Viſus eſt ſubito purpuratus.*] vide infra XXVI, 5. W.

CAPVT X.

2. *Sphaeram aeream form. in ſp. poli.*] Sic fere imagines Imperatorum pingi ſolebant: ut docet Baſilius Seleuciae Epiſcopus in Sermone 1. de Adam his verbis: ὥσπερ οἱ τὰς τῶν βασιλέων ἀποβλέποντες εἰκόνας, τῇ τῶν χρωμάτων λαμπρότητι μαρμαρυγὰς ἀφιείσας, ἁλουργίδα μὲν τὸ τῆς θαλάσσης ἀποστίλβουσαν ἄνθος, διάδημα δὲ τοῖς φέγγεσι τῶν λίθων ἀστράπτον, χεῖρα δὲ τῷ σφαιροειδεῖ σχήματι τοῦ κόσμου τὸν κύκλον τοῖς δακτύλοις φέρειν νομιζομένην, ἐκπλήττονται μὲν, etc. *Ut qui imagines Impp. adſpiciunt, quae colorum fulgore praeſtringunt oculos, chlamydem quidem purpuream marino flore collucentem, diadema autem lapillorum lumine coruſcans, manum denique, quae orbem terrarum in modum ſphaerae formatum digitis geſtare creditur; haerent attoniti, etc.* VALES. Supra lib. XXI. cap. 14.

Sidera cometarum, ſuper quorum natura ratiocinantes Phyſici variant.] Vid. Achil. Stat. Alexandrin. in Arati Phaenom. cap. περὶ κομητῶν pag. 102. Stob. in Eclog. Phyſic. cap. 26. *Seneca Natur. Quaeſt. lib. ult.* Apul. de Mundo, Theophylact. Simocat. lib. VII. pag. 339. LINDENBR. Adde Plin. H. N. II, 23. (25.) extr. W.

3. *In unum ſtellis mult. congregatis.*] Quae Democriti et Anaxagorae fuit opinio, qui cometam nil aliud eſſe dicebant, quam concurſum errantium ſiderum, teſte Ariſtotele in lib. 1. Meteor. et Diogene in Anaxagora. Sed hanc ſententiam refutat Seneca in lib. 7. Nat. Quaeſt. Sequens autem opinio cometas ex halitu

ſicciore terrarum naſci, Ariſtotelis eſt, et Peripateticorum, ut Speri apud Theonem in Aratum pag. 120. Poſtrema omnium opinio hic relata, (eaque proxime ad veritatem accedens. W.) Pythagoram habet auctorem, teſte Ariſtotele, et Plutarcho in lib. 3. de Placitis Philoſophorum. VALES.

Quarum ortus — humanis mentibus ignorari.] Recentiores tamen computare didicere. W.

4. *Flagrante* media, alias adulta *hieme.* — *Cuius originem docuimus ſupra.* XIV. 8. W.

5. *Exornari ſepulcrum ſtatuit Iuliani in pomoerio ſitum itineris.*] De hoc ipſo ſepulcro Zoſimus lib. III. c. 34. καὶ τοῦτο μὲν (Iuliani corpus) εἰς Κιλικίαν ἀπενεχθὲν, ἔν τινι Ταρσοῦ προαστείῳ βασιλικῇ ταφῇ παρεδίδοτο, καὶ ἐπίγραμμα προσεγράφετο τῷ τάφῳ τοιόνδε·

ΙΟΥΛΙΑΝΟC ΜΕΤΑ ΤΙΓΡΙΝ ΑΓΑΡΡΟΟΝ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ
ΑΜΦΟΤΕΡΟΝ ΒΑCΙΛΕΥC Τ' ΑΓΑΘΟC ΚΡΑΤΕΡΟC Τ' ΑΙΧΜΗΤΗC.

Aliter Cedrenus pag. 253. Τὸ δύστηνον σῶμα ἀπεκομίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐτέθη ἐν λάρνακι πορφυρᾷ κυλινδροειδεῖ, ἐν ᾗ ἐπέγραψεν ἐλεγεῖον τόδε·

ΚΤΔΝΩ ΕΠ' ΑΡΓΥΡΟΕΝΤΙ, ΑΠ' ΕΥΦΡΗΤΑΟ ΡΟΑΩΝ
ΠΕΡCΙΔΟC ΕΚ ΓΑΙΗC ΑΤΕΛΕΥΤΗΤΩ ΕΠΙ ΕΡΓΩ
ΚΙΝΗCΑC CΤΡΑΤΙΑΝ, ΤΟΔΕ ΙΟΥΛΙΑΝΟC ΛΑΧΕ CΗΜΑ,
ΑΜΦΟΤΕΡΟΝ ΒΑCΙΛΕΥC Τ' ΑΓΑΘΟC, ΚΡΑΤΕΡΟC Τ' ΑΙΧΜΗΤΗC.

Idem Epitaphium apud Zonaram quoque exſtat. Ceterum cum Zoſimo conſentit, et cadaver Tarſum perlatum, in proaſtio ibi ſepultum dicit. LINDENBR.

Exornari ſepulcrum ſt. Iuliani.] Idem tradit Zonaras his verbis: ἐξ ἀντιοχείας δὲ εἰς ταρσὸν γεγονὼς, καὶ τὸ μνῆμα κοσμήσας τοῦ ἰουλιανοῦ ἐπανήει. Idem Iuliani cadaver Tarſo Conſtantinopolim poſtea allatum eſſe ſcribit, quod confirmat Cedrenus. VALES.

Cydnus gratiſſimus amnis.] Curtius lib. III. c. 4. *Cydnus non ſpatio aquarum, ſed liquore memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens puro ſolo excipitur, nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alveum turbent; itaque incorruptus, idemque frigidiſſimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus, ubique fontibus ſuis ſimilis in mare evadit.* LINDENBR.

**Non Cydnus gratiſſ. amnis et liquidus.*] Idem dicit Dio in Tarſica I. initio, et pag. 401 et 402. puriſſimas eius fluvii aquas fuiſſe teſtatur, adeo ut Tarſenſes, ſi forte Cydnus per urbem ſuam turbidior fluxiſſet, indignari ſolerent: aquam enim Cydni puriſſimum non bibere ſolum, ſed etiam cernere cupiebant.* VALES.

Gratiſſimus] Wakefieldius ad Lucret. V, 176. malebat *clariſſimus*, Horatium exprimi putans Epiſt. II, 2, 120. ERF.

Praeterlaberetur Tiberis.] Sic primus emendavit Gelenius, cum in Editione Rom. et Bononienſi legeretur *praeterlaberet.* In codice Regio, [et Colbert.] ſcriptum reperi *praeterlaberit Ty-*

beris. Ego vero non dubito, quin legendum ſit *praeterlambere*, ſupple *deberet:* ſic enim loquitur Marcellinus in libro XVII. cap. 2. *Moſa fluvius praeterlambit.* Certe in Editione Auguſt. legitur *praeterlabere.* VALES.

Divorumque veterum monumenta praeſtringens.] Mauſolea enim Imperatorum erant in campo Martio iuxta ripam Tiberis. De Mauſoleo quidem Auguſti id notiſſimum eſt ex Strabone in lib. 5. et Suetonio, ac Tacito in lib. 3. Annalium, ubi de Piſone loquitur: *Mari ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo Caeſarum applicuerat.* Sed et ſequentium Principum fere omnium ſepulcra ibidem fuiſſe, Scriptores Aug. Hiſtoriae teſtantur. VALES. Si Mauſoleum et campum Martium modo haec reſpiciunt; ubi Mauſoleum Hadriani? GRON.

6. *Procopius Notarius et Memoridus*] in Illyricum et Galliae cum mandatis miſſi c. 8. *Lucillianus*, ſocer nimirum Imperatoris, *Mediolanum*, uti iuſſus erat, *ingreſſus*. . .*Seniaucho* XV, 4. *Valentiniano* poſtea Imperatore. *Malarichus*, quem in Iovini locum Magiſtrum militiae per Gallias ordinaverat. W.

7. *Tamquam in alto gentis ſilentio*] Idem fere quod paullo poſt: *nondum firmatis omnibus.* — *Extra calcem, ut dicitur, procurrebat,* Translatio ducta a linea vel ſulco in circo ducto, ubi equi currusque decertaturi conſiſtebant; ergo: intra fines iuſtos ſe non continuit, immoderatius egit, et *ex Actuario rationibus ſcrutandis* (Rechnungsexaminator) *incubuit* rationes exegit cupidius. W.

Ex actuario ratiociniis ſcribendis] Corrupte retro Editiones, *ex Auctuario ratiociniis ſcribendis*, qui idem error in Eutropio olim fuit, lib. IX. c. 9. *Acturio quodam machinante dolum.* ἀντὶ τοῦ *Actuario.* At recte Aut. Vict. de Caeſ. 33, 13. *Tantum Actuariorum, quorum loco Attitianus habebatur, in exercitu factiones vigent. Actuarii* in veteri Gloſſ. vocantur ὑπομνηματογράφοι: quorum ut officia diverſa, ſic nomina quoque. Ut *Actuarii ratiociniis ſcribendis*, id eſt, qui ratiocinia numerorum ſive caſtrenſium, ſive palatinorum et comitatenſium pertractant. L. 5. C. de erogat. mil. ann. L. 5. C. de Caſtrenſ. pecul. *Actuarii equorum curulium civitatum diverſarum.* L. 7. C. de numer. Actuar. *Actuarii ſarcinalium Principis iumentorum.* Ammian. lib. XV. aliique, de quibus in libris legalis ſcientiae mentio frequens. LINDANBR.

Ad militaria ſigna confugit] tamquam ad aſylum? Zoſimus III, 35. addit ad *Batavorum.* — *Quemdam* (contemtim) *medium* e medio. W.

8. *Capita ſcholarum ordo caſtrenſis appellat.*] Scholae militares multae erant: et quidem Iuſtiniani Imp. undecim, L. fin. C. loc. cond. Qui iis adſcripti erant, dicebantur *ſcholares.* L. 34. Cod. Theod. de erog. milit. ann. Harmenop. lib. IV. Tit. 12. §. 28. eorumque Praepoſiti *Capita ſcholarum*, eodem modo ut *Capita contuberniі*, apud Veget. de Re mil. lib. II. cap. 8. et 13. De his optime Agathias lib. V. ἐκ τῶν ταγμάτων ἐκείνων οἱ ἐς τὸ δημεφεύειν τε καὶ διανυκτιφεύειν ἐν τῇ αὐλῇ ἀποκέκφιντο, οὓς καὶ σχολαφίους ἀποκαλοῦσιν. οὗτοι δὲ στφατιῶται μὲν ὀνομάζονται, καὶ ἐγγφάφονται τοῖς τῶν καταλόγων βιβλίοις, εἰσὶ δὲ οἱ πολλοὶ ἀστικοί τε καὶ φαιδφοείμονες, καὶ μόνον οἶμαι ὄγκου τοῦ βασι-

λείου ἕνεκα, καὶ τῆς ἐν ταῖς προσόδοις μεγαλαυχίας ἐξευρημένοι, etc. Ammian. lib. XIV. c. 7. §. 9. *Solisque ſcholis iuſſit eſſe contentum palatinis et Protectorum, cum ſcutariis et gentilibus.* Corippus African. de Laudib. Iuſtini, lib. III. v. 157.

Ornata eſt Auguſta domus, iuſſuque regentis
Acciti proceres omnes, ſchola tota palati eſt
Iuſſa ſuis adſtare locis. LINDENBR.

Capita ſcholarum.] Horum mentio fit in lege paen. Cod. Iuſt. de erogat. milit. ann. Porro Capita ſcholarum ſunt, quos Capita contuberniorum vocat Vegetius in lib. 2. Contubernium enim in armata militia idem eſt ac ſchola: ſic ſcholas idem Vegetius pro contuberniis poſuit ſeu manipulis, in lib. 2. cap. 21. Non enim pro centuriis ſumi poſſunt. Centuriis quippe praeerant Centuriones, quos Centenarios ſua aetate dictos eſſe teſtatur Vegetius. Cum igitur legio in cohortes, hae in centurias, centuriae in contubernia diſtributae olim fuerint, ac cohortibus quidem Tribuni, Centuriones ſeu Centenarii centuriis, contuberniis vero Capita contuberniorum Praepoſiti, ſequitur Capita ſcholarum eosdem eſſe ac contuberniorum Capita. At Lindenbrogius multa hic de Scholaribus congeſſit, quae profecto nihil ad hunc locum faciunt. Alii enim ſunt Scholares, de quibus in ſuperioribus libris affatim dixi. Eodem modo Capita officiorum dicuntur in lege 4. Cod. Theod. de extraord. et ſord. et in lege 2. Cod. Iuſt. de proximis ſacr. ſcrin. VALES.

9. *Vitalianus, qui multo poſt auct. Comitis dign.*] Vitalianus Comes rei militaris, a Gratiano miſſus eſt in Illyricum: ubi agente eo, duae manus Gothorum, quarum alteri praeerat Fritigernus, alteri Alatheus et Saphrax, cum Galliis et Italiae imminerent, eo neceſſitatis Gratianum adduxere, ut iis Pannoniam et ſuperiorem Moeſiam, quo a Galliis abſcederent, conceſſerit, ut ſcribit Zoſimus, in lib. 4. c. 34. Id autem contigit Gratiano V. et Theodoſio Augg. Coſſ. anno Domini 380. paullo antequam Athanaricus a Gothis expulſus ad Theodoſium ſe reciperet. Zoſimus l. c. hunc στρατηγὸν βιταλιανὸν vocat, ἄνδρα τοῖς πεπονηκόσι πράγμασι κατ' οὐδὲν ἀρκέσαι δυνάμενον. VALES.

10. *Aſpuna*] cf. Weſſeling. Itineraria p. 144. W.

11. *Ancyram*] „Ibi reliquit Valentinianum. Ancyrae dedit L. 2. Cod. Theodoſ. de raptu et matrimonio ſanctimonialium virginum XV. Kal. Mart.“ Reineſius. W.

Varroniano filio ſuo admodum parvulo] Imperatores veniam quidem aetatis filiis vel Caeſaribus ſaepe a Senatu exoraverant; infantis hoc primum exemplum fuit. W.

12. *Dadaſtanam, qui locus Bithyniam diſtinguit et Galatas.*] Weſſel. Itiner. p. 142. Mannert VI, 3. p. 75. W.

13. *Fertur enim recenti calce cubiculi, etc.*] Sozomenus lib. VI. cap. 6. Oroſius lib. VII. cap. 31. *Cum in cubiculum quoddam novum ſeſe recepiſſet,* (Iovianus) *calore prunarum et madore parietum nuper calce illitorum aggravatus et ſuffocatus, octavo demum menſe, quam imperare coeperat, vitam finivit.* Hieronymus Epiſt. ad Heliodor. *Iovianus guſtatis tantum imperialibus bonis factore prunarum ſuffocatus interiit.* Quo fati genere conſimili Q. Lutatius Catulus etiam interiit: de quo Appianus de Bello civili lib. I. c. 74. Κάτουλος ἐν οἰκήματι νεοχρί-

στῳ τε καὶ ἔτι ὑγρῷ καίων ἄνθρακας, ἐκὼν ἀπεπνίγη. *Vell. Paterc. lib. 2. c. 22. [Diodor. Sic. Fragm. libri xxvii. Tomo x. Bip. p. 204. W.] Zonaras in Ioviano p. 24. Εἰς δαδάστανά τε καταλύσας, αἰφνίδιον τετελεύτηκεν, ὡς μὲν ἔνιοι συνεγράψαντο, ἀρτιφυεῖς μύκητας ἐληλητηρίους φαγών· ἦν γὰρ λιτὸς περὶ δίαιταν· ὡς δ' ἕτεροι, χειμῶνος ὄντος, ἐν οἰκήματι κατέδαρθε νέον ἐμπεπλασμένῳ κονίᾳ. καὶ διὰ τὸ τοῦ ψύχους πολὺ ἀνθράκων ἀναφθέντων ἐντὸς, ἀτμὶς ἐκ τῆς κονίας πυρουμένης ἀνεδόθη πολλὴ, καὶ δι' αὐτῆς ἀπεπνίγη κοιμώμενος, μηδ' αἰσθόμενος τῆς πνιγμονῆς, ἐξ οἴνου καρηβαρῶν. *Dadaſtanis repente obiit, cum (ut alii ſcribunt) recentes fungos venenatos comediſſet: vili enim victu uſus eſt: ut alii, cum hiberno tempore in conclavi tectorio recens inducto obdormiſſet. Nam cum ob frigoris acrimoniam carbonibus intus accenſis magnus vapor e calce aeſtuante extitiſſet, eo dormiens ſine ſenſu mortis ſuffocatus eſt, vino gravis: multo enim mero uſus eſſe fertur.* LINDENBR. Cf. Tzſchuck. ad Eutrop. x, 18. p. 810. W.

Fertur enim.] Ita quidem Socrates in lib. 3. Sozomenus in 6. Victoris Epitome, aliique narrant, ſed Zonaras quosdam ait ſcripſiſſe, Iovianum comeſtis fungis recentibus venenatis necatum eſſe: cui conſentit vetus Auctor apud Suidam in Ἰοβιανός. Quin etiam Chryſoſtomus in Homilia xv. in Philippenſes, venenata potione exſtinctum eſſe Iovianum palam affirmat: eiusdemque filio Varroniano prae imminentium diſcriminum metu alterum oculum erutum eſſe. Adeo invidioſum erat ac periculoſum, Auguſti filium, et Nobiliſſimum quondam nominatum fuiſſe. Verba Chryſoſtomi ſunt haec: ἕτερος πάλιν ὁ μετὰ τοῦτον ὑπὸ ἐληλητηρίων ἀνῄρητο φαρμάκων, καὶ τὸ ποτήριον ἦν αὐτῷ οὐκέτι πόμα, ἀλλὰ θάνατος, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν ἐξωρύττετο φόβῳ τῶν μελλόντων, οὐδὲν ἠδικηκώς. Poſtremo Marcellinus noſter annon ſatis aperte ſignificat proximorum inſidiis ſtrangulatum eſſe Iovianum? cum dicit: *Cumque huic et Aemiliano Scipioni vitae exitus ſimilis contigiſſet, etc.* Aemiliano enim domi ſuae quieſcenti noctu vis illata eſt, ut refert Cicero pro Milone: eique C. Carbo Trib. pl. vim attuliſſe eſt exiſtimatus, teſte eodem Cicerone in lib. 9. Ep. 21. et Fulvius Flaccus, teſte Plutarcho in Gracchis. VALES.

Extuberato capite periſſe ſuccenſione prunarum immenſa] ex quo loco *Beckmannus, Geſch. d. Erfindd.* B. v. *v. Schorſteinen* S. 425. canales iſtos ſumarios veteribus ignotos fuiſſe colligit. W.

Ex colluvione ciborum avida cruditate diſtentus.] Indigeſtionem vocant Medicorum filii. W.

Deceſſit anno actatis triceſimo et tertio] octo menſium Imperator, v. Reitemeier ad Zoſimum III, 35. Quae ſubiiciuntur de aeque incerta Scipionis Aemiliani morte, ſubindicare videntur ſuſpicionem Ammiani de violenta Ioviani morte. W.

Aemiliano Scipioni.] Livius Epitom. lib. LIX. Velleius Paterc. lib. II. Valerius Maxim. lib. VIII. cap. 15. §. 4. LINDENBR.

14. *Incedebat motu corporis gravi*] non ſine dignitate. W.

Diu nullum indumentum.] Idem ſcribit Cedrenus: ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν εὐμήκης, ὡς μηδὲ ἓν τῶν βασιλικῶν ἱματίων ἁρμόζειν αὐτῷ. VALES.

Aemulari malebat Conſtantium] quam Iulianum? W.

15. *Chriſtianae legis ſtudioſus et nonnunquam honorificus*] Antiochiae ſtatim omnia Iuliani edicta contra Chriſtianos abrogavit, veteremque ornatum Eccleſiis reddidit. Philoſtorg. VIII, 5. — *Perpenſius* nonniſi exploratae fidei *iudices* magiſtratus omnino *electurus*. Vide omnino la Bletterie Vie de Iovien Par. 1748. Gibbonum P. VI. p. 100. ſſ. W.

Vino venerique indulgens.] Eadem de Ioviano tradit Zonaras XIII, 14. ὁ μὲν Ἰοβιανὸς εὐσεβὴς ἦν περὶ τὸ δόγμα καὶ ἀγαθοθελὴς, οἴνου δ' ἥττητο καὶ ἀφροδισίων. καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀναδρομὴν εὐμήκης, καὶ γραμμάτων οὐκ ἄπειρος. *Iovianus quidem religioſus fuit erga Chriſtianam fidem, et benivolus. Vino tamen, venerique indulgens. Procerus ſtatura, nec litterarum expers.* VALES. Cf. Aurel. Victor in epit. 44, 4. W.

16. *Adipiſci non potuit aliud.*] Iovianus quidem Varronianum patrem ſibi in Conſulatu collegam adſciſcere decreverat: ſed eo, dum iter faceret, mortuo, Varronianum filium ſuum ſibi collegam adiunxit: ut docet Themiſtius in Orat. Conſulari, quam Cal. Ianuarii Ioviano in urbe Ancyra Conſulatum ineunti dixit. Sed quia locus ille Themiſtii corruptus eſt, hic eum, ut ex Mſ. legendus eſt, apponam. ποιεῖται γὰρ αὐτὴν βασιλείας ὁ μὲν ἄθλον, ὁ δὲ προοίμιον· κοινὸν δὲ ὑμῖν καὶ τὸ ἄθρουν τῆς εἰς τὰ ἀμείνω προόδου. ἄμφω γὰρ οὐδὲν προελπίσαντες, σὺ μὲν αὐτοκράτωρ ἐξ ἰδιώτου, ὁ δὴ δὲ ὕπατος, ἐφ' ἕτερον τῆς ὁρμῆς γεγενημένης. *Hunc enim (honorem Conſulatus) alter veſtrum imperii praemium, alter primordium facit. Sed et utrique veſtrum ſubita et repentina ad maiorem ſtatum provectio communis eſt. Cum enim neuter id antea ſperaſſet, tu ex privato Imperator, hic Conſul eſt factus, cum in alterum animus propenderet.* VALES. *Aliud* alterum. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXVI. C. I.

Prope aberat ab eo Ammianus, ut calamum hic poneret, partim, quod, quam lubricum eſſet res ſua aetate geſtas vere atque libere ſcribere, intelligeret, *(pericula veritati ſaepe contigua)* partim, quod nollet *inſcitiae vulgari* ſeſe accommodare, et iudicium ſubire *examinatorum intempeſtivorum*, aulicorum inprimis, qui, ſi quis hiſtoricus bonum dictum, quod *Principi* forte *in coena* exciderat, vel eorum, qui *ad Urbani Praetoris officium convenerant*, (eum deduxerant munus auſpicantem) nomen aliquod praeteriiſſet, in magno ſcilicet ſcelere ponere ſolerent. Idem fere formidantes veterum nonnulli, dum viverent, *cognitiones actuum variorum ſtylis uberibus explicatas* pleniorem ſui ſeculi hiſtoriam edere, ipſo *Cicerone* teſte, noluerunt. Sed, pergit, veri nominis hiſtoria *diſcurrit per negotiorum celſitudines* reſpuitque *minutias illas*, quas ſectari omnes non minoris ſtultitiae eſſet, quam *volitantia per inane corpuſcula, atomos*, velle numerare. Similis locus XIV, 11. extr. W.

1. *Referre a notioribus pedem.*] Sic loquitur Solinus in Epiſtola ad Adventum: cuius quidem Solini phraſes Graeculus noſter ſaepe uſurpat, ut obſervavi. VALES.

Ad Urbani Praetoris officium.] Praetoris officium illud proprie dicitur, cum Praetor, quo primum die Magiſtratum inierat, (id autem tunc temporis fiebat Kal. Ian.) ab Honoratis deducebatur et plebeiis officii cauſa. Sic Plinius in lib. 1. Epiſt. (Epiſt. 5.) ad Voconium Romanum: *Ipſe me Regulus convenit in Praetoris officio*: et Spartianus in Hadriano: *Praetorum et Conſulum officia frequentavit.* Eratque haec ſingularis ambitio Praetorum et Conſulum, ut quamplurimi et honoratiſſimi viri ad officium ſuum accederent. *Quo admirabilior eſt Traiani Principis moderatio, de quo haec ait Plinius in Gratiarum actione c. 76 *Ipſius quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus aliquis magnusque Conſul ſub bono Principe incedere videretur.* Haec ambitio a Magiſtratibus ſaecularibus tranſiit tandem ad Eccleſiae Sacerdotes, qui ut plurimi et honoratiſſimi viri officio ſuo, id eſt, ordinationis ſuae caerimoniis intereſſent, valde ambiebant, et ſportulas ſeu munera mittebant abſentibus, Magiſtratuum more: ut teſtatur Ruricius in Epiſtola ad Aeonium Epiſcopum XIV. lib. 1.* VALES.

[*Obituque intervallato breve tempore Principum.*] Ut ſenſus conſtet, legendum omnino eſt: *Obituque intervallato trium brevi*

tempore Principum. Nam intra breve tempus, nimirum intra triennium et menſes quatuor ac dimidium tres Imperatores obierant, Conſtantius, Iulianus, Iovianus. Conſtantius quidem III. Nonas Octobres Tauro et Florentio Coſſ. anno Chr. 361. Iulianus A. Iuliano A. IV. et Salluſtio Coſſ. anno Chr. 363. et Iovianus in ſuo Conſulatu, A. Chr. 364. die XVII. Februarii.] VALES. Niſi ex ſimilitudine literarum, quibus terminatur verbum *intervallato*, interciderit vox iisdem literis conſtans, et idcirco non repetita, *obituque intervallato toi brevi tempore principum.* GRON.

Obitu intervallato] ſe invicem excipiente. W.

4. *Nomen praeſtringebatur Equitii*] levi mentione facta. W.

5. *Procul iacebat* aberat *per Illyricum* annonae militari praefectus. Dicitur autem, uti monet Erneſtius, optimis quibusque auctoribus *iacere* pro morari aliquo in loco, deliteſcere. W.

Diebus decem.] Deceſſit quidem Iovianus Aug. XIII. Cal. Mart. teſte Eutropio L. X. c. 18. ſeu 17. menſis Februarii, ut Socrates dicit. Valentinianus vero Imp. renuntiatus eſt v. Cal. Martias, ut Idatius in Faſtis, Socrates in lib. 4. Marcellinusque teſtantur. Quare ab obitu Iouiani ad Valentiniani inaugurationem X. omnino dies interſunt, ſi utrumque terminum incluſeris, et bis VI. Cal. numeraveris: fuit enim annus ille biſſextilis, teſte Marcellino noſtro. Res clarior fuerit, ſi a die 17. Februarii ad 26. computaveris, quo levatus eſt Valentinianus, non autem 25. ut perperam ait Scaliger in Notis ad Euſebii Chronicon num. 2381. Hic autem annus erat Natalis Dominici 364. quem biſſextilem fuiſſe caeleſtis motus ratio demonſtrat. VALES.

6. *Exitialis poſtea Magiſter Officiorum*] XXX, 2. 5. *Ut Pannonii* populares igitur Valentiniani. W.

7. *Videri*] conveniri. *die ſecundo* poſtero. W.

Biſſextum intercalarem diem *Februarii.* Nomen inde ductum, quod quarto quoque anno dies *ſextus* ante Kal. Martias *bis* numerabatur. — Cf. Gibbon. T. VI. p. 119. W.

Biſſextum vitans Februarii.] De biſſexto ſic Matt. Blaſtaras: *Τὸ τοῦ Βισέκτου ὄνομα ῥωμαϊκόν ἐστι, δηλοῦν τὸ δὶς ϛ. αἱ γὰρ ῥωμαϊκαὶ λέξεις, ἀντὶ τοῦ δ. τὸ β. προσλαμβάνουσι. λέγεται δὲ οὕτω, διὰ τὸ δὶς εἶναι ἓξ τὰς ὥρας τῆς προστιθεμένης τῷ Φεβρουαρίῳ ἡμέρας καὶ δὶς ϛ. τῆς νυκτός. ἥτις κατὰ τετραετίαν εἰώθει ἀπαρτίζεσθαι τοῦ περισσεύοντος τεταρτημορίου τῆς ἡμέρας καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, εἰς μίαν ἡμέραν τηνικαῦτα συντιθεμένου. ἥτις καὶ προστέθειται τῷ Φεβρουαρίῳ, ὡς εἶναι τότε τὰς τούτου ἡμέρας.* Infauſtum vero biſſextum Rei Rom. ſaepius fuiſſe, etiam Macrobius notat Saturnaliorum lib. I. cap. 13. LINDENER.

Biſſextum vitans Februarii menſis tunc illuceſcens.*] Non modo huncce diem Romani infauſtum putabant, ſed etiam totum annum, quo biſſextus fuerat. Auguſtinus Epiſtola 119. ad Ianuarium, ridet eos, qui ſuperſtitioſe dicere ſolebant: *Non plantem hoc anno vineam, qui biſſextus eſt. VALES. Ab hac ipſa tamen ſuperſtitione, quam Hipponenſis irridet epiſcopus, non immunis fuit Merſeburgenſis, Dithmarus Lib. VII. p. 226. ed. meae. W.

8. *Menon et Euctemon.*] Mſ. *Memon et Euct.* Legendum *Meton et Euct.* Et ita recte in veterib. Servii codicibus Aeneid. 3. vocatur: nam in recenti Editione locum corrupere. Diodorus Siculus

Siculus lib. XII. c. 36. ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις Μέτων ὁ Παυσανίου μὲν υἱὸς, δεδοξασμένος δ' ἐν ἀστρολογίᾳ ἐξέθηκε τὴν ὀνομαζομένην ἐννεακαιδεκαετηρίδα. Ab hoc Metone annus Metonis nomen invenit, de quo plura in opere arduo lof. Scalig. de Emendatione temp. lib. II. LINDENBR.

Meton] Sic repoſui pro *Menon* iubente Diodor. Sic. XII, 36. Auſonio Ep. 2. p. 437. Floridi, Pithoeo in Adverſar. p. m. 121. W.

Euctemon.] Huius meminit Plinius in lib. 18. cap. 25. In Indice quidem eius libri Eutemon perſcribitur, in ipſo capite Eudaemon. Vitruvius quoque in lib. 9. cap. 7. eum inter celebres Aſtrologos recenſet: *Siderum et occaſus et ortus, tempeſtatumque ſignificatus Eudoxus, Euctemon, Callippus, Meto, Philippus, Hipparchus parapegmatorum diſciplinis invenerunt.* Ubi mendoſe legitur, *Eudaemon, Calliſtus, Melo.* [Pro *Menon* autem codex Colbertinus *Memon* ſcriptum habet: alii *Meton* praeferunt Vitruvium ſupra laudatum ſecuti.] VALES.

Polo percurſo ſignifero.] Verior Scaligeri emendatio, *poli percurſo ſign.* LINDENBR.

Polo percurſo ſignifero.] Nihil hic opus erat emendatione Scaligeri. Nam Lucanus in lib. 3. perinde dixit v. 253.

Aethiopumque ſolum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli. VALES.

Si a II. *particula elatus arietis.*] Dubitari merito poteſt, cur ſecundam potius arietis quam primam dixerit partem. Dionyſius quidem Petavius, vir undecumque doctiſſimus, in lib. 2. cap. 2. Uranologii, ſcribit Marcellinum in 2. parte arietis cardinem verni aequinoctii videri ponere, idque ex veteribus Aſtrologis, Eudoxo, Euctemone, et Metone. Atque id ita vir ille doctiſſimus ibidem explicat. Antiqui circulos in LX. partes dividebant. Ergo ſingulis Dodecatomoriis imputabantur partes V. quarum unaquaeque partes habebat ſeu gradus hodiernos VI. Itaque octavus ſignorum gradus ad 2. partem pertinebat. Hoc ſibi velle Marcellinum non quidem affirmat, ſed coniicit tantum vir nunquam ſine honore nominandus: cuius coniecturae equidem, ut debeo, multum tribuo: vix tamen in animum inducere poſſum, tantam ſubtilitatem in hoc loco contineri. Nam Marcellinus de ſpatio anni vertentis hic agit, non de cardine Solaris circuitus Zodiaci. Annum autem a cardine ſeu puncto, ſeu aequinoctiali, ſeu ſolſtitiali incipere nihil neceſſe eſt. Igitur exempli gratia 2. particulam arietis pro quovis determinato initio anni poſuit. Etenim ut ait Macrobius in Somnium Scipionis lib. 2. cap. XI, annum Solis vocamus non ſolum a Cal. Ian. usque ad easdem Cal. ſed et a ſequente poſt Cal. die usque ad eumdem diem, et a quocumque cuiuslibet menſis die in diem eumdem reditus, annus vocatur. Et Theo in Arati Phaenomena: ὅταν γὰρ ἀφ' οὗ τις ἄρξηται σημείου ἢ χρόνου, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἔλθοι, ἐνιαυτὸς ἐστί. VALES. Hoc idem ſenſiſſe Marcellinum liquido patet ex adiecto *verbo tenus* i. e. exempli cauſa, ſed ut aſſolet, doctius efferre voluit, ut ſe aſtronomicam circulorum in particulas quasdam diviſionem non ignorare faceret palam. W.

9. *Horis ſex*] quibus addenda quaedam, quae vocamus, *minuta.* W.

10. *Squalida* obſcuriori, vaga et incerta *diverſitate confundat.* Similem locum vide infra c. 5. W.

Autumnalis menſis inveniatur quandoque vernalis] Solin. cap. 1. *Cum haec ſic forent conſtituta, modusque intercalandi interdum cumulatior, interdum fieret inminutior, vel omnino diſſimulatus praeteriretur, nonnumquam accidebat, ut menſes, qui fuerunt hieme transacti, modo in aeſtivum, modo in autumnale tempus inciderent.* LINDENBR.

Autumnalis menſis inveniatur quandoque vernalis] quod factum reapſe aliquando, ut vindemia in vernum tempus incideret. W.

11. *Circumverſio curſus annui.*] Ita codex Colbertinus. Edd. aliae, *circumverſio anni*, aliae, *converſio curſus anni*. Vid. Hadr. Valeſ. praef. p. LV. W.

12. *Cum in Sacerdotes poteſtatem transtuliſſent intercalandi.*] Ipſiſſima paene verba apud Solin. c. 1. *Translata in Sacerdotes intercalandi poteſtate: qui plerumque gratificantes rationibus publicanorum pro libidine ſua ſubtrahebant tempora, vel augebant* LINDENBR.

Publicanorum] qui vectigalia publica redemiſſent. W.

13. *Ex coepto.*] Sic pro *excepto* ſcripſit Hadr. Valeſ. quem vide in praef. p. LXIII. W.

Quibus abolitis Octavianus Aug. Graecos ſequutus.] Primus accuratae huius correctionis auctor Iulius Caeſar exſtitit. Octavianus autem annum a D. Iulio ordinatum, ſed poſtea negligentia conturbatum atque confuſum, rurſus ad priſtinam rationem redegit. Sueton. lib. 1. cap. 40. lib. II. cap. 31. Vide Iul. Solin. cap. 1. Macrobium Saturnal. lib. 1. cap. 14. LINDENBR.

CAPVT II.

2. *Ut vir ſerius*] Infra XXIX, 6. princeps ſerius, quem ibi Valeſius opponit *communi* (mediocri, medio XXI, 16.) quo ſenſu et Mamertinus Paneg. in Iulian. c. 12. uſurpat. W.

3. *Mox princip. habitu circumd. et corona.*] Scutoque pedeſtri impoſitus, ut ſcribit Nicephorus Calliſtus in lib. XI. cuius verba quia ex optimo ſcriptore mihi videntur hauſta, hic adducere placuit: *βουλῇ τοῦ στρατοπέδου παντὸς καὶ τῶν τὰς μεγάλας διεπόντων ἀρχὰς, καὶ μάλιστα Δατίου τοῦ πατρικίου ἐκ γαλατίας διαμενυσαμένου, Σεκούνδου τε τοῦ ἐπάρχου καὶ Ἀρινθαίου τοῦ στρατηγοῦ καὶ γλαίφου (τῶν δομεστίκων δ' οὗτος ἡγεῖτο) εἰς τὸ βασιλεύειν αἱρεῖται. καὶ δὴ τὰ σύμβολα περιθέμενον, καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος (ὡς ἔθος) ὀχούμενον στρατὸς ἑδεῖτο κοινωνὸν τῇ ἀρχῇ προσλαβεῖν. Suffragiis exercitus et eorum qui ſummas dignitates gerebant, maxime Datiani Patricii, et Secundi Praefecti Praet. et Arinthaei Magiſtri militum, et Dagalaiphi Domeſticorum Comitis Valentinianus eligitur Imperator. Qui cum inſignia Imperii accepiſſet, et ex more ſcuto impoſitus eſſet: univerſus exercitus rogare coepit, ut collegam Imperii adſciſceret.* VALES. *Corona* diademate. W.

Quas novit potuit excogitare dulcedo.] Quid cauſae fuerit, cur Caſtellus Editionis Rom. ſcripturam interpolaret, equidem non video. Nonne enim recta erat haec lectio? *Laudibus amplis quas novitatis pot. excitare dulcedo:* quo modo et Reg. codex [et Colbert.] et Auguſtana habet Editio. VALES. *Quas novitatis potuit excitare dulcedo,* quae accumulari novitatis gratia in principes ſolent. W.

Alterum] non alium, ſed ſecundum, collegam Imperii. W.

4. *Deſpectorum*] qui ſpe potiundorum honorum excidiſſent, *Documento recenti* Ioviani. W.

5. *Ut Princeps fiducia plenus.*] Sic primus edidit Gelenius, cum in Rom eamque ſecutis Editionibus legeretur, *in Principis fiducia pleni.* At in exemplari Regio ſcriptum reperi, *ni Principes fid. pleni:* et ſuperſcriptum ex coniectura, *ut Princ.* *quemadmodum in Toloſano ſcriptum eſt.* Ego vero, ſi quid meae ſententiae eſt, ita ſcriptum malim, *vi Principis fiducia pleni,* [uti legitur in Mſ. Colbert.] VALES. Sed et Pricaeus ad Apuleium exigit, ut ſcribatur *propere.* GRON.

6. *Fortiſſimi provinciarum defenſores* (ad gratiam captandam, alias commilitones) *veſtras virtates,* more illius aetatis abstracto poſito pro concreto: vos tam egregie meritos. W.

7. *Quod erat igitur in manu poſitum veſtra.*] Vocem cordatam Imperatoris ſtrenui Valentiniani Aug. cum conſortem ſuum eligere vellet, hanc ponit Theodoretus lib. IV. cap. 5. Τμέτερον ἦν, ὦ στρατιῶται, βασιλέως οὐκ ὄντος, ἐμοὶ δοῦναι τῆς βασιλείας τὰς ἡνίας· ἐπειδὴ δὲ ταύτην ἐδεξάμην ἐγὼ, ἐμὸν λοιπὸν, οὐχ ὑμέτερον, τὸ περὶ τῶν κοινῶν διασκοπεῖσθαι πραγμάτων. LINDENBR.

Splendide] non ſine laude. W.

8. *Concordiae viribus totis, per quam res minimae convaleſcunt*] Salluſt. in Iugurth. c. 10. *Concordia parvae res creſcunt, diſcordia maximae dilabuntur.* LINDENBR.

9. *Diligenter ſcrutanti temperamentum.*] Huic Gelenii coniecturae ſcripturam codicis Regii [et Colbert.] *ac Toloſ.* et Editionis Rom. equidem multum antepono: *Dabit enim, ut ſpero, fortuna conſ. adiutrix bon. quantum eff. et conſ. poſſum, diligenter ſcrutantibus temperatum.* Id eſt: Dabit enim nobis fortuna diligenter inquirentibus, ut ſpero, moderatum et ſobrium collegam. In Editione Rom. ne quid diſſimulem, excuſum eſt *temperatim:* ex quo P. Caſtellus ineptam hanc ſcripturam excuderat, *diligenter perſcrutari temperantiam.* VALES. Gelenii commentum aptius videtur praecedenti: *mearum partium eſt.* W.

Non modo in imperio, verum etiam in priv. rat. alienum ad amicit. etc.] Sumpſit id Marcollinus ex Cicerone in Epiſtola I. ad Q. fratrem.* VALES.

Alienum ad amicitiam, cum iudicaverit quisquam prudens, adiungere.] *Cicero de Amicitia c. 22. *Quum iudicaris, diligere oportet; non, cum dilexeris, iudicare.* Publ. Syrus in Mimis: *Honeſtius eſt, cum iudicaveris, amare, quam, cum amaveris, iudicare.** Nicoclis autem praeceptum eſt, apud Stobaeum Serm. 213. Δεῖ χρίναντας φιλεῖν, οὐ φιλήσαντας χρίνειν. *Quod alii ex Theophraſto laudant. Plutarch. περὶ φιλαδελφίας. *Seneca Epiſt. 3.* *Praepoſtere officia permiſceni, qui contra praecepta Theophra-*

ſti, cum amaverint, iudicant, et non amant, cum iudicaverint. Pub. Rutilius Lupus de Figur. lib. 1. c. 6. *Theophraſtus dicitur dixiſſe, prudentis eſſe officium, amicitiam probatam appetere, non appetitam probare.* LINDENBR.

10. *Ob nuncup. Aug. debita.*] Mos erat Principibus Romanis, ut ſimulatque Auguſti a militibus nuncupati erant, donativum eis erogarent, quo militum benevolentiam conciliarent ſibi: idque etiam Auguſtorum filii, cum in Imperium quaſi hereditario iure ſuccederent, nihilo minus obſervabant, ut de Commodo ſcribit Herodianus in lib. 1. Hoc donativum recentior Latinitas Auguſtaticum dixit. Sic Marcellinus Comes in Chronico, Paulo ſolo Conſule: *Auguſtatico,* inquit, *ſuo dudum Anaſtaſius militibus praeſtito, donativum quoque hoc fratre Conſule tribuit.* Quinquennalibus etiam ac decennalibus, quod haec quaedam quaſi renovatio erat Imperii, ut ſcribit Dio, donativum militibus Principes erogabant: ſingulis ſcilicet aureos quinque: quem ſollemnem Principum morem tandem Iuſtinianus abolevit, ut tradit Procopius in Anecdotis pag. 108. De hac conſuetudine loquitur Libanius in Orat. in Ellebichum pag. 526. (Reisk. II. p. 2.) ubi cauſam ſeditionis illius Antiochenae Theodoſii Aug. temporibus hanc affert: *χρημάτων ἐδέησε βασιλεῖ πρὸς τὴν τῶν ὅλων σωτηρίαν· καὶ μάλιστα δὴ τῷ μὲν εἰς ἔτος δέκατον, τῷ παιδὶ δὲ πέμπτου τῆς βασιλείας προϊόντος. νόμος δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις χρόνοις χρυσὸν ἰέναι παρὰ τῶν κρατούντων τοῖς στρατιώταις εἰς χεῖρας. Principi ob neceſſitates imperii pecunia opus fuit, maxime cum ipſi quidem decimus, filio autem quintus imperii annus procederet: quo tempore ſolent Imperatores aurum militibus largiri.* Ex quo interim loco annus ſeditionis Antiochenae colligitur: Valentiniano ſcilicet III. et Eutropio Coſſ. qui fuit annus Natalis Dominici 387. hoc enim anno Arcadii quinquennalia acta eſſe Marcellinus Comes Idatiusque teſtantur. VALES.

CAPVT III.

1. *Veneficos, qui tum rareſcebant*] Leges enim graviſſimas in eos ſanxerat *Conſtantius,* L. 6. Cod. Theod. *Confutatos* convictos. W.

2. *Efficaciter*] cupidius, ſtudioſius (XXI, 12). *Iuliani promotus arbitrio* XXIII, 1. W.

In amphitheatrali curriculo.] Sic et Accurſius et Geleniua ediderunt. At in Editione Rom. legitur, *in amphitheatrali circulo,* * ut lib. XXXI. cap. 10.* quod fortaſſe rectius eſt. Nam curriculum de amphitheatro quomodo dici poſſit, non ſatis capio. In Regio codice ſcriptum inveni *amphith. curriculo.* [*In Toloſano codice legitur etiam *curriculo.* Sed hoc leve et minimi momenti. Illud potius notatu dignum, Magiſtratus olim Rom. in medio amphitheatro capitalia iudicia exercuiſſe, et in fontes animadvertiſſe: cuius ſeveritatis exemplum retulit Marcellinus in libro XV. c. 7. de Leontio loquens Praef. Urbi: alterum exemplum affert Socrates in libri 7. capite 13. de Oreſte Praefecto Auguſtali, qui Hieracem quemdam comprehenſum, ut ſeditioſum, publice in theatro torqueri praecepit: et in capite 14. de eodem Oreſte.* VALES. *Circulo* unice verum putat Erneſtius. W.

Undatim coeunte plebe.] Sic loquitur Oroſius in libri 6. capite 21. *Ita omnes ad experientiam belli deciſionemque foederis undatim gentes commovebantur.* VALES.

3. *Hilarium aurigam convictum atque confeſſum, vixdum pubeſcentem filium ſuum veneſico.*] Infames valde erant agitatores circenſes veneficii ſuſpicione. Nam ut in curſura vincerent, tanta concertatio eorum erat, ut etiam magicis imprecationibus artibusque malis adverſariorum equos impedire conarentur. Hieronymus in Vita Hilarionis: *Hic igitur* (Italicus) *aemulo ſuo habente maleficum, qui daemoniacis quibusdam imprecationibus et huius impediret equos, et illius incitaret ad curſum, venit ad B. Hilarionem, et non tam adverſarium laedi, quam ſe defendi obſecravit, etc.* De iisdem iterum Ammianus lib. XXVIII. c. 1, *Marcianus quidam et Euſaphius omnes clariſſimi arceſſiti in crimen, quod eiusdem conſcii veneficii aurigam fovere dicebantur Auchenium.* Idem c. 4. *Ad aurigam confugit audentem omnia praelicenter, eumque ut veneficum curat urgeri.* Arnobius adverſ. Gentes lib. 1. pag. 32. *In curriculis equos debilitare.* Vid. Raevard. Var. lib. 5. cap. 13. Contra hos aurigas veneficos ſcripta eſt in partem Conſtitutio Valentin. Theodoſ. Arcad. Impp. quae eſt L. 9. C. de maleſ. et mathem. LINDENBR. Cf. Cauſabonum ad Vopiſci Saturninum Scr. H. A. T. II, p. 720. et Miſc. Obſſ. novas T. 1. p. 8. W.

Confugit ad ritus Chriſtiani ſacrarium.] Gloſſar. *Sacrarium, ἱερὸν, θυσιαστήριον.* Ut de Germano, qui ad altare perfugium fecerat, apud Theophylactum Simoc. lib. VIII, ἠκηκόει Μαυρίκιος τῶν περάτων τοῦ θυσιαστηρίου κάτοχον τὸν Γερμανὸν γεγονέναι. De hoc ritu iam olim ad Hiſtoriam Longobard. quaedam a me notata ſunt aliaque ad LL. Germanor. mox edenda. LINDENBR.

4. *Tempore ſecuto*] vide XXVIII, 1. *Modo non per ſyngrapham* prope iuſto, eoque ſcripto pacto. W.

5. *Hoc genere*] Hac opima mercede. *quo iactum eſt* uti vulgo ferebatur. Variat enim orationem Ammianus, obſcuriusque illud *iactum* idem eſt, quod in praecedentibus *crebrior fama vulgarat.* Edit. Gryphiana *iactatum.* W.

Per ſilices] cf. XIV, 6. — *Trahit agmina ſervulorum.* cf. ſi lubet, *Horatii Maenam* mannis terentem Appiam etc. Epod. 4, 14. W.

Duillium accepimus veterem.] Livius Epit. lib. XVII. Florus lib. II. cap. 2. Valer. Maximus lib. VII. cap. 6. Cicero in Catone c. 13. LINDENBR.

CAPVT IV.

1. *Tota conſilia tamquam ſibi pl.*] Hunc locum praeclare mihi videor reſtituiſſe. Nam cum in codice Reg. [et Colbert.] ac Toloſ. et Editione Rom. legi comperiſſem, *tota conſilia quam ſibi placentia*, ſic corrigendum eſſe exiſtimavi, *tuta conſilia quam ſibi placentia ſecuturus:* id eſt *tuta potius quam ſibi placentia:* quod loquendi genus familiare Graecis, et Marcellino noſtro non infrequens eſt, ut ſupra adnotavi. HENR. VALES. Mſ.

habet *consilia quam sibi,* Id est, magis quam, Graeco more, ut libro XVI. cap. 12. *cito quam considerato cursu.* libro XX. cap. 4. *iussa morte oppetere quam.* Eodem libro cap. 7. *multis acceptis quam illatis vulneribus.* libro XXVII. cap. 3. *Libenter* pro *libentius.* Item *sanguinis avidi quam praedarum.* libro XXVIII. cap 4. *Expedit peregrinos iure interficere quibuslibet, quamquam rogatis ad convivium excusare.* Legendum puto, *quam rogatos ad convivium excusare.* Pro magis quam. OISELIUS. Petrus Pithoeus, qui eumdem codicem Ammiani, quem Oiselius Valentiae evolverat, idem etiam notat ad oram Ammiani sui hunc ipsum locum. *Tanquam sibi placentia: quam* (inquit) vett. libri μᾶλλον ut saepe alias. HADR. VALES. *Tota* oppolita *sibi soli placentibus,* ergo omnium. W.

Si tuos, inquit, amas Imp. optime, habes fratrem.] Cedrenus in Valentiniano, pag. 254. Μετὰ δὲ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπεί τινες ἠξίουν συγκοινωνὸν προσειληφέναι τῆς βασιλείας, ἔφη· Λήψομαι ὃν ἂν ἐθέλω κοινωνόν. Πρὸς ὃν Δαγαλάϊφος συγκλητικὸς ἀπεκρίνατο· Εἰ τοὺς σοὺς φιλεῖς, ἔχεις ἀδελφόν· εἰ δὲ τὴν πολιτείαν, σκόπησον ὅτῳ ἂν τὴν ἀλουργίδα περιβαλεῖς. LINDENBR.

Quaere quem vestigas.] Isc. q. *quem vestias.* Id enim est, quod Cedrenus dicit, ὅτῳ ἂν τὴν ἀλουργίδα περιβαλεῖς. LINDENBR.

Quaere quem vestigas.] Laudo acumen Lindenbrogii, qui ex Cedreni auctoritate hunc locum emendandum esse perspexit. Sic vestire dixit Idatius in Fastis: Diocletiano IX. et Maximiano VIII. Coss. *His Coss. deposuerunt purpuram privati effecti Diocletianus et Maximianus: et vestierunt Severum et Maximinum.* Et Themistius in Orat. 13. sub finem: ἠμφίασε ὁμοῦ ὁ γεννήτωρ τό τε ἄστυ τῷ κύκλῳ καὶ τὸν υἱὸν τῇ ἀλουργίδι. VALES.

2. *Asperatus*] tum quidem: immemor enim istius licentiae Magistrum militiae confirmatum sibi servavit. c. 5. W.

3. *Magnitudine urgenti neg. iam sese parare.*] Hunc locum sic primus edidit Gelenius. Sed cum in Editione Rom. et in codice Regio [et Colbert.] *ac Tolos.* scriptum esse vidissem, *magnitudine urgentia negotiorum iam se separari,* levissima mutatione veram ut puto scripturam assecutus sum. Quid enim elegantius et planius hac scriptura? *Magnitudine urgentium negotiorum iam se superari considerans.* VALES.

Quintum Kal. Aprilis.] Vulg. τὸ *quintum* deest. Eaque locutio aliis minus usitata, Ammiano tamen frequens est. Sic lib. XXV. c. 5. §. 2. *Principio lucis sequutae, quae erat quintum Kal. Iulias.* Inf. hoc libro c. 10. §. 15. *Diem duodecimum Kal. Augustas Cos. Valentiniano.* LINDENBR.

Quintum Cal. Aprilis.] Idatius in Fastis et Chronicum Alexandrinum ante diem IV. Kal. Apr. Valentem Augustum a fratre renuntiatum esse scribitur. Sed Marcellino nostro suffragatur Socrates in lib. 4. cap. 1. qui tricesimo post die quam Valentinianus Aug. erat nuncupatus, id factum esse testatur. VALES.

Productum Valentem in suburbanum.] Hoc suburbanum Septimum dicebatur, quod septimo ab urbe Regia milliario abesset. Idatius in Fastis, Ioviano et Varroniano Coss. *Ipso anno,* inquit, *levatus est Valens Aug. Constantinop. in milliario* VII. *in Tribunali a fratre suo Valentiniano die* IV. *Kal. April.* Quae iisdem verbis in Chronico Alexandrino sic referuntur Graece: τούτῳ

τῷ ἔτει ἐπήρθη οὐάλης αὐγούστος εἰς κωνσταντίνου πόλιν ἐν τῷ ἑβδόμῳ ὑπὸ οὐαλεντινιανοῦ αὐγούστου πρὸ δ' καλανδῶν ἀπριλλίων. In eo loco Valens Tribunal illud in quo creatus erat Auguſtus, gradibus marmoreis et ſtatuis ornavit, teſte Themiſtio in fine Orat. 16. quae Philadelphus inſcribitur: πῶς οὐκ ἄτοπον τὴν μὲν ἑσπερίαν ἐφ' ἧς τὴν ἀλουργίδα ἐνῆψαι, περιφανεστέραν ποιῆσαι κρηπῖδι καὶ βήματι καὶ ἀνδριάσι, etc. Unde etiam Tribunal is locus dicebatur, teſte Nicephoro Calliſto in lib. 13. initio, et in lib. 18. cap. 41. Dicebatur etiam Campus, ut ſcribit Theophylactus Simocatta in lib. 8. cap. 12. quia ſcilicet lata ibi planities erat, quemadmodum canit Claudianus in Rufinum lib. 2. v. 348.

Urbis ab Auguſtae tractu, qua vergit in Auſtrum,
Planities vicina patet: (nam cetera Pontus
Circuit, exiguo dirimi ſe tramite paſſus.)

et paullo poſt de Rufino loquens ait v. 382.

Increpat Auguſtum, ſcandat ſublime Tribunal:
Participem ſceptri, ſocium declaret honoris.

Quippe poſt Valentem cuncti fere Impp eo loci coronabantur, ut de Arcadio et Honorio ſcribit Marcellinus Comes, de Leone Victor Turonenſis in Chronico. HENR. VALES.

[*Productum eumdem Valentem in Suburbanum, Auguſtum pronuntiavit.*] Meretur Suburbanum iſtud, in quo quidam graviter erraverunt, a nobis exacte explicari atque deſcribi. A re nomen habuit. Graecis enim Ἑβδομον, Latinis interdum *Hebdomum*, plerumque *Septimum* appellabatur, propterea quod VII. millia paſſuum ab urbe Conſtantinopoli aberat. *Septimium* ſemper Hiſtoria Miſcella mendoſe vocat pro *Septimum*. Sozomenus τὸ Ἑβδομον μίλιον. Faſti Conſulares ſub nomine Idatii a Sirmundo editi *milliarium Septimum* ſemel atque iterum nuncupant: *Septimum ab Urbe milliarium* Marcellinus Comes in Chronico: Suburbanum nomine Hebdomum, προάστειον καλούμενον Ἑβδομον, Procopius in libro 1. de Aedificiis Iuſtiniani. Hebdomi partes erant, *Baſilica Iohannis Baptiſtae* ampliſſima ac pulcherrima, a Theodoſio maiore exſtructa, et capite Praecurſoris Domini noſtri huc ex Bithynia translato honorata: *Campus; Tribunal;* et Palatium *Secundianae*. *Campus* erat lata patensque planities, in qua exercitus explicari, et inſtrui acies poterat. Ibi Arcadius A. milites poſt confectum bellum Eugenianum domum reverſos excepit, priorque ex more Duces ac ſigna ſalutavit. Quippe Imperatores copiis ſuis advenientibus honoris cauſa extra portas occurrere conſueverant. In Campo milites exercebantur: ibi nonnumquam damnati ſupplicio afficiebantur, et eorum capita ibidem erecta oſtentabantur. Ibi et cum alias, tum praecipue VII. Kal. Febru. ſupplicationes fiebant: et Epiſcopus Conſtantinopolitanus lecticae inſidens, comitante Clero et populo, interdum etiam praeſente ipſo Imperatore, ab Urbe ad *Campum* pſallendo procedebat. Campum Scriptores Graeci Latino nomine κάμπον appellitant; et κάμπον τοῦ τριβουναλίου, campum Tribunalis; Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Breviario Hiſtorico capite 11. τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως ὃ Ἑβδομον καλοῦσι, nuncupat, Campum Hebdomi Hebdomumque confundens. Nobiliſſima pars Hebdomi fuit Tribunal excelſum, heic pro temporario perpetuum a Valente A. factum, ſtatuisque et tabulis ac gradibus marmoreis e porphyrite

lapide ornatum: quod adſcendebat Imperator, ut ſtans Ducibus ac Tribunis ſignisque et aquilis circumdatus, de bello et pace milites alloqueretur, ſive ut aliquem ex eorum ſententia Imperii conſortem aut Caeſarem faceret. Ibi igitur Valens a Valentiniano fratre, ibi Arcadius et Honorius fratres alter poſt alterum a patre ſuo Theodoſio, ibi ab Arcadio Theodoſius iunior, a Pulcheria Marcianus, eius demum ſucceſſor Leo Auguſti ſunt appellati. Ibi Baſiliſcus fugato Zenone, Mauricius a Tiberio Conſtantino ſocero, Phocas deſtituto Mauricio, et Leo cedente Michaele ab exercitu Imperatores conſalutati. *Tribunal* iſtud Hebdomi ac ſimul *Campum* adiacentem libro II. in Rufinum Claudianus commemorat: Hiſtorici Graeci Romano nomine, ſed Graeca terminatione Τριβουνάλιον, aut Τριβουνάλιον τοῦ Ἑβδόμου; noſtri nonnumquam et *Tribunalium* appellant: differebatque a *Tribunali* intramurano porphyreticis gradibus exſtructo, quod ante Palatium, nec procul a Curia in 2. regione Urbis poſitum Ammianus Marcellinus in libro XXVII. c. 6. et Zoſimus in rebus Procopii Tyr. IV, 6. memorant; et quod Suidas *Tribunal Palatii*, quidam *Tribunal novemdecim accubitorum*, τὸ Τριβουνάλιον δεκαεννέα ἀκκουβήτων, cognominant: Liutprandus domum altam et pulchram iuxta Hippodromum eſſe ait. De Palatio Secundianis infra dicemus. *Hebdomum* autem ſaepe *Campus*, ſaepe et *Tribunal* promiſcue appellatur: ut ſolent loca celebria nobiliorum partium ſuarum nominibus non raro deſignari. Eadem ratione in Diſceptationis de Baſilicis capite I. et II, olim docui, Gregorium Turonicum Epiſcopum praeter ceteroa Monaſteria nunc *Oratoria*, nunc *Baſilicas*, ſaepe et *Cellulas* a duobus maximis ac praecipuis cuiusque Coenobii membris vocaviſſe.

Hebdomum ſive Septimum ab urbe Conſtantinopoli millia paſſuum ſeptem ſemper abfuiſſe, unde et nomen acceperit, nec umquam pomoerio Urbis incluſum eſſe conſtat: mirum ut ſit Petrum Gillium hominem doctum et diligentem aliter ſenſiſſe, et quosdam recentiores in errorem induxiſſe. Certe Valentinianus, *cum veniſſet Conſtantinopolim, productum Valentem in Suburbanum* (hoc eſt in Hebdomon) *Auguſtum pronunciavit, et in eodem vehiculo ſecum reduxit:* ſicut ſcribit Ammianus Marcellinus in libro XXVI. Qua de re Idatius, ſeu quivis alius ita loquitur in Faſtis, *Levatus eſt Valens A. Conſtantinopoli in miliario* VII. *in Tribunali a fratre ſuo Valentiniano. Suburbanum* igitur, et *miliarium Septimum* una res erat: *Milinrium* inquam VII. ab urbe Regia Conſtantinopoli, ſuo Tribunali inſtructum, in Chronico Alexandrino Ἑβδόμον nominatum. Eiusdem Idatii de Arcadio verba ſunt haec: Merobaude II. et Saturnino Coſſ. *Levatus eſt Arcadius A. Conſtantinopoli in Miliario* VII. *in Tribunali a Theodoſio A. patre ſuo:* quem Marcellinus Comes *a patre ſuo Theodoſio A. conſortem imperii* VII. *ab Urbe miliario coronatum* dicit; Chronicum Alexandrinum in Tribunali Hebdomi, ἐν τῷ Τριβουναλίῳ τοῦ Ἑβδόμου. Quod igitur uni eſt *miliarium Septimum*, alteri *Tribunal Hebdomi*, a Marcellino Comite apertiſſimis verbis dicitur VII. *ab Urbe miliarium:* ne quis forſitan dubitare poſſit, *Hebdomon*, aut *Septimum* cum *Tribunali* ſeptem ab urbe Auguſta millia paſſuum abfuiſſe. Hermias Sozomenus in libri VII. capite XXIV. Hiſtoriae Eccleſiaſticae de Theodoſio Magno ad bellum Eugenii proficiſcente ſic ſcribit: *Cum egreſſus Conſtantinopoli ad*

Septimum miliare pervenisset, Deum illic orasse dicitur in Ecclesia, quam Iohanni Baptistae exstruxerat. λέγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπόμενος, πρὸς τῷ Ἑβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος, προσεύξασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐδείματο. Ἕβδομον μίλιον, ubi erat Ecclesia Iohannis Baptistae a Theodosio A. exstructa, si verbum verbo reddas, idem est quod *miliarium Septimum* semel atque iterum Idatio in Fastis, *Septimum ab Urbe miliarium* Marcellino Comiti, non ob aliud quam quia Hebdomon cum sua Iohannis Baptistae Basilica septimo ab urbe Regia lapide distabat. Socrates quoque in libri VI. capite VI. Hebdomi ab urbe Const. distantiam diserte declarat his verbis: Γαϊνᾶς βάρβαρος ὑποκρινόμενος δαιμονᾶν, ὡς εὐξόμενος τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου (ἑπτὰ δὲ σημείοις ἀπέχει τοῦτο τῆς πόλεως) καταλαμβάνει. *Gaina natione Barbarus arrepticium se simulans, tamquam orationis causa confert se ad Ecclesiam Iohannis Apostoli, quae septem millibus passuum ab Urbe abest.* Quid clarius? Quid apertius? Si non sufficit unum Socratis veteris gravisque Historici testimonium; addemus eiusdem et alterum ex libri VI. Hist. Eccles. capite XII. quod tale est de Epiphanio Episcopo: προσορμήσας τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν τῆς νεὼς, αὖθις εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεται. *Cum ad Basilicam Iohannis appulisset* VII. *millibus ab Urbe distantem; navi egressus collectam ibi celebravit, et ordinato Diacono, postea civitatem* (Const.) *intravit.* Hoc *Martyrium Iohannis*, vel *Iohannis Apostoli*, Sozomenus de Gaina scribens, *Ecclesiam Iohannis Baptistae, a patre Imper. Arcadii in Hebdomo aedificatam* vocat; Theophylactus Simocatta in libri VIII. capite X. *Ecclesiam Prophetae S. Iohannis Baptistae in Hebdomo* appellat; Theophanes *eadem S. Iohannis Prodromi; templum sancti Iohannis Baptistae* Anastasius Bibliothecarius qui Theophanem transtulit, et Historiae Miscellae liber XVII. Omnino igitur Iohannes Baptista ab Socrate dictus est *Apostolus* pro Praecursore vel Prodromo. Nam Apostolus nuntium missumque significat: qualis utique fuit Iohannes Baptista, qui praemissus est Domino, *et ante eius faciem praeivit ad parandas vias eius;* et de quo Iohannes in Evangelio scripsit: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Iohannes.* Nec enim credo Socratem Iohannis Apostoli nomine Iohannem Apostolum unum de XII. et Evangelistam designare voluisse, quandoquidem Constantinopolim patriam suam, ubi natus est, ubi et vitam egit et historiam scripsit, ac suburbana Const. in primis Hebdomon vir tantus ignorare non potuit, et quo Basilica Hebdomi patrono tituloque conferetur. Cum itaque Basilica Iohannis Baptistae in Hebdomo statuta esset a Theodosio A. et ut semel atque iterum affirmat supra Socrates, septimo lapide ab Urbe distaret: quis non videt Hebdomon eadem ratione VII. millia passuum ab urbe Regia Constantinopoli abfuisse?

Situm erat in Thracia Hebdomum ad mare Constantinopolim inter et Rhegium, locum in veteri Itinerario a Burdigala Hierusalem usque memoratum: sicuti docent Theophanes, quem Anastasius in Latinum sermonem transtulit, et Historia Miscella in libro XVII. ubi haec de Phocae promotione leguntur: *Prasini exeuntes in Rhegium, magnis laudibus tyrannum Phocam efferebant, et persuadent ei venire in Septimum. Dirigit igitur Phocas Theo-*

dorum a Secretis: qui ingreſſus magnam Eccleſiam, coram populo legit, ut tam Patriarcha quam Senatus et vulgus venirent in Septimum. Hoc igitur facto, et cunctis convenientibus apud Septimum, pronuntiatur malus, et dominus ſceptrorum tyrannus provehitur. Denuntiatio vero tyranni in templo S. Iohannis Baptiſtae effecta eſt: ubi duobus moratus diebus, tertia die introivit Regalia, ſuper imperialem ſedens carrucam. E loco Thraciae Rhegio venit in Septimum ſive in Hebdomon Phocas, ubi appellatus eſt Auguſtus; et ex Hebdomo Conſtantinopolim ac Palatium petiit. Ex quo apparet Hebdomum Rhegium inter et Conſtantinopolim medium fuiſſe. Et cum Phocas poſt acceptum diadema in Martyrio Iohannis Baptiſtae, heic biduum commoratus dicatur: videtur mihi iſta Iohannis Baptiſtae Baſilica Regiam aliquam adiunctam habuiſſe, in qua novus Imperator una cum Palatinis officiis, totoque comitatu aliquamdiu habitare potuerit. Nimirum erat tum in Hebdomo Palatium Secundianae apud Gregorium Magnum memoratum initio libri XI. Epiſtolarum hiſce verbis: *Coronatus eſt Phocas et Leontia Auguſta in Septimo, Palatio quod dicitur Secundianas.* Idem narrat Theophylactus Simocattus in libri VIII. capite X. nimirum Praſinos apud Rhegium Phocam fauſtis acclamationibus ac laudibus proſecutos eſſe, eique perſuaſiſſe ut ſe conferret in Hebdomum, VII. tantum millibus ab urbe Conſtantinopoli diſtans: ubi eum a Patriarcha Cyriaco diademate redimitum eſſe Zonaras tradit. Quin et Mauricius A. anno principatus IX. egreſſus Conſtantinopoli, primo ad Septimum ſive Hebdomon, mox ad Rhegium pervenit, Thraciam et Hunnos Avares petens: ut in Hiſtoriae Miſcellae libro XVII. invenimus. *Anno imperii ſui* IX. *cum ver inciperet, et agmina perveniſſent ad Thracem, exivit cum eis Mauricius videre quae a Barbaris eſſent everſa. Exeunte autem eo ad Septimum, Solis eclipſis facta eſt: cumque eſſet apud Rhegium, multitudines pecuniis animaviti* XII. millibus diſtabat a civitate Conſtantinopoli *manſio Regium*, ut docet Itinerarium Burdigalenſe ſupra laudatum. Inter utraque loca medium erat Hebdomum ſeu Septimum, a CP. VII. a Regio V. millibus diſſitum.

Zonaras in Theodoſio et in Phoca, Cedrenus in Arcadio et in Iuſtino, ac plurimi alii Hebdomi meminerunt. Ibi et multas leges ab Imperatoribus latas eſſe, aſſerit Guidus Pancirolus in Deſcriptione Conſtantinopolis Notitiae Imperii Rom. praefixa. Longum ac etiam paene ſupervacaneum eſſet, laudare ſingulos ac univerſos Scriptores, qui Hebdomon, aut de eius partibus unam aliquam commemorant, tamquam non extramuranam modo, ſed etiam ab urbe Conſtantinopoli notabili intervallo diſſitam. Sufficiet de pluribus Auctoribus et Hiſtoricis qui Hebdomi mentionem faciunt, paucos attingere. Hiſtoria Miſcella, cuius auctor Paullus Aquileienſis Diaconus creditur, complura ex Theophane gravi Hiſtorico accepta complectitur. In eius Hiſtoriae libro XIV. haec reperio: XXX. *imperii Theodoſii* (iunioris) *anno terrae motus magni facti ſunt Conſtantinopoli per* IV *menſes; ita ut timentes Byzantii, extra civitatem in loco qui dicitur Campus, eſſent perſeverantes, una cum Epiſcopo* (Proclo) *ad Deum precibus et litaniis vociferantes.* Theodorus Lector in libro I. Hiſtoriae Eccleſ. eiusdem *Campi*, et ſupplicationum ibi fieri ſolitarum non ſemel meminit. Dicitur enim Marcianus Theodoſii ſucceſſor ad

ſupplicationes quae fiebant in *Campo*, (ἐν τῷ Κάμπῳ) pedes extra Urbem progreſſus, multas et magnas egentibus pecunias donaviſſe. Anatoliumque Epiſcopum hortatus eſſe, ut iuxta morem Epiſcoporum novae Romae *a Tauro* usque *ad Campum* lectica vectus ad ſupplicationem procederet: qui cum Marcianum pedibus incedentem videret, ipſe quoque pedes proceſſerit. Idem memoriae prodidit, Marcianum A. iterum ad ſupplicationem proceſſiſſe *in Campum* VII. Kalendas Februarias. Utrubique hic eſt *Campus Hebdomi*. *D. Ioviano et Varroniano Coſſ. levatum eſſe Valentem A. Conſtantinopoli in milliario* VII. *in Tribunali*. Faſti a Sirmundo editi docent: item *Merobaude II. et Saturnino Coſſ. levatum eſſe Arcadium A. Conſtantinopoli* (id eſt prope Conſtantinopolim, apud Conſtantinop.) *in milliario* VII. *in Tribunali*. Ex quibus Valens *in Suburbano* factus Imperator dicitur in libro XXVI. Ammiani M. *in Hebdomo*, ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, in Chronico Alexandrino. Arcadium autem Marcellinus Comes in Chronico VII. *ab Urbe milliario coronatum* refert: Chronicon Alexandrinum Conſtantinopoli *in Tribunali* Hebdomi, ἐν τῷ Τριβουνᾶλίῳ τοῦ Ἑβδόμου. Ibi Rufinus Praefectus Praetorio a militibus, quibus ex Italia domum redeuntibus Arcadius extra Urbem occurrerat, eſt interfectus: quam caedem ad pedes Imperatoris *in Tribunali*, ἐν τῷ λεγομένῳ Τριβουνᾶλίῳ, factam eſſe Philoſtorgius in libro XI. et Nicephorus Calliſtus in libro XIII. ſcribunt. Hi Auctores apertiſſime indicant *Hebdomum* cum ſuo *Tribunali* ſeptimo ab urbe Regia milliario abfuiſſe: quod Socrates et Sozomenus ſupra iam laudati cum de *Baſilica Ioannis Baptiſtae* non ſemel dicunt, eadem opera et de *Hebdomo* dicunt. Theodorus Lector in libro I. auctor Chronici Alexandrini, Nicephorus Calliſtus in fine libri XIV. aliique tradunt, Marcianum *in Septimo*, ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, Auguſtum appellatum eſſe: quem Idatius in Chronico late et improprie *apud Conſtantinopolim a militibus factum Imperatorem* dicit. Baſiliſcus *in Campo*, ἐν τῷ Κάμπῳ, poſt depulſum Zenonem Imperator eſt conſalutatus: uti refert in libro I. Theodorus Lector: *Tiberius Conſtantinus A. accito Patriarcha Iohanne et Senatu, in Tribunalium lectica eſt deportatus, et cum conſilio Sophiae A. Mauricium generum ſuum pronuntiavit Imperatorem*: ſicut in Hiſtoriae Miſcellae libro XVII. traditur. De provectione Phocae ſupra diximus: *Phocas Tyrannus peremit Mauricium una cum maſculis* V. *pueris eius, et horum capita iuſſit poni in Campo Tribunalii diebus multis: et exivit ab Urbe, et contemplabatur ea*, quorum nuda corpora *in Tribunal* abiecta eſſe ait Nicephorus in libro XVIII. *Anno imperii* VII. *Phocas Macrobium Scribonium iuſſit ſagittari apud Septimum, pendentem in lancea in qua tirones exercebantur, quaſi conſcium inſidiarum ſuarum*: quemadmodum docet Hiſtoria Miſcella in libro XVII. Nimirum in *Campo Hebdomi* ad lanceam ibi fixam ſolebant tirones exerceri. Militum autem exercitationes campeſtres extra urbes fiebant. Ex quibus omnibus apparet, usque ad Mauricii et Phocae principatum *Hebdomum* cum Martyrio Ioannis Bapt. cumque *Campo* et *Tribunali* non ſolum extra urbem Auguſtam fuiſſe, ſed etiam ab ea procul abfuiſſe. In libro Hiſtoriae Miſcellae XIX. haec reperio de Conſtantino Pogonato ſive Barbato Heraclii A. pronepote: *Anno* V. *imperii Conſtantini Deum impugnantium Saracenorum ſtolus adſcendens applicavit in Thracenſibus partibus, a ſummitate videlicet Septimi quae vergit ad Occidentem, et rurſus usque ad*

arcem quam Cyclobium dicunt, quae ſpectat ad Orientem. Et infra: *A brachialio Aureae portae usque Cyclobium.* Hoc eſt quod prodit Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus in rebus Heraclii A. et eius filiorum ac nepotum, initio principatus Conſtantini Pogonati maximam Saracenorum claſſem *ad Hebdomon* Conſtantinopolis ſuburbanum appuliſſe. Nimirum anno v. regni Conſtantini Barbati, Chriſti DCLXXIII. ad loca propinqua urbi Regiae quam obſidere decreverant, appulere Saraceni; Urbem utique ipſam non intravere. Idem Theophanes ab Anaſtaſio Bibliothecario translatus: Zonaras et Cedrenus ſcribunt. Ex quibus facile intelligitur, *Hebdomon* aliquot paſſuum millia tum ab urbe Conſtantinopoli abfuiſſe cum pars Hebdomi, quam *ſummitatem Septimi* Hiſtoria Miſcella, Gillius *promuntorium Hebdomon* appellat, longe ab Urbe abfuerit. In libro XXIV. Hiſtoriae Miſcellae de Leone Armenio haec leguntur: *Leo veniens ad Tribunal ante Urbem poſitum una cum Praetoribus et exercitibus, valde legitimus Romanorum Imperator oſtenditur, et die media Conſtantinopolim per Carſii portam ingreditur, et ad Regalia pervenit: poſtera vero die coronatus eſt a Nicephoro Patriarcha in ambone matris Eccleſiae.* Ubi legendum videtur non *Carſii portam*, ſed *Chryſen portam*, id eſt Auream portam. Cedrenus enim eadem enarrans eisdem fere verbis ait, διὰ τῆς χρυσῆς πόρτης. Cum igitur *in Tribunali Hebdomi* Leo a militibus conſalutatus Imperator, mox Conſtantinopolim ac Palatium intramuranum Aurea porta ingreſſus, poſtridie demum in maiore Eccleſia coronam acceperit: apparet anno Domini DCCCXIII. imperii Leonis Armenii primo, *Hebdomon*, ac partem Hebdomi *Tribunal* procul ab Urbe diſſitum, et portae Aureae adverſum ac longo intervallo obiectum exſtitiſſe. Leo Grammaticus in Vita Conſtantini Porphyrogenneti tradit, Symeonem Bulgarum Regem cum magno exercitu ad urbem CP. veniſſe, et foſſam a Blachernis usque ad portam Auream duxiſſe: ſed perſpecta Urbis moenium firmitate, cognitisque opidanorum viribus et machinis de expugnatione deſperantem, in Hebdomon ſe recepiſſe, ibique de pace egiſſe. Idem in capite V. ſcribit, Romanum Caeſarem cum Conſtantino A. genero ſuo *ad Tribunal* ſe contuliſſe, et poſtquam ibi ſtipendium militibus erogaviſſet, in palatium mox revertiſſe. Subiicit in capite VIII. Mariam Chriſtophori A. filiam, Imper. Romani neptem, Conſtantinopoli Petro Bulgarum Regi nupſiſſe: quam in Bulgariam cum viro ſuo proficiſcentem parentes usque *ad Hebdomon* honoris cauſa ſint proſecuti. Anno autem Chriſti DCCCCXII. Conſtantinus Porphyrogennetus Leonis Philoſophi filius imperare coepit: anno DCCCCXIX Romanus Lecapenus eius ſocer, primum Caeſar, mox Auguſtus eſt appellatus. Tum ergo adhuc *Hebdomon*, et *Tribunal*, vel potius Campus Hebdomi, quo milites ſtipendium aut certe donativum accepturi convenerant, non modo extra urbem CP. erat, ſed etiam ab ea ſat longe diſtabat. Quid apertius? Georgius Pachymeres res geſtas Imperatorum Michaelis et Andronici Palaeologorum ſcripſit. Is in libri 2. capite 21. tradidit, quosdam de exercitu Imperatoris, qui caſtrum Galati a Genuenſibus occupatum terra marique obſidebat, veniſſe *in Hebdomon*, et ibi Monaſterii reliquias, ac Eccleſiae quae in ſtabulum mutata erat, ruinas, corpusque integrum Imper. Baſilii Bulgaricidae reperiſſe: quem Romani A filium a caede plurimorum Bulgarum Graeci Βουλγαροκτόνον cognominavere. Haec ruinoſa Eccleſia in ſtabulum converſa,

haud dubie erat ipſa Iohannis Baptiſtae Eccleſia in Hebdomo, VII. ab urbe Regia CP. lapide diſtans: in qua Baſilius A. Baſilii Macedonis abnepos ſepeliri ſe iuſſerat. Nondum autem Francia Michael Palaeologus Conſtantinopolim eripuerat. Ut appareat circa annum Chriſti M. CCLX. Hebdomon ſive Septimum una cum ſuo Iohannis Baptiſtae Martyrio ab urbe CP. procul adhuc abfuiſſe.

Pluribus argumentis ad rem tam manifeſtam probandam nobis opus non eſt. Praeſtat rationes adverſariorum refellere: quos inter Gillius qui Conſtantinopolim ſuam nobis reliquit, facile primas tenet; vel potius unus eſt inſtar omnium. Qui igitur Gillium refellere potuerit, cenſendus erit in eo uno omnes eius opinionis ſectatores proſtraviſſe. Ac primum verba ſupra laudata Sozomeni in libri VII. capite XXIV. ſcribentis, *Theodoſium egreſſum Conſtantinopoli, cum ad* VII. *miliare perveniſſet, Deum ibi oraſſe in Iohannis Bapt. Eccleſia a ſe exſtructa:* ita exponit Petrus Gillius in libri IV. de Conſtantinopoli capite I. *Theodoſius egreſſus unum miliare extra Conſtantinopolim, in aede Iohannis Bapt. quam ipſe conſtruxerat in Hebdomo ſuburbio, Deum precatus eſt.* Haeccine eſt verborum ac ſenſus Sozomeni expoſitio, an potius impoſitio, vel aliorum pro aliis ſuppoſitio, πρὸς τῷ Ἑβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος, *egreſſus unum miliare extra Conſtantinopolim?* An Gillius talem interpretationem aut probavit ipſe, aut aliis perſuaderi poſſe ſperavit? Si haec nobis in veteres Auctores licent, quid non licebit? Pergit Gillius: *Qui neſciunt Hebdomum eſſe ſuburbanum Conſtantinopolitanum, interpretarentur ad* VII. *miliare Theodoſium extra Urbem progreſſum. At Hebdomum ſuburbium eſt ex eodem Sozomeno, quum alibi dicit* (lib. VII. c. XXI.) *Theodoſium caput Iohannis Baptiſtae ex vico Coſilai qui Pantichio Calchedonenſis agri loco proximus erat, transtuliſſe, et poſuiſſe ante Conſtantinopolim* (πρὸ τοῦ ἄστεως Κωνσταντινουπόλεως) *in loco Hebdomo dicto: quem nos ſuburbium olim fuiſſe, nunc intra Urbem eſſe mox declarabimus.* Haec ille. Eſt quidem *Hebdomon* Conſtantinopolis *ſuburbanum*, cum ab Ammiano praeter ceteros ſic appelletur: ſed (ut vel nomine ſuo ſolo indicat) ab Urbe nihilominus VII. millibus paſſuum diſtat: non autem uno milliario ab ea diſcretum eſt, ſicut Gillio placet: nec umquam Conſtantinopolis moenibus incluſum fuit. In Defenſione Diſceptationis meae de Baſilicis pag. 339. 340. et ſequentibus docui, Latinis Scriptoribus *ſuburbana*, Graecis προάστεια dici loca, quae V. VI. VIII. X. XII. millibus paſſuum, itinere etiam diei ab urbibus abeſſent. Nimirum ſuburbanorum vel προαστείων (quod maxime notandum) duo ſunt genera. Altera enim ſunt ſuburbana proprie dicta, videlicet muris portisque urbium proxima ac paene continua, quae plerique ſuburbia. recentiores noſtri Scriptores *burgos ac forenſes burgos* appellant; qualia ſuburbana ſola Gillius agnovit haud dubie, et praeter quae nulla alia videtur nota habuiſſe; ita ut *Hebdomon*, quia *ſuburbanum* Conſtantinopolis nonnumquam vocatum eſt, urbis Regiae muris proximum, et ab ea uno tantum lapide diſſitum, deinde intramuranum factum fuiſſe crediderit. Altera ſuburbana ſunt late atque improprie ſumta, loca ſcilicet remotiora a moenibus, VI. VIII. X. et amplius milliariis ab urbibus ſeparata: quale eſt *Hebdomon* noſtrum, *ſuburbanum* Conſtantinopolis Ammiano dictum, in libro XXVI. ubi

Valens a fratre Imperator eſt factus. Tale ſuburbanum Naiſi vel Naeſſi, opidi Daciae mediterraneae, cuius meminit idem in eodem libro c. 5. hiſce verbis: *In ſuburbano, quod appellatum Mediana a civitate* (Naeſſo) III. *lapide diſparatur, etc. Daphnen amoenum et ambitioſum Antiochiae ſuburbanum* Ammianus in libro XIX. c. 12. Uſuardus in Babyla *ſuburbium Antiochiae* appellat; προάστειον Iohannes Chryſoſtomus; ἐπίσημον τῆς Ἀντιοχείας προάστειον Sozomenus in libro V. Et Daphne cum templo Apollinis et fonte Caſtalio, et cum luco Daphnenſi ac Baſilica Babylae M. XI. ſtadia ſeu V. millia paſſuum aberat ab urbe Antiochia, quae ab eo ſuburbano cognominata eſt Antiochia Epidaphnes. *Suburbanum fretum* in libri V. Epigrammate I. nuncupat Martialis mare ad Antium, *Albam* item *ſuburbanam* in Epigrammate ad Criſpum: cum Antium ab urbe Roma itinere diei, Alba XII. milliariis abſit. *Decimum* ſuburbanum Carthaginis ſimiliter dixere, quod tamen (ut ait Procopius) ab ea diſtabat ſtadiis LXXVIII. ſive milliaribus decem. Supervacuum eſſet pluribus exemplis rem adeo certam et manifeſtam confirmare.

Nihil igitur obſtat, quo minus *Hebdomon* ſeu *Septimum* quod VII. ab urbe Conſtantinopoli millibus diſtat, *Suburbanum* tamen a Latinis Auctoribus, προάστειον vocetur a Graecis, et πρὸ τοῦ ἄστεως Κωνσταντ. fuiſſe a Sozomeno dicatur, a quibusdam etiam *ad Conſtantinopolim, et Conſtantinopoli*: cum veteres et recentiores Scriptores linguae Latinae peritiſſimi paſſim ita locuti ſint. Diximus ſupra Gillium ad unum milliarium extra Conſtantinopolim *Hebdomum* ſuburbanum et Eccleſiam Iohannis Baptiſtae gratis et citra ullam auctoritatem poſuiſſe, ut nimirum facilius legentibus perſuaderet, *Hebdomon* iſtud cum Martyrio Iohannis Bapt. aucto pomoerio Urbis moenibus incluſum fuiſſe. Sed quoniam intelligebat ſuam hancce de tantula Hebdomi ab urbe Regia diſtantia opinionem ſolo nomine ſatis refelli: novam homo ingenioſus commentus eſt huius appellationis originem, affirmavitque *a ſeptenario numero ſuburbiorum, quae nomina retinuerint etiam incluſa in Urbem, Hebdomon dictum eſſe.* Sed quam confidenter haec aſſeruntur, tam facile negantur a nobis. Quando enim, aut ſub quo Principe adeo promota ſunt Conſtantinopolis pomoeria, ut ſeptem ſuburbana ſua illa ſuis muris incluſerit, et unum ex his ſeptem *Hebdomum* a numero ſuburbiorum dictam veterem ſuam appellationem ſervaverit? An quod anno Chriſti MCCLX. nondum factum erat, poſtea praevalentibus Turcis et velut iugulo Imperatorum Orientis cotidie imminentibus fieri potuit, ut Conſtantinopolis tantis incrementis augeretur, et ſeptem ſuburbana iſta muris includeret? Turcis quidem Conſtantinopoli dominantibus haec contigiſſe nemo ſanus crediderit. Futile ſit his nugis refellendis diutius immorari, cum nullo firmo fundamento nitantur. Poſtremo Gillius in capite IV. libri V. de Topographia CP. adiicit quae ſequuntur: *Suburbium Hebdomum in* VI. *colle fuiſſe, qui nunc eſt intra Urbem, oſtendit aedes Iohannis Baptiſtae, quam etiamnum Graeci vulgo vocant Prodromi, maxima ex parte diruta.* Si qua fuit vivo Gillio, ſeu Franciſco I. regnante, ſi qua eſt et nunc Conſtantinopoli qualiscumque Eccleſia ſancti Iohannis Prodromi, plane differt ab Eccleſia eiusdem Prodromi et Baptiſtae in Hebdomo ſita, cum VII. ab ea millibus paſſuum diſtet, et praeter Patroni appellationem nihil

haec habet cum illa commune. Praeterea Graeci (ut ſunt nunc omnium antiquitatum, omnium fere omnes litterarum ignari) in aſſignando titulo iſtius Eccleſiae Iohannis Bapt. et Prodromi facillime errare poſſunt, fallaci maiorum traditione decepti. Nemo enim veterum quos quidem legerim, Eccleſiae Iancti Iohannis Prodromi Chriſti intra muros Conſtantinopolis ullam mentionem fecit. Guidus quidem Pancirolus de opinione Gillii ſic loquitur: *Gillius nunc intra urbem Regiam eſſe vult Hebdomum in* VI. *colle, et a numero ſuburbiorum Septimum* (ſive Hebdomon) *vocari.* Sed nihil adiicit, ita ut omnino a Gillio diſſentire videatur. Sextum porro iſtum *collem*, in quo Hebdomon ſitum fuerit, et qui una cum Hebdomo poſtea urbe incluſus ſit, omnes ignorant. Iam vero ſi quando incluſum Conſtantinopoli eſſet Hebdomum, non ſolum cum Baſilica ſua Ioannis Baptiſtae et Prodromi, ſed etiam cum reliquis ſuis membris ſimul et ſemel utique eſſet incluſum. Oſtendant ergo nobis qui ita ſentiunt, *in* VI. *colle ſuo* intra Conſtantinopolim cum *Eccleſia Prodromi Tribunal;* oſtendant *Campum;* oſtendant *Palatium Secundianas*, vel ſaltem trium iſtarum Hebdomi partium reliquias ibi aliquas, ſed indubitatas, aliqua certa veſtigia. Hoc Petrus Gillius, et inter Gillii ſectatores Fresnius Cangius, qui noviſſimam Conſtantinopolis Deſcriptionem vulgavit, adeo non fecere, ut ne harumce quidem Hebdomi partium usquam meminerint: quas tamen ſimul cum Hebdomo et Baſilica Prodromi ex ſuburbanis una eademque opera eisdemque ingenioſi alicuius machinis Conſtantinopolim transferri oportebat. Ex his quae ſupra diximus apparet vel caeco, Hebdomon ſive Septimum cum IV. ſuis partibus, quas primi diligenter explicuimus, nimirum cum *Campo*, cum *Tribunali*, cum *Martyrio* vel *Eccleſia Iohannis Baptiſtae*, et cum *Palatio Secundianis*, non modo ſemper extra Conſtantinopolim poſitum fuiſſe, ſed etiam ab Urbe VII. millia paſſuum ſemper abfuiſſe, id eſt ſemper *ſuburbanum* exſtitiſſe, numquam intramuranum; ſemper vere *Hebdomon* ac nominis ſui, et unius eiusdemque, videlicet VII. milliariorum, ab Urbe diſtantiae.] HADRIAN. VALES.

Auguſtum] cf. XXVII, 6 extr. *In modum Apparitoris morigerum* XIV, II. XVI, 7. XX, 8. W.

4. *Conſtricti rapidis febribus.*] Idem ſcribit Zoſimus in lib. 4. c. 1. niſi quod Valentinianum ſolum febre correptum fuiſſe prodit, idque cum a Nicaea Conſtantinop. peteret. VALES.

Crudo] iracundo et ſaevo c. 5. *Iuventio Siſciano*, in urbe Pannoniae Siſcia (Siſſek) nato. W.

Tamquam clandeſt. praeſtigiis laeſi.] Zoſimus, ὑποψία, inquit, αὐτὸν εἰσῄει ψευδής, ὡς ἐκ τινὸς γοητείας ἐκ τῶν Ἰουλιανοῦ φίλων αὐτῷ σκευωρηθείσης νοσοίη. *Suſpicio quaedam eum perculit falſa, ne ex praeſtigiis amicorum Iuliani, ac maleficis in morbum incidiſſet.* Subiicit deinde Zoſimus viros dignitate conſpicuos eius rei inſimulatos eſſe, ſed induſtria et dexteritate Salluſtii Praefecti Praet. diſcuſſas eſſe calumnias. VALES.

5. *Scotti et Attacotti Britannos aerumnis, etc.*] Ita lib. XXVII. c. 5. *Attacotti bellicoſa hominum natio, et Scotti*, ut hinc vicinam eſſe gentem coniicere liceat. In Notitia quoque Imperii nominantur *Attecotti iuniores, Attecotti ſeniores:* et inter auxilia Palatina *Honoriani Attecotti iuniores.* LINDENBR.

Picti, Saxones, Scotti et Atacotti] De his omnibus vide XXVII, 8. XXVIII, 5. et Mannert Britannien p. 91. W.

Auſtoriani, Mauricaeque aliae gentes.] Inf. lib. XXVIII. c. 6. *Auſturiani his conterminant.* Utrobique legendum videtur, *Auſuriani*, vel *Auſoriani*. Iohannes CP. in Eclogis legationum ex Priſco: Ἐς τὴν Λιβύαν διαβάντα ἐπὶ τῇ πρὸς Αὐσοριανοὺς μάχῃ. Syneſius Ἀσουριανοὺς vocat, Epiſt. LVII. et in Cataſtaſi de Pentapoleos calamitate. LINDENBR.

Gothorum] De hoc populo, cuius prima hic mentio fit, conferri merentur quae monuit Tzſchuckius ad Eutrop. X, 7. p. 766. ſſ. W.

6. *Cauſando quod poſt Ioviani exceſſum, cum quo foedus.*] Non caret res exemplo. Sic enim Fidenates, poſtquam Romulus in terris eſſe deſiiſſet, iterum in Romanos arma moverunt, ac ſi cum Romulo ſaltim, non cum Romanis pacis foedere coiiſſent. Dionyſius Halicarn. lib. III. c. 22. τοῖς παραγενομένοις ἐκ Ῥώμης πρεσβευταῖς πυνθανομένοις τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστάσεως ἀπεκρίναντο (Fidenates) μηδὲν αὐτοῖς ἔτι πρᾶγμα πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν εἶναι κοινὸν, ἐξ οὗ Ῥωμύλος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐτελεύτησε, πρὸς ὃν ἐποιήσαντο τῆς φιλίας ὅρκια. Nec ſecius arbitrati Apuli, et reliqui Latini omnes Anco Marcio mortuo; itaque et agros incendere, praedasque agere ut hoſtes incepere. Turnus quoque Herdonius dicebat, foedus quod Latini cum Tarquinio Priſco icerant, morte illius interveniente ruptum, τὰς συνθήκας, ἃς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν πάππον αὐτοῦ (Tarquinium Priſcum intelligit) παραδιδόντες τὴν ἡγεμονίαν, λελῦσθαι λέγων μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, διὰ τὸ μὴ προσγεγράφθαι ταῖς ὁμολογίαις τὴν αὐτὴν εἶναι δωρεὰν καὶ τοῖς Ταρκυνίου ἐγγόνοις Dionyſius Halicarn. lib. IV. c. 46. Tale fuit reſponſum Perſei Macedonum Regis, *Foedus cum patre ictum ad ſe nihil pertinere.* Livius lib. XLII. c. 25. Aliaque ſimilia exempla in priſca Hiſtoria, ſaeculi praeſertim medii, in facili eſt obſervare. LINDENBR.

Quae antea ad maiores ſuos pertinuiſſe.] Armenia primo quidem Perſis paruit: eamque Satrapa miſſus a Rege Perſarum adminiſtrabat: poſtea victis ab Alexandro Perſis, in Macedonum ditionem venit, et Syriae Regibus obtemperavit usque ad tempora Antiochi Magni: quo a Romanis ſuperato, Artaxias et Zariadres, cum antea Regis illius in Armenia Satrapae ſuiſſent, regnum occupaverunt, ut ſcribit Strabo in lib. XI. p. 531. Almel. Tandem a Parthis regnum illud occupatum eſt, et Parthorum Rex fratrem ſuum Arſacem nomine Armeniis Regem impoſuit, ut colligo ex Procopii lib. 2. Perſ. initio, et ex lib. eiusdem 2. de Fabricis Iuſt. VALES.

CAPVT V.

1. *Naeſſum*] Illyrici urbem XXI; 10. — *Comites* Duces. W.

3. *Aequitius*] quem Ioviani ſucceſſorem quidam propoſuerant c. 1. *Sacramento digreſſus* ſponte. W.

Recinctus eſt.] Recingi dicitur, qui cingulum militare rurſus accipit, quod ἀναζωννύεσθαι Graeci vocant. Sic Themiſtius in fine Orat.

Orat. 6. ἀλλ' ἀπαυδῶντα καὶ παρειμένον οἷόν τινα εὐδόκιμον παλαιστρατιώτην ἀνακαλεῖται καὶ ἀναζώννυσι. *Sed fatiſcentem et fractum, tamquam magni nominis veteranum revocat, et recingit.* VALES.

4. *Diviſo palatio*] urbibus, quibus pro ſedibus domiciliisque uterque uterentur. W.

5. *Praefecti* Praetorio; (magiſtratus civiles.) — *Illyrico.* Deeſſe videtur praefectus Illyrici orientalis, ſed utrumque Illyricum et orientale et occidentale ſimul adminiſtraviſſe cenſendus eſt. W.

7. *Ab Urſacio tunc Magiſtro Officiorum.*] Magiſter Officiorum legationes tractabat, unde et ſub dispoſitione ſua habebat ſcrinia ſacra, ut legationibus non civitatum ſolum, ſed etiam exterarum gentium reſponderet. Scrinium quoque Admiſſionum ſub eius erat adminiſtratione, ut teſtatur Imperii Notitia, quo legatos nationum in Conſiſtorium introduceret. Quocirca a Caſſiodoro in lib. 6. Epiſt. 6. *adſpectus Regii haud irritus promiſſor* dicitur, *collocutionis Regiae glorioſus donator, aulici Conſiſtorii, quaſi quidam Lucifer.* Et paullo poſt: *Per eum exteris gentibus ad laudem Reip. noſtrae ordinatur humanitas, et volentes redeunt, quos maerentes exceperat: per eum quippe legatorum quamvis feſtinantium praenuntiatur adventus.* Quod ſic intelligo. Sub Magiſtro Officiorum erat ſchola Agentum in rebus, ex qua ſchola Curioſi per omnes provincias, et ad limites mittebantur: per eos Curioſos in limite conſtitutos nuntiabatur Magiſtro Offic. ſi qua legatio a barbaris gentibus ad Imp. mitteretur. Nam ut ait Priſcus Rhetor in Hiſtoria pag. 26. πασῶν γὰρ τῶν βασιλέως βουλῶν ὁ μάγιστρος κοινωνὸς διὰ δὴ τῶν τε ἀγγελιαφόρων καὶ ἑρμηνέων καὶ στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὴν βασιλείαν φυλακὴν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων. *Omnium Imp. conſiliorum Magiſter Offic. particeps eſt, tum propter Veredarios, ſeu Agentes in rebus, et interpretes, tum ob milites circa palatium excubantes, qui omnes ſub illius adminiſtratione ſunt poſiti.* Hinc apud eumdem Priſcum Legatos Gobazis Regis Lazorum Euphemius Magiſter Off. in Conſiſtorium induxiſſe dicitur: et apud Corippum in lib. 3. v. 233.

Legatos Avarum iuſſos intrare Magiſter
Ante fores ſacras divinae nuntiat aulae,
Orantes ſeſe veſtigia ſacra videre
Clementis Domini: quos voce et mente benigna
Imperat admitti.

Lucianus de Dea Syria εἰσαγγελέα vocat quem Romani Magiſtrum Officiorum ſeu Admiſſionum. Sic enim ait: ἀπίξεαι δὲ παρ' ἡμέας ἄνευ εἰσαγγελέος. Atque idcirco Magiſter Offic. ante velum ſacri Conſiſtorii ſtabat: ut praeter Corippum in hoc quem adduxi loco, teſtatur S. Athanaſius in Apologia ad Conſtantium ſub initium, ubi purgat ſeſe, nec umquam niſi honorifice de Conſtantio apud Conſtantem verba feciſſe aſſerit: δύναται καὶ Εὐγένιος ὁ γενόμενος μάγιστρος μαρτυρῆσαι· αὐτὸς γὰρ εἱστήκει πρὸ τοῦ βήλου, καὶ ἤκουεν ἅπερ ἠξιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ἅπερ αὐτὸς κατηξίου λέγειν ἡμᾶς. *Poteſt etiam Eugenius, qui tum Magiſter erat Off. teſtimonium dicere: hic enim ante velum ſtabat, et quae petebamus nos, et quae ille nos dicere volebat, audiit omnia.* Eidem Off. Magiſtro legati exterarum gentium referebant ea, de quibus cum Imp. acturi venerant. Hinc apud Menandrum Pro-

tect. in lib. 8. cum is, qui a Secretis erat Hormisdae Perſarum Regis, legatos Rom. interrogaſſet, ecquid acturi venerant: neqnaquam ipſi, ſed illi a Latinis Magiſter Off. dicitur, id enuntiandum eſſe dixerunt. Sed quando in tractationem hanc incidimus, operae pretium facturus mihi videor, ſi et reliquas illius dignitatis partes ſummatim attigero, quo perfectior eius notitia lectoribus ingeneretur. Igitur ſub eius diſpoſitione fuerunt officia Palatina, et Scholae: quod et Rutilius in lib. 1. Itinerarii declarat v. 563.

Officiis regerem cum regia tecta Magiſter,
Armigeraſque pii Principis excubias.

Poſterior enim verſus de Scholis Palatii intelligendus eſt: de quibus ad lib. XIV. c. 7. dixi. Idque teſtatur praeter Notitiam Imperii Caſſiodorus in formula Magiſteriae dignitatis lib. 6. et totus titulus in Codice Iuſt. de officio Mag. Off. Prior autem verſus ad officia regiae domus pertinet, quae Magiſter regebat, unde etiam nomen habuit. Graeci quoque ἡγούμενον τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων vocant, ut Zoſimus in lib. 2. et 3. Zonaras in Conſtantio. At Procopius, et Agathias ac Menander μάγιστρον ſeu προεστῶτα vocant τῶν ἐν τῇ αὐλῇ ταγμάτων: quae parum inter ſe differunt. τάξεις quidem proprie ſunt officia, ut in Iuliani et Syneſii Epiſtolis occurrit; et in Gloſſis veteribus, τάξις ἄρχοντος, *Officium. Apparitio.* ταξιώτης, *Officialis.* Inter officia autem quae Magiſtro Off. parebant, primi numerantur Menſores in Notitia Imperii. Hi erant qui hoſpitia ſingulis in palatio militantibus metabantur, ut docet lex 4. et 5. Cod. Theod. de metatis, quae ad Magiſtros Off. directae ſunt. Menſores etiam dici poſſunt, qui menſuras et pondera annonae publicae tractabant: unde et cum cellariis recenſentur in lege ult. Cod. de diverſis off. Peraequatores victualium rerum vocat Caſſiodorus in formula Magiſteriae dignit. Eius enim erat, menſuras et pondera ſpecierum annonar. in urbe Regia conſtituere, ut ibi docet Caſſiodorus. Quo ſenſu Menſores dicuntur in Cod. Theod. lege 1. de Canone frum. urb. Romae; et lege 9. de piſtoribus: et in antiquis Inſcriptionibus. Poſt Menſores ſequuntur in Notitia Lampadarii: quos ſub Magiſtro Off. fuiſſe docet Novella Theod. de Lampadariis, data ad Opilionem Mag. Off. His iungendi ſunt Curſores et Decani: haec enim tria officia coniunctim numerantur in lege ult. Cod. de div. off. Curſores ſunt, qui ante agmen Imp. comitatus praecurrebant, cum Lampadariis ignem ſeu lampadem praeferentibus. De quibus Corippus in lib. 2. v. 293.

— — *praenuntius ante*
Signa dedit Curſor, poſita de more lucerna.

Horum Primicerius Protocurſor dicitur in lib. 17. Hiſt. Miſcellae. De Lampadariis vide Gloſſarium Meurſii. Decani autem erant, qui faſces Principi praeferebant. Cedrenus enim ait Decanos a Romanis dici τοὺς ῥαβδούχους. De his Chryſoſtomus in Epiſt. ad Hebraeos, Homilia 13. καὶ τῶν λεγομένων δεκανῶν τόπον ἐπέχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις: gravi errore Meurſii, qui in Gloſſario hos cum lecticariis illis Eccleſiae qui ſepulturas curabant, confudit; quem refutant verba Chryſoſtomi, et Imp. in lege 2. Cod. de Decanis, Ambroſius in Epiſt. 33. denique Corippus in lib. 3. v. 358. qui et hos ſub Magiſtro Off. fuiſſe ſatis indicat.

— — *ſchola cuncta Palati*
Iuſſa ſuis adſtare locis: iamque ordine certo
Turba Decanorum, Curſorum, in rebus Agentum,
Cumque Palatinis ſtans Candida turba Tribunis,
Et Protectorum numerus: mandante Magiſtro
Omnis ſacrorum vis adfuit Officiorum.

Ubi et Protectorum ſcholam ſub Magiſtro Off. fuiſſe ſignificat: quod notandum eſt. Sed et lex 2. Cod. de Decanis ad Helionem Mag. Off. dirigitur. Ad haec ſcrinia ſacra ſub eius diſpoſitione fuere, ut Notitia declarat: unde in ſacris Scriniis miſitantes apud Magiſtrum Off. conveniri oportebat lege 12. Cod. de proximis ſac. ſcrin. et totius fere tituli leges ad Magiſtros Off. ſcriptae cernuntur. Denique officium Admiſſionum eis parebat, de quibus ſupra dixi. Praeter hos Caſtrenſiani ac Miniſteriani eius iurisdictioni ſubiacebant, ut obſervavi ex lege 5. et 4. de Caſtrenſ. quae datae ſunt ad Mag. Officiorum. VALES.

Iracundo quodam et ſaevo] Sic XIV, 5, 6. glabro *quidam* ſub vultu latens. W.

9. *Incruenti*] Sic Liv. 8, 29. incruento milite. W.

11. *Equitio aucto Magiſterii dignitate.*] Aequitius ex Comite rei militaris Magiſter militum a Valentiniano factus, poſtea etiam Conſulatum geſſit cum Gratiano, anno Domini 374. de quo Hieronymus in Chronico ad annum 373. haec dicit: *Equitius Comes Illyrici iniquiſſimis tributorum exactionibus ante provincias quas regebat, quam a barbaris vaſtarentur, evertit.* Aequitius autem in codice Regio fere ſemper ſcribitur cum diphthongo, ſemel in Editione Auguſtana. In Chronico Alexandr. et Faſtis Idatii Mſſ. Aequitius ſimiliter exaratur, et in Victoris Epitome, ut tellatus eſt Schottus. Zoſimus tamen et Socrates Equitium vocant. Αἰκύτιος quidam recenſetur eiusdem nominis in Canonibus Eccleſiae Africanae. VALES.

12. *Egentes adminiculis eius.*] Sic primus edidit Gelenius. Anteriores enim Editiones ſic praeferebant, *adminiculis in eiusque legationes, etc.* Ego vero cum in codice Regio et Flor. *Toloſ.* [et Colbert.] legi viderem, *adminiculis maenisque:* non dubitavi quin locus hunc in modum reſtituendus eſſet, *egentes adminiculis magnis. Iisque leg. etc.* VALES. At vere hoc eſt ſpecimen ſupplementorum Caſtellianorum. Utique non inferciendo tot literas, ultro ex Mſſ. procedit *egentes adminiculis magnis. Quo legationes* etc. GRONOV.

13. *Tandem denique*] Sic *denique tandem* 17, 12. W.

14. *Vulterium poſtea Conſulem.*] Huius viri nomen primus corrupit P. Caſtellus, quem ceteri poſtea ſunt ſecuti. At in Editione Rom. excuſum erat *ne Vulterium.* Ego vero cum in codice Reg. *Toloſ.* [et Colbert.] *Neulterium* diſtincte perſcriptum offendiſſem, levi negotio veram ſcripturam elicui. *Neuterius* in Faſtis Idatii dicitur: in Codice Theod. *Neotherius*, quod magis placet. Eſt enim Graeca vox νεοθήριος. Hic Praefectus Praet. fuit in Occidente ſub Valentiniano Iuniore, Conſulatu Arcadii I. et Bautonis, ut colligitur ex Cod. Theod. titulo de indulg. crim. et tit. de extraordin. ſive ſord. munn. et aliis ex locis. Fuerat iam antea Praefectus Praet. Gratiano V. et Theodoſio Aug. Coſſ. ut eſt in Cod. Theod. de Decurionibus. Conſul denique fuit anno

Dom. 390 cum Valentiniano Aug. IV. eique ob hanc dignitatem gratulatur Symmachus in lib. 5. Epiſt. eodemque anno Praefectus Praet. lege 7. Cod. Theod. de Curioſis. *In veteri Inſcriptione Rufii Voluſiani ſcribitur absque adſpiratione ſic: D. N. VALENTINIANO AUG. ET NEOTERIO CONSS. Praeſtat igitur hanc ſcripturam ſequi: ut ſit Graece νεωτέριος, ut Proterius, Deuterius, et ſimilia.* VALES.

Neotherium poſtea Cos.] „i. e. Conſularem. Sic 28, 2. de Syagrio poſt Conſ. an. 381.“ REINESIUS. Alio tempore adſcripſit: „poſtea Conſ. 390. tamdiu .. ſupervixit Ammianus.“ Rurſum alio tempore: „Lege *Olybrium.* Melius *Buleſorum*, qui Conſularis Campaniae A. 365. Ad eum l. 24. Cod. Theodoſ. de curſu publ. Coll. Valentiniano et Valente AA.“ W.

Sub patre Cretione] Comite Africae XXI, 7. W.

15. *Partem in Oriente geſtorum* huius libri usque ad finem *deinde bella barbarica* cum Alamannis XXVII, 1. Motus Africanos vide XXVII, 9. W.

CAPVT VI.

1. *Procopius*] de quo vide Zoſimum IV, 4—8. qui quum non ſemper conſentiat cum Noſtro, Reitemeierus tamen maiori fide dignum pronuntiat p. 581. cf. et Gibbonum T. VI. p. 126. ſſ. W.

Propinquitate principem Iulianum *contingebat*, conſobrinus fortaſſe, ut mater eſſet ſoror Baſilinae matris Iuliani. v. Ducange Famil. Byzant. p. 49. *A primo gradu* militiae *eluxit*, laudem prae ceteris meruit. — *Perſpicaciter* inſigniter. W.

2. *In Meſopotamia reliquerat*] XXIII, 3. *Ut pro cognitorum ageret textu*, pro conditione rerum. *Si ſubſidia rei Romanae languiſſe ſenſiſſet* prout res in Perſia male fortaſſe cedere audiſſet. W.

3. *Ad regenda communia.*] Et hic graeciſſat Marcellinus. Graeci enim τὰ κοινὰ dicunt Rempublicam, ut Themiſtius aliique. VALES. Vid. ad XIV, 1, 1. W.

Vero] Haec vox quid ſibi velit neſcio, et plures libri ignorant. W.

Clavos ſummae rei gerendae committi] Bene ita in Mſ. ut lib. XXI. *Clavos pro fluctuum motibus erigens.* Lib. XXV. *Clavos regendae navis cuilibet periculi ſocio commiſerunt.* Nota eſt Ciceronis loquendi forma in Orat. pro P. Sextio. c. 9. *Quis enim clavum tanti Imperii tenere, et gubernacula Reip. tractare in maximo curſu ac fluctibus poſſe arbitretur.* LINDENBR.

E medio ſe conſpectu diſcrevit.] Vulg. *diſſeruit.* haud placet. Lib. XXIX. c. 5. *Inſonis gradibus relicto cubili manibus repens et pedibus longius ſeſe diſcrevit.* Lib. XXXI. *Quindecim millibus paſſuum a civitate diſcreti.* LINDENBR.

Cruciabiliter interfectum] XXV. 8. W.

4. *Ad abdita longiusque remota diſc.*] Zoſimus in lib. 4. c. 4. 5. ſcribit, Procopium Iuliano mortuo ad Iovianum veniſſe, eique chlamydem purpuream quam a Iuliano acceperat, (cf. XXIII,

3. W.) tradidiſſe, ac rogaſſe ut militiae ſacramento ſolutus domum reverti ſineretur. Quo impetrato, Caeſaream Cappadociae cum uxore et liberis ſe contulit, ubi multa praedia poſſidebat. Poſt cum Valentinianus et Valens qui hominem ſuſpectum habebant, eum comprehendi iuſſiſſent, ille milites miſſos fruſtratus, in Euxinum Pontum aufugit, et ibi conſcenſa nave ad Tauricam Cherſoneſum delatua eſt. Sed cum incolas ſuſpectos haberet, inde Byzantium noctu profectua, divertit apud quemdam notum ſibi vetuſta conſuetudine: tandemque re cum Eugenio Eunucho communicata, imperium arripuit. VALES.

* *Formae vitae iam fuiſſet pertaeſum.*] Huius loci emendatio debetur Pricaeo, qui iampridem emendavit *ferinae vitae*. Atque ita loquitur Gellius, cuius verba imitari ſolet Marcellinus. Hanc emendationem confirmant MSS. codices, Regius et Toloſanus, in quibus ſcriptum eſt, *et ferme vitae iam fuiſſent pertaeſum.* * [In Colbertino, *et fermae vita iam fuiſſet pertaeſum.*] VALES.

5. *Ex Palatino milite Senatorem.*] Palatini proprie dicebantur, qui rei privatae et largitionales titulos exigebant, de quibus vide titulum in utroque Cod. de Palat. ſacr. larg. Qui vero in hoc officio militaverant, transactis ſtipendiis inter Senatores ſeu Clariſſimos allegebantur; et quidem inter Conſulares, ut ex lege Theodoſii 19. apparet in Cod. Theod. de Palatinis, et lege ult. eodem tit. Solebant enim, qui poſt laborioſae militiae decurſa ſtipendia loco praemii allegebantur in Senatum, inter Praetorios aut Conſulares allegi, ut onere Praeturae ac Quaeſturae, quae maximis ludorum impenſis gerebantur, immunes forent: quod docet Symmachus in lib. 7. Epiſt. 95. his verbis: *Sed adiiciendo eſt ei praerogativa militiae, ut beneficio allectionis utatur. His quippe tantum munia relaxari Divalia ſtatuta voluerunt, quos caſtrenſis honor illuminat. Si igitur et hoc inſigne detuleris, prono curſu inter Conſulares allegetur.* Sic Domeſtici Protectores, cum transactis ſtipendiis exibant, inter Clariſſimos ex Conſularibus allegebantur, nec ad ullas Senatorii ordinis expenſas vocabantur lege 7. et ſeqq. Cod. Theod. de Domeſticis. Huiusmodi allectionum frequentia a Conſtantini M. temporibus coepit, qui innumeros ex omni hominum genere in Senatum allegit, ut ſcribit Nazarius in Panegyr. ad Conſtantinum. Commodus quoque, cum plerosque inter Praetorios allegiſſet, Senatum miſcuit; ut in Pertinacis vita ſcribit Capitolinus. VALES.

6. *Ob ſqualorem vultus*] Fortaſſe *cultus*, ſed nil opus. Alii legunt: ignotus vultu ob ſqualorem et maciem; Gronov. et Erneſti operarum vitio ſqualorVm. W.

Incuſantium multorum] Adſcripſit Reineſius: „Graecismus κατηγοροῦντων πολλῶν, niſi velis ad *rumuſculos* referre.“ Illud non placet, hoc unice verum. W.

7. *Incentivum*] XIV. 1. *ſocer Petronius* coniugi Valentis nomen fuit Albiae Dominicae. W.

Ex Praepoſito Martenſium.] Praepoſiti a Tribunis diſtinguuntur in lege un. Cod. Theod. de Comitibus et Trib. Schol. et in lege 1. de erogat. militaris annonae, lege 1. de commeatu: et apud Vegetium in lib. 2. cap. 12. denique apud Rufinum in lib. 1. cap. 18. et lib. 2. cap. 3. Hegeſippus tamen in lib. 1. cap. 28. Praepoſitos vertit, quos χιλιάρχους dixerat Joſephus, et

Apuleius in x. lib. Idem Hegeſippus in lib. 2. cap. 14. Galbam Praepoſitum duodecimi ordinis vocat, quem Ioſephus ἡγεμόνα, id eſt legatum vocat. Eorumdem meminit Athanaſius in Epiſt. ad Solitarios: ὁ μὲν στρατηλάτης σεβαστιανὸς ἔγραψε τοῖς κατὰ τόπον πρωτοσίτοις καὶ στρατιωτικαῖς ἐξουσίαις. Hi minori videntur fuiſſe dignitate praediti quam Tribuni, licet Rufinus hoc ordine eos recenſeat. *Tribuni, Praepoſiti, Comites.* Praeerant autem cohorti perinde ac Tribuni, ut docet Vegetius in citato loco. VALES.

Patricius.] Petronius Patricius dicitur in lege 7. Cod. Theod. de filiis militarium pater Albiae Dominicae, quae Valentis Aug. coniux fuit. Procopium tamen Valentis κηδεστὴν, id eſt ſocerum vocat Zoſimus in lib. 5. c. 9. (ubi vid. Reitemeier. p. 415. W.) hominem ſaevum et humanitatis expertem: ſed in nomine fortaſſis error eſt. Ceterum de Patriciatus dignitate a Conſtantino M. inſtituta, quae ceteras omnes anteibat, vide eumdem Zoſimum in lib. 2. c. 10. De iis Priſcus in Hiſt. p. 56. ἐν τοῖς πατρικίοις σὺ ἐκείνῳ καταλεγόμενον, οἳ δὴ τὰς ἀρχὰς ἀναβεβήκασι πάσας. *Nomum, qui una cum Anatolio inter Patricios cenſebatur, quae dignitas ceteras omnes antecedit.* VALES.

Quadruplicibus nexibus vinciebat.] Vetus codex *quadruplici*, ut L. 8. de iure fiſci. L. 1. de his qui ex publ. rat. C. quae his Coſſ. datae ſunt. OISELIUS. Petrus Pithoeus tamen ita legi ait in Mſ. eodem *quadrupli nexibus vinc.* In Colbert. codice ſcriptum etiam reperio *quadrupli nexibus*, non *quadruplici*: ita ut forſitan dicere figurate voluerit Ammianus Petronium Patricium ſocerum Valentis A. eos quos nudare volebat, quadrupli condemnaſſe. HAD. VALESIUS. Vid. eius praef. p. LVI. W.

8. *Cum diſtraheretur luctibus alienis.*] Inſ. *Ditandus caſibus alienis.* Ut Claudian. 4. Conſ. Honor. v. 499.

— — *privatis creſcunt aeraria damnis.* LINDENBR.

In rabido corde duriſſimus] ad rabiem usque ſaevus ac truculentus — *nec reddendae, nec accipiendae rationis* ſani conſilii vel capiendi vel audiendi *capax.* W.

Inviſior Cleandro.] Spartianus in Commodo. LINDENBR.

Cleandro] Praefecto Praetor. *imperatore Commodo* v. Dion. Caſſ. LXXII, 12. 13. Lamprid. in vita Commodi 6. 7. Tillemont III. p. 108. W.

Sublata vecordia] ſtulta ſuperbia — *diverſas vexaſſe fortunas* multos exſpoliaſſe, ad paupertatem redegiſſe. W.

Oneroſior Plautiano.] Spartianus et Herodianus in Severo. LINDENBR.

Oneroſior Plautiano Praefecto *ſub* Sept. *Severo* Dio Caſſ. LXXV, 14—16. Tillemont III, 97—106. W.

10. *Ubi felicius acciderit fatum*] In Mſ. eſt *adſiderit.* Inde dubitat Erneſtius, an legendum ſit *adfuerit*, ut 16, 12. ſi arbitrium adfuerat veſtrum. — *Viſo quod capi poterat* poſſit. W.

12. *Haec, quae maturabat* properabat XVII, 8. *ardenti* anhelanti, cupido perficiendi. — *Impendio tempeſtivam* admodum opportunam. *Ad Syriam* contra Perſas. *Gentem Gothorum ea tempeſtate intactam*, quibuscum diu bella non geſta, quique inde a Conſtantino M. et ipſi et filiis adhaeſerunt, (iam vero de duo-

•bus peregrinis Imperatoribus ad ſolium evectis non ſine indignatione audiverant) *parari* parare ſe. W.

12. *Clementiorem*] tolerabiliorem. *Aleam periculorum omnium iecit abrupte* ultima experiri temere conſtituit. W.

Divitenſes Tungritanosque iuniores.] Levis variatio lib. XXVII. c. 1. *Divitenſibus praeſidebat et Tungricanis.* Ut etiam in Notitia Imperii p. 1483. *Sub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri peditum Praeſentalis, Divitenſes ſeniores, Tungricani ſeniores.* LINDENBR.

Sollemniter ex more *moraturos* quieturos. W.

13. *Sub conſecratione*] religione iurisiurandi, (exſecratione ſic XV, 5.). W.

Stipendiis excellentes et meritis.] Uſu et lege Caſtrenſi id receptum erat, ut non aequalia cunctis militibus ſtipendia numerarentur: ſed novitiis quidem ac tironibus minora, promotioribus autem mediaque iam in matricula inſcriptis maiora: veteranis autem, qui mox dimittendi eſſent, multo maiora: quo et ipſi ſacramento ſoluti reliquum vitae felicius degere, et poſteris ſuis ſolatii loco aliquid poſſent transmittere. In horum autem abeuntium locum milites ordine inferiores ſuccedere ſolebant, et ampliora ſtipendia pro loco et gradu ſuo conſequi, ut ſcribit Procopius in Anecdotis p. 104. Qua autem ratione hae promotiones in militia fierent, docet Vegetius in lib. 2. cap. 21. Igitur qui militiae nomen dabat, poſtremum legionis locum obtinebat, donec decedentibus ſubinde aliis atque aliis, ad altiorem gradum paullatim adſcenderet. Itaque ut novum et inſolitum in Marciano notat Evagrius in principio lib. 2. quod ob eximiam fortitudinem a militari quodam numero adſcitus eſt non poſtremo loco, ut moris eſt, ſed in locum cuiusdam militis nuper mortui. Idem etiam in militia Palatina, et in Officio Praefecturae Praet. et aliorum iudicum ad exemplum armatae militiae obſervabatur: quod divinum inſtitutum non immerito Vegetius appellat. VALES.

14. *Utque condictum*] uti convenerat. cf. XX, 1. et omnino de hac voce Gronov. in Obſſ. p. 15: *ubi excanduit radiis dies* quaeſite pro *primo mane.* W.

Anaſtaſianas balneas] Quae in regione U. C. P. IX. erant, ut in eius Deſcriptione veteri habetur. LINDENBR.

Anaſtaſianas balneas a ſorore Conſtantini cogn.] Anaſtaſia Conſtantii Chlori filia, Conſtantini Magni ſoror, Baſſiano Caeſari nupſit, ut legitur in Excerptis de Conſtantino, quae cum hac noſtra Marcellini Editione vulgavimus. Ab eius nomine dictae ſunt balneae Anaſtaſianae Conſtantinop. in regione IX. urbis. At Sozomenus in lib. 6. cap. 9. Anaſtaſianas et Caroſianas balneas ab Anaſtaſia et Caroſia Valentis filiabus ita appellatas eſſe prodit: quem ſecutus eſt Nicephorus et Auctor Chronici Alexandr. Ceterum hunc Procopii proceſſum ex Anaſt. balneis egregie deſcribit Themiſtius in Orat. IX. VALES.

Ubi locata noverat ſigna] duas illas legiones caſtra habere. W.

Societate coita nocturna.] „Hinc eum Idacius in Faſt. Conſular. vocat latronem nocturnum, hoſtem publicum, addens Coſſ.

Valentiniano et Valente intra urbem Conſtantinopolin die 4. Kal. Oct. apparuiſſe." Reineſius. W.

Ut Praetoriani quondam poſt Pertinacis necem licitantem Imperii praemia Iulian.] Spartianus in Didio Iuliano c. 2. *Poſteaquam in caſtra ventum eſt, quum Sulpiciano Praefecto Urbi, ſocero Pertinacis, concionante ſibique Imperium vindicante, Iulianum e muro nullus admitteret, primum Iulianus monuit Praetorianos, ne eum facerent Imperatorem, qui Pertinacem vindicaret, — ſane quum vicena quina millia militibus promiſiſſet, tricena dedit.* LINDENBR.

Attenti ad omne compendium] quantum pecuniae promiſſurus eſſet. W.

15 *Subtabidus*] exſanguis. *Paludamento — tunica.* Cf. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. T. 1. p. 1043. *A calce in pubem* a pedibus ad femora. W.

In paedagogiani pueri ſpeciem.] Lib. xxix. c. 3. *Adultus quidam ex his, quos paedagogianos appellant.* De his ſatis iam ab aliis dictum eſt ad Taciti Annal. lib. xv. LINDENBR.

Purpureis opertus tegminibus pedum.] Faſtus hic erat Impp. Romanorum, ut purpurae ac muricis uſum Auguſto tantum ac principali cultui convenire putarent. Quemadmodum igitur indumenta reliqua hoc colore ſuperbirent, ſic ipſa quoque pedum tegumenta; de quo ritu optime Corippus lib. II. v. 104. ff.

Purpureo ſurae reſonant fulgente cothurno,
Cruraque puniceis induxit regia vinclis,
Parthica Campano dederant quae tergora ſuco,
Qui ſolet edomitos victor calcare tyrannos
Romanus Princeps, et barbara colla domare,
Sanguineis praelata roſis, laudata rubore,
Lectaque pro ſacris tactu molliſſima plantis.
Auguſtis ſolis hoc cultu competit uti,
Sub quorum eſt pedibus Regum cruor: omne profecto
Myſterium certa rerum ratione probatur.

Eum habitum creſcente luxu mox etiam Papa Rom. et Patriarcha CP. ſibi vindicarunt, ἐκ προστάγματος τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, ut ait Theod. Balſamon in Explicatione Concilior. Ioh. Curopalates, magnus Drungarius Viglae, in Hiſtoria Iſaaci Comneni, pag. 129. *Aggreſſus eſt etiam* (Patriarcha) *cocco tincta induere calciamenta, antiqui ſacerdotii morem hunc aſſerens, et oportere his uti novum quoque Archiepiſcopum. nam inter ſacerdotium et regnum nihil intereſſe, vel admodum parum.* Scitum autem ac prudens hic Baſilii Imp. monitum eſt, in Exhortationibus ad Leonem fil. cap. LXIII. Πορφύρα δέ σε κοσμήσει, ἐὰν ἡ σωφροσύνη ταύτῃ συνεπαυθήσει. καὶ τῶν ποδῶν σε τὸ ἐρυθρὸν τιμήσει ὑπόδημα, ἐὰν αὐτοῖς τὴν φλόγα τοῦ τύφου καταπατήσεις. ἐκεῖνα μὲν γὰρ πρόσκαιρόν σοι τὴν βασιλείαν χαρακτηρίζει. ταῦτα δὲ καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ῥύσεταί, καὶ τὴν ἀθάνατόν σοι προξενεῖ βασιλείαν. LINDENBR.

Ut in theatrali ſcena ſimulacrum.] Zoſimus lib. IV. c. 5. (ubi v. Reitemeier. p. 581. W.) ἐδεῶντο Προκόπιον ὥσπερ ἀπὸ σκηνῆς βασιλέα σχεδιασθέντα. LINDENBR.

Simulacrum inſigne per aulaeum velum theatro obtentum vel *mimicam cavillationem*, machinationem, praeſtigias, quibus

oculi fallerentur. cf. XXX, 4. et Solinum c. 5. „In Sicilia primum „inventa comoedia eſt: hic et cavillatio mimica in ſcena ſtetit. „quem ad locum vide ſis Salmaſium p. 76." W.

16. *Dehoneſtamentum honorum*] ὀξύμωρον. *Ancillari adulatione* XVI, 2. Adumbatum fortaſſe ex Salluſtio in fragment. p. 220. Bipont. cf. et Trebell. Pollionis Claudium cf. 5. et ibi interpretes. — *Proceſſit in publicum* urbem ingreſſus eſt. *Erectius* confidentius. W.

**Quae metuentes ne a tectis ſaxis conflictarentur, galearum criſtis aptabant.*] Sic Herodianus in libro II. c. 6. de Iuliani A. per urbem Romam proceſſu loquitur, et milites Didii Iuliani a caſtris Praetoriis Urbem ingreſſos, capita ſua ſcutis texiſſe prodit.* VALES.

17. [*Huic timidius incedenti.*] In MSS. codicibus cum Colbertino, tum his quos P. Pithoeus perlegit, legitur diſerte *intimidius* eodem plane ſenſu. Nam ut Propertio *intactus cupidinibus* pro *tactus* dicitur; Plauto *clunes infracti* pro *fracti;* Velleio in libro II. c. 37. ſimiliter *Tigranes Luculli armis infractus,* pro *fractus:* ita *intimidus* pro *timidus,* et *intimide* ab Ammiano Marcellino uſurpatur pro *timide.*] VALES.

Sepulta iam dudum negotia.] Id eſt, taciturnitate ſopita. Iuſtinian. L. 3. Cod. de annal. except. *Vel ſententiis deſuitivis, aut transactionibus deciſa. Novell. Theod. Tit. 2. pag. 524. Ubi idem Imp. *reſuſcitare lites* dixit, ut Ammian. *excitare.** LINDENBR.

[*Sepulta iamd. negotia, et redivivas tabulas debitorum.*] Notat P. Pithoeus ad oram Ammiani ſui, in veteribus Ammiani libris quos legit, ſcriptum ſe reperiſſe, *rediv. nebulas debitorum.* Idem quoque diſerte ſcriptum inveni in codice Colbertino: quae ſcriptura vulgatae praeferenda eſt haud dubie. *Nebulas debitorum,* vel nebuloſa debita metaphorice appellavit Marcellinus debita obſcura, et diuturnitate temporis tamquam tenebris aut nebulis operta, longa tecta caligine, ob idque ignota.] HAD. VALES. An ergo quum Macrobius libro I. commentarii in ſomnium Scipionis ſcribit *in prima ſomni nebula,* quum Petronius notat in muliere *nebulam lineam,* reſpectu obſcuritatis, et tenebrarum accipi debent, et non tenuitatis, quae nihil haberent ſoliduin et ſubſiſtens. Nimis plene haec in commentariis doctioribus enarrata ſunt. Immo apud noſtrum initio libri 14. quum dicuntur *per ſuſpicionum nebulas aeſtimati quidam noxii,* utrum opertae nebulis, an vanae et nulla ſoliditate nixae erant? GRON. cuius etiam vide Praef. p. XXIII. W.

Redivivae tabulae.] Παλίνξωον χρέος. Contra vero, *Tabulae novae,* χρέων ἀποκοπαί. Gloſſar. LINDENBR.

18. *Tribunal idem adſcend.*] Zoſimus in huius hiſtoriae narratione IV, 6. τὸ πρὸ τῆς αὐλῆς βῆμα appellat. Eſt ergo illud Tribunal purpureis gradibus ſtructum, quod iuxta Curiam locatum erat in regione 2. ut legitur in Deſcriptione urbis Conſtantinop. Nam Curia ipſa ſita erat e regione Palatii, teſte Zoſimo in lib. 5. c. 24. Hinc Suidas in v. στήλη Tribunal Palatii vocat. VALES.

Timeretur ſilentium] tamquam malum omen. — *Implicatior* impeditior, timidior. — *Clariſſimorum* Senatus principum. *Peſſimo* ſcelerato *pede.* W.

20. *Adramyttenus Andriſcus degenere.*] Sup. in lib. XIV. c. 11. extr. De reliquis quorum hic mentio, abunde Hiſtoriae Augg. Scriptores agunt. LINDENBR.

De genere] Ita cod. Colbert. et ed. Roberti Stephani. Ceterae edd. male *degener.* Vid. Hadr. Valeſ. Praef. p. LVI. W.

Emeſa] Syriae urbe. v. Salmaſ. ad Vopiſci Aurelian. c. 25. *Heliogabalus* exivit. v. Lampridium in eius vita. Tillemont III, 434. — *Alexander* Severus *cum Mamaea matre conſoſſus eſt.* Iul. Capitolin. in Maximino 7. 8. Lamprid. in Alexandro 61. — *Superior Gordianus* pater *in imperium raptus* Iul. Capitol. c. 8. *Vitam laqueo ſpiritu intercluſo profudit* ornatius ſcilicet Capitolino c. 16. *laqueo vitam finivit.* W.

CAPVT VII.

1. *Intra regiam apparebant, aut parere deſierant.*] Virgil. Aeneid. 12. v. 849. *ſervique in limine Regis Apparent.* ubi Servius: *Apparent, id eſt. praeſto ſunt; unde etiam Apparitores conſtata eſſe nominatos.* Tertullianus Apologet. cap. 13. *Quo differt ab epulo Iovis ſilicernium? a ſimpuvio obba? ab Haruſpice pollinctor? nam et Haruſpex mortuis apparet.* LINDENBR.

Qui intra regiam apparebant] miniſtri. *Parere* apparitores eſſe. *Quique coetu militarium nexi ad pacatiora iam vitae diſceſſerant* exauctorati milites. *Omnia tutiora praeſentibus,* ubique tutiores ſe eſſe, quam Conſtantinopoli. W.

2. *Sophronius.*] Caeſarea Cappadociae oriundus, ut indicat Baſilius Magnus in Epiſt. 332. ad eumdem. Fuit Praefectus urbi Conſtantinop. Exſtatque ad eum Gregorii Nazianz. Epiſtola hoc titulo, σωφρονίῳ ὑπάρχῳ. Poſtea Magiſter Officiorum creatus eſt, ut indicant Baſilii plures Epiſtolae. σωφρονίῳ μαγίστρῳ. VALES.

Vaporatis aeſtibus Ciliciae.] Intolerabilem in Cilicia aeſtum fuiſſe teſtatur Hieronymus in Epiſt. ad Rufinum: *Cum me Thracia, Pontus atque Bithynia, totumque Galatiae et Cappadociae iter, et fervido Cilicum terra fregiſſet aeſtu: Syria mihi velut portus occurrit.* Q. etiam Curtius in lib. 3. c. 5. *Et tunc,* inquit, *aeſtus erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore Solis accendit.* VALES.

Ad Antiochiae perc. ſedes.] At Socrates in lib. 4. cap. 2. et 5. et poſt eum Sozomenus in lib. 6. cap. 7. Valentem Antiochiam veniſſe ſcribunt hoc anno, metu ne tricennales indutiae violarentur a Perſis: et in ea civitate aliquamdiu commoratum eſſe. Sed Marcellini in hac parte potior eſt auctoritas; cui ſubſcribit Libanius de vita ſua. VALES.

Antiochiae ſedes] nam haec ſecunda ab Conſtantinopoli regia imperatorum Orientis erat. W.

Avertit Galatiam] perſuaſit ut in Galatiam properaret. *res adhuc trepidas* nondum firmas atque ſtabiles *arrepturum,* ſubito compoſiturum. W.

3. *Subditivos quosdam oſtentans.*] De quibus Themiſtius in Orat. IX. ad Valentem pag. 205. τὰς ἀτόπους φήμας, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἐκ τῶν προαστείων κεκονιαμένους, τοὺς μὲν ἐξ ἰλλυ-

φιῶν, τοὺς δὲ ἐξ ἰταλίας, etc. Subiicit deinde, legationes ementitas diverſarum gentium et provinciarum in Conſiſtorium introductas eſſe. VALES.

Subditivos ſubornatos quosdam *oſtentans* in medium producens. W.

4. *Nebridius in locum Salluſtii Praef. Praet.*] Zoſimus idem ſcribit: Νεβρίδιον, ᾧ τῆς αὐλῆς μετὰ σαλούστιον παρέδωκαν ἀρχήν, etc. Hic Nebridius paullo poſt in carcere mortuus eſt, ut videtur indicare Themiſtius in Orat. IX. his verbis: τοῖν δ' ἀρχόντοιν τοῖν κορυφαίοιν ὁ μὲν τεθνηκὼς ἠπιστεῖτο· ὁ δὲ ζῶν ἐπιστεύθη τεθνάναι. *E ſummis vero magiſtratibus alter qui erat vere mortuus, non credebatur: qui vivebat, mortuus putabatur.* Hi enim ſummi magiſtratus alii eſſe non poſſunt, quam Nebridius Praef. Praet. et Caeſarius Urbi Praefectus. Quorum Nebridius quidem cum brevi poſt abiiſſet e vita, adhuc vivere fingebatur, ut litteris eius nomine inſcriptis abuteretur Procopius. Quod ex Marcellino quoque noſtro confirmari videtur. Subdit enim: *Et Nebridii litteris adhuc clauſi violenter expreſſis.* VALES. Vid. de Nebridio Ind. I. W.

In locum Salluſtii.] *Salutii* legitur in codice Regio [et Colbert.] et in Auguſtana Editione. Et ita quoque in principio huius libri, et in lib. 23. 24. et 25. codex Regius ſemper, et interdum Editio Romana praeferunt. Quid, quod et Eunapius in Maximo p. 106. Commelin. Σαλούτιον appellat? Hic ſub Iuliano quidem Praefectus Praet. Galliarum fuerat, itemque ſub Ioviano. Poſtea vero diviſione Imperii inter Valentinianum ac Valentem facta, Praefectus Praet. fuit per Orientem, donec Nebridius in eius locum ſuffectus eſt, Valentiniano et Valente Coſſ. Orta deinde Procopii tyrannide, cum Nebridius ab eo comprehenſus fuiſſet, Saluſtius iterum Praefectus Praet. Orientis a Valente factus eſt, ut teſtatur Eunapius in Maximo. Tandem Lupicino et Iovino Coſſ. Valens cum adverſus Gothos exercitum moturus eſſet, Marcianopoli degens Auxonium Praefectum Praet. conſtituit, Saluſtio ob ſenectutem remoto, qui iam ſecundum eam poteſtatem geſſerat, ut ſcribit Zoſimus in lib. 4. c. 10. et Eunapius in Maximo p. 109. Commelin. his verbis: τῷ γοῦν Σαλουστίῳ τὴν ἀρχὴν παραλύσας, Αἰξόνιον ἐπενόησε τοῖς τῆς αὐλῆς ἔργοις. ſcribe Αὐξόνιον ἐπέστησε, etc. Ceterum hic Saluſtius cum unico l in codice Regio et Editione Rom. ſemper ſcribitur, ut obſervavi. Iulianus quoque et Zoſimus, Socrates, Suidas, aliique Σαλούστιον appellant. VALES.

Factione Petronii] Reineſius adſcripſit: „Haec verba traiicienda ſic: confeſtim factione Nebridii Nebridius etc. vel, praefectus factione Petronii in vincula compinguntur. v. Zoſim. 4." W.

Phronemius] cf. c. 10. — De *Gomoario* et *Agilone* vid. Ind. I. — *Ut docuit exitus* c. 9. W.

5. *Iulius Comes*] poſtea Magiſter equitum XXXI, 16. — *Nebridii adhuc clauſi* mortui adeo in cuſtodia. W.

6. *Exambita*] pro ſimplici *ambita*, ut exabuſus pro abuſus 25, 7. Infra c. 10. §. 7. idem Araxius *ambitu* praefecturam adeptus dicitur. W.

7. *Ut uſu venire contingit*] Mira profecto tautologia, cuius tamen ſimiles attulit Thomas Wopkens. in Miſcellan. Obſervatt. T. VII. p. 381. ſq. W.

9. *In unum ſitae*] uno eodemque campo caſtra metatae. W.

10. *Recordatio*] immo vero *memoria*. W.

Puellae] Conſtantiae. *Inſignia principalis habitus* purpureas veſtes aliaque ornamenta Auguſtae dignitatis. cf. infra c. 9. W.

11. *Capeſſendum*] ſollicitandum. *Petulantiam*. Reineſius: „An PetulantiUm?“ *Aureos nummos ad vultum novi Principis effigiatos* quales et nunc in numothecis viſuntur. De voc. *effigiatus* vid. ad Gellium 17, 10. *Aequitius* Magiſter equitum c. 5. W.

12. *Per ripenſem Dacinm.*] Duae ſunt Daciae in regionibus Moeſiae et Dardaniae; quarum altera ſupra Danubium, ideoque *Ripenſis*: altera trans Danubium, et *Mediterranea*. Ut *Noricus Ripenſis ſupra Danubium, et Noricus Mediterranea*, in veteri Notitia regionum. Rufus Feſt. *Traianus Dacos ſub Rege Decebalo vicit, et Daciam trans Danubium in ſolo barbarico provinciam fecit, quae in circuitu habet decies centena milia paſſuum. Sed ſub Gallieno Imp. amiſſa eſt, et per Aurelianum translatis exinde Romanis, duae Daciae in regionibus Moeſiae ac Dardaniae factae ſunt.* LINDENBR.

Per Succos] XXI, 10. 13. W.

Appellant Acontiſma.] Infr. lib. XXVII. c. 4. et Antoninus in Itiner. p. 321. Weſſeling. [quem vide ſis etiam p. 603. W.] *Iter quod ducit a Dyrrachio per Macedoniam et Thraciam Byzantium usque — Neapoli, Acontiſma, Topinco.* LINDENBR.

13. *Gallo-Graeciam*] ſupra Galatiam, quod idem eſt. Cf. Zoſim. 4, 7. *Iovii et Victores* XXV, 7. W.

14. *Mygdum acceleravit.*] Videtur intelligi opidum, quod Mideum dicitur in Tabula Peutingerorum ſic: *A Nicaea Agrillo m.* 24. *Dorylaeo* 35 *tranſis Sangarium ſt. Mideum* 25. Ptolemaeus δορύλλειον et μιδάειον vocat Phrygiae opida. Ad hanc porro expeditionem Procopii pertinent haec Eunapii verba: ὁ δὲ προκόπιος τοὺς χαριεστέρους ἀναλαβὼν ἐπὶ τὸν βασιλέα οὐάλεντα διὰ Φρυγίας συνήπτετο. Citat Suidas in χαριέστερος. VALES. Cf. XXII, 8. Weſſeling. Itiner. p. 678. et Mannert Kleinaſien III, 94. W.

15. *Si norat*] an noſſet? W.

Eumque porrecta dextera ſuaviatus.] Hic ſuaviandi mos celeberrimus fuit apud veteres, ut manum ad os latam deinde porrigerent. Dio in lib. 64. de Othone: φιλήματά τε ὡς ἑκάστοις διὰ τῶν δακτύλων ἔπεμπε. Quod Tacitus in 1. Hiſt. c. 36. ſic dixerat: *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, iacere oſcula.* De eodem more Libanius in Orat. περὶ προστασιῶν, cum dicit, καὶ τιμῶν τοῖς διὰ χειρῶν φιλήμασι. Denique Hieronymus in Epiſt. ad Pammachium contra Iohannem: *Salutataque*, ait, *et voce et manu Eccleſia, etc.* Quod oſculorum genus neſcio cur divinum vocet Lipſius in lib. 2. Electorum. Nam in privatis quotidianisque ſalutationibus et olim uſurpatum eſt, ut dixi, et nunc ſollemni uſu receptum eſt. VALES. Reſpexit Lipſius ad verbum *adorare*, quod uti proprie de veneratione Deorum uſurpatur, ita tamen nec de hominibus inſolitum eſt. v. locum noſtro geminum Tacit. Hiſt. 1. 36. *Otho protendens manus adorare vulgum.* W.

16. *Cana Romanorum fides.*] Virgil. Aeneid. 1, 292. *Cana fides et Veſta.* ubi Serv. *Canam fidem dixit, vel quod in canis hominibus invenitur, vel quod albo panno involuta manu ei*

ſacrificabatur, per quod oſtenditur, fidem debere eſſe ſecretam. *Prudentius Hamartigenia 852. *Tunc poſtliminio redeuntem ſuscipit alto Cana fides gremio.* Inde Symmach lib. 4 Epiſt. 42. *Alba velamina, non ſegmentati amictus fidem veſtiant.** LINDENBR.

Cana fides] Servius ad Virgilii Aen. 1, 292. ex Horatii Od. 1, 35. 22. exponit *albo panno involutam*, ſimplicius vero *priſcam, antiquam*, quod et huc optime quadrat. W.

Pro ignotis tot ſuorum conſurrexiſſe mucrones] imperatores barbaros a popularibus tamen fortiter fuiſſe defenſos. — *Pannonius* Valens *degener* infimae ſortis. W.

Labefactans cuncta.] In codice Regio, [et Colbert.] et in Editione Aug. legitur *aliefactas cunctas.* Unde ſuſpicor legendum eſſe, *labefactans cunctos et proterens.* VALES.

Culminis ſummi proſapiam] me genus ducentem a Conſtantinis. W.

Ut rapiat aliena, ſed in int. mai. avitae.] Haec verba tam in exemplari Regio [et Colbert.] quam in Auguſtana Editione deſunt, et a Sig. Gelenio ex coniectura, ut opinor, adiecta ſunt. Poterat tamen minori negotio locus ſic reſtitui: *Sequimini culminis ſummi proſapiam, ut reſtituatur, arma iuſtiſſima commoventem.* VALES.

17. *Signorum apicibus aquilisque ſubmiſſis.*] Quod apertiſſimum ſignum eſt defectionis et deditionis: unde apud Lucanum in VI. miles quidam Caeſarianus ait v. 242.

Pacem gladio ſi quaerit ab iſto
Magnus, adorato ſubmittat Caeſare ſigna.

Cuius moris illuſtre exſtat exemplum apud Zonaram in Gallieno, ubi ait ſigniferum Macriani caſu quodam prolapſum inclinaſſe vexillum: quod ceteri ſigniferi conſpicati, cum cauſam ignorarent, ſuſpicati ſunt illum deditione facta Imperatori ſignum ſubmiſiſſe: ſtatimque ipſi ſignis omnibus ſubmiſſis Gallieni Aug. nomen acclamaverunt. Similis prope caſus refertur ab Oroſio in lib. ult. de Maſcizele: *Signiferum*, ait, *quemdam gladio percuſſit in brachio, eumque manu debilem ipſo vulnere coegit inclinare vexillum. Quo viſo, reliquae cohortes deditionem iam fieri priorum exiſtimantes, certatim ſe Maſcezili ſignis tradidere converſis.* Denique Pacatus in Panegyrico ad Theodoſium c. 36. *Quanto melius*, inquit, *manus illa conſuluit, quae ſubmiſſis precabunda vexillis petiit veniam neceſſitatis, et terram oſculis premens*, etc. Omitto Velleium in lib. 2. c. 85. ubi de pugna Actiaca. VALES.

Barritum] XVI, 12. W.

CAPVT VIII.

1. [*Rumitalca Tribunus, etc.*] In codice Colbertino nunc *Rumith.* nunc *Rumitalica* corrupte ſcriptum reperio. Hic autem ex Tribuno Curae Palatii Procopii, qui et Nicaeam occupavit, et Valentem Aug. a Chalcedonis obſidione diſcedentem paene circumvenit: haud dubie natione Thrax fuit, ut nomen eius indicat.

Nam *Roemetalces Thraciae Rex*, ſocius et amicus Auguſti, a Velleio Paterculo in libro II. c. 112. et a ceteris Hiſtoricis Graecis Latinisque memoratur. *Rhoemetalces* iſte Ῥυμητάλκης a Dione vocatur in libro LIV. c. 20. 34. et ſub Auguſto patruus et tutor filiorum Cotyos fuiſſe dicitur: et in libro LV. c. 30. Ῥυμητάλκης θεὰξ nuncupatus. *Rumetalces* autem vel *Rhymetalces*, et *Roemetalces*, ac *Rumitalca* unum idemque nomen eſt. Quippe υ Graecum ſaepe Latini in *oe* vertunt. ut ex Μυσία fecerunt *Moeſiam*: quin et pro *u* poſuerunt *oe*, et pro muris dixerunt *moeros*, unde *pomoerium* quaſi poſtmurium.] HAD. VALES. Magnus tamen etiam hodiernis antiquariis labor pergit eſſe huius regis nomen; de quo tamen quum verillime annotaverit Valeſius, rideri merentur, qui quoniam in nummis perpetue occurrit POIMHTAΛKHΣ, inde in ſcriptoribus appellationem Rhymetalces vel Ῥυμητάλκης pro auctoritate iubent exſulare contra tantam tamque certam veritatem librorum vetuſtorum. GRON.

Cura Palatii] v. Ind. II. v. Cura. — *Permiſto* communicato *cum militibus ad Drepanum, nunc Helenopolin*, a matre Conſtantini M. Mannert Kleinaſien III, 583. W.

2. *Vadomario, ex Duce*] Phoenices XXI, 3. XXXIX, 1. et rege olim Alamannorum. v. Ind. I. W.

Eſt autem Sabaia ex ordeo et frumento in liquorem converſus paupertinus in Illyrico potus.] Confirmat haec Ammiani verba Hieronym. lib. VI. cap 19. in Eſaiam: Ζῦθον, *quod genus eſt potionis ex frugibus aquaque confectum, et vulgo in Dalmatiae Pannoniaeque provinciis, gentili barbaroque ſermone appellatur Sabaium.* Cereviſia nimirum et alia potionum genera pro mutatione provinciarum nomina quoque mutant. Quae hodie *Biera* in omni Teutonum natione dicitur, ea erat olim *Cereviſia* in Gallia, nomine ibi nato, re cum aliis nationibus communi. Et quae Danis et Suecia *Oel*, Scottis *Hel*, ea *Celia* erat Hiſpanis. Florus lib. II. cap. 18. *Celiae, ſic vocant indigenam ex frumento potionem.* De Numantinis loquitur, de quibus etiam Oroſ. lib. V. cap. 7. *Subito portis eruperunt, larga prius potione uſi, non vini, cuius ferax is locus non eſt, ſed ſucco tritici per artem confecto, quem ſuccum a calefaciendo Celiam vocant.* *Iohan. Saresberienſ. Epiſt. 85. *Caelia, quae a noſtratib. uſu vulgari cereviſia nuncupatur.** De huiusmodi potionibus etiam *Ditmarus Epiſcop. lib. 7. pag. 90. (p. 214. ed. meae. W.) *Quia defecit aqua, medone exſtinguunt.** Plinius lib. XXII. cap. 25. Herodotus lib. II. c. 77. Diodorus Sicul. lib. V. c. 34. Caſſiodorus Baſſus de Agricult. lib. VII. cap. 34. Columella lib. X. L. 9. ff. de tritic. vin. oleo. Iulianus in Epigram. Antholog. lib. I. cap. 95. Aliaque incognita potionum nomina Gregorius PP. enumerat lib. V. Epiſt. 37. ad Eulogium Epiſc. Alexandrinum. *Quia colatum ac turitheum non libenter bibo; praeſumens cognidium requiro, quod in hac urbe poſt multa tempora veſtra innoteſcere transacto anno ſanctitas fecit. Nam nos hic a negotiatoribus nomen cognidii et non ſubſtantiam comparamus.* Quale etiam illud, quod in veteri Gloſſar. *Curmen*, Ζῦθος ἀπὸ σίτου.* *Caraenum* Auguſtin. lib. 2. de Morib. Manich. pag. 176. Appius locis permultis, Apicius lib. 5. *Sic *Medo* iam olim fuit Germanis, et praeſertim Septemtrionalibus populis uſitatiſſimus: cuius mentio in Concilio Triburienſi Poenitentiali Rom. Ditmaro Epiſcop. Mers-

burg.* Athenaeo ex Polyb. Deipnoſ., lib. 1. pag. 16. *Priſco Soph. in Eclogis Hiſtoriae Gothicae pag. 42. Ἐκφηγοῦντο δὲ ἡμῖν κατὰ κώμας (τῶν Σκυθῶν) τροφαὶ, ἀντὶ μὲν σίτου κέγχρος, ἀντὶ δὲ οἴνου ὁ μέδος ἐπιχωρίως καλούμενος, ἐνομίζοντο δὲ καὶ οἱ ἑπόμενοι ἡμῖν ὑπηρέται κέγχρον, καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενον πόμα, κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό. *Ubi et illud de Camo notandum: quamquam vocem eam apud Apicium lib. 3. legimus, et Ulpian. lib. 9. ff. de tritico, vino, oleo leg. Ut vel hinc pravis emendationibus renuntient, qui locum Iurisconſulti de vitio ſuſpectum habent. Errant enim inligniter, et dum eorum laudator exiſtit, erroris in partem venit V. Cl. Iacob. Menochius Praeſumpt. lib. 4.* At vero Graecis *medo* eſt hydromel, vel χουμέλη, ἀπο τῆς χύσεως τοῦ μέλιτος, apud Zonaram in Schol. ad Canon. Apoſtolor. 3. Et *pomatium*, *piratium*, Hebraeorumque *ſicera*, ex Hieronymo aliisque Scriptoribus nota ſatis. LINDENBR.

Ex ordeo vel frum. in liq. converſus.] *Converſis* ſcribendum videtur. Hic autem potus *ex ordeo vel tritico, quem Sabaiam vocabant, uſitatus erat in Pannonia maxime. Unde Valens utpote Pannonius, ortus Cibali opido,* Sabaiarius vel* Sabiarius (ſic in Reg. codice [et Colbert.] ac in Editione Rom.) per ludibrium vocabatur. Eumdem Pannoniorum potum fuiſſe teſtatur et Dio in lib. 49. c. 36. Ait enim Pannonios victu duriſſimo uti, nec vinum oleumque niſi admodum rarum habere: ordeum enim ac milium eſui ſimul ac potui illis eſſe. VALES. Plura de cereviſiis qui noſſe cupit, adeat Iunii Animadverſa p. 132. Meibomii ſingularem libellum de cereviſia 1688. Helmſt. editum, et Fabricii Biblioth. antiquar. p. 881. ed. Schafshauſ. W.

3. *Munitorum*] obſidentium. W.

Per Sunonenſem lacum.] Sic Accurſius et Gelenius edidere, [et ita habet Colb. Mſ.]. Sed in Editione quidem Rom. *Simonenſem;* in codice autem Regio *Sumonenſem* legitur. Videtur porro hic Sunonenſis lacus idem eſſe qui Aſcanius a Geographis dicitur, iuxta Nicomediam. Evagrius in lib. 2. cap. 14. Hiſt. βοάνην λίμνην nuncupat haud procul Nicomedia. VALES. Cf. Gronov. in Praef. p. xxx. Maunert Kleinaſien III, 572. W.

Flum. Galli ſinuoſos amfractus.] Gallus fl. in Phrygia eſt, teſte Strabone, et Stephano, et Ovidio in Faſtis. Sed de huius ſinuoſis amfractibus nihil legi. Fuit quidem Draco fl. iuxta Helenopolim in Bithynia ita flexuoſus, ut vicies a viatoribus traiiceretur in Bithynia, teſte Procopio in lib. 5. de Fabricis. VALES. Cf. Mannert Kleinaſien III, 572. et 575. W.

4. *Lupicinum ab Oriente.*] Hic a Ioviano promotus fuerat Magiſter militum per Orientem, ut ſupra retulit Marcellinus. Idem videtur eſſe, qui a Conſtantio Magiſter armorum per Gallias datus eſt Iuliano Caeſari, de quo Marcellinus in lib. xx. Iulianus poſtea cum Imperator creatus eſſet, eum ut ſuſpectum in cuſtodia habuit. Sed mortuo paullo poſt Conſtantio, non modo liberavit, ſed etiam eius opera uſus eſt. Idem cum ſtrenuam operam Valenti navaſſet Procopiano bello, Conſulatum meruit in ſequentem annum: quo anno Libanius ei Antiochena in urbe panegyricum dixit, ut ſcribit ipſe in vita ſua p. 54. (Reisk. 1. p. 108.) ubi inter cetera eum vocat τὸν στρατηγὸν πολλοῦ μὲν ἄξιον ἰουλιανῷ γενόμενον, πολλοῦ δὲ ὄντα τότε τῷ βασιλεῖ, φοβερὸν μὲν πολεμίοις,

Et paullo poſt: παρὰ μὲν γὰρ τοῦ κρατοῦντος ἦν αὐτῷ τὸ ἐν ὑπάτοις εἶναι, παρ' ἐμοῦ δὲ *** Sic enim in Mſ. codice locus alteriſco notatus eſt. VALES.

Arinthaeum] Magiſtrum equitum per Orientem c. 5. W.

5. *In qua ſtatione periſſe diximus Iovianum*] XXV, 10. W.

**Hyperechium.*] Hyperechius Maximi filius, optimae indolis adoleſcens, memoratur a Libanio in libro IV. Epiſtolarum: ubi Libanius eum commendat Celſo atque Datiano: et inter cetera rogat Datianum, ut iuveni Praeſidatum provinciae alicuius impetret a Principe. Eumdem igitur eſſe arbitror, cuius heic meminit Marcellinus. * VALES.

Recte Gaſtrenſis Apparitorem, id eſt ventris.] In codice Reg. et Flor. [ac Colbert.] et in Editione Rom. *Caſtrenſis* legebatur. Sed Caſtellus cum ventris miniſtrum interpretari vidiſſet, *Gaſtrenſis* emendavit. Ego vero iampridem odoratus ſum, hunc locum putido gloſſemate eſſe inquinatum. Scripſerat enim procul dubio Marcellinus, ut et nos edidimus: *Hyperechium repente ſibi oppoſitum vidit cum copiis, antehac Caſtrenſis Apparitorem.* Sed cum in quodam exemplari *Gaſtrenſis* exaratum eſſet, Grammaticus neſcio quis ad oram adnotavit: *Recte Gaſtrenſis Apparit. id eſt ventris miniſtrum et gutturis.* Atque hoc ſcholium ex margine poſtea in textum, *atque adeo in ipſos Mſſ. codices* a librariis admiſſum eſt. Porro Caſtrenſis Apparitor is eſt, qui Caſtrenſianus uno verbo dicitur, qui ſcilicet in officio ſeu apparitione viri Spectabilis Caſtrenſis ſacri Palatii militabat. VALES.

Caſtrenſis] Comitis Caſtrenſis. plura vide in Ind. II. v. Caſtrenſis. W.

Deſpicabilem] paullo poſt *umbratilis.* W.

Celſi fiducia corporis.] Mira quaedam de hoc viro tradit Baſilius M. in Epiſt. 186. qua Ariuthaei viduam conſolatur. Ait enim pulcritudine et ſtatura conſpicuum illum fuiſſe, et corporis robori virtutem animi parem habuiſſe; prorſusque a Deo creatum eſſe, ut humani generis ſpecimen eſſet: adeo ut omnes in eum oculos coniicerent, eius facinora omnium ore praedicarentur: pictores ac ſtatuarii in fingendis illius imaginibus ac ſtatuis longe ab exemplari ſuperarentur: hiſtorici vero qui eius geſta narrabant, fabulas referre viderentur. Quo factum eſt, ut plurimi triſtem illum nuntium minime credendum putarent, neque in animum inducere poſſent, mortuum eſſe Arinthaeum. Atque hic tantus vir, paene alter Hercules, uxoris hortatu ac monitis paullo ante obitum ſacrum baptiſma ſuſcepit, ut docet ibidem Baſilius. Vide eiusdem Epiſt. 202. Exſtat etiam eiusdem Baſilii Epiſtola 380. ad Arinthaeum. Eiuadem meminit Claudianus in Eutropium. VALES.

Ipſis hoſtibus iuſſit] more ſerioris aevi pro *ipſos hoſtes.* W.

6. *Largitionum Apparitor*] v. Ind. II. *Hac triſtitia,* hoc triſti rerum ſtatu, *alienum* non ſatis tutum *tempus pervidens* ratus. *cum iis quae ſuſceperat* pecuniis. *Cyzicum.* De hac urbe vid. omnino *Rambach* de Mileto p. 41. *Mannert* Kleinaſien III, 526. W.

7. *Miſſus ad theſauros tuendos.*] Theſauri erant in urbe Cyzico, ut ex hoc loco apparet, iisque Comes Theſaurorum praecerat:

erat: qui erat sub dispositione Comitis sacrarum Largitionum, ut ex Notitia discimus. Duo autem numerosa corpora erant Cyrici, Monetariorum, et Linyphorum, qui quotannis certum numerum, hi quidem aureorum nummorum, illi vero vestium militarium fisco pendebant, ut docet Sozomenus in lib. 5. cap. 15. VALES.

Tumultuario] raptim collecto. W.

Ut possessa Bithynia.] Cui Procopius Consularem mox praefecit Andronicum ex Consulari Phoenices, quem sub initium tyrannidis Constantinopolim evocaverat. Idem paullo post in Thracias missus cum Vicarii potestate, auctori suo fidem integram praestitit. Cumque Valentis partes superiores essent, fuga sibi aut latebris consulere noluit, sed victoribus semetipsum tradidit. Mox abscissa cervice periit, bonaque eius publicata sunt, ut scribit Libanius in Apologia adversus doctrinae suae obtrectatores. Idem in Orat. de vita sua pag. 56. (Reisk. 1. p. 113.) Andronici necem Hierii potius fraudi ac mendaciis, quam Valenti adscribendam esse dicit. Erat autem Andronicus Tyro oriundus, discipulus olim Libanii: ad quem exstant complures Libanii Epistolae, et aliquot D. Basilii. VALES.

8. *Glandibus*] quae e fundis vel scorpionibus mittebantur. W.

9. *Abscidit*] perfregit. *Exsertus* fortis, acer. W.

Cohaerentes] Ferri potest, si exponas: *confertim stantes*, malim tamen *cohaerenter*, ut ad scuta referatur, hoc enim adverbio et alibi utitur Nostter XVI, 10. XX, 7. XXIV, 2. — *Suffraginibus* imis pedibus *insidentes* conquiniscentes. De hoc testudinum genere vide *Nast griech. Kriegsalterthümer* S. 125. W.

10. *Stipite* trunco arboris. — *Extincto* interfecto *proterviae totius auctore* Procopio. W.

11. *Hoc Marte*] commento. W.

12. *Hormisdae mat. iuveni.*] De quo Zosimus in lib. 4. c. 8. VALES.

Hormisdae Regalis *illius*, de quo vide Ind. 1. *filio*, qui ad eius partes accesserat. W.

Civilia more veterum et bella gecturo.] Proconsules enim Reip. Rom. temporibus bellicas res, et civilia negotia in provinciis administrabant: quod primus mutavit Augustus, qui cum provinciis quae sine militari imperio regi non poterant, sibi retinuisset, ceteras pacatiores populo Rom. et Proconsulibus reliquit. Atque exinde Procoss. nec chlamydem, nec gladium gestare licuit, nisi quibus speciali privilegio Princeps ius gladii dedisset. Est autem ius gladii potestas animadvertendi in milites, ut docet Dio in lib. 53. VALES.

Destinatio] obstinatio. *Discriminibus maritum exemit*, de qua nihil tamen in sequentibus ab Ammiano, vel alio quoquam narratum invenio. Hormisdae ipsius sub Theodosio meminit Zosimus IV, 30. W.

13. *Quivis beatus versa rota Fortunae ante vesperum potest esse miserrimus.*] Pertinet huc proverbium vetus apud *Varronem in Satyra Menippea,* et Titum Livium: *Nescis quid ferus vesper vehat.* Nihil enim aeque metuentes prudentiores esse debent, quam τῆς περὶ τὴν τύχην ἀπίστου φορᾶς, ut bene Valentinianum

Imp. monet Themiſtius Euphrad. Orat. 9. Et Iſidori Peluſiotae dictum hoc elegans eſt, lib. 11. Epiſt. 105. Πολλοῖς αἱ ἐξ ἀρχῆς ἐπιτυχίαι κακῶν ἀμυθήτων γεγόνασι πρόξενοι. Ἐν γάρ που ἢ δεύτερον παρὰ τὴν ἀξίαν στήσαντες τρόπαιον, ἅτε χωρησάσης αὐτῆς εἰς ἐλπίδα τῆς τόλμης, ἐπαρθέντες τῇ ἀδοκήτῳ εὐπραγίᾳ, καὶ εἰς μείζους ἑαυτοὺς ῥίψαντες, ἐκινδύνευσαν ἐσχάτως. LINDENBR.

Verſa rota fortunae] Imitatus eſt Ciceronem, qui Orat. in Piſonem c. 10. Fortunae inconſtantiam ad ſenſus revocavit, vituperatus ideo ab auctore Dialogi de corrupta eloquentia, defenſus a Lipſio Elect. 11, 17. vide Schulzii edit. illius Dialogi p. 93. W.

Exinaniri] exſpoliari. W.

Ob illos caſus inaeſtimabiles plenam.] Locus corruptus, neque a Mſ. auxilii quidquam: itaque alji viderint. LINDENBR.

Ob illos caſus inaeſt.] Nollem Sig. Gelenium huius loci corrumpendi auctorem fuiſſe. In Editione Rom. legebatur, *mobiles caſus inaeſtimabilis plenam.* Neque aliter Mſſ. codices Reg. Flor. Valent. et Fauch. [ac Colbert.] praeferunt. Quare certiſſima coniectura hunc locum mihi videor ſic reſtituiſſe: *Arbetionis domum iuſſit exinaniri mobilis cenſus inaeſtimabilis plenam.* Quae emendatio confirmatur altero loco, qui eſt in lib. 28. initio: *Prolectoque in ignem mobili cenſu, etc.* VALES. Mſ. codex pro *ob illos* habet *mobiles.* An *mobilibus cenſibus inaeſtimabilibus plenam?* ut iutelligat domum Arbetionis ob ſimiles Procopii caſus mobilibus pretioſis et inaeſtimabilibus plenam refertamque fuiſſe? Nam et libro XVI. lectum eſt Arbetionem circumlatratum invidia, velut ſumma adepturum, decora cultus Imperatorii praeſtruxiſſe, et e gregario ad magnum militiae culmen evectum eſſe. Qua in re ſimilis fuit Procopio. Sic libro XXVIII. cap. 6. *cum rem mobilem ſcrutaretur.* Et in eodem libro cap. 1. *proiecto in ignem mobili cenſu.* OISELIUS.

14. *Licet praeſumtor momentum pertimeſceret grave*] ſuſpicari poſſet certamina ſibi de ſumma rerum imminere. *Novitatem quandam* novum Principem. — *Segnior erga* negligentior in alliciendis civitatibus. Vid. ad XVI, 10, 17. — *legendos eruendi auri peritos* qui ſumtus belli neceſſarios expedirent. W.

15. *Peſcennius Niger.*] Herodian. lib. III. c. 4. Xiphilinus in Severo LXXIV, 6. Spartianus in Peſcennio. LINDENBR.

Ubi Darium Alexander fudit.] Idem ſcribit Herodianus in lib. 3. c. 4. Nigrum ſcilicet eodem in loco, in quo Darium Alexander vicerat, a Severo eſſe ſuperatum. Neque hic ſolum, ſed et multis aliis in locis obſervavi, Marcellinum noſtrum Herodiani veſtigiis inſtitiſſe, ut verbi gratia cap. 6. cum Procopii proceſſum ex balneis deſcribit. Annon enim verba, *circumclauſus horrendo fragore ſcutorum, etc.* converſa ſunt ex illis Herodiani in lib. 2. c. 6. de Didio Iuliano; quod manifeſte fatebitur, quisquis locum utrumque inter ſe contulerit. Mitto quae de Peſinuntis urbis origine dixit Marcellinus in lib. 22. quae ex Herodiani lib. 1. c. 11. transſcripta eſſe ſatis apparet. VALES.

Darium.] In Editione Aug. et codice Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] *Dareum* hic et in lib. 23. ſemper exaratum inveni. Neque aliter in caſtigatis Ciceronis Editionibus legitur. Certe in lib. 23. c. 6. Editio Romana *Dareum* ubique ſcriptum exhibet. VALES.

CAPVT IX.

1. *In Gratianum adhuc privatum*] Nondum ſeptimum annum expleverat. *Ampliſſimo magiſtratu* Conſulatu. v. Ind. II. *Iuncto ſibi Lupicino* c. 8. W.

Peſſinunta ſigna propere tulit Phrygiae quondam, nunc Galatiae oppidum.] Strabo adhuc Phrygiae adnumerat, lib. XII. Τεκτόσαγες δὲ τὸ πρὸς τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, τῇ κατὰ τὴν Πεσσινοῦντα. Stephanus Galatiae: Πεσσινοῦς, πόλις Γαλατίας, ἀπό τινος Γάλλου Πεσσινοῦντος. LINDENBR. Cf. XXII, 9. W.

3. *Ut ante relatum eſt*] c. 7. W.

Cum propinquae acies ſtarent.] Sic primus edidit Gelenius. In Editione Rom. excuſum erat, *cum prope in acies ſtarent.* Unde Caſtellus proclivi coniectura correxerat, *cum prope acies ſtarent:* quo modo in exemplari Regio ſcriptum reperi. Sed Accurſius ita edi iuſſit, *cum propinqua acies ſtaret.* In Mſ. Colbert. legitur, *cum prope in acie ſtarent,* optime: id eſt, cum iam fere milites ſtarent in acie. Ita et P. Pithoeus ſcriptum ſe in vett. libris Ammiani reperiſſe teſtatur.] VALES. Cf. Gronov. in Praef. p. XXIII. W.

Sicut aliquando dimicaturi Macedones.] Diodorus Sicul. lib. XIV. Iuſtinus lib. VII. c. 2. Panegyr. Nazarii c. 20. *Puer Eropus in cunis deductus ab Illyricis in proelium, animoſiores ſuos reddidit.* LINDENBR.

Adverſos] adverſarios. W.

4. *Nutanti negotio*] rebus ſic dubiis. *Arbetionem ex Conſule* (355.). *Conſtantiniani.* Sic cod. Colbertinus. Edd. *Conſtantiani.* Vid. Hadr. Valeſ. in Praef. p. LVI. W.

5. *Ac ſi*] quaſi. W.

6. *Ad caſtra opportunitate intervalli proximi*] haud procul diſtantia. *Captivi colore* captivum ſe ſimulans. Cf. Gothofredi Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ. in voce *color.* W.

7. *Succenſus*] Sic repoſui ex Cod. Colbertino iubente Valeſio in Praefatione p. LVI. nam in ipſo contexto ſervaverat cum vulgaribus *ſucceſſus,* quod ineptum. W.

Valens caſtra promovit ad Phrygiam.] Superato, vel potius dedente ſe ad Thyatira Lydiae opidum Gomoario, Valens Sardes venit: ibique aliquantisper moratus, Phrygiam petiit, et in Nacolienſibus campis in Phrygia Salutari acie collata, cum Agilo ſigna ad eum transtuliſſet, Procopii factionem oppreſſit. Procopius enim a ſuis comprehenſus, et Valenti oblatus, mox ſupplicio affectus eſt, ut ſcribit Zoſimus in lib. 4. c. 8. Idatius in Faſtis VI. Cal. Iunias, Gratiano et Dagalaifo Coſſ. VALES.

Prope Nacoliam collatis manibus] Gibbonus VI, 137. nodum videtur quaerere in ſcirpo. Ultimum, quo debellatus Procopius, certamen uterque et Ammianus et Zoſimus IV, 8. ad Nicoliam accidiſſe narrant. Quod praeceſſerat ad Thyatira, non memorat Ammianus, ſed pertinet ad c. 8. ubi Hormisdae mentio fit, qui in eo proelio videbatur eſſe quodammodo ſuperior, quae verba ſunt Zoſimi. W.

Partium dux in ancipiti Agilo rem excurſu prodidit.] Haplonem vocat Zoſimus c. 8. corrupte, ut puto. Τοῖς Σάρδεσιν

ἐπιδημήσας, κἀκεῖθεν ἐπὶ Φρυγίαν ἐλάσας, εὑρὼν δὲ τὸν Προκόπιον ἐν Νακολείᾳ τῇ πόλει, κἀνταῦθα πάλιν Ἄπλωνος τοῦ Προκοπίου στρατηγοῦ τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ τῷ βασιλεῖ λυσιτελοῦν διαθέντος, ἑνίκα κατακράτος ὁ Οὐάλης. Vide Socratem lib. iv. cap. 5. LINDENBR.

Excurſu repentino ordinibus relictis transfuga *rem prodidit.* W.

Cum vexillis ſcuta perverſa geſtantes.] De hac defectione ſic Themiſtius loquitur in Orat. 9. ἅμα τῷ γενέσθαι ἐντὸς τῶν σῶν ὀφθαλμῶν, ὑπὸ μάλης ἔκρυπτον τὰς ἀσπίδας, ὥσπερ φῶρα κακοῦργοι καταληφθέντες ἐπ' αὐτοφώρῳ. *Simul atque ſub conſpectum tuum venere, clypeos ſub axillis occultaverunt, perinde ac fures deprehenſi rem furtivam occultare ſolent.* Eleganti ſimilitudine defectionem Procopianorum militum his verbis exprimit Themiſtius. Sub axillis enim geſtare ſcuta, nil aliud eſt quam perverſa ſcuta gerere. Nam perverſa tunc ſunt ſcuta, cum ope anſarum ſeu lororum ſub alis appenſa retinentur. Quod quidem furto recte comparat Themiſtius. Graeci enim ὑπὸ μάλης de re furtiva et occulta ſolent dicere: ut Ariſtophanes in Lyſiſtrata, Demoſthenes in 3. contra Aphobum, et Calenus apud Dionem in lib. 46. c. 23. Porro in defectione ſcuta perverſa non ſub alis tantum geſtari, ſed etiam capiti ſuperponi ſolita docet Appianus in lib. 2. de bellis civilibus, ubi de Aſranianis c. 42. οἱ δὲ ἐπέθεσαν ταῖς κεφαλαῖς τὰς ἀσπίδας, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον ἑαυτοὺς παραδιδόντων. De vexillis autem inverſis locus eſt Oroſii in lib. ult. quem ſupra [ad c. 7. §. 17.] adduxi: *Certatim ſe Maſcezili ſignis tradidere converſis.* Et Spartiani in Severo c. 7. *Praelatis ſignis, quae Praetorianis ademerat, ſupinis, non erectis.* VALES.

8. *Salutis intercluſo ſuffragio*] auxilio. cf. xxxi, 13. Pro *ſuffragio*, quod cod. Colbertinus et Valentinus atque ed. Rob. Stephani exhibent, vulgo legebatur *ſuffugio.* Cf. Hadr. Valeſ. Praef. p. LVII. — *Florentio ſequente et Barchalba Tribuno*, quorum alibi nulla fit mentio. W.

9. *A veſpertino ortu Luna praelucens in diem*] brevius: Luna pernox. W.

* *Statimque abſciſſa cervice.*] At Zonaras ſcribit, Procopium proditum a ſuis, cruribus innexum duabus arboribus vi inclinatis, eisdem reſurgentibus et arrectis miſere eſſe divulſum.* LINDENBR.

Discordiarum civilium turbines ſepelivit et bella] discordiae civiles cum eo ſepultae ceſſavere. — *Perpennae* rectius Perpernae, de quo vide Plntarchum in Sertorio c. 26. Livium Epit. 96. Velleium Paterc. II, 30. W.

10. *Florentius et Barchalba, qui eum duxerunt.*] Non hos, ſed Agilonem et Gomoarium ponunt Socrat. Hiſtor. Eccleſ. lib. IV. cap. 5. Sozomenus lib. VI. cap. 8. Nicephorus Calliſt. lib. XI. cap. 4. Qui etiam de ſupplicii genere longe diverſa narrant. LINDENBR.

Non penſata ratione] inconſiderate, iniuſte. W.

Amplas eis memorabilis facti oportuerat deferri mercedes.] Impp. Arcad. et Honor. L. 5. C. ad L. Iul. Maieſt. *Si quis ex his in exordio initae factionis, ſtudio veraе laudis accenſus initam prodiderit factionem; et praemio et honore a nobis do-*

nabitur. Salluſtius in Catilin. c. 30. *Si quis indicaſſet de coniuratione, quae contra Remp. facta erat, praemium decrevere ſervo libertatem et ſeſtertia centum, libero impunitatem eius rei, et ſeſtertia ducenta.* Sic ſaepe apud Dionyſium Halic. et Tit. Livium coniurationem indicantibus ſervis libertatem, ingenuis milia aliquot aeris, et praeter ea interdum quoque alia munera donata legimus. LINDENBR.

11. *Per morum triſtium latebras*] quia vultum prae ſe ferebat ad ſeveritatem omnem compoſitum, tectusque erat et occultus, c. 6. W.

Similis Craſſi, quem in vita ſemel riſiſſe Lucill. affirmat et Tullius] Ciceronis locus exſtat de Finib. lib. v. c. 30. *M. Craſſo, quem ſemel ait in vita riſiſſe Lucillius, non contigit, ut ea re minus ἀγέλαστος, ut ait idem, vocaretur.* Hieronymus Epiſt. ad Chromat. *Semel in vita Craſſum riſiſſe ait Lucillius.* LINDENBR.

Incruentus] haud dirus atque crudelis. Incruentus et mitis iuncta XXI, 6, 9. W.

CAPVT X.

1. *Protector Marcellus.*] At Zoſimus in lib. 4. c. 6. Marcellum ait iuſſu Procopii Cyzicum veniſſe, et Serenianum Domeſticorum Comitem comprehenſum occidiſſe: quod falſum eſt. Mortuo enim Procopio Serenianus occiſus eſt, ut teſtatur hic Marcellinus; qui et Procopii imperium ἀναίμακτον, id eſt incruentum fuiſſe teſtatur. VALES.

Serenianum intra palatium clauſum] vide c. 8. W.

2. *Genitalis patriae*] Fuit enim popularis Valentis, Pannonius, c. 5. W.

3. *Concrepantibus* ſociis *paucis.* — *Gothorum regibus iam lenitis.* cf. c. 4. et 6. — *Tria millia* Zoſimus IV, 7. decem millia habet. W.

4. *Acquitius*] Magiſter armorum c. 5. et 7. *Digreſſus per Succos* c. 7. *Philippopolim* olim *Eumolpiadam* XXII, 2. XXVII, 2. *Reſerare* recuperare. *Aemimontum* regionem circa Haemum montem ſitam. Cf. XXVII, 4. W.

5. *Levi* vana, ventoſa *praeſumtione* fiducia, uſurpatione. — *Favorabilis* laudandus. W.

Illi et illi fidum ad doctrin. dir.] Hunc locum ſic primus excudit Gelenius. Nam in Editione Rom. ac Bononienſi ita legebatur: *Ille et ille fidem ad doctrinarum diritatem cauſis inanibus praetexebat.* Neque aliter codex Regius, et Flor. et Valentinus; niſi quod in iis ſcriptum eſt *fidum*, [ut et in Colbert.] Per doctrinarum autem diritatem intelligit Ammianus praeſagiorum et divinandi malas artes, quibus deditum fuiſſe Serenianum docuit in lib. XIV. cap. 7. (et 11. W.) VALES. Mihi, fateor, vox *doctrinarum* omnino non placet, nec quo referendi ſint Dativi *illi* et *illi*, ſatis perſpicuum eſt. Ovidius Arte am. I, 227. habet *ille vel ille duces* pro hic, ille. Niſi nimis breve lacunae ſpatium eſſet, dici fortaſſe poſſet excidiſſe nomina Galli Caeſaris

et Valentis, quorum utriusque gratia valebat Serenianus, quosque ad saevitiam instigabat. Quid, si suppleas *ministrum* illi et illi fidum ad diritatem (ut *doctrinarum* expungas) *quam causis inanibus praetexebaNt* isti principes. Video, me audacem satis medelam adhibere loco, sed cum facilior diu eum versanti nulla procederet, coniecturam temerariam dare malui, quam nullam. W.

6. *Occasu ducis*] Procopii. W.

7. *Ad gratiam precantium*] precibus nonnullorum intercedentibus. — *In ipso rerum exustarum ardore* in communi totius imperii incendio, ubi cummaxime perturbata essent omnia. — *Ambitu* exambita regia c. 7. — *Supplicio insulari* deportatione. W.

8 *Euphrasius et Phronemius*] hic Praefectus Vrbi, illo Magister Officiorum c. 7. arbitrio *Valentiniani* sunt *obiecti* permissi, erant enim *Galli* ibid. — *In eodem negotio* haud magis noxius Euphrasio. W.

Cuius mem. virtutibus ambo fratres.] Valentinianum cum fratre Valente Iuliani memoriae obtrectasse et invidiam conciviisse docuit Marcellinus supra, cap. 4. Docent id quoque plures eorumdem Constitutiones in Codice relatae, quibus leges a Iuliano latas abrogarunt. Hinc est, quod Themistius in Orat. IX. ad Valentem in fine, Iuliani Principis memoriam Valenti assentando perstringit. Quid enim haec verba: ὁ τὸν πώγωνα καθειμένος καὶ τοῦ φιλοσοφωτάτου τῶν βασιλέων μεταποιούμενος. Annon satis aperte Iulianum designant, qui et barbam submittebat, et Marci Antonini studia ac mores se imitari profitebatur, ut ad lib. XVI. notavi? VALES.

9. *Pacis obtentu*] inter arma enim siluisse leges. *Iudicium detestandum agitabatur.* Sic pro *vitium d. a.*, vel *obtentui tum d. a.*, ut in cod. Colbert. scriptum, emendavit Hadr. Vales. in Praef. p. LXIV. W.

10. *Conditionis aequatio*] ubi eadem omnibus timenda. *Martiae virtutis potestas* fortitudo *aut id, quod ausum occupat*, voti, victoriae potitur. *Inopinata* mors *finem vivendi simul et dolendi perducit.* Adumbratum ex Horatii Serm. I, 1, 8. „Quid „enim? concurritur: horae Momento aut cita mors venit aut vi„ctoria laeta.“ W.

Catonianae vel Cassianae sententiae.] M. Cato Porciae familiae auctor, et C. Cassius Longinus, Iuris peritissimi fuere. Et Catonia regula etiam nunc in Pandectis saepissime laudatur: a Cassio vero secta Cassianorum originem invenit. L. 2. §. fin. ff. de orig. Iur. Plinius lib. VII. Epist. 24. *Vide supra ad librum XXII. c. 9.* LINDENBR.

Vel Cassianae sententiae.] Cassiana severitas dicta est a L. Cassio, de quo ad lib. XXII. c. 9. adnotavi ad eum locum: *Sed ille iudicibus Cassiis tristior, et Lycurgis, etc.* Sic etiam in fine lib. 30. de Valentiniano: *Lycurgos inveniisse se praedicabat, et Cassios, columina iustitiae prisca.* Et alioquin universae Cassiorum genti erat innata severitas: unde Cassiana severitas ac disciplina proverbio celebrata est. Divus Marcus in Epistola ad Praefectum Praet. *Puto*, inquit, *me non errasse: siquidem et tu notum habes Cassium, hominem Cassianae severitatis et disciplinae.* Et Cicero in Verrem actione III, 62. *Non quaero iudices Cassianos: veterum iudiciorum severitatem non requiro.* VALES.

Fuco Catonianae vel Caſſianae ſententiae perliti] ſeveritatem iſtorum virorum nonniſi vultu ſimulato prae ſe ferentes. W.

Vitae incidentium.] Scribendum videtur *incedentium*, ut locutus eſt Marcellinus noſter in lib. 19. c. 12. de Paullo Notario: *Cuius ex nutu, prope dixerim, pendebat incedentium omnium ſalus.* VALES. Verillima emendatio, cui locum in textu conceſſi. Neque enim movit me Erneſtius, omnino vulgatae lectionis tenacior iuſto, qui *incidentium* ſervari ſuadet, comparans XXXI, 10. ubi *penſare* fortunarum verſabiles *caſus*. Sed iſte locus noſtro nullo modo geminus habendus. Quid enim? ſi verba ordines, uti ordinanda ſunt: *momenta vitae necisque incidentium*, et *incidentium* cum Erneſtio idem eſſe putes quod *caſuum*, equidem, qui meus fortaſſe eſt ſtupor, non video, quomodo *caſibus* vita et mors tribui apte poſſit. W.

11. *Arceſſens*] incuſans. *Ditandus caſibus alienis*, paupertate aliorum. W.

13. *Implacabilitas*] ſaevitia XIV, 1. W.

Cauſae quidem piiſſimae, ſed victoriae foedioris.] Imitatur locum Ciceronis, qui in lib. 2. c. 8. de Officiis habetur de Iulio Caeſare: *Secutus eſt, qui in cauſa impia, victoria etiam foediore, non ſolum ſingulorum civium bona publicaret, ſed univerſas provincias regionesque uno calamitatis genere comprehenderet.* Recte ergo et ordine fecimus, cum eam ſcripturam, praeſertim omnium exemplarium conſenſu firmatam, hic reſtituimus, explosa P. Caſtelli coniectura, qui *victoriam foedantis* ediderat. VALES.

Vel ſub eculeo caput incurvos.] Eodem modo loquitur in lib. 28. c. 1. §. 19. de Hymetio Africae Proconſule: *Inductusque in iudicium quamquam incurvus ſub eculeo ſtaret, pertinaci negabat inſtantia.* Eculeus, quantum ex veterum libris colligimus, ſtipes fuit ligneus, ſurſum ac deorſum perforatus, cuius in medio transverſarium erat lignum, cui noxius tamquam equo inſidebat, unde et machinae nomen ductum. In infima parte ſtipitis ſex aut ſeptem erant foramina, aliud alio inferius, ad quae fidicularum intenſionibus pedes noxii hominis adducebantur. In qua intenſione cum hinc quidem pedes deorſum attraherentur: inde manus poſt tergum vincula cohiberent, neceſſe erat ut miſeri homines prae dolore totius corporis caput incurvarent. Hinc apud Sulpicium in lib. 2. de Vita B. Martini, *ſponte adſcenderet equuleum, etc.* Plura de eculeo vide apud Sigonium in lib. 3. de iudiciis. VALES. *Incurvos caput* i. e. capite. W.

Ictu] i. e. ictui. Sic dedi ex edit. Lugdunenſi 1552. Valeſ. Erneſt. et Bipont. *icti* operarum fortaſſe errore. — *Si pateretur natura* ſi fieri poſſet. W.

Fortunis gementibus univerſis] in tanta omnis conditionis hominum calamitate. W.

14. *Satietas opum cepit et caedis.*] Valentis tamen in puniendis factionis conſciis clementiam praedicat Themiſtius in Orat. IX. Sed cum haec Oratio ad Valentem ipſum praeſentem habita ſit a Themiſtio, illud Oratoris illius teſtimonium non magnopere fidem meretur. Plus apud me ponderis habet teſtimonium Libanii, qui et amicus erat Procopii, et cum Hyperechio et Andronico Procopianae factionis praecipuis auctoribus magna fuit neceſſitudi-

ne coniunctus. Is igitur in vita ſua p. 55. (Reisk. I. p. 113.) Valentem laudat, quod una cum tyranno Procopio tyranni amicos necandos ſibi eſſe non putarit. ἀλλ' ἐπάνειμι πρὸς τὸν βάλεντα, ὃν εἴδειξε μὲν χρηστὸν, τὸ μὴ τῷ τυράννῳ τοὺς τοῦ τυράννου φίλους ἐπαποκτεῖναι. *Sed redeo ad Valentem, cuius benignitas in eo apparuit, quod cum tyranno amicos tyranni minime occidendos putavit.* VALES.

15. *Novatore*] Procopio. W.

Diem XII. *Cal. Auguſtas.*] Conſentit Idatius in Faſtis: Valentiniano et Valente Coſſ. *mare ultra terminos ſuos egreſſum eſt die* XII. *Cal. Aug.* quae iisdem verbis (quod et in aliis plurimis locis notavi) in Chronico Alexandrino referuntur: τούτῳ τῷ ἔτει ἡ θάλασσα ἐκ τῶν ἰδίων ὁρων ἐξῆλθε μηνὶ πανέμῳ, πρὸ ιβ' καλανδῶν Αὐγούστων. Eiusdem terraemotus meminit Hieronymus in Chronico, et in vita Hilarionis: ubi his verbis utitur, quae cum Marcellioi narratione valde conſentiunt. *Ea tempeſtate terraemotu totius orbis qui poſt Iuliani mortem accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos, et quaſi rurſus diluvium Deus minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naves ad praerupta montium pependerunt.* VALES.

Terrores] Sic emendavit Hadr. Valeſ. in praef. p. LXIV. quo ducebat cod Colbert. *erroris* exhibens. Olim vulgabatur *tremores*. W.

Veridicae antiquitates] opp. fabulis, verae fide dignae priſcae hiſtoriae. W.

16. *Denſitate fulgurum acrius vibratorum*] crebris iisque violentis. *Omnis terreni ſtabilitas ponderis tremefacta* orbis terrarum ad fundamenta usque tremefactus. — *Species* genera *natantium* maris incolarum. — *Valliumque vaſtitates et montium*, ſub Oceano latentium. *Suſpicerent radios Solis* admodum poëtice, uti totus locus, tum primum Soli paterent, *quos* non radios Solis, uti opinatur Erneſti, ſed *montes* cum vallibus *primigenia rerum* natura — *amandavit* locum iis dederat. W.

17. *Piſces et ſimilia*] conchas cet. *Gravati repulſam* aegre ferentes. W.

Verſa vice ut iura ſua tuerentur, *conſurgunt, perque vada ferventia* vias ſibi imperu aperientes civitates et aedificia *complanarunt*. W.

18. *Milia multa necavit hominum*] Quinquaginta hominum milia a refluo mari abſorpta fuere, ut ait Cedrenus: Πέντε μυριάδες ἀνθρώπων κατεποντίσθησαν. Vide Michaelem Glyc. Annal. tomo IV. pag. 355. LINDENBR.

Humentis ſubſtantiae aquarum *conſenuit* reſedit *tumor*. W.

Exanimataque naufragiis corpora ſupina iacebant aut prona] Mixtim nempe muliebre et virile ſecus hac inundatione periiſſe notat: prona enim mulierum corpora, ſupina virorum aquis exſtincta natant. Plinius lib. VII. cap. 17. Solinus cap. V. LINDENBR.

19. *Extruſae* proiectae *rabidis flatibus*. Rubenius Elect. p. 43. malit *fluctibus*. W.

malit *fluc*

Culminibus insedere tectorum.] Sub Iuliano aut circa ea tempora hoc accidisse aiunt Sozomenus lib. VI. cap. 2. Nicephorus Callist. lib. X. cap. 35. *Similis ἄμπωτις primo Valentiniani et Valentis Impp. Consulatu contigit. Socrates Histor. Eccles. 14. cap. 3. et alia sub Gratiano, si Georgio Cedreno fides, pag. 258.* LINDENBR.

Prope Methonem opidum.] Methone Laconicae opidum memoratur a *Scylace atque* a Thucydide in lib. 2. c. 25. eamque adhuc sua aetate nomen id retinuisse scribit Eustathius in Homeri Catalogum. Sed ceteri Messeniae assignant, inter quos Mela ac Strabo, Plinius, ac Ptolemaeus. Eamque *Scylax et* Pausanias in Messenicis Mothonem nominant, perinde ac Porphyrius in lib. 2. de abstinentia. μόγος, inquit, ἦν βασιλεὺς μαυρουσίων, ὁ ἐν Μοθώνῃ σφαγεὶς ὑπ' Ἀγρίππᾳ. Scribe βίγος ex Strabonis lib. 8. In Tabula quoque Peutingerorum *Mothone* dicitur. [Hodieque vulgo *Modon.*] Neque aliter hoc in loco tam Editio Rom. quam Regius codex [et Colbertinus] scriptum habent. Quid, quod et in Prologo 7. Trogi Pompeii *Mothone* dicitur, quae a reliquis Methone, opidum Magnesiae longe ab hoc nostro diversum. VALES.

Diuturna carie fatiscentem] Idem fere Virgilius Aen. I, 122. itidem de navibus:

Vicit hiems: laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.

Cf. de terrae motu alio XVII, 7. et *Bartels Calabrien.* W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXVII. C. I.

1. *Ob cauſam ſupra expoſitam*] legatos ſuos contemtim habitos, XXVI, 5. *Gallicanos limites perſultabant.* cf. ad Cap. 1. et 2. Zoſimus IV, 9. ab Ammiano quaedam narrans diverſa. W.

2. *Portioni* manui *primae*, tribus enim, uti patet ex ſequentibus, incedebant. W.

Apud Calidona.] In Exemplari Regio et Editione Aug. legitur *Calydona*, de quo loco nihil usquam legere memini. HENR. VALES. [In codice Colbertino ſcriptum reperio et *Calidona.* Sed non dubito ſcribendum eſſe *Cabilona.* Sic Marcellinus in libro XV. c. 11. *Cabillona* Graecanice pro *Cabillonem* in IV caſu eam urbem bis appellat, et *militem omnem apud Cabillona collectum eſſe* ſcribit, Conſtantio A. per Arelate et Valentiam Rauracos ac Rheni ripam petente, ut Alamannis bellum inferret. Error ortus eſt ex transpoſitione trium litterarum, et ex ſimilitudine litterarum b et d, quarum altera in alteram facile commutatur ab incautis. Ex *Cabilona* vel *Cabillona* ab his qui urbem non noverant. factum eſt *Calibona* transpoſitis 3 litterulis: ex *Calibona* factum eſt *Calidona* et *Calydona.* Divitenſes autem et Tungricani tum in praeſidio erant Cabillone ad Ararim, quibus praeerat Severianus Comes: ex quibus Tungricani in codice Colbertino *Tuncgraecani* dicuntur: et in libro XXVI. c. 7. Marcellinus *Divitenſes Tungricanosque iuniores* coniungit, a quibus Procopius Auguſtus eſt conſalutatus. Ubi codex Colbert. ſcriptum habet *et Tuncgraecanos iuniores*, pro *Tungrecanos* vel *Tungricanos.*] HADR. VALESIUS. Sane commodius et opportunius hoc remedium eſt illo, quod attulit Iac. Gothofredus ad librum V. codicis Theodoſ. tit. V. de poſtliminio, *apud Saliſona.* GRON.

Cabilona] (Chalons ſur Saone) XV, 11. ubi Cabilonus. W.

Divitenſibus praefidebat et Tungricanis.] Vid. quae ad lib. XXVI. c. 7. notata. LINDENBR.

3. *Brevioris aquae*] fluminis non admodum lati. W.

4. *Telo per os fixum.*] Sic Accurſius et Gelenius ediderunt, quorum conſenſui equidem multum tribuo. In Regio codice ſcriptum inveni, *miſſilique telo perfoſſum.* At Valentinus codex teſte Ant. Loiſello ſcriptum habebat, *miſſ. telo peroſſenſum*, [ut et Colbertinus,] *Vatic. ac Toloſ.* VALES.

6. *Erulorum.*] In Regio codice, [et in Colbert.] ſcribitur *Aerulorum:* et ita Zonaras in Geſtis Gallieni eos appellat, *αἰρούλοις σκυθικῷ γένει καὶ γοτθικῷ ἐπιξελθὼν ἐκράτησε.* Hos Dexippus in lib. 12. Chron. *ἑλούρους* uſitata Graecis traiectione vocaverat, ut docet Stephanus et Auctor Etymologici. Ablabius etiam Hiſtoricus ita appellarat, teſte Iordane in Gothicis: *Nam praedicta gens, Ablabio Hiſtorico referente, iuxta Maeoticas paludes habitans, in locis ſtagnantibus quae Graeci ἕλη vocant, Eluri nominati ſunt omnes.* Cui conſentit auctor Etymologici, cum ait: *ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε ἑλῶν Ἕλουροι κέκληνται.* Ex his auxilia mercede conducere non Romani ſolum, ſed etiam aliae nationes pleraeque conſueverant, ut ibidem Iordanes refert: erant quippe ſtatura proceri et ad curſum velociſſimi. De iisdem multa Procopius in lib. 2. Gotth. ſcribit. VALES. *Eruli* et *Batavi* iunguntur etiam XX, 1. 4. W.

Vexillum direptum poſt certamina receptum eſt magna.] Fuſius haec Ammiano narrat Zoſimus IV, 9. cf. Gibbon VI, 180. W.

CAPVT II.

1. *Qua clade cum ult. maerore comp.*] Zoſimus in lib. 4. c. 9. Valentinianum accepto hoc nuntio adeo exarſiſſe ſcribit, ut Batavorum numerum integrum exauctorare voluerit, quod ſegnius ſe in pugna geſſiſſent: ſed exoratum a proximis, tandem iis peperciſſe. VALES.

Correcturus huiusmodi geſta.] In Regio et Vatic. codice legitur, *correpturus ſed eius geſta.* [In Colbert. *correcturus ſed eius geſta.*] Unde non ſine cauſa exiſtimavi ſcribendum eſſe, *correcturus ſecius geſta:* quemadmodum loquitur Marcellinus infra cap. 8. *Quibus magno cum horrore compertis, Severum miſit correcturum ſecius geſta.* VALES.

Suſciperet inſignia Conſulatus] XXVI, 9. W.

Prope locum Scarponna.] Itinerarium Antonini Imp. p. 365. Weſſeling. *A Durocortoro Dividurum-Tullum, Scarpona, Divodurum.* Tabula vetus Itiner. — *Tullo Scarponna.* LINDENBR.

Prope locum Scarponna.] Quod caſtrum duodecimo a Mettenſium urbe milliario ſitum eſt, ut ſcribit Paulus Diaconus de Epiſcopis Mettenſibus. VALES. *Scarponna* (Charpeigne) ad Moſellam. Cf. *Mannert* Gallia X. 187. W.

2. *Lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more, potantesque nonnullos.*] Simile illud, quod alibi refert Zoſimus: *νῦν δὲ μεθύοντας, ἄλλους δὲ τῷ ποταμῷ λουομένους, ἀπέφαζεν.* De Germanorum vero rutila coma Diodorus Sicul. lib. V. c. 28. Procopius Wandalicor. lib. 1. aliique Scriptores non pauci, ut iam ad Taciti Germaniam c. 4. a viris doctis notatum eſt. LINDENBR.

Rutilantes] active, colorem rutilum inducentes. vide Sueton. Caligula 47. Val. Max. II, 1. 5. Diod. Sic. V, 28. et ibi interpretes, Gesner. Theſ. h. v. W.

3. *Inſtanter victore.*] *Inſtante* legitur in Regio exemplari, in quo etiam ex coniectura ſuperſcriptum eſt *urgenter*. [In Colbert. *urgente inſtante victore.*] Certe non dubito, quin aut ſcribendum ſit, *urgenter inſtante victore*, aut ſane *inſtanter urgente victore*. VALES.

Forati] traiecti. Sic latere forato iumenti 16, 12. W.

4. *Speculatione*] ſpeculatoribus. — *Catelaunos* (Chalons ſur Marne). W.

6. *Hebetatis*] remittentibus et repreſſis. XVII, 5. XIX, 7. — *Armaturarum tribunus*. v. Ind. II. — *Magniloquentia ſocordi coalitus* verbis oſtentator, in re gerenda ſtolidus et ignavus. W.

7. *Non amplius ducentis.*] Codex Regius vocem interſerit neceſſariam, ut puto, *non amplius mille ducentis amitteret*. Vaticanus [et Colbert.] *ille ducentis* *pro *mille*.* VALES.

8. *Camporum mollia*] virides laetosque campos. — *Conſtrictos*. Sic pro *conſtratos* ex cod. Colbert. dedit Hadr. Valeſius, quem vide in Praef. p. LVII. W.

9. *Captum ab Haſtariis.*] In Regio codice prius ſcriptum fuit *Aſcariis*, *ut legitur in Vatic.* [et in Colbert.] quod magis placet. Aſcarii enim inter Auxilia Palatina cum Erulis et Batavis recenſentur in Notitia Occidentalia Imperii. (P. VII. p. 1487. Theſ. Graev.) Haſtariorum autem numeri ita dicti, nullibi quod ſciam ſit mentio. Ceterum de hac victoria Alamannica loquitur Idatius in Faſtis. VALES. Cf. Ind. II. W.

Militari impetu] ignaro duce. W.

10. *Conſulem deſignavit*] in proximum annum 367. W.

CAPVT III.

Qui gravi tubicinum ſonitu diu fatigaverat aures Ammianus, iam lepido ſatis epiſodio alium in ſcenam producit muſicum — *aſinum*. Quid? aſinum ad lyram? Immo vero, quod longe mirabilius, *aſinum Iudicem e tribunali* declamantem. Quam *novam portenti ſpeciem*, cui ſimile, ſi quod umquam accidit, hiſtoria tamen neque antiqua nec recentior ad poſteritatis memoriam propagavit, operae profecto pretium eſt, ſubtilius exponere, tempusque et locum et perſonas, quibus acta res ſit, diligentius definire.

Dubius, fateor, ipſe Marcellinus eſt in tempore conſtituendo: *hoc tempore*, inquit, *vel paullo ante*. Res A. C. 366. geſtas deſcripſerat hactenus, quo anno tamen auritum illum iudicem non potuiſſe apparere, aliunde poteſt probari. *Orfitus* enim, quum auctore Corſini p. 220. Praefecturam Urbis ab a. 353—359. adminiſtraverit, et *ex Praefecto* demum, ipſo Ammiano teſte, in iudicium potuerit vocari (recte: nam magiſtratuum nomina iure Romano deferre non licebat); denique *Terentius*, ſi fides habenda Tillemontio T. v. p. 334. et Corſino p. 261. *Corrector Tuſciae* A. C. 364. et 365. fuerit, — quadrupedem illum oratorem typum quaſi atque praecurſorem Terentii intra annos 360—363. in publicum proceſſiſſe, manifeſtum eſt.

Sed, quae reſtant de loco et perſonis dicenda, ipſius Ammiani textu praeeunte perſequamur. W.

Per Annonariam apparuit Tuſciam.] Duae erant Tuſciae, Annonaria et Urbicaria, ut Picenum annonarium et urbicarium. Caſſiod. lib. 4. Epiſt. 14. *Per Picenum ſive Tuſcias utrasque.* Auctores Rei agrar. pag. 163. *Terminus teſtaceus in ped.* CCCCL. *per Tuſciam Urbicariam et Annonariam.* *Iornandes de Regnorum Succeſſione, in fine: *Ad cancellos Annonariae Tuſciae feliciter dimicans, fugat exercitum.** L. 12. C. Theod. de indulg. debit. *Picenum et Tuſciam Suburbicarias regiones.* Et *Conſularis Tuſciae Suburbicariae,* in inſcriptione Novel. Conſtitutionis Leonis et Maiorjani, Tit. IX. LINDENBR. *Tuſcia* (Etruria, Toſcana) *urbicaria* ſ. *ſuburbicaria* propter vicinitatem iurisdictioni Romae urbis adſcripta erat, *annonaria* Italiae accenſebatur. Salmaſ. ad Trebell. Pollion. XXX. Tyrannos c. 24. T. II. p. 319. W.

In oppido Piſtorienſi] hod. Piſtoia. *Prope horam tertiam,* nonam noſtram matutinam. W.

Tribunali adſcenſo.] Vaticanus liber clare *eſcenſo.* Haec et talia non ſine crimine negligi placuit eis, qui optimum exemplar inſpexerunt. ORON.

Deſtinatius] obſtinatius, ut ſilentium imponi non poſſet. W.

2. *Terentius enim humili genere in Urbe natus, provinciam Correctoris adminiſtraverat poteſtate.*] Ad quem etiam plurimae Conſtitutiones in Cod. Theodoſ. exſtant. L. 4. de iurisdict. *Impp. Valentinianus et Valens AA. ad Terentium Correctorem Tuſciae.* L. 61. et 65. C. Th. de Decurionib. et ſi quae aliae. LINDENBR. *In Urbe* Roma. W.

Piſtor.] Horum conditio qualis fuerit, ſatis ex Cod. Theodoſ. Tit. de piſtor. et Catabolenſ. patet. LINDENBR. Piſtorum, qui ſingulare collegium conſtituebant, v. Cod. Theod. Lib. XIV. Tit. 3. inter alia hoc erat, ut nomina annonas defraudantium ad Praefectum Urbis deferrent, iisque rei ad piſtrinum Urbis damnati cuſtodiendi tradebantur. v. Corſini de Praef. Urbi Praef. p. XL. W.

Ad vicem praemii] loco praemii. Sic ad vicem memorabilis muneris 15, 10. — *Peculatus* aerarii defraudati. W.

Officium ex Praefecto.] Sic *Officium iudicantis,* L. 13. C. Theod. de erog. mil. ann. et *officiorum annonae,* L. 19. Tit. eod. *Princeps officii,* L. 1. Cod. Theod. de offic. rect. provinc. LINDENBR.

Officium ex Praefecto.] *Orſitum* hic reſtituendum eſſe dubium non eſt, qui peculatus arcellitus a Terentio, miſſus eſt in exſilium. Idem tamen precibus et ſtudio Vulcatii Rufini Praef. Praet. paullo poſt bonis et patriae reſtitutus eſt, ut ſcribit Marcellinus cap. 7. huius lib. VALES.

Correctoris poteſtate] v. Ind. II. h. v. Sed quid Correctori cum aſino? Equidem lubenter fateor, me portenta interpretandi artem non callere, fortaſſe tamen ſimilitudinem quandam illius aetatis augures inveniſſe ſibi viſi ſunt aſini e piſtrino, et *piſtoris,* eiusque *humilis genere,* ideoque legum imperiti, qui tamen iuria e tribunali dicundi provinciam ſuſcepiſſet. W.

Inquietius agitans multa] conf. Hadr. Valeſius in praef. p. LVII. W.

In navicularіorum negotio.] De navicularіis vid. Cod. Theodoſ. lib. XIII. Tit. 6. Cod. Iuſtin. lib. XI. Tit. 1. LINDENBR.

Navicularіorum] mercatorum, qui peregrinis ex provinciis frumenta advehebant. W.

Regente Claudio Romam.] Quem fuiſſe appellatum Claudium Iulium Aedeſium Dynamium colligit Th. Reineſius ex inſcriptione, quam huic applicandam iudicat, in epiſtola XIX. GRON.

Claudio] Reineſius adſcripſit: „Quo? an Fl. Claud. Evangelo, qui A. C. 353. cum Praef. Urb. eſſet Memmius Orſitus, erat Comes teſte Inſcript. 6. p. 38. an, quod iam verius videtur, Cl. Iulius Aedeſius Dynamius, quem virum intelligit et Praef. Urb. vocat Inſcr. p. 1114." W.

Regente Claudio Romam] quod tamen accidit A. 374. quo Praef. Urbi Claudius iſte fuit. v. infra XXIX, 6. ad fin. et Corſini p. 260. W.

3. Data occaſione et aliorum Urbis Praefectorum mentionem iniicit Noſter. *Multo antequam hoc contingeret, Symmachus Aproniano ſucceſſit* (inter quos tamen inſerendus *Voluſianus* Corſini, p. 233.) Aproniani Praefectura cadit in A. 362. 363. et 364. Voluſiani, ſed brevis et interrupta, 365. Symmachi 364. et 365. v. Corſini p. 227—235. W.

Symmachus Aproniano ſucceſſit.] Hic eſt ille Q. Aur. Symmachus P. U. ad quem varia Edicta et Reſcripta Valentiniani et Valentis Impp. in Codd. Theod. et Iuſtinianeo exſtant: cuius quoque Epiſtolarum volumina ad noſtram memoriam pervenere: in quibus ingenium viri et ſtili facundiam merito admiramur. LINDENBR.

Symmachus.] De quo exſtat haec vetus Inſcriptio: *L. Aurelio. Avianio. Symmacho. V. C. Praefecto. Urbi. Proconſuli Pro. Praefectis. Praetorio, etc.* Pater fuit Q. Aurelii Symmachi illius, cuius hodie Epiſtolae leguntur. Praefecturam autem Urbanam iniit ſub exitum anni quo Iovianus Aug. et Varronianus Coſſ. fuere, et ad exitum usque inſequentis anni geſſit, ut ex Codice Theodoſiano colligitur. *De eius domo a plebeiis incenſa vide Symmachi Epiſtolam 38. libri 1. Ob quam iniuriam cum Symmachus in agrum ſeceſſiſſet, Senatus non ſuffragiis modo, ſed etiam oratoribus miſſis, ut rediret, rogavit: quod teſtatur Symmachus filius in Epiſtola citata.* VALES.

Symmachus] Reineſius adſcripſit: „Haec de Symmacho Oratore I. L. Aurelio, in quem ſcripſit Prudentius. Ge. Fabric. expoſ. hymni Prudent. — — Aliter etiam rem narrat, ſc. dixiſſe eum, ſe vinum lubentius ad calcem reſtinguendam adhibiturum, quam vendere civibus pretio viliore quam conſtituiſſet." W.

Inter praecipua nominandus exempla doctrinarum] Poetam fuiſſe dicunt. — *Quo inſiante* cuius vigilantia. W.

Et amb. ponte exſultat atque firm. quem.] Haec verba tam in Editione Aug. quam in codice Regio et Vatic. [ac Colbert.] omiſſa ſunt: quae primus ſupplevit Gelenius: ex coniectura, an ex Hirſfeldenſi codice nequeo dicere. Quod ſi vera eſt haec ſcriptura, pontam Gratiani hic intelligi oportet, quo in Inſulam Tiberi-

nam traïici mos erat. De quo haec eſt vetus Inſcriptio: *Domini. noſtri. Impp. Caeſſ. Fl. Valentinianus. Trib. pot.* VII. *Imp.* V. Cos. II. *P. P. et. Fl. Valens. et. Fl. Gratianus. Pontem. felicis. memoriae. Gratiani. in uſum. Senatus. ac pop. R. conſtitui. dedicariq. iuſſerunt.* VALES.

Condidit] de quo vide Tillem. T. V. P. I. p. 330. W.

4. *Inſixerat*] auribus animisque civium. Cf. Hadr. Valeſii praef. p. LVII. W.

Libentius ſe vino pr. calcarias exſtincturum.] Calcem vino reſtingui docet Plinius in lib. 36. cap. 24. ubi de malta, *quod caementi genus eſt. [Cf. etiam Palladius I, 17. 41. ibique Schneiderus Rei ruſtic. Scriptt. T. III. P. 2. p. 46. W.] Utebantur autem in eam rem vino viliſſimo, ut credibile eſt. Proinde ſenſus eſt, Symmachum dixiſſe, ſe potiua vino proprio ad maltam faciendam abuſurum, quam id vili pretio venditurum.* Sed hic locus ſimpliciter intelligendus eſt, ut Symmachus dixerit, ſe libentius vinum perditurum, et loco aquae effuſurum, quam tali aut tali pretio venditurum. Porro in codice Regio et Vat. [et Colbert.] legitur *libenter;* non male. Sic enim loqui amat Ammianus. [vid. ad 26, 4. W.] VALES.

Calcarias exſtincturum.] Tertullianus de Carne Chriſti, cap. 6. *De calcaria ad carbonariam.* LINDENBR.

5. *Lampadius ex Praefecto Praetorio.*] Zoſim. lib. II. c. 55. Λαμπάδιος ὁ τῆς αὐλῆς ὕπαρχος, ἀφ' ἧς δύνασθαι παρὰ τῷ βασιλεῖ πάντων ἀεὶ πλέον ἐπιθυμῶν. LINDENBR.

Lampadius ex Praefecto Praetorio Italiae, V. XV, 5. *Urbis moderator* A. 366. urbanitatis tam ridiculus affectator, ut aegerrime ferret, ſi quis artem eius eleganter *exſpuendi*, qua aliis omnibus praecelleret, non admiraretur, ſed nonnumquam *ſeverus et frugi* ſerius et gravis. W.

6. *Magnificos Praetor ederet ludos.*] A Praetoribus novis ludos edi ſolitos, conſtat ex L. 13. et 14. C. Theod. de Praetor. et Quaeſtor. Symmach. lib. 8. Epiſt. 14. *Vide quae ex Photio notavi, ubi de Praetura agit. Tertull. de Spectacul. lib. cap. XII. *Licet tranſierit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viventium, Quaeſturas dico, et Magiſtratus.* Idem cap. ult. in fine: *Ut talia ſpectes, ut talibus exſultes, quis tibi Praetor, aut Conſul, aut Quaeſtor, aut Sacerdos de ſua liberalitate praeſtabit?** LINDENBR.

Praetor ederet ludos.] Praetores ludos ſcenicos, et Circenſes, et amphitheatrale munus populo Rom. dabant, ex inſtituto Auguſti, ut videtur. Conſtantinus vero omnes qui Senatores eſſent, ad Praeturam et Editiones ludorum primus coegit, ut illi obiicit Zoſimus in lib. 2. c. 38. Quo factum eſt, ut plerique ſpontaneo exſilio ab huiusmodi impenſarum onere ſe redimerent. VALES.

Indignis multa donari ſaepe urgentis.] Mimis enim, et hiſtrionibus, et aurigis [quibus ea aetate inprimis delectabantur Romani. V. XIV, 6. XXVIII, 4. W.] immenſa ab editoribus munera dabantur, ut de Iunio Meſſalla dicit Vopiſcus in Carino c. 20. *Chryſoſtomus Homilia 67. in Matthaeum, et Hom. 19. in Epiſtolam 2. ad Corinthios; Auguſtinus in Epiſtola 5. ad Marcellinum, et* in Sermone 5. eorum quos haud ita dudum edidit Iac. Sirmundus. Denique Ambroſius in Sermone 81. *Quod ſi Magi-*

ſtratus, ait, *in theatris mimis, athletis et gladiatoribus aliisque huiusmodi totum fere patrimonium ſuum largitur ac prodigit, ut unius horae favorem populi acquirat*, etc. ac paullo poſt: *Divitias noſtras conſulte et utiliter diſponamus. Praeparemus nova et praeclariſſima munera. Edamus primam candidam in veſtitu nudorum: ſecundam vero non minus nobilem*, etc. Quo in loco Candida dicitur Editio, quae fiebat a Magiſtratibus ſumptu ipſorum, non ex arca publica. Unde in Calendario Heruvartii in Decembri menſe *Munus arca* et *munus Kandida* opponuntur. *Hinc Hieronymus in Epiſtola ad Pammachium de obitu Paullinae, muoerarium et Candidatum coniungit: *Munerarius pauperum, et egentium candidatus.* In actis paſſionis Bonifacii Martyris nuper Romae editis mentio fit huius *Candidae*. Sic enim de Aglae matrona Romana ſcribitur. *Haec ergo ter Candidam egerat apud urbem Romam ex Praefectura, habens ſub ſe* 73. *procuratores, qui curas agebant in poſſeſſionibus eius, et unum matorem, qui erat ſuper omnes.* Ubi ſcribendum puto: *Ex Praetura.* Praetores enim et Quaeſtores Candidati id munus edebant, unde et Candida nominata eſt. *[Graeca tamen ſic habent: αὕτη δὲ τρίτον κάνδιδα ἐπραξεν ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐπαρχότητα. Graecum contextum mihi communicavit V. CL. et eruditiſſ. amicus meus, Aimericus Bigotius: ut et verba ex Martyrio S. Eleutherii, ubi pater Eleutherii Nobiliſſimo ex genere Aniciorum *ter candidam Romae dediſſe* dicitur: οὗτος ἔδωκε τρία κάνδιδα ἐν τῇ Ῥώμῃ.] Porro cum eiusmodi largitionibus multi rem familiarem exhaurirent; primum Tiberius eas donationes temperavit, teſte Suetonio c. 34. deinde Marcus, ut eſt apud Capitolinum. Poſtea Macrinus, ut ſcribit Dio in lib. 78. pag. 878. ac deinceps alii, ut legere eſt in Codice Theod. in tit. de Praetoribus, et in tit. de expenſis ludorum.* Porro quod ait heic Marcellinus, plebem in Theatro ſaepe poſtulaſſe, ut indignis multa donarentur ab Editoribus ludorum; idem quoque ſcribit Auguſtinus in Pſalmum 136. hiſce verbis: *Si non timeret famem in domo ſua, qui clamat, ut pantomimi veſtiantur.* et in pſalmum 149. *Quanta donant*, inquit, *quanta impendunt? Effundunt vires non patrimonii tantum, ſed etiam animi ſui. Iſti faſtidiunt pauperem, quia populus non clamat, ut pauper accipiat: clamat autem populus, ut venator accipiat.** VALES.

Accitos a Vaticano q. egentes.] Intelligo pauperes, qui in veſtibulo aedis Apoſtolorum, quae erat in Vaticano, ſtantes ſtipem petebant, teſte Procopio in Anecdotis pag. 117. et Paullino in Epiſt. ad Alethium: quod et in aliis Eccleſiis ſeu Baſilicis Chriſtianorum obſervabatur, ut docet Chryſoſtomus in tract. 2. de negatione S. Petri. *et in Homilia ix. de Poenitentia: ubi ait conchas quidem aqua plenas pro foribus Eccleſiae poſitas fuiſſe, ut fideles ingreſſuri manus abluerent: pauperes vero in veſtibulo ſediſſe, ut Chriſtiani per eleemoſynam animae ſordes abſtergerent. Denique in Homil. 30. in Epiſtolam priorem B. Pauli A. ad Corinthios, mendicos valvis Baſilicarum affixos, ornamentum eſſe Eccleſiae teſtatur, adeo ut absque illis imperfectus eſſet Eccleſiae coetus.* Ceterum piam Chriſtianorum conſuetudinem, quae tunc temporis obtinebat, tacitus praeterire non poſſum. Simul atque enim Praeturam aut Conſulatum Senatores erant adepti, ad aedem Apoſtolorum Deo gratias acturi currebant, et pauperi-

pauperibus pecuniam ac veſtes largiebantur. Sic enim Prudentius in lib. I. contra Symmachum 557.

Martyris ante fores Bruti ſubmittere faſces
Ambit, et Auſoniam Chriſto inclinare ſecurem.

et Ennodius in Apologia pro Synodo Palmari, in fine: *Mentior, niſi egena agmina Conſulatus veſtri, ſubſidio miſeriarum, praeſtolantur adventum.* Et paullo poſt: *Ecce nunc ad geſtatoriam ſellam Apoſtolicae Confeſſionis uda mittunt lumina Candidatos, etc.* VALES.

7. *Iudicibus*] more Ammiani pro ſummis magiſtratibus. *Per omnia membra* regiones *civitatis* operibus publicis a Principibus olim erectis nomen *proprium* ſuum inſcribebat. W.

Herbam parietinam iocando cognominarunt.] Aur. Victor in Conſtantino Epit. 60. *Hic Traianum herbam parietariam, ob titulos multis aedibus inſcriptos, appellare ſolitus eſt.* LINDENBR. Cf. Spanhem. ad Iuliani Caeſ. p. 170. W.

8. *Prope Conſtantinianum lavacrum.*] Conſtantinus Imp. cum Byzantium vetus ſuo nomine appellaſſet, inter alia Urbis illuſtria monumenta, λουτρὰ etiam ſplendida exaedificavit. Codinus in Originib. CP. Harum balnearum mentio quoque in veteri novae Romae Deſcriptione, ex qua in x. regione eas fuiſſe ſcimus. Unde P. Gillii viri doctiſſimi error detegitur Topograph. CP. lib. III. cap. ult. *Conſtantianas* legentis. Quas et ipſas quidem fuiſſe nemo negat, ſed poſt Chalcedonos murorum a Valente deſtructionem primum exſtructas. Socrates Hiſtor. Eccleſ. lib. IV. cap. 8. LINDENBR.

Prope Conſtantinianum lavacrum.] Thermae Conſtantinianae in regione VI. urbis Romae fuerunt, ut ſcribit P. Victor de Caeſaribus 40. a Conſtantino M. poſt victoriam de Maxentio aedificatae, teſte Aurelio Victore: *Circus Maximus excultus mirifice, atque ad lavandum inſtitutum opus, ceteris haud multo diſpar.* VALES.

Facibus incenderat et malleolis.] Huiusmodi periculis Praefecti urbis Romae obnoxii erant, ut praeter Symmachi exemplum proxime allatum docet Ambroſius in Ep. 29. ad Theodoſium: *Neque recordaris, Imperator, quantorum Romae domus Praefectorum incenſae ſunt: et nemo vindicavit. Immo ſi quis Imperatorum voluit factum ſeverius reprehendere, eius magis, qui tanto eſt perculſus diſpendio, cauſam gravet.* VALES.

Ni vicinorum et familiarium.] Vid. de huius loci ſcriptura Hadrian. Valeſius in praefat. p. LXIV. et Gronovius ib. p. XXXI. W.

9. *Mulvium pontem.*] De quo Livius lib. XXVII. c. 51. Iuvenalis Satyr. 6. Pub. Victor in Deſcriptione urbis Romae. LINDENBR.

Mulvium pontem (mel. Milvium) quatuordecim ſtadia ab Urbe diſtantem, conflictu Conſtantini et Maxentii famoſum. W.

10. *Exoriens*] Erneſtius: „Sic etiam Stephaniana. Fortaſſe tamen legendum *exordiens.*" W.

Ex titulis ſolitis.] Puta ex conditis formarum aut operum publicorum, et ex reliquis vectigalibus populi Rom. quae ad reſtaurationem operum publicorum erant deputata, ut ſupra notare memini. Vide Symmachum in lib. X. Ex. 33. et 50. VALES.

Species] res venales. cf. Iul. Capitol. in Antonino Pio c. 7. W.

11. *Ex Quaeſitore Palatii Viventius.*] Mſ. *Iuventius.* Sed vulgata lectio recta. Exſtantque ad hunc Viventium varia Impp. Valentin. Valent. et Gratian. Reſcripta. L. 4. C. Theod. de offic. rect. provinc. L. 30. C. eod. de curſu publ. aliaque alibi non pauca. LINDENBR.

Ex Quaeſitore Palatii Iuventius.] De quo Marcellinus in lib. 26. cap. 4. haec dixit: *Morborum cauſas inveſtigandas acerrime Urſacio Off. Magiſtro Delmatae* (ſic enim Mſ. Reg. et Editio Rom.) *crudo, et Iuventio Siſciano Quaeſtori tunc commiſerunt.* Eiusdem Iuventii Praef. Urbi meminit Symmachus in lib. x. Epiſt. 43. His igitur teſtimoniis adductus *Iuventium* hic edere malui, quam cum Gelenio aut Lindenbrogio *Viventium*, praeſertim cum et Mſſ. Regius ac Flor. [et Colbert.] cum Editione Aug. a noſtris partibus ſtent. Atque ita in Codice Th. emendandum cenſeo. [*Quaeſitor* autem heic (ut et ait P. Pithoeus) ponitur pro *Quaeſtor.*] VALES. V. Corſini p. 237. et 249. W.

12. *Damaſus et Urſicinus.*] Ita Anaſtaſius et Liutprandus in Vitis PP. *Urſinum* vocat Rufinus Hiſt. Eccleſ. lib. II. cap. x. *Urſacium* Socrates lib. IV. cap. 24. Sozomenus lib. VI. cap. 23. *Urſicium* Nicephorus Calliſtus lib. XI. cap. 30. LINDENBR.

Damaſus et Urſicinus.] *Urſinus* in codice Regio et Valent. [et Colbert.] nominatur. Neque aliter hunc Damaſi competitorem appellat Hieronymus in Chronico, et in Epiſt. ad Damaſum, Socrates in lib. 4. cap. 29. et ex eo Caſſiodorus in lib. 8. Hiſt. Tripertitae. Accedunt Epiſtolae Concilii Aquileienſis, et Concilii Romani a Iac. Sirmundo nuper editae, in quibus Urſinus dicitur, ut et apud Rufinum. De quo conſulendi ſunt Annales Illuſtriſſ. Cardinalis Baronii. VALES.

Sciſſis ſtudiis] aemulando. *Adiumentis* adintoribus, aſſeclis. W.

13. *In Baſilica Sicinini.*] Marcellinus Presbyter in Praefatione libelli precum, quem obtulit Valentiniano iuniori, hanc *Baſilicam Liberii* vocat, eo quod Liberius Papa illic Eccleſiam aedificaſſet. Mentio fit huius Baſilicae a Liberio Papa conſtructae apud Anaſtaſium Bibliothecarium in geſtis Liberii. Verum Anaſtaſius eam Baſilicam a Liberio ſtructam eſſe dicit in Macello Liviae, non in Baſilica Sicinini. Macellum autem illud, et Sicinii Baſilica fuerunt in regione v. *Baſilicam Liberii* vocat vetus Scriptor, qui hiſtoriam huius ſchiſmatis litteris mandavit: Socrates in libri IV. capite 49. *Baſilicam Sicinam*, τόπον τῆς βασιλικῆς Σικίνης. VALES.

In Baſilica Sicinini] in regione v. hodie *Santa Maria Maggiore.* Donat. Roma IV. 3. *uno die* 137. *repeſta cadavera peremptorum.* De hac concertatione vide praeter ſcriptores hiſt. eccleſ. *Gibbonum* T. VI. p. 174. ſſ. *Tillemont* T. V. P. I. p. 55. 58. W.

14. *Oſtentationem*] magnificentiam, lautiorem vitam. *Laterum* pulmonum. W.

Ut ditentur oblationibus matronarum, etc.] Nimis pol hoc verum: et inſatisbile habendi ſtudium in ſacri ordinis viris, non antiqua ſolum, ſed *noſtra quoque tempora ſciunt.* Inſanum bene ad Ammiani mentem Hieronymus ad Euſtochium Epiſt. 22. *Quidam in hoc omne ſtudium vitamque poſuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresque cognoſcant, ex quibus unum, qui huius artis eſt princeps, breviter ſtrictimque deſcribam, quo facilius magiſtro cognito, diſcipulos recognoſcas. Cum Sole feſtinus exſurgit, ſalutandi ei ordo diſponitur, viarum compendia requiruntur, et paene usque ad cubicula dormientium ſenex importunus ingreditur: ſi pulvillum viderit, ſi mantile elegans, ſi aliquid domeſticae ſupellectilis, laudat, miratur, attrectat, et ſe his indigere conquerens, non tam impetrat, quam extorquet: quia ſingulae metuunt veredarium Urbis offendere.* Vide locum. Idem Epiſtola ad Heliodorum 2. ad Nepotianum Epiſt. 2. *Cui tamen vitio in partem obviare conati ſunt Impp. Valentiniana, Valens et Gratianus AAA. ut ex eorum Conſtitutione ad ipſum hunc Damaſum Epiſc. urbis Rom. conſtat; cuius haec ſunt verba L. 20. C. Theod. De Epiſc. Eccleſ. et Clericis: *Eccleſiaſtici aut ex Eccleſiaſticis, vel qui Continentium ſe volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillarum domos non adeant, ſed publicis exterminentur iudiciis, ſi poſthac eos adſines earum vel propinqui putaverint deferendos. Cenſemus etiam, ut memorati nihil de eius mulieris, cui ſe privatim ſub praetextu religionis adiunxerint, liberalitate quacumque, vel extremo iudicio poſſint adipiſci. Et omne in tantum inefficax ſit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per ſubiectam perſonam valeant aliquid vel donatione vel teſtamento percipere. Quinetiam ſi forte poſt admonitionem Legis noſtrae aliquid hisdem eae feminae vel donatione, vel extremo iudicio putaverint relinquendum, id Fiſcus uſurpet. Ceterum ſi earum quid voluntate percipiunt, vel ad earum ſucceſſionem vel bona Iure Civili, vel Edicti beneficiis adiuvantur, capiant ut propinqui.* Lecta in Eccleſiis Rom. III. Kal. Auguſt. Valentin. et Valente III. AA. Cons. LINDENBR.

**Ut ditentur oblationibus matronarum.*] Epiſcopos urbis Romae perſtringit Marcellinus, qui oblationes fidelium in proprios uſus convertebant· ἐπὶ προσφορῶν ὀνόματι τὴν ἀφοσιωσίαν ἐπιτεχνώμενοι, ut ait Apollonius de Montano haeretico apud Euſebium. Veteres Chriſtiani olim annonam et pecunias offerebant Sacerdotibus, quibus non ſolum Clerici, ſed etiam pauperes matricularii alerentur. Poſtea Sacerdotes quidam has pecunias intervertere et in ſinum ſuum congerere coeperunt; et pauçorum culpa, ut reliqui omnes hac ſuſpicione contingerentur, effectum eſt. Quocirca Iohannes Chryſoſtomus in Homilia 21. in Epiſtolam Pauli A. ad Corinthios ſuadet fidelibus, ut ipſi eleemoſynas ſuas erogent pauperibus, nec Sacerdoti ulterius offerant. Lege Gregorium Nazianzenum in Oratione 32. pag. 526. et de Epiſcoporum provincialium tenui victu, vili cultu, demiſſisque oculis, eumdem in Carminibus pag. 11.* VALES.

Ut ditentur oblationibus matronarum] unde Damaſum Urſini ſectatores nominarunt Auriſcalpium Matronarum. W.

**Procedantque vehiculis inſidentes, circumſpecte veſtiti, ep. cur. profuſas.*] De hoc non Antiſtitum modo Romanorum, ſed

etiam ceterorum Patriarcharum et Archiepiſcoporum luxu loquitur Gregorius Nazianzenus, in Oratione funebri de laudibus Baſilii, pagina 360. et in Oratione 32. pag. 526.* VALES.

Circumſpecte] ſplendide, ut omnium oculos in ſe convertant. Gellius 1, 5. circumſpecte compoſiteque indutus. Circumſpectus reſpondet graeco *περίβλεπτος*. W.

15. *Quam vitiis opponunt*] praetendunt, qua excuſare ea volunt. W.

[*Si ad imitationem quorumdam Antiſtitum Provincialium viverent, quos tenuitas edendi potandique parciſſime, vilitas etiam indumentorum et ſupercilia humum ſpectantia commendant.*] Martinus Turonorum Epiſcopus, aequalis eorum temporum, *in Epiſcopatu idem conſtantiſſime perſeverabat, qui prius fuerat. Eadem in corde eius humilitas; eadem in veſtitu eius vilitas erat:* ut ſcribit Sulpicius Severus in vita S. Martini. Germanus quoque Autiſſiodorenſis Epiſcopus, Martino ſuppar, vili veſte utebatur, licet numquam Monachus fuiſſet, ſicuti fuerat Martinus, *Germano* (inquit Conſtantius Presbyter in libro de eius vita) *indumentum cuculla et tunica indiſcretis fuere temporibus.* Cuculla autem et tunica indumenta tum erant plebis Romanae. Cucullae nomine delignat heic Conſtantius veſtem cucullatam, et a cucullo capitis tegumento ita dictam: quae tunica alio nomine capa dicebatur, quod caput operiret: erat autem non cucullata modo, ſed etiam manicata vel manuleata, et talaris. *Supercilia humum ſpectantia* apud Ammianum, et *cordis humilitas* apud Sulpicium, una res eſt. Legimus Theodoſium Iuniorem Aug. Cherſonenſis Epiſcopi, Conſtantinopoli mortui, ſagum ſordidum magna cura quaeſiviſſe, et ob ſanctitatem hominis reverenter induiſſe. Severus Sulpicius in libri de vita S. Martini capite XXVI. *Sed nec cibo*, inquit, *aut ſomno quidem indulſit, niſi in quantum naturae neceſſitas cogebat.* Idem in 2. Djalogi de virtutibus B. Martini capite 1. *tunicam* et *amphibalum* Martino Epiſcopo tribuit: et in capite IV. eum, cum dioeceſes viſitaret, *veſte hiſpida, nigro et pendulo pallio circumtectum* fuiſſe prodit, nec vehiculo, ac ne equo quidem, ſed *aſello ſuo* inſediſſe, et tantummodo *piſcem Paſchne diebus edere conſueviſſe:* ut in Dialogi III. capite XIII. invenio.] VALES.

Perpetuo aeterno *numini*. W.

CAPVT IV.

Ammianus in bellum adverſus Gothos iturus excurſionem facit in *Thraciam* eiusque originem ac ſitum breviter perſequitur. W.

1. *Cuius regebatur arbitrio*] cf. Spanhem. ad Iuliani Caeſares p. 112. W.

3. *Placiditate*] planitie. *Aggerum* montium. W.

Homeri perennis auctoritas.] Iliad. IX. 5.

Βοείης καὶ ξίφεος, τότε Θρῄκηθεν ἄνητον
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης. LINDENBR.

Aquilonem et Zephyrum ventos exinde flare.] Homeri verſum qui eſt in Il. 9, 5. ſic explicat Strabo in lib. 1. p. 28. Almel. ut Homerus non generaliter dixerit e Thracia Zephyrum flare; ſed tantum incolis Thaſi, Lemni, ac Samothraciae. Alii etiam aliter explicabant, ut ibidem refertur a Strabone. Sed fortaſſe et hoc dici poteſt, Homerum poëtica licentia id dixiſſe. Nam Poëtae omnes ventos e Thracia flare fabulantur, ibique ventorum ſpecum eſſe: ut ſcribit ex Dionyſophane Scholiaſtes Apollonii pag. 39. et auctor Etymologici in Ἀφορσεύς. VALES.

4. *Scordiſci, longe nunc ab iisdem provinciis ſeparati*] Ammiani aetate ad Pannoniam relati. Cf. Tzſchuck. ad Eutrop. p. 249. et 255. W.

Humanumque ſanguinem in oſſibus capitum humanis bibentes] Rufus Feſt. c. 9. *In Thraciae regionibus etiam Scordiſci habitaverunt, pariter crudele et callidum genus. Multa de ſaevitia praedictorum fabuloſa memorantur, quod hoſtiis captivorum Diis ſuis aliquando libaverint, atque ſanguinem humanum in oſſibus capitum potare ſint ſoliti.* Florus lib. III. c. 4. Vid. alia his ſimilia apud Herodot. lib. IV. c. 65. et Auctorem libri περὶ τῶν κακῶν, Pomp. Melam lib. II. cap. 1. Solin. cap. 20. Iſidorum lib. IX. cap. 2. Paul. Warnefr. Hiſtor. Longobard. lib. 1. cap. 27. *Athenaeum lib. 2.* LINDENBR.

Omnem amiſit exercitum cum rectore.] C. Porcius Cato Conſul cum Scordiſcis bellum intuliſſet, male rem geſſit, ut ſcribit Eutropius in lib. 4. c. 24. et Prologus libri 63. Titi Livii: exercitus enim (ſimile prodigio) paene totus eſt interceptus, ut loquitur Florus in lib. 3. cap. 4. Dio in Fragmentis quae nuper edidimus (fragm. 93.) τὴν Κάτωνος συμφορὰν vocat. Sed nemo ex illis Scriptoribus Catonem Porcium in eo bello occubuiſſe ſcribit. VALES.

5. *Ut nunc cernimus*] noſtra aetate. *Cornuti ſideris* lunae. W.

6. *Qua Romanum caeſpitem lambit*] poët. Romanas provincias praeterfluit. W.

7. *Unde eorum iubar exſurgit*] Mſ. *Vnde eo iubar.* Scripſit Ammian. *unde eoum iubar:* quae dicendi forma apud eum frequens. Sic lib. 18. c. 4. *Ad tuendas partes Eoas.* Lib. XX. c. 3. *Per Eoos tractus.* Lib. XXVII. c. 1. *Per Eoum orbem, etc.* LINDENBR.

Diſcidium panditur terrarum anguſtum] Bosporus Thracicus. W.

8. *Acontisma.*] Hunc aditum provinciae Macedoniae commemoravit in lib. 26. c. 7. Fuit et Manſio in eo aditu ita dicta inter Topirum Rhodopae, et Neapolim Macedoniae opida: cuius meminit Antoninus in Itinerario. In Burdigalenſi Itinerario ſic notatur p. 603. Weſſeling.

Civitas Topirum m. X.
Mut. Pardos m. 8. *finis Rhodopae, et Macedoniae.*
Manſio Acontisma m. 9.

Sic enim ſcribendum eſt. Conſtantinus in lib. 2. περὶ θεμάτων Acontisma inter urbes provinciae Thraciae numerat: cui non aſſentior. VALES.

Arethuſa convallis et ſtatio, in qua viſitur Euripidis ſepulcrum.] Plutarchus in Lycurgo c. 31. Pauſanias in Atticis c. 2. Plinius lib. xxxi. cap. 2. Dionyſius Antholog. lib. iii. *Vitruvius lib. 8. c. 3.* LINDENBR.

Arethuſa convallis et ſtatio.] Sic Gelenius edidit. At in codicibus *Mſſ. Vatic. Toloſ.* Regio [et Colbertino,] perinde ac in Auguſtana Editione ſcriptum reperi, *Arethuſa cures vales eſt ſtatio.* Unde ita fere ſcriptum fuiſſe coniici poteſt, *Arethuſa circa valles eſt ſtatio.* Arethuſa urbs Graeca in Macedonia recenſetur a Scylace Caryandeno. Ptolemaeus Amphaxitidis opida numerat Ἀρέθουσα, Στάγειρα. In ea fuit mutatio curſus publici, ut ſcribitur in Burdigal. Itinerario p. 604. Weſſeling. ſic: *Manſ. Acontisma* 9. *Mut. Neapolim m.* 9. *Civ. Philippis m.* x. *Mut. Ad duodecimum m.* 12. *Mut. Doberos m.* 7. *Civ. Amphipolim m.* 13. *Mut. Peripidis m.* x. *Ibi poſitus eſt Euripides poeta:* legendum eſt *Mutatio Arethuſa.* VALESIUS. Sane quis neget ſic coniici poſſe? Sed quis etiam dicat tali coniecturae ſententiam ſanam adeſſe? Erant haec loca plena vallibus et collibus; ac tota quidem Thracia. An igitur haec una per tam multiplices valles ſtatio? Quis id dixerit? aut quis recenſuit talem ſtationem, vel alteram circa montes? Haud dubie latet alterius hiſtoriae alluſio. Mihi in mentem venit *Arethuſa arx Sitalcae et ſtatio.* GRONOV

Arethuſa, ubi viſitur Euripidis ſepulcrum.] cf. Addaei Epigr. viii. in Anthologia Graeca Vol. ii. p. 226. Iacobs. et Animadverſ. Vol. ii. P. 2. p. 237. W.

Stagira, ubi Ariſtotelem] Pomp. Mela lib. ii. cap. 2. et alii plures. LINDENBR.

Ut Tullius ait] Academ. ii, 38. ubi vid. Daviſ. p. 233. ed. Rath. W.

9. *Suis* popularium *corporibus.* W.

10. *Marcus Didius, etc.*] Florus lib. iii. c. 4. Rufus Feſt. c. 9. *Marcus Didius vagantes Thracas repreſſit, Marcus Druſus intra fines proprios continuit, Minucius in Hebri fluminis glacie vaſtavit. Per Appium Claudium Proconſulem hi qui Rhodopen incolebant victi ſunt. Europae maritimas urbes antea Romana claſſis obtinuit.* LINDENBR.

11. *Advenit poſt hos Imp. Lucullus*] Eutropius lib. vi. 2. et 10. et alii. LINDENBR.

Aemimontanos acriter reſiſt.] Haec fere omnia ex Rufi Feſti Breviario paucis immutatis translata ſunt: ſic enim ait Feſtus c. 9. M. *Lucullus per Thracias cum Beſſis primum conflixit. Ipſam caput gentis Thraciam vicit: Aemimontanos ſubegit: Eumolpiadam quae nunc Philippopolis dicitur, Uſcadamam quae modo Hadrianopolis nominatur, in ditionem noſtram redegit, Cabylem cepit, etc.* Sic enim in vetuſtiſſimo exemplari Bibliothecae Regiae hic locus Feſti perſcriptus eſt. VALES.

Sex provinciae ſunt quaeſitae.] Rufus Feſtus c. 9. ſic habet, ut quidem in Mſ. Regio legitur: *Ita ditioni Reip. ſex Thraciarum provinciae ſunt conquaeſitae: Thracia, Aemimontus, Moeſia inferior, Scythia, Rhodopa, Europa.* Et paullo ſupra: *Per Appium Claudium Proconſulem, hi qui Rhodopam incolebant, victi ſunt.* In Itinerario Burdigalenſi *Rhodopea provincia* dicitur.

In Notitia autem Imperii *Rhodopa:* ſic enim habet Mſ. VALES. Cf. Tzſchucke ad Eutrop. VII, 19. p. 509. W.

12. *Quae ex fronte Illyriis eſt confinis.*] Magis placet Codicis Regii [et Colbertini] *Toloſ. ac Vatic.* aliorumque ſcriptura, *prima ex fronte, quae Ill. etc.* Ait enim ex eo latere quod Illyrico contiguum eſt, primam e Thraciarum provinciis occurrere Thraciam proprie dictam, quod verum eſt: Thracia enim proprie dicta, Daciae Illyrici provinciae confinis eſt, ut ex Itinerario Burdigalenſi apparet. At in vulgata ſcriptura haec verba *ex fronte* ſuperflua eſſent. Quod ſi a fronte quae Macedoniae conterminat, coepiſſet Ammianus, primam tunc Rhodopam poſuiſſet. VALES.

Philippopolis] olim *Eumolpias* (hodie Philiba). cf. XXII, 2. XXVI, 10. *Beroea*, cf. Weſſeling. Itiner. p. 231. *Aemimontus*, quae et *Thracia ſecunda*, in qua *Hadrianopolis*, aliis Oreſtias, olim (fortaſſe lingua Thracum vernacula) *Uscudama* (nunc Andrinopel) XIV, 11. *Anchialon* (Akkiali). Cf. XXII, 8, 43. W.

Uscudoma.] Rectius in exemplari Regio, *Toloſ.* [et Colb.] *Uscudama:* ſic enim Feſtus, Iordanes et Marcellinus noſter alibi (XIV, 11.) eam vocant. VALES.

Myſia.] Haec Moeſia inferior ſeu ſecunda appellatur, de qua Marcellinus in lib. XVII. cap. 12. *Pannonias Moeſiarumque alteram cuneis incurſare diſperſis.* At ſuperior ſeu Moeſia prima inter provincias erat Illyrici, ut docet Notitia Imperii, et Rufus Feſtus. VALES.

Marcianopolis a ſorore Traiani] Meminerunt civitatis Procopius de aedificiis, et Tabula vetus itineraria. De ſorore Traiani ita in antiqua inſcriptione: DIVI TRAIANI AUGUSTI ET MARCIANAE SORORIS AUG. *Cur autem ſororis nomine hanc urbem Traianus appellarit, Iordanes narrat de rebus Geticis, pag. 50. De ſorore Traiani Plinius in Panegyr.* LINDENBR. Cf. Periplum Ponti p. m. 160. Gronov. et XXXI, 5. 8. W.

Doroſtorus (Dryſt) — *Nicopolis*, quo nomine et nunc appellatur. W.

Odyſſus.] Sic Ptolemaeus appellat, et Procopius in lib. 4. de Fabricis. Sed Diodorus Siculus, et Strabo Odeſſum vocant Mileſiorum coloniam, inter Apolloniam et Callatim ex adverſo Heracleae in Ponto nobiliſſimae ſitam, ut ſcribit Diodorus in fine lib. XX. Quam ſcripturam firmant nummi veteres, quorum unum oſtendit mihi vir Clar. Iohannes Triſtanus cum hac inſcriptione: ΘΕΟΥ. ΜΕΓΑΛΟΥ. et ad latus, ΟΔΗ. et alterum pulcherrimum in Theſauro Nobiliſſimi Aurelianenſium Principis ab ſe viſum eſſe teſtatus eſt inſcriptione integra: ΘΕΟΥ. ΜΕΓΑΛΟΥ. ΟΔΗΓΙΩΤΩΝ. VALES.

In qua celebriora ſunt aliis oppida] *Celebria* eſſe antiquam lectionem, hoc eſt, haberi in Vaticano codice teſtatur Is. Voſſius ad Melam lib. II. cap. 11. quae perperam mutata ſit. GRON.

Dionyſopolis] ſic et hodie. *Tomi* (Temeswar). W.

Et Calatis.] Callatis geminato lambda ſcribi debet ex Ptolemaeo, Procopio, Diodoro, Etymologico magno: quibus accedunt Tabula Peutingerorum, et Nummi veteres ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Condita eſt ab Heraclienſibus in Ponto, ut ait Memnon et Strabo, et a vicina palude ſic nominata, ut ait Auctor Etymologici. Κάλ-

λατις, inquit, πόλις ἐστὶ κτισθεῖσα ὑπὸ ἡρακλεωτῶν, ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τῆς παραχειμένης λίμνης. Regius [et Colb.] codex hic ſcriptum habebat *Galati:* quomodo et in Ruſi Feſti exemplaribus, et alibi dicitur ut apud Diodorum in fine lib. 20. παρῆλθεν εἰς ὁδησσόν, ἣ κεῖται μεταξὺ μὲν ἀπολλωνίας καὶ γαλατίας· ſcribe καλάτιδος. Ptolemaeus καλλατίαν vocat. VALES. Cf. Weſſeling. Itiner. p. 228. W.

Europa] qua prima eſt ex Aſia venientibus. W.

Apris.] Ptolemaeus in Thracia recenſet Ἄπροι· κολώνια ἡράκλεια. Procopius in lib. 4. Gotth. et Conſtantinus in lib. de Themat. ex Hierocle ἄπρον nominant, VALES.

Apri (Apro) et *Perinthus* (hodie Erecli) cf. XXII, 2. W.

13. *Maximianopolis*] quod nomen etiamnunc habet. *Maronea* (Marogna). W.

Aenum, quam conditam et relictam Aeneas] Pomp. Mela lib. II. cap. 2. *Eximia eſt Aenos ab Aenea profugo condita.* Procop. de Aedif. pag. 44. Stephan. in Αἶνεια. LINDENBR. Vid. ſupra XXII, 8. qui locus huic omnino conferendus. W.

14. *Praerogativa quadam vitae longius propagandae*] longiore vita. *Colluvione ciborum* quamquam vario ciborum genere promiſcue utuntur. — *Perenni viriditate roris aſperginibus gelidis corpora conſtringente* poëtice, ſed venuſte. Pedeſtri oratione ita efferri poſſit: roris puriſſimi ſemper tenui frigidaque adſpergine corpora conſtringente. *Aurae purioris* montanae *dulcedine potiuntur, radiosque ſolis ſuapte natura vitales*, vitae hominum conducentes, *primi omnium* in montibus degentes *ſentiunt, maculis rerum humanarum* aëris inferioris, hominibus propioris. Eodem fere ſenſu *res mundanae* XX, 11. W.

CAPVT V.

Iam vero ipſum cum *Gothis* (occidentalibus in Dacia habitantibus, Moeſo-Gothis, Mannert Germ. p. 424. Zoſimo *Scythis*) geſtum bellum enarrat Marcellinus, quicum conferas Zoſimum IV, 10. 11. Gibbon T. VI. p. 247. ſſ. W.

1. *Foederibus ingenuae pacis obſtricta*] Mſ. *vige pacis.* Forte ſcripſit Ammian. *foederibus iugis pacis*, ut inf. *iuge ſilentium.* Vel *ingenuam pacem* vocat, quae nullis ſophismatum technis fallit. Sed alterum rectius eſſe videtur. LINDENBR.

2. *Pubescente* primo *vere.* cf. XXX, 5. W.

Daphnem nomine muuimentum.] Daphne caſtrum fuit in Moeſia ſecunda, quod Conſtantinus Maximus adverſus Gothorum excurſus aedificavit, teſte Procopio in lib. 4. de operibus Iuſtiniani. Unde in Nummis Conſtantini CONSTANTINIANA. DAPNE. dicitur, teſte Occone et Goltzio. Ab eodem caſtro dicti ſunt Balliſtarii Dafnenſes, et Conſtantini Dafnenſes inter militares numeros, qui Magiſtro militum per Thracias obtemperabant, ut legitur in Imperii Notitia. Procopius quidem hoc caſtrum in adverſa Danubii ripa collocare videtur ex adverſo Transmariſcae caſtelli: ſic enim ait: μετὰ τὸ κύντον τὸ τριμαϊσκας ὀχύρωμά ἐστιν,

οὗπερ καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέραν ἠπείρῳ Κωνσταντῖνός ποτε Ῥωμαίων βασιλεὺς Φρούριον οὐκ ἀπημελημένον ᾠκοδομήσατο Δάφνην ὄνομα, οὐκ ἀξύμφορον νενομικὼς ταύτῃ φυλάσσεσθαι τὸν ποταμόν ἑκατέρωθεν. Post Quintum Trismariscae castellum sequitur, cui ex adverso in opposita continente Constantinus olim Imp. castrum non obscurum exstruxit, Daphnem nomine, e republica fore ratus, si utramque fluminis ripam eo modo custodiret. Haec cum ego olim adnotassem, incidi postea in tomum III. Gretseri de Cruce; ubi eadem a Gretsero observata esse animadverti in libri I. capite 31. VALES. Cf. Tillemont T. IV. p. 447. W.

5. *Prope Carporum vicum*] Propemodum ex hisce Ammiani verbis situm Carporum deprehendimus, quos vicinos fuisse Quadis verosimiliter putat B. Rhenanus Rer. German. lib. I. Certe post Quados, Astingos, Lacringos, etiam Κάρποι τὸ ἔθνος sequuntur in Ecloga Legation. Petri Patr. pag. 16. LINDENBR.

Prope Carporum vicum.] In Moesia, ut videtur. Carpi enim a Galerio victi, deditione facta omnes in Rom. solum translati sunt, Tusco et Anulino Coss. ut ait Victor, et Idatius, et Mamertinus in Panegyr. Constantio Caes. [*Corporum* scriptum est in Mss. Colb. et quibusdam aliis.] VALES.

Carporum] qui Carpathios montes insedisse videntur, a Diocletiano in Moesiam secundam traducti. Heyne ad Zosim. I, 20. p. 629. Iul. Capitol. in Balbino c. 16. W.

6. *Per Noviodunum.*] Castrum fuit in Scythia, ut docet Notitia Imperii Rom. et Procopius in lib. 4. de operibus publicis a Iustiniano conditis; ubi omnes Thraciarum provincias cum castellis enumerat: Σκυθίας τροσμὶς, ναιδούνη, κάλλατις, etc. Ptolemaeus Noviodunum Moesiae opidum fuisse aetate sua testatur. Hodie *Nivors* (in Bulgaria. W.), teste Cluverio in libri 3. capite 43. Porro hoc tertio anno expeditionis Gothicae, Valentiniano Nobil. puero et Victore Coss. Valentem Novioduni resedisse testantur lex 2. Cod. Th. de fisci debitoribus, et lex 1. Cod. eod. de vestibus holoveris. VALES.

Gruthungos bellicosam gentem] Lib. XXXI. c. 3. *Gruthungis confinis Tanaitas — tempus opportunum nacti Gruthungi.* Sic enim meliores codd. (Cf. etiam c. 4. 5. W.) Mira autem in hoc nomine variatio: inter quas tamen tot diversitates proximior ad Ammiani scripturam Zosimus, qui eos *Prothingos* vocat lib. IV. c. 38. Ἔθνος τι Σκυθικὸν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομάσιν. Ἐκάλουν δὲ Προθίγγους αὐτοὺς οἱ ταύτῃ βάρβαροι. Iidem Claudiano *Gothunni* *) sunt, in IV. Consul. Honorii v. 623.

Ausi Danubium quondam transnare Gothunni,
In lintres fregere nemus.

*Idem in Eutrop. lib. 2. v. 153. *Ostrogothis* (ita leg. vulg. *Astrogothis*) *colitur mistisque Gothunnis Phryx ager.* Et postea v. 196. *Bene rura Gothunnus Excolet.* At *Gauthunni* Fl. Vopisco in Probo c. 18. et *Vithungi* Sidonio Apoll. Carm. VII. *Truiungi*

*) *Gruthungi* in ed. Gesneri. W.

Pollioni in Claudio c. 6. Quinetiam *Iuthungi* (de quibus Ammian. lib. XVII. c. 6.) iidem cum hisce *Gruthungis* sive *Prothungis* esse videntur. LINDENBR. *Gruthungos* gentem Gothicam (orientales Gotbi sunt, Mannert Germ. p. 427.) et *Iuthungos* s. *Vithungos*, nationem Alamannicam, a Lindenbrogio confundi Hadr. Valesius monet in Praef. p. LXXI. W.

Athanaricum ea tempestate Iudicem potentissimum.] Non protritum hoc dicendi genus, ut *Iudices* vocentur celsiores potestates. *In Letania Bavonis Abbatis Corbeiens. *Omnibus Iudicibus et cuncto exercitui Francorum vita et victoria.** Quo significatu vox haec non semel ab Ammiano usurpatur. Lib. XXIX. c. 4. *Adventu itaque plurium copiarum animati Iudices.* Et de hoc ipso Athanarico lib. XXX. c. 5. *Athanaricus Thervingorum Iudex.* Lib. XVII. c. 13. *Vehebant cum Armigeris Principem, gentisque Iudicem.* *Concil. Afric. c. 61. Salvianus lib. 5. ubi de Bagaudis. Eodem libro pag. 116. *Iudices variis populis praesidentes.* Iordanes de Regnor. Succeff. p. 141. *Cyrillo, Marcello, Fara, aliisque diversis Iudicibus dolo peremptis, in Ducem Salomonem saeviebat.* Freculfus lib. 3. cap. 6. *Misit in Hispaniam Iudices.* Oros. lib. 7. cap. 42. *Africam strenue adversum Iudices ab eo missos tutatus est.* Quo sensu etiam pag. 146. *Iudices partim donis, partim blanditiis sibi consociat.* Ammian. lib. 17. c. 12. §. 21. *Optimates et Iudices.* Haec vero loquendi forma ex eo manat, quod qui aries vel dux gregis dicitur, a Graecis appellatur Κριὸς ἀπὸ τοῦ κρίνειν. Artemidor. lib. 2. cap. 12. *Idem Iudex et Dux idem.* Vid. Synod. Chalced. pag. 44. Marculf. Formul. pag. 469. Panegyr. Mamertini in Iulian. *Iudicum nomine a nefariis latronibus obtinebantur.** De Athanarico autem Zosimus lib. IV. c. 7. Ἀθαναρίχόν τε παντὸς τοῦ βασιλείου τῶν Σκυθῶν ἄρχοντα γένους. Ammianus iterum lib. XXXI. c. 2. *Alani Iudices etiamnunc eligunt diuturno bellandi usu spectatos.* LINDENBR.

Athanaricum iudicem potentissimum.] Sic Gothorum Reges spreta Regis appellatione Iudices dici malebant. De Athanarico id testatur Themistius in Orat. X. ad Valentem, quam ei post pacem cum Gothis initam dixit, Valentiniano III. et Valente III. Coll. οὕτω γοῦν τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαξιοῖ, τὴν τοῦ δικαστοῦ δὲ ἀγαπᾷ· ὡς ἐκεῖνο μὲν δυνάμεως πρόσημα, τὸ δὲ σοφίας. *Idcirco enim Regis appellationem repudiat, usurpat Iudicis, tamquam haec quidem potentiae, illa vero sapientiae propria sit.* Ceterum in codice Regio *Adatharicus* hic Gothorum Rex semper dicitur. Augustana Editio hoc in loco *ad Athanaricum* praefert. [Codex Colbert. *Adatharicum*, *Adathanirithcum*, et *Mathanaricum*.] VALES.

Quam sibi crediderit] *in.* *crediderat.* LINDENBR.

Habilem] tolerabiliorem. W.

7. *Commerciis vetitis.*] Romani veteres prudentiae civilis magistri, foederatis barbaris maximi beneficii loco commercandi in solo Rom. copiam dabant. Sed ne mercaturae specie barbari, utpote natura perfidi, insidias struerent, neve interna Reip. curiosius introspicerent, certa in limite opida ei rei statuebant, et quibus diebus ac quoties convenire eis cum Rom. liceret, praescribere solebant, *custodes quoque eisdem apponebant Centuriones, qui eos deducerent:* ut de Marco et de Commodo scribit

Dio in lib. 71. c. 15. et lib. 72. c. 2. ubi de pace cum Marcomannis et cum Buris facta loquitur: *ei ante eum Tacitus in libro IV. Hiſt. c. 64. et in libro de Moribus Germanorum c. 41. de Hermunduris.* Et Gothis quidem initio certa in limite opida, in quibus commercarentur, praeſtituta eſſe dubium non eſt. Poſtremo tamen foedere id a Rom. obtinuerant, ubicumque demum vellent, ibi commercatum ut exercere ſibi liceret, ut ſcribit Themiſtius in Orat. X. Sed Valens in pace illa quam cum Athanarico percuſſit, in duobus dumtaxat opidis ad Hiſtrum ſitis commercandi ius Gothis dedit, teſte ibidem Themiſtio. De his mercatibus ad Hiſtrum Dexippus, Priſcus paſſim, et Malchus in Hiſtoriis loquuntur. VALES.

8. *Rudis*] uſu et experientia nondum firmatus. *Spectator* iudex. W.

9. *Militiam agebant, qui.*] Tria haec verba abſunt a codice Regio et Vat. [et Colb.] ultimum vero etiam ab Editione Auguſtana. Certe longe elegantius legetur hoc modo: *Miſſique viciſſim Victor et Arinthaeus, qui tunc equeſtrem ac pedeſtrem militiam agebant, cum propoſitis conditionibus, etc.* Victor enim Magiſter equitum, Arinthaeus peditum erat, ut proxime dixit Marcellinus. VALES.

Recte noſcentibus] prudentibus. Reineſio legendum videbatur *recognoſcentibus*. W.

Navibus directis in medium flumen foederari pacem] Guicciardinus in lib. 2. ſcribit, Ludovicum Sfortiam Mediol. D. cum a Carolo Rege Francorum in colloquium vocaretur, ad vitandas frandea et inſidias ambos ſuo quemque lembo in medium flumen devehi, ac ibi colloquium haberi maluiſſe. Themiſtius Oratione V. de hac ipſa re loquitur, quum unam navem, in qua Imperator Valens) pacem fecit, Xerxis cum maximo exercitu Helleſpontum transeuntis claſſi praeferendam eſſe affirmat.* LINDENBR.

10. *Conſtantinopolim rediit, ubi poſtea Athanaricus prox. fact. genit. ter. exp. fat. ſort. deceſſit.*] Sub Theodoſio Imp. (A. C. 381. W.) Athanaricus Conſtantinopolim venit, a quo etiam regio ſupremitatis honore ſepultus, cum eodem quo venerat menſe mortuus eſſet. Zoſimus lib. IV. c. 34. Ὡς Θεοδόσιον ἔδραμεν ἀρτίως ἀπαλλαγέντα νόσου, τὸν βίον αὐτῷ καταστησάσης εἰς ἀμφίβολον. ὁ δὲ φιλοφρόνως μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἐδέξατο, πόρρῳ που τῆς Κωνσταντινουπόλεως προελθών· καὶ παραχρῆμα τελευτήσαντα, ταφῇ βασιλικῇ περιέστειλε. Vide Marcellinum Com. in Chron. Paulum Oroſ. lib. VII. cap. 34. Hiſtor. Miſcell. lib. XII. LINDENBR.

Athanaric. proxim. factione gen. terr. expulſus.] Gothi duce Fritigerno cum Hiſtrum traiicere, et in Achaiam ſe effundere decreviſſent, Athanaricum, qui Romanis fidem inviolatam ſervabat, prius expellendum e ſedibus ſuis putarunt, ne Romanorum copiis a fronte occurrentibus, ille a tergo ſibi immineret. Pulſus itaque Athanaricus, Conſtantinop. cum ſuis ad Theodoſium confugit: a quo benigne ſuſceptus, cum eodem menſe decelliſſet, regali ſepultura ab Imp. honoratus eſt: qua magnificentia capti Gothi, qui cum Athanarico venerant, fortiter deincepa pro Theodoſio pugnarunt, ut ſcribit Zoſimus in lib. 4. c. 34. Contigit Athanarici obitus anno Dom. 381. Syagrio et Eucherio

Coss. teste Idatio, et Marcellino Comite. *Eius rei meminit S. Ambrosius in procemio librorum de Spiritu sancto ad Gratianum Aug. *Nam etiam Constantinopolis iam Dei verbum recepit, et evidentia meruit tui documenta iudicii. Etenim quamdiu venena Arianorum suis fovebat inclusa visceribus, bellis finitimis inquieta, muros armis circumsonabat hostilibus. Postea vero quam fidei exsules abdicavit, hostem ipsum* (id est Athanaricum Regem cum suis), *quem Regnum* (id est Imperium Rom. in Oriente) *semper timere consueverat, deditum vidit, supplicem recepit, morientem obruit, sepultum possidet.** VALES.

Athanaricus] „AthaLaricum vocat Laziua l. 10. de migrat. gent. e Damasceno Eutropii suppletore." Sic Reinesius. W.

CAPVT VI.

1. *Convivio occultiore Gallorum.*] Sic Gelenius edidit ex coniectura, ut opinor. Nam in codice quidem Regio [et Colbert.] scriptum reperi *convii occult.* *In Tolos. Ms. scriptum inveni, *colloquio occultiore Gall.* ut loquitur Marcellinus initio libri xxx.* In Augustana autem Editione *concitatione Gall.* Equidem, si coniecturae indulgere licet, libentius legerem *consilio occult. Gallorum.* VALESIUS. Admodum manifestae sunt Regii et Colbertini codicis vestigia, quam ut non appareat, quo dirigant, nempe *coitu*, ut maluit Ammianus pro coitione, quam sciebat priscorum comitiorum propriam vocem fuisse, etsi non utique sic usurpatam. ERON. *Convivium* Ernesti, si tamen vera sit lectio, Graeco more accipiendum esse putat, ut de consortio, conventu, consuetudine clandestina, non de concoenatione aut compotatione intelligatur. Similiter fere esse *convivere* ap. Spartian. in Pesc. Nigr. c. 10. W.

2. *Tempus anceps metuens tyrannidis.*] Maximi tyrannidem intelligit, qui occiso Gratiano imperium quinquennio tenuit. Idem cum Valentinianum Iuniorem Gratiani fratrem acie superasset, Italiam cum Roma occupavit, Valentiniano III. et Eutropio Coss. ut docet Sulpicius in lib. 1. de vita Martini, et Sozomenus in lib. 7. Eodemque anno Rusticum Iulianum Praefectum Urbi promovit. Fuit autem hic Iulianus vir Graece et Latine doctissimus, ut testatur Symmachus in lib. 3. Epistol.*) Proconsul Africae fuit Gratiano II. et Probo Coss. ut docet lex 2. Cod. Theod. de scenicis, et anno sequenti Modesto et Arinthaeo Coss. ut est in lege 12. Cod. Theod. de divers. off. VALES. De Maximo vide *Guthrie et Gray* T. v. P. 1. p. 140—158. W.

Lenis videri cogebatur et mollis] Haec omnia per prolepsin dicta: nam Rusticus Iulianus annis demum 371. et 372. Proconsul Africae fuit, uti probari potest ex legibus Cod. Theodos. istorum annorum. v. Prosopographiam et Tillemont l. l. p. 343. quo fit, ut Ammianus non *ostenderat*, sed *ostendebat* scripsisse putandus sit. *Praefectura* autem *urbana* viginti ad minimum

*) Alium tamen Symmachi amicum fuisse coniicit Tillemont T. v. p. 59. W.

annis diſtat ab hiſtoria, quam nunc tractat Marcellinus, incidit enim in a. 388. vide *Corſinum* de Praeff. Urbis p. 286. W.

4. *Gratianum filium adulto iam proximum*] οὔπω πρὸς ἥβην τελείαν ἐλθόντα Zoſim. IV, 12. W.

5. *Tribunal aſcendit.*] In codice Vaticano ſunt hae literae *tribunale ſe condit*, apertis indiciis ſignificantes *tribunal eſcendit*, ut ſupra. GRON.

6. *Auctum erga me.*] In *codice Toloſ.* et in Editione Auguſt. legitur *hauſtum erga me.* In Fauchetii autem libro [et in Colbert.] *Fauſtum, etc.* Ego vero ſic ſcribendum exiſtimo: *Fauſto erga me v. favoris indicio hunc loci princip. circumferens habitum, quo potior aliis iudicatus ſum multis et claris, conſil. ſociis votorumque auſpicibus vobis pietatis officium aggrediar tempeſtivum, etc.* Certe codex Reg. [et Colbert.] cum Editione Aug. ſcriptum habet *tempeſtivum.* VALESIUS. Nimis apte et eleganter habitum illum Imperatorium Valentinianus dixit indicium favoris militaris per epexegeſin, quam ut mutare id quisquam doctus cupiat. GRON.

Pietatis] amoris paterni. W.

7. *Quod haec — transire voluimus per conſcientiam veſtram*] cuius conſilii noſtri non tantum certiores vos facere voluimus. W.

8. *Veſtrae maieſtatis*] nimis ambitioſe de exercitu. W.

Paucioribus invidiae metu.] Hunc locum ſic emendandum eſſe non dubito, *potioribus invidiae metu, ut dicitur, protinus ſuccreturum.* Quod loquendi genus ſumptum videtur ex Livii lib. x. c. 13. apud quem Fabius haec dicit, *et ſe ſeniorum gloriae ſuccreviſſe, et ad ſuam gloriam conſurgentes alios lactum adſpicere.* Sic etiam fere Marcellinus in lib. 14. de Urſicini liberis, *ſuccreſcere imperio adultos eius liberos muſſitantes.* VALES. *Potioribus* confirmat cod. Colbertinus. Cf. Hadr. Valeſ. praef. p. LVIII. W.

Invidiae metu.] Proverbiale id eſſe loquendi genus indicat Marcellinus: pro quo antiqui dicebant praefiſcine, id eſt ἀβασκάντως, teſte Chariſio, quoties aut ſe ipſi aut alterum quempiam laudabant. Graeci dicere ſolebant τὴν ἀδράστειαν προσκυνῶ. Euripides in Rheſo v. 468. σὺν δ' ἀδραστείᾳ λέγω. Credebant enim Adraſtiam ſeu Nemeſin, quae eadem cum invidia eſt, ut ad libr. 14. c. 11. notavi, hominibus nimium ſibi arrogantibus imminere. VALES.

9. *Suffragiis puris*] aequa lance et ſine partium ſtudiis. W.

Faciet, ut ſciant ſe boni intelligi] agnoſci ut bonos, virtutes, merita ſua aeſtimari. W.

Rempub. ut domum paternam diligere poterit et avitam.] Lib. XXXI. c. 2. *Provinciarum aequiſſimus tutor, quarum ſingulas ut domum propriam cuſtodiebat indemnes.* Iſocrates ad Nicocl. Διοίκει τὴν πόλιν ὁμοίως ὥσπερ τὸν πατρῷον οἶκον. Hadrianus Imp. dicebat, *ita ſe Rempub. geſturum, ut ſciret populi rem eſſe, non propriam.* LINDENBR.

10. *Pro ſuo quisque loco animo laeto.*] Cum ultima vox abſit a codice Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] eo adducor ut credam

ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe, *pro ſuo quisque loco et animo milites, etc.* quemadmodum loquitur in lib. 14. cap. 10. VALES.

11. *Fulgore*] purpura. Sic imperatorii muricis fulgore flagrantem XV, 8. W.

12. [*Accingere igitur pro rerum urgentium pondere, etc.*] Imperator Romanus quotiescumque poteſtatis conſortem ſibi parabat adiungere, ſive Auguſtum, ſive Caeſarem tantum: primo convocatos milites pro Tribunali alloquebatur, ut eorum conſenſum obtineret: deinde verbis et donativi pollicitatione compos factus votorum ſuorum, novum Auguſtum vel Caeſarem, depoſita veſte privata tum demum purpura ornatum, ſenior Imperator alloquebatur, et ad bene fortiterque regendam Remp. coram exercitu hortabatur. Ita Conſtantius ſe geſſit, in nuncupatione Iuliani Caeſaris, ut ſcribit Marcellinus in libro XV. Ita ſe geſſit et Valentinianus in nuncupatione Gratiani Aug. ut idem in hoc loco ac libro tradit. Honorium in Tribunali Hebdomi Auguſtum appellatum Theodoſius quoque, apud Claudianum de IV. Conſulatu Honorii, longa oratione alloquitur, ac praeceptis ſalubribus inſtruit, ſed domi. Imperatores appellatos Iuſtinus Tiberium, Tiberius Mauricium publice in Tribunali iunt allocuti. Carolus Magnus Ludovicum, conſortem Imperii de communi omnium ſententia conſtitutum praeceptis ſimiliter coram cunctis inſtruxit, ut apud Theganum, ac in Chronico Moiſſiacenſi, et in Vita Ludovici Pii reperio. Haec pauca de multis exempla ſufficient.] VALES.

Conſiderate] fortiter lubenterque. *Quod ad Romani imperii pertinet latus*, quaeſite *latus* et ambigue: accepiſſe tamen videtur Ammianus de imperii Romani finibus ad omnes coeli plagas extentis, de his enim iſtam vocem ſolet uſurpare. Mallem tamen adieciſſet *omne*. W.

13. *Affectione fundata*] amore firmo et ſtabili. W.

14. *Eupraxius Caeſarienſis Maurus.*] Id eſt, e Caeſarienſi Mauritania, *vel potius e Caeſarea Mauritaniae. Sic *Neapolitanos Palaeſtinenſes* dicit Spartianus in Severo Aug.* Hic autem Eupraxius poſtea Quaeſtor ſacri Palatii fuit; tandemque Praefectus Urbi poſt *Conſulatum Gratiani III. et Aequitii, ut eſt in Codice Theod. Eius Praefecturam memorat et Symmachus in Ep. 45. lib. X. ſed corrupte ibi *Cupraſius* exaratur; [in Mſ. Colbert. *Utpraxius.*] VALES.

Bonae fiduciae] firmitatis animi. W.

Legum ſimilis, quas omnibus una eademque voce loqui in multiplicib. advertimus cauſis.] *Ad imitationem Ciceron. de Officiis lib. 2. c. 12. *Leges ſunt inventae, quae cum omnibus ſemper una atque eadem voce loquerentur.* Inde Livius lib. II. c. 3. *Leges rem ſurdam atque inexorabilem* dicit.* Eleganter Seneca: *Legis vultum omnibus exhibere.* *Seneca de Ira cap. 16. *Procedam in tribunal, non furens, nec infeſtus, ſed vultu legis.** Indubie autem ad Demoſthenis verba reſpexit, Oratione α. κατ' Ἀριστογείτ. Ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, κἂν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. Τούτων δὲ ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον, καὶ κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἴδιον τοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τεταγμένον τὸ πᾶσιν. LINDENBR.

Legumque similis, quas una eademque voce omnibus loqui.] Hoc sumptum est e Cicerone, qui in lib. 2. c. 12. de Officiis sic ait: *Cum id non contingeret, leges sunt inventae: quae cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur.* Idem Cicero in lib. 1. de Officiis c. 25. *Optandumque*, ait, *ut ii qui praesunt Reip. legum similes sint, quae ad puniendum non iracundia, sed aequitate ducuntur.* Cui sententiae affine est illud apud T. Livium in lib. 2. c. 3. *Leges rem surdam et inexorabilem esse, salubriorem inopi quam potenti: nil laxamenti nec veniae habere, si modum excesseris.* Et haec apud Dionem Chrysost. in Orat. de servitute (Reisk. II. p. 411.) καὶ μὴν ὁ μὲν νόμος αὐστηρός ἐστι καὶ ἀπηνής. ἔθους δὲ οὐδὲν ἥδιον. καθόλου τοὺς μὲν νόμους φασὶ ποιεῖν δούλων πολιτείαν. VALES.

Imperator minax et nimius] ferox, insolens. cf. et XVI, 12. W.

15. *Maximeque pueri.*] Vix tum novennis erat Gratianus, cum Augustus a patre Valentiniano declaratus est. Natus enim fuerat Eusebio et Hypatio Coss. anno Natalis Dominici 359. die IV. Cal. Maias, ut scribit Idatius in Fastis. In Chronico Alexandrino X. Cal. Iunias legitur. Augustus autem nuncupatus est in Gallia apud Ambianos, Lupicino et Iovino Coss. anno Domini 367. die 9. Cal. Septemb. ut Idatius et Socrates, et auctor Alex. Chronici consentiunt. Ceterum Gratianus urbem Ambianos, in qua appellatus erat Augustus, postea studiose auxit et muniit, adeo ut eius urbis conditor dicatur a Sigeberto in Chronico. VALES.

Implesset] omni ex parte perfectum exhibuisset. Cf. Vellei. Paterc. II. 95. ubi plura congessit Ruhnkenii diligentia nec Ammiani immemor. W.

16. *Augustos germanum nuncup. et filium.*] De hac prolixa Valentiniani liberalitate exstat inter Sacra Poemata Precatio Paulini Episcopi pro salute Augustorum, ubi hi leguntur versus:

Talem terrenis speciem spectamus in oris,
Augustus genitor, geminum sator Augustorum,
Qui fratrem natumque pie complexus utrumque
Numine, partitur Regnum, neque dividit unum,
Omnia solus habens, atque omnia dilargitus.

Sed id carmen non Paulini, sed Ausonii est, exstatque inter eius opera sub hoc titulo, *Versus Paschales.* Huic Ausonii loco simillimus est alter Themistii in Orat. XV. ad Valentem, quae Φιλάδελφος inscribitur: ὁ δὲ τέλεια μὲν λαβών, τέλεια δὲ νείμας, ἀδελφὸς καὶ πατήρ, τὸ μὲν ἐκ τῆς Φύσεως, τὸ δὲ αὐτὸς ποιήσας, ἴσα μὲν ἐδωρήσατο, σύμπαντα δὲ ἔχει δι' εὐπείθειαν τοῦ κοινωνήσαντος. *Hic vero*, (Valentinianus) *qui cum integrum accepisset, integrum divisit: frater tuus simulque pater, quorum alterum a natura habet, alterum ipse fecit sibi: licet aequalia sit largitus, universa tamen retinet, ob eius quem participem Imperii fecit obedientiam.* VALES.

Nec enim quisquam antehac adscivit sibi pari potestate collegam, praeter Principem Marcum] Rufus Festus c. 21. *Marcus et Verus, hoc est, socer et gener pariter Augusti, imperium orbis aequata primum potestate tenuerunt.* Vide Spartianum in Hadriano, Capitolinum in Anton. Philos. et in Vero Impp. LINDENBR.

Praeter Principem Marcum.] Atqui nonne etiam Severus Baſſianum et Getam filios Auguſtos nuncupavit, teſte Herodiano in lib. 3. c. 9. §. 1. Quod ſi quis ab exercitu, non autem a Severo appellatos eſſe Auguſtos cavillabitur, ut ſcribit Spartianus in Severo c. 16. tum Diocletiani exemplum opponam, qui Maximianum Herculium collegam Auguſti imperii ſibi adiunxit. Sed reſponderi poteſt, nec Diocletianum, nec Severum collegas ſibi Auguſtos ſtatim adſciviſſe, ſed initio Caeſares tantum, ut de Baſſiano quidem ac Geta ſcribit Spartianus c. 10. de Maximiano autem Eutropius lib. IX. c. 22. (14.) At Valentinianus fratrem ac filium non Caeſares primum, ac deinde Auguſtos; ſed ſtatim Auguſtos creavit. VALES.

Qui Verum adoptivum fratrem.] Eutropius in lib. 8. c. 9. (5.) *Tuncque primum*, ait, *Romana Reſp. duobus aequo iure imperium adminiſtrantibus paruit.* Idem ſcribit Oroſius in lib. 7. Ceterum notandum eſt, eum qui hic Verus dicitur, a Graecis fere Lucium dici: et qui Marcus, eum Verum fere nominari. Sic apud Zolimum in lib. 1. c. 7. ἡ τῶν ἀδελφῶν συνωρὶς βήρου καὶ λουκίου: et apud Iulianum in Caeſaribus. Dio quidem, et Galenus de libris ſuis, et contra eos qui de typis ſcripſere, et Hieronymus in Chronico eum qui Marcus dicitur, Verum appellant. Erratque Scaliger, qui ita appellatum eſſe Marcum negat, in Notis ad Euſebii Chronicum. VALES. Cf. Tillemont T. II. P. 3. p. 1022. W.

CAPVT VII.

1. *Mamertinum Praefectum Praetorio*] per Illyricum et Italiam XXVI, 5. W.

2. *Avitianus ex Vicario.*] Ex Vicario Africae ſcilicet: fuerat enim Avitianus Vicarius Africae, Iuliano IV. et Salluſtio Coſſ. ut legitur in Codice Theod. lege XV. de curſu publico, et lege 2. de itinere muniendo. (et, quod addit Reineſius, lege 19. de indulg. debitor. W.) Avitianus quidam Comes memoratur a Sulpicio in 3. Dialogi de Virtutibus B. Martini capite v. vir *barbarae nimis et ultra omnes cruentae feritatis.* VALES.

Vulcatius ſucceſſit Rufinus.] Lupicino et Iovino Coſſ. quo anno reſcriptum exſtat Valentiniani ad eumdem directum in Cod. Theod. de Advocato Fiſci. VALES. Cf. XXI, 12. W.

3. *Orſitum*] peculatus item convictum. v. ſupra c. 3. et Corſinum p. 213. 223. 232. W.

[*Valentinianus homo propalam ferus.*] Idem de eo dicit Severus Sulpicius in 2. Dialogi de Virtutibus B. Martini capite 6. *Valentinianus tum maior rerum potiebatur. . . . Etenim ad animum illius immitem ac ſuperbum uxor acceſſerat Ariana.* (nimirum Iuſtina A. mater Valentiniani Iunioris A.)] VALES.

4. *Prudentes*] philoſophi. W.

Iracundiores ſunt incolumibus languidi.] Plato in Theaeteto (Bipont. II. p. 52.) Οἵ τε ὀξεῖς, καὶ ἀγχίνοοι, καὶ μνήμονες, ὡς τὰ πολλὰ καὶ πρὸς τὰς ὀργὰς ὀξύῤῥοποί εἰσι, καὶ ἅττοντες φέρονται, ὥσπερ τὰ ἀνερμάτιστα πλοῖα, καὶ μανικώτεροι ἢ ἀνδρειότεροι

φοι φύονται. *At vero ſagaces et ingenioſi et memorioſi ut plurimum etiam ad iram propenſi magis ſunt, et ſubſilientes feruntur, ut naves non ſaburratae, et furioſi magis quam fortes nati ſunt.* *Ariſtot. Rhetor. lib. II. cap. 2. Κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι. *Seneca de Ira cap. 13. *Iracundiſſimi infantes, ſenesque et aegri ſunt.* Et cap. 19. *Senes difficiles et queruli ſunt, ut et aegri.* Idem lib. 3. cap. 9. *Iracundiores ſunt, valetudine aut aetate feſſi.** LINDENBR.

5. *Poteſtatis Vicariae per Italiam*] Id eſt Vicarii Italiae, ſub cuius diſpoſitione erant hae provinciae, Venetia et Iſtria, Aemilia, Liguria, Flaminia et Picenum Annonarium, Alpes Cottiae, Raetia prima et ſecunda: quae provinciae Italia ſpecialiter appellantur, et diſtinguuntur ab Urbicariis regionibus, quae ſubiacebant Vicario urbis Romae. VALES. Cf. Ind. II. W.

Necatorum] Edd. *vexatorum*, Cod. Colbert. *peccatorum*, quae ſcriptura Hadr. Valeſio veram monſtravit emendationem. Vid. eius praef. p. LXV. W.

**Queſtus eſt Comes.*] Comitem Italiae heic intelligi puto, vel Comitem Rei militaris per Italiam: qui erat ſub diſpoſitione Magiſtri militum Praeſentalis, ut docet Notitia Imperii Occidentalis.* VALES.

Imploraſſe iuris auxilium] provocaſſe ad maioris poteſtatis iudicem, altiorem, quam ICti vocant, inſtantiam, Magiſtrum nimirum militum, vel eius Vicarium. W.

Civiliter imploraſſe iuris auxilium.] Sic: *Praefecti Praetorio, aut Comitis Orientis, vel alterius Spectabilis Iudicis imploret auxilium*, L. 4. C. de iurisd. omn. Iud. *Aequitatem Praeſidis implorare*, L. 3. C. Qui bonis ced. LINDENBR.

Civiliter imploraſſe iuris auxilium.] In Valentino et Fauch. codicibus legitur *inciliter*: [*inliciter* in Colbert. forte pro *inciviliter*, vel *inlicite*:] in Editione Auguſtana *velociter*: in exemplari Regio *ac Toloſ.* *viriliter*. Sed omnibus meo iudicio praeferenda eſt Gelenii ſcriptura. Nihil enim tam civile eſt, quam adverſus violentiam hominum potentiorum iuris praeſidium implorare. Ideoque maxime iudicia conſtituta ſunt, ut infirmioribus divitum potentia oppreſſis ſubveniretur. Et eo fere ſenſu civiliter ſententiam promi dixit Apuleius in x. Meiam. p. 322. ed. Delph. *Ut rite et more maiorum iudicio reddito, utrimque examinatis allegationibus civiliter ſententia promeretur, nec adinſtar barbaricae feritatis aut tyrannicae impotentiae, damnaretur aliquis inauditus.* VALES.

Civiliter] Hoc non ex perſona accuſatoris ſumendum, ſed ex perſona narrantis atque iudicantis Ammiani, qui nihil in eo peccaſſe Diodorum indicare voluit, cum aequalia ſint civium omnium iura, vel, ut Erneſti verbis utar, quia leges aequaliter ad omnes pertinent, potentiores pariter ac tenuiores. — *Officiales* apparitores. W.

Iuſſu iudicis auſos monere proficiſc.] Apparitores Vicarianae poteſtatis iuſſu ipſius Vicarii Comitem illum proficiſcentem ad Comitatum admonuerant, ut ſe in iudicio ſiſteret, et cauſam diceret. Hoc enim erat illorum officium, ut praeter ceteros docet Symmachus in lib. x. Epiſt. 41. Hoc vero Comes ille apud Va-

lentinianum conqueſtus eſt, quod Apparitores id auſi fuiſſent: at Valentinianus qui Comitem ad Vicarii tribunal remittere debuerat, et adverſarium Comitis et Apparitores ob id interfici iuſſit. Mediolani autem caeſos ſubiicit Marcellinus, quae urbs cum caput eſſet Italiae, ſedes erat Vicarii Praefectorum per Italiam. VALES.

Quorum memoriam colentes Chriſtiani] non tamen ut martyrum, quod Ammianum voluiſſe putat Gibbonus T. VI. p. 149. Reineſius adſcripſit: „Baronius ſub a. 367. quod nulla huius rei exſtet in eccl. Mediol. tradita poſteris memoria, fidem Ammiano non habendam eſſe dixit." — *Apud Mediolanum* ſedem Vicariorum Praefectorum per Italiam. W.

6. *Ab executione a iudice.*] In exemplari Regio ſcriptum reperi *ad executionem:* ſed omnino ſic corrigendum exiſtimo, *ob exſecutionem a iudice recte maturari praeceptam trium opidorum ordines mactari iuſſiſſet.* Sciendum enim eſt Curialibus inter cetera id quoque onus incubuiſſe, ut ſententias iudicum exſecutioni mandarent: quod docet lex 39. Cod. Theod. de Decurionibus. Hinc etiam lex 32. de appellat. et lex 15. quorum appellation. in Codice Theod. ad Decuriones directae ſunt. Igitur in cauſa Maxentii Pannonii, qui ſententia iudicis erat condemnatus, cum Curiales trium opidorum eam ſententiam, recte a iudice maturae exſecutioni mandari praeceptam, exſecuti fuiſſent: Valentinianus qui Maxentio utpote populari ſuo favebat, Curiales interfici iuſſit. VALES.

Martyras, id eſt divinitati acceptos.] Haec non ita accipienda ſunt, quaſi velit dicere Martyras, ἓν ἀνϑ' ἑνὸς, ut Graeci dicunt, idem eſſe ac divinitati acceptos ſeu θεοφιλεῖς. Neque enim Marcellinus, homo ut ipſe profitetur Graecus, adeo imperitus fuit ſuae linguae, ut neſciret μάρτυρας idem eſſe ac teſtes. Nam et in lib. 22. c. 11. de iis haec dicit: *Aedes illis exſtruerentur ut reliquis, qui deviare a religione compulſi, pertulere cruciabiles poenas, adusque gloriosam mortem intemerata fide progreſſi, et nunc Martyres appellantur.* Sic autem Chriſtiani appellarunt primo quidem Apoſtolos et Diſcipulos Chriſti, qui ea quae viderant ipſi teſtabantur; et quibus ipſe Chriſtus praeceperat: *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem et in Samaria.* Deinde vero omnes eo nomine vocaverunt, qui cum fidem a primis teſtibus illis ſibi traditam accepiſſent, eam ſanguine ſuo teſtati eſſent: et qui pro Chriſto quem non viderant et credebant, teſtimonium dixiſſent. Nam ut ait Origenes in Prooemio librorum contra Celſum: Ἰησοῦς μὲν οὖν ἀεὶ ψευδομαρτυρεῖται καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε κακίας οὔσης ἐν ἀνϑρώποις οὐ κατηγορεῖται, καὶ αὐτὸς μὲν σιωπᾷ πρὸς ταῦτα· ἀπολογεῖται δὲ ἐν τῷ βίῳ τῶν γνησίων ἑαυτοῦ μαϑητῶν, etc. VALES.

Martyras, i. e. divinitati acceptos] Haec explicatio nec Eupraxii, nec Ammiani eſſe poteſt, qui, quos martyrum nomine venerarentur Chriſtiani, optime noſſet, v. XXII, 11. immo vero pannus a monacho adſutus. W.

7. *Salutarem fiduciam*] libertatem loquendi. W.

Praefectus Florentius.] Praefectus Praetorio Galliarum, qui Germaniano ſucceſſerat: ad quem miſſa eſt lex v. Cod. Theod. de cenſu, Lupicino et Iovino Coſſ. VALES.

Si opidum aliquod Curiales non haberet tantos.] Curiae quae imperante Iuliano et dignitate et multitudine hominum flo-

ruerant, eo mortuo paullatim labi coepere, cum plerique earum onera vitantes, emptis ſuffragiis aut ad Palatinam militiam, aut ad civiles adminiſtrationes, aut ad militiae armatae ſacramenta transirent. Unde in quibusdam opidis unicus ſupererat Curialis, qui munera univerſa ſolus impleret: ut queritur Libanius in Orat. *πρὸς τοὺς βαρὺν αὐτὸν καλέσαντας*: et in Epilogo Orationis funebris p. 327. (Reisk. I. p. 620.) *βουλευταὶ δὲ τὴν δικαιοτάτην δεσμωτείαν ὑπὲρ τῶν πατρίδων ἀποδράντες, τὴν ἄδικον ἐλευθερίαν ἐδίωξαν. Curiales vero ſervire patriae ſuae dedignantes, quod iuſtiſſimum obſequium eſt, libertatem et immunitatem iniuſtam ambierunt.* VALES. Cf. ſi tanti eſt, Vicat vocabular. utriusque iuris v. Curiales. W.

Tantos] tot, ut Plaut. Amphitr. v, 1, 5. Valer. Flacc. v, 636. et alibi. — *Suſpendi* differri, ampliari. W.

Ut cum habuerint.] In Editione Auguſtana legitur *habuerit*, non male: ferri tamen vulgata lectio poteſt, ſi ad *τὸ urbes* referatur. VALES.

8. *Iudicium potentis inimici declinans, aliumque ſibi poſtulans dari.*] Iudex vel ob gratiam faventior, vel ob odium infenſior, a litigantibus ipſa aequitate iubente repudiari poteſt. L. 16. C. de iudic. De quo plenius Ianus Langlaeus V. C. Semeſt. lib. II. cap. 2. LINDENBR.

9. *Ubi debitorum aliquem egeſtate obſtrictum nihil reddere poſſe dicebatur, interfici debere pron.*] Duriter hoc quidem a Valentiniano ſtatutum, non tamen ſine exemplo. Nam et Legibus XII. Tab. debitor non ſolvendus creditoribus adiudicabatur in partes ſecandus. Gellius lib. XV. cap. 13. lib. XX. cap. 1. Quintilian. lib. III. cap. 8. *Sunt enim quaedam non laudabilia natura, ſed iure conceſſa, ut in* XII. *Tab. debitoris corpus inter creditores dividi licuit: quam Legem mos publicus repudiavit.* Rigida ſane lex et plus quam inhumana; nec ſolum publico more repudiata, verum etiam Lege Petilia Papyria abrogata: duravit enim ad V. C. annum CDXXVII. Tumque primum C. Petilio, L. Papyrio Coſſ. ſancitum fuit, *pecuniae creditae bona debitoris, non corpus obnoxium eſſe.* Livius lib. 8. c. 28. *Quamvis nunc ad reprimendum perniciosa machinatione rem frangentium fraudes, quibusdam in locis capitalis eſſe coeperit. Tertullianus Apolog. cap. 4. pag. 34. *Sed et iudicatos in partes ſecari a creditoribus leges erant; conſenſu tamen publico crudelitas poſtea eraſa eſt; et in pudoris notam capitis poena converſa, bonorum adhibita proſcriptione, ſuffundere maluit hominis ſanguinem, quam effundere.** LINDENBR.

Debitorum aliquem.] Debitores fiſcalium titulorum intelligit, qui debitores fiſci in Codice dicuntur. Hanc autem Valentiniani in exigendis tributis nimiam ſeveritatem etiam Zoſimus reprehendit in lib. 4. c. 16. VALES. Plura crudelitatis exempla vide infra XXIX, 3. W.

Nulla vacat quaeſtio pravit.] Hic locus corruptiſſimus eſt. Et in Regio quidem et Vat. *ac Toloſ.* codice ſic legitur: *Nulla vaſat vectio pravitatum apud eos, qui quod ve ineff. . . . maximas putant eſſe virtutes.* [In Colbert. legitur *pravitatem*, et *ineffi.*] In Auguſtana autem Editione: *Nulla vacat quaeſtio pr. apud eos, qui quid vel ineſficaciſſimas putant eſſe virtutes.* At

Gelenius ita ediderat: *Nulla vocat miſtio pr. apud eos, qui quod vel maximas putant, etc.** Ego vero ita fere a Marcellino ſcriptum eſſe exiſtimo: *Nulla autem eſt correctio pravitatum apud eos, qui quod velint efficere, maximae putant eſſe virtutis.** VALES. Et illud *autem* nihili eſt, et interponere tot literas ad ſententiam replendam vere Caſtellianum eſt. Itaque dum conſidero lectionem ſcripiam, ſuſtineo proponere quod mihi obvenit, nempe: *Nulla fauſta invectio pravitatum apud eos, qui quo ducit* (vel *ducunt) affectus, maximas putant eſſe viri.* Imitatur vocem Tullii lib. 2. de Invent. 54. *Clementia eſt, per quam animi temere in odium alicuius invectionis concitati, comitate retinentur.* ORON.

CAPVT VIII.

1. *Profectus ab Ambianis* (Amiens) *Treverosque* (Trier) feſtinans contra Alamannos, cf. c. 10. W.

Nectaridumque Comitem maritimi tractus.] Hic Comes litoris Saxonici per Britannias dicitur in Notitia Imperii Romani. VALES.

2. *Eadem loca profectus*] Deſideratur *in*, quod illius aetatis ſcriptores frequenter omittunt. W.

Proventuſidem celeri gradu praemiſit.] Mſ. *Provertu idem.* Utrumque vitioſum puto. LINDENBR.

Proventus idem.] Diviſis vocibus legendum *Proventus idem*, ut idem Valentinianus proventus praemiſerit, id eſt commeatus et inopiae ſubſidium. Sic libro XXII. c. 8. *proventibus fructuariis.* OISELIUS. At contra Mſſ. codices, in his Colbert. *Provertuidem* nomen viri proprium diſerte ſcriptum habent. HADR. VALES.

4. **Motus adoleſcentis et ſeneſcentis oceani.*] Sic Gellius libri XIV. capite 1. *Oceanus quaſi Lunae comes: cum ea ſimul ſeneſcit, adoleſcitque.** LINDENBR.

Motus adoleſcentis et ſeneſcentis Oceani] fluxus puta et refluxus maris. Paullo inferius hoc ipſo capite pluribus verbis hoc idem exprimitur. W.

Situmque] Sic pro *tractumque* e cod. Colbert. dedit Hadr. Valeſius, cuius praefationem vide p. LXV. W.

Ulyſſes Homericus.] Recte atque ordine fecimus, cum codicis Regii, *Toloſ.* [et Colbertini] ſcripturam hic reſtituimus. Ulyxem enim, non Ulyſſem dicebant veteres Latini: et cum in vetuſtis exemplaribus Scriptorum fere omnium Latinorum Ulyxes ſcribatur, mirum eſt tamen impreſſos codices alteram ſcripturam ubique praeferre. Eſt autem dialectus haec Dorica, qua οὐλύξην dicebant. Unde Cretenſes, quos dialecto Dorica uſos eſſe conſtat, in quadam inſcriptione ſic exaraſſe ait Plutarchus in Marcello c. 20. ἴδρυμα λέγεται Κρητῶν γενέσθαι τὸ ἱερὸν καὶ λόγχας ἐδείκνυσαν καὶ κράνη, τὰ μὲν ἔχοντα ἐπιγραφὴν μηριόνου, τὰ δὲ οὐλύξου τουτέστιν ὀδυσσέως. VALES.

Ulyxes Homericus apud Phaeacas] Odyſſ. XII, 452. W.

5. *Dicalidonas et Vecturiones.*] Tangit hunc locum G. Cambdenus, vir in patria Hiſtoria illuſtranda accuratiſſimus; legendumque putat *Deucalidonios*, velut ſic nominatos ab occidua Scotiae ora, qua Deucalidonius oceanus irrumpit. Quod monere volui: nam in re incerta certi quid pronuntiare arduum eſt. LINDENBR.

Dicalidonas.] De quibus loqui videtur Eumenius in Panegyrico ad Conſtantinum M. c. 7. ubi de Conſtantio Chloro illi lermo eſt, qui poſt victoriam de Pictis Eboraci mortuus eſt. *Neque enim*, ait, *ille tot tantisque rebus geſtis non Dicaledonum aliorumque Pictorum ſilvas et paludes, ſed nec Hiberniam proximam, nec Thulen ultimam, nec ipſas ſi quae ſunt Fortunatorum inſulas dignabatur acquirere, etc.* At in vulgatis Editionibus excuſum eſt, *non dico Caledonum, etc.* quod ſi quis praeferre voluerit, eo quod Caledonia in Britanniis memoratur a Tacito, et Caledonii Britanni a Claudiano dicuntur et Auſonio, equidem non magnopere repugnabo. In MSS. Vat. et Reg. legitur *Dicalydonas et Veſturiones:* [in Colbert. *Dicalydonas et Verturiones.*] VALES.

Dicalidonas] antiquioribus, Tacito, Dioni Caſſio cet. Caledonas. *Vecturiones — Attacotti — Scotti.* Cf. Mannerti Britannia p. 89. 91. Gibbonum T. VI. p. 210. W.

Franci et Saxones iisdem confines.] Inter Saxonas quippe et Alamannos ſita erat Francia, ut ſcribit Hieronymus in Hilarionis vita, et Itineraria Tabula Peutingerorum. Hinc in Hiſtoriis fere Franci Saxonesque iunguntur, ut apud Julianum in Orat. I. Eutropium in lib. 9. c. 21. de Caraulio: *Cum apud Bononiam*, ait, *per tractum Belgicae et Armoricae pacandum mare accepiſſet, quod Franci et Saxones infeſtabant, etc.* VALES.

Franci et Saxones] utrique Germani. Vid. Mannerti Germaniam p. 259. et 326. et ipſum Ammianum ſupra XXVI, 4. W.

6. *Orbis extroma*] Britanniam. *Ad Bononiae* (Boulogne) *litus, quod a ſpatio controverſo terrarum* oppoſita Britannia *anguſtiis reciproci maris* (le Canal) *diſtinguitur.* W.

Rutupias ſtationem.] Oroſius et Beda *Rhutubi portum* vocant, ut iam ante ab ampliſſ. Marco Velſero in Obſervat. ad Tab. antiquam, et G. Cambden in Cantii Deſcriptione notatum. *Vid. Lucan. lib. 6. v. 67. Zonaras pag. 217. Britanniae populos duos praecipue eſſe ait: Caledonios et Maeatas. Qui locus dignus, qui conſideretur. Vid. Excerpta. Tacit. in Vita Agricolae c. 10. 11. Iordanes de reb. Geticis. Panegyr. Conſtant. Conſt. F. dictus pag. 235. *Non Dicalidonum aliorumque Pictorum ſilvas et paludes, ſed nec Hiberniam proximam, nec Tylen ultimam.** LINDENBR.

Rutupias (Richborough) XX, 1. W.

7. *Lundinium* (London) *vetus oppidum, quod Auguſtam poſteritas appellavit*, in honorem fortaſſe Imperatricis cuiusdam. Mannert Britannia p. 164. W.

10. *Libero commeatu diſperſos*] quibus duces abeſſe conceſſerant. *Dulcitium* de quo vide XXVIII, 3. et Proſopograph. Cod. Theodoſ. Diverſus eſt ab alio Dulcitio, in quem ſcriptum epigr. incert. DCLXXXII. W.

CAPVT IX.

2. *Remigii*] de quo vide plura in Ind. I. — *Cautiſſimus* et ſuſpicaciſſimus. W.

3. *Geſtorum ſeriem, cum adegerit ratio*] v. infra XXVIII. 6. W.

4. *Militares faſtus*] ducum. — *Anhelantes* flatu ſuperbo, quod additum XXVIII, 1, *Indiſtanter* ſine diſcrimine. cf. XXXI, 6. W.

5. *Flatus et pondera*] ſuperbia et arrogantia cum faſtidio coniunctae; de quo uſu *ponderis* (Gr. *βάρος*) vide Salmaſ. ad Trebell. Poll. triginta tyrannos c. 5. extr. ubi nec Ammiani locum neglexit. W.

Inventores iuris antiqui,] Priſcos Athenienſes videtur intelligere, a quibus Romani leges XII. Tabularum acceperunt. Illi enim ſummos quosque duces ſuos aut exſilio, aut morte multarunt. Ab iis etiam oſtraciſmus inventus eſt, quo eminentiſſimum quemque non aliud ob crimen, quam quod in libera civitate nimium ſupra ceteros exſtabat, teſtarum ſuffragiis e patria in decennium relegabant. VALES.

Id nonnumquam ad privatorum pertinuit cauſas] ii adeo, qui magiſtratus, primoresque civitatis non ſunt, *ob multitudinis crimina*, quae in civitate invaleſcere coeperunt, etiam *innoxii* puniuntur. W.

6. *In Iſauria*] De prioribus Iſaurorum incurſionibus vide XIV, 2. XIX, 13. de noſtra Zoſimum IV, 20. W.

Aſiae Vicarius.] Qui Vicarius dioeceſios Aſianae in Notitia Imperii dicitur. Eamdem poteſtatem deſignat Eunapius in vita Maximi p. 107. Commel. ubi de Clearcho loquitur Aſiae Vicario, cui ſucceſſit Muſonius: *τῆς οὖν ἀσίας ἁπάσης κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ Κλέαρχος ἐπεστάτει, ὅση κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἐφ' ἑλλησπόντου διὰ λυδίας καὶ πισιδίας ἐπὶ παμφυλίαν ἀφορίζεται. Toti tunc Aſiae praeerat Clearchus, quae ab Helleſponto per Lydiam ac Piſidiam in Pamphyliam usque porrigitur.* Ad hunc Clearchum Vicarium Aſiae miſſa eſt lex unica in Cod. Theod. ne colonus inſcio Domino, Valentiniano et Valente Coſſ. Erat autem haec dignitas ſubiecta atque obnoxia Praefecto Praet. quod et Eunapius ibidem ſatis indicat. Nam cum Praefecti Praet. multas dioeceſes adminiſtrarent, nec ſimul ac ſemel ubique praeſto eſſe valerent, Vicarii conſtituti ſunt, qui in ſua dioeceſi Praefectorum Praet. munera ac vices implebant: ac praecipue annonam, et tributa curabant, perinde ac Praefecti Praet. ut ex allato Eunapii loco de Muſonio Vicario abunde colligitur. VALES.

Muſonius, Athenis Att.] Muſonius Proaereſii diſcipulus, cum Athenis Sophiſticum thronum nactus eſſet, adverſus Proaereſium inſurrexit: ſed cum imparem ſe tanto certamini intelligeret, mox ad gerendam Remp. ſe transtulit, ut ſcribit Eunapius in Proaereſio: qui et in Hiſtoriis illius mentionem a ſe factam eſſe ſubiungit. Quod ſi quis Eunapii locum ex Hiſtoriis requirit, exſtat apud Suidam in Μουσώνιος· *πάντα ὅσα ἦν ἄριστα, μικρὰ ἐφαίνετο πρὸς τὸν ὄγκον Μουσωνίου. ὃς ἃ κατὰ λόγον εὐδοκιμῶν, τήν τε ἀλιτενῆ χώραν τῆς Ἀσίας ἐπῆλθε, καὶ ὁ τὴν ἀνθύπατον ἔχων ἀρχὴν πρὸς τὰς ἐπιδημίας ἐξίστατο. κἀκεῖνος ἅπαντα ἐπιὼν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις,*

τὴν θάλασσαν ἐπλήρωσε τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰσφορῶν, etc. *Quae cumque erant maxima, ea Muſonius, qua erat animi magnitudine, pro minimis ducebat. Quapropter cum, ut par erat, ab omnibus celebraretur, maritimam oram Aſiae peragravit, eique iter facienti Proconſul Aſiae cedebat. Muſonius igitur cum paucis diebus omnem illam oram perambulaſſet, Aſiaticis tributis ac vectigalibus in naves impoſitis mare implevit. Neque vero quisquam de ulla iniuria querebatur: ſed cuncti cum voluptate tributa inferebant. Eunapius quippe Rhetor ex Lydia ei negotio praefectus erat.* Ex his verbis latis apparet de Muſonio Aſiae Vicario Eunapium ibi locutum eſſe. Eiusdem meminit Zoſimus in lib. 5. c. 3. μουσώνιος ἕλλην ἀνὴρ καὶ παιδείας ἦκων εἰς ἄκρον. Idem videtur eſſe, cuius encomium ſcripſit Himerius Sophiſta, cum Proconſul eſſet Achaiae, (p. 274. Wernsd.) et ad quem exſtat Libanii Epiſtola 453. VALES.

Muſonius Aſiae Vicarius] vicem gerens Praefecti Praet. v. Ind. II. Pluribus de eo egit Wernsdorf ad Himerium p. 472. — *Luxu adiumento militari marcente* cum exercitus virtus Aſiatica, quae iam olim Romanos fregerat, luxuria elanguiſſet. W.

Adhibitis ſemiermibus paucis, quos Diocmitas appellant.] Capitol. in Vita Ant. Phil. c. 21. *Armavit et Diocmitas, emit et Germanorum auxilia contra Germanos.* At unde ſic dicti Diocmitae, aliis disquirendum relinquo. LINDENBR.

Quos Diocmitas appellant.] Horum meminit Capitolinus in Marco c. 21. Aſſentior autem Turnebo, qui in lib. 25. Adverſ. cap. 18. Diocmitas eſſe dicit levis armaturae milites, qui ad perſequendum hoſtem ipſa levitate habiles ſunt: dicti ſunt enim ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ. Eorum mentio fit a Symeone Metaphraſte in vita Athanaſii: ζημίαν ζωῆς ὑφίξειν τοὺς διωγμίτας, εἰ μὴ τὸν Ἀθανάσιον ζῶντα παραστήσωσι. *Capitis ſupplicium ſubituros eſſe Diogmitas, niſi Athanaſium vivum adducerent.* Apparet igitur legendum eſſe *Diogmitas*, non *Diocmitas*. VALESIUS. Tetigit et hos ipſos Freinshemius in notis ad Florum III. 19. qui profecto meliore fide tribuit Caſaubono quod eſt Caſauboni, a quo locus ille Metaphraſtae diu fuit excitatus, antequam Valeſius Ammianum tractare poſſet. ORON. Cf. Iac. Gothofredi Opuſc. VII, p. 20. W.

Anguſtum devexitatis anfractum] anguſtias montium. W.

7. *Latebroſa montium ſaxa.*] Quum Lindenbrogius notet in Florentino legi *latebroſa animantium*, putabat pater commode erui inde *latebroſa nimis montium ſaxa*, quod certe convenit ſtylo Ammiani: unde adſcripſit ex libro XXIX. cap. 2. *alta nimium poteſtate.* ORON.

Excitae tandem copiae] iuſtus exercitus, qui ob luxum antea memoratum ceſſaverat. W.

Germanicopolitanis.] *Germanicopolis* alio nomine *Booſcoeten* dictam Plinius ait, in Helleſponti Deſcriptione lib. V. cap. 32. Ptolemaeus in Galatiae ſitu Γερμανόπολιν vocat. LINDENBR.

Germanicopolitanis.] Germanicopolis opidum Iſauriae eſt, et quidem totius regionis quae a Barbaris tenebatur, capnt. Iſauriae enim provinciae quae Romanis parebat, metropolis erat Seleucia, ut ſcribit Conſtantinus in lib. 1. de provinciis cap. 13. τὰ δὲ ἄνω σελευκείας καὶ μεσογαίας καλεῖται δεκάπολις καὶ ἐστὶ πρώτη μὲν

γερμανικούπολις, etc. Et in Notitia Epiſcoporum qui Chalcedoneoſi Concilio ſubſcripſere, primus ex Epiſcopis Iſauriae provinciae nominatur Baſilius Seleucienſis, ultimus Tyrannus Germanicenſis. VALES.

Immobiles diu manſere.] Paullo poſt Valentiniani ſenioris obitum Iſauri rurſus latrocinari coeperunt, et finitimas provincias populati ſunt, a caſtellis dumtaxat abstinentes, ut tradit Zoſimus in lib. 4. VALES.

8. *Praetextatus praefect. Urbis.*] Ad librum XXII. c. 7. iam de eo notavit Valeſius, et ex inſcriptione, quam citat quoque Iuretus ad Symmachi librum X. epiſt. 26. eius nomina reponit. Sed hunc locum opportune adduxit illuſtravitque Iac. Gothofredus ad Codic. Theodoſ. lib. XIII. tit. 3. de Medicis et Prof. GRON.

Praetextatus] antea Proconſul Aſiae XXII, 7. *Praefecturam Urbis* A. 367. *curans* v. Corſini p. 243. Gibbon P. VI. p. 177. W.

Raro contingit ut cum timeretur, amorem non perderet civium.] Vulgaris eſt Pub. Syri verſus: *Amor miſceri cum timore non poteſt.* Igitur ubi miſcetur, rari exempli ſpecimen eſt: idque merito laudant, in Praetextato Ammianus, et in Honorio Claudianus in Nupt. Honor. et Mar. 330.

Non odium terrore movet nec frena reſolvit
Gratia, diligimus pariter, pariterque timemus. LINDENBR.

9. *Tumultu lenito, quem Chriſtianorum iurgia concitaruint.*] Cf. ſupra c. 3. W.

Pulſoque Urſicino.] Qui tamen Neapoli poſtea Epiſcopus conſtitutus fuit. Anaſtaſius in Vita Damaſi PP. LINDENBR.

Pari iam propoſito.] In codice Regio [et Colbert.] *pariam* ſcriptum reperi, et eadem manu ſuperſcriptum, *paruit prop. etc.* *in Toloſano legitur, *patuit.** Mihi quidem, ſi quid corrigendum eſt, ſic emendari ſatius videretur: *Pulſoque Urſino alta quies parta eſt, propoſito civium Rom. aptiſſima: et adoleſcebat gloria praeclari Rectoris, etc.* Particulam autem copulativam ex fide Regii codicis addidi, quae hic omnino neceſſaria videtur. Ceterum Vettius Agorius Praetextatus Praefecturam Urbanam iniit Lupicino et Iovino Coſſ. ut ex Codice Theod. conſtat: et in auctores et conſcios ſeditionis Urſinianae ſeverius animadvertit, Clericis etiam nonnullis ſupplicio affectis, ut ſcribit Socrates in lib. 4. cap. 24. qui tamen Maximinum eum perperam appellat. VALES. *Propoſito* votis *civium.* W.

10. *Maeniana ſuſtulit omnia.*] Vid. L. 242. ff. de verb. ſignific. L. 11. C. de aedific. priv. Feſtus Pomp. in *Maeniana.* LINDENBR.

Maeniana ſuſtulit omnia.] Maenius cum domum ſuam venderet Catone et Flacco Cenſſ. ut ibi Baſilica Porcia aedificaretur: excepit ſibi ius unius columnae, ſuper quam tectum proiiceret ex provolantibus tabulatis, unde ipſe et poſteri eius ſpectare munus gladiatorium poſſent: ut ſcribit Aſconius in Divinationem c. 16. Poſt hunc alii e lapide, alii e maceria aedificavere in porticibus maeniana, et foribus ac domibus adiecerunt: quod ex vetere Grammatico ſcribit Iſidorus in lib. XV. Originum. ξύλων ἐξοχὰς vocat Herodianus in fine lib. 7. Vide Briſſonium in lib. de ver-

borum ſignif. Similia ſunt quae παραπετάσια dicuntur in lege 39. Cod. Theod. de operibus publicis. VALES.

Maeniana] dicta etiam *Solaria*, tecta aedium plana, eadem fere, quae nos vocamus *Altane*. Nomen habent ſive, ut vett. Grammaticis, Aſconio ad Cic. Divinat. c. 16. Nonio, Feſto et Iſidoro placet, a Maenio quodam, qui, cum domum prope forum venderet, in lege venditionis columnam excepit (v. Cicero pro Sextio c. 58.) in qua proiiceret tectum, unde ipſe cum ſuis ſpectaret gladiatores, qui in foro ederentur; ſive, ut Salmaſius contendit (ad Spartiani Peſcenn. Nigrum c. 12.) a *moenibus*, h. e. columellis, quarum lorica circumdaretur ſolarium, ne quis delabi poſſet. Haec Erneſti in Proluſ. de Solariis Opp. Philoſ. p. 29. cf. Daviſ. ad Ciceron. Acad. II, 22. et Gesneri Theſ. h. v. W.

Priſcis quoque vetita legibus] v. L. 242. Pandect. de verbor. ſignificatione. W.

Diſcrevit privatorum parietes ab aedibus ſacris.] Ita quoque Conſtitutione Arcad. Honor. et Theod. Imppp. aedificia privatorum publicis aedibus adhaerentia ſive ſuperpoſita deſtrui tollique praeceptum. L. 4. Cod. Theod. de operib. publ. quae eſt L. 9. C. Iuſtin. de aedif. privat. *Vid. L. 17. C. de operib. publ.* LINDENBR.

Diſcrevit ab aedibus ſacris privatorum parietes.] Non modo aedibus ſacris, ſed ne operibus quidem publicis, murisve urbium quidquam licet coniungere, lege 9. D. de rerum diviſione. VALES.

Ponderaque per regiones inſtituit univerſas.] De ponderibus publicis exſtat Conſtitutio Valentinian. Theodoſ. Arcad. Imppp. L. 9. de ſuſceptor. praepoſ. LINDENBR.

Pondera per regiones (urbis) *inſtituit univerſas.* De aequalitate menſurarum inde a Veſpaſiani temporibus plura ſcire qui cupit, adeat Caſaubonum ad Iulii Capitol. Maximinos c. 3. et Wernsdorfium ad poetas minores T. V. p. 605. ff. W.

Quod laudando Brutum Tullius refert.] Verba Tullii ſunt in Oratore ad Brutum c. 10. *Quid tam difficile quam in multorum controverſiis diiudicandis ab omnibus diligi? conſequeris tamen, ut eos ipſos contra quos ſtatuis, aequos placatosque dimittas. Itaque efficis, ut cum gratiae cauſa nihil facias, omnia tamen ſint grata quae facis.* VALES.

CAPVT X.

Redit Ammianus ad bella cum Alamannis. cf. c. 2. Gibbon. T. VI. p. 186. Ritter Gallia T. V. P. 3. p. 578. W.

1. [*Alamannus Regalis Rando Mogontiacum irrepſit.*] Heic P. Pithoeus ad oram Ammiani ſui laudat *Hieronymum in libro de Monogamia ad Gerontiam*, ſeu potius in Epiſtola ad Agerochiam: quaſi verba Hieronymi ad rem valde pertineant. Ubi notandum eſt Valentiniano II. et Valente II. Coſſ. anno Chriſti CCCLXVIII. a Randone Alamanno clam irruptum direptumque eſſe Mogontiacum, et incolas eius abductos. Sed iterum anno CCCCVI. aut ex aliis CCCCVIII. principatu Honorii iterum *Mogontiacum captum atque ſubverſum eſt, et in Eccleſia multa hominum millia*

trucidata: et multa mala paſſae ſunt plurimae aliae urbes Gallicanae, quum Alani, Suevi, Vandali, Burgundiones, et Alamanni Gallias intrarunt, easque per annos aliquot impune vaſtarunt. De poſteriore hocce excidio Mogontiaci loquitur Hieronymus in Epiſtola ſupra laudata; de priore illa ſub Valentiniano eiusdem urbis clade ſolus Ammianus: nec verba Hieronymi ad eam ulla ratione pertinent, ſicut exiſtimavit P. Pithoeus.] HADR. VALES. *Regalis* regiae ſtirpis. W.

2. *Chriſtiani ritus ſollemnitatem*] fortaſſe Paſchatis feſtum, quod ſuadere videtur paullo inferius memoratum *anni tepens tempus*. W.

Virile et muliebre ſecus.] In exemplari Regio [et Colbert.] et in Auguſtana Editione *ſexus* legitur rectius fortaſſe: nam τὸ *ſecus* pro ſexu nimis poeticum eſt. HADR. VALES. Sic iudicat, quum tam frequens occurrat, et fere ſaepius apud hiſtoricos, qui proſa ſcripſerunt, quam apud poetas. Tantum differt uſus antiquiorum ab recentioribus in caſu, ut et in ipſo hoc ſcriptore variatur, de quo pater ad Livium XXVI, 47. GRON. Cf. XVI, 11. W.

Cuiusquemodi ſortunae] ſummae et imae conditionis, uti XXX, 4. XXXI, 15. W.

3. *Vadomarii*] adhuc viventis, v. Ind. 1. W.

Concideret ſtrage.] Sic Gelenius edidit. Sed cum in codice Regio [et Colbert.] *ac Toloſ.* ſcriptum invenerim, *comperet ſtrage;* ita potius a Marcellino ſcriptum eſſe exiſtimo, *ut qualibet occumberet ſtrage.* Accurſius autem, *comperta ſtrage*, infelici coniectura ediderat. VALESIUS. Illud verbum *occumberet τῷ πάνυ* ſe ingeſſit, quia ſtatim recurrere animadvertebat *occubuit.* Sed plane ferri nequit. Non enim prima navabatur opera, ut occumberet, ſed ut ſuperaretur vel proderetur, ut manifeſte diſtinguit ſtatim auctor ipſe: quorum quum neutrum fieri poſſet, *δεύτερος πλοῦς* fuit, ut fraude domeſtica occumberet, ſicut occubuit. Ex literis verbi quod in ſcriptis libris exſtat, palam exiſtit *corriperet.* Hinc videtur lineola poſtremae parti ſuperſcripta quondam exoleviſſe *corriperet* pro *corriperetur.* GRON.

4. *Tentatus* ſuperari, *citerioris vitae* XIV, 1. XXV, 4. interioris admillionis *miniſtri ſtudio ſollicitante noſtrorum*, qui pecunia corruperant miniſtrum, ſed quam diſpares priſcis Romanis, immemores Fabricii olim ſui perfugam, veneno Pyrrhum e medio tollere pollicitum, regi remittentis. W.

Torpuere diſcurſus.] In Regio codice legitur *tepuere.* VALES.

5. *Deſtinatius*] ſtudioſius. *Tutela* ſecuritate. *Reparabilis gentis*, quae vires facile poſſet reficere. cf. XXXI, 7. — *Nunc infimorum et ſupplicum.* Locus ſimilis XVII, 13. ad infimitatem obſequiorum venere ſervilem. W.

6. *Accito Sebaſtiano*] cf. c. 6. *Numeris* legionibus. W.

Anni tempore iam recente.] Regius codex habet *iam tepente*, quam ſcripturam vulgatae longe antepono. Nam et in Mſ. Flor. legi *tam terente* monuit Lindenbrogius, [ut et legitur in Colbertino.] VALES. Idque opinor magis genuinum, unde faciendum fuit *iam ſerente.* GRON.

Rhenum transgreſſus.] Multum ab hac Gelenii ſcriptura diſſentiunt noſtri codices. Nam in Regio ac Flor. [et Colbert.]

ac Tolof. ſic legitur, *inhenum tranſtibusque neminem diviſis agm. quadr. ipſe medebat.* At in Auguſtana Editione ita excuſum eſt, *Rhenum tramitibusque Rheni diviſis agm. quadr. incedebat.* Ex quo apparet, quanto ſagacior ac felicior in coniiciendo Gelenius fuerit Accurſio. Eſt tamen, quod in illa Gelenii emendatione non probem, primo quod vocem illam *nemĭnem* expunxit? deinde quod *indiviſis agminibus* edere maluit quam *diviſis.* Itaque ſic videtur legi potuiſſe commodius. *Rhenum transgreſſus reſiſtente nemine, diviſis agm. quad. ipſe medius incedebat.* VALESIUS. Cui poteſt paulum humaniori placere iſte non artifex, ſed carnifex modus integrandi auctores ex legentium ingenio, non ex veteri ſcriptura? Itaque et pater hac ratione offenſus ad Varias Lindenbrogii annotabat in mendoſo illo *tranſtibusque* latere videri *transit obvioque nemine.* Sed praeterea an Rhenus ſic erat ignotus ei, qui Ammianum deſcribebat, ut in eius fluvii nomine ita nunc deberet haeſitare? Vide an magis placere queat, quod mihi in mentem venit, duntaxat propius ad veterem manum. *Valentinianus cum Gratiano Menum tranſit, viſoque nemine in diviſis* (vel *diverſis*) *quadratis ipſe medius erat.* Hinc et Auſonius in loco, quem mox citat ὁ πάνυ, non Rhenum, ſed Nicrum advocat. GRON.

7. *Longo itu* longe *porrectas.* Oudendorpius ad Florum L. 1. c. 16. p. 148. malit *ſitu.* Nil opus. Ad eundem Flori locum Freinshemio pro *ſeuſim gradiens* apud Noſtrum legendum videtur; *enſem quatiens.* Flori locus hic eſt: *ultionem flagitans miles ſtrictis enſibus per ipſam viam ante pugnam furit.* (Ammian. *infrendebat.*) Florum obverſatum fuiſſe Marcellino, admodum probabile eſt; nihil tamen in contextu volui novare. W.

8. *Solicinio nomen eſt.*] Mſ. *Soliconmo,* uti fere etiam Rhenanus in ſuo cod. reperit, quem de hoc loco vide German. rer. lib. III. LINDENBR.

Solicinium] Situm huius loci definire haud ſuſtinuerunt Maſcovius in hiſt. German. Lib. VII. §. 5. et Mannertus P. II. Faſc. 1. p. 240. *Haefelinus* tamen in Commentatt. Acad. Elect. Palatinae Vol. IV. urbem eſſe coniicit *Schwetzingen* prope Heidelbergam, cui aſſenſum praebet *Meuſelius* in *neueſte Literatur d. Geſchichtskunde.* 1778. Th. 1. S. 101. W.

9. *Locorum gnavitate.*] Praepoſitum habet Florentinus teſte Lindenbrogio *unde,* ex quo pater fingebat *nuda locorum gnaritate.* GRON. *Gnaritate* peritia XVI, 3. XXX, 1. W.

Montem praeceſſum.] cuius nomen *Piri* eſt XXVIII, 2. nunc *heilige Berg* in agro Heidelbergenſi. — *Regibilis* ad imperia promtus. W.

* *Vexillum opperiens extollendum.*] Caeſar de Bello Gallico lib. 2. c. 20. *Caeſari omnia uno tempore erant agenda. Vexillum proponendum, quod erat inſigne, cum ad arma concurri oporteret; ſignum tuba dandum.* Idem [Ammianus nempe] mox poſt: *Signoque erecto, quod ſolet ad pugnam hortari, tubarum minacium accedente clangore.* Notat hunc ipſum morem Caeſar.* LINDENBR.

10. *Perterrente*] Wakefield. ad Lucret. IV, 1017. malebat *proterrente,* i. e. impellente, protrudente. ERF.

Clementer proclivem] Bene latine variata oratio; paullo ante: *facilem devexitatem habens et mollem.* W.

Quod haud placuit maturato.] Scribendum omnino eſt, *quo ut placuit maturato, etc.* qua quidem emendatione certius nihil: ut mirer Gelenio homini acutiſſimo hoc in mentem non veniſſe. In Regio, *et Toloſ.* codice legitur, *quod aut pl. mat.* VALES.

Capite intecto] ſine galea, ne agnoſceretur ab hoſtibus, cf. quae ſtatim ſequuntur de *eubiculario.* — *Ut erat ſui arrogans aeſtimator,* nimium ſibi confidens aliis contemtis. W.

Quam inſpexere proculcatores] Ita in Mſ. vulg. *procurſatores.* Et *proculcatores* hic, uti in melioribus libb. Vegetii, et Notitia Imp. *Inter auxilia Palatina Exculcatores ſeniores, Exculcatores iuniores.* LINDENBR

Proculeatores.] In codice Regio et Baſilienſi Editione *Procurſatores* dicuntur: ſed cum Auguſtana Editio codici Flor. [et Colbert.] conſentiat, non dubito quin praeferenda ſit altera ſcriptura. Sunt autem Proculcatores iidem ac procurſatores, ſeu excurſatores, qui ſcilicet agmen praeeuntes, incurſum hoſtium explorabant, ut videre eſt in principio lib. 24. Eos Vegetius in lib. 2. excultatores ſeu exculcatores vocat: Leo in Tacticis σκουλτάτωρας. Iidem Graeci σκοῦλται et σκοῦλκαι vocant ſtationem ſeu vigilias, indidem deflexo vocabulo. *In Toloſ. codice *Procultatores* ſcriptum iuveni.* VALES. Cf. Beſſel Miſc. p. 252. et Ind. II. W.

11. *Per labilem* lubricum *limum.* cf. XV, 10. W.

12. *Signo erecto*] vexillo ſublato, uti paullo ante. — *Fragore* clamore, ſtrepitu. Sic fragorem non de rebus tantum, ſed perſonis etiam uſurpat noſter XX, 4. XXV, 6. — *Criſpando* vibrando XIV, 2. — *Per hirta dumis et aſpera* ſentibus et prominentibus ſaxis invia. W.

15. *Pandebant poplites et ſuras et dorſa*] Fuſius effert, quod alibi brevius: terga dabant, corpora nudantes intecta, uti XV, 4. XIX, 11. — *Silvarum ſe latebris amandarunt,* abſcondiderunt. XVI, 12. W.

16. *Exercitus ita bellator.*] Neſcio unde haec ſcriptura in Lindenbrogii Editionem irrepſit. Nam in Regio quidem exemplari, et in Auguſtana Editione locus corruptus eſt hoc modo, *et Sextus ita bellator:* [in Colbert. Mſ. *ex ſextus.*] Gelenius vero ſic ediderat, *exſertus ita bellator,* optime procul dubio. Sic enim in ſuperiore libro locutus eſt Marcellinus lib. XXII. cap. XI. *Aliſo quidam Tr. abſeidit exſertus bellator et prudens.* VALES. Vid. ad XXVI, 8. W.

Sicinio] Dentato, cuius iam ſupra mentio facta XXV, 3. Ob ſingularem fortitudinem Achilles Romanus dictus, de quo vide inprimis Gellium II, 11. — *Sergio.* Itidem iungitur Sicinio XIV, 3. W.

**Imperatores Treveros reverterunt.*] Ubi et triumphales ludos edidit Valentinianus, ut teſtatur Auſonius in Moſella ſub finem (v. 421.):

— Auguſtae veniens quod moenibus urbis
Spectavit iunctos natique patrisque triumphos:
Hoſtibus exactis Nicrum ſuper et Lupodunum,
Et fontem Latiis ignotum annalibus Hiſtri.

Hanc enim haud dubie Valentiniani victoriam Alamannicam designat, quae contigit Valentiniano II. et Valente II. Coll. Quare valde miror, qua ratione Cluverius, vir alioquin diligentissimus, hos versus Ausonii de Gratiani Argentuariensi victoria acceperit: quod passim inculcat ac repetit in lib. 2. et 3. Germ. Ant. capite 4. Atqui apud Argentuariam Lentienses Gratianus vicit post mortem patris, ut constat. Valentinianus vero tunc, cum haec Ausonius scriberet, adhuc vivebat. Sic enim paullo post ait v. 449.

Burdigalam cum me in patriam nidumque senectae
Augustus pater, et natus, mea maxima cura,
Mittent etc.

Sed hic Cluverii error ex M. Freheri Commentariis haustus videtur. Interim demendus est alter Cluverii scrupulus, qui in supradicto capite 4. nescire se ait, cur Ausonius *fontem Histri Latinis ignotum* dixerit. Ego vero facile id solvi posse aio, si meminerimus Danubium a fonte ad Moesiam usque appellari; inde ad Pontum usque Histrum. Itaque Histri fontes Latinis seu Romanis nulli sunt, sed Danubii. VALES.

Treveros (Trier) qui sedes omnino saepe fuerunt Imperatorium. cf. XV, 11. W.

CAPVT XI.

1. *Vulcatio Rufino*] Praefecto Praetorio supra c. 7. *absoluto vita* mortuo XXV, 3. *dum administrarat* in ipso munere. W.

Probus] Sextus Anicius Petronius Probus, de quo vide inprimis Corsinum de Praeff. Urbi p. 252. ss. — *Ab urbe* ex urbe. Quem ibi magistratum administraverit, fateor me ignorare. Fasti Consulares habent ao. 371. in Praeff. Urbi numerat Corsini p. 252. sed ao. 372. Ammianus autem in rebus ao. 368. gestis occupatus est. W.

Iudicioli] vix alibi reperias. W.

2. *Quasi gemina quaedam, ut f. P. fortuna.*] Sic fere loquitur Valerius Max. in lib. 6. cap. 11. *Namque Alcibiadem quasi duae fortunae partitae sunt: altera quae ei nobilitatem, etc.* Sed tamen in hac sententia maneo scribendum esse *genuina*. Eodem errore in Elogio Iuliani quod est in lib. 25. ubi legitur, *ut poenarum asperitatem genuina lenitudine castigaret:* in Editione Rom. scriptum erat *gemina* et in Epist. 23. et 25. lib. 1. Symmachi plerique codices *gemina* pro *genuina* praeferunt, teste Ireto. VALES. Recte *genuina*. Genuinum et aliis, iisque pluribus locis Ammiano est i. q. ingenitum, nativum, quod vel natura vel consuetudine cuiusque proprium est. W.

Ut fingunt Poetae] Haec verba non suo loco posita videntur, melius post *pinnis* collocanda. Ceterum Fortuna *praepetibus pinnis* alata globuloque insistens, in numis ubique obvia. Cf. Döring de imagg. alatis apud veteres. W.

Licet potuit] multa valuit XVIII, 4. W.

Ingentia largiendo.] De liberalitate et munificentia Probi idem testatur Claudianus in Consulatu Olybrii et Probini v. 42.

Hic non divitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit opes: ſed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas, etc. VALES.

Interpellando poteſtates aſſiduas.] Reſtituta eſt hoc in loco vera ſcriptura, quam et Regius et Vatic. codex, [ac Colbert.] et Editio Auguſt. ſervaverat. Et eleganter intervallaſſe poteſtates dicitur Probus, quippe qui tot magiſtratus geſſerit ac praefecturas, ut nunquam fera ſine magiſtratu vilus ſit. Fuit enim primo Proconſul Africae, Datiano et Cereale Coſſ. ut diſcimus ex lege 3. Cod. Theod. Quorum appellat. ac deinde Praefectus Praet. quater, ac poſtremo Conſul cum Gratiano A. anno Domini 371. ut docent veteres Inſcriptiones apud Gruterum p. 401. Primam quidem Praefecturam Praet. quam hic commemorat Marcellinus, geſſit Valentiniano Nob. P. et Victore Coſſ. ut elicitur ex Codice Theod. Fuit autem Coelii Probini filius, Petronii Probiani nepos, quorum uterque Conſul fuerat: ut ex vetuſta Inſcriptione docuit me Iac. Sirmundus. Itaque ex avi nomine dictus eſt Sextus Petronius Probus. Eiusdem elogium exſtat apud Auſonium in Ep. 3. *Narrat Paulinus in Vita Ambroſii, tantam eius famam etiam apud exteras gentes fuiſſe, ut ex Perſide Romam nonnulli venerint, Probi potentiam ac divitias ſpectaturi.* * VALES.

Intervallando poteſtates] munera diverſa aliud poſt aliud obeundo. *Contra timidos celſior*, audacior, oppoſitum enim antecedenti *timidus ad audaces*. Sic in ſequentibus etiam apte ſibi reſpondent *ſibi fidere, pavere; cothurnus, ſoccus*, de quibus non eſt, quod plura afferam. — Omnino cothurno grallisque adeo incedens ipſe Ammianus h. l. placere ſibi videtur. W.

3. *Natantium genus*] piſces. XXVI, 10. *Haud tam* (melius *ita*) *diu ſpirat* vivit in terra continenti. — *Numquam innocentium per cupiditates immenſas* qui, ut libidines explerent, numquam intra iuſtos fines ſeſe continebant, *utque multa perpetrarent impune* ipſum, *dominum*, patronum ſuum ambitu, variisque, quales in aulis adhiberi ſolent, machinationibus ad munera evehebant, *in Remp. mergebant*, ſervata metaphora a piſcibus deſumta. W.

4. *Ita pronuntiat Cicero.*] In Philippica 2, 12. ſed et in iure ſuaſor criminis et laudator eadem poena tenentur. Nam Ulpianus in lege 1. D. de ſervo corrupto: *Et ſi erat ſervus omni modo fugiturus, vel furtum facturus; hic vero laudator huius propoſiti fuerit; tenetur. Non enim oportet laudando augeri malum.* VALES.

5. [*Suſpicioſus tamen et minutus ſuopte ingenio fuit.*] In codice Colbertino ſcriptum eſt: *Suſpicioſus tamen et munitus ſ. i. fuit:* quae ſcriptio plane mihi arridet. *Munitus* vocatur Ammiano homo undique ſibi cavens, et ex omni parte veluti tectus adverſus inſidias et fraudes ac dolos. *Minutus* retinet Lindenbrogius, et explicat *μικρόψυχος*, id eſt timidus et puſilli animi: quod vitium in Probum etiam cadit.] VALES. Marito aſſentitur Valeſio Erneſtius. W.

6. [*Ita implacabilis et diruptus, etc.*] Quid heic *diruptus* ſignificet, haud facile dictu eſt. Huic enim loco nomen iſtud haudquaquam convenit. Codex Colbertinus praefert, *ita implac.*

et directus, ut nec exorari posset, nec ad ignoscendum inclinari. Quam lectionem mecum docti omnes sunt probaturi. *Directum* appellat Marcellinus hominem immobilem, inflexibilem, et ut alibi loquitur indeclinabilem, in malo proposito sibi constantem ac firmum, et si quem laedere voluerit, nulla umquam ratione ad veniam flectendum atque convertendum. P. Pithoeus ad oram Ammiani sui notavit, cum *munitus*, tum *directus* in veteribus libris legi.] HADR. VALESIUS. Est aliquid ex uno codice mutare contextum; qui quid significet, facile dictu potest alteri esse. Potuit autem vir doctus ad speciem huius mutationis consulere varias lectiones Lindenbrogii, qui testatur similiter legi in Florentino. Etiam Accursius prope ad hanc formam edidit *direptus*. Qui autem directus dicitur, cur in sequiorem partem debet intelligi? Haud dubie potest et in bonam. *Diruptus* autem satis quoque eleganter et commode dicetur, nempe ab humanitate et ignoscendi venia, ut *abruptum patri Torquatum* dixit Manilius v, 106. quem in ista loquutione illustravit pater libro 1. observ. cap. 6. Omisit autem Ammianus rem, a qua diruptus erat (quum Manilius addiderit) perinde ut Velleio lib. 1. c. 6. [ubi vid. Ruhnken. W.] dicitur Lycurgus *disciplinae convenientissimae vir*, non addito, cui convenientillima ista disciplina erat, unde magna illic molestia viris doctis, quam alibi removebimus. GRON.

Directus] obstinatus, severus. Cf laudatam ab Ernestio Clav. Cicer. in h. v. et Glossar. Nomicum Cod. Theodos. ubi *directum ius* explicatur a Gothofredo, quod nullo iure labefactari potest. Reinesius orae sui exemplaris appinxerat: „*dirus*, an *praeruptus*?“ W.

CAPVT XII.

1. **Rex Persidis longaevus ille Sapor*] Ad annum LXX. pervenit. Multa de eo Agathias in lib. IV. pag. 131.* LINDENBR.

Post pudendae pacis icta foedera] XXV, 7. *Iniectabat Armeniae manum*, cf. XXIX, 1. XXX, 1. 2. et Gibbonum T. VI. p. 231. ff. W.

3. *Captum Regem ipsum Arsacem.*] Nescio an is sit Arsaces Armeniorum Rex, quem a Pacurio Persarum Rege una cum Basilio Consiliario evocatum, et in lethem coniectum esse, multis refert Procopius in lib. 1. Persic. VALES.

Vinctum catenis argenteis, quod apud eos honoratis.] Idem hic mos in Aethiopia usitatus, ut reos nimirum aut bello captos in argenteis aureisve catenis adservarent. Herodotus lib. III. c. 23. Heliodorus lib. IX. c. 1. Δεσμά τε ἀμείβειν καὶ χρυσᾶ ἐπιβάλλειν· ὅσα γὰρ σίδηρος παρ' ἄλλοις εἰς τὰς χρείας, ταῦτα παρ' Αἰθίοψιν ὁ χρυσὸς νομίζεται. *Solinus lib. 3. cap. 10. *Apud hos* (Aethiopas) *plus auri, quam Persis est: ideo quod minus est, pretiosius censent. Aere exornantur, auro vincula fontium fabricant.** Tertullianus de Habit. mul. c. 7. *Apud Barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum, et copiosum, auro vinctos in ergastulis habent, et divitiis malos onerant, tanto locupletiores, quanto*

nocentiores: aliquando revera inventum eſt, quomodo et aurum non ametur. *Idem de Cultu fem. cap. 20. *Aurum ipſum, cuius vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula ſervire referunt gentilium literae.** Sic igitur vinctus fuit Belli et Nabarzanis inſidiis circumventus Darius: ſic Cyrus, Aſtyages, Croeſus. Curtius lib. v. c. 12. extr. Iuſtinus lib. v. c. 11. et xi. c. 15. Dio Chryſoſt. Orat. 79. p. 664. B. Auſonius in Ludo vii. Sapient. p. 236. ed. Floridi. LINDENBR.

4. [*Sauromace pulſo, quem auctoritas Romana praefecit Hiberiae.*] Sauromaces nomen apud Hiberos notum fuit. Plinio Epiſtolarum x, 31. *Rex Sauromaces* memoratur, et legatus *Sauromacae Regis* Nicaeam veniſſe dicitur: quem Regem Hiberorum fuiſſe alterum puto principatu Traiani A. qui praeter caeteros Hiberorum Regem in fidem accepit, ut Eutropius tradit. Sed *Sauromates* et *Sauromatae* Editiones Plinii habent pro *Sauromaces* et *Sauromacae.*] VALES. Nec mirum ita haberi in editionibus, quum ſic ibi quoque habeant libri ſcripti: immo id verum etiam ſit nomen: ut docemur ex nummo, cui inſcribitur ΒΑCΙΛΕΩC CAΥΡΟΜΑΤΟΥ, quem vidiſſe ſe teſtatur Spanhemius de praeſtant. numism. pag. 463. ſed quod ibidem loquitur de Bosporo Thracico, riſum meretur, etſi de eodem quoque loqui et ſentire videatur ad Iuliani Caeſares pag. 420. (p. 89. ed. Amſt. 1728. W.) GRON.

Aspacurae] cf. xxx, 2. W.

Magiſter fuiſſe dicebatur armorum.] In codice Regio poſt vocem *Magiſter* modicum ſpatium vacat: et ad oram antiquarius adnotat ſcribendum ſibi videri, *Magiſter alter fuiſſe, etc.* quod equidem verum eſſe exiſtimo. VALES.

Artogeraſſam] Forſan eadem eſt cum Ptolemaei Ἀρταγιγάρτα, de qua in Deſcriptione Armeniae. LINDENBR. Fortaſſe Artagera, vel Ardis, ad cuius moenia Caius olim Caeſar, Auguſti nepos, vulneratus. Conf. d'Anville geographie ancienne Tom. II. p. 106. W.

Uxorem] Olympiadem nominant. W.

6. *Aptus ad muliebria palpamenta*] ad ſe inſinuandum in gratiam muliercularum. W.

7. *Proditionis acerrimi compulſores.*] Cylaces nempe et Artabannes. *Spe potiorum*, fore, ut magnam apud Romanos ideo gratiam ineant. — *Ut lateant id tentantes*, ut hoc ſuum conſilium celarent. Graecismus: λάθρᾳ ἐπιχειροῦντες. Cf. Irmisc. ad Herodian. Vol. I. p. 752. W.

8. *Concedi*] condonari. *Paſſibus inſonis* ita lenibus, ut audiri non poſſent. cf. xxix, 5. W.

9. *Arſacis filium Param*] de quo plura vide infra 30, 1. W.

Neocaeſaream urbem Polemoniaci Ponti notiſſimam.] In codice Regio reperi *nobiliſſimam* levi discrimine. *Sic Eutropius *Tigranocertam civitatem Armeniae nobiliſſimam* vocat in libro 6.* Neocaeſarea Ponti Polemoniaci metropolis fuit, ut patet ex Notitia Epiſcoporum, qui Chalcedonenſi Synodo ſubſcripſerunt. Pontus autem Polemoniacus pars eſt Euxini Ponti. [Vid. Man-

Mannert Kleinaſien II, 472. W.] Nam Pontus Euxinus pro gentibus quas alluit, varias ſortitus eſt appellationes. Praeter Pontum enim proprie dictum eſt Pontus Galaticus, et Polemoniacus, et Cappadocicus; quibus nominibus etiam provinciae appellantur, ut docet Ptolemaeus in lib. 5. At Scaliger ad num. 2081. Euſebiani Chronici ſcribit, Pontum Polemoniacum ita dici ad diſtinctionem Ponti Pelagonii, qui mendoſe per ae ſcribitur in veteri inſcriptione, quae exſtat in Editione Gruteri p. 402. L. DIDIO, MARINO, V. E. PROC. PAM. GLADIAT. PER. ASIAM. HY. GALATIAM. CAPPAD. LYCIAM. PAMPHYL. CILICIAM. CYPRUM. PONTUM. PAELAG. Et mox: BITHYNIAE. PONTI. PAELAG. Sed quis non videt in ea inſcriptione ſcribendum eſſe PAFLAG. Eodem errore *Pelagoniae* pro *Paphlagoniae* ſcribi in Facundi libro 7. notavit vir praeſtantiſſimus Iacobus Sirmundus. Contra Paflagonia perperam ſcribitur in lib. 6. Marciani Capellae, pro Pelagonia. Pontus igitur Pelagonius in Aſia nullus eſt. VALES. Cf. Weſſeling ad Hieroclis Synecdem. p. 702. W.

10. *Terentium Ducem*] militarem, poſtea Comitem rei privatae. XXX, 1. W.

Recturus ſine ullis inſignibus gentem] *Curius Fortunatianus Rhetor lib. pag. 64. (p. 85. Capperonner.) *Faſces, lictores, toga praetexta, ſella curulis, imperia, provinciae, magiſtratuum ornamenta ſunt. Conſularia inſignia;* Novell. 30. c. 6. ὄχημά τε ἐξ ἀργύρου, καὶ πελέκεις καὶ ῥάβδους. Novell. 24. cap. 4. Novell. 25. cap. 5.* De his inſignibus multa in Notitia Imperii. LINDENBR.

Recturus int. ſine inſignibus.] Id eſt ſine diademate et regiis inſignibus. VALES.

11. *Ultra hominem* immo vero infra hominem *efferatus*, ferae beſtiae inſtar furens. W.

Celſ. montium petivere receſſus.] In codice Regio [et Colb.] *receſſus* ſcribitur. Ceterum hi montes, qui Rom. limitem et Lazicam dirimebant, incipiebant a Rhiſaeo opido, quod Rhiſuntem vocat Ptolemaeus: in iisque gens libera degebat, nec Romanis nec Lazis obnoxia, ut ſcribit Procopius in lib. 4. Goth. VALES.

Lazicam.] Lazi Ammiani aetate erant, qui olim Colchi dicti de quibus vide *Mannert Norden* p. 392. ſſ. W.

12. *Sidere flagrante brumali.*] Supra XVI, 12. eſt ſidere *urente* brumali, nec de ardore ſolis cogitandum, ſed de igne doloroſo, quo frigore rigentia membra afficiuntur. W.

13. *Arinthaeus Comes*] Supra c. 5. eſt magiſter peditum. — *Procinctu gemino*, altero, repetito. W.

14. *Incurioſum ſui*] qui ut filius regis, totus tamen penderet a Cylace cet. W.

Et Artabanni.] Regius codex *Arabanni* ſcriptum habet ubique: in principio autem libri 30. *Arrabannis:* [in Mſ. Colbert. nunc *Arabanni*, nunc *Arraboni*, et *Arrabannes.*] VALES.

15. *Ni propugnatoris Arinthaei.*] Cum in Reg. codice ſcriptum eſſe vidiſſem, *ne propugnatam;* exiſtimavi integrum locum

haud paullo elegantius ſcribi poſſe hoc modo: *Armenia omnis periſſet impropugnata, ni Arinthaei*, etc. ſic enim loqui ſolet Marcellinus. VALES.

Ut ſibi et Ioviano placuerat.] XXV, 7. W.

16. *Aspacures* Sauromatis *conſobrinus* oravit, ut *ſocia poteſtate* Hiberiam regerent. W.

17. *Armeniis finitima ret. et Lazis.*] Quippe Hiberia media eſt inter Lazos ac Perſas: ab Oriente enim Albaniam habet et Perſas: ab Occaſu autem Colchidem, quae Lazica poſtea dicta eſt, ut ſcribit Procopius in lib. 1. Perſic. et Ptolemaeus. Armenia autem Hiberis eſt ad Meridiem. VALES.

18. *Velut obſeratis amicitiae foribus*] nimis quaeſita h. l. translatione. W.

Serenata caeli temperie.] Vir doctus in Miſc. Obſſ. novis T. 1. P. 2. p. 14. pro *ſerenata* malit *reſerata*; ita enim eſſe XIV, 10. (adde XXI, 6.) ego vero nolim mutare, eam inprimis ob cauſſam, quod *obſeratae* fores ſtatim praeceſſerunt. De Armeniae ſatis cf. omnino XXX, 1. 2. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXVIII. C. I.

1. Dum in Oriente *bella rediviva* conſurgunt, ipſam *Urbem aeternam clades* affecerunt *luctuoſae*, non minus graves, quam quae eandem preſſerant *anno ſexiodecimo et eo diutius* et quod excurrit, (excurrit autem biennium, Nepotiani morte in annum 350. incidente.) W.

Anno XVI. *et eo diutius poſt Nepotiani exitium.*] Flavius Popillius Nepotianus Eutropiae Conſtantini ſororis filius, cum Magnentium caeſo Conſtante Imperium in Galliis invaſiſſe cernerat, et ipſe tamquam eo dignior Imperium concupivit. Caeſo igitur Urbi Praefecto Coelio Probino, et armata gladiatorum manu Imperator renuntiatus, multos qui Magnentii partibus favebant occidit: adeo ut paſſim domus, fora, viae, templaque cadaveribus complerentur. Sed mox milli a Magnentio daces, Heraclida Senatore prodente, factionem eius oppreſſere: caput eius pilo per Urbem circumlatum eſt. Gravillimae deinde proſcriptiones, et Nobilium qui Nepotiani partibus faviſſe ſuſpecti erant, caedes ſubſecutae ſunt. Nam et Eutropia Nepotiani mater, et Sperantius, et Abuterius, aliique plures capite poenas dederunt, ut ſcribit Athanaſius in Epiſt. Apologetica ad Conſtantium pag. 676. καὶ ἀποδέχομαί σε σφάξαντα τοὺς ἐν φώμῃ γνησίως ἡμᾶς ὑποδεξαμένους, τὴν μακαρίαν σοῦ θείαν τὴν ὡς ἀληθῶς Εὐτροπίαν, καὶ ἀβουτήριον τὸν γνήσιον ἐκεῖνον, καὶ σπειράντιον τὸν πιστότατον, καὶ ἄλλους πολλούς. Porro id Nepotiani exitium contigit anno Domini 350. Sergio et Nigriniano Coll. ex ante diem III. Nonas Iun. usque ad pridie Cal. Iul. ut ſcribit Idatius in Faſtis, et Chronicum Alexandrinum. VALES.

Poſt Nepotiani exitium] Aurelius Vict. Epit. c. 42. *Romae Nepotianus Eutropiae Conſtantini ſororis filius, hortantibus perditis, Auguſti nomen rapit: quem octavo die viceſimoque Magnentius oppreſſit.* LINDENBR. Cf. idem de Caeſar. c. 42. Eutrop. X, 10. (6.) Zoſim. II, 43. W.

Plus exemplis generalibus tam late patentibus et per omnes civium ordines illo tempore dominantibus *nocitura, quam delictis* ipſis et eorum genere. Locus ſimilis eſt XXII, 4. W.

2. *Exquiſite*] fuſius. *Praeſentis temporis* noſtrorum hominum inprimisque principum *modeſtia* ſenſuque humanitatis *fretus* memorabilia tantum *carptim* brevibus *explanabo*, ſimul vero eadem brevitate *(ſuccincte)* priſci alicuius facti memoriam revocabo.

Sed profecto immemor promiſſi, mi Ammiane, ita copioſus longusque fuiſti in aetatis tuae flagitiis proſequendis, ipſumque ex Graeca hiſtoria petitum exemplum doctrinae magis variaeque lectionis oſtentandae cauſa invitum quaſi huc videris traxiſſe. W.

3. *Bello Medico*] Perſico. W.

Obſidentes Miletum molibus magnis] Sic emendavimus certiſſima coniectura: nam corrupte hactenus editum eſſe, *obſidentes militum*, etc. nemo, cui cor ſapit, negabit. LINDENBR.

Caritatibus] coniugibus atque libaris. *Mobili cenſu* facultatibus, XXVI, 8. W.

4. *Hoc argumentum poſtea digeſtum tumore tragico Phrynichus*] Herodotus lib. 6. c. 21. Ἀθηναῖοι μὲν δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἁλώσει, τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἅλωσιν, καὶ διδάξαντι, ἐς δάκρυά τε ἔπεσεν τὸ θέητρον, καὶ ἐζημίωσάν μιν, ὡς ἀναμνήσαντα οἰκήια κακὰ, χιλίῃσι δραχμῇσι, καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι. Cl. Aelianus Variar. Hiſtor. lib. XIII. cap. 17. Longinus περὶ ὕψους, *Libanius Sophiſta Declamat. 13. p. 404. Declamat. 19. pag. 506.* Tzetzes Chil. VIII. Hiſtor. CLV. LINDENBR. De Phrynicho cf. etiam Aelian. Var. Hiſt. III, 8. et Fabricii Biblioth. Graec. ed. Harleſ. T. II. p. 316. W.

Iucunde] non ſine voluptate. *Cothurnatius* (ſic pro *cothurnarius*, quod nihili eſt, ex cod. Colbert. edidit Hadr. Valeſius, quem vide in praef. p. LVIII.) *procederet ſtylus lacrymoſus* altius ſe efferret, lacrymasque cieret. *Amabilis* ſocia, favore digna. W.

Nullis auctorum adminiculis fulta] *sc. aliorum adm.* LINDENBR.

Nullis auctorum admin. fulta] Auctores dicuntur conditores, ſeu coloniae deductores, quos Graeci κτίστας vocant. Quo nomine non ſolum ii cenſentur, qui primi urbem condidere, ſed etiam qui colonis frequentavere. Auctores eo ſenſu dixit Suetonius in Claudio cap. 25. [Octav. c. 98. W.] Solinus cap. X. et Iuſtinus in lib. 21. c. 6. et lib. 23. c. 1. ut Livium Avienumque praeteream. Auctores igitur hoc in loco ſunt Athenienſes, qui coloniam in Aſiae eam partem miſerunt, quae Ionia dicitur. VALES.

Miletumque relegatus eſt.] Haec verba abſunt a codice Regio, *et Tol.* [et Colb.] et Vaticano: recte, ut equidem cenſeo. Neque enim Phrynichus propter illam tragoediam ab Athenienſibus relegatus eſt, ſed mille drachmis tantummodo multatus, ut ſcribit Herodotus in lib. 6. c. 21. et Calliſthenes apud Strabonem in lib. 14. p. 635. Almel. aliique plures. Cum autem duo fuerint Phrynichi Athenienſes tragici, alter Polyphradmonis filius, Theſpidis diſcipulus, alter filius Melanthae: hic qui Mileti haloſim dedit, Melanthae filius dicitur a Scholiaſte Ariſtophanis in Veſpas: cui ſubſcribit Aelianus in lib. 13. c. 17. In Editione etiam Auguſtana legitur, *Miletum relegatus eſt.* Sed non dubito quin haec verba tum Accurſius, tum Gelenius ex coniectura addiderint, ut ſequentia cum antecedentibus cohaererent: ſequitur enim narratio de conditu Mileti, cuius urbis nullam antea mentionem factam videbant. Etenim ubi legitur, *obſidentes Miletum molibus magnis*, utriusque Editio perperam ſcriptum habebat, *obſid. militum, etc.* VALES.

Erat enim Athenienſium colonia Miletus] v. Rambach. de Mileto p. 6. 12. et omnino Herodotum 6, 21. Fortaſſe, niſi tota periodus inde a verbis: *erat enim*, ultima ſaltem: *qui fertur pro patria bello ſe Dorico devoviſſe*, gloſſatoris ſunt. W.

Deducta inter Ionas alios per Nileum.] Poſt mortem Codri Regis Athenienſium, inter filios eius Medontem ac Nileum, qui ceteros fratres aetate anteibant, de regno orta contentio eſt. Permiſſa oraculo Delphico controverſia, Apollo Medonti regnum adiudicavit. At Nileus fratri utpote claudo parere dedignatus, collecta Athenienſium iuventute, cum reliquis fratribus aliisque ex Graecia adiunctis comitibus, in Aſiam profectus eſt, et pulſis Caribus ipſe Miletum; ceteri alias in Ionia urbes condidere: ut ſcribit Pauſanias in Achaïcis c. 2. Strabo in lib. 14. init. Aelianus in lib. 8. c. 5. Variae Hiſt. Conon in Narrat. 2. apud Photium, Tertullianus de Pallio, aliique. Contigit autem haec Ionica migratio annis 140. poſt excidium Troiae, teſte Ariſtarcho, et Eratoſthene atque Porphyrio. Ceterum Nileus recte ſcribitur. Nam et Herodotus in 9. c. 97. et Marmora Arundelliana, et Pauſanias in Achaïcis, et Suidas *Νειλεὺς* appellant. VALES.

5. *Maximinus regens quondam*] a. 366. Corſini p. 237. *Romae Vicariam Praefecturam, apud Sopianas*, ubi nunc eſt *Fünfkirchen*. Mannert Germanien S. 760. *oppidum Valeriae*, quae para erat Pannoniae, v. 19, 11. W.

Apud Sopianas.] Sic etiam in Itinerario Antonini hoc opidum nominatur: in codice tamen Regio, *et Toloſ.* et in Auguſtana Editione ſcriptum reperi *apud Sopianum*, [in Colbert. Mſ. *Sopianus.*] VALES. Citat hunc locum Hieronym. Surita in notis ad Itinerarium Auguſt. ubi occurrunt itinera *a Sopianis Acincum*, item *a Sopianis Bregetionem*. Iuretus vero ad Symmachum x, 2. epiſt. allegat *Sopianos*, ubi etiam corrigebat *tabulario*. ORON.

Patre tubulario Praeſidialis officii] Mſ. hic nihil variat, legendum tamen videtur, *patre tabulario Praeſ. off.* De Tabulariis exſtat Tit. C. Theod. lib. VIII. et Iuſt. lib. x. aliaeque alibi Conſtitutiones non paucae; ex quibus patet conditionales eos fuiſſe, et huic actui ita mancipatos, ne facile ad aliam militiam aſpirare potuerint. Ergo Maximinum hunc obſcuriſſime natum, utpote patre tabulario, recte Ammian. ſcribit. Obſcuri enim revera hi cenſebantur, id eſt, ſtatus fere ſervilis, (L. fin. C. de ſer. reip. man.) donec Arcadii et Honorii Impp. ſanctione non niſi liberi homines ad hoc officium admiſſi, L. 5. C. Theodoſ. de tabular. logogr. LINDENBR.

Tabulario Praeſidialis officii.] Ita diſtincte ſcriptum eſt in Regio exemplari. Tabularius autem Praeſidialis officii is eſt, qui tabulas publicas civitatum, et rei tributariae rationes tractat. Hi cum antea Numerarii dicerentur, Valens legem tulit, ut poſthac Tabularii dicerentur lege 9. Cod. Th. de Numerariis. Nec multo poſt Theodoſius duos in ſingulis provinciis Tabularios collocari praecepit, quorum ad alterum fiſcalis arcae ratiocinia, ad alterum largitionales tituli pertinerent, lege 12. eodem tit. lege 30. de Suſceptoribus. Unde in Notitia Occidentalis Imperii, inter Officiales Conſularium, Correctorum et Praeſidum Tabularii duo pro Numerario recenſentur. Videntur tamen Tabularii civitatum et

provinciarum distincti fuisse a Tabulariis Praesidum: et ad eos spectat titulus in Cod. Th. de Tabulariis, et lex 1. de exaction. et Gellia purgationis Caeciliani, et Vetus inscriptio: *Tabularius. Lusitaniae. et Vettonicae.* VALES.

Praesidialis officii] Sic *Praesidialis apparitor* lib. XVII. c. 3. In Cod. Theod. tamen una littera minus, nempe *Praesidale officium* vocatur; L. 2. de venat. ferar. L. 6. de fil. milit. L. 2. de veteran. LINDENBR.

Carporum, quos antiquis excitos sedibus Dioclet. transtulit.] Eutropius lib. IX. c. 25 [ubi vid. Tzschuckius p. 726. W.] *Varia deinceps et simul et viritim bella gesserunt, Carpis et Basternis subactis, Sarmatis victis, quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt.* *Iordanes de rebus Geticis p. 79.* LINDENBR. *Carpi* gens Germanorum, cf. Mannert p. 492. W.

6 *Rexit deinde Tusciam.*] Maximinus Corrector Tusciae fuit Gratiano Nob. puero, et Dagalaipho Coss. qui erat annus sextus decimus post exitium Nepotiani. Id docet subscriptio legis 8. de accusationibus in Codice Theod. VALES. Reinesius: „v. Iureti not. ad Symmachum X, 1. Perperam Glandorp vocat Maximianum. — Ad Maximinum Correct. Tusciae est l. 8. Cod. Theod. de accus. et insc. Gratiano et Dagalio Coss. Hinc emendanda est inscriptio l. 3. Cod. Theod. de anno civili et pane gradili ad Maximum Praef. Annonae A. 365. Coss. Valentiniano et Val. AA. it. l. 4. de suscept. etc." W.

7. *Adusque sublimia regimenta.*] Deest *venturum*, aut quid simile. VALES. At id nequaquam est Valesii, sed Iureti ex notis eius modo advocatis ad Symmach. lib. 10. epist. 2. Sed quamvis ita furtim raptum, tamen nullius momenti esse existimo, et ideo rursus delevi, quum Hadrianus sustinuisset id uncis inclusum inserere contextui. Nam *effata* dicens intelligit praedictiones de fortunarum eius gradibus, et quidem *adusque sublimia regimenta*, ubi nihil deest, nec desiderari potest. GRON.

Adusque sublimia regimenta] Valesius addendum putat *venturum* vel simile quid. Recte: quam enim contradicendi pruritu Gronovius ex voce *effata*, id est praedictiones, elicere connexionem posse sibi videbatur, ea nimis contorta videtur. *Regimenta* cf. XXV, 9. W.

Gnarum eliciendi animulas noxias et praesagia sollicitare larvarum] peritum manes evocandi mortuorum, quibus vel ad nocendum aliis, vel ad praenoscenda futura uterentur. W.

8 *Chilo ex Vicario.*] Chilo Vicarius Africae dicitur in lege 4. Cod. Th. de excusat. artif. Gratiano III. et Equitio Coss. sed mendosa est inscriptio, ut innumeris in locis Codicis Th. scribendumque est, *Chiloni Proconsuli Africae*, ut patet ex inscriptione legis 7. Cod. Th. de praediis navicular. VALES.

Apud Olybrium ea temp. Urbi Praef.] Praetextato Praefecto Urbi successit Olybrius, qui Praefecturam urbanam iniit Valentiniano II. et Valente II. Coss. ut ex Codice Theod. recte Onuphrius adnotavit in Fastis: hic annus erat XVIII. ab exitio Nepotiani. Quare in principio huius libri non recte videtur scribi: *Anno XVI. et eo diutius post Nepotiani exitium, saeviens per urbem aeternam urebat cuncta Bellona, etc.* VALES.

Olybrium, Urbi Praefectum] a. 368. vide Corſini p. 245. ſſ. Reineſius: „A. V. 365. Valent. et Val. A. A. l. un. Cod. Theod. de mancipiis thermar.“ W.

Organarius Sericus.] Gloſſar. Ὀργανάριος, *Organarius, Fiſtularius.* Item: Τδραύλης, *organarius.* Τδραυλὶς, *organum.* Iuvenal. Satyr. 6. v. 380. *Organa ſemper in manibus.* Iul. Firmic. Matheſ. lib. III. cap. 14. *Ingentoſos, muſicos, vel organarios faciet.* LINDENBR. *Organarius* organi hydraulici ſtructor. W.

9. Negotio *tepeſcente*, cum lentius cauſſa ageretur. W.

Praefect. mand. annonae] Hieronymus in Chronico ad annum Chriſti 371. ſic adnotat: *Maximinus Praefectus annonae maleficos ab Imp. inveſtigare iuſſus, plurimos Romae Nobilium occidit.* Sed annus perperam aſſignatur. Eo enim anno 371. quo Gratianus iterum Conſul fuit cum Probo, Olybrius Praefectura urb. deceſſerat, et ab exitio Nepotiani annus is quem ponit Hieronymus, eſt viceſimus primus, quod a Marcellini noſtri epocha longius diſcedit. Fuit igitur Maximinus Praef. annonae anno Dom. 368. Valentiniano II. et Valente II. Coſſ. ut colligo ex Codice Th. de annonis civicis, ubi Maximus dicitur perinde ac a D. Hieronymo et Rufino. VALES.

10. *Pectori crudo affixam*] Haud deſiderares, ſi abeſſet. W.

Ut ſaepe faciunt amphitheatr. ferae.] Ferae illae quae ad voluptates pop. Rom. ex omni orbe terrarum conquirebantur, ſaepe ex caveis elapſae, in media civitate horrendas ſtrages edebant, ut teſtatur Tertullianus in lib. ad Martyras: *Quoties ferae et in ſilvis ſuis, et in mediis civitatibus elapſae caveis, homines devoraverunt?* Libanius quoque in Encomio Dianae, quod eſt in tomo I. poſtquam Dianae id munus ac beneficium eſſe dixit, quod ferae ſe in ſilvis continent, nec in urbes et villas incurrunt, ut homines lacerent, ſubdit (Reisk. I. p. 228.): *Quis enim earum impetum ferre poſſet, quandoquidem ſi forte quaedam ex illis beſtiis, quae in vivariis diu maceratae ſunt, elapſa e cavea per civitatem diſcurrere coepit, ſolo adſpectu terrorem iniicit: continuo ſibi quisque perfugium quaerit, tanuae claudunt, etc.* ὅπου γε, ἂν ἓν τι τῶν τοιούτων δὴ τῶν ἐν τοῖς ζωγείοις τεταλαιπωρημένων ὑπερβὰν τὸ ἑρκίον θέῃ διὰ τῆς πόλεως, βλέμματι μόνῳ ταράττει, etc. Quibus adde haec Plinii in libri 36. capite 5. de Praxitele quodam ſculptore: *Accidit ei, cum in Navalibus, ubi ferae Africanae erant, per caveam intuens leonem caelaret, ut ex alia cavea panthera erumperet, non levi periculo diligentiſſimi artificis.* Adiungenda ſunt et verba Chryſoſtomi ex Homilia XXIX. in Matthaeum ſub finem: καθάπερ θηρία χαλεπὰ ἀπὸ γαλεάγρας φυγόντα τὰς πόλεις θορυβοῦσιν: et in Homilia LX. ubi huiusmodi vivaria, ubi beſtiae caveis incluſae ſervabantur, remota fuiſſe dicit a Curia, et a Praetorio ac Palatio, ne forte beſtiis erumpentibus periculum his in locis cuiquam crearetur. Cuius rei illuſtre habes exemplum in libro 16. Hiſtoriae Miſcellae ad annum 23. Iuſtiniani Aug. *Menſe Martio exſiluit elephas e ſtabulo noctu, et interfecit multos, alios vero debilitavit.* VALES.

Diffractis tand. ſolutae poſticis.] Poſticae ſunt portae amphitheatri, per quas ferae intromittebantur in arenam. Nam cum de amphitheatralibus feris loquatur hic Marcellinus, aliae poſticae intelligi nequeunt. De his poſticis fit mentio in Actis Martyrii

Tarachi, Probi, et Andronici: *Praeſes confuſus et ira excandeſcens, mandat ſuis leaenam provocare: quae magno rugitu poſticam aggreditur, et transiit. Clamat populus timens magna voce: Aperiatur: et ſic poſtica deſtructa eſt.* Ita quidem edidit Rosweidus. Sed in Mſ. codice ita ſcriptum inveni: *Quae provocata, cum magno rugitu poſticam confregit: ut omnis populus cum timore clamaret; Aperiatur leaenae.** VALES. Vid. Salmaſ. ad Vopiſci Probum c. 19. p. 675. W.

Multiformiter] variis modis. *quaſi in proludiis*, quibus poetae ſcenici actores fabulas perſonasque recte agere docebant. W.

Artificibus] Mallem *artificiis*. W.

Supra plantam ut dicitur evagatus.] Proverbialis locutio eſt, quae unde initium ſumpſerit, docet Valerius Max. in lib. 8. cap. 13. *Mirifice*, ait, *et ille artifex, qui in opere ſuo moneri ſe a ſutore de crepida et anſulis paſſus, de crure etiam diſputare incipientem ſupra plantam aſcendere vetuit.* [Hoc Apellis pictoris verbum, *Ne ſupra crepidam ſutor iudicaret*, in proverbium venit: ut ait Plinius in lib. 35. cap. 10.] Similis iocus Stratonici citharoedi refertur ab Athenaeo, qui ſutori cuidam ſecum de Muſica diſputanti, minime audiendum eum eſſe dixit, quippe qui ſupra plantam aſcenderet: *οὐ προσέχειν αὐτῷ ἔφη, εἴ τι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγοι.* Hoc autem adagio utitur Epictetus in Enchiridio cap. 61. *ὑπὲρ πόδα ὑπερβῇς*: et Lucianus in Dialogo pro imaginibus: *ταῦτά σοι ἔκμετρα ἔδοξε καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα.* Quamquam eo loci proverbium ductum videtur ex calcais tragicorum, qui actoris pedem longe ſuperabant: quod indicat ipſe Lucianus in eiusdem Dialogi principio: *μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔστω τὸ ὑπόδημα*, et eo ſenſu dixit Horatius Epiſt. 1, 7, 98.

Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt. VALES.

Tartareus cognitor] iudex crudeliſſimus. W.

11. *Uno proloquio.*] Lib. XXIX. c. 1. *Sub uno proloquio cunctos iubet occidi. Proloquium, ἀπόφασις.* Rufinus 2. Antiq. cap. 9. *Secundum Dei proloquium.* Ioſephus: *κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόῤῥησιν.* LINDENBR. Uno elogio XIV, 7. ubi vide. W.

Arroganti propoſito.] In Mſ. Regio legitur *arrogat:* in Editione Auguſtana [et in Mſ. Colbert.] *arrogant.* Scribe, *quas arroganter propoſ. etc.* *Tamen ita loquitur libri 18. initio.* VALES.

Arroganter principali dignitate abuſus, impotenter, *propoſito* legi (ſic propoſitum legis 15, 7. 27, 9.) *maieſtatis imminutae miſcebat*, i. e. omnes eiusmodi cauſas lege maieſtatis comprehendi iuſſit. W.

Iuris priſci iuſtitia] priſcae leges. W.

Divorumque arbitria.] Id eſt, Imperialia conſtituta. *Vel certe eodem ſenſu dictum, ut *caeleſte arbitrium* in L. 2. Cod. Theod. de Fid. Cathol. Caeleſtes vero et Divos ſe Imperatores appellaſſe protritum eſt.* Sic *divala praeceptum*, L. 6. C. Theod. de domeſt. et protect. *Divalia ſtatuta*, L. 5. C. Theod. de numer. actuar. *Divalis ſanctio*, Novell. Theod. XIX. LINDENBR.

Quaeſtionibus exemere cruentis.] Excepta tormentis ſunt corpora honoribus praeditorum, praeter illa videlicet crimina, quae Legibus demonſtrantur, id eſt, maleficii et maieſtatis laeſae. L. 7. C. de maleſ. L. 11. C. Theod. de quaeſtionib. cuius pars relata

est in Cod. Iustin. L. 16. Tit. eod. De Honoratorum privilegio hic exstat locus Aur. Prudentii in Romano Martyr. v. 108. ff.

Incensus his Asclepiades, iusserat
Evisceratum corpus equuleo eminus
Pendere, et uncis vinculisque *crescere.* (*Is. *ungulisque*)
Apparitores sed furenti suggerunt
Illum vetusta nobilem prosapia,
Meritisque multis esse primum civium.
Iubat amoveri noxialem stipitem,
Plebeia clarum poena ne damnet virum. LINDENBR.

12. Utque duplici et maiore potestate Romae eo plures inferre aerumnas posset Maximinus, *aegre dispositus* iussus *pro Praefectis*, ob valetudinem enim Olybrii praeter Praefecturam annonae, ad quam quaestiones exercendae nihil pertinebant, Praefectura etiam urbana fuerat commissa, additus ei est *Leo* tum *Notarius*, postea *Officiorum Magister* 30, 2. 5. W.

Bustuarium quemdam latronem.] Bustuarius quidem gladiator quis sit, ex Cicerone in Pisonem c. 9. et ex Servio Grammatico didici: qui scilicet in nobilium virorum funere dimicabat. Sed bustuarius latro is est, qui a Graecis τυμβωρύχος dicitur, id est sepulcrorum effossor; quos Latini vespillones uno verbo appellant, ut in lege 31. D. de evictionibus, et in lege 71. D. de solutionibus, et Antidamus Heracleopolites apud Fulgentium Planciadem de verbis antiquis. Postremo in Glossis veteribus, τυμβωρύχος, *sepulcri violator, vispiliator.* VALES. Ammiano est i. q. paullo ante tartareus et XXIX, 9. funereus. W.

Efflantem ferino rictu crudelitatem] Satis poetice elatum, sed satis inepte, nimisque graviter. W.

13. *Litterarum cum amp. dign. dulcedo.*] Litterae sunt codicilli Vicariae Praefecturae, quos Valentinianus Maximino Praefecto Annonae miserat. Hos πιναξίδας Graeci vocant: sic enim Themistius in Orat. 17. καὶ οὐ πρόκειται νῦν ἀρχῶν ἀγορὰ, etc. ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον τίμημα ἐπανελήλυθε τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐμπειρίᾳ. κἂν τοῦτο εὑρίσκηταί τις κεκτημένος, οὐ δεήσεται τοῦ προσαιτεῖν πιναξίδας, etc. *Non iam amplius magistratuum mercatus proponitur: sed iustitiae, ac prudentiae pristinus honos rediit: et si quis his dotibus praeditus reperiatur, non opus erit ut codicillos emendicet.* Glossae veteres, πιναξὶς βασιλικὴ, *codicillus.* Idem in Orat. 4. σφυρηλάτους δέλτους vocat codicillos auratos: Isidorus Pelusiota in Epist. 5. libri 2. δέλτους ἐξ ἐλεφάντων vocat, id est codicillos eburneos. At Libanius γραμματεῖα appellat in Orat. Consulari ad Iulianum (Reisk, 1. p. 395.) καὶ γὰρ ἡγεῖται ἄτοπον, εἰ τὰ μὲν γραμματεῖα τοῖς ἄρξουσιν αὐτὸς ἐγχειρίζοι, etc. *Absurdum enim iudicat, si cum codicillos ipse manu sua tradat iis qui provincias recturi sunt, etc.* et in Epistola 767. ad Tatianum Praefectum Praet. ubi docet moris fuisse, ut Praefecti Praet. Imperatoribus insinuarent eos, qui provincias recturi erant, Imperatores vero iisdem codicillos darent: βασιλέως μὲν γὰρ τὸ δοῦναι τὸ γραμματεῖον· σὺ δ' ὃν λαβεῖν ἄξιον διδάσκεις. Cum codicillis autem mittebantur insignia: unde insignia pro codicillis sumuntur in lib. 25. c. 8. §. 11. et apud Themistium in Orat. 16. initio, et in Zosimi lib. 4. et in Scholiis in Gregorii Philipp. 1. τὰ τῶν ἀρχῶν σύμβολα pro codicillis usurpantur. Chrysostomus in

Homilia 11. de verbis Esaiae: καθάπερ γὰρ οἱ Βασιλεῖς τοῖς ἑαυτῶν ὑπάρχοις χρυσᾶς ὀρέγουσι δέλτους, σύμβολον τῆς ἀρχῆς. Ex quo loco discimus, symbola magistratuum nihil aliud fuisse quam Imperatoris codicillos, sed eos diversos fuisse pro diversitate magistratuum. Nam codicilli quidem delatae Praefecturae erant aurei; reliquorum vero magistratuum eburnei: ut supra vidimus ex Isidoro Pelusiota.* VALES.

Pedes huc et illuc exsultando contorquens (trippelnd). W.

Inter altaria celsius gradientes Brachmanas.] Philostratus in lib. 3. de vita Apollonii cap. 4. ait Brachmanas duobus interdum cubitis supra terram elatos celsius gradi, idque non praestigiarum aut ludicrae ostentationis causa, sed ut Solis cui devoti sunt, cursum ea ratione imitentur: μετεωροπορεῖντας δὲ ἰδεῖν τοὺς Βραχμᾶνάς φησιν ἀπὸ τῆς γῆς ἐς πήχεις δύο, οὐ θαυματοποιίας ἕνεκεν, ἀλλ' ὅπως τῷ ἡλίῳ συναποβαίνοντες τῆς γῆς ὀρῶσιν, ὡς πρόσφορα τῷ θεῷ πράττοντες. Brachmanas autem Solis cultui mancipatos fuisse, docet Hierocles apud Stephanum Byzantium, et generaliter gens Indorum omnis Solem colit. Mane enim e lecto surgentes Indi ad orientem Solem conversi, saltatione quadam Deum salutant, Solis cursum et choream imitantes: idemque faciunt vesperi, cum cubitum eunt, ut refert Lucianus de saltatione. VALES.

14. *Hispanillae cuiusdam artibus pravis adfectasse coniugium.*] De iis, qui magico susurramine pudicos ad libidinem animos deflectunt, exstat L. 4. C. de malef. et math. LINDENBR.

Transeunter] leviter et ὡς ἐν παρόδῳ (peragranter eodem significatu 14, 1.) *iudiciorum fide discussa* veritato examinata. W.

15. Addit quaedam Ammianus, ut excuset sese iis, qui nec temporum rationem atque ordinem eum servasse ubique multaque omisisse fortasse dicturi sint. Sed non id consilium sibi fuisse ait, ut *per squalidas* infimae conditionis *personas* omnes *transiret*, neque ex ipsis *tabulariis* veram causarum rationem haurire licuisse, ubi *iustitium magis* quam *iudicium*. Lusus verborum: non tam iudicia ipsa timebantur, quam neglectus omnis legibus praescriptae iudicandi normae, ubi indicta causa homines damnabantur. W.

16. *Cethegus Senator adulterii reus delatus cervice pertit abscissa.*] Constantini Imp. ad Evagrium Constitutio: *Sacrilegos nuptiarum corruptores gladio puniri iubet.* L. 30. C. ad L. Iul. de adulter. Cuius Legis plenior explicatio iam a multis tradita est. LINDENBR.

**Alypius nob. adulescens ob levem relegatus errorem.*] Hic videtur esse frater Q. Hermogeniani Olybrii, de quo duae sunt inscriptiones a Baronio relatae ad annum Christi 395. FALTONIUS. ALYPIUS. V. C. PRAEF. URBI. dicitur sub Theodosio Aug.* VALES.

**Deversoria tenebrarum*] tenebricosos carceres. W.

17. *Hymetii.*] Videtur is esse, qui vicarius Urbis fuerat, Mamertino et Nevitta Coss. ad quem exstat lex 29. Cod. Th. de appellationibus. Erat autem frater Toxotii, patruus Eustochii virginis: ut colligitur ex Epistola D. Hieronymi ad Laetam de institutione filiae. Memoratur etiam a S. Basilio in Ep. 330. quidam eiusdem nominis ὑμήτιος. VALES.

Hymetius, Africae Proconsul] Reinesius: Est in titulo l. 29. Cod. Theod. de appellat. Hymettius Vicarius *Urbis*, cum fuerit Vicar. *Africae*, post ad Proconsulatum promotus. W.

Cum Africam Proconsul regeret.] Ita nuper dederunt Parisienses ex imperio Hadriani, non Henrici, non Lindenbrogii, non aliorum superiore aetate, qui *proconsule* habent, ut citat quoque Iac. Gothofredus ad librum XIII. Cod. Theod. tit. 5. de Naviculariis. Non potuit esse dubium, quos sequerer. GRON.

Ex horreis Rom. populo destinatis.] Olim Aegyptiae et Africanae messes populum Rom. pascebant. Ac de Aegypto quidem id testatur Statius in Silvis, et Plinius in Panegyrico: de Africa autem praeter ceteros Claudianus de bello Gildonico, ubi Romam sic loquentem inducit v. 52.

Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
Ut dominam plebem, bellatoremque Senatum
Classibus aestivis alerent.

Sed postquam Constantinus Imperium Rom. divisit, et urbem nominis sui aemulam Romae condidit, Aegyptus quidem Orientali Imperio cessit, ad plebem Constantinop. alendam: Africa vero Romano populo relicta est, ut ibidem Claudianus notat: cui subscribit Eunapius in Aedesii vita, et Descriptio veteris orbis a Iac. Gothofredo edita. Hinc in Oriente quidem erat Praefectus annonae Alexandrinae sub dispositione Praefecti Praet. Orientis: cuius mentio fit in lege 3. Cod. Theod. de Susceptoribus. At in Occidente erat Praefectus annonae Africanae sub dispositione Praefecti Praet. Italiae et Africae; ut docet Notitia Imperii Romani. Ille Alexandriae; hic Carthagine residebat, et officium habebat; ut patet ex lege 13. Cod. Theod. de annona et tributis, lege 8. de exactionibus, lege 12. de Navicul. Prudentius in libro 2. contra Symmachum, Siciliam et Sardiniam quotannis Romanos alere missa classe consuevisse scribit. VALES.

Ex horreis Romano populo destinatis.] Passim enim per stationes horrea erant, in quae annona deferebatur, Romam deportanda, iisque praepositi Praefecti annonae, qui erant sub dispositione Praeff. Praetorio. Cf. l. 16. Cod. Theod. de susceptoribus, et l. 49. de Decurion. Wesseling. ad Itiner. p. 31. et 52. W.

18. *Denis modiis singulis solidis venumdatis.*] Sic Iulianus Antiochensibus in illa annonae paenuria, cum denos modios singulis aureis seu solidis vendi videret, ipse ex fiscali tritico quinos denos modios unico solido vendidit, ut ipse dicit in Misopogone. Apparet igitur caritatem annonae fuisse non mediocrem, cum modii Romani decem solido vaenibant. Postea Valentinianus legem tulit, ut modii duodecim non pluris solido venumdarentur, si Suidae credendum est. Is enim in v. Μανάιμ sic scribit: ἐνομοθέτησεν Οὐάλεντινιανὸς πιπράσκεσθαι τὸν σῖτον μοδίους δώδεκα τῷ νομίσματι μηδενὸς ἀντιλέγοντος. VALES.

Denis modiis singulis solidis indigentibus venumdatis (iniucundae ad aures tot voces in is desinentes) de modiis et solidis, (al. aureis) vide quae notavimus ad 25, 8. W.

Interpretii compendium ad Princip. aerarium misit.] Vulg. *Integrum comp.* Sic nempe corruperant locum hunc, qui vocem, quam nunc Ammiano ex Mss. Flor. restituimus, non intellexerunt. Vetus Gloss. interpretatur, *Interpretium*, παράλληλον. Quo sensu

Caſſiodorus Var. lib. II. Epiſt. XXVI. *Magnificentiam tuam, negotiatorum Apuliae ſive Calabriae ſupplicatione permoti, duximus inſtruendam, ut ob frumenta quae per ſupradictos negotiatores publico comparantur, non iterum ab iisdem interpretii nomine ſolidorum quantitas exigatur.* Novella Valentin. XV. *Centum millia aequi ponderis portionem de interpretiis iuxta priora conſtituta praebeant.* Artemius Epiſc. ad numerarios fiſci Barcinonens. in Collection. Concil. Hiſpan. pag. 250. *Pro inevitabilibus damnis, vel interpretiis ſpecierum, Siliquas* IV. Ita *interpraemium* in veteri Lege Saxon. Tit. XIV. LINDENBR.

Interpretii compendium.] Cum Hymetius denos modios ſingulis ſolidis vendidiſſet, ſequente anno ex illa pecunia quam ex frumenti publici venditione collegerat, triticum emit: et cum ubertas ſegetum proveniſſet, qui priore anno decem modios ſolido vendiderat, triginta modios uno aureo comparavit. Ac horreis quidem populi Romani totidem modios quot ante meſſem inde abſtraxerat, fideliter reſtituit: interpretium autem (id erat XX. modii in ſolidum) ad Principis aerarium miſit. Interpretium recte in Gloſſis παράλληλον explicatur: ſed τίμημα ſuppleri debet. Interpretium enim dici non poteſt niſi habita ratione ad alterum pretium. Atque ut breviter definiam, interpretium eſt lucrum inter emptum ac venditum. Ut ſi quod pretio unius aurei emptum eſt, illud poſtea duobus aureis vendidero, interpretium erit unus aureus: aut quemadmodum in hac ſpecie, ſi cum modios X. ſolido uno vendiderim, poſtea uno ſolido triginta modios comparavero, interpretii lucrum erunt duo trientes unius ſolidi, ſeu XX. modii. Proprie tamen interpretium nihil aliud ſignificat quam duorum temporum pretium, vel duplex pretium: et tam pro damno quam lucro accipi poteſt. Sic Artemius Epiſcopus pro diſpendio ſumit in eo loco quem Lindenbrogius adduxit. Nempe interdum accidit, ut quod certo pretio emeris, poſtea minoris vendere cogaris: et tunc interpretium non lucrum, ſed diſpendium habet. Hinc Marcellinus noſter hoc in loco non ſimpliciter interpretium dixit, ſed *interpretii compendium:* incrementa dicuntur in lege 1. Cod. Th. de frumento urbis Conſt. At Cuiacius in lib. 16. Obſerv. cap. 4. interpretium ait eſſe pretium pretii, nimis obſcure. VALES. Cf. Salmaſ. Exercitatt. Plin. p. m. 708. W.

Ad Principis aerarium.] Id eſt ad arcam Praefecturae Praetorianae: hic enim titulus annonarius ad arcam Praefectorum pertinebat, qui annonam curabant, ut ad libros ſuperiores adnotatum eſt. Hinc apud Caſſiodorum Epiſtola 26. lib. 2. quae eſt de interpretiis annonariarum ſpecierum, ad Praefectum Praet. miſſa eſt. Cave igitur, ne aerarium hic privatum aut ſacrum intelligas. VALES.

Per nundinationem] lucelli faciendi occaſionem (Schachern, Mäkeln). cf. 31, 5. — *Parum* i. e. minus, uti 17, 4. W.

19. *Ob prava quaedam implenda* maleficii cauſa *ad ſacrificandum* exta inſpicienda. W.

20. *Commonitorium repertum eſt, manu inſcriptum Hymetii.*] Infra §. 53. *Commonitorium cum Auguſti litteris tradidit.* Gloſſarium Cyrilli Epiſc. Κομμονιτόριον ἐπιστολὴ ἐπεσταλμένη εἰς χώρας. L. 10. C. Theod. de curioſ. *Commonitoriis competentibus atque mandatis inſtructi.* L. 2. C. Theod. Si cert. pet. *Solo*

commonitorio de ſuffragio nititur. *Vid. Epiſt. Lennis PP. Cod. Can. pag. 369. in octavo. Hieronymus Epiſt. ad Celantiam: *Quaſi ad compendioſum quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda ſententia eſt, et ſuperſcribenda cordi tuo, quae ad totius iuſtitiae breviarium domini ore profertur.** Zonar. in Concil. Carthag. Can. 101. ἔγγραφον ἐνταλτήριον δεδώκασιν εἰς ὑπόμνησιν, ὡς ἔμελλον πρὸς τὸν βασιλέα εἰπεῖν, ὃ κομμονιτώριον ὠνόμασαν. Idem in Synod. Carthag. can. 1. pag. 386. τὸ κομμονιτώριον, ἤγουν τὸ ἔγγραφον ὑπομνημάτων προαχθέντων καὶ λαληθέντων — ἢ κομμονιτώριον τὴν ἐντολὴν τοῦ πάπα. Φησὶ δὲ ἡ ἐνετείλατο ἐγγράφως τίνα ὤφειλεν ζητηθῆναι. *Commonitorium, ſeu ſcriptis mandatus commentarius eorum quae facta et dicta ſunt: vel commonitorium, Papae mandatum, per quod in ſcriptis mandaverat, quaenam quaeri deberent.* *Vide Suidam et Nomicum Gloſſarium in Κομμονιτώριον. LINDENBR.

Commonitorium] Ammianea aetate eſt libellus, quem nos hodie memorialem (Pro Memoria) dicere ſolemus. vide et Symmachum 5, 21. W.

Ut obſecrata ritu ſacrorum ſol. numina Imp. deleniret.] Sic primus edidit Gelenius. At in Auguſtana Editione locus legitur hoc modo: *Ut obſecratores ſacrorum ſol. numina erga ſe Imp. delinirent.* Neque aliter in Regio codice, niſi quod in eo ſic habetur, *ut obſecrationibus agrorum ſol.* etc. et ſuperſcriptum eſt ex coniectura *delinirentur.* [In Mſ. Colbert. *ut obſecratoribus agrorum ſol. numina*, etc.] Mihi ſic ſcribendus hic locus videbatur: *Ut obſecrato ritu ſacrorum ſollemnium numine erga ſe Imperatores* (Valentinianum et Gratianum ſcilicet) *deleniret:* vel ſane, *ut obſecrata ritu ſacr. ſol. numina erga ſe Imperatores delenirent.* Commonitorium enim illud Hymetii nihil aliud erat quam concepta precatio, quam ad Amantium Haruſpicem miſerat, cum brevi monito eorum quae in illo ſacrificio obſervari volebat. VALES.

Ut obſecrata invocata, implorata *ritu ſacrorum ſollemnium* ſacris factis *numina* Imperatorum in ſe animos mitigarent. W.

In extima parte quaedam invectiva legebantur in Principem.] Propter ſimilem in epiſtola quadam invectivam etiam Felix Diacon. in periculum capitis venit; de quo Optat. Milevit. lib. 2. LINDENBR.

21. *Aſperius interpretantium*] maligne in maius augentium. W.

Et quia Frontinus Conſiliarius antedicti.] Vulg. libb. *Conſutarius antedicti.* Quae perverſa ſcriptura varie viros doctos torſit, variasque partim vero ſimiles, partim abſurdiſſimas emendationes extorſit; quorum interpretationes, ne errores ſimul repetam, tacere malo. Solebant autem Praeſides provinciarum, Proconſules, vice ſacra iudicantes, aliique in publicis adminiſtrationibus conſtituti, adſeſſores habere viros prudentia atque eruditione inſignes, quorum conſiliis in rebus arduis iuvarentur: ut ex Cod. Iuſtin. lib. 1. Tit. 11. *De adſeſſoribus domeſt. et cancell.* conſtat. *Tertull. ad Scapul. cap. 4. *Aſper* (Praeſes) *profeſſus inter advocatos et adſeſſores, dolere ſe incidiſſe in hanc cauſam.** Gregorius Thaumaturg. Epiſcop. Neocaeſar. in Panegyr. ad Origen. Κηδεστὴν μου ἄνδρα ἀδελφῆς ἐμῆς, ὁ τότε ἄρχων τῶν Παλαιστίνων,

τοῦτον παραλαβὼν ἐξαίφνης ἅπαντα μόνον, κεχωρισμένου τῆς ὁμοκοίτου, ἤγαγεν ἐνταῦθα, συνεπιβοηθήσοντα καὶ κοινωνήσοντα τῶν τοῦ ἔθνους ἄρχοντος πόνων. Νομικὸς γάρ τις ἦν, καὶ ἔστιν ἴσως ἔτι. In Oratione Ciceron. pro Quintio c. 10. 15. *C. Aquilius Gallus Iudex L. Lucullum, L. Quintilium, et M. Marcellum, tres Iurisperitos, in consilium adhibuerat.* Sic Paulus et Ulpianus Papiniano, et Sallustio PR. Phosphorius, Maximinoque P. PR. Simplicius, Romano Com. per Africam Caecilius, a consiliis fuerunt. Spartianus in Pescenn. Ammianus libb. xxv. et xxviii. Sic ergo hic quoque Hymetio Africam Proconsule regenti consiliarius fuit Frontinus. LINDENBR.

Frontinus Consiliarius.] Laudanda est Lindenbrogii coniectura, qui primus hunc locum recte emendavit, cum in antiquis Editionibus, adeoque in Mss. omnibus *Consutarius* legeretur. In Ms. quidem Regio *Consularius* superscriptum est; sed sine dubio vitiose. Consiliarius autem sive Assessor, is est qui Magistratui in iudicando consilium suggerit, de quibus ad lib. 23. c. 3. nonnulla adnotavi. Eos Graeci κοινωνοὺς τῶν πόνων appellant, ut praeter Gregorii Thaumaturgi locum a Lindenbrogio allatum, docet Libanius in Ep. 376. ad Honoratum: Γαλατῶν ἀρχὴ τῶν Ἑσπερίων, καὶ Κυρίνου κλῆσις εἰς κοινωνίαν πόνων. Gregorius quoque Nazianz. in Epistola 48. ad Asterium, et in Epistola 175. ad Olympium, et Isidorus Pelusiota in lib. 5. Epistola 40. ad Taurum Praef. Praet. Sed et Priscus Rhetor in Historia, pag. 29. se Consiliarium ab Euphemio Offic. Magistro adscitum esse significat his verbis: ὃς καὶ Πρίσκον τὸν συγγραφέα τῶν τῆς ἀρχῆς φροντίδων ἐδέξατο κοινωνόν. Consiliorum participes vocat Diocletianus in lege 1. Cod. de Assessoribus. Ianus a Costa doctissimus Antecessor Assessorem a Luciano designari existimabat in Apologia de his qui mercenariam operam praestant, his verbis: τὰς δίκας εἰσάγειν, καὶ τὴν τάξιν αὐταῖς τὴν προσήκουσαν ἐπιτιθέναι, καὶ τῶν πραττομένων καὶ λεγομένων ἁπάντων ὑπομνήματα γράφεσθαι, etc. Sed pace eruditissimi viri dictum sit, non Assessorem, sed Hypomnematographum se fuisse, his et sequentibus verbis significat Lucianus. Sic enim dicebantur Alexandriae Actuarii seu Memoriales qui acta conficiebant, lege ult. Cod. Theod. de Decurionibus: quod integer locus tam aperte demonstrat, ut prorsus dubitari non possit. Glossae veteres, ὑπομνηματογράφος, *Actuarius, Memorialius.* Assessoris autem officium perspicue designat Marcellus Memorialis in Epistola praefixa Collationi Carth. his verbis: *Ac iampridem in hanc operationem officii mei symbolam dedi, quum a V. Sp. Tribuno et Not. Marcellino curarum adscitus in partem non tam merito meo quam dignatione censentis, communicavi cum iudice librandae disceptationis laborem.* VALES. Vid. Haubold de Consist. principis Sect. II. p. 7. ff. W.

22. *Ocricłum* (Otricoli in terris Pontifici Romano parentibus) *audtendus de Maximino Vicario* (post Maximinum Vicarium) *ab Ampelio Urbi Praefecto* altiori, uti nos dicimus, instantia. Ampelius vero, (idem fortasse, qui breviarium hist. Rom. scripsit, quod Floro solet addi, Wernsdorf ad Himerium p. 286.) quum teste Corsino p. 250. annis demum 371. et 72. Urbis praefecturam administraverit, Ammianus, ut omnem hominis fortunam una serie narraret, quae postea temporis facta, occu-

pavit. — *Rectius Imperatoris praesidium adpellavit* ad Imperatorem provocavit. W.

23. *Librata inſtitia*] accuratius examinata cauſſa. *ad Boas, Dalmatiae locum* inſulam, v. ad 22, 3. W.

24. *Nobilitatis*] Honoratorum, Senatorum cet. *Praetextatus ex Urbi Praefecto* 27, 9. *ex Vicario* Hiſpaniae 23, 1. W.

Ne delictis ſupplicia ſint graviora.] Quinimmo leviores culpia poenas eſſe praeſtat, καὶ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων. Iſocrates ad Nicoclem. Iſaei quoque ſcitum elegans eſt: χρὴ τοὺς νόμους μὲν τίθεσθαι σφοδρῶς, πραοτέρως δὲ κολάζειν, ἢ ὡς ἐκεῖνοι κελεύουσι. Ut Capitolinus de M. Antonino Imp. ſcribit: *Erat mos iſte Antonino, ut omnia crimina minore ſupplicio, quam legibus plecti ſolent, puniret.* LINDENBR.

25. *Intromiſſi in Conſiſtorium*] v. Haubold l. l. p. 49. W.

Redarguit Quaeſtor Eupraxius.] Qui ſcilicet illud reſcriptum iuſſu Valentiniani dictaverat. Quaeſtoris enim munus erat leges dictare, nt ſupra monuimus. VALES.

Redarguit Quaeſtor noſtro more Cancellarius *Eupraxius*, ob libertatem dicendi iam ſupra laudatam 27, 6. 7. W.

Emendatum eſt crudele coeptum.] Cum in Regio codice [et Colbert.] *ac Toloſ.* *receptum* reperiſſem, non dubitavi quin emendandum eſſet *crudele praeceptum*. Eſt autem crudele praeceptum illnd, quod refertur ſupra §. 11. Conſtitutio verò ipſa, qua id crudele reſcriptum emendatum eſt, exſtat in Cod. Theod. de quaeſtionibus ad Olybrium Praef. Urbi, Valentiniano Nob. P. et Victore Coſſ. *Nullus omnino ob fidenlas praeferendas, inconſultis ac neſcientibus nobis, vel militiae auctoramento, vel generis aut dignitatis defenſione nudetur: excepta tamen maieſtatis cauſa, in qua ſola omnibus aequa conditio eſt.* Quibus conferenda ſunt verba Marcellini noſtri in fine lib. 19. c. 12: *Neque enim abnuimus ſalutem legitimi Principis ſtudio muniri debere cunctorum, cuius redimendae cauſa validius, ubi maieſtas pulſata defenditur, a quaeſtionibus vel cruentis nullam Corn. leges exemere fortunam.* Chryſoſtomus in Homilia 13. ad populum Antiochenum: ἔνθα γὰρ ἦν ἡ καθοσίωσις, ἀξίωμα οὐδὲν ὠφελεῖ. *Ubi crimen eſt laeſae maieſtatis, dignitas neminem tegit.* VALES. *Emendatum* revocatum. W.

26. *Lollianus, Lampadii filius ex Praefecto* (Urbia 27, 3.) *Codicem noxiarum artium* magicum libellum. W.

Nondum per aetatem firmato conſilio.] Huiusmodi adoleſcentum errata paterna potius poteſtate caſtiganda ſunt, quam iudicis ſeveritate. Itaque Lolliani mors eo atrocior omnibus viſa eſt, quod nobilis adoleſcens per aetatis imprudentiam lapſus, leve delictum capite expiaverat. Atque hic miſerabilia caſus Lolliani occaſionem forte dedit Conſtitutioni Valentiniani de emendatione propinquorum: qnae in Codice utroque exſtat etiamnum. VALES.

Exſul mittendus ut ſperabatur] i. e. timebatur. W.

**Iuſſus ad eius Comitatum duci.*] Exſtat lex Valentiniani ad Ampelium Praefectum Urbi, in Codice Theodoſiano, de maleficis et mathematicis, quae ad hoc negotium pertinet.* VALES.

De fumo in flammam, ut aiunt] Proverbial. locutio de iis, qui minus periculum evitaturi in maius incidunt. Conf. ad XIV, 11, 12. W.

27. *Tarracius Baſſus poſtea Urbi Praef.*] Hic eſt, ut exiſtimo, Anthemius Baſſus Praef. Urbi, praedeceſſor Q. Aurelii Symmachi, ut ipſe Symmachus dicit in lib. 10. Epiſt. 33. et 39. In Epiſt. 47. Anicius Baſſus dicitur. *De eo exſtat vetus inſcriptio Romae ad viam Nomentanam, quam abs ſe viſam mihi communicavit Marquardus Gudius: ANICIO. AUCHENIO. BASSO. V. C. QUAESTORI. CANDIDATO. UNO. EODEMQUE. TEMPORE. PRAETORI. TUTELARI. PROCONSULI. CAMPANIAE. PRAEFACTO. URBI. TRINI. MAGISTRATUS. INSIGNIA. FACUNDIAE. ET. NATALIUM. SPECIOSA. LUCE. VIRTUTIS. ORNANTI. CLARITATEM. GENERIS. PATERNIS. AVITISQUE. FASTORUM. PAGINIS. CELEBRATAM. etc. VALES.

Tarracius Baſſus poſtea Urbi Praefectus.] Corſini p. 290. habet Tarrutium Baſſum anno 390. Praefectum. W.

Camenius] Reineſius: „ad quem, Vicarium Africae, eſt l. 84. Cod. Theod. de Decor. Eucherio et Syagrio Coſſ. an. 361.“ W.

Quod aurigam veneficum conſcii fovere dicebantur] de qua mala aurigarum fama vide infra c. 4. et 26, 3. et quae ibi adnotavimus. W.

28. *Quarum altera.*] Prior Valeſiana et Lindenbrogiana *quorum:* eam generis mutationem ſuſpectam ſibi ſcripſit alibi pater, aeque ac in l. 10. de Oblig. et Action. *obligationes eorum.* ut et l. 16. §. 4. de Fideiuſſ. et mand. GRON.

29. *Artibus pravis ſe polluiſſe*] Sic emendavit Hadr. Valeſius (v. Praef. p. LXV.) e cod. Colbertino et Valentino, in quibus ſcriptum *artibus praeveniſſe polluiſſe.* Edd. *artibus ſe polluiſſe.* W.

Procurator monetae] monetae praepoſitus 22, 11. 1. Salmaſ. ad ſcr. H. A. T. II. p. 519. — *Adiecta religione*, paullo poſt *ſacramento* i. e. iureiurando interpoſito. W.

Plumbi validis ictibus interemit.] Plumbo puniri, vel plumbatis caedi, Acro ad Horatii Oden 35. LINDENBR.

Plumbi validis ictibus] flagellis, loris, quibus globuli plumbei innexi erant (ἀφαῖραι μολιβδιναὶ) Zoſ. 5, 2. cf. 29, 1. et omnino de hoc ſuppliciorum genere Car. Gottfr. Winkler (praeſ. Bachio) De ſupplicio plumbatarum medio aetate uſitato. Lipſ. 1744. W.

31. *Probi, Summatum omnium maximi*] Praefecti Praetorio Illyrici, v. 27. 11. W.

32. *Aginatius.*] Hic Conſularis Byzacenae provinciae fuerat Iuliano Aug. IV. et Salluſtio Coſſ. ut docet lex 1. Cod. Theod. de conlatione donat. poſſ. *Ad hunc eumdem Aginatium Vicarium urbis Romae exſtat reſcriptum Valentiniani Aug. quod Baronius refert anno Chriſti 369. ex quo apparet civem Rom. fuiſſe.* VALES.

Aginatius] Reineſius: „an ab Anicio Fauſto Paulino Coſ. a. U. 1077. cui filius Anicius Probus iunior.“ W.

33. *Has literas*] Per literas quippe Probus Maximino rem prodidit. W.

Baiulum] Baiulus alias, qui *onera* portat, ſed de tabellario etiam 15, 5. et Symmacho v. Ep. 7. uſurpatur. W.

34. *Actus*] ſententias abſolutorias. W.

35. *In*

35. *In voluntate*] teſtamento. *Medietatem* dimidiam partem. W.

[*Ne amitteret anſam ſibi oblatam lucrandi uberis patrimonii.*] In codice Colbert. legitur, *amplam ſ. o. l. u. patrim.* de quo nomine ſupra aliqua notavi.] HADR. VALES.

36. *Decolorabant*] dehoneſtábant. — *Ultra forenſes terminos ſemet extentans* normas legesque iudicibus praeſcriptas migrans. — *De feneſtra Praetorii quadam remota* Curiae parte poſtica. W.

Cuius ſummitas quamdam velut tamuſam colligaret.] Mſ. *etus ſummitas quaedam velut damuſam collegaret.* Sibyllae voces hae quidem ſunt, nec quid velint liquet. LINDANBR.

Quamdam velut tamuſam.] Hic locus et Donatum Ponzanum et Lindenbrogium valde exercuit: quem nos ope Regii codicis minimo negotio reſtituimus. Nam cum in Mſ. Regio et Flor. [ac Colbert.] et in Editione Auguſtana ſic legeretur: *Quamdam velut clam uſam collig. nullis quidem ind. fulta, ſed nocitura inſ. multis;* ita ſcribendum eſſe exiſtimavi: *Cuius ſummitas quaedam velut clauſa colligaret, etc.* Quaenam porro illa fuerint quae velut clauſa funiculo colligata erant, divinare non opis noſtrae eſt. Suſpicari tamen datur quaedam fuiſſe τετελεσμένα, id eſt magicis artibus conſecrata. VALAS. An id vocabitur reſtituere? Quid ergo? ſi qua nodo quodam erunt involuta et colligata, non dicentur clauſa, ſed velut clauſa? Quis poteſt id intelligere? *Velut,* quaſi, tanquam ſolent tum praeponi, quum improprie ſumpta verba ſequuntur; aut non penitus id ſignificari quis vult, quod ſignificant. Sic *velut clauſa* erunt non in totum clauſa, ſed paululum aperta, et ſic adſpici poterunt. Ut lib. 25. *Sequuto inde die caſtra ponuntur velut muralt ambitu circumclauſa praeter unum exitum, eundemque patentem undique,* ubi tamen *velut* non ad *clauſa,* ſed vicina reſpicit. Ex priore ratione quomodo clauſa dicentur? Ne dicam, quam procul id abeat ab Mſſ. *clam uſam.* Quid quod et male citat, quum utique in Auguſtana editione habeatur *quaedam,* ut etiam Flor. apud Lindenbrogium, non *quamdam.* Itaque primum haec contemplans opinabar Graeci aliquid latere, quod multiplex hic advocari poteſt, et quidem Valeſiano verius, certe propius. Sed quum conſiderarem Graeca in hoc ſcriptore Graece ſcripta eſſe, attentius miras literarum et tranſpoſitiones et mutationes contemplarer, in hac tandem lectione acquievi, ut crederem ſcripſiſſe, *quaedam, velut empuſam, colligaret.* Hoc faſcinum videtur nefarius ſed ſuperſtitioſus homo creditus ex feneſtra ſuſpendiſſe, ut tecte et impune et conniventibus diis hominibusque ſaeviret. GRON.

Quaedam velut clauſa colligaret.] Locus luxatus et non una laborans difficultate, quem Gronovius poſt rixas cum Valeſio non iniuſtas illas quidem, ſed immodeſtas ita tractavit, ut et ipſa emendatio et quae ad explicandam eam ſubiunxit, admodum ſint obſcura et perplexa. Empuſam novi, ſpectrum muliebre ab Hecate hominibus immiſſum, deinde terriculamentum quodque. cf. Heſychius et Etymol. M. et Scholiaſt. ad Ariſtoph. Ranas 293. ſed quid haec h. l. ſibi velit, non video. Omnino uterque et Valeſius et Gronovius magicae cuiusdam artis notionem animo ſemel conceptam loco explicando temere attulerunt. Mihi vero ſecus

videtur. Maximinum Ammianus dixerat ultra forenſes terminos ſe extendiſſe. Ad hoc confirmandum duo affert argumenta; ſic enim connectit cum antecedentibus: 1) reſticulam ſuſpendit; 2) Mucianum Barbarumque trudi iuſſit. Prior poteſtatis iudiciariae abuſus in eo conſtitiſſe videtur, ut delatores alliciendo plures reos, iuprimis nobiles, ad tribunal ſuum traheret, ideoque e funiculo ciſtulam vel aliud eiusmodi ſuſpendi iuberet, cui, uti leoninis olim apud Venetos capitibus (rictibus) inſerere delatores ſcidulas poſſent, quibus crimina impingerent, quibuscunque vellent, *nullis indiciis* (probationibus) *fulta, ſed nocitura inſontibus multis.* Erat igitur olim, ubi legerem: *cuius ſummitas* (extrema pars 19, 8. itidem de fune) *quAdam velut CAPSULA colligaret, nullis quidem indiciis fulta,* quae anonymi homines inſeruerant cet. Sed ne ſic quidem perſanatum eſſe locum ipſe animadverto. Tandem audiamus Reineſium. Is orae Lindenbrogianae adſcripſit: „in quandam velut *tomicam,*“ quam Accuſativi formam (quum ex Nominat. Graeco θώμιγξ deberet eſſe thominga) ex aliarum vocum, quae ex tertia Graeca in primam Latinam declinationem abiere, ὄρυξ, ὄρυγα, orca, μήνιγξ, meninga, αἴξ, aega, βόμηξ, βύμηκα, formica, πνήξ, pnica, analogia illuſtrat. Cf. eundem Reinel. Var. Lectt. 3, 12. p. 513. Sunt vero thomices ſecundum Feſtum h. v. a Gesnero in Theſauro emendatum: „Thomices Graeco nomine appellantur e cannabi impolita vel impolitae (ut conveniat cum tortae) et ſparto leviter tortae reſtes, e quibus funes fiunt.“ Fateor hanc vocem proxime accedere ad *tamuſam* illam, quae libros obſederat, non placet tamen ob praecedentem *reſticulam.* W. Leni mutatione Hermannus mens ſcribendum putat *velut damnoſa,* i. e. quae maleficiorum inſtar ſignificabantur. ERF.

Mucianum Barbarumque Apparitores aliquoties diſcretim trudi iubebat] Haec quoque non ſatis perſpicua. Erneſti expoſuit: per ſpeciem irae a ſe removebat, ut eo facilius alios falleret. Recte; ſed fortaſſe munere amovit ad ſpeciem Praetorioque eiecit iſtos homines nequiſſimos. Hi igitur ita inſtituti, ut de crudelitate iudicis iniuriaque ſibi facta querentes, inferioris conditionis reos incitarent, nullumque ſalutis retinendae remedium ſupereſſe aſſeverarent, niſi nobiles divitesque criminum arceſſerent gravium, quos ſi reos feciſſent criminando, nullam inferiorum rationem habitum iri affirmabant. W.

38. *Ob quae impia vilitate.*] Nihil certius eſt quam ſic corrigendum eſſe ut fecimus. Coniecturae noſtrae ſuffragatur Regius [et Colbert.] codex, in quo ſcriptum invenimus: *Ob quiae impla vilitate.* VALES.

Implacabilitate dira crudelitate *iam pergente ultra appoſita* fines. (Locus ſimilis XV, 8, 7. malo ultra appoſita iam proſerpenti.) — *Inculti* ſqualidi. — *Salutantes* honoris cauſſa adeuntes, viſentes. W.

39. *Effectui iuncta* data. W.

Numae Pompilii ſimiles et Catonem.] Scribendum videtur, *et Catonum.* VALES.

Ut nec in malis alienis exareſcerent lacrimae] cf. Cic. de inventione 1. extr. Quintilian. VI, 2. ut ii adeo, qui nihil ipſi paterentur, lacrymari non deſinerent. — *Conſragoſis* alperis triſtibus. W.

40. *Praecipuo*] i. e. virtute (uti 16, 7. praecipua, quae poſſederat). W.

Legitur apud Tullium.] In Epiſtola illa paraenetica ad Quintum fratrem, quae eſt in lib. 1. Epiſtolarum ad eumdem Ep. 13. VALES.

41. *Acceptoque ſucceſſore.*] Urſicino ſcilicet, qui Maximino ſuccellit: haec enim verba ad Maximinum referenda ſunt. Fuit autem Urſicinus Vicarius urbis Romae, Modeſto et Arinthaeo Coſſ. ut patet ex lege 14. Cod. Theod. de cenſitoribus, quae ad Urſicinum Praefectum annonae directa eſt iis quos dixi Coſſ. Aut igitur eo anno exeunte Urſicinus ex Praef. annonae Vicarius Urbis eſt factus, aut certe ſecutis Coſſ. VALES.

Ad Principis Comitatum Maxim. accitus.] Sic mos erat, cum ſuccelſorem Magiſtratui alicui dare Imperator volebat, ut eum miſſis litteris ad Comitatum evocaret: ut docet Symmachus in Epiſt. 23. lib. x. in qua ſucceſſorem ſibi mitti poſtulabat *Ament*, ait, *alii perpetuas poteſtates. Mihi ſummus eſt fructus felicitatis, ut coram veſtrum numen advenerer, etc.* VALES.

Auctius] Sic legendum putavit etiam Ernſtius var. obſſ. p. 31. Olim vulgabatur *actus*. ERF.

Longius] e longinquo. W.

42. *Scopae florentes*] egregium vero portentorum interpretem Ammianum! Scopae *deſpicatiſſimae ſortis* homines extolluntur ad *dignitates*. Nil clarius! W.

43. *Nihil impedituri temporum curſus*] ne rerum eodem ferme tempore geſtarum ſeriem interrumpam. W.

Immorabimur paucis.] In Mſ. Regio [et Colbert.] et Auguſtana Editione legitur *immoravimus*: fortaſſe ſcripſerat Ammianus *memorabimus*. VALES.

44. *Urſicinus*] ſine dubio ſaepe memoratus ab Ammiano Magiſter armorum, de quo vide Ind. 1. — *Cautus* et *civilis* ad leges ſe accommodans (uti 14, 1. civile inſtitumque imperium). — *Retulerat* ad Comitatum principis. *Cunctator*, minus ſervidus, placidior. W.

45. *Emonenſis Simplicius.*] Emona oriundus, quod opidum eſt Italiae, proximum Norico, de cuius conditu fuſe loquitur Zoſimus in lib 5. c. 29. ſed fallitur, cum inter ſuperiorem Pannoniam ac Noricum eam urbem ſitam eſſe dicit. Emona ſine adſpiratione dicitur in Itinerario Burdigal. et Peutingerorum, et ab Herodiano in lib. 8. et in veteri Inſcriptione. Hic porro Hemonenſis vel Emonenſis Simplicius Vicarius Urbis fuit Gratiano IV. et Equitio Coſſ. ut patet ex lege 1. de his qui latrones occult. Eiusdem Simplicii Vicarii mentio fit in reſcripto Gratiani ad Aquilinum Vicarium, quod ab Illuſtr. Card. Baronio publicatum eſt. VALES.

Emonenſis (Emona ſ. Aemona nunc *Laubach* in Carniola). W.

Simplicius, Maximini conſiliarius ex grammatico.] Inter profeſſores utriusque Romae connumerantur Grammatici Graeci atque Latini. L. 2. 6. 11. C. de profeſſ. et med. L. unic. C. de ſtud. liberalib. Qui ſi ad xx. annos obſervatione lugi ac ſedulo docendi labore perveniſſent, eorum, qui ex vicariis oraut, digni-

tate potiebantur, L. unic. Cod. Theod. et Iuſtin. De profeſſor. qui in urbe CP. Itaque etiam ex grammatico Simplicius Urſicino, qui e vicaria poteſtate deceſſerat, ſucceſſit. LINDENBR.

Simplicius Vicarius Romae fuit Gratiano IV. et Equitio Coſſ. an. 375. — *Conſiliarius* Aſſeſſor. W.

Poſt adminiſtratam, nec erectus.] Hiulcus locus videtur, legendumque: *poſt adminiſtratam provinciam, nec erect.* ut lib. XXIX. c. 3. §. 6. *Africanus cauſarum in urbe defenſor adſiduus, poſt adminiſtratam provinciam: ad regendam aliam adſpiravit.* LINDENBR.

Poſt adminiſtratam] Deeſſe verbum videtur, ſed ſic ſolet Ammianus, ut ex antecedentibus vox ſubintelligenda ſit. Plura eiusmodi exempla Valeſius attulit ad 16, 12. digreſſo periculis ſc. Barbatione, quae ſuo quodque loco adduximus. Ad hanc igitur rationem Valeſius ſupplevit *Vicariam Praefecturam*; neſcio an recte, aptius ſaltem *in adminiſtranda* Vic. Praef. W.

Nec erectus, nec tumidus] Eadem fere ſignificant, bisque repetitum *nec* de oppoſitis potius cogitare iubet, ideoque malim pro *tumidus* legere *timidus*. W.

Obliquo] limo, qui ſolet eſſe hominum obſcurorum atque ſuſpicacium. W.

46. *Buſirim veterem et Antaeum.*] Hyginus fab. XXXI. Fulgentius Mytholog. lib. II. LINDENBR.

Buſirin, Antaeum et Phalarim.] De Buſiri rege Aegypti, Phalari Siculo, eiusque tauro tria omnia. *Antaeus* vero, antequam ab Hercule vinceretur, in Libye, Tingi Mauretaniae urbe a ſe condita, res habuit, peregrinosque ſecum luctari coactos ſuffocavit. v. Lucanum 2, 164. W.

47. *Fulcro plumeo vultu contracto incubuit, et animam occl.*] Simile fere fatum Tiberii. Tacitus Annal. lib. VI, 50. *Tiberius iniectu multae veſtis exſtinguitur.* [Cf. etiam Sueton. Tiber. c. 73. W.] *Iohannes quoque PP. a Widonis Tuſciae Marchionis militibus cervicali ſuper os poſito ſuffocatus fuit. Liutprandus lib. 3. cap. 12.* LINDENBR.

48. *Ex coetu ampliſſimo*] Senatores. — *Non ſecus volentis*, qui Maximino cedere ſaevitia nollet. W.

49. *Vocati edictis*] praemio publice propoſito, ſi quis e latebris eos protraheret. W.

51. *Mugitus ad Principem.*] Quid ſibi velit mugitus equidem neſcio. Ac fortaſſe emendandus eſt locus hoc modo: *Haec ut geſta ſunt, ocius ad Principem Simplicius retulit.* Sane in codice Vat. et Regio [ac Colbert.] *et Toloſ * ſcriptum eſt *retulit.* Huic autem Simplicii relationi reſcripſit Valentinianus in hanc formam: *Eos qui ſecum alieni criminis reos occulendo ſociarum, par atque ipſos reos poena exſpectet:* ut eſt in lege 1. de his qui latron. vel alios crim. reos occult. Codice Theod. Quod Valentiniani ad Simplicium reſcriptum plane mihi videtur Aginatium ipſum petere. Aginatius enim Abienum et Anepſiam adulterii reos occultaverat. VALESIUS. Poterat lenius occurri, ut ſcripſerit *mugiens*, ut innuat non ſimpliciter ſcripſiſſe, ſed grandi boatu et verbis ad amplificationem rerum ſelectis uſum. Sed verum eſt *minutius*, ut cap. ſeq. *per minutias geſta narrando.* Capite vt.

ait *textum continentia rei totius.* Mox video in poſtrema Pariſienſi verbum continenter ſequens *oravit* includi lineolis, quod non fecit Henricus in priore, nec etiam Lindenbrogius in ſua. Sane quidem in Auguſtana non habetur, ut neſciam in hac varietate quid ſequi oporteat. GRON. Pro *mugitus* optime Erneſti *muginatus*, i. e. tarde faciens, quae vox ſemel apud Ciceronem occurrit ad Atticum 16, 12. [Cf. etiam Gronov. ad Gellium v, 16.] Placet, ſed addiderim *ego* negationem *haut*, quae a praecedente *ſunt* facile potuit abſorberi; *ſtatim* igitur retulit. W.

Male ſanus] furibundus. W.

53. *Solent pares facile congregari cum paribus.*] Imp. Conſtantinus in Epiſtola ad Epiſcopos Numid. *Recte proverbio ſignatum eſt, pares cum paribus congregari.* *Homerus: ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Vid. Democriti elegantem locum apud Sextum Empir. pag. 133.* LINDENBR.

Commonitorium] codicillos ſuper hac Vicaria ipſi commiſſa. W.

54. *Inter ſalutandi initia.*] Accurſius in Editione ſua excudit, *inter intrandi initia*, parum felici coniectura, ut equidem cenſeo. Nec dubito quin in ſcripto illius exemplari exaratum fuerit periude ac in Regio [et Colbert.] et Vaticano reperi, *interandi initia.* *Scribe ergo meo periculo, *inter adminiſtrandi initia.** VALESIUS. Nihilne potuit immanius aut periculoſius? ſimilitudo literarum erat attendenda, unde origo omittendi, quae forſan fuit *inter indagandi* vel *rimandi* (quod totidem ductibus vides in Accurſiano eſſe) *initia.* GRON.

Perſpicui clari, illuſtris *generis.* Cf. Wernsdorf ad poët. min. III. p. 99. W.

Vultu diro ipſe tamquam.] Quanto rectius Accurſius hunc locum ediderat? Sic enim excudi iuſſit: *Cognitoque eum iampridem repertum in villa propria cuſtodiri, ipſe tamquam capita fortium perque Anepſiam horrorem et tenebr. audire diſpoſuit.* At in Regio et Vat. *Toloſ.* [et Colbert.] codice ita perſcriptum hunc locum reperi: *In villa propria vulto diripſe tanquam capita fontium perque Anepſiam horrorem et tenebrarum*, etc. Ex quibus inquinatiſſimae ſcripturae veſtigiis veram, ni fallor, huius loci emendationem aſſecutus ſum. VALES.

Caput fontium] primum reorum. W.

Horrore medio tenebr.] Auctorem huius emendationis habui Marcellinum ipſum, qui ita locutus eſt non ſemel: exempli gratia in lib. 25. cap. 3. et in libro 21. initio. Ceterum triſtis ac ſupra modum ſeveri iudicis eſt, horrore medio noctis de capite hominum iudicare. Itaque eorum iudicum humanitas laudabatur, qui nonniſi a primo diluculo criminalibus cauſis vacabant. Et Libanius in Orat. ad Hellebichum (Reisk. II. p. 13.) Magiſtrum militum, qui in cauſa ſeditionis Antiochenae cum Caeſario Trib. et Notario iudex ſederat, id inter ceteras eius laudes numerat: χαρίζεται μὲν καὶ ταῦθα μήτε ἐν μέσαις νυξὶ, μήτε ἐν πρώταις ἁλεκτρυόνων ᾠδαῖς ἥκειν ἐπὶ τὸν θρόνον· ὡς αὐτῶν τε ἐν αὐτοῖς τῶν καιτῶν ἐχόντων εἰς ἔκπληξιν ἀφορμάς. Id eſt: *Hoc primum nobis gratificatur, quod non medio noctis horrore, aut ſub primum gallicinium tribunal ingreſſus eſt, eo quod haec tempora terrorem animis iniicere ſoleant.* *Adde Senecam in libro III. de Ira,

ubi adverſus crudelitatem Caligulae, qui tres Senatores ad lucernam decollaverat, his verbis invehitur: *Quid tam inauditum quam nocturnum ſupplicium? Cum latrocinium tenebris abſcondi ſoleat, animadverſiones quo noctiores ſunt, plus ad exemplum emendationemque proficiunt.* Mentio fit nocturni iudicii in Paſſione SS. Petri et Marcellini: *Poſt haec Commentarienſes miſerunt ad Artemium Carcerarium, ut nocte praeſto eſſet cum perſonis, quae erant in carcere.* Et infra: *Cum primo pullorum cantu ſederet Serenus Vicarius, et iuberet audiendas introniitti perſonas: ingreſſus Artemius dixit, etc.* VALES.

Aiax quoque Homericus docet.] Homerus Ἰλιάδ. ϱ. v. 645. ff.

Ζεῦ πατερ, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας Ἀχαιῶν,
Ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι.
Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον, ἐπεί νύ τοι εὐάδεν οὕτως. LINDENBR.

Aiax Homericus docet.] In Iliadis XVII. v. 645. ff. Ceterum nec illud praetereundum eſt, Aiacem, utpote hominem Deo acceptum, voti ſui compotem exſtitiſſe. Nam ſub diluculum manus ſibi attulit, ut ſcripſit auctor Aethiopidis apud Scholiaſtem Pindari Ode 4. Iſthmion. *ὁ γὰϱ τὴν Αἰθιοπίδα γϱάφων πϱὶ τὸν ὄϱθϱον φησὶν Αἴαντα ἑαυτὸν ἀνελεῖν.* VALES.

55. *Iuſſo Aginatio ſtatui* ſiſti, introduci, carnifices *introire fecit* pro iuſſit, more ſequioris aevi. W.

Quod in ſtupri quaeſtione fieri vetuere cl. leges.] Olim floreute Rep. de ſervis nulla quaeſtio erat in dominum, niſi de inceſtu, ut ait Tullius in Orat. pro Milone. Inceſtus autem dicitur de eo, qui virginem Veſtalem, aut qui ſacra pop. Rom. inceſtaviſſet. Poſtea Iulius Caeſar et Octavianus cum leges de adulteriis coercendis ferrent, ut in adulterii quaeſtione ſervi in caput dominorum torquerentur ſanxere. Sed in quaeſtione ſtupri, ſervi adverſus dominos tormentis interrogari non poterant, ut diſtincte ait Papinianus in lege 17. D. de quaeſtionibus. Proinde miror Lindenbrogium, qui dum Marcellinum noſtrum erroris hic arguere nititur, magno ipſe ſe obſtrinxit errore. Neque lex v. eodem tit. ab eo prolata, eius ſententiam confirmat, immo plane deſtruit. Non enim ait Marcianus in ſtupro ſervos adverſus dominum torqueri: ſed cum ſtupro inceſtum adiunctum eſt, puta ſi quis viduam cognatam ſuam, cum qua nuptias contrahere non poteſt, corruperit: et hoc caſu ob inceſtum adiunctum ſtupro, quaeſtio de ſervis habetur, quae alias in ſimplici ſtupro viduae aut virgini illato non haberetur. Hic autem de ſimplici ſtupro Anepſiae viduae illato agit Marcellinus. Ceterum illud tacendum non puto, ſolitos eſſe veteres Rom. ne ex tormentis ſervorum crimen ipſorum detegeretur, ipſos ſervos criminis conſcios manumittere, antequam iudicium fieri coepiſſet. Itaque iudices plerumque iubebant, ut rei qui ſuſpecti erant de inceſtu, familiam ſuam in poteſtate haberent. Exemplum in Minucia Veſtali refert Livius in lib. 8. VALES.

In ſtupri quaeſtione fieri vetuere clementiſſimae leges.] Mirum hoc quidem, et verba legis expreſſim aliud ſtatuunt, L. 5. ff. de quaeſtionibus L. 1. C. cod. Atque in ſolo inceſtu ſervorum tormenta ceſſant, quia et Lex Iulia ceſſat de adulteriis, ut ex Papiniano refert Ulpian. L. 4. ff. de quaeſtionibus. Sed cum Ammiano facit Tullius in Oratione pro Milone c. 22. *De ſervis nulla*

lege quaeſtio eſt in dominum, niſi de inceſtu. Quae verba in mentem habuiſſe Marcell. veroſimile eſt. LINDENBR.

56. *Voces obliquas*] non apertam confeſſionem, ſed ambiguam. — *Abrupte* ſubito, et neglecta ad Principes provocatione. W.

Sublimis raptus.] Sic Plautus loquitur, et Terentius in Andria Actu 5. Sc. 2. v. 20.

Sublimem hunc intro rape quantum potes.

Et in Adelphis Act. 3. Sc. 2. v. 18. Appianus quoque in lib. 1. bellorum civilium: οἱ δὲ μετέωροι πρὸς τὸν σύλλαν φερόμενοί τε καὶ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ ῥιπτούμενοι, etc. Interdum tamen rapi ſublimes dicuntur, qui ſuſpenduntur in eculeo. Sic cap. 3. libro xv. et apud Libanium de vita ſua p. 55. καὶ τῷ μὲν νέῳ γυμνῷ τε ὄντι καὶ μετεώρῳ πρὸς πληγάς: et apud Procopium in Anecdotis pag. 78. τοὺς ὑπηρέτας ἐκέλευε μετεώρους αἴρειν τὸν σατορνῖνον, etc. Sed in hoc loco *raptus ſublimis* nihil aliud eſt quam correptus, ut in cap. 3. libro xv. VALES.

57. *Accelerarunt ultimae diras caeſorum*] mox eventum habuere execrationes innocentium. W.

Maximinus ſub Gratiano.] Valente Aug. v. et Valentiniano iuniore A. Coſſ. anno Domini 376. caeſus eſt iuſſu Gratiani Principis Maximinus: quo tempore etiam Gratianus epiſtolam miſit ad Senatum urbis Romae, qua vetabat ne Praeſides, aut Vicarii, aut Procoſſ. de capite Senatoris ſententiam ferrent, ut ſub Maximino Praef. Praet. actum fuerat. Eam epiſtolam Symmachus in Senatu recitavit mandato Principis: quo nomine eidem gratias agit in Epiſt. 2. lib. x. Exſtat autem pars epiſtolae Gratiani ad Senatum in Cod. Theod. tit. de accuſationibus. Sed obſtare videtur lex ult. in Cod. Theod. ad legem Corn. de Falſo, ubi Maximinus adhuc Praefectus fuiſſe dicitur poſt legem illam Gratiani. VALES.

In carcere Tulliano.] De carcere hoc Varro de Lingua Lat. lib. iv. Livius lib. xxix. c. 22. Salluſtius in Catilin. c. 55. Calpurnius Declam. iv. Apuleius Miles. 9. Acta Mſſ. martyrii S. Chryſanthii: *Erat ima cuſtodia in carcere Tulliano, unde putor horribilis adſcendebat, quia cloacarum cuniculis digeſta domorum ſtercora illic fugiter decurrebant. Et in hoc decurſorio erat ima et lutea et ita tenebroſa cuſtodia, ut penitus luciſluus aer nec ſignum ibi diei, nec veſtigium aliquod lucis oſtenderet. In hac ergo habitatione ferro vinctus ſanctus Chryſanthius mittitur nudus.* LINDENBR.

Conſilio matris] Imperatoris. W.

CAPVT II.

1. *At Valentinianus*] Perſequitur Ammianus, quae de Alamannis coeperat 27, 10. W.

Usque ad fretalem Oceanum] fretum Belgicum. *Caſtra* in iis etiam *Manhemium* ſi fides habenda Frehero in Origg. Palatinis. *Turres adſiduas* crebras, haud longo ſpatio diſtantes. W.

Turres per habiles locos et opportunos.] Adhibenda quae notat Iac. Gothofredus ad Cod. Theod. lib. xv. tit. 1. de operibus publicis leg. 13. GRON.

Subradens] perſtringens. W.

2. *Nicro* (Neckar). *Meatum* alveum. Cf. XVIII, 9. W.

Peritis rei aquariae.] *Aquae libratores* hi appellantur L. 2. Cod. Theod. de excuſ. artif. Qui aquarum inventos ductus et modos docili libratione oſtendunt, L. 5. cod. LINDENBR.

3. *Formae e roboribus.*] *Formae* ſunt fiſtulae et cuniculi quibus unda adducitur, aut derivatur, L. 4. et 8. C. Theod. de aquaed. Frontin. de aquaed. L. 3. de calc. coctor. Sidon. Apoll. lib. 1. Epiſt. 5. Iſidorus Origin. XV. LINDENBR.

Formae e roboribus.] Id eſt arcae ſtipitibus robuſtis, et catenis incluſae, ut loquitur Vitruvius in lib. v. cap. 12. Hinc formacei parietes dicebantur in Hiſpania, quod formarum, ſeu arcarum modo utrimque duabus tabulis circumdati inſtruebantur, ut ait Plinius in lib. 35. cap. 14. Varro de re ruſt. cap. 14. Gloſſae Iſidori. VALES. Cf. Caſaub. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. 1. p. 631. et Erneſt. Clav. Cicer. in v. fiſtula. W.

Ingentibus ſtilis palis. W.

Confundebantur.] In codice Regio et Editione Aug. legitur *configebantur;* [in Colbert. *confidebantur:*] et paullo poſt pro *interrumpebantur,* in omnibus noſtris exemplaribus ſcribitur *interan.* ut ſuſpicer a Marcellino ſcriptum fuiſſe, *avulſaeq. vi fluminis interibant.* VALESIUS. Sed cur non tangitur prius, quod diſerte notat aliter in verillimis codicibus legi? nec potuerunt confundi, niſi iam eſſent ſolutae, et, ut ipſe ait, avulſae. At palam notat auctor eas aliquamdiu concuſſas fuiſſe ab fluctibus, qua ratione paulatim diſtrahebantur. Id dicit Ammianus, ut clare ex Miſitis videmus, *fluctibus erectis conlidebantur;* immo forſan dixit *fluctibus crebris collidebantur* ex Curtii libro IV. c. 3. *crebrisque fluctibus compages operis verberatae ſe laxavere.* Quid vocabimus autem *interire?* utrum quia mergebantur, an deferebantur interceptae fluxu et lapſu amnis? Dubito an conveniat; et non potius videatur auctor nunc uſus verbo antiquo *interabant.* Feſtus enim teſtatur priſcos dixiſſe *interatim* pro *interim,* et hoc ex illo contractum eſſe. Hinc fit, ut colligamus antiquum verbum exſtitiſſe *interare,* de quo etiam aliquid pater ad Livii librum XXVIII. c. 45. *Interabant* explico intervallum et interſtitium faciebant. GRON.

Interrumpebantur] ut ordo earum turbaretur, ut eluerentur, ſaltem ſuo loco non conſiſterent. W.

4. *Inquietudine errantis.*] Poſtrema vox deeſt in Editione Auguſtana, et in Regio codice [ac Colb.] in quo ſic ſcriptum eſt *inruletudiner ingentis, etc.* Equidem ſic a Marcellino ſcriptum eſſe exiſtimaverim, *caſtra pr. inquietudine ſtringentis amnis exempta, etc.* [aut potius *urgentis.*] VALES. Niſi ποιητικώτερον auctor dixerit *ringentis amnis,* ut *pontem indignatus Araxes.* GRON.

Caſtra inquietudine urgentis amnis exempta] contra urgentem fluminis vim munita. W.

5. *Pro anni et temp. ſtatu dilapſos conducens.*] Multum hic ingenio ſuo Gelenius indulſit, cuius emendationem nullatenus probo: quid enim illud eſt, *dilapſos conducens?* Nam contra diſcipli-

nam usumque rei militaris est, milites dilabi a signis: et dilapsi non conducuntur, sed pro desertoribus puniendi sunt. Verum in Regio codice longe aliter [et Colbert.] perscriptus est hic locus: *Pro animi et temporis tudila conducens Reip. trudium, ut offer Principis congruebat.* Accursius autem sic edidit: *Pro animi et corporis tutela conducens Reip. triduum, ut operi Principis congruebat.* Ex quibus conïici potest sic scribendum esse: *Exsultansque quod pro anni tempore tutela conducens Reip. triduo perfecta principiis congruebat: ratusque, etc.* sic fere lib. XVII. cap. 13. §. 24. et lib. XXVII. cap. 10. VALESIUS. Quis credat haec triduo perfecta esse? an non ipse auctor dixit multos dies requisitos ad compaginandas formas? quae antequam in aqua firmae statuerentur, an non ex sequenti gravissimi operis descriptione auctor subindicat plures requisitos? Denique quis tantam licentiam varietatis potest sibi aut aliis indulgere? Conferas licet loca citata et inspicias; ex illis utique haec non probabuntur. Sed neque anni tempus huc quidquam confert, utpote de quo tanquam notabili praemisit Ammianus nihil, neque haec opera poscuntur ab tempore anni, sed reipublicae, quacunque etiam anni parte. Locus certe nubilus, quem sic ex lectione scripta illustrare conabar. *pio animi et temporis iudicio, conducens reipublicae studium ut esset Principis, congruebat.* GRON.

Pro anni et temporis statu dilapsos conducens.] Haec lectio debetur Gelenio, quem tamen ingenio indulsisse putat Valesius, vituperatque inprimis *dilapsos conducens*, cum dilapsi sint, qui signa deseruerint. Sed Gelenius in animo habuit variis locis dispersos, plane uti Tacit. Hist. 4, 71. *copias dispersas conduxit.* Ceterum vana sunt Criticorum, maximeque Gronovii, commenta, quibus loco misere corrupto sanitatem reddere studuerunt. W.

In monte Piri] cf. ad 27, 10. notata. W.

Syagrium postea Praef. et Consulem.] Consul fuit in Occidente, et collegam in Oriente habuit Eucherium anno Natalis Dominici 381. eodemque anno Praefectus fuit Praetorii, ut fere mos fuit illorum temporum. At Onufrius in Fastis Syagrium Orientis Consulem fuisse dicit: quem refellit subscriptio legis 88. et 89. Cod. Theod. de Decurionibus, et testimonium Symmachi in Epist. 95. lib. 1. Eiusdem Syagrii Praef. Praet. mentio fit in Codice Theod. de appellat. Gratiano V. et Theodosio I. Coss. Dicebatur autem Afranius Syagrius, teste Sidonio in Epist. 7. lib. 1. non autem Postumus, ut sine auctore ponit Onufrius in Fastis. Praefectus Praetorio ter fuisse dicitur ab eodem Sidonio in Epist. 12. lib. 7. Fuerat ante Magister Offic. Ausonio et Olybrio Coss. ut legitur in Cod. Theod. de commeatu. *Fuit autem inter praecipuos amicos Ausonii, ut patet ex Ausonii Epigrammate 1. VALES.

Aratorem.] Regius codex [et Colbert.] cum Augustana Editione consentiens scriptum habet *Oratorem.* VALES.

Actum esset silentium.] Lege *altum esset sil.* ut in Fauchetii codice legi monuerat Gruterus: sic noster in fine libri 25. VALES.

7. *Quorum fortunam sempiterna fides coelo contiguam fecit*] qui summam omni tempore servatae pactorum fidei gloriam essent adepti. *Rem indignam* nomine Romano. W.

8. *Humum etiamtum gestantes expediti.*] In codice Regio legitur, *humum etiamtum ante sexpeditum ag. gladiis obcabant.*

Accurſius autem edidit hoc modo, *ante ſe expeditum ag. gladiis occabant.* Ego vero ſcribendum eſſe exiſtimavi, *expeditis agiliter gladiis*, quemadmodum loquitur Marcellinus tum alibi, tum in fine libri 27. cap. 12. In ceteris emendationem Gelenii ſequi malui, quam varie coniiciendo halucinari. VALES. In qua tamen nunquam poterit probari illud *geſtantes*, quod ſine fulcro Gelenius ſupplevit, licet capiatur Valeſius. Hinc et aliter conatus eſt Accurſius. Sed ex ſcriptae lectionis ordine videtur dediſſe auctor *humum etiam cumulantes.* GRON.

Expeditis agiliter gladiis] expeditis mucronibus 27, 12. W.

9. *Ad Comitatum réverſus.*] In Regio codice exaratum eſt, *attutum reverſum:* in Editione Auguſtana, *ad tutum reverſum.* [In Colbert. Mſ. *adtatum reverſum, etc.*] VALES.

Syagrius ſacramento exutus] munere remotus, non enim Dux militiae, ſed Notarius erat, qui tamen, uti alii aulae miniſtri, in ſcholas omninoque militarem formam erant redacti. — *Id commeruiſſe, quod evaſerit ſolus*, quod non et ſe obtruncandum hoſtibus dediſſet. *Celebres vias*, regias, per quas multi commearent. *Fundens*, disiiciens, rapiens, *indubitanter*, indubitate, quidquid *inciderat* obvium eſſet *fructuoſum.* W.

10. *Conſtantianus.*] idem fortaſſe, cuius mentio 23, 3. — *Cerealis et Iuſtinae*, coniugis Imperatoris Valentiniani, autea Magnentio nuptae. cf. 30, 10. W.

11. *Maratocupreni graſſatores.*] Saepius a graſſatoribus Imperium Romanum infeſtatum: quorum tamen potiſſima mentio, Iſauri ſunt, de quibus Ammian. loco non uno, et L. fin. Cod. Th. de quaeſtionibus. L. 10. Cod. Iuſt. de feriis. Strabo, Zonaras. Et Bagaudae in Gallia, ductu Amandi et Aeliani, de quibus Oroſius lib. VII. cap. 25. Eutropius lib. IX. c. 20. Euſebius in Chronic. Salvianus de Gubern. lib. V. Et Auſuriani in Africa, Ammianus lib. XXVI. XXVIII. Syneſius Epiſt. 57. in Cataſtaſi, pag. 5. Et Saturiani cum Subafrenſibus, (niſi mendoſa ea lectio, et legend. *Auſuriani*) in Conſtit. Arcad. et Honor. in Cod. Theod. lib. VII. Tit. 19. LINDENBR.

Maratocupreni.] Si haec vera ſcriptura eſt, vicus ille in Syria Coele prope Apamiam poſitus dicebatur μαραθόκυπρος, incolae μαραθοκυπρηνοί. Sed in cod. Regio aliter ſcriptus eſt hic locus: *At procul tamquam horum ſimilia actentibus furiis per omne latus morati Cuprneni, etc.* In Editione autem Auguſtana hoc modo: *Similia ardentibus furiis per omne latus morato Cupieni, etc.* HENR. VALES. [In codice Colbert. *At procul tamquam horum ſimilia actentibus furiis per omne latus Moratocupreni, etc.* lege *cientibus furiis*, ut in libro 31. cap. 10. loquitur Ammianus. De his autem latrunculis intelligendus eſt Libanius in libri 4. Epiſtola 274. ad Alexandrum Conſularem Syriae: qui cum profectus eſſet Apameam, ut Pythia illic viſeret, plurimos latrones interceperat: ὅπως σοι καὶ λῃστικοῦ πολλοῦ καὶ σφοδροῦ, καὶ περὶ τὰς πύλας στρεφομένου παραδῶμεν ἰσχνή.] HADR. VALES.

Militum honoratorum ducum militarium *ſpecie* habitu cultuque. W.

Sine ullo diſcrimine domos.] Longe alia codicis Regii ſcriptura eſt, * ac Toloſ.* *Sineſtre ullo die ſoſi opimas domos, et villas, et opes pervadebant:* [in Colbert. *ſoſi.*] Atque ita fere

Florentinus codex, et Aug. praefert Editio. Unde non dubito, quin ita ſcripſerit Marcellinus: *Quod mercatorum militumque honoratorum ſpecie ſine ſtrepitu ullo diffuſi, opimas domos, et villas, et opida pervadebant.* VALESIUS. An igitur cenſet volitaviſſe ut umbras Elyſiacis in campis? Multum et nimium eſt tales coniecturas immittere in contextum. Res ipſa dictat, *ſine iure ullo*, et ſic lege. GRON.

12. *Quoquo ventus duxerat*] metaphora, ni fallor, ſumta ab avibus rapacibus, procul praedas odorantibus. W.

Saxones timentur ut repentini.] Paul. Oroſius lib. VII. cap. 32. *Saxones, gentem in Oceani litoribus et paludibus inviis ſitam, virtute atque agilitate terribilem.* Zoſimus lib. III. c. 6. Σάξονες, οἱ πάντων δὴ καρτερώτατοι τῶν ἐκεῖσε νεμομένων βαρβάρων, θυμῷ καὶ ῥώμῃ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς μάχας. Iulianus Imp. Oratione de laude Conſtantii Imp. pag. 116. προθυμότατοι Φράγγοι καὶ Σάξονες τῶν ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον καὶ τὴν ἑσπερίαν θάλατταν τὰ μαχιμώτατα γένη. *Franci et Saxones, omnium quae ultra Rhenum atque Occidentis mare habitant, nationum bellicoſiſſimi.* LINDENBR.

Saxones timentur.] Saxones enim piraticis myoparonibus mare infeſtum habebant, ut ſcribit Hegeſippus in lib. 5. cap. 15. *Praeſtantiores ceteris Saxones piraticis myoparonibus, non viribus nituntur, fugae potius quam bello parati.* [Idem Claudianus dicit, et Sidonius in libri 8. Epiſtola 6. Ammianus ipſe in libro XXX. c. 7. *Saxones ſemper quo libet inexplorato ruentes* appellat.] Iulianus in Orat. 1. Francos et Saxones gentium quae trana Rhenum Occid. Oceanum accolunt, bellicoſiſſimos eſſe dicit. Sed et Meratocuprenos piraticam perinde exercuiſſe latis indicat Marcellinus. VALES.

Coniuratis multorum opes adtribuerentur.] Mſ. *conturatus mult. op. adtribuerint: ἴσως, q. coniurati multorum opes attriverint:* quae forma loquendi Latinis frequens. LINDENBR.

Oeſtro tamen concepti.] In Regio codice et Editione Aug. legitur: .·.·. *troque concepti furoris exagitatis r.·.·.es edidere luctificas, ſanguinis n. m. avidi quam praedarum .·.·.·. reme per minutias, etc.* Unde uno ſpiritu locum ſic continuandum eſſe exiſtimavi: *Et quamlibet coniurati m. opes attriverint, oeſtroque conc. fur. exagitati ſtrages edidere luct. ſanguinis nihilo minus avidi quam praedarum; tamen ne per min. etc.* Quae ſcriptura quin vulgatae illi ex Gelenii coniectura profectae praeferenda ſit, nemo, ut ſpero, dubitabit. In Regio quidem et Toloſ. codice, ne quid diſſimulem, ſcriptum eſt, *exagitatis caedes edidere*, prout Gelenius edidit: [in Colbert. *exagitatis eſe debere luctif. — reme per minutas geſtinar randor enus operis, etc.*] VALES.

13. *Quaeſitus* conquiſitus, collectus congregatus *in unum globus imitatus Rationalis officium ipſumque iudicem*, profitentes ſe falſo Rationales, inferioris ordinis magiſtratus. v. Ind. II. W.

Rationalis officium.] Rationales in provinciis conſtituti Officium, ſcu Apparitionem habebant, ut docet diſerte lex 7. de cohortalibus et lex 2. et 4. de bonis vacantibus, in Codice Theod. Quibus adde Epiſtolam Flavii Himerii Rationalis Aegypti ad Praefectum Mareotae, quam refert Athanaſius in Apologia: τὴν σύνοψιν ποιησάμενος, εἰς τὴν τάξιν ἀνενεγκεῖν. Sed et acta apud Ratio-

nalem confecta fuiſſe, ibidem docetur. Habebat ergo Officialem ab Actis.* Hi autem Rationales, damnatorum bona et ſententia iudicis proſcriptorum occupabant, ut ſupra monuimus. Erantque viri Perfectiſſimi, ut docet Symmachus in lib. x. VALES.

Ipſumque iudicem] Id eſt rectorem Provinciae. Cave enim hic Rationalem intelligas. Nam Rationales ipſi, ut arbitror, iudices non erant, ne in cauſa quidem pecuniaria inter fiſcum et privatos: ſed Comites rerum Privatarum ſoli iurisdictionem in cauſis fiſcalibus habebant. Ac licet concederem Rationales iurisdictionem eo tempore habuiſſe, perinde ac olim Procuratores fiſci, quod innuit Symmachus in lib. x. Epiſt. 55. *et Euſebius in libri 8. capite 9.* certum eſt nihilo minus in criminali cauſa Rationalem iudicem eſſe non potuiſſe. Hic autem agit Marcellinus de quodam Primate municipe, ſententia iudicis proſcripto iuſſoque interfici. Adde quod Praeconem hoc in loco commemorat Marcellinus. At Praeco nonniſi iudicibus ordinariis, et Proconſulibus, ac Praefectis apparebat, et, ut unn verbo dicam, cunctis Magiſtratibus civilibus: isque currum iudicis anteire conſueverat, ut docet Chryſoſtomus in caput 1. Epiſtolae prioris ad Corinthios: et Baſilius apud Stobaeum cap. 162. Hieronymus ad Ruſticum Monachum: *Pomparum ferculis ſimiles procedunt in publicum, ut, ſi praeconem addideris, putes incedere Praefecturam* VALESIUS. Hunc iudicem tamen ipſum Rationalem eſſe credidit Iac. Gothofredus, ut probant eius commentaria ad librum x. cod. Theod. tit. 9. leg. 1. ORON.

14. *Exuviis repleti multorum.*] In exemplari Regio [et Colbert.] et in Editione Auguſtana legitur: *Cum exuviis reperti mult. pariendi dulcedine praetermitteret, at interceptam imperiali, etc.* Quare ita ſcribendum potius videtur: *Cum exuviis referti multorum, rapiendi dulcedine nil praetermitterent.* VALES. *Exuviis* praeda. Cf. XV. 13. W.

Intercepti Imperiali motu oppreſſi.] Sic l. 19. C. de poenis: *Motum congruae ſeveritatis excipiat.* Prudent. Cathemer. Hymn. VII. v. 91.

Offenſa tandem iugis indulgentiae
Cenſura, iuſtis excitatur motibus.

Et *περὶ στεφάνων* Hymno in Laurent. v. 61.

Abeſt atrocioribus cenſura fervens motibus.

Sic *commotio gravior*, L. 2. C. ut nemo ad uſum, L. 16. C. de re milit. L. 6. C. de curſ. publ. L. 2. de apparit. Praef. Praet. LINDENBR.

Intercepti imperiali motu] in ipſa via iuſſu Imperatoris a militibus oppreſſi. W.

**Eorumque ſoboles parva etiamtum.*] Memorabile exemplum, quo pueri ob parentum ſcelus interfecti ſunt, et vicus integer flammis abſumptus. Huius rei meminit Libanius in Oratione ad Curiam Antiochenam, quem locum ſingularem ex Oratione Libanii nondum edita heic totum apponam: ἀλλ' ἴσμεν δὴ τήν τε κώμην ἐκείνην καὶ τὸ ἐν αὐτῇ γένος ὡς ἐξεκόπη, μέχρι τῶν ἐν γάλακτι παιδίων προελθόντος τοῦ πυρός· προνοηθέντος, οἶμαι, τοῦ τότε Βασιλέως, ὅπως μὴ πάλιν ἀναφύσεται τὸ δεινὸν ἐκεῖνο γένος· διὰ τοῦτο φέρουσαι ταῖς ἀγκάλαις αἱ μητέρες τὰ τέκνα, ταῖς τῶν δημίων χερσὶν ἐωθοῦντο μετ' ὀργῆς εἰς τὴν φλόγα· εἰ δὲ τὸ αὐτῶν ἐποίουν οὐ-

τοι καὶ ἐγεώργουν, οὔτ' ἂν ἐπλούτουν κακῶς, οὔτ' ἂν ἀπέθνησκον. Supra locutus erat Libanius de Ruſticanis, qui relictis bobus et arotris ad latrocinia converſi, caedes faciebant, et viatores ſpoliabant.* VALES.

CAPVT III.

1. Pergit iam Ammianus, quae coeperat 27, 8. narrare res a *Theodoſio* in Britannia geſtas. W.

Animo vigore collecto.] *is. animi vig. coll.* LINDENBR.

Ab Auguſta profectus, quam veteres appellavere Lundinium] quo nomine eſt ap. Tacitum Ann. 14, 33. *Auguſta* ab Imperatrice ſine dubio honoris cauſſa dicta. v. *Mannerti* Britanniam p. 164. *Britannorum verſis turbatisque* a Pictis et Scotis *fortunis.* W.

4. *Valentinus quidam.*] In codice Flor. et Regio, *Tolol.* [et Colberi.] Valentinianus dicitur: et ita Zoſimus eumdem nominat in lib. 4. c. 12. Hieronymus anno Chriſti 372. *Valentinianus in Britannia, antequam tyrannidem invaderet, oppreſſus.* Paullo poſt tamen Valentinum vocant noſtri libri, et Hiſtoria Miſcella. VALES. Cf. Stewech. ad Veget. p. 388. W.

In Valeria Pannonia.] Magis placuit Editionis Auguſtanae ſcriptura, *in Valeria Pannoniae.* Nam Valeria quondam Pannoniae pars fuit, quam Galerius Maximianus caeſis immanibus ſilvis et emiſſo in Danubium Peiſone lacu, uxoris nomine Valeriam appellavit, ut ait Victor Aurelius, et Marcellinus noſter in lib. XIX. c. 11. Valeria autem Pannoniae cum additamento dicitur, ad diſtinctionem Valeriae alterius, quae eſt Italiae provincia. *Valeriam Pannoniorum* vocat Ambroſius in fine libri 2. de Fide.* VALES.

Tumore] ſuperbe, inſolenter. W.

6. *Propinquante tentatorum effectu*] cum in eo eſſet, ut conſilium exſequeretur. *Doctus haec, unde convenerat* ab iis, quos obſervare Valentinum iuſſerat. *Dulcitio* Duci tum Britanniae 27, 8. extr. W.

Turbines compoſiti.] Vel numerus ipſe, quem in clauſulis ſervare ſolet Marcellinus, admonet ſic ſcribendum eſſe, *reviviſcerent provinciarum turbines conſopiti:* quemadmodum alibi Marcellinum loqui memini in libro 27. c. 5. init. VALES.

7. *Praetenturis*] praeſidiis. W.

Valentia deinde vocaretur.] Haec non de tota inſula dicuntur, ſed de ea parte dumtaxat, quam occupaverant barbari. Ex qua cum Theodoſius Comes barbaros expulſſet, relatione ad Principem miſſa petiit, ut ea pars provinciae Valantia diceretur, et in eam rector legitimus, Conſularis ſcilicet, mitteretur. Antea quippe Britannia quae parebat Rom. quatuor omnino provincias habebat, Maximam Caeſarienſem, Flaviam Caeſarienſem, Britanniam primam, Britanniam ſecundam, ut ſcribit Ruſus Feſtus in Breviario: quibus poſt hanc Theodoſii victoriam addita eſt Valentia, cuius etiam una cum ceteris mentio fit in Notitia Imperii Rom. ſub diſpoſitione Vicarii Britanniarum. Porro hanc Theodo-

ſii Britannicam victoriam Pacatus in Pan. commemorat, et Claudianus in lib. de IV. Conſulatu Honorii, et Symmachus in Epiſt. 22. libri x. Miſſus erat in Britanniam anno Natalis Dominici ut videtur 368. Valentiniano II. et Valente II. Coſſ. Anno autem ſequente victor ex inſula reverſus eſt. VALES. Cf. Mannert Britann. p. 115. W.

Arbitrio Principis.] In Mſſ. adduntur haec verba, *Principis velut ova . . . . t . . ., tudio nuntio ineſt haëtiam praecipua. Areanos*, etc. [In codice Colbert. eadem reperi, niſi quod pro *haëtiam* legitur *etiam.*] Quibus fere conſentit Editio Auguſtana. Apparet igitur ita fere ſcriptum fuiſſe, *et Valentia d. vocaretur arbitrio Principis velut ovantis.* Sequentia vero coniectura aſſequi non adeo facile eſt. Videtur tamen tale quippiam deſiderari: *Inter eius diſpoſitiones eſt haec etiam praecipua. Areanos*, etc. VALES.

8. *Areanos*] Mallem et de his aliquid me edocuiſſet Valeſius. Ipſe quidem Ammianus hocce hominum genus paullo poſt deſcribit: *id illis erat officium, ut ultro citroque per longa ſpatia discurrentes, vicinarum gentium ſtrepitus* [editiones] *noſtris ducibus intimarent;* ſed unde dicti ſint Areani, non exputo. Fortaſſe ſyllaba excidit, ut Marcellinus ſcripſerit *Angariauos*, (alias Frumentarii, Veredarii, Agentes in rebus, Curioſi. v. Salmaſ. ad Spartiani Hadrian. 11.) curſores publici, vel curſus publici Praefecti, quo ducere videtur, quod *a ſtationibus* remoti ſunt. Ceterum de Angariis v. Cod. Theodoſ. Lib. VIII. de curſu publico Tit. v. et ibi interpretes T. III Ritter. W.

Acceptarum promiſſarumque magnitudine praedarum.] Ita cod. Colbert. niſi quod mendoſe *praecarum* exhibet. Idem mox *Barbarico dediſſe*, quod in *Barbaris edidiſſe* mutat Hadr. Valeſ. Praef. p. LXVI. W.

9. *Spectatiſſime*] glorioſiſſime. W.

Furius Camillus, vel Curſor Papirius.] Aurelius Victor de viris illuſtrib. cap. XXIII. XXXI. LINDENBR.

In locum Valentis Iovini.] Valens Iovinus primum a Iuliano Magiſter equitum per Illyricum, ac deinde per Gallias promotus fuerat, ut ſcribit Marcellinus in lib. 27. c. 2. Poſt Iuliani obitum Malaricus a Ioviano Aug. ei ſucceſſor datus cum Magiſterium recuſaſſet, Iovianus miſſis ad Iovinum litteris eidem Magiſterium militum confirmavit, ut dictum eſt in lib. 25. Eamdem dignitatem ſub Valentiniano retinuit, usque ad hunc annum, quo Theodoſium ſucceſſorem accepit, Valentiniano III. et Valente III. Coſſ. ut quidem exiſtimo, anno D. 370. Movet me locus, qui eſt in pag. 370. Itaque mendoſa eſt in Cod. Th. ſubſcriptio legis XI. de Veteranis, ad Iovinum Magiſtrum mil. Valentiniano et Valente Augg. IV. Coſſ. ſcribendumque eſt III. Coſſ. Hic Iovinus poſtea Remis Baſilicam Iovianam exſtruxit titulo S. Agricolae, in qua etiam ſepultus eſt. Eius epitaphium refert Frodoardus in lib. 1. cap. 6. Hiſt. Eccleſiae Remenſis.

Felix militiae ſumpſit devota Iovinus
Cingula, virtutum culmen provectus in altum.
Bisque datus meritis equitum peditumque Magiſter,
Extulit aeternum ſaeclorum in ſaecula nomen, etc.

Ultimus hic verſus Conſulatum eius notat, quem geſſit cum Lu-

picino. Plura de eo docte adnotavit nuper Iohannes Triſtanus in Commentariis Hiſtoricis ad numiſmata Auguſtorum, quos etiam Latine legi Reip. litterarum intereſſet. Ceterum Theodoſii Magiſtri equitum qui Iovino ſucceſſit, mentio fit in lege un. Cod. Th. de nuptiis gentilium. VALES.

CAPVT IV.

Romam ipſam reviſit Noſter, moresque Senatus populique Romani falſe perſtringit. cf. inprimis 14, 6. W.

1. *A negotiis discurſis urbanis.*] Vix commodum fundit ſenſum, facilius ſaltem ad intelligendum, quod alii libri praeferunt pro *discurſis* legentes *digreſſus*, quod recipere non dubitavi. W.

Olybrii praefectura] annis 368. 369. et 370. Corſini p. 248. — *Calumniarum* doli mali, quo lites temere inſontibus intenderentur. — *Fiſci lucra circumcidens* procuratores fiſci, qui iniuſte a civibus non tam fiſco, quam ſibi exigerent, compeſcens. W.

Iuſtorumque diſtinctor.] Scribendum puto, *iuſtorum iniuſtorumque diſtinctor*, ut alibi (XVIII, 11.) loquitur Marcellinus. Porro hic Olybrius eſſe videtur, qui poſtea Conſul fuit cum Auſonio: *de quo exſtat vetus Inſcriptio in Theſauro Gruteri pag. 317, 3.* VALES.

In ſubiectis erga cives *temperatus.* W.

2. *Per argumenta ſcenica*] per theatra omnia volitabat cupidus ſpectator. W.

Amoresque peregerat.] Magis placet exemplaris Regii ſcriptura, *amoresque peragebat:* idem tamen ex vulgata lectione ſenſus elici poteſt. VALES.

3. *Ampelius*] an. 371. et 372. Corſinus p. 250. W.

Ad Proconſulatum geminum.] Fuit quidem Ampelius Proconſul Africae ſub exordium Valentiniani, ut docet lex 2. in Cod. Th. de naviculariis. *Antea fuerat Proconſul Achaiae, teſte Himerio in propemptico, εἰς ἀμπέλιον ἀνθύπατον.* Iniit autem Praefecturam Urbanam Valentiniano III. et Valente III. Augg. Conſulib. ſub exitum anni, ut notat Onufrius in Faſtis. Hunc inter Summates Senatus fuiſſe, ait Symmachus in lib. v. Epiſt. 64. VALES. Cf. ſupra c. 1. et Wernsdorfium ad Himerium p. 268. W.

Laetus.] Hanc ſcripturam reſtitui pro *lectus.* Neſcio enim, quid Valeſio acciderit, ut, quod ante eum editores, et ipſe in editione prima poſuerat, *laetus* improbaverit, quod tamen ob ſequens *rigidus* (triſtis, aſper et ſeverus) unice verum videtur. Eadem eſt Erneſtii ſententia provocantis ad Caſaub. in Scriptt. H. A. T. 1. p. 145. W.

Amiſiſſet] Sic ſcribendum pro *emiſiſſet*, quem operarum errorem ex Gronoviano in ſnum Lipſienſes propagarunt. W.

4. *Ante horam quartam*] decimam noſtram antemeridianam. *Aquam vulgarium* plebeius *quisquam calefaceret*, aquam calidam biberet, (v. Gebauer de Calda et Caldi potu, Lipſ. 1721. 8.) vel *lixae* popinam ultra praeſtitutum tempus *coctam* proponerent

carnem. Easdem fere leges olim dederat Imperator Claudius. v. Dion. Caſſ. 60, 6. cf. Suetonium in Nerone c. 16. W.

Lixae coctam proponerent carnem.] Lixae ſunt qui aſſas, vel elixas carnes vendunt: [quales apud nos ſunt thermopolae, quos vulgo a carnibus coquendis *Chaircutters* vocamus.] Unde etiam in exercitu lixae dicti, ut indicat Valerius Max. in lib. 2. cap. 2. de Metello: *Protinus namque lixas e caſtris ſubmovit, cibumque coctum vaenalem proponi vetuit.* In Gloſſis veteribus lixa ἀγοραῖος dicitur, id eſt propola. Et Pompeius Feſtus lixas dici ait, qui exercitum ſequuntur quaeſtus gratia. VALES.

5. *Diſſimulatione*] indulgentia. W.

Epimenides ille Cretenſis] Qui iam olim expiando luſtrandoque Athenas in melius compoſuerat. Diogenes lib. 1. in Epimenid. Plutarchus in Solone, Suidas in Ἐπιμενίδης. LINDENBR.

**Epimenides ille Cretenſis.*] Hic vir expiandi peritiſſimus fuit. Uſus eſt autem in luſtrationibus praecipue ſcilla: quare et ſcillae quaedam ſpecies ab eius nomine ἐπιμενίδειος dicta. Theophraſtus in libri 7. capite 11. ἐδώδιμοι γὰρ οὐ μόνοι βολβοὶ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἀσφοδέλου καὶ τῆς σκίλλης, πλὴν οὐ πάσης, ἀλλὰ τῆς Ἐπιμενιδείου καλουμένης, ἥτις ἀπὸ τῆς χρήσεως ἔχει τὴν προσηγορίαν.* VALES.

Epimenides Cretenſis] quem per 78 annos fabulantur in antro dormiviſſe, et poſtea temporis ab Athenienſibus peſtilentia laborantibus evocatum, ut urbem luſtraret. Haec ſufficiunt ad explicandum Ammiani textum; plura qui cupit, evolvat mihi *Heinrichii*, nunc Kilonienſis, librum, qui inſcribitur *Epimenides aus Kreta*, L. 1801. W.

6. *Incidentia* quae animo obverſantur vitia *veloci conſtringentes exceſſu*, brevi deſcriptione comprehendam. W.

7. **Reburri et Flabunii Tarracii*] Inſcriptio vetus prope Wormat. apud Iohan. Heroldum comment. de ſtation. mil. cap. 21. C. RABURRUS FESTUS PAGON. TARRATEIUS TRIB. LEG. VIII. G. F. PRAEF. ALAE SCUTATORUM JOVI.* LINDENBR.

Et Perraſiis.] *Parraſiis* in Regio codice ſcriptum habetur: [*Perraſiis* in Colb.] VALES. Reineſius orae adſcripſit: *an Speratiis?* W.

Decens] decenter. *Originum* avorum, maiorum. W.

8. *Fulgentes ſericis indumentis, ut ducendos ad mortem*] Vide quae ſuperius notavimus ad lib. XVI. c. 5. LINDENBR.

Ut ducendos ad mortem.] Haec non ita accipienda ſunt, ac ſi ducendi ad mortem fulgere ſoleant ſericis indumentis: ut accepit Lindenbrogius, qui lectorem reiicit ad ea quae ſuperius ad XVI, 5. adnotavit. Neque enim hic agit Ammianus de his qui efferuntur ad tumulum; ſed de his qui extremo ſupplicio condemnati, a carnifice ducuntur ad mortem. Sic enim loqui ſolet. Haec igitur ſic conſtituenda ſunt: Ut eos qui ducuntur ad mortem, ingens populi turba anteire et ſequi ſolet; ita illos Nobiles ſequitur et comitatur multitudo maxima famulorum. Hunc autem horum verborum ſenſum eſſe, patet ex iis quae adiicit Marcellinus, *vel, ut ſine diritate ominis loquamur, praegreſſo exercitu arma cogentes.* Lucianus in Peregrino (T. VIII. Bipont. p. 297.) de hoc more loquitur: οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος, ὅτι καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀπαγομένοις ἡ ὑπὸ τοῦ

τοῦ δημίου ἐχομένοις πολλῷ πλείους ἕπονται. *Demens qui ignorabat hos, qui ad patibulum abducuntur, et qui a carnifice rapiuntur, longe plures ſpectatores ſubſequi.* Olim autem damnati extra portas ad ſupplicium ducebantur, ut docet Herodotus in lib. 3. de Pſammetticho; Ariſtoteles in 2. Rhetor. de Antiphonte Poeta; Heliodorus in lib. 8. de Chariclea. Ac Romae quidem extra portam Eſquilinam ſupplicia de noxiis ſumebantur; Conſtantinopoli autem in Sycaeno ſuburbio, ut docet Zoſimus in lib. IV, 52. de Proculo: ἀπάγεσθαι τοῦτον ἐν συναῖς τῷ προαστείῳ τὴν ἐπὶ θανάτῳ προσήκουσαν. Alexandriae ad v. ab urbe lapidem, ex Iohanne Moſcho in capite 72. Antiochiae autem in loco, qui barathrum dicebatur extra civitatis portas, teſte Chryſoſtomo in Homilia 15. ad populum Antiochenum. Adde Aggenum in lib. de Limitibus agrorum, ubi de locis publicis agit; et Plutarchum in lib. de Curioſitate: et Hieronymum in caput XXVI. Matthaei: *Extra urbem enim et foras portam loca ſunt, in quibus truncantur capita damnatorum, et Calvariae, id eſt decollatorum ſumpſere nomen.* At hodie in mediis civitatibus patibula ſtatuuntur, et miſerorum hominum clamoribus, prope dixerim, aedes civium reſonant. VALES.

Praegreſſo exercitu arma cogentes] duces agmen claudentes 16, 2. *Concitato fragore* ſtrepitu, conclamatione, *multitudo ſervorum ſequitur.* Cf. ad totum caput noſtrum Lucianum in Nigrino T. 1. Bipont. p. 38. ubi de multitudine ſervorum dominos in balnea comitantium. Nil opus, ait Lucianus, exercitu in balneis, ubi pax dominatur. W.

9. *Tholos introierunt balnearum*] Arnob. adverſ. Gentes lib. 6. *Hirundines intra ipſos aedium circumvolantes tholos.* Lib. eodem: *Templa, quae tholis ſunt aurea* Varro apud Nonium in *Triſulcus: Pater Divum triſulcum fulmen igni fervido actutum mittat in tholum Marcelli.*] Gloſſ. θόλος teſtudo. Vid. Suid. LINDENBR.

Tholos intr. balnearum.] Sic βαλανείων θόλους dixit Athenaeus in lib. XI. quibus ſimiles ait eſſe phialarum umbilicos. Graeci θόλους et θολιὰς dicebant proprie oecos rotundos: ut docet auctor Etymologici in v. σκιὰς, et Harpocration in θόλος. Talis erat apud Romanos aedes Veſtae et Panthei, quam Marcellinus in lib. 16. c. 10. regioni tereti comparat ſpecioſa celſitudine fornicatae. Recte ergo Servius in lib. 9. Aen. v. 408. *Alii*, inquit, *dicunt tholum aedium ſacrarum genus, fabricae Veſtae et Panthei ſimile. Aedes autem rotundas tribus Diis dicunt fieri debere, Veſtae, Dianae, Herculi, vel Mercurio.* Sed et tholus pro teſtudine ſumitur, id eſt camera rotunda atque convexa, ut notiſſimum eſt. VALES.

Ubi ſunt noſtrum, manaciter clamant] Sic edidit Hadrianus, ut opinor, ſine ullo intellectu, tamen ex editione Auguſtana, quum Henricus dediſſet *ubi ubi ſunt, minaciter clamantes* ex imitatione priorum editionum, ex quibus Lindenbrogius teſtari videtur in Florentino *το minaciter* non legi, ſed *ubi ſunt noſtrorum clamant.* Ecce quam praeclarum inde eruit ac verillimum patet: *ubi ubi ſunt, monſtroſum clamantes.* GRON. Ego utrumque et *noſtrum*, et *minaciter* ſervari poſſe contenderim, ſi voculam unam ſuppleas. Hoc enim voluiſſe videtur Ammianus: Si balnea introierint, *ubi ſunt noſtrum* (aliqui) militares nempe,

minaciter torvo, ſuperboque vultu, (cf. XXVII, 10. ubi eſt *minaciter infrendebat*) *clamant* fremunt incondite deſpicientes nos, quaſi ſoli adeſſent. Sic habebis oppoſitos *militares* ſequentibus mancipiis, proſtibulis, *meritorii corporis lupabus veteribus* vulgivagis ſcortis, *minacesque* palpantibus *deformitate magna blanditiarum* turpiſſimis adulationibus, verborum lenociniis. W.

Meritorii corporis veterem lupam] Non multum abſimili locutione, *lupas popularium libidinum nundinas*, dixit Tertullianus de Pall. *Ut publicarum libidinum victimas*, et *expolitas libidinum victimas*, Hieronymus adverſus Helvid. et ad Gerontiam. LINDENBR.

Semiramim Parthi.] Parthos pro Aſſyriis poſuit. VALES.

Cleopatras Aegyptus.] In Regio codice et Editione Aug. legitur *Cleopatram.* Plures quidem in Aegypto regnavere Cleopatrae, iam inde a Cleopatra Antiochi Magni filia, quae Ptolemaeo Epiphani nupſit: ſed celeberrima omnium fuit Cleopatra Ptolemaeorum ſtirpis ultima, quae ab Auguſto ad Actium devicta eſt. VALES.

Zenobiam Palmyreni] Zenobiam Odenati Regis uxorem, a Didone, a Semiramide, et Cleopatra generis ſui originem ducentem. Trebell. Pollio in XXX. Tyrannis c. 15. 30. LINDENBR.

Cenſoria nota adflictus eſt Senator, auſus dum adhuc] Cato Senatu Manlium movit, quod interdiu uxorem filia ſpectante oſculatus eſſet. Plutarchus in Catone c. 17. LINDENBR.

Cenſoria nota afflictus eſt Senator.] M. Cato Cenſor Manilium Senatorem, quem omnium opinio iam Conſulem deſignabat, Senatu movit, quod uxorem interdiu oſculatus fuiſſet praeſente filia, ut refert Plutarchus in Catonis vita, et in praeceptis connubialibus. Ac praeclare Plato in lib. 5. de legibus, pueros verecundiae ac pudori aſſuefaciendos eſſe dicit non tam minis quam exemplo ſeniorum. Seniores enim pueros maxime revereri debere, et cavere ne quis puerorum ipſos aut videat, aut audiat turpe aliquid agentes, aut loquentes. Quibus conſentit illa ſententia Iuvenalis in Sat. 14. v. 47.

Maxima debetur puero reverentia: ſi quid
Turpe paras, ne tu pueri contempſeris annos. VALES.

10. *Cum ſalutari pectoribus oppoſitis coeperunt*] ſi in amplexus eorum alii approperant. — *Adulatoribus offerunt genua ſuavianda vel manus.* Manus oſculari potentiorum ſervile habebatur, libertatisque priſtinae memores Romani ab Imperatoribus hunc honorem poſtulari aegre ferebant. Laudat igitur Traianum Plinius in Panegyr. c. 71. qui oſculo excipiebat Senatores, non manu ad exoſculandum porrecta. Locum noſtro ſimillimum habet Iul. Capitolinus in vita Maximini iunioris c. 2. „in ſalutationibus ſuperbiſſimis erat, et *manum* porrigebat, *genua* ſibi oſculari patiebatur, et nonnumquam etiam pedes.“ Plura dedit Hemſterhuſ. ad Luciani Nigrin. T. I. Bip. p. 258. W.

Peregrinum.] In Mſ. Flor. et Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] legitur, *pegrinum putantes cuius, etc.* Quibus adſtipulatur Editio Auguſtana. Nec dubito quin locus ita emendandus ſit: *Et abundare omni cultu humanitatis putantes, peregrino, cuius forte etiam gratia ſunt obligati, interrogato quibus thermis*

utatur, etc. eleganti ſenſu et expedito. HENR. VALES. [Ego in codice Colbertino lego: *Et abundare omni cultu humanitatis peregrinum putantes, cuius forte etiam gratia ſunt obligati, interrogatum, quibus thermis utatur, etc.* Quare nihil heic mutandum exiſtimo. Verborum Ammiani talis eſt ſenſus: Putant Nobiles illi Romani vel Senatores abunde cultum a ſe eſſe peregrinum et humaniſſime exceptum, ſi dignati fuerint eum interrogare, quibus thermis utatur, quibus in aquis lavetur, aut ubi habitet. *Abundare* ergo *omni cultu humanitatis* refertur non ad Nobiles Romanos, ſed ad peregrinum, ut ordo ipſe et collocatio verborum Ammiani ſatis indicat.] HADR. VALES.

11. *Ita imminent.*] In Mſſ. Flor. et Regio ſic legitur: *ita ter himinent, vident, et percunctantur:* atque ita ſere in Editione Auguſtana. [In Colb. *Italos ter himinent.*] Proinde non abſurde quis coniecerit ita ab Ammiano ſcriptum fuiſſe: *Ita velociter imminent, vident, etc.* [vel potius: *Ita velociter hominem vident, etc.*] Ceterum adeo in Circenſes ludos inſaniebat tum populus Rom. ut ſi quando Curules equos in Urbem advenire nuntiatum eſſet, omnes e portis effuſi obviam procurrerent eos ſpectaturi, ut teſtatur Symmachus in Ep. 22. lib. x. VALES.

Velociter imminent, vident, et percunctantur] proripiunt ſe ſtatim, ut vel coram ipſi videant, vel ab aliis exquirant. W.

Tyndaridas fratres] Luc. Florus lib. II. cap. 12. Valerius Maximus lib. I. cap. 8. Plutarchus in Paulo Aemilio, Lactantius libro II. capite 7. LINDENBR.

12. *Otioſi garruli*] inter quos et Philoſophi. v. Luciani Nigrinum l. l. p. 47. 48. W.

Singula altioris fortunae verba.] In codice Regio et Editione Aug. ſcriptum reperi *interioris fortunae.* Atque ita quoque ſcriptum habebat codex Valent. et Fauchetii. [In codice Colbert. *Ad ſing. interioris fortunae verbari audentes.*] VALES.

Altioris fortunae] divitum (Reges vocabantur). W.

In comoedits . . . . . etas.] Scribendum puto: *Paraſitorum in comoedits facetias affectando. Ut enim illi ſufflant milites glorioſos, etc.* Videtur enim Marcellinus imitatus eſſe locum hunc Ciceronis in Laelio c. 26. *Nec paraſitorum in comoedits aſſentatio nobis faceta videretur, niſi eſſent milites glorioſi.* VALES.

Columnarum conſtructiones alta fronte ſuspenſas] columnas ita proceras, ut capitula, quae vocant, quem ad ordinem pertineant, vix poſſit dignoſci. W.

Parietes lapidum circ. coloribus nitidos.] Antiqui ſectis marmorum cruſtis varii coloris parietes ornabant, ut ex Plinii lib. 35. et utroque Seneca notum eſt. Quo ſpectant haec Dionis Chryſoſtomi in Euboica pag. 122. (Reisk. I. p. 262.) καὶ ποικιλτικὴ πάσῃ σχεδὸν οὐκ ἐν ἐσθῆτι μόνον, ἀλλὰ καὶ χρωτὸς καὶ τοίχων. ἔστι δὲ ἐν οἰκιῶν ὀροφαῖς καὶ τοίχοις καὶ ἐδάφεσι· τὰ μὲν χρώμασι, τὰ δὲ λίθοις, τὰ δὲ χρυσῷ, τὰ δὲ ἐλέφαντι ποικιλλόντων, τὰ δὲ αὐτῶν τοίχων γλυφαῖς. *Et pigmentaria non in veſte ſolum, ſed cutis etiam et capilli. Ad haec in cameris aedium, et parietibus ac pavimento, quae partim picturis, partim marmore, partim auro et ebore varientur, partim anaglyphis.* Eodem ſenſu ποικίλλειν dixit Themiſtius in Orat. 6. ſub finem. Poſtquam enim

Urbem novis aedificiis ornari dixit, et parietes ac pavimenta marmorum vario genere decorari, ſubdit: *μεστὴ δὲ ἡ πόλις τεκτόνων καὶ οἰκοδόμων καὶ ποικιλλόντων. Iam ipſa civitas plena fabris eſt, et architectis, et teſſellariis.* Quamquam verbum illud Graecum vix unico Latino exprimi poteſt. Comprehendit enim teſſellarios, muſivarios, et Phrygiones. In Gloſſis tamen *ποικιλτὴς*, *variator*, et *ποικίλλω*, *vario*, vertitur. *Sic apud Prudentium de templo Eulaliae Mart. *Saxaque caeſa ſolum variant.** Et apud Gregorium Tur. in lib. 5. *Eccleſiam fabricavit, quam ſulcivit columnis, variavit marmore, muſivo depinxit.* Et Agathias in lib. 5. *μάρμαρον δέ τι τοῦ πλησιαίτατα τῆς κλίνης προσπεπηγότων τῇ οἰκοδομίᾳ, ὁποῖα πολλὰ ἐς ἐπίδειξιν κατακολλῶσι τοῖς τοίχοις οἱ πρὸς ταῦτα δὴ τὰ περιττὰ ποικίλματα διακεχηνότες. Marmor quoddam iuxta torum parieti affixum: qualia multa oſtentationis cauſa parietibus agglutinari ſolent ab iis, qui eiusmodi varietatibus delectantur.* VALES.

Circumſpectis] *περιβλέπτοις*, fulgentibus. W.

13. *Ut appoſiti piſces ponderentur*] Cf. trilibrem mullum Horatii Serm. II, 2, 33. Senecam Ep. 95. Iuvenalem Sat. 4. W.

Volucres ponderentur et glires] Inter convivales delicias gliriorum uſus adeo celebris, ut eos cenſoriae leges, princepsque M. Scaurus in Conſulatu non alio modo cenis adimere neceſſum habuerit, quam conchylia, aut ex alio orbe convectas aves. Plinius lib. 8. cap. 57. lib. 36. cap. 1. *Naevius apud Nonium: *Praeciſum, omaſum, pernam, callum, glires, glandia.* Atque inde Martial. lib. 3. Epigrammate 58.

Nec venit inanis ruſticus ſalutator:
Fert ille ceris cana cum ſuis mella,
Metamque lactis Sarſinate de ſilva
Somniculoſos ille porrigit glires.

Vid. Caſaub. ad Sueton.* Petronii Satyricon, et Apicium lib. 8. cap. 9. LINDENBR.

Glires] Muribus ſimile animal, quod maximam anni partem dormire dicunt, unde ſomniculoſus Martiali 3, 58. (Siebenſchläfer?) Gregatim ſaginabantur in vivariis (gliriariis). Varro de re ruſt. 3, 2 et 15. Apicius 8, 9. W.

Saepius delicata.] Non dubito, quin hanc ſcripturam Gelenius ex coniectura nobis invexerit. Certe in codice Regio, [et Colb.] *ac Toloſ.* legitur, *ſaepius licata.* Accurſius autem cum eamdem ſcripturam in codice reperiſſet, ita emendavit: *Quorum magnitudo ſaepius vulgata, non ſine taedio praeſ. ut antehac inuſitata laudatur adſidue.* [Legendum eſt, *ſaepius replicata*: id eſt repetita in convivio.] VALES. At hoc ipſum eſt in *τοῖς laudatur aſſidue.* Tum illae literae *rep* ubi ſodes reſident? Itaque et patrem video adnotaſſe *ſaepius librata.* Verum ex ſimilitudine duarum praecedentis vocis literarum videtur fuiſſe *ſaepius velitata*, dum ſcilicet convivae certant poſſe vel non poſſe maiorem dari, donec tandem adulatio inuſitatam magnitudinem vindicat. GRONOV.

Notarii adſiſtant cum thecis et pugillaribus] qui literis mandent, ſigilloque adiecto fidem publice faciant. *ut deeſſe ſolus Magiſter ludi literarii* profeſſor eloquentiae *videatur.* De luxu

coenarum ap. Romanos vide omnino Varronem ap. Gellium 7, 16. Meiners vom Verfall der Sitten der Römer S. 179. W.

14. *Doctrinas*] ſolidiorem doctrinam. W.

Iuvenalem et Marium Maximum] Iuvenalem etiam pueri norunt. Marius Maximus Hiſtoricus qualis fuerit, Fl. Vopiſcus indicat in Firmo c. 1. *Marius Maximus homo omnium verboſiſſimus, qui et mythiſtoricis ſe voluminibus implicavit.* Vide Scholiaſten Iuvenal. Satyr. 4. Spartianum in Adriano c. 2. extr. et alios Hiſtoriae Augg. Scriptores. LINDENBR. Cf. Tillemont T. III. P. I. p. 373. W.

Iuvenalem] De Iuvenale Satyrarum illo ſcriptore ſub Domitiano florente ſermonem eſſe interpretes putant, alia tamen omnia ſentit Reineſius, qui libri ſui orae adſcripſit haec: „Malim legere „*Martialem*, ut intelligatur *Gargilius Martialis* ſcriptor hiſtoriae „ſ. vitae Caeſarum, uti et Marius Maximus fuit. Certe Iuvenalis „poeta non poteſt intelligi, neque cum Mario Maximo hiſtorico „aliorum temporum comparari. Gargil. Martialis autem et M. „Maximus fuere coaetanei. Verum nomen ſcriptoris fuit Gargi„lius *Iuvencus* Martialis, ut patet e Sidonio Apoll. 9, 14. unde „nominibus duobus in unum coalitis factum eſt unum Iuvenalis.“ Hactenus Reineſius. W.

Marium Maximum] Marius Maximus vitas Caeſarum ſcripſit, ut ex Spartiano et Scholiaſte Iuvenalis notum eſt. Fuit autem Praefectus Urbi, imperante Macrino, ut ſcribit Dio in lib. 78. c. 14. et ſucceſſit Advento Praef. Urbi, ut idem Dio teſtatur. VALES.

Iudicioli] cf. 27, 11. W.

15. *Deſtinatum poenae Socratem*] Socrates iam aetate gravis fidibus canere didicit: μηδὲν λέγων ἄτοπον εἶναι, ἃ τις μὴ οἶδεν, ἐκμανθάνειν. Diogen. in Socrate, Cicero in Catone c. 8. Val. Max. lib. 8. c. 7. LINDENBR.

Deſtinatum poenae Socratem.] Socrates iam aetate provectus apud Connum Metrobii filium citharam pulſare diſcebat. Quare cum rideretur ab adoleſcentibus, illud Solonis dictum eis reſpondit: Melius eſt ſero diſcere quam numquam, κρεῖττον ὀψιμαθῆ εἶναι ἢ ἀμαθῆ, ut refert Suidas in Σωκράτης, et Stobaeus in cap. 117. Quibus conſentit Plato in Euthydemo initio: ubi et Connum ob id γεροντοδιδάσκαλον eſſe dictum commemorat: quo titulo etiam Varro Satyram ſcripſit. Solonis autem ἀπόφθεγμα ſi quis requirat, eſt huiusmodi. Cum ſorte in convivio fratris filius carmen quoddam Sapphus belle ceciniſſet, delectatus eo carmine Solon rogavit adoleſcentem, ut ſe id canticum doceret: et quum quidam eum interrogaret, cur tantopere id cuperet: Ut, inquit, hoc doctior diſcedam e vita, ἵνα μαθὼν αὐτὸ ἀποθάνω: ut ſcribit Aelianus apud Stobaeum in cap. cit. Apparet igitur Solonis et Socratis exempla a Marcellino eſſe inter ſe confuſa. Similis eſt ſententia apud Iulianum in lege 20. D. de fideicomm. libert. *Nam ego*, inquit, *diſcendi cupiditate, quam ſolam vivendi rationem optimam in* 8. *et* 70. *annum aetatis duxi, memor ſum eius ſententiae qui dixiſſe fertur:* κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχω, προσμαθεῖν τι βουλόμην. *Etiamſi alterum in feretro pedem habeam, addiſcere aliquid velim.* VALES.

Ut doceretur id agere] Pro *id* fortaſſe legendum *idem*. Cf. Rittershuſ. ſacr. lectt. p. 26. W.

16. *Severi*] aequi, qui minora a maioribus discernant. W.

Unus dominus.] In codice Regio, *Toloſ.* [et Colb.] et in Auguſtana Editione ſcriptum reperi *iremus dominus* atque ita fere in codice Florentino ſcriptum fuiſſe monet Lindenbrogius. Proinde non abſurde quis coniecerit, ita Marcellinum ſcripſiſſe: *Dominus hactenus exclamet:* [aut potius, *ut damnetur reus, dominus h. excl.*] VALES.

Hactenus exclamat] nihil amplius pronuntiat. W.

Quid faciat manioſus et nequam.] Haec eſt coniectura Gelenii. Non enim dubito, quin in Mſ. eius codice perinde ſcriptum fuerit, ac in noſtris exemplaribus, Regio ſcilicet, et Flor. ac Fauchetii [et Colberti,] quibus ſubſcribit Editio Auguſtana hoc modo: *Quid faciat ma.....moſus et nequam? et ſi quis .....di deinceps auſus fuerit cortu .....tis autem hoc apud eos *eſt nunc: quod,* etc.* Ex quibus hanc fere ſcripturam elicere poſſis: *Quid faciam? malitioſus eſt, et nequam, et ſi quis aliquid eiusmodi deinceps auſus fuerit, corrigetur.* Quae certe quin cum praecedentibus belliſſime conveniant, nemo infitiari poteſt. Arguit enim Marcellinus iniquitatem Nobilium illorum, qui ſervos ob leve domeſticum delictum crudeliter verberari iubebant: eosdem vero, ſi caedem extra domum feciſſent, inſtantibus occiſi propinquis, ut interfectorem noxae dederet dominus, excuſabant his verbis contenti: *Quid vultis faciam? nequam eſt ſervus, etc.* Quae verba leviora ſunt quam pro gravitate delicti. [Poteſt et ex Mſſ. hic locus ita reſtitui: *Quid faciat malus, famoſus, et nequam? et ſi quis,* etc. ut ſit ſenſus: Vos dicitis a ſervo meo N. caedem factam. Quid aliud faciat malus ſervus et nequam? malus niſi male agere non ſolet, non poteſt. Si tamen deinceps aliquis ex meis ſervis tale quid commiſerit, teſtor non impune laturum. Quae ſunt verba Nobilis, pauperum de caede a ſervo ſuo facta querimonias eludentis deridentisque. Solebant autem alicuius delictum exculaturi, qualicumque rationi defenſionive praemittere haec verba: *Quid faciat?* aut *Quidni faceret?* Sic Ovidius Helenam Menelai uxorem quae Paridem ſecuta erat, excuſans ait:

Quid faciat? vir abeſt; et adeſt non ruſticus hoſpes:
Et timet in vacuo ſola cubare toro.
Viderit Atrides: Helenen ego crimine ſolvo.
Uſa eſt humani commoditate viri.

Salvianus in libro IV. de Providentia Dei: *Si peieret Franeus, quidni faceret? qui periurium ipſum ſermonis genus putat eſſe, non criminis.*] VALES.

17. *Peregrinos iure interfic. quibuslibet.*] Hic locus prout a Gelenio eſt editus, ſenſu omni caret: et melius meo iudicio fecit Accurſius, qui locum, prout in Mſ. exemplari corruptum viderat, excudendum dedit. Cum Editione Auguſtana conſentit Regius codex [et Colb.]. Sic enim habet *.....tis autem hoc apud eos eſt nunc ....m quod expedit peregrino frure interficere cuiuslibet quamquam rogatus, etc.* Unde non abſurde, ut arbitror, ſic ſcribendum eſſe conieci: *Civilitatis autem hoc apud eos eſt nunc ..... quod expedit peregrino fratrem interficere cuiuslibet,*

quam rogatus ad convivium excuſare. Ubi *rogatus* phraſi graecanica dicitur pro *rogato.* [vel ſcribe, *quam quum rogatur, etc.*] Vocem autem illam *Civilitatis* ex coniectura Gelenii profectam retinui, non quod eam valde probem, ſed quia nulla potior ſuccurrebat: *εἰρωνικῶς* porro accipienda eſt. VALES.

Expedit magis licet, venia facilius impetratur *peregrino fratrem* invitantis *interficere*, *quam rogatus* (Accuſ. plur.) *ad convivium excuſare* recuſare, *παραιτεῖσθαι.* W.

Defectum enim patrimonii.] Quantopere excandeſcere ſoliti ſint beati illi, ſi quis ad coenam vocatus non adfuiſſet, docet Libanius in Declam. 6. (Reisk. IV. p. 155.) ubi paraſitus ſe deferens ait: *οἶδα πηλίκαι τοῖς καλοῦσιν ὀργαὶ προσιζάνουσιν, ἐπειδὰν τῶν κεκλημένων τις ἐκλίπῃ τὴν σύνοδον. οἶδα πηλίκα βρενθύεσθαι σύνηθες αὐτοῖς, κἂν ἀνάγκην, κἂν συμφορὰν ὁ κεκλημένοι προβάλωσι. Novi quantopere iraſci ſoleant vocatores, cum quis invitatus non adfuit. Novi quanto aeſtu ſuccenſere conſueverint, tametſi neceſſitatem aut caſum aliquem allegent vocati.* *Porro ex MSS. codicum veſtigiis hunc locum ita corrigendum eſſe ſuſpicor: *Defectum enim patrimonii ſibi portendi Senator exiſtimat, etc.* VALES.

Defectum patrimonii oppido perpeti] opum ſuarum haud levem iacturam facere opinatur. *Libratis ſententiis* (conſiliis 18, 2.) poſt longam deliberationem. W.

18. *Alienis laboribus venaturi.*] Servorum enim opera ad hoc utebantur, qui ſaltus luſtrarent, feras cubilibus excuterent, ac deinde conficerent: adeo ut domini ipſi tantum ſpectatores eſſent. Hinc venari et agros colere inter ſervilia officia ponit Salluſtius in coniuratione Catilinae c. 4. quem immerito reprehendit Symmachus in lib. 5. Epiſt. 66. et P. Victorius in lib. 6. Variarum Lect. Conſtat enim Romanos tum in agris colendis, tum in venando uſos ſervorum miniſterio: unde venatores cum piſcatoribus paſſim in Hiſtoria Auguſta inter ſervilia officia numerantur. Contra has delicias Plinius in Prooemio lib. 29. *Alienis*, ait, *pedibus ambulamus; alienis oculis agnoſcimus; aliena memoria ſalutamus; aliena vivimus opera; perieruntque rerum naturae pretia, et vitae argumenta: nec aliud pro noſtro habemus quam delicias.* VALES.

Lembis (Gondeln) *pictis*, coloratis. W.

Puteolos vel Caietam.] In codice Regio [et Colbertino,] et in Editione Auguſtana legitur, *lembis invecti pictis Puteolos velle certamen, etc.* An fortaſſe intelligitur certamen quinquennale, quod Puteolis inſtituit Antoninus Pius: de quo Spartianus in vita Pii, et Inſcriptiones antiquae. Sed haec coniectura non placet. Multo minus emendatio Gelenii. Quippe ab urbe Roma ad Caietae portum omnibus nequaquam Avernus lacus eſt navigandus, utpote qui trans Caietam ſit, ut Strabo et Plinius ſatis oſtendunt. VALES. In promptu ſatis eſt auctorem ſcripſiſſe *Puteolos vel Herclanium*, quomodo nunc quoque videtur appellaviſſe Ammianus ex aetatis ſuae more, quod priores *Herculanium.* ERON.

Vaporato tempore] aetatis. W.

Inter aurata flabella.] Muſcaria pavonina laudat Martialis lib. XIV. Epigr. 67.

Lambere quae turpes prohibet tua prandia muſcas,
Alitis eximiae cauda ſuperba fuit.

Cl. Claudianus in Eutrop. lib. 1. v. 109. 110.

Et cum ſe rapido feſſam proiecerat aeſtu,
Patricius roſeis pavonum ventilat alis. LINDENBR.

Adde Terent. Eunuch. 3, 5, 47. W.

Lacinîis ſericis] cf. XIV, 6. W.

Per foramen umbraculi penſilis.] Umbracula ſunt, quae ad arcendos Solis radios nobilibus feminis praetendi ſolebant. De quibus Ovidius in 2. Faſtorum, ubi de Iole v. 311.

Aurea pellebant tepidos umbracula Soles,
Quae tamen Herculeae ſuſtinuere manus.

et in lib. 2. Artis amandi v. 209.

Ipſe tene diſtincta ſuis umbracula virgis.

Sic etiam Claudianus appellat in lib. 2. in Eutropium. Graeci σκιάδια vocant, ſeu σκιάδεια, ut Ariſtophanea in Avibus, Dionyſius Hal. in lib. 7. pag. 424. Gloſſae, σκιάδιον, *umbraculum*. Galli parafolium vocamus. Adde Martialis Epigramma in lib. 14. cui titulus eſt *Umbella*. VALES.

Apud Cimmerios] in extremo ſeptentrione. W.

19. *A Silvani lavacro, vel Mamaeae aquis.*] De Silvani lavacro nihil usquam legere memini. Fuit quidem Romae fons Silvani cum aede Herculis et Silvani in regione XIII. Urbis, quem deſcribere videtur Propertius in Elegia 4. libri 4. Sed Silvani lavacrum, de quo hic loquitur Marcellinus, erat in Campania; ſi quidem haec cum praecedentibus cohaerent. Aquae certe Mamaeae erant in Baiano, ut indicat Lampridius in vita Alexandri Severi c. 26. *In matrem Mamaeam*, inquit, *unice pius fuit, ita ut Romae in Palatio faceret diaetas nominis Mamaeae: et in Baiano Palatium cum ſtagno quod Mamaeae nomine hodieque cenſetur.* VALES. Reineſius intelligit de *thermis Alexandrinis*, quae in ipſa urbe Roma erant teſte eodem Lampridio c. 25. W.

Selitis preſſoriis.] Scribe omnino *ſolutis preſſoriis*. Antiqui enim veſtes accurate complicatas ponderibus impoſitis ſplendere cogebant; ut docet Seneca de tranquillitate animi. Itaque cum veſtea ſumere vellent, eiusmodi praela ſeu preſſoria ſolvi oportebat. Sic Claudianus in Epithalamio Palladii et Celerinae v. 102.

— — — *praelisque ſolutae*
Mira Dionaeae ſumit velamina telae. VALESIUS.

Quidquid ſit, certe ſatis impudenter haec vir alioqui maximus: quum utique haec ipſa diu publicata ante Valeſianam editionem videre poſſis et in Lipſii notis ad caput primum libri ex Seneca citati, et in Adverſariis Caſp. Barthii lib. XXXII. cap. 7. GRONOV.

Preſſoriis veſtes luce nitentes] Gloſſ. *Preſſorium*, πιεστήριον. Sic in Notis Tironis, *Preſſorium*, *Suppreſſorium*. *Seneca de Tranquillitate vitae, initio: *Non ex arcula prolata veſtis, non ponderibus aut tormentis ſplendere cogentibus preſſa.** LINDENBR.

Preſſoriis] prelis. Reineſ. var. lect. p. 198. W.

Luce nitentes arbitra.] In Editione Auguſt. legitur *arbitria:* in Regio autem codice *arbitua:* [in Colb. *arbitrua:*] ut fortaſſe

ita ſcripſerit Marcellinus: *Veſtes luce nitentes ambigua.* Sic in lib. 16. dixit, *non e pluma et ſtragulis ſericis ambiguo fulgore nitentibus.* VALES.

Luce arbitra] Si lectio ſana, nihil aliud eſſe poteſt, quam ut ad lucem (ſolem) explorata tenuiſſima videretur. Similiter Lampridius in Commodo c. 5. dixit *forma disceptatrice.* — *Quae* veſtes *una portantur*, tantam ſemper veſtium multitudinem rus abeuntes vel in balnea ſecum portant, ut cet. W.

Ad iuvandos homines undecim.] Magis placet Editionis Auguſtanae ſcriptura: *Ad induendos hom. undecim.* In Regio exemplari ſcriptum inveni *alluendos*, peſſime: in Fauchetiano *abluendos.* [In Colb. *ſufficient exalluendos.*] VALES.

Receptis annulis] quos inter lavandum poſuerant. W.

Digitis ut metatis abit.] In Regio codice *et in Tol.* [ac Colb.] ſcriptum eſt, *digitis et metatis. Ne id enimvero, etc.* Atque ita in Editione Auguſtana, niſi quod in ea legitur, *digitis emetatis.* Et quamquam adeo corruptum locum ſatius eſſet deponere; tamen ut ſtudioſo lectori ſatisfaciam, coniecturam meam hic proponam. Sic ergo videtur commodius ſcribi poſſe: *Digitis ut mactatis* [magis auctis? W.] *redit.* Arguit enim luxum Senatorum illorum, qui digitos anulis onerabant, etiam medios articulos transeuntibus. De quibus Plinius in lib. 33. initio, Quintilianus in XI. cap. ult. Martialis in lib. XI.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit anulos:
Nec dum lavatur, etc.

Ubi obiter notandus eſt ille mos anulos ponendi dum lavatum itur; cuius moris hic meminit Ammianus, et Terentius in Heauton. actu 4. ſc. 1. v. 42. Hunc virorum luxum graviter et acerbe perſtringit Chryſoſtomus in Homilia 22. in Geneſim: ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν ὅσοι βλακώδεις καὶ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν εὐτέλειαν ἑαυτοὺς κατάγουσι, δακτυλίους περιτιθέμενοι, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ ὄγκῳ τῶν λίθων καλλωπιζόμενοι, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι ἐχρῆν. VALES. Equidem illi mactati digiti ſunt admodum ridiculi. Et quales intelligit? Utrum ut dii dicuntur mactati ſacrificiis et hoſtiis, an alio quo modo, quem, non percipio. Sed neque pater his potuit acquieſcere, cui in mentem veniebat *digitis humectatis redit*, ut ille *Ventilat aeſtivum digitis ſudantibus aurum.* Sed nos aliud cenſemus, de quo alibi. ORON. Nec Valeſii coniectura, nec Gronovii ſatis placet. Melius Erneſti, ante eum tamen Hemſterhuſ. ad Luciani Nigrinum T. I. Bip. p. 257. *digitis oneratis.* Ego vero nihil mutandum cenſuerim. Metari dicuntur vel arbores, quae per ſpatia disponuntur et quincuncem, vel tentoria in caſtris. Quidni ergo Ammianus, translationum omnino quaeſitarum amans, de accuratione, qua annulos ſuo quemque ordine digererent belluli, cogitaſſe dicendus ſit? W. Ernſtius var. obſerv. p. 31. verba *digitis ut metatis abit* delenda eſſe putat. Gloſſator, inquit, ea adſcripſit digitis certe humectatis. ERF.

20. *E militia Principis* comitatu, aula. Sic et caſtra 18, 5. *Provectibus* fort. *provinciis* l. *procinctibus* i. e. expeditione bellica, quo ſignificatu ſaepe ap. noſtrum occurrit. Omnino autem totus locus mire depravatus, cui ſanando neque Aeſculapius ſuffecerit. Nonniſi per transennam, quod aiunt, ſenſus aliquis apparet. Do-

mum rediens congregat familiam, clientes cet. mira narraturus de rebus in aula bellove a se gestis: (In *trio — lenu* fortasse latet *consistorio* principis *pleno.*) omnes ab ore eius pendent taciturni, quamquam *aliena*, quae nemo velit audire, referat, utilia vero *fallat*, reticeat. Nugae! W.

Et .....pleraque fallendo.] In Mſ. Flor. et Regio legitur: *Et utile pleraque fallendo:* quibus consentit Editio Augustana. [In Colbert. *Et urile pl. fall.*] Ex quibus libris integram hanc periodum restituimus; quam Gelenius ob mendorum ac lacunarum frequentiam expunxerat: sed et coniecturae nostrae aliquid indulsimus. VALES.

21. *Licet rari*] Cur hoc? nempe plurimos ne pudet quidem turpiori nomine *aleatorum* appellari, malunt tamen *tesserariorum* nomen: quippe alea fortunae magis, fraudisve, in tesseris artis aliquid erat, quamquam neque in hoc ludo fraudes abessent. W.

Aleariae solae.] Quae tamen improprie amicitiae dicuntur, quippe quae non ex virtute profectae sint, sed ex voluptate quadam in colludendo. Itaque sublato ludo, huiusmodi amicitiae exstingui solent, ut recte notat Aristoteles in lib. 8. Mor. Nicom. et Plutarchus *περὶ πολυφιλίας*, et Cicero in Laelio. VALES.

Ut Quintilios esse exist. fratres.] Huius loci emendatio sane eximia debetur codici Regio et Augustanae Editioni, de qua nemo, ut spero, dubitabit. Nota enim est Quintiliorum fratrum concordia, qui cum in omni vita cum publice tum privatim numquam a se mutuo disiuncti fuissent, multosque adeo Magistratus et Consulatum gessissent simul, tandem a Commodo simul interfecti sunt, ut refert Dio in lib. 72. c. 5. Simili antea sub Nerone concordia insignes fuerant Scribonii fratres, plane gemini, ut ita dixerim, Quintiliorum: de quibus Tacitus in 4. Hist. c. 41. et Dio in Nerone LXIII, 16. 17. VALES.

Ut Catonem Porcium ob repulsam Praeturae.] M. Porcius Cato Praeturam gessit: eamdem cum Uticensis Cato ambivisset, repulsam passus est. Livius et Plutarchus in Pompeio. LINDENBR.

Repulsam nec suspectam nec speratam] quam non timuisset, ne suspicatus quidem esset. — *Proconsularis*, qui provinciam administraverat. Cf. Salmas. ad Scriptr. Hist. Aug. T. II. p. 528. W.

22. *Subsident aliqui curiosos homines, etc.*] Hanc heredipetarum pernicioſam avaritiam tangunt Imp. Leo et Maiorianus Novel. VIII. *Inter cetera captatorum etiam aviditas comprimenda est, qui nonnunquam ignotorum paene lectulis adsidentes, animos ipsa corporum aegritudine fatigatos, et sincera iam iudicia non habentes, simulata affectione depravant, ut plerique consanguinitatis et necessitudinum suarum frequenter obliti, extraneos scribere videantur heredes, cum insidiosa munuscula diriguntur, cum subornantur medici, qui prava persuadeant, et neglecto medendi studio fiant alienarum cupiditatum ministri.* Talis fuit captator Regulus, de quo Plinius ad Calvisium Epistolar. II, 20. LINDENBR.

Subsident aliqui curiosos homines.] Amplector eam scripturam, quam in Fauchetii codice exstare monuit Gruterus, *copiosos homines*, id est divites. Eodem errore in fine libri 27. scriptum erat *concitus maioribus curis*, cum scribendum esset, *concitis ma-*

toribus copiis, ut recte in codice *Tolos.* et Regio exaratum est. VALES.

Subsident] in insidiis quasi collocati, (iungitur recte Accusativo et alibi ab Ammiano. v. Gronov. Obss. p. 107.) aucupantur. — *In hoc titulo* genere (uti 14, 9. in hoc causarum titulo et saepius) — *Voluntates* ultimas nempe, testamenta, supra cap. 1. statim post *suprema iudicia* — *arbitrium supremum* 22, 16. W.

Eos technis.] In Mss. Flor. et Regio [et Colbert.] *ac Tolos.* legitur, *potest regiis:* neque aliter in Editione August. Quare opinor ita a Marcellino perscriptum fuisse, *allicientes eos praestigiis miris.* VALES.

Ut id impleri sorte fatorum opperiente.] Hanc elegantem scripturam ex his inquinatissimis vestigiis scriptorum codicum deprehendimus: *Ut id impleris orae fatorem operiente.* Sequentia vero quia nimis corrupta erant, praetermisimus. Sic autem habent: *Nec puteos, nec facili potest aegritudo testam..... comitatum est his quis tuam ..... cum dignitate licet..... vice tumida gradiens, etc.* [in Colbert. *vicet humida gradies, etc.*] Haec postrema tamen unius vocis adiectione sic videntur esse supplenda, *cum dignitate licet mediocri, cervice tumida gradiens, etc.* VALESIUS. Pater adnotavit *ut adimpleri.* At quae illa sors fatorum opperiens? Si opperitur, certe non ilico perit. Sed emendandum erat *obruente.* Verum quae illa licentia praetermittendi, quod non intelligas? Quod illud editionis exemplum, ut ex scriptore veteri expellas versus aliquos, si non liquide eorum literas omnes in Mstis adsequaris? Itaque licet Valesii utantur suo iudicio, et reiiciant inter notas; ego, prout in editione Augustana habentur, reposui haec ipsa fragmenta, quae declarabit suus dies. GRON. Emergit aliquis sensus, si ita intelligas: *ilico pereunt* subita morte abripiuntur testatores, *ut id* testamentum, quod ex sequentibus huc referendum suspicor, *impleatur* sorte fatorum NON opperiente (heredipeta). — Quid *puteis* faciam verbisque *nec facili* (latet fortasse Infinitivus aliquis formae passivae) *potest aegritudo*, non habeo. — Quae porro adiecta huic periodo invenies: *comitatu est his quisquam*, ea hoc loco aliena, ad sequentem periodum videntur pertinere. Nostrae periodo statim adiungere malim, quae paullo inferius de testamentis traduntur, ne bis, diversis tamen locis, de eadem re egisse videatur Ammianus. Omnino enim totius capitis, si quid ego video, membra turpiter luxata sunt, librariusque aliquis antiquus vel aliud agens, vel bene potus, mire confudit omnia, summisque miscuit ima, ut non ordinis amantem historicum, sed Sibyllae folia legere putes; quam oscitantiam ubi sobrius postea animadvertit, quae antea exscribere oblitus erat, alieno deinde loco ponere, quam plane omittere maluit. Interea textus Valesiani tenorem sequar, paullo inferius in ordinem, quem Ammianus ipse videtur servasse, omnia redacturus.

Igitur verba *comitatu est his quisquam* cet. expleta lacuna sic scribi possint: REVERSUS *e comitatu EX his quisquam alius cum dignitate licet mediocri*, etsi parvulo in aula munere functus. *Obliquato adspectu* contemtim. Hos homines si iungas antea memoratis ex aula redeuntibus, omnia recte et suo ordine procedent. W.

24. *Nec in publico... nec lavari arbitr. se caut. posse, anteq. ephemeride scrup. scisitata.*] Insignis haec veterum super-

ſtitio fuit, de qua Auguſtinus Hippon. in Expoſit. Epiſt. ad Galat. cap. 4. *Vulgatiſſimus eſt error gentilium iſte, ut vel in agendis rebus, vel in exſpectandis eventibus vitae ac negotiorum ſuorum, ab Aſtrologis et Chaldaeis notatos dies, et menſes, et annos, et tempora obſervent.* Idem paullo poſt: *Plena ſunt conventicula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt. Iam vero ne aliquid inchoetur aut aedificiorum aut huiusmodi quorumlibet operum diebus quos Aegyptiacos vocant, ſaepe etiam nos monere non dubitat.* Recte dicit Aegyptiacos hoſce dies vocari, ab Aegyptiis puta, qui obſervationis huius auctores. Unde Marinus in Vita Procli: τὰς παϱ' Αἰγυπτίοις ἀποφϱάδας ἐφύλαττε μᾶλλον, ἢ αὐτοὶ ἐκεῖνοι. Et in veteri Mſ. membrana, quae penes me eſt, in qua hi dies ordine notantur, ſic ſcriptum eſt, INCIPIUNT DIES AEGYPTIACI, IN QUIBUS NULLA OPERA INCIPERE DEBES. *Vid. Calendar. vetus, a nobili viro Georgio Herwartio nuper publicatum, in quo illi ipſi dies paſſim adnotantur.* De his exſtat locus Iuvenalis Satyr. 6. v. 573.

Illius occurſus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pinguia ſuccina, tritas
Cernis ephemeridas: quae nullum conſulit, et iam
Conſulitur: quae caſtra viro patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi colliria poſcit.
Aegra licet taceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.

Auſim dicere Ammianum ad hunc Iuvenalis locum reſpexiſſe. Ipſiſſimum enim eſt, — *nulla videtur aptior hora cibo*, quod Ammian. dicit, *nec prandent.* Et, *ad primum lapidem vectari cum placet*, reſpondet illi, *nec in publico prodeunt.* Deinde, — *tritas cernis ephemeridas*, et *hora ſumitur ex libro*, Ammian. — *ephemeride ſcrupuloſe ſciſcitata*: Auguſtinus: *Ex ephemeride vitam naufragam gubernantes.* LINDENBR.

In publico prodeunt] in publicum? — *Ephemeride* Tabulas aſtrologicas, Kalendarium nos dicimus. Cf. Erneſti Clav. Cicer. in vocc. *ſcrupuloſe ſciſcitata* unde conſtellationem, quam vocant, diei cuiusque vel horae diſcant. W.

25. *Cautione*] „i. e. chirographo ſ. apocha. Dicuntur etiam *cautiones apocharum.* vid. Gothofredi Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ. in h. v.“ Erneſt. W.

Debitorem voluntarium includ. ut proprium.] Debitor voluntarius eſt is, qui metu calumniae pecuniam accuſatori ſe daturum promiſit: cui opponitur proprius, id eſt verus debitor, qui reapſe debet. *Sic apud Senecam in libro v. de Benef. c. 19. *Dico me tibi obligatum pro filio: non quia ſum, ſed quia volo me offerre tibi debitorem voluntarium.* Contra has divitum calumnias Gregorius Nazianzenus in Carmine adverſus divites pag. 238.* VALES.

Nec ante eius profectionem abſolvit.] An potius ſcribendum eſt *profeſſionem?* Ut ſit hic ſenſus, debitorem illum voluntarium, qui ex creditore debitor factus eſt, non prius a Senatore, qui ei

accuſatorem ſubmiſerat, dimitti, quam data apocha profeſſus ſit nil ſibi ab Senatore deberi. VALES.

26. *Eandem incudem diu* (interdiu) *noctuque tundendo* nihil aliud cogitat, machinatur. Eandem proverbialem locutionem habet Cicero de Orat. 2, 39. W.

Maritum teſtari compellit, hocque idem, etc.] Id Romae tunc uſitatum fuiſſe, docet Hieronymus in Epiſtola ad Furiam de viduitate ſervanda, his verbis: *Scribuntur tibi nunc ſponſales tabulae, ut poſt paullulum teſtamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmitas, et quod te morituram facere volet, ipſe victurus faciet.* *Et Zeno Veronenſis, eorumdem temporum Scriptor, in Sermone 2. de avaritia: *Inde eſt*, inquit, *quod conſuges nuptiali ſanctiſſimo repugnantes iugo, pro ſe quisque nitentes amore videlicet nimio, hereditatem captant alter alterius.** De his captatorum artibus Lucianus loquitur in Dialogis mortuorum, apud quem Cnemon Damippo dicit (T. II. Bipont. p. 150.) ἔδοξέ δέ μοι καὶ σοφὸν τοῦτ' εἶναι, θέσθαι διαθήκας ἐς τὸ φανερὸν, ἐν αἷς ἐκείνῳ καταλίλοιπα τὰ ἐμὰ πάντα, ὡς κἀκεῖνος ζηλώσειε καὶ τὰ αὐτὰ πράξειε. *Ac viſum eſt mihi hoc in primis callidum, teſtamentum ei oſtendere, in quo omnium bonorum meorum illum heredem inſtitueram, ut ille idem quoque faceret.* Denique Quintilianus in declam. 325. *Multi ſunt*, inquit, *qui teſtamenta ſic ſcribant, tamquam illud ad vitam eorum pertineat. Sic quidam heredes ſcribunt eos quos captant, tamquam intellecturos, tamquam ſecreto ſcriptos.* VALES.

Periti iuris altrins. adſciſcuntur.] Qui ſcilicet legem ac formam teſtamenti ſcribendi ſuggererent. Ad hoc enim maxime Iurisperiti adhibebantur, ut Suetonius in Nerone, et Arrianus in lib. 2. cap. 13. Diſſertationum Epicteti teſtantur. VALES. *Periti iuris* notarii. W.

Repugnantia tractaturi.] Tractare proprie Iurisperiti dicuntur, cum de articulis et quaeſtionibus Iuris diſputant. Sic in lege 1. D. de calumniatoribus, et in lege 13. D. de iure patronatus. Vetus Scholiaſtes Iuvenalis ad illa in Satyra 1. v. 128.

— *Iurisque peritus Apollo:*

Intra Apollinis, ait, *templum Iurisperiti ſedebant, et tractabant.* Unde lucem accipit lex 1. D. de extraordinariis cognitionibus: *Advocatos accipere debemus, qui cauſis agendis quoquo ſtudio operantur: non tamen qui pro tractatu, non adſuturi cauſis, accipere quid ſolent, advocatorum numero cenſendi.* *Sic Auguſtinus in Sermone 50. de Tempore.* VALES.

Repugnantia tractaturi] ut v. c. uxor alios omnes potius heredes ſcribere iubeat, quam maritum, et vice verſa. W.

Subſeruntur genitalium extorum interpretes.] Simile eſt, quod narrat Lucianus in Dialogis mortuorum, cum Moerichus et Ariſteas viri ditiſſimi ſe mutuo captarent, ac ſe viciſſim heredes inſtituiſſent palam ſcriptis teſtamentis: vates et aſtrologos et ſomniorum interpretes et Chaldaeos, Apollinem quoque Pythium ab utroque conſultum, modo huic, modo illi obventuram hereditatem praedixiſſe. VALES.

Iisdemque ſubſeruntur poſt hos arceſſuntur *genitalium extorum interpretes.* — Ita ſi Ammianus vere ſcripſit, de quo du-

bitem, nihil aliud voluit, quam ut inſpecto cuiusque horoſcopo ex inteſtinis fauſta quaeque praenuntient. W.

Feminas invitantes.] Sic Gelenius emendaverat. Sed cum in Mſſ. omnibus et in Editione Auguſtana legi comperiſſem, *fama adventantes:* non dubitavi quin Marcellinus ita ſcriptum reliquiſſet, *inde ad exſequias virorum iamiam adventantes neceſſaria parari oportere innuentes.* VALES.

Ut Tullius ait.] Locus eſt in libro de Amicitia c. 21. VALES.

27. *Soccos*] demiſſos illos civilesque. W.

Et miciones.] In Regio codice [et Colbert.] *ac Toloſ.* et Editione Auguſt. ſcriptum eſt *Micaunas.* Quare non dubitavi *Miconas* hic reſtituere. Sunt enim ſervorum comicorum nomina plerumque diſſyllaba: ut λάχης. σίμων. μάνης. et ſimilia. Dio in Orat. 74. οὐ κατὰ λάχητα, οὐδὲ κατὰ σίμωνα. VALES.

Heraclidas illos Creſphontem et Temenum.] Apollodorus Biblioth. lib. II. c. 8. Hyginus fabb. 124. 184. LINDENBR. Illi Meſſene, huic Argos paruerunt. W.

Hactenus de Senatu] Iam vero, ut fidem liberem antea datam, experiar, an luxata contextus membra poſſim reſtituere. Poſt verba igitur paragraphi 20. *utile pleraque fallendo* ponas ſectionem 22. *comitatu eſt his quisquam. Alius* cet. — Tum vero *aleatores* ſequantur §. 21. quos excipiant §. 22. *heredipetae: Subſident aliqui copioſos* cet. his vero ſtatim adde §. 26. *Parte alia uxor* — Procedant deinceps §. 24. *Deorum contemtores* — agmen denique claudant *mutuo ſumentes*, ita tamen, ut §. 27. cuius initium: *cumque mutuum quid petunt*, priori loco colloces, alterum §. 25. *Alius ſi creditorem* cet. ſecundo ponas loco. W.

28. *Ad plebem veniamus*] de cuius moribus vide omnino Meierotto. W.

Nitent nominibus cultis.] Regius codex, *et Toloſ.* [ac Colbert.] vocem interſerit minime ſuperfluam, ni fallor, *in qua nitent ut nominibus cultis, etc.* Neque enim quae infra recenſet nomina, culta ſunt aut praeclara, ſed prorſus ridicula atque ſcurrilia. [Sed plebeii haec nomina culta eſſe ſibi perſuadebant, et his ſe honorari ac enitere tamquam magnificis vocabulis exiſtimabant.] VALES.

Cimeſſores cet.] quae nomina fere omnia e re ruſtica deſumta videntur. W.

**Lucanicus.*] In teſtamento Grunnii Porcelli inter ſignatores primus nominatur *Lucanicus* et ultimus Cymatius: quorum nominum origo ſatis aperta eſt. *Lucanicus* enim a pernis Lucanicis dicitur; et Cymatius a cymis brallicarum, quae olim in deliciis fuere:* [unde et Cimeſſores dicti apud Marcellinum in hoc loco, pro Cymeſtores a cumarum eſu.] VALES. Cf. Caſaub. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I, p. 715. W.

29. *Omne quod vivunt*] totam vitam. *Luſtris* caneis, tabernis, lupanaribus. W.

Et concio et ſpes omnis.] Mſ. *Et contio, et copitorum, et ſpes omn.* Forſan ſcripſit Ammian. *et concio et Capitolium et ſpes.* LINDENBR.

Et ſpes omnes.] In Regio, Florent. [Colbert.] *ac Toloſ.* codicibus legitur, *et copitorum ſpes omnes.* In Auguſtana autem

Editione, *et compitorium ſpes omnes:* ſed haec vox ex ſequenti linea videtur huc perperam irrepſiſſe. Nec aſſentiri poſſum Cl. Salmalio, qui in Notis ad Vopiſcum, in Aureliano c. 48. (Scr. H. A. T. II. p. 579. W.) ſic emendavit, *et copia eorum et ſpes omnis Circus eſt Maximus,* et annonam ſeu panem gradilem his verbis intelligi ait, qui ex gradibus Circi populo erogabatur. Et enim Marcellinus noſter nihil hic de annona, ſed tantum de Circenſibus ludis loquitur. Deinde annonam ex Circi gradibus erogatam fuiſſe numquam crediderim. Erant enim in ſingulis Urbis regionibus certi gradus, ex quibus populo erogabatur annona, ut ſatis innuit Prudentius contra Symmachum II, 948.

Quae regio gradibus vacuis ieiunia dira
Suſtinet? aut quae Ianiculo mola nota quieſcit?

Itaque in deſcriptione urbis Conſtantinop. hi Gradus in ſingulis regionibus recenſentur cum Piſtrinis. Quod ſi coniecturis hic indulgere licet, poſſit et alicui videri ſic legendum eſſe, *et cupidorum ſpes omnes Circus eſt Maximus:* [vel potius, *et cupitorum ſpes omnis Circus eſt Maximus.*] VALESIUS. Similia quaedam diſputat Iac. Gothofredus ad Cod. Theod. lib. XIV. tit. 17. de annonia civicis et pane gradili. GRON.

Cupitorum ſpes omnis] ſumma votorum. Supra ad XIV, 6, 14. Valeſius citat *et cubitorium, et ſpes omnis.* W.

* *Circulos multos collectos*] συνέδρια Graece vocat Iohannes Chryſoſtomus Homilia 10. in Iohannis Evangelium pag. 71.* VALES.

30. *Per Ianos et fora.*] Iani ſtatuae tres ſaltem Romae fuerunt, donec Domitianus plures paſſim exſtruxit, Livius lib. XLI, c. 27. Suetonius in Domitiano cap. 13. *Ianos arcusque cum quadrigis et inſignibus triumphorum per regiones Urbis tantos ac tot exſtruxit, ut cuidam Graece inſcriptum ſit arcui,* APKEI. Ad hos Ianos mercatores convenire ſolebant, et negotia ſua pertractare; adeo ut quotidie populi ibi frequentia magna, ad quam ſeveri ſcilicet hi et priſcae virtutis viri de Reipublicae ruina proquiritabant. LINDENBR.

Per Ianos et fora clamitant.] In MSS. Flor. et Regio, [ac Colbert.] *et Toloſ.* legitur, *per Ianos et rogant vel amittunt:* quibus Auguſtana ſubſcribit Editio. Unde quis coniicere poſſit, ſic fere a Marcellino ſcriptum fuiſſe, **potiores auctoritate longaeva, per canos et rugas clamitant ſaepe.* Alludit enim, ut opinor, ad locum Senecae de brevitate vitae cap. 219. *Non eſt itaque, quod quemquam propter canos aut rugas putes diu vixiſſe.** VALES.

Quem quisque vindicat cui quisque aurigae favet, eum primum fore clamitant, qui *carceribus exſiliat et funalibus equis circumflectat metam parum cohaerenter.* Ultima quid ſibi velint, non exputo, niſi velis ita exponere, ut curru prominentem non ſtringat metam, immo, ut Horatius ait, fervidis metam evitet rotis. W.

Et funalibus equis parum cohaerenter circumflexerit.] Hunc locum ſic ſupplendum putavi, cum in MSS. Flor. et Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] atque in Editione Auguſt. ita ſcriptum eſſe vidiſſem, *nominabilis equis parum coherce . . . . . er circumelexerit metam.* Quamquam poteſt etiam aliis multiplicibus modis illa vox *nominabilis* emendari, et pro *cohaerenter* ſcribi *coercen-*

ter. Erat autem id prope caput artis equeſtris, ut ſiniſteriore funali equo metam quam proxime fieri poſſet arraderent, nec tangerent tamen. Itaque peritiſſimi aurigae ſiniſterioris equi funalis habenas adducere ſolebant, dexterioris autem laxare, ut teſtatur Nonnus in lib. 37. v. 207. Dionyſ. in illa luculenta deſcriptione Curulis certaminis.

Σκίπτεό μοι καὶ σφίγγε κυβερνητῆρι χαλινῷ
Δοχμώσας ὅλον ἵππον ἀριστερὸν ἐγγύθι νύσσης, etc.

Et in lib. 43. v. 269.

Ὡς δέ τις ἱππεύων ἐλατὴρ ὑπὸ κυκλάδι τέχνῃ
Δοχμώσας ὅλον ἵππον ἀριστερὸν ἐγγύθι νύσσης,
Δεξιτερὸν κάμψειε παριεμένοιο χαλινοῦ, etc.

Quibus adde et Lucani verſus in lib. 8. v. 199.

— *nec ſic moderator equorum*
Dexteriore rota laevum cum circuit axem,
Cogit inoffenſae currus accedere metae. VALESIUS.

Nullum indicium eſt equi funalis in Nonno, qui non magis de quadriga locutus videtur, quam de biga. Sed neque in Ammiano ferri poſſunt funales equi, quum quisquis ille auriga ſignificetur, non poſſit dici nili uno funali equo cohaerenter circumflectere metam. Et cur ad funales equos delabitur *ὁ πάνυ*, quum Miſti omnes perſpicue praeeant ad nominabiles equos, ſive nominibus certis appellati innuantur, ſive nominatiſſimae famae. Qui enim hi circuli alii, quam quos ſuos tempore deſcribebat Lucianus in Nigrino (T. 1. Bipont. p. 51.) loquentium *τὸν ἱππόδρομον, καὶ τῶν ἡνιόχων εἰκόνας, καὶ τὰ τῶν ἵππων ὀνόματα, καὶ τοὺς ἐν τοῖς στεφανοῖς περὶ τούτων διαλόγους*, quod ibi illuſtravimus. ORON.

31. *Negligentiae caries*] nimis quaeſita translatione (cf. cariem ſtoliditatis, 29, 2.) inveterata eſt animi levitas, nihil agendi conſuetudo. — *Nondum ſolis puro iubare* vix primos emittit ſol radios. W.

**Super quorum eventu diſciſſi votorum ſtudiis, anxii plurimi agunt pervigiles noctes.*] Idem dicit Libanius in libri IV. Epiſtola 388.* VALES.

Diſciſſi votorum ſtudiis] prout quisque huic vel illi favet aurigae. W.

32. *Theatralem vilitatem*] ineptas plerumque fabulas in ſcenam productas. W.

Qui ſi defuerit ſtrep.] In editione Aug. legitur, *ſui ſi defuerit ſtrep.* atque ita etiam in exemplari Regio ſcriptum reperi, [ut et in Colbert.] *ac Toloſ.* eademque manu ſuperſcriptum, *ſeu ſi, etc.* quam equidem docti inſcriptoris coniecturam prae vulgata a Gelenio ſcriptura valde probo. VALES.

Si defuerit ſtrepitus ſi quando artifices non vexant, *ad imitationem Tauricae gentis*, quam advenas interfeciſſe ex Oreſtis et Iphigeniae hiſtoria novimus, *vociferantur pelli debere peregrinos.* Quum et quae praecedunt et quae ſequuntur de inconditis plebeculae Rom. moribus in theatris agant, *peregrini* de artificibus ſcenicis intelligi debere videantur, quibus tamen verba: *quorum ſubſidiis ſemper niſi ſunt et ſteterunt*, (i. e. cum tamen res Romana inde ab initio multum iis debuerit) accommodari vix poſſint. Forſan igitur occaſio quaedam ſingularis plebi data, qua ad

iram

iram in peregrinos evomendam incitaretur, quam iniuriam auditor ipſe, ipſeque peregrinus Ammianus ad poſteros voluit propagare. W.

* *Peregrinos, quorum ſubſidiis ſemper niſi ſunt ac ſteterunt Rom.*] Aurelius Victor, Marcellini aequalis, idem dicit in Domitiano (de Caeſ. c. 11.) *Hactenus Romae, ſeu per Italiam orti Imperium rexere: hinc advenae, neſcio quoque an, ut in Priſco Tarquinio, longe meliores. Ac mihi quidem, audienti multa legentique, plane compertum, urbem Romam externorum virtute atque inſitivis artibus praecipue creviſſe. Quid enim Nerva Cretenſi prudentius magisque moderatum? etc.* VALES.

33. *Pro ſonitu laudum impenſiore* acclamatione, applauſu olim ſolito *per applicatos* ſubornatos, mercede conductos homines *ad loquendum* plaudendum. W.

Exodiario.] Exodiarii hic ſunt mimi, qui in fine ludorum intrabant, ut quidquid lacrimarum atque triſtitiae ex tragicis affectibus ſpectatores coegiſſent, huius ſpectaculi riſus detergeret, ut ſcribit eleganter vetus Scholiaſtes Iuvenalis in Sat. 4. Et olim quidem exodia Atellanis fabulis conſerta a iuvenibus actitabantur honeſtis, ut teſtatur Livius in lib. 7. c. 2. poſtea vero huiusmodi exodia mimi uſurpaverunt: quod ſub Iulio Caeſare coepiſſe videtur, qui Laberii et Publii Syri mimos introduxit. Itaque Cicero in lib. 9. Epiſt. 16. ad Paetum, poſtquam de Caeſaris dominatione multa dixit: *Nunc venio*, ait, *ad iocationes tuas, quando tu ſecundum Oenomaum Accii, non (ut olim ſolebat) Atellanam, ſed (ut nunc fit) mimum dediſti.* Et Iuvenalis in Sat. VI, 71.

Urbicus exodio riſum movet Atellanae.

Apud Graecos ſtrictior eſt τοῦ ἐξοδίου appellatio. Nam ἐξόδιον Graeci vocant melos, quod in exitu fabulae canebatur, ut ſcribit Pollux in lib. 4. cap. 15. et Scholiaſtes Ariſtophanis in Veſpis. Tale erat in Tragoedia quidem πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων, etc. quae clauſula omnibus fere Euripidis tragoediis adtexta eſt. In Comoedia autem Καλλιστέφανος, etc. Citharoedorum: Ἀλλὰ, ἀλλ' ἄναξ, etc. Rhapſodorum denique: Νῦν δὲ θεοὶ μάχαιρες τῶν ἐσθλῶν ἄφθονοι ἐστὲ, etc. ut ſcribit Aelius Dionyſius apud Euſtathium in Iliad. β. et Heſychius in Ἀλλ' ἄναξ et Νῦν. VALES. De *Exodiariis* conf. inprimis Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 529. W.

Venatori] qui cum feris decertando eas conficit. — *Iudicibus* magiſtratibus. W.

Per te ille diſcat.] Supple, aurigare aut ſaltare. [a te ſummus ille artifex diſcere adeo poſſit. W.] Illa autem acclamatio *per te* favoris indicium erat. Non enim iuramus niſi per ea quae maximi facimus. Unde et apud nos id proverbium in vernaculo ſermone manſit, ut de eo qui aliquem ſuſpicit dicamus, per eum dumtaxat illum iurare. Talis fuit illa Conſtantinop. plebis acclamatio in Circo, quam refert auctor Alexandrini Chronici, Anaſtaſio III. et Venantio Coſſ. Ἰουλιάνας τῆς ἐπιφανεστάτης πατρικίας ἔκραζον διὰ τὸν αὐτῆς ἄνδρα Ἀρεόβινδα βασιλέα τῇ Ῥωμανίᾳ. *Iulianae Nobil. Patriciae clamabant per virum ipſius Areobindam Imperatorem Rom.* VALES.

34. *Diſtentioribus ſaginis addicti*] quae voracitas iisdem fere verbis pingitur 22, 12. *carnis diſtentiore ſagina victitantes in-*

cultius — Praeeunte nidoris indagine odorem ex culinis prodeuntem prosequentes. W.

In modum pavonum inanitate clangentium.] *Inanitate?* vox profecto cassa et inanis. Nihil monuerunt, qui ante me Marcellinum edidere, ideoque intellexisse videntur, quod mihi nondum contigit. Adverbialiter accipere vetant verba *in modum*, nec vana caudae versicoloris ostentatio ad Romanam, de qua sermo est, plebem accommodari possit. Scribe meo periculo: *immaniter*, quam vocem additam invenies verbo *strepere* 15, 5. inaniter clamare est ap. Gellium 1, 26. W.

Humum summis pedum unguibus contingentes in primos pedum digitos sese erigentes et proclinato capite *aulis* ollis *adsistunt*. W.

Digitos praerodentes.] Plautus Pseudol. Act. 3. Sc. 2. v. 91.

Ego ita convivis cenam conditam dabo
Hodie, atque ita suavitate condiam,
Ut quisque quidque conditum gustaverit,
Ipsos sibi faciam ut digitos praerodat suos. LINDENBR.

Digitos praerodentes] animo quasi proludentes. — *Nauseam* iniucundum illum odorem *horridae* semicrudae, *(dum excoquitur* perspicuitatis causa adiectum ab Ammiano, vel glossatore) *intentius despectantes* contemplantes, nti 24, 2. W.

Rimari cum anatomicis Democritum putes.] Fuit Democritus Medicinae peritissimus, et multos de Medicina scriptos libros reliquit. Scripsit enim διαιτητικὸν ἢ ἰατρικὴν γνώμην, et περὶ πύρετου: ut refert in eius vita Diogenes. Nec desunt qui eum magistrum Hippocratis Coi fuisse dicant, ut scribit Cornelius Celsus in Prooemio librorum de Medicina. VALES.

Democritum.] Democritum Physicum Abderitanum. Pomp. Mela lib. 2. cap. 2. LINDENBR.

CAPVT V.

1. *Erupit Augustis ter Coss. Saxonum multitudo.*] Hanc Saxonum cladem Hieronymus in Chronico confert in annum Domini 374. Cassiodorus autem qui Hieronymi Chronicum exscripsit, in Consulatum IV. Valentiniani et Valentis, qui annus fuit 373. Natalis Dominici. Sed Marcellino, cui haec investigare propositum fuit, equidem assentiri malim. Contigit igitur haec Saxonum clades ex Marcellini nostri sententia anno Domini 370. Valentiniano et Valente III. Coss. De qua victoria sic Orosius in lib. 7. loquitur. *Valentinianus Saxones, gentem in Oceani litoribus et paludibus inviis sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Rom. finibus eruptionem magna mole meditantem, in ipsis Francorum finibus oppressit.* Quae verba Orosii ex istis D. Hieronymi adumbrata esse videntur: *Saxones caesi Deusone in regione Francorum.* VALES.

Augustis Valentiniano et Valente *ter Consulibus erupit Saxonum multitudo.* Saxonum primam mentionem facit Ptolemaeus et in historia primum apparent initio Seculi quarti imperante

Diocletiano, ſedes autem habuerunt in noſtra Holſatia. v. Mannerti Germania p. 326. W.

Romanum limitem Galliarum *petebat, ſaepe noſtrorum funeribus paſta* piratae enim, relictis navibus, continentem etiam vexabant, praedas, pecudes hominesque abigendo interficiendoque multum ubique detrimenti inferentes. W.

Nannenus ſuſt. Comes.] Hic eſt Nannenus, qui poſtea Magiſter militum fuit: cui et Quintino Maximus tyrannus infantiam filii ſui Victoris et tutelam Galliarum commiſit, ut ex lib. 3. Hiſt. Sulpicii Alexandri refert Turonenſis Gregorius in lib. 2. capite 9. In Regio codice ſcribitur, *Nanneius ſuſtinuit Comes.* **Eruptionis primam procellam* emendat Cluverius in lib. 3. cap. 21. pro *primae:* ſed nihil opus.* VALES.

Diuturno bell. labore compertus.] Codex Regius, [et Colbert.] *ac Toloſ.* cum Editione Auguſt. conſentiens vocem praemittit hoc modo, *dum diuturno, etc.* Proinde non dubito quin Marcellinus ita ſcriptum reliquerit, *dux diut. bellorum labore compertus.* Simile mendum in eadem voce notavi ſupra ad librum XXIII. C. 5. §. 20. VALES.

2. *Ad mortem deſtinatae plebi*] multitudini hoſtium, ad mortem usque obſtinatae, vel vincere vel mori paratae (cf. locum geminum 17, 2. deſtinatis barbarorum animis incredibili pertinacia obluctatis.) — *Severus peditum magiſter* per Gallias 27, 6. et omnino Ind. 1. W.

3. *Diſcriminatis ordinibus*] exercitu in duas manus diviſo. — *Venialem pacem,* veniam pacemque 27, 5. (ad precem venialem proſtrati 29, 1.) W.

6. *Agiliter*] agili gradu 23, 5. W.

7. *Concorporalium*] commilitonum 21, 12. *commanipulares* Tacit. Hiſt. 4, 46. Cf. Beſſel. Miſc. p. 170. et Schel. ad Hygin. p. 3. W.

8. *Macriani*] cf. XVIII, 2. W.

9. *Burgundios*] Ammiani tempore Alamannorum *finitimos,* in Orientali Franconia habitantes. Plura de iis vide ap. Mannertum p. 431. W.

Et turbae immenſae viribus affluentes.] In exemplari Regio [et Colbert.] ſcriptum invehi, *et ubi immenſae:* in Editione autem Auguſtana, *et urbis immenſae.* An forte ita ſcripſerat Marcellinus, *et pubis immenſae viribus affluentes?* VALES.

11. *Sobolem eſſe Romanam Burgundii*] De Burgundiis eatenus hoc verum puto, quatenus in Aeduorum ſedes ſucceſſerunt. Aeduos autem conſanguinitatis cum Romanis nomine gloriari ſolitos, in Panegyrico Flavienſium legimus. Eosdem fratres quoque ex S. C. et amicos P. R. appellatos Caeſar ſcribit de Bello Gall. lib. 1. c. 33. Cicero ad Atticum lib. 1. Epiſt. 19. *Aedui fratres noſtri.* *Idem libro 7. Epiſt. 10. *ad famil. — non modo hoſtes. ſed etiam fratres noſtri Aedui.** Tacitus Annal. lib. XI. c. 25. *Primi Aedui Senatorum in Urbe ius adepti ſunt, datum id foederi antiquo; et quia ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano uſurpant.* *Herricus Altilliodor. in Vita D. Germani lib. 1. *Hanc* (Aeduor. civitatem) *primum veniens Alpino a vertice Caeſar, Tunc cum barbarico ſuboleret Gallia ritu, Ad-*

ſcivit ſociam, gentisque in ſoedera traxit Romuleae, ſociosque novos fratresque vocavit. Inde vetus Auctor in Carmine de miraculo, quod accidit in Aeduico:

*Qua fraterna Remo progignitur Aedua pubes.** LINDENBR.

Subolem ſe eſſe Rom. Burgundii ſciunt.] Non probo explicationem Lindenbrogii, qui de Burgundiis eatenus hoc verum eſſe ſcripſit, quatenus in Aeduorum, qui fratres ſe populi Romani dicebant, ſedes immigraverunt: quod quidem nollem ab eo dictum fuiſſe. Primo enim ex hac explicatione ſequitur Burgundios fratres tantum populi Romani dici potuiſſe. At Marcellinus ſobolem Rom. vocat. Deinde nondum his temporibus, quorum hiſtoriam perſequitur Marcellinus, Burgundii Sequanorum et Aeduorum provinciam occupaverant. Id enim diu poſtea contigiſſe Proſperi et Caſſiodori et Oroſii ſcripta teſtantur. Alia igitur ratio quaerenda eſt, cur Burgundii ſobolem ſe Romanam eſſe dicerent. Eam ex Oroſii libro 7. hic apponam: *Burgundionum quoque novorum hoſtium novum nomen, qui plusquam 80. millia armatorum ripae Rheni fl. inſederunt. Hos quondam ſubacta interiore Germania a Druſo et Tiberio adoptivis filiis Caeſaris, per caſtra diſpoſitos aiunt in magnam coaluiſſe gentem: atque ita etiam nomen ex opere praeſumpſiſſe, quia crebra per limitem habitacula conſtituta Burgos vulgo vocant, etc.* Sed haec de Burgundionum origine falſa ac fabuloſa eſſe, recte docuit Cluverius in libri III. capite XXXVI.* VALES.

Subolem ſe eſſe Romanam Burgundii ſciunt] nempe poſteri Romanorum illorum, quos Druſus olim et poſt hunc Tiberius partim ad Albim, partim in aliis Germaniae tractibus in ſic dictis Druſi monumentis reliquerat. Sic optime Mannert p. 435. Cf. etiam Gibbon. T. VI. p. 191. W.

Quod ſalinarum cauſa Alamannis ſaepe iurgabant Burgundii.] Harum ſalinarum meminit Iohannes Saresberienſis in Epiſtola 196. *Utinam ſubmergatur in thermis quibus dignus eſt, quas meruit! utinam coniiciatur in rutae folium, aut ſcpeliatur in ſalinario Aeduorum!** LINDENBR. Cf. Hadr. Valeſii Praef. p. LXXI. W.

Salinarum finiumque cauſa.] Sic quondam inter Hermunduros et Chattos atrox proelium exarſiſſe prodit Tacitus in Annalium libr. 13. c. 57. ob ſalem qui in flumine ac ſilvis in utriusque gentis confinio gignebatur. *Salam flumen a Tacito deſignari notat Cluverius in capite v. Eumdem amnem a Marcellino intelligi certum eſt, poſtquam Burgundiones vel Burgundii Chattorum, Alamanni Hermundurorum ſedes occupaverunt.* Et Strabo Lib. VII. p. 317. Almel. Autariatas ſcribit gentem Illyricam, continuum cum Ardiaeis bellum gerere ſalinarum cauſa, quae ἁλοπήγια appellat. VALES.

Finiumque cauſa Alamannis ſaepe iurgabant.] Burgundii confines erant Alamannis, ut docet Marcellinus in principio libri XVIII. c. 2. *Cum ventum fuiſſet ad regionem cui Capellatii vel Palas nomen eſt, ubi terminales lapides Alamannorum et Burgundiorum confinia diſtinguebant.* Idem notat Procopius in lib. 1. Goth. et ante utrumque Mamertinus in Genethliaco, quem Maximiano Herculio dixit c. 17. *Burgundiones*, ait, *Alamannorum agros occupavere, ſed ſua quoque clade quaeſitos: Alamanni terras amiſere, ſed repetunt.* Quo in loco Mamertinus Burgun-

diones a Burgundiis aperte diſtinguit. Ait enim paullo ante: *Gothi Burgundos penitus exſcindunt: rurſum pro victis armantur Alani.* Atqui Marcellinus Burgundios hic pro Burgundionibus poſuit. Quos enim Burgundios vocat, eos Hieronymus in Chronico, et Oroſius Burgundiones appellant. Socrates in lib. 6. et Agathias in 1. *βουργουζίωνας* vocat, Iordanes in Hiſtoria Gothorum Burgundziones: ſic enim exemplaria Mſſ. VALES.

Salinarum finiumque cauſa Alamannis (Dativ. cf. Wernsdorf. ad poet. min. Vol. II. p. 328.) *ſaepe iurgabant.* Salinae iſtae in regione, *cui Capellatii vel Palas nomen eſt*, ſitae fuerunt. Vide ſupra XVIII, 2. quaeque ibi notavimus. W.

Catervas miſere lectiſſimas.] Hieronymus in Chronico: Anno Domini 374. *Burgundionum* 80. *fere millia, quot numquam ante, ad Rhenum deſcenderunt.* Idem refert Caſſiodorus in Faſtis, Valentiniano IV. et Valente IV. Coſſ. Sed Marcellinus noſter id ponit Conſulatu Valentiniani et Valentis tertio, qui annus Chriſti fuit 370. Ceterum ante haec verba punctum notandum eſt, ſcribendumque: *Et catervas miſere, etc.* VALES.

14. *Generali nomine Rex appellatur Hendinos.*] Ut *Hendinos* Regis, ſic *Vergobrettus* magiſtratus apud Aeduos nomen erat. Caeſar de Bello Gall. lib. 1. c. 16. Gloſſarium vetus Lat. et Tiro ſive Cyprianus Karthag. de Notis litterarum Comment. 11. cap. 1. Ita *Suffes* dictus Poenorum Magiſtratus, et Oſcorum *Mediaſtuticus* ſive *Meddix*, Samothracum *Theondas*. Feſtus Pomp. libb. 12. 19. Livius lib. 23. 24. c. 19. 26. c. 6. 30. c. 7. 45. c. 5. LINDENBR.

Hendinos.] Tangit, etſi ſine ulla meliore luce, Thom. Reineſius lib. III. Variar. lect. cap. 1. GRON.

Hendinos] De etymologia vocis quid afferam, non habeo; hoc ſcio, Ebraicae originis, quod vult Reineſius in Variis lect. p. 313. non eſſe. Poteſtatem eius circumſcriptam fuiſſe, Ammianus ipſe tradit, cuius verba Mannertus p. 434. Commentarium quaſi eſſe dicit eorum, quae Tacitus Germ. c. 43. de populis Germaniae aquilonalibus tradit: *regnantur, nondum tamen ſupra libertatem.* — Cf. Müller Geſchichte der Schweiz T. 1. p. 84. 85. W.

Solent Aegyptii caſus eiusmodi adſignare rectoribus.] In codice Regio [et Colbert.] et Auguſt. Editione ſcriptum inveni, *caſus eiusmodi ius aſſ.* ut forte ſic Marcellinus ſcriptum reliquerit, *caſus eiusm. ſuis aſſignare rectoribus.* Ceterum ideo hos caſus Aegyptii rectoribus ſuis vitio vertere ſolebant, quod eos haberent Deorum loco, et haec mala eos avertere poſſe ac debere crederent. Diodorus Siculus in lib. 1. c. 90. *δοκοῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἑαυτῶν βασιλεῖς προσκυνεῖν τε καὶ τιμᾶν ὡς πρὸς ἀλήθειαν ὄντας θεούς· τοὺς βουλομένους τε καὶ δυναμένους τὰ μεγάλα εὐεργετεῖν, ἡγούμενοι θείας μετέχειν φύσεως. Aegyptii Reges ſuos non ſecus ac Deos venerantur et colunt. Nam et eos non ſine Dei providentia ſummo imperio potiri exiſtimant: et qui maxima beneficia hominibus conferre volunt ac poſſunt, eos divinae naturae participes arbitrantur.* Quibus addi poteſt hic Minucii Felicis locus in Octavio c. 29. init. *Aegyptii ſane hominem ſibi quem colant eligunt: illum unum propitiant: illum de omnibus conſulunt: illi victimas caedunt: et ille qui ceteris Deus, ſibi certe homo eſt.* VALES.

Caſus eiusmodi adſignare rectoribus.] Non tantum Aegyptiorum gentilium opinio haec de Regibus ſuis fuit, ſed et Chriſtianorum quorumdam. Auguſtinus, ſive quis alius Auctor, lib. de XII. abuſion. gradib. *Qui regnum ſecundum hanc legem non diſpenſat, multas nimirum adverſitates imperii tolerat. Idcirco enim pax populorum ſaepe rumpitur, et offendicula de regno ſuſcitantur, terrarum quoque fructus diminuuntur, et ſervitia populorum impediuntur, multi et varii dolores proſperitatem regni inficiunt, carorum et liberorum mortes triſtitiam conferunt, hoſtium incurſus provincias undique vaſtant, beſtiae armentorum et pecorum greges dilacerant, tempeſtates aëris et hemiſphaeria turbata terrarum fecunditatem et maris miniſteria prohibent, et aliquando fulminum ictus ſegetes, et arborum flores, et pampinos quoque exurunt.* Propter quae Ammian. addit, *veteri poteſtate depoſita removetur Rex.* Quo etiam ſeveritas Moſſynoecorum ſpectat, qui Reges ſuos, cum prave imperitando culpam commeruiſſent, inedia diei totius punire ſolebant. Pomp. Mela lib. I. cap. 20. LINDENBR.

Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Siniſtus.] Ut *Cupencus* apud Sabinos. Servius in Virgil. Aen. XII, 538. LINDENBR.

15. *Theodoſius Magiſter equitum*] per Gallias. W.

Ubi fertilibus agris acceptis.] Mſ. *fertilibus pacis accept.* io. *fertilibus pagis acceptis.* LINDENBR.

Fertilibus] Gothofredus ad Cod. Theodoſ. T. I. p. 349. mavult *infertilibus.* W.

CAPVT VI.

2. *Auſturiani his contermini*] quos ipſe Ammianus 26, 4. Mauretaniae populis accenſet. Cf. Weſſeling. ad Anton. Itin. p. 66. — *In genuinos turbines revoluti* ad ſolitas finitimorum vexationes rediere. W.

3. *In otio*] abuſus otio noſtrarum provinciarum. W.

Noſtra peragrando licentius.] In Mſſ. Flor. Regio, et Valentino, *Toloſ.* [Colbert.] quaedam voces praemittuntur hoc modo, *uti novo noſtra peragr.* Et Mariangelus quidem Accurſius ex coniectura, ut apparet, edidit, *vere novo noſtra peragrando.* Gelenius autem utramque vocem ſatis audacter expunxit. Mihi videtur ſic legi poſſe commodius: *Stachao quidam nomine popularis eorum, ut in otio noſtra peragrando licentius, etc.* VALES.

Popularis eorum, noſtra peragrando.] Vetus codex inter *eorum* et *noſtra* inſerit duo haec verba *uti novo.* Legendum eſt *popularis eorum ut in hoſtico noſtra peragrando licentius.* OISELIUS. P. Pithoeus male in eodem codice legit *ut novo.* Nam et in codice Colbertino diſerte ſcriptum reperi *uti novo:* haud dubie pro *ut in otio noſtra peragrando licentius.* HADR. VALES.

Omni fallaciarum via prodere] barbaris a Romanis abalienatis. W.

4. *Leptim* coloniam Phoenicum, urbem et munitam et civibus frequentem, adoriri non auſi, *ſuburbanum* agros vicinos ſaltem *uberrimum*, copioſiſſimum caedibus, incendiis, rapinis foedaverunt. W.

Caſu in agro inventum.] Editio Auguſtana cum Florentino codice conſentiens ſic praefert, *caſuum feritatibus in agro inventum*. In Regio autem *et Toloſ.* exemplari ita ſcriptum inveni, *caſuum ſeritatibus:* [in Colbert. *Silvam quoque caſuum ſeritatibus.*] Proinde leviſſima mutatione ſic reſtituendum hunc locum exiſtimavi, *caſu cum caritatibus in agro inventum*. Paullo ſupra pro *aucti rapinis*, in eodem codice Regio, [et in Colbert.] *ac Toloſ.* ſcriptum eſt, *reverti rapinis*. In Auguſt. Editione, *reverſi rap.* Nec dubito, quin Marcellinus ita reliquerit, *referti rapinis, etc.* VALES.

Ordinis ſui Primatem.] Id eſt Primatem Curiae Leptitanae: ſic Primates Ordinis Alexandrini dicuntur in lege 4. et 190. Cod. Theod. de Decurionibus. *Curiae vertices* vocat Marcellinus in lib. 14. c. 7. ubi vide quae adnotavi, et adde legem 3. Cod. Theod. de Scenicis, et libr. XXX. cap. v. infra. VALES. Reliqui iſta, ut et Henricus opinor per feſtinationem mendoſe ſcribens, et Hadrianus diligentiam poliendis fraternis ſcriptis debitam adhibere gravatus edidit: et intelligi ab eo reor libri XIV. caput VII, ubi tamen in principio non *curiae vertices*, ſed *ordinis vertices* occurrunt. GRON.

5. *Romani Comitis per Africam.*] Ad quem reſcriptum exſtat Valentiniani Modeſto et Arinthaeo Coſſ. relatum in titulo Cod. Theod. de div. officiis. Eiusdem meminit Zoſimus in lib. 4. c. 16. eiusque avaritia factum eſſe ait, ut Mauri Firmum ad Imperium extollerent. VALES.

Uberius hic narrat Marcellinus, quae 27, 9. promiſerat. W.

6. *Ita enormibus inſtrumentis*] commeatu nempe et camelis. *Diſſimulanter* imparem ſe hoſtibus praetexens. *Nullo tentato*, ut nihil tentaret (qui uſus τοῦ *nullum* pro *nihil* Noſtro familiaris.) W.

7. *Legitimo die Concilii.*] In his Conciliis non ſoli Curiales, ſed omnium ordinum et collegiorum homines conveniebant: et decreta condere ac legatos eligere conſueverant, qui deſideria totius provinciae Imperatori nuntiarent, ut patet ex titulo Cod. Th. de legatis, et decretis legat. et Imperatores ad haec Concilia ſaepe, ſi opus erat, reſcribebant. Sic lex 2. in Cod. Theod. quemadmodum munera civ. directa eſt ad Concilium provinciae Africae: et lex 3. in eodem Codice de inofficioſo teſtamento, ad Concilium Byzacenorum. VALES.

Victoriarum aurea ſimulacra (Victoriolas aureas Cic. de Nat. Deor. 3, 34.) ſigilla iſtius Deae, pro auro, quod vocabant, coronario *ob imperii primitias* oblatas. W.

8. *Remigium Magiſtrum Officiorum*] 27, 9. — *Vicario* Praefecti Praetorio, Orientis nempe, cui et Africa paruit. W.

9. *Decreta*] literas publice datas. — *Diſceptatio plena* accuratior *dilata eſt eo more, quo ſolent inter potiorum occupationes ludi poteſtates excelſae*, i. e. quo ſolent principes artibus aulicorum deludi. W.

Ludi poteſtates excelſae.] Id eſt Praefecti Praetorio, ad quos decreta legationesque civitatum mittebantur; ut patet ex titulo Cod. Theod. de legatis. Poſſunt etiam intelligi Quaeſtor ſacri Palatii, Magiſtri ſcriniorum, Comitis Conſiſtoriani, et alii, qui Imp. iudicanti adſidebant. Sic in lib. xvi. cap. 12. Marcellinus dixit: *Acceſſit huic alacritati plenus celſarum poteſtatum aſſenſus, maximeque Florentii Praefecti Praet.* *Idem queritur Valentinianus Aug. in Novella 7. de indulg. Reliquorum. HENR. VALES. Legendum *poteſtatis excelſae*, ut legitur in Editione Pariſienſi Roberti Stephani, et in Editione Lugdunenſi Gryphii. Intelligit Ammianus ludos Circenſes a Coſſ. exhiberi ſolitos, qui ob ferias occupationes facile differri poterant. OISELIUS. At in codicibus Mſſ. praeſertim in Colbertino, legitur *poteſtates excelſae*. Neque heic de ludis agitur. Ut autem ego cenſeo, indicat ipſosmet Principes, quos *fortunas celſas* in libro xxx. vocat, ab officiis Palatinis et Aulicis odio, aut gratia, aut pecunia impulſis decipi conſueviſſe, cum relationibus falſis, tum ſuppreſſione veritatis, ac defenſionis reorum et querimoniarum Provincialium. Eius rei illuſtre exemplum habemus in libro xxix. cap. 5. §. 2. in Firmo, qui Zammam fratrem ſuum Romano Comiti acceptum clam interemerat. Verba Ammiani ſunt: *Eius* (Zammae) *necem ulciſci impenſiore ſtudio properans Comes*, (Romanus) *ad inſidiatoris perniciem multa ciebat et formidanda. Utque rumores diſtulerunt adſidui, navabatur opera diligens in Palatio, Romani quidem relationes, multa et aſpera congerentes in Firmum libenter ſuscipi, recitarique Principi, in earum favorem concinentibus multis: ea vero quae contra Firmus ſalutis tuendae gratia docebat crebro per ſuos, accepta diutius occultari: Remigio tunc Officiorum Magiſtro, affine amicoque Romani, inter potiores Imperatoris neceſſitates haec velut minima et ſuperflua nonniſi opportune legi poſſe aſſeverante. Quae cum ad obruendam defenſionem ſuam agitari animadverteret Maurus* etc. Nonne luditur poteſtas Diis aequa et ſuprema, ſeu Imperator Valentinianus, cui recitantur a pluribus in unum conſpirantibus accuſationes Firmi, occultabantur per Magiſtrum Officiorum et alios eius defenſiones, earum delatoribus, ſpecie maiorum Imperatoris negotiorum, longa dilatione fruſtratis, deriſis? Vide in Cari Vita dictum Diocletiani de Imperatoribus. De eodem queritur ipſemet Valentinianus Aug. in Novella vii. de indulgentiis reliquorum. HADR. VALES.

10. *Leptitanoque agro et Oeenſi.*] Oea ſeu Oeenſis colonia memoratur a Mela ac Plinio in Africae deſcriptione. Apud Ptolemaeum ἑῶα perperam ſcribitur pro ὠέα. In Itinerario quoque Antonini Oea colonia; in Tabula Peutingerorum Oſa colonia multiplici errore perſcribitur. Sita erat inter Sabratam et Leptim: ex quarum trium urbium nomine provincia Tripolis dicta eſt teſte Solino in cap. 30. Sane in Notitia Africae quam Iac. Sirmundus ante ſex annos edidit, Tripolitanae provinciae hae memorantur urbes, Leptis magna, Sabrata, Girba, Oea, Tacapa. In Collatione 1. Carthaginenſi Marinianus memoratur Epiſcopus ab Oea: ſic enim legendum eſt, non autem *Aboca*. *Ita in Concilio Carthaginenſi ſub S. Cypriano Natalis ab Oea nominatur. Auguſtinus in Epiſtola v. ad Marcellinum de Apuleio loquens: *Et pro ſtatua ſibi apud Coenſes locanda, ex qua civitate habebat uxo-*

rem, adverſus contradictionem quorumdam civium litigaret. Scribe, *apud Oeenſes.* Uxor enim Apuleii Pudentilla Oeenſis fuit, teſte Apuleio ipſo in Apologia.* VALES. Cf. Gibbon. T. VI. p. 216. Weſſeling. ad Anton. Itin. p. 63. W.

Decurionibus multis.] Decuriones ſunt, quos frequentius Curiales poſterior aetas dixit, et melius. Curiales enim a Curia denominati, ut apud Graecos *βουλευταὶ ἀπὸ τῆς βουλῆς.* At Decuriones non dicuntur a Decuria. Neque enim municipales Ordines umquam Decurias vociari videas, niſi in lege 176. Cod. Th. de Decurionibus. Sane Decuriae a Curiis multum diſtant: Decuriae enim proprie ſunt collegia, in quibus Librarii, Scribae, Lictores, Viatores, Nomenclatores, et Accenſi Magiſtratuum Rom. cenſebantur. Sic Decuria Lictoria Conſularis, et Decuria Viatoria Conſularis, quarum mentio ſit in Theſauro Inſcript. Gruteri, et in lege 1. Cod. Theod. de lucris offic. Erat Decuria in quam relati erant Lictores, et Viatores Conſulum: et apud Scholiaſtem Iuvenalis in Sat. v. Decuria Quaeſtoria ea eſt, in quam Scribae Quaeſtorii referebantur. Cave enim ne cum Caſaubono in Notis ad Suetonium in Octaviano, interpreteris de Decuria Equitum Rom. Sarmentus enim, quem Decuriam Quaeſtoriam emiſſe ait ibi Scholiaſtes, Scriba erat teſte Horatio in Sat. 1, 5, 52. Quo ſenſu Cicero 4. in Verrem ſub finem, Scribas irridet, qui Decuriam emerant nummulis corrogatis. Atque hae Decuriae Scribis partim ſorte attribuebantur, ut docet Cicero in 4. Catilinaria; partim Magiſtratuum gratia, ut Livius in lib. 40. c. 29. ſcribit: *Scribam eum Quaeſtor in Decuriam legerat:* partim etiam pretio eos comparabant, ut praeter Ciceronem, et Scholiaſtem Iuvenalis ſupra citatos docet Suetonius in vita Horatii his verbis: *Victisque partibus venia impetrata, ſcriptum quaeſtorium comparavit.* Scriptus enim eſt officium Scribae: quo ſenſu ſcriptum facere dixit Piſo de Flacco quodam apud Agellium in lib. 6. c. 9. et Livius in lib. 9. c. 46. *De his Scribarum Decuriis Suetonius in Claudio cap. 1.* Similiter etiam Decuria Praetoria quaedam fuit, cuius mentio in hac veteri Inſcriptione: *Viator. Honor. Dec. Coſſ. et Praet.* Fuit et Decuria Iulia, de qua vide Indicem Gruteri: et Herculea, et Laurentum, de quibus loquitur lex 46. Cod. Theod. de curſu publico: *Diverſorum Officiorum veterani etiamſi per ſuffragium ad Curiarum honorarium patronatum, aut ad ſocietatem conſortiumque Laurentum, aut ad Decuriae Herculeae ſuffragium adſpiraſſe doceantur.* De Laurentum Decuria loquitur etiam haec vetus Inſcriptio: *C. Firmio. C. F. Menen. Rufino equo publ. Lauren. Lau. Dec. Flamin.* Id eſt, ut explicare ſoleo, Laurentinae Lavinatis Decuriae Flamini. Item altera Inſcriptio: *M. Valerius. Achilleus. lictor. proximus. Laurens. Lavinas.* De his Decuriis intelligendus eſt Suetonii locus in Octaviano cap. 57. *Veterani, Decuriae, Tribus:* et Cornelii Taciti in lib. 13. c. 27. ubi de libertinis loquitur: *Hinc plerumque Tribus, Decurias, Miniſteria Magiſtratibus et Sacerdotibus.* Poſtremo monendum id quoque eſt, has Decurias intelligi in lege 1. Cod. Theod. de lucris offic. et in titulo libri 14. Cod. Theod. de Decuriis urbis Romae, quod manifeſte confirmat lex 1. eius tituli, qua iubetur, ut quicumque ad primos ordines Decuriarum vult promoveri, ſit litteratus ex Librariis, aut Cenſualibus. Qui in his Decuriis erant, dicebantur Decuriales, ut patet ex ve-

tuſtis Inſcriptionibus. *Hi acta omnia et monumenta ſervabant, praecipue ſententias iudicum, contractus, adoptiones, et ſimilia. Unde Caſſiodorus in libri v. Epiſtola xxi. ſic ait: *Omnium hominum quies ac ſecuritas, et publica fides in eorum ſcriniis ſervabatur.* Praeerat autem his omnibus rector Decuriarum: de cuius officio vide Caſſiodorum Epiſtola 21. et 22. libri citati. Editae ſunt nuper Cl. Sarravii Epiſtolae, inter quas legitur Epiſtola Salmaſii pag. 110. in qua totam hancce obſervationem noſtram de ſcripto Quaeſtorio et Decuria Quaeſtoria a Salmaſio compilatam lector agnoſcet. Scripſit enim eam Epiſtolam Salmaſius ſex annis poſt primam Editionem Adnotationum noſtrarum in Amm. Marcellinum. VALES.

Inter quos Ruſticianus Sacerdotalis, et Nicaſius en. Aedilis.] Inter honores municipales, qui Decurionibus pro merito cuiusque deferri ſolebant, fuit Aedilitas, Sacerdotium, Flaminium, et Duumviratus, et ſimiles. De Aedilitate Tertullianus in Apologetico cap. 46. et Geſta purgationis Caeciliani et Felicis: hi a Graecis ἀστυνόμοι dicebantur, ut apud Arrianum in lib. 3. Diſſert. cap. 1. τοιοῦτόν σε θῶμεν πολίτην Κορινθίων, κἂν οὕτω τύχοι ἀστυνόμον, ἢ ἐφήβαρχον, ἢ στρατηγόν, etc. De Sacerdotio autem ac Flaminio paſſim loquuntur Impp. in Cod. Theod. tit. de Decurionibus, nominatim in lege 21. ubi Sacerdotii honos a Flaminii honore diſtinguitur, perinde ac apud Sidonium in lib. 5. Epiſt. 7. et recte. Nam Sacerdotes provinciarum ſunt; municipiorum Flamines. Tertullianus de Idololatria: *Et coronae aureae Sacerdotum provincialium.* Et paſſim in titulo Codicis Th. de Decurionibus, Sacerdotes provinciae dicuntur. Pacatus in Panegyrico c. 37. *Reverendos municipali purpura Flamines; inſignes apicibus Sacerdotes.* Ac Sacerdotium quidem ἀρχιερωσύνη Graece dicebatur lege 112. eodem; Flaminium autem ἱερωσύνη. Et Sacerdos quidem in civitate metropolitana ſedebat; ut Sacerdos Iovis Opt. Max. Carthagine, ſicut eſt in Geſtis purgationis Felicis Epiſcopi: et Sacerdos provinciae Tripoleos Lepti, teſte hic Marcellino. At Flamines in municipiis erant, ut dixi. *Denique Sacerdotes ius habebant in reliquos Flamines totius provinciae, eosque eligere ſolebant: ut docet Eunapius in Maximo, ubi de Chryſanthio loquitur. Adimendi quoque eis Flaminii habebant poteſtatem: ſicuti indicat Iulianus Aug. in Epiſtola ad Arſacium Sacerdotem Galatiae, quam refert Sozomenus in lib. v. capite xvi.* Ceterum Sacerdotalis hic, et in Codice, is eſt qui Sacerdotio functus eſt: quemadmodum Duumviralis, qui Duumviratum geſſit, in lege 1. Digeſtis de albo ſcribendo, et in Apuleii Apologia, et in Cod. Theod. paſſim: ſic Praeſidalis, Proconſularia et ſimilia. VALES.

Ruſticianus Sacerdotalis.] Sacerdotalium munus, uti et Curialium, quorum velut portio quaedam erat, oneroſum valde fuit, quemadmodum ex plurimia retro Imperatorum Conſtitutionibus patet. Inſcriptio vetus: D. M. TI. CL. HONORATIANI CASTRENSIA MORINI SACERDOTALIS. Et bene in Actis martyrii Tharacii, Probi et Andronici: *Numerius Maximus Proconſul Ciliciae advocans Terentianum Sacerdotalem Ciliciae, iuſſit ei ſequenti die munera edenda curare.* Et poſt alia: *Maximus Proconſul indignans vocat ad ſe Terentianum Sacerdotalem Ciliciae, iubetque edi gladiatorium munus.* *Qui locus praeclare lucem dat Tertulliano

de Spectac. cap. xi. *Quid ergo mirum, ſi apparatus agonum idololatria conſpurcat de coronis profanis, de Sacerdotalibus Praeſidibus, de collegiariis miniſtris, de ipſo poſtremo boum ſanguine.* Iam enim cur Sacerdotales Praelides ludis adhibiti, ex Actis ſcimus. Eoque alius Tertull. locus pertinet ex eodem lib. de Spectacul. cap. ultimo in fine.* Vide Cod. Theodoſ. L. 22. de Tironibus. LL. 46. 75. 145. 148. 166. 174. 176. de Decurionibus L. 2. Quemadmodum mun. civil. LL. 52. 54. de Haeretic. L. 20. de pagan. ſacrif. L. 1. de Spectacul. LINDENBR.

11. *Ruricio Praeſidi*] XXVII, 9. W.

12. *Fide congrua*] accurate et ſine partium ſtudio. W.

17. *Praeſtructus*] antea monitus (a Remigio). *Numerorum principiis* ducibus militum. *Tamquam potenti et Palatii Summatibus proximo* ſupra Tribuno et Notario. *Praeſtarent* concederent. W.

19. *Miſſus ut Notarius incorruptus donativum*, etc.] Notarii fere ab Imperatoribus eligebantur, qui donativum militibus erogandum perferrent. Sic Marcellinus Comes in Chronico, Patricio et Hypatio Coſſ. *Anaſtaſius*, ait, *Imperator donativum Illyricianis militibus per Paulum Tribunum Notariorum erogandum miſit.* VALES.

20. *Flagitiorum arbitra conſcientia.*] Id eſt flagitiorum conſcientia velut arbitra Palladium cum Romano conciliavit. Sic Tacitus in lib. 6. c. 4. dixit: *Cur mutua accuſatione intentata nunc ſileant? metum prorſus et noxam conſcientiae pro foedere haberi.* Idem in lib. 4. Annalium: *Iidemque ſermones, tamquam vetita miſcuiſſent, ſpeciem artae amicitiae fecere:* et in eamdem ſententiam appoſite Iuvenalis in Satyra 3. v. 50.

Quis nunc diligitur niſi conſcius, et cui fervens
Aeſtuat occultis animus ſemperque tacendis?

Et paullo poſt:

Carus erit Verri, qui Verrem tempore quo vult
Accuſare poteſt.

*Quibus adde Chryſoſtomum Homilia 59. in Matthaeum ſub finem, ubi de malis rectoribus loquitur: τοὺς συνειδότας αὐτοῖς ἅπαντας τρέμοντες: et in Homilia 21. in Epiſtolam Pauli ad Romanos pag. 301. Auguſtinus in Pſalmum 36. Homilia 2. *Duo*, inquit, *iniuſti vix ſe patiuntur: et quando ſibi videntur diligere, conſcientiam ſibi debent, non amicitiam.** VALES.

Meritn] cauſſas vel veras vel fictas. W.

21. *Domeſticum ſuum illuc volueriter miſit.*] Ita Mſ. ut *lib. 20. cap. 4. *Occupavere volucriter regiam.** Lib. XXI. cap. 9. *Volucriter ad deſtinata feſtinans.* Lib. XXIX. cap. 1. *Maligna infectatione volucriter perurgebat.* LINDENBR.

Domeſticum ſuum] v. ſupra ad XV, 6. init. et Ind. II. W.

22. *Ruricium Prneſidem, ut mendacem.*] Ruricius Praeſes erat Tripoleos ſeu Tripolitanae provinciae. Is ſuper vaſtatione provinciae, et incurſu barbarorum relationem ad Principem miſerat cum decretis et deſideriis Concilii Tripolitanorum. VALES.

Immodica] liberius dicta. W.

23. *Sitifim* (Setif) *Uticam* (Sathor). W.

Vicarii Creſcentis.] Creſcens Vicarius Africae fuit, Gratiano II. et Probo Coſſ. ut diſcimus ex lege 17. Cod. Theod. de annona et tributis; qui fuit annus Natalis Dominici 371. Hoc itaque vel ſequenti anno geſtum id eſt, quod memorat Marcellinus. VALES. Cf. omnino *Tillemont* T. v. P. 1. p. 42. ff. qui, quibus annis haec Romani ſcelera tribuenda ſint, expoſuit. W.

Addicti] abſolute; ſubintell. ſupplicio, quod aliis locis, v. c. 15, 3. additum. W.

Conſtanter ſaluti ſuae (pro ſalute) *propugnans* cf. 18. 8. *Neceſſaria ad expeditionales uſus* camelos cet. W.

24. *Sollicitatis cuſtodibus*] vel corruptis vel deceptis. *Fatali lege* morte ſua, naturali. W.

25. Sic ab hoſtibus aeque ac Romanis vexata Tripolis, ſed *ipſa Iuſtitia non indefenſam* eam reliquit, et execrationes iniuſte necatorum habuere eventum. — *Sacramento ſolutus* exauctoratus, paullo poſt *proiecticius*, ergo cum ignominia dimiſſus. W.

26. *Cum Theodoſius veniſſet in Africam* 29, 5. *Praeſcripti* antea memorati *Romani rem mobilem ſcrutaretur*, tabularia inprimis, chartas. (Erneſti exponit: *omnia praeſcripta, eorumque quaſi tabularium.* vereor ut recte; ſaltem tum verba *ut iuſſum eſt*, abundant vel pro gloſſemate ſunt habenda.) W.

Apud aures ſacras.] Aures ſacras, et divinas aures Principibus tribuebant illo tempore: et ita loquitur, ut ceteros mittam, Symmachus in lib. x. Epiſt. 34. Eumenius in Orat. de ſcholis, et Imp. in lege 9. Cod. Theod. de legatis. VALES.

27. *Quas criminum coxerit moles.*] Erneſt. hac quaeſita metaphora reſpici putat ad diuturnitatem, qua fiunt maturae fruges et infinitae res aliae, ut etiam homines *cocti* dicantur, qui ſunt aevo maturi. At vero ſimplicius videtur *coxerit* explicare *miſcuerit.* W.

In ſtatione.] Id eſt in manſione quadam militari, aut in mutatione. Stationem enim ſic a Marcellino ſumi ſolere ſupra notavi: ſed ſi hic ita ſumitur ſtatio, cur ſtationis ſeu opidi nomen praetermiſit Marcellinus? VALES.

Feſto die Chriſt. ritus in Eccleſia pernoctabant.] Mos erat veterum Chriſtianorum, ut quo die Synaxis erat futura, de nocte in Eccleſiam convenirent, et orationi vacarent. Athanaſius in Apologia ad Conſtantium: καὶ ἡμεῖς μὲν ηὐχόμεθα συνήθως, ἐπειδὴ παννυχὶς ἦν ἐσομένης συνάξεως. Et multo poſt: νὺξ ἦν, καὶ τοῦ λαοῦ τινὲς ἐπαννύχιζον προσδοκωμένης συνάξεως. VALES.

Feſto die Chriſtiani ritus in Eccleſia pernoctabant.] *Pervigilia baptizandorum apud Tertull. de Baptiſmo cap. 20. De Pernoctatione in Eccleſiis Athanaſius in Apologetico pag. 538.* Antiquiſſimum atque praecipuum Chriſtianorum pervigilium fuit, quod in Paſchali feſto celebrabant, ipſorum Apoſtolorum ſcitu inſtitutum, ut autumant, qui Clementis Rom. fidem non furcillant. Sic enim ille Conſtitut. Apoſtol. lib. v. cap. 20. Ἀπὸ ἑσπέρας πέμπτης μέχρις ἀλεκτροφωνίας ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροιζόμενοι γρηγορεῖτε προσευχόμενοι, καὶ δεόμενοι τοῦ θεοῦ ἐν τῇ διανυκτερεύσει ὑμῶν ἀναγινώσκοντες τὸν νόμον, τοὺς προφήτας, τοὺς ψαλμούς, μέχρις ἀλεκτρυόνων φαυγῆς. Verusne an ſuppoſiticius hic Clemens, non diſputo: certum equidem pri-

mogeniorum Chriſtianorum hunc morem fuiſſe. Et Gregor. Nyſſ. his plane ſimilia ſcribit *εἰς τὸ ἅγιον πάσχα: Τὸ μὲν γὰρ ὁρώμενον τοῖς ὀφθαλμοῖς, φῶς ἦν τῇ τοῦ πυρὸς νεφέλῃ διὰ τῶν λαμπάδων ἡμῖν ἐν τῇ νυκτὶ δαδουχούμενον· ὁ δὲ πάννυχιος ταῖς ἀκοαῖς προσηχῶν λόγος, ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς.*" Maximus Epiſc. Taurinenſ. Homilia 1. in nativitate Pentecoſtes: — *Sicut modo fecimus,* (in ſollemnitate Paſchali) *ieiunavimus ſabbatho, vigilias celebravimus, orationibus pernoctantes inſtitimus.* "Vid. Lactant. lib. 7. cap. 19. Acceſſere póſtea aliorum quoque ſollemnium vigiliae, quas magno cum caſtu religioſiores peragebant, donec a vero cultu ad ſuperſtitionem ſanctitas paullatim prolapſa eſt: ſolumque nunc id nocte, qua Dominus noſter Chriſtus natus, ex decreto Teleſphori PP. et quibusdam in locis in honorem Iohannis Baptiſtae, pervigilium in Romana Eccleſia frequentatur." Auſonius in Orat. Paſchali:

Ut longum celebris devotio continuetur,
Ad temet properant vigilatu convenientes.
Nox lucem referet funalibus anteferendam,
Nox lumen pariens credentibus indubitatum,
Nox flammis operum mediatrix fidereorum.

Ado Viennenſ. pag. 162. *Deſperatione depoſita reditur ad Eccleſiam, in eaque vigiliarum nocte ſancti Paſchae concepit animo Rogationes.* Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. lib. 2. cap. 17. interprete Rufino: *Vigilias, ſicut apud nos ſollemnitas celebratur, cum in ieiuniis pernoctare, et lectionibus ſanctis auditum praebere conſuevimus.* Alcimus Avitus Epiſc. Viennenſ. de prima feſti Rogationum inſtitutione pag. 339. *Tracta ſunt haec inter timores publicos et rumores privatos usque ad imminentem vigiliarum ſollemnium noctem, qua celebrari feſtum Dominicae Reſurrectionis annua conſuetudo poſcebat.* Tertull. lib. 2. cap. 4. ad Uxorem: *Quis* (gentilium uxorem ſuam Chriſtianam) *nocturnis convocationibus, ſi ita oportuerit, a latere ſuo eximi libenter feret? Quis denique ſollemnibus Paſchae abnoctantem ſecurus ſuſtinebit?* Vide quae ad hunc locum Pamelius." LINDENBR.

In eccleſia] templo. Sic XXII, 11. et alibi. — *Innodato gutture laquei nexibus interiit* gulam ſibi ipſe fregit. W.

28. *Linguas ut prodigas*] procaces, iuſto liberiores. W.

Ad Heſperium Proconſulem.] Heſperius Proconſul Africae fuit, Valente V. et Valentiniano Iuniore Coſſ. ut ſcriptum eſt in lege 3. Cod. Theod. de Scenicis, qui annus fuit Natalis Dominici 376. Idem poſtea Praefectus Praetorio Galliarum fuit, una cum patre ſuo Auſonio, Conſulatu Auſonii ipſius et Olybrii, ut eſt in Codice Theodoſiano. Quod confirmat etiam Auſonius in Gratiarum actione ad Gratianum, quam dixit tum, cum e Conſulatu decederet (p. 576. edit. Floridi): *Ad Praefecturae collegium filius cum patre coniunctus.* Et paullo poſt: *Et tui tantum Praefectura beneficii, quae et ipſa non vult vice ſimplici gratulari, liberalius diviſa quam iuncta, cum teneamus ambo integrum, neuter deſideret ſeparatum.* Itaque tunc primum videntur duo ſimul fuiſſe Praefecti Praet. per Gallias. Ad hunc Heſperium exſtant Epiſtolae Symmachi in lib. 1. VALES.

Et Flavianum Vicarium.] Flavianus Vicarius Africae memoratur in lege 2. Cod. Theod. ne ſanctum Baptiſma iteretur, Gra-

tiano IV. et Merobaude Coss. anno Christi 377. Idem postea Praefectus Praetorio Illyrici et Italiae Antonio et Syagrio Coss. lege 13. Cod. Theod. de poenis, anno Dom. 382. et iterum anno 391. Consulatu Tatiani et Symmachi Praefecturam administravit, ut praeter leges in Cod. Theod. de Apostatis, docet Symmachus in lib. 2. Epist. 61. Anno item sequenti cum Eugenius tyrannidem arripuisset, auctoritate sua Flavianus adhuc Praefectus Praet. eum impulit, ut se ad bellum pararet, *extis victoriam ei portendi* affirmans, ut scribit *Rufinus in libro XI. cap. 33.* et ex eo Sozomenus in lib. VII. cap. 22. Denique Consul fuit teste Symmacho in lib. 2. Epist. 82. et 83. ab Eugenio, ut opinor, factus: quo sit, ut nomen eius in Fastis non compareat. Huic Romae statua posita est cum hac Inscriptione: VIRIO NICOMACHO FLAVIANO. V. C. QUAEST. PRAET. PONTIF. MAIORI CONSULARI SICILIAE VICARIO AFRICAE. QUAEST. INTRA PALATIUM. PRAEF. PRAET. ITERUM COS. ORD. HISTORICO DISERTISSIMO Q. FAB. MEMMIUS SYMMACHUS V. C. PROSOCERO OPTIMO. *Eiusdem Flaviani Praef. Praet. meminit Paulinus in Vita Ambrosii.* VALES.

Auctoritate nixa iustissima.] Auctoritas hic pro imperiali praecepto ponitur, ut apud Symmachum, Sulpicium Severum, Ambrosium Epist. 29. et alios. Interdum etiam pro iudicum decretis et iussionibus sumitur, ut in Edicto Theodorici, et in veteri Inscriptione: *Ex auctoritate L. Turci. Aproniani. V. C. Praef. Urbis, etc.* Mss. tamen codices hoc in loco scriptum habent, *auctoritate mixta iustissima.* Sic enim in Regio et Valentino exemplari [et Colbert.] perscriptum reperi: quibus Augustana ac Basilienſis Editio suffragantur. VALES.

Caecilio] supra nominato Romani consiliario. W.

29. *Cothurni terribilis fabulae* tragoediae. *hoc quoque post depositum aulaeum* (cf. ad 26, 6. notata) *accessit*, quasi *exodium* (Nachspiel). W.

Merobaudis, Magistri fortasse tum Officiorum, favore susceptus est, denuoque, ut provinciales aliqui evocarentur, impetraverat. W.

30. *Obsimulatis documentis probabilib.*] Hic locus mihi quidem corruptus videtur. Si enim haec documenta probabilia erant, quomodo simulata dicuntur? nisi forte *obsimulata* idem valet atque *opposita*: quod certe aut omnino dicendum est, aut emendandum hoc modo: *Frustraque se tractos ob simultates documentis probabilibus ostendissent.* VALES.

Laqueo vitam elisit] mire dictum pro suspendit sese. *Loco congruo* v. infra 30, 2. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXIX. C. I.

2. *Traianus Comes*] Armeniae. v. Ind. 1. W.

3. *Vagabanta*] locum Meſopotamiae. W.

4. *Utrimquefecus*] ex utraque parte. cf. 21, 12. — *Ad ſedes* domum. W.

Antiochiam Imp. Rom. ingreſſus.] Valens Imperator Antiochiam ingreſſus eſt, Gratiano II. et Probo Coſſ. ut colligo ex lege 74. et 76. Cod. Theod. de Decurionibus. Quod etiam teſtimonio Libanii confirmari poteſt: qui in Vita ſua ſe quinquagenarium fuiſſe Ioviano adhuc imperante teſtatus pag. 46. poſtea pag. 48. annum aetatis octavum et quinquageſimum egiſſe ſe dicit, tunc cum Valens Aug. Antiochiam venit. Cum igitur ab exitu Ioviani ad Conſulatum Gratiani II. anni ſint octo, relinquitur Valentem eo quem dixi anno Antiochiam introiſſe. Adde Socratem in lib. 4. cap. 13. VALES.

Ut aperiet ſeries delata (Reineſ. mavult *dilatata*) *geſtorum.* cf. omnino Zoſ. 4, 15. W.

5. *Inquies*] cf. 19, 5. — *Palatinos* h. l. qui ſub Comite largitionum reditus exigebant. v. Ind. 11. *Exigi iuſſos*, qui iuſſu Imperatoris de aerario intercepta reſtituere debebant. W.

Comiti Fortunatiano.] Comitem rerum Privatarum intellige, ſub cuius iurisdictione erant Palatini, qui rei Privatae titulos exigebant. Fortunatianus enim Comes rei Privatae dicitur Valentiniano Nobil. puero, et Victore Coſſ. in Codice Theod. de metallis, et titulo de aquae ductu: quam dignitatem etiam inſequenti geſſit anno, ut docet ſubſcriptio legis 2. Cod. Theod. de tironibus. De eodem Zoſimus in lib. 4. c. 14. ubi hanc hiſtoriam narrat: *Φορτουνατιανὸς τῇ τῶν βασιλικῶν ἐφεστὼς ταμιείων φροντίδι, γοητείας γραφὴν φεύγοντα κρίνων ὑπέβαλλν αἰκισμοῖς.* *Fuit porro inter praecipuos amicos Libanii, eumque Libanius virum doctiſſimum fuiſſe teſtatur, et tam proſa quam verſu diſertiſſimum: ut docet Epiſtola 262. libri 4. et 25. libri 5.* VALES. Reineſ. „*Φορτουνατιανὸς τῇ τῶν βασιλείων ἐφεστὼς ταμιείων φροντίδι.* Zoſ. 4, 14. Ad Fortunatianum eſt l. 2. Cod. Theod. de tironibus Impp. Valent. et Val. data prid. Kal. Febr. Marcianopoli Coſſ. Auguſtis ipſis, h. e. A. 365. it. ad Fortunatianum Com. rei privatae l. 5. de metallis et metallariis Antiochiae prid. Kal. Mart. A. 369." W.

Quia nimia asperitate.] In codice Regio [et Colbert.] scribitur, *qui animi asperitate;* quam scripturam in Augustana etiam Editione reperi. VALES.

Pro potestatis auctoritate, quam *regebat.* Wopkens in Act. Soc. Traiect. T. II. p. 117. mavult *gerebat;* tum vero plura Ammiani loca essent corrigenda. W.

Heliodorum fatorum per genituras interpretem.] Eumdem infra Mathematicum appellat. Hi etiam Genethliaci dicebantur, ut in lib. 14. cap. 1. Agellii legitur; Graecis γενεθλιαλόγοι, et γενεσιαλόγοι. Sic enim Artemidorus in lib. 2. cap. 74. περὶ δὲ μαθηματικῶν τῶν γενεσιαλόγων: et Origenes contra Celsum, ni fallor. Unde in capite 60. Concilii in Trullo pro τὴν τύχην καὶ εἱμαρμένην καὶ γενεαλογίαν, scribendum videtur γενεσιαλογίαν. Cicero, Vitruvius, et plerique antiquiorum Chaldaeos vocabant, eo quod haec praedictionum ratio a Chaldaeis primum inventa sit. Quamquam alii Aegyptios auctores faciunt, ut Arnobius in lib. 2. *Quando siderum motus, aut ratio coepta est Genethliaca sciri? non post Theutatem Aegyptium, etc.* cui opinioni favere videtur Marcellinus noster in fine lib. 22. quum ait de Aegyptiis: *Super his scientiam callent quae fatorum vias ostendit.* De iisdem Genethliacis sentit etiam in lib. 30. cap. IV. *Hi velut fata natalicia praemonstrantes, etc.* Contra huius scientiae vanitatem disputat Favorinus apud Agellium in lib. 14. et Cicero in 2. de Divin. c. 47. cuius haec verba sunt inprimis notanda: *Quam multa ego Pompeio, quam multa Crasso, quam multa huic ipsi Caesari a Chaldaeis dicta memini, neminem eorum nisi domi, nisi cum claritate esse moriturum? ut mihi permirum videatur, quemquam exstare qui etiamnum credat iis, quorum praedicta videat re et eventis refelli.* VALES.

Praetor. iudicio tradidit Praefecturae.] Modesti scilicet Praefecti Praetorio. Nam ut scribit Zosimus in lib. 4. c. 14. cum Palatini illi, veneficii accusati, a Fortunatiano tormentis subditi, multos conscios nominassent: res cognitioni Modesti praef. mandata est, eo quod personae exhibendae erant, iurisdictioni Comitis Privatarum haudquaquam obnoxiae. VALES.

6. *Rudentem explicuit immensum* (qua eadem translatione usus Cicero de Divin. I, 56.) longam narrationem incepit. W.

Fiduśtium Praesidialem.] Id est Praesidatu functum, ut ad lib. 22. c. 14. notavi. Huius autem Fiduśtii meminit Libanius in vita sua p. 56. εὗρον ἕτερον λόχον, φιδούστιόν τε καὶ οὓς ἐκεῖνος ἐπανέστησε τῷ σκήπτρῳ, etc. Irenaeum quoque et Pergamium eius factionis conscios ibidem Libanius commemorat: quos cum interrogasset Valens num et Libanius particeps foret, illi ignarum et insontem esse Libanium confessi sunt, tametsi Pergamius Libanio esset infensus. *De hoc eodem Pergamio loquitur in Epistola 101. ad Aristophanem Corinthium in libro 4. Epist.* VALES.

Detestandis praesagiis (vaticinandi praesagium 21, 1.) W.

7. *Absolute*] clare, aperte, sine tergiversatione. — *Motas sortes.* Movere vox solemnis de rebus sacris, oraculis, sortibus adhibita. Gronov. Obss. p. 99. W.

8. *Cunctantibus*] audiendi cupidis. *Theodorus, secundum inter Notarios adeptus iam gradum.* τοῖς βασιλικοῖς ὑπογραφεῦσιν ἐναριθμούμενος Zosim. IV, 13. W.

Anti-

Antiquitus claro genere in Gallis natus.] Elogium Theodori habes etiam apud Chryſoſtomum in Epiſtola ad iuniorem viduam. Sed eum in Sicilia natum eſſe Chryſoſtomus affirmat his verbis, quae quoniam adhuc a nemine obſervata ſunt, hic praeteriri non debent. Θεόδωρον ἴσως ἀκούεις τὸν ἀπὸ σικελίας· καὶ γὰρ τῶν σφόδρα ἐπισήμων ἐτύγχανεν ὤν. οὗτος καὶ κάλλει καὶ μεγέθει σώματος καὶ παῤῥησίᾳ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα πάντων κρατῶν, καὶ δυνάμενος ὅσα τῶν ἐνδον στρεφομένων οὐδεὶς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐπραγίαν πρᾴως ἐκείνην· ἀλλ' ἐπιβουλεύσας βασιλεῖ καὶ ἄλοὺς, αὐτὸς μὲν ἀπετμήθη, ἡ δὲ τούτου γυνὴ πάντων ἄφνω γυμνωθεῖσα τῶν αὐτῆς, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκπεσοῦσα, ταῖς ταμειακαῖς ἐρίθοις ἐγκατελέγετο. *Theodorum forte audiſti illum e Sicilia oriundum: fuit enim vir in primis illuſtris. Hic cum et formae dignitate, et proceritate corporis, et erga Principem ipſum libertate omnes ſuperaret, tantumque poſſet quantum in palatio nemo; felicitatem ſuam moderate non tulit: ſed inſidias Principi ſtruens cum deprehenſus eſſet, ipſe quidem poenas capite dedit: uxor autem ipſius ſubito bonis omnibus et ipſa quoque libertate ſpoliata, inter cellarias ancillas relata eſt.* Igitur Theodorus natus quidem erat in Sicilia: ſed eius origo erat ex Gallia teſte Marcellino. Et ſic conciliandus eſt cum Marcellino Chryſoſtomus. Eadem ratione originem a patria ſeparari videas paſſim in Hiſtoria Auguſtorum. Nec aliter conciliare ſoleo Aurelium Victorem cum Victoris Epitome: ex quibus alter (de Caeſ. c. 12.) Nervam Cretenſem vocat, altera c. 12. Narnienſem. Nulla enim eſt diſſenſio, ſi intelligamus Nervam Narniae quidem genitum, origine autem Cretenſem fuiſſe. VALES. Simile exemplum iam ſupra adfuit XV, 3, 4. W.

Semper officio, locoque quem ret. ſuperior videbatur] Eodem plane modo Valentinianum laudat Socrates in principio libri 4. ἦν δὲ καὶ μεγαλόψυχος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἀεὶ τῆς παροίσης τύχης μείζων ἐφαίνετο: *et Gregorius Naz. de Caeſario fratre loquens in Orat. 10. pag. 166.* VALES.

9. *Per Euſerium.*] Scribendum puto *Eucaerium*, quod nomen originem Graecam habet εὐκαίριος: ſic *Eucaerus* quidam Alexandrinus memoratur a Tacito in lib. 14. c. 60. VALES. Reineſius legendum ſuſpicabatur *Euſemum*, εὔσημον, διάσημον, provocans ad Inſcript. 4. p. 1037. W.

10. *Geſtorum volumine*] actis criminalibus ad Imperatorem miſſis. W.

Praefecti Praet. tunc Modeſti.] Is Auxonio Praefecto Praet. ſucceſſerat ex anno Dom. 371. Gratiano II. et Probo Coſſ. Nam Auxonius ſub initium huius anni, aut ſub alterius exitum deceſſerat, ut docet lex 2. Cod. Theod. de patrociniis vicorum. Zoſimus in lib. 4. c. 11. τελευτήσαντος δὲ τοῦ τῆς αὐλῆς ἐπάρχου (Auxonium intelligit) Μοδέστῳ ταύτην παραδίδωσι τὴν ἀρχήν. Ex his patet graviter halucinatum eſſe Scaligerum, qui in lib. 2. Auſon. Lectionum cap. 17. affirmat Auxonium in Codice Th. vitioſe perſcribi, et Auſonium emendandum eſſe. Atqui Auxonius is de quo dixi, anno Dom. circiter 371. abiit e vita: Auſonius autem diu poſt hunc annum et Conſul et Praefectus fuit. Adde quod Auxonius Praef. Praet. Orientis fuit ſub Valente, cum Auſonius Praefectus fuerit Praet. per Gallias ſub Gratiano. Ceterum Modeſtus huic iudicio quod narrat Marcellinus, a Valente prae-

fectus est: et cum sedulam operam in hac quaestione navasset, Consulatum insequenti anno praemii loco accepit. *Hunc porro Modestum intelligit Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri de laudibus Basilii Magni, ut testatur etiam Theodorus: quem quidem Arianum fuisse, utpote ab Arianis baptizatum, Gregorius refert, et variis blanditiarum artibus Valentem sibi conciliando, Praefecturam Praetorianam diutius retinuisse. Idque de ipso Marcellinus noster commemorat cum heic, tum in libro 30. VALES.

11. *Obumbratis blanditiarum concinnitatibus cavillando* obscuris tornatisque quasi verborum formulis, iisdem tamen ironicis reapse et deluforiis *Valentem subrusticum* insipidum *sibi commulcebat* conciliare studebat. — *Vanitiem* 21, 1. — *Sidera quoque exhiberi* sisti, coelo evocari, ut iussis eius parerent. W.

12. *Theodorus a Constantinopoli — rapi iubetur*] Antiochiam nempe adducendus, ubi tum versabatur Valens. *Ex praeiudiciis* antea habitis consultationibus. W.

13. *Carceres distenti*] plures in urbe. — *Catervas constipatione vaporata confertas* ita confertas, ut prae vapore ducere spiritum vix possent, paene suffocarentur. W.

14. *Aliquando tamen*] i. e. aliquando tandem. Sic cod. Colbert. monente Hadr. Vales. in Praef. p. LVIII. *Praemortuus* ante mortem quasi mortuus et *atratus* squalidus. — *Territorii* agri Antiocheni. — *Indagines* inquisitiones. W.

15. *Salutem tunc in extrema demersam*] vitam in summum periculum adductam — *discriminibus in Thracia* v. 31, 13. W.

16. *Vitae terminis* cet. *frenantibus* cum a Parcis praestitutus terminus conatus omnes irritos faceret. W.

17. *Ut sub Principibus Commodo et Severo nonnumquam accidebat*] Vide Herodian. lib. I. et III. Xiphilinum ex Dione Lib. LXXII. c. 4. Lamprid. in Commod. c. 4. *Tertullian. Apologet. cap. 35.* LINDENBR.

In amphitheatrali cavea] angusto aditu, qui ad amphitheatrum ducebat. W.

A Quintiano Senatore.] Sic eum Herodianus 1, 8. nominat, quem ubique sequitur Marcellinus noster, ut recte Casaubonus notavit ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 482. At Xiphilinus in Commodo Lib. LXXII. c. 4. et Lampridius c. 4. Claudium Pompeianum vocant, itidemque Zonaras: sed non dubito, quin corrupti sint in hac parte Dionis codices, et Lampridium, et Zonaram, et Xiphilinum in errorem induxerint. Etenim Pompeianus Commodi manus evasisse dicitur ab ipso Dione in lib. 72. et Pertinaci quoque superstes fuisse in lib. 73. c. 3. et apud Capitolinum in Pertinace c. 2. vita quoque et moribus sanctissimus, planeque Commodi dissimilis fuisse proditur ab iisdem. Itaque certum habeo, apud Xiphilinum pro his verbis, Κλαύδιος πομπηϊανὸς ἐπεβούλευσε, scribendum fuisse, Κουαδράτος ἐπεβούλευσε, quod ex sequentibus liquido confirmatur. Subiicit enim Xiphilinus eum cum Lucilla stupri consuetudinem habuisse, eique Lucillae filiam desponsam: eumdem ob lasciviam Commodo carum fuisse, quocum ludere et vagari solebat. Quae omnia in Pompeiani quidem gravitatem non cadunt: Quadrato vero optime conveniunt, ut docet Herodianus in lib. I. VALES. Reimarus ad Dionis 72, 4.

ita litem componit, ut dicat, more Romanis consueto duo nomina ei fuisse Quintiani Pompeiani, tresque omnino illius aetatis Pompeianos probe discernendos esse. cf. Tillemontium T. 2. p. 770. et 1070. W.

Alter (Septimius Severus) *a Saturnino consilio Plautiani Praefecti in cubiculo* paene *confoderetur.* Et hic dissentit noster a Dione 76, 2. qui Saturninum a Plautiano quidem ait subornatum, sed rem omnem ad Imperatorem detulisse. cf. Tillemont. T. III. p. 108. W.

18. *Nocentes innocentesque maligna infect.*] Idem scribit Libanius in vita sua, pag. 56. (Reisk. 1. p. 113.) καὶ ἐχώρει μὲν διὰ τῶν ἠδικημότων ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχήν· προσετίθετο δέ τις καὶ τῶν οὐδὲν τοιοῦτον ἐπισταμένων. μάντις δὲ ἅπας ἐχθρὸς καὶ ὅτῳ τε ἐδέησε τῆς τέχνης διδάσκεσθαι περὶ τῶν ἰδίων. *Et Imperator principio quidem nocentes supplicio afficiebat: postea vero quidam involuti sunt, qui nihil tale norant omnesque vates, et qui vatum opera in privatis suis negotiis usi fuerant, hostes publici habebantur.* Quibus consentanea scribit Sozomenus in lib. 6. cap. 35. VALES.

19. *Novos hiatus*] fontes ad avaritiam explendam. — *Institutum* ingenium hominis. W.

Mortem in acie linguae portantis.] Aut addendum aut tacite subaudiendum est hoc modo, *mortem et vitam in acie linguae port.* Alioquin quomodo intelligas quae sequuntur, *ad partem pessimam depravantes?* ad mortem scilicet. Haec autem explicatio confirmatur ex libro 18. cap. 3. ubi Aristoteles Callisthenem crebro monuisse dicitur, ut quam rarissime et iucundissime loqueretur apud hominem *vitae potestatem et necis in acie linguae portantem.* VALES. Vix opinor iustam aut comparationem aut ex ea argumentationem esse. Nunc enim non vitam quoque, sed unam mortem ab Valente in acie linguae portatam dicit, respiciens ad solam et praecipuam Principis eius saevitiam et voces condemnando adsuetas. Quae ut pronuntiarentur, quum ab animi propensione deberent proficisci, ab adulatoribus indolea (sic vocat *institutum*) et mos fere in naturam mutatus *in pessimam*, hoc est condemnando et occidendo indulgentem *partem*, non meliorem et lenem corrumpebatur. ORON.

20. *Expositus accessu* (Dat.) et *reclusus*, aures eius patebant semper. W.

Opertis susurris] clandestinis delationibus. W.

21. *Clementiae specie*] condonatae nempe vitae. *Quorum in aerario bona coacta* (sic Hadr. Vales. cuius Praefationem vide p. LIX. in honorem Cod. Colbert. antiquiores *in aerariUM*, quod facilius.) aerario adiudicata. W.

Et ipse ad quaestus proprios redigebat.] Foedam Valentis avaritiam hic et passim omnibus paginis insectatur: qui damnatorum bona non solum fisco vindicabat, sed etiam in proprios usus vertebat: cum modestiores Principes aut proximis ea relinquere solerent, aut petitoribus concedere, aut in aerarium publicum ad usus publicos referre. Sic Hadrianus teste Spartiano c. 7. extr. *damnatorum bona in fiscum privatum redigi vetuit, omni summa in aerarium publicum Pop. Rom. recepta.* Et Severus bona Albinianorum proscripsit, atque in aerarium publicum retulit, ut

ait Capitolinus in Albino c. 12. Vide titulum in Codice Th. de bonis proſcriptorum. VALES.

Suadet Theognis poëta] Cuius locus hic eſt vs. 175.

Ἀνδρὶ ἀγαθὸν πενίη πάντων δάμνησι μάλιστα
Καὶ γήρως πολιοῦ, Κύρνε, καὶ ἠπιάλου·
Ἦν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον
Ῥίπτειν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. LINDENER.

23. *Expediuntur pondera plumbea*] Imp. Conſtantinus L. 2. C. de exactor. *Plumbatarumque verbera aut pondera, aliaque ab inſolentia iudicum reperta ſupplicia.* LINDENBR.

Pondera plumbea] h. l. non de loris cogitandum, quibus globuli plumbei erant innexi, uti 28, 1. ſed pondera ſunt *compedes plumbei*, in equuleo acuminato ſedentibus appenſi. (Imaginem vide ap. Magium de equuleo p. 46.) W.

Abde] uſitatius obnube caput. W.

24. *Addici*] abſolute pro ſuppliciis affici poſt *cruciabiles poenas* tormenta. — *Penitiſſima*, exactior, accuratior. W.

25. *Introvocatu*] vix alibi reperias. — *Imprecationibus praeſciſſe nefariis* i. q. ſupra: deteſtandis praeſagiis didiciſſe futura. — *In verba periculoſa proiectus* fulioris linguae 25, 4. in damnum, perniciem aliorum. — *Ab extremo Atlante*, ab ultimis orbis terrarum finibus. — *Conſarcinante ardua*, cum crimina undique in homines innoxios cumulare videretur. W.

26. *Salia Comes Theſaurorum*] v. Ind. II. W.

27. *Cognitoribus praeſcripta oſtentantibus legum*] ad leges provocantibus. — *Momenta* rationes decidendi. W.

Si admotus quisquam fabricae diffugiſſet.] Per fabricam videtur intelligere murum qui podium ab arena diſtinguebat: de quo vide Lipſium in cap. 12. de Amphitheatro: vel ſane cancelloſos poſtes, quibus admoti beſtiarii ſubita converſione ferarum impetus eludebant, ut refert Calliodorus in lib. 5. epiſt. 42. VALES.

28. *Patricius et Hilarius.*] Patricius e Lydia, Hilarius ex Phrygia erat oriundus teſte Zoſimo L. IV. c. 15. Utriusque elogium habes apud Suidam, ex Eunapii Hiſtoria, ni fallor: Ἱλάριος ὁ ἐκ Φρυγίας ἐπὶ Ἰοβιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων κατὰ παιδείαν μὲν ἦν ἀνὴρ οὐ γνώριμος· κοινωνεῖν δὲ αὐτῷ θεὸς ἐδόκει τῆς τοῦ μέλλοντος προγνώσεως· ὥστε ἦν μάντις ἄριστος. De Patricio vero haec habet: Πατρίκιος· οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ Ἰοβιανοῦ βασιλέως· ἦν δὲ ἐκ Λυδίας· ὃς τῆς ἀπὸ τῶν φαινομένων ἢ παρατρεχόντων σημείων τεκμάρσεως ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστής. Sed utrobique ἐπὶ Οὐάλεντος ſcribendum exiſtimo. VALES.

Ordinem replicare] omnia ex ordine exponere. — *Fodicatis* per forcipes *lateribus* in equuleis extenſorum. W.

29. *Conſtruximus, inquit, magnifici iudices*] Vid. Zoſimus lib. IV. c. 13. Socrates lib. IV. cap. 15. Niceph. Calliſt. lib. XI. cap. 45. Georg. Cedren. pag. 257. *Haec erat τραπεζομαντική, de qua videndus Tertullianus in Apologetici cap. 23.* LINDENBR.

Menſulam] tripodem. Sic enim aliquot verſiculis ante. — *Imprecationibus carminum ſecretorum* formulis magicis. — *Choragiis* variis inſtrumentorum apparatibus adhibitis (Vorrichtungen) — *Ritualiter* rite *conſecratam* ad hunc myſticum uſum dedicatam *movimus* collocavimus, ea uti coepimus. W.

30. *Domus emaculatae odoribus undique*] ſuffumigatae thure. W.

Lance rotunda pure ſuperpoſita.] Sic etiam tripodi Delphico ſuperpoſita lanx erat, quae Graece dicitur κύκλος ſeu ὅλμος. Pollux in lib. x. c. 23. τοῦ δελφικοῦ τρίποδος, inquit, ἐπίθημα κύκλος καὶ ὅλμος. De hoc diſco Artemidorus in lib. 5. ἔδοξέ τις ἐπὶ κύκλῳ τρίποδος διαπλεῖν πέλαγος μέγα. VALES.

Lance patera *rotunda pure* plane rotunda. — *Elementorum viginti quatuor ſcriptiles formae* literae, quod vocamus, alphabeti. — *Inciſae* ita tamen, ut in ſuperficie paterae prominerent. *Diiungebantur ſpatiis examinate dimenſis*, ut litera quaeque pari undique ſpatio ab altera diſtaret, uti in deſcriptione horarum in horologiis noſtris. W.

Spatiis examinatae dimenſis] Magis placet Baſilienſis Editionis ſcriptura, *examinate dimenſis*. VALES.

31. *Linteis indumentis — linteis ſoccis*] Veſtimenta lintea, alba erant omnino perſonarum ſacrarum geſtamina. W.

Torulo capite circumflexo.] In Regio codice, *et Toloſ.* ſuperſcriptum eſt *capiti*: quam ſcripturam equidem vulgatae praetulerim. Eſt autem torulus tum hic, tum in lib. xvi. c. 12. §. 24. faſcia ſeu vitta. VALES.

Verbenas] quae ſunt omnes herbae in locis ſacris procreſcentes, vel frondes arborum Numini alicui conſecratarum, v. c. lauri, olivae, myrti cet. h. l. *lauri*, quod ſuadet ſtatim ſequens Apollo. *felicis arboris*, in qua nihil mali ominis eſſet, ut cypreſſi, taxi cet. W.

Litato placato *conceptis carminibus* ſollemnibus formulis *numine praeſcitionum auctore* Apolline *caerimoniali ſcientia*, rituum omnium peritus, ad eiusmodi actum praeſcriptorum. W.

Superſiſtit cortinulas.] Hunc locum ex fide et auctoritate non modo Regii codicis, ſed etiam Editionis Auguſtanae diſtinxi et emendavi. Id tantum mihi licere volui, quod cum in exemplari Regio *et Toloſ.* ſcriptum eſſet *cortinules ..... penſilem, etc.* in Editione autem Auguſtana *cortinales ..... penſilem*, ſic emendare auſus ſum: *Cortinulis penſilem anulum librans.* Sunt autem cortinulae vela, ut apud D. Ambroſium in Ep. 33. *Suggeſtum eſt mihi cortinas regias eſſe collectas.* In Epiſt. 32. ad Marcellinam ſororem vela Regia pro eodem dixerat. Apparet igitur longe diverſa ſignificatione cortinulas hic ſumi, ac ſupra cortina ſumitur. Nam cortina Delphica in eo loco nil aliud erat quam tripus. At cortinulae nunc ſunt vela, ex quibus anulus magicis carminibus conſecratus dependet. VALES. Quum haec ita videantur perſanata, cur ab Hadriano relinquitur tantum vacui ſpatii, quaſi mancus eſſet locus, qui in libris ſcriptis iure hiat, librariis ſententiam non adſequentibus? Utique nec Henricus nec Lindenbrogius indulſerunt huic vaſtitati. Sed unde has cortinulas hauſit vel Henricus vel Ammianus ex huius arbitrio? idque in tanta vicinitate primitivi *cortinae* longe alia ſignificatione? ſed et hoc detur. Quis vero concipiat *anulum cortinulis* talibus *penſilem?* at nos videmus eiusmodi cortinulas anulo vel magis anulis penſiles. Opinor fuiſſe aliud genus ligamenti flexilis et non ſic ampli, ut ſupponitur latitudo cortinularum, inſtar et in ſpeciem funiculorum, quod ille ſuperſiſtens nunc levando, nunc demittendo, fa-

ceret recellere anulum. Nec video propius vel integrius, quam si legatur *superſiſtit, corticulis penſilem anulum librans, ſarctum etc.* Neque enim poteſt requiri amplius; ideo puncta vitium denotantia abegi. ORON.

Penſilem anulum librans arctum] Hic anulus de genere illorum fuit, quos magicos ſive phyſicos, aut *φαρμάκιτας καὶ γεγοητευμένους* vocant: (vid. Kirchmann. de annulis c. 21. W.) quales fuere illi, quos Exceſtus Phocenſium tyrannus habuit, quorum ſtrepitu de rebus ſuis admoneri ſolitus fuit, quemadmodum ex Ariſtotele ſcribit Clem. Alexandr. Stromat. lib. 1. Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διεσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. ἀπέθανεν δὲ ὅμως δολοφονηθείς, καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ. Huius generis fuerunt Iarchae Indorum ſapientiſſimi Principis anuli VII, Apollonio Tyaneo dono dati, apud Philoſtrat. lib. III. Item Eleaſari Iudaei apud Ioſephum, et Gygis apud Herodot. lib. 1. c. 8. Platon. de Repub. 2. haud longe a princip. Cicer. Officior. lib. III. c. 9. Plin. lib. XXXIII. cap. 1. Mira de hisce anulis narrat Lucianus in Navigio (T. VIII. Bipont. p. 192.): Ἐγὼ δὲ βούλομαι τὸν Ἑρμῆν ἐντυχόντα μοι δοῦναί τινας δακτυλίους τοιούτους τὴν δύναμιν, ἕνα μὲν, ὥστε ἀεὶ ἐρρῶσθαι καὶ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα, καὶ ἄτρωτον εἶναι, καὶ ἀπαθῆ, ἕτερον δὲ, ὡς μὴ ὁρᾶσθαι τὸν περιθέμενον, οἷος ἦν ὁ τοῦ Γύγου. τὸν δέ τινα, ὡς ἰσχύειν ὑπὲρ ἄνδρας μυρίους, καὶ ὅ, τι ἂν ἄχθος ἅμα μυρίοι κινῆσαι μόλις δύναιντο, τοῦτό με ῥᾳδίως μόνον ἀνατίθεσθαι. ἔτι δὲ καὶ πέτεσθαι, πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθέντα, καὶ πρὸς τοῦτό μοι εἶναι δακτύλιόν τινα, καὶ μὴν καὶ ἐς ὕπνον καταστῆσαι, ὁπόσους ἂν ἐθέλω. καὶ ἅπασαν θύραν προσιόντι μοι ἀνοίγεσθαι, χαλωμένου τοῦ κλείθρου, καὶ τοῦ μοχλοῦ ἀφαιρουμένου. ταῦτα ἀμφότερα εἰς δακτύλιος δυνάσθω, *et quae ſequuntur.* De his porro anulis, qui geniis malis pellendis ſunt, exſtat locus apud eumdem Lucian. in Philopſeud. et eorum qui morbis averruncandis, crebra mentio apud Alexandrum Trallian. lib. 9. Marcellum Empir. cap. 29. Scholiaſten Ariſtophan. Suidam, Iſidorum. LINDENBR.

Arctum ex carpathio filo.] Editionis Auguſtanae ſcripturam quis non praeferat, *anulum librans ſarctum ex carpathio filo.* Quin etiam pro *carpathio* paene adducor ut credam a Marcellino ſcriptum eſſe *carbaſio*, id eſt lineo. Ceterum de his anulis magicis, quos *φυσικοὺς* et *τετέλεσμένους* vocat Scholiaſtes Ariſtophanis in Plutum, copioſe agit Lindenbrogius ad hunc locum. Talis fuit anulus ille Perſinae Reginae apud Heliodorum in lib. 4. c. 8. cuius virtute ac praeſidio Chariclea flammas evadit; apud eumdem in lib. 8. Eorum anulorum vis omnis erat in pala quae litteris quibusdam ſacris inſignita, et magicis conſecrationibus initiata erat: gemma quoque ſimiliter conſecrata includi ſolebat, ut apud Heliodorum Pantarba. VALES.

Cortinulis penſilem anulum librans ex Carpathio filo perquam levi.] Totius loci obſcuri haec tamen verba obſcuriſſima, cui lucem afferre fruſtra tentarunt interpretes. Valeſius in eo quidem recte fecit, ut *Carpathio* mutari vellet in *carbaſio*, i. e. lineo, eoque tenuiſſimi fili; quod fere *cortinulas* accipiat de *velis*, ex quibus anulus conſecratus pependerit, id ego vix aſſequor. Faciliorem totius rei notionem animo informare mihi vi-

debar, ſi cum Iac. Gronovio *cortinulas* ſumerem pro *funiculis*. Obſtat tamen, quod haec ſignificatio probari non poſſit, niſi velis legere *chordulis*, nam quod Gronovius deinde ſuadet *corticulis*, nihili eſt. — *Sartum*. Hoc ex Auguſtana adoptavit Valeſius, cum Cod. habeant *arctum*. Neutrum placet, nam anulus ipſe ex Carpathio filo confectus fuiſſe non videtur, quod filum potius referendum ad cortinulas. Forſitan librarius turbavit contextum, qui primitus ab Ammiano ita conſtitutus fuerat: *cortinulis ex Carpathio filo perquam levi penſilem anulum librans ſartum* (arctum vel *aptum*; i. e. menſulae aptatum, impoſitum, affixum). Facilius etiam eſſet, ſi *ſartum* mutes in *ſartis*, ut ad *cortinulis* pertineat. *Retinentibus ſingulis litteris* cum motus eius ſiſteretur, haereret anulus *incidens ſaltuatim*, Saltuatim? ex quo probabile fit, quod etiam Gronovio videtur, anulum non in orbem agitatum, ſed ſurſum trahendo et remittendo motum fuiſſe. Cf. paullo poſt *adſiliens anulus perſtrinxerat ſyllabas*. — *Heroos verſus* hexametros *ad numeros concluſos* ut machina moveretur, donec verſus eſſet completus.

Totum igitur locum ſic ſatis intelligere mihi videor, ſi rem ita actam eſſe ſuſpicer. Adſtitit vates in ſcabello vel alio tali fulcro (nam quod menſulae eum ſuperſtetiſſe ait Ammianus, id proprie ſumi non poteſt, cum *menſula* fuerit eaque laureis *virgulis* contexta) ut brachiis ſupra menſam elatis machinulam in ea poſitam regere poſſet, anulum deinde e funiculis pendentem ſublatum remiſit, ut in menſulam ſubſiliret, literaeque huic vel illi adhaereret, e quibus, quo ordine perſtrictae ſint, obſervatis nomen, quod quaerebatur, prodiit. Ceterum alii aliter rem narrant. W.

Ex oraculis editi Branchidarum.] Photius in Biblioth. ex Cononis λγ. Lutat. Statii Scholiaſt. ex Varrone, lib. 3. et lib. 8. LINDENBR.

Ex oraculis editi Branchidarum.] Branchidae locus erat in agro Mileſio ſupra Panormum portum; celebris Apollinis oraculo, quem Iones et Aeoles olim conſulere ſolebant, ut ſcribit Herodotus in lib. 1. c. 157. Poſtea is locus Didymi dictus teſte Pomponio Mela in lib. 1. c. 17. Branchidae autem dicti ſunt a Brancho Apollinis amaſio, qui primus oraculi Apollinis Didymaei antiſtes fuit, ut ait Strabo in lib. 9. p. 421. Almel. Conon in narratione 33. et 44. Evangelum ei ſucceſſiſſe prodit. Ac Branchidae quidem proprie ſunt ſucceſſores veteris illius Branchi: eadem ratione qua Iamidae, Telliadae, Clytidae dicti ſunt olim familiae vatum in Graecis, de quibus Herodotus et Pauſanias ſcribunt. Poſtea vero Branchidae numen loco dedere. VALES. Conon Narrat. 33. ſecundum a Delphico locum apud veteres obtinuiſſe Branchidarum oraculum tradit. Conf. etiam Hemſterhuſ. ad Ariſtoph. Plutum p. 357. W.

32. *Omni parte expolitus*] perfectus, egregius. W.

Duas perſtrinxerat ſyllabas cum adiectione.] Cum in codice Regio *et in Toloſ.* et in Editione Auguſt. ſcriptum reperiſſem, *perſtr. ſyllabas et cum adiect.* ſtatim coniicere coepi ſic a Marcellino relictum fuiſſe: *Et aſſiliens anulus duas perſtrinxerat ſyllabas* δεο *cum adiectione litterae poſtrema* (ſcilicet δ) *etc.* Cere quin hic locus ita intelligi debeat, dubium non eſt. Ce-

terum a Marcellini noſtri narratione diſſentiunt Zonaras ac Cedrenus. Neque enim ope anuli conſecrati, ſed per ἀλεκτρυομαντείαν nomen imperaturi poſt Valentem quaeſitum eſſe memorant. Ea autem divinatio erat huiusmodi, ut aiunt: litterae 24. pulveri erant inſcriptae: ſingulis granum tritici vel ordei imponebatur. Tum recitatis quibusdam magicis carminibus gallus gallinaceus dimittebatur: et ii quibus id curae erat, ſollicite attendebant, quibus e litteris grana colligeret. Eae litterae inter ſe iunctae id quod quaeſitum fuerit praedicere creduntur. Haec Zonaras et Cedrenus. At Socrates in lib. 4. necromantia noſos eſſe tum maleficos in quaerendo Valentis ſucceſſore narrat. Sed Sozomenus in lib. 6. cap. 35. cum Scriptore noſtro conſentit. VALES.

Duas ſyllabas ΘΕΟ *cum adiectione litterae poſtremae*] ſc. Σ. (paullo aliter Zoſim. 4, 13.) W.

33. *Signata*] aperte. *Ex fide ſortium quas agitabant* agitaſſent, moviſſent, uſitatius conſuluiſſent. Quae *ſuſtinerent* tormenta mortemque inſtantem. *Scrutandi ſublimiora* quae ſcire velle nefas eſt. cf. 19, 12. W.

Flatantes], ſpirantes. Sic dedit Hadr. Valeſ. ex cod. Colbertino. vid. Praef. eius p. LIX. Editio Erneſtiana habet *flagitantes* operarum incuria, quod patet e Gloſſario v. Flatare. W.

ΟΥ' ΜΗΝ'.] Scribe οὐ μὰν ἀτίμητον, etc. quemadmodum in Mſ. Flor. et Aug. Editione legitur: et ita apud Homerum occurrit aliquoties. Poteſt etiam legi οὐ μὲν, ut Apollonius Rhodius ponit pro οὐ μὴν, teſte Scholiaſte. * Pro ἀτίμητον in codice Mar. Accurſii legitur νηποινὶ: et ſic fere in codice Florentino. Quare non dubito, quin haec ſcriptura praeferenda ſit vulgari lectioni, cuius auctor fuit Gelenius. νηποινὶ autem Graece idem eſt quod impune: ut docent Heſychius et Suidas.* In ſecundo verſu Mſ. Flor. et Auguſtana Editio habet, ἐφοπαήσει κακὸν οἶτον. legerem ἐφώπασεν. niſi ſyllaba repugnaret. VALESIUS. Caput ſolum cur tangat, poſtrema quae ſummam fati continent, relinquat, vix dixerim; nec de mſſ. nec de ſententia ſua quidquam proferens. An cauſa fuit, ut potius differret lectorem ad libri XXXI. caput 14? Ibi ſane et de Mſ. Regio audimus, et ipſum ita haec tractantem, ut magis voluerit oſtendere Homerum ſibi lectum, quam ex veteri ſcriptura reſtitutum Ammianum cupere. Pater Lindenbrogianae editioni adſcripſit geminam coniecturam ἀηθὼς καιόμενος γὰρ, vel Οὐάλης καιόμενος γὰρ. Sed attendens ſcripturam exemplaris Regii et Colbertini alterutrum collegi adhibendum, vel ἄνα λιλαιόμενος κὰρ, Principem appetens et arripiens fatum, vel ἄνα λιλαιόμενον πῦρ, Principem opperiens et cupiens ignis. In ſecundo verſu ex Mſ. Flor. (cur non additur de Regio aut Colbertino?) et Aug. editione corrigendum ἐφοπλίσει. Heſychius: Ἐφοπλίζει, παρασκευάζει, ἑτοιμάζει. GRON.

Ἄλα καιομένοις κάρ] Caſaubonus notat in ſuo codice, legendum: ἀλαλκομένη σεο κῆρας. LINDENBR. Mihi admodum probabilis videtur Hermanni mei coniectura, ἀλαλκομένοισιν ἄρηα, *Martem*, impetum hoſtium, *avertentibus*. Rimare, ſi placet, codicum apices, et, quae ſit corruptelae origo, ipſe reperies facillime. ERF.

Unguibus] uncis, forcipibus tortorum. *Separantur* amoventur. W.

34. *Honoratorum* nobilium *inducitur globus, vertices ipsos continens rerum*, vel ſummates, primos urbium magiſtratus, ut alibi, v. c. 14, 7. vel qui efficacillimi fuiſſent in futuro principe ſciſcitando. — *Nihil praeter ſe quisque cernens* ſuae tantum vitae conſulens — *Arctius* accuratius *reſpondere* (ſic *arctius* ſcrutari 15, 5.) W.

Euſerium.] Ita quidem Codices, ſed quum ſupra Valeſius, ut Graeca vocis origo pateret, mutaſſet in *Eucaerium*, neſcio cur hic retinuerit Euſerium in contexto. Ego vero, ut ſibi conſtet Valeſius, *Eucaerium* repoſui. W.

35. *Literae per ambages* obſcurius *ſcriptae.* — *Tempus patrandae cupidinis*, patrandi, impetrandi, quod cuperet. W.

36. *Quibus ſequeſtratis*] dimiſſis, uti alibi. W.

Eutropius Aſiam Proconſ. obt. poteſtate.] De quo Libanius in vita ſua, p. 54. (Reisk. 1. p. 106.) ubi de Feſto loquitur Aſiae Proconſule: *περὶ τούτου μόνος πρὸς μόνον τὸν βάλεντα εἶπών, ὡς ἐμέ τε ῥᾳδίως ἐν αὐτῷ καὶ τὸν Εὐτρόπιον ἕλοι.* *De eodem Eutropio loquitur in libri 4. Epiſtola 191. ad Themiſtium, ubi eum Acacii Sophiſtae diſcipulum, et fratris filium fuiſſe ait, ac nondum quidem Magiſtratum geſſiſſe, ſed brevi eſſe geſturum.* *Eumdem Eutropium memorat Gregorius Nazianzenus in Epiſt. 137. et magnum Eutropium appellat. In Epiſtola autem 138. eumdem Proconſulem Aſiae fuiſſe non obſcure ſignificat his verbis, *ἐμοί τε πρὸς πᾶσιν οἷς τετίμηκας οὐδὲ τοιούτοις, ἡνίκα τὸν ὑφηλότατον εἶχες θρόνον ἔχοντα τὸ ἐπίφθονον ἔτι, κατὰ τὴν Ἀσίαν περιτυχών, εἰ μέμνησαι*, etc. *Atque ut omnia praeteream beneficia, quibus me affeciſti, cum tu ſummum Magiſtratum teneres, qui adhuc invidiam tibi creabat, reperto me in Aſia, ſi memoria tenes, etc.* Idem poſtea Praefectus Praet. fuit anno Dom. 380 et 381. ut ex Codice Theodoſiano colligere eſt. Ac niſi coniectura fallor, is ipſe eſt Eutropius vir Cl. qui Breviarium Hiſtoriae Rom. ſatis eleganti ſermone ſcripſit ad Valentem Aug. (Id non poſſe ad liquidum perduci pronuntiat Tzſchuckius in Praef. ed. maior. p. 13. W.) VALES.

Paſiphilo.] Eiusdem nominis fuit is cui Palladius Aemilianus carmen ſuum de re ruſtica inſcripſit: ad quem directa eſt lex 8. Cod. Th. de iurisdictione, Olybrio et Probino Coſſ. Male in Codice Regio et Aug. Editione legitur *Parſiphilo.* VALES. Contra Valeſium disputat Corſinus de Praeff. Urbi p. 309. W.

Perverteret] in vitae discrimen adduceret. W.

37. *Simonides.*] Eius meminit etiam Zoſimus in lib. 4. c. 15. *καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἐκ Φρυγίας Ἱλάριος, καὶ Σιμωνίδης ἐπὶ τούτῳ, καὶ Πατρίκιος ὁ Λυδὸς, καὶ ὁ ἐκ Καρίας Ἀνδρόνικος· ἦσαν δὲ οὗτοι πάντες εἰς ἄκρον παιδείας ἐληλυθότες.* *Et poſt Maximum Hilarius e Phrygia, et Simonides poſt hunc, et Patricius Lydus, et Andronicus e Caria, ſupplicio affecti ſunt: omnes doctrinae laude praeſtantes.* *Adde Suidam in Σιμωνίδης.* VALES.

38. *Perſpicaciter*] accurate. W.

Imperator cognitorum conſultationi reſpondens.] *Cum ex ſuggeſtionibus procerum, ſi dubitatio in litibus oriatur, et ſeſe non idoneos vel ſufficientes ad deciſionem litis illi exiſtiment, ad nos decurratur.* L. ult. Cod. Theod. de Legibus et Conſtitutionibus Principum. Eius rei exempla paſſim in utroque Codice,

et in Plinii Epiſtolis ad Traianum, Symmachi ad Valentinianum, etc. Ut ad Legem unicam Codicis, Si quis Imperatoribus maledixerit, notavi.* LINDENBR.

Cognitorum conſultationi reſpondens pronunciatam a iudicibus ſententiam confirmans, *ſub uno proloquio* (elogio) *cunctos iubet occidi*, h. e. uti 30, 8, 3. effertur; *ut nullum damnatorum morte eriperet ſubſcriptionis elogio leni. Multitudine onerante quaeſtibus caelum* invidiam Diis faciente. W.

39. *Vitam ut dominam fugitans rabidam*] Gravius iuſto vitae contemtum ſic exprimit vel Simonides vel Ammianus. — *Ridens ſubitas momentorum ruinas* vitae humanae viciſſitudines. W.

Peregrinum illum imitatus Protea] De Peregrino hoc multa Lucianus, qui vitam eius fere totam narrat in Peregrino, iterumque in Demonacte; Philoſtratus de Vitis Sophiſtar. lib. 2. Athenagoras in Apologet. Tertullianus ad Martyr. cap. 4. Euſeb. in Chronic. Olympiad. CCXXXVI. A. Gellius lib. *VIII. cap. 3.* lib. XII. cap. XI. Tertulliani verba haec ſunt: *Minus fecerunt Philoſophi, Heraclitus, qui ſe bubulo ſtercore oblitum exuſſit. Item Empedocles, qui in ignes Aetnaei montis deſiluit, et Peregrinus, qui non olim ſe rogo immiſit.* Illuſtre aliud ſimilis facti exemplum in Calano eſt, qui toto Alexandri M. exercitu inſpectante rogum ardentem adſcendit. Tullius de Divinat. lib. 1. c. 23. Aelianus Varior. lib. v. cap. 6. *Vid. Athenaeus Dipnoſ. lib. x. pag. 437. A.* LINDENBR.

Peregrinum imitatus Protea.] Peregrinus Philoſophus Cynicus cognomento Proteus, cum Herculis mortem aemulari vellet, in conſpectu totius Graeciae ſe in rogum immiſit Olympiade 236. cum proxima ante Olympiadem facturum id ſe pollicitus, ad hoc ſpectaculum omnibus condixiſſet. Huius honorificam mentionem facit Agellius in lib. 8. cap. 3. Maximus Tyrius in Orat. 37. ſed Lucianus eius mortem ac vitam peculiari libello proſcripſit. Et Pauſanias graviſſimus Scriptor, qui iisdem temporibus vixit, hanc de eiusmodi deſperatis hominibus ſententiam fert in lib. 2. Eliacorum c. 8. Cum enim Timanthem quemdam athletam retuliſſet, ſolutis prae ſenio viribus ſe in rogum conieciſſe, ſubdit: ὁπόσα δὲ ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο ἐν ἀνθρώποις ἢ καὶ ὕστερόν ποτε ἔσται, μανία μᾶλλον ἢ ἀνδρεία νομίζοιτο ἂν κατά γε ἐμὴν γνώμην. *Quaecunque porro aut ſuperiori memoria facta ſunt, aut deinceps fient eiusmodi, equidem inſaniae potius ac furori quam fortitudini tribuenda eſſe cenſeo.* Ceterum hic Peregrinus natus erat ex opido Helleſponti Pario, teſte Luciano: eique mortuo Pariani ſtatuam in foro poſuerunt, ex qua oracula reddi dicebantur, ut ait Anaxagoras in legatione pro Chriſtianis. VALES.

Peregrinum Protea] Vide Lucianum inprimis, qui vitam huius, ſi Diis placet, philoſophi non ſemper philoſophicam deſcripſit, et, qui Lucianis omnibus mihi potior, Wielandium, Germaniae noſtrae decus, in libro ſingulari huius nominis praeſtantiſſimo. W.

40. *Multitudo in plagas calumniarum conjecta*] criminibus falſis irretita. (paullo poſt de Diogene: *laqueis impiae falſitatis conſtrictus.*) *plumbo* et *verberibus* equuleo et plumbatis. — *Sine ſpiramento* reſpiratione 14, 6. W.

41. *Ut illiciti*] eo praetextu, quod vetitas artes docerent: quamquam plurimi eorum *liberalium disciplinarum et iuris indices* erant, titulos praeferebant. Verissime observat Ill. *Heynius* ad Zosim. 4, 14. infamem hanc Valentis quaestionem in veneficos et magos maioris momenti ad res humanas fuisse, quam vulgo putetur. Saevitum enim esse in philosophos et philosophorum bibliothecas tanta cum rabie, ut ab hoc inde tempore (A. 374.) gentilium philosophorum omne fere nomen exstinctum sit, regnaverit vero, per Orientem maxime, Christiana philosophia et religio. W.

42. *Maximus ille Philosophus.*] Rem omnem fuse narrat Eunapius Sardian. in Maximo p. 109. (et in Chrysanthio p. 190. W.) LINDENBR.

Ad scientiam copiosus Iulianus] e cuius consuetudine multum ad eruditionem, philosophiam profecerat (in magno ideo ab eodem habitus honore 22, 7.) W.

Professionis consideratione] quod philosophus esset. — *Supplicits poenabilibus* aliis pluribus locis *poenalibus*. W.

Ephesum ad genuinam patriam.] Maximus Philosophus oriundus fuit ex Ionia, uti testatur Libanius in Orat. pro Aristophane Corinthio his verbis: ὥσπερ τῷ δαιμονίῳ τῷδε, τόν τε ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας. Priscum Epirotam et Maximum ex Ionia Philosophos intelligit. Idem in Oratione funebri p. 299. Maximum vocat ἄνδρα ἴωνα φιλόσοφον. Recte igitur Marcellinus noster Ephesium fuisse dicit, ex Ephesо urbe Ioniae. Eunapius tamen Sardianus Smyrnaeum facere videtur. Nymphidianum enim, qui Maximi Philosophi frater fuit, oriundum fuisse ait e Smyrna, quae fuit etiam Ioniae civitas. Sed Marcellino subscribunt Socrates in lib. 3. et Sozomenus in 5. At Suidas in v. Μάξιμος eum Epirotam aut Byzantium fuisse dicit magno errore. Maximum quidem Byzantium patrem Euclidis ab hoc nostro Ephesio distinguit aperte Socrates in principio libri 3. VALES.

Ibique capite truncatus.] A Festo Asiae Proconsule, quem ad hoc maxime miserat Valens, ut scribit Eunapius in Maximi vita. Et quidem eo miserabilior fuit haec Maximi caedes, quod gravissimo morbo tum tenebatur, ex quo intra brevissimum temporis spatium erat moriturus. Itaque Libanius in Vita sua, pag. 52. (Reisk. 1. p. 105.) gratias agit Fortunae, quae sibi odium potius quam amicitiam Festi conciliaverit, hominis praesertim ea crudelitate praediti, ut vereretur, ne morbus quo Maximus Philosophus laborabat, eum gladio suo subtraheret: τοῦ μίσους δὲ οἶδα τῇ τύχῃ χάριν, ἥ με οὐκ ἐποίησε φίλον ἀνδρὶ δείσαντι μετὰ ταῦτα ὕστερον μὴ φθάσῃ τὸν ἐκείνου σίδηρον ἡ νόσος ἀπενεγκοῦσα τὸν Μάξιμον. VALES.

44. *Alypius ex Vicario Britanniarum*] cf. 23, 1. W.

Repositam vitam.] Id est, tranquillam. Galli similiter dicunt, *une vie reposée*. LINDENBR. *Otiosam* privatam. W.

**Hierocle filio indolis bonae.*] Eamdem laudem tribuit Hierocli Libanius in libri IV. Epistola 284. ad Alypium eius patrem scripta: παῖς δὲ ὢν ἔτι γερόντων ἐδόκει σωφρονέστερος εἶναι· καὶ πολλοὶ τοῖς υἱέσιν ἐπιτιμῶντες, εἰς τὸν σὸν ἐκέλευον βλέπειν, ὡς αὐτῶς ἂν ἀγαθῶν γένοιντο πατέρες. Ex hac autem Epistola discimus, eum discipulum fuisse Libanii Sophistae, Iuliani Aug. temporibus.* VALES. Plures huius nominis enumerat Burmann. ad Valesii Emendatt. p. 219. W.

Urgente Diogene cet.] Fortaſſe aliquid excidit, non enim video, cur Diogenes iſte, non accuſatus, ſed ipſe accuſator, (urgens) omni laniena excruciatus ſit, ita, *ut poenis membra non ſufficerent* ut tormenta uncique non haberent amplius, quod dilaniarent. — *Arceſſitori* accuſatori. W.

Filium miſ. ductum ad mortem, caſu quodam proſpero rev.] Omnis ſiquidem populus Antiochenus una cum opificibus cum conveniſſet in Hippodromum, Hieroclem, qui iam frenato ore ad ſupplicium trahebatur, clamoribus ac precibus ſuis ſervavit: ut ſcribit Chryſoſtomus in Orat. 3. de incomprehenſibili Dei natura. Ubi cum vim et efficaciam precantis ad Deum multitudinis Antiochenſibus oſtendere vellet, hoc exemplo utitur: *πρὸ γὰρ δέκα τούτων ἐτῶν ἑάλωσαν ἐπὶ συρμαΐδι τινὲς, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἴστε. εἶτα τῶν ἐν δυναστείᾳ τις ὄντων ὑπεύθυνος τοῖς ἐγκλήμασι φανεὶς, σπαρτίον ἐπὶ τοῦ στόματος λαβὼν ἐξήγετο τὴν ἐπὶ θάνατον ὁδόν, τότε δὴ πᾶσα ἡ πόλις ἐπὶ τὸν ἱππόδρομον ἔτρεχε, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἐργαστηρίων ἐξῆγε, καὶ κοινῇ πᾶς ὁ δῆμος ἀνελθὼν ἐξήρπασε τῆς βασιλικῆς ὀργῆς τὸν καταδικασθέντα*, etc. *Nam ante hos decem annos, ut meminiſtis, quidam coniurationis adverſus Imp. conſcii ſunt deprehenſi: et cum ex civitatis primatibus neſcio quis reus eius criminis viſus eſſet, freno in os iniecto ad ſupplicium ducebatur. Tunc tota civitas ad Hippodromum cucurrit, et opifices e tabernis eduxit: ac ſimul univerſus populus ad regiam progreſſus, damnatum hominem nulla dignum venia, Imp. furori ſubtraxit, etc.* Quin hic Chryſoſtomi locus de Theodori motu intelligendus ſit, dubitari non poteſt: nam et tempus ipſum apte convenit, et quod eam coniurationem Antiochiae ait eſſe detectam. Quo poſito ſequitur, hunc primatem qui populi precibus liberatus eſt, eſſe Hieroclem Antiochenum; quem Marcellinus noſter caſu quodam proſpero revocatum eſſe ait, cum duceretur ad mortem. Ceterum in verbis Chryſoſtomi notanda ſunt haec, *σπαρτίον ἐπὶ τοῦ στόματος ἔχων*: quae ſic vertimus, *freno in os iniecto*. Sic Pacatus in Panegyrico de quibusdam Chriſtiania Antiſtitibus ait: *Cum lictorum arma, cum damnatorum frena tractaſſent, pollutas poenali manus ſanguine ad ſacra referebant.* Et hunc morem antiquiſſimum eſſe docet Herodotus in lib. 3. de Aegyptiis loquens, quos Cambyſes ad ſupplicium duci iuſſit: et in lib. 4. c. 69. de vatibus Scythicis. Denique Ariſtophanes in Nubibus v. 588.

Φιμώσητε τούτου τῷ ξύλῳ τὸν αὐχένα.

Ex illo autem freno habena ſeu funis aptabatur: quo carnifex damnatos ad ſupplicium trahebat. Itaque *σπαρτίον*, quod eſt funem, pro freno dixit Chryſoſtomus in eo loco, et in Homilia 15. ad populum Antiochenum, et in Orat. 1. de Machabaeis. VALES.

CAPVT II.

1. *Coagulum aerumnarum.*] Sic Varro vocavit *vinum coagulum conviviorum*, apud Non. Marcell. *Aimoinus lib. 5. cap. 17. pag. 301. *Coagulo benivolentiae firmato.** LINDENBR.

Coagulum omnium aerumnarum.] *Coagulum* quod proprie eſt lac ſpiſſius, mire translatum ad hominem. Aliis locis utitur Am-

mianus verbo *conſarcinare* in ſimilibus, v. c. criminibus, mendaciis, inſidiis cet. W.

Quem captum a Fortunatiano docuimus primum] c. 1. W.

2. *Diſtantia*] discrimine, 31, 6, 7. W.

3. *Signatis domibus.*] Id eſt obſignatis. Obſignabantur autem aedes appoſitis ſilicalibus titulis. Sic in lege 3. Cod. Theod. de aquae ductu, fundus fiſcalis tituli proſcriptione ſignatus dicitur. *Et in Martyrologio Notkeri IV. Kal. Septemb. *Romae Sabinae Mart. quae paſſa eſt Hadriano imperante. ſub Praefecto Urbis Elpidio, omnesque eius facultates Dominicis vel publicis titulis inſignantur.* Item VII. Kal. Iulii: *Tunc Gallicanus in pauciſſimis caſis, quas ad miniſterium pauperum reſervatas habebat, ita Chriſtum defenſorem invenire merebatur, ut quicumque eas malitioſe vel ad ponendos titulos fiſci intrare praeſumeret, ſtatim diabolo repleretur.** Hi tituli nil aliud erant quam tabulae inſcriptae cum velis ſeu cortinis purpureis, ut declarat Agathias in lib. 5. αἱ γραπταὶ σανίδες ἐκεῖναι καὶ τὰ φάκη τὰ ὑποπόρφυρα ἐς τόδε αὐτῷ ἀπετελεύτησεν, ἃ δὴ πολλὰ τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις ἁμᾶ ἐπέβαλε. Graeci ἀποσημαίνεσθαι dicunt, ut Xenophon in lib. 2. rerum Graecarum c. 3. §. 15. et ἀποσφραγίζεσθαι. Sic enim Teles apud Stobaenm in cap. 237. καὶ ὃν τρόπον ὅταν ὁ βασιλεὺς ἢ δυνάστης τὰ ὑπάρχοντα παρασφραγίσηται, οὐκ ἔξεστιν ἅψασθαι. *Athanaſius in Apologia de fuga: ἐπεσφραγίσθησαν οἰκίαι: et in Epiſtola ad Solitarios: πόσων ἐπεσφραγίσθησαν οἶκοι.* Ceterum hi tituli aedibus reorum appoſiti, non ſtatim eas fiſco vindicatas eſſe ſignificabant.*) Plerumque enim ante ſententiam latam, ſtatim ac comprehenſus fuerat reus, aedes eius obſignabantur, quo chartae omnes in iudicio proferri poſſent, ex quibus documentum iudici ſuppeteret. Quod ſi reus ſententia iudicis erat abſolutus, refixis titulis rem ſuam recuperabat: ſin erat condemnatus, aedes fiſco applicabantur. Chryſoſtomus in Orat. 13. ad populum Antiochenum: τὰς οὐσίας ἐδήμευον καὶ σήμαντρα ἐν ταῖς θύραις ἁπάντων ἦν ἰδεῖν. *Bona publicabant, et in ſingulorum veſtibulis titulos fiſcales cernere erat.* Idem in Orat. in Iuventinum et Maximum. VALESIUS. Hanc poſteriorem mantiſſam credo eſſe Valeſianam, et quidem quantivis pretii: ſed qui priori parti ſimilem periodum primus appendebat, eſt Iacobus Gothofredus ad cod. Theodoſian. tit. IX. lib. X. pag. 425, unde mirum niſi ad hanc concipiendam ὁ πάνυ formatus fuit. GRON.

Poenis addicti.] Regius codex *et Toloſ.* [ac Colbert.] cum Editione Aug. habet *patris addicti*, id eſt patrisfamilias. VALES. Suppleviſſe apparet ex libro XXII. cap. 3. *Euſebium alte ſpirantem et dirum addixere poenae letali.* Sic alibi *addicere ſupplicio*, et paullo infra *exſilio et pecuniariis addicti. diſpendiis.* Id Valeſio in mente haeſit. Ac tamen maritos paulo ante appellavit; quo reſpectu eum nunc patremfamilias dicet? Crediderim igitur veteres libros indicare *paris*, hoc eſt, modo mariti. GRON.

---

*) Reineſius: „Salmaſius de modo uſurar. p. 647. refutat iſtam ſententiam, et confundi ait affixionem titulorum cum obſignatione aedium.“ W.

Incantamenta quaedam anilia] scidulam quandam ad morbos pellendos. cf. 16. 8. init. *ludibriosa amatoria* formulas ad philtra paranda *subderent* furtim admiscerent. *Membris omnibus capti* paralytici. *Sellis gestatoriis* cf. Scheffer de re vehicul. Lib. II. p. 83. W.

4. *Libraria omnia*] *Librarium*, βιβλοθήκη, ut *Lignarium*, ξυλοθήκη. Glossar. *Gell. lib. 5. cap. 4. librariam dixit.* LINDENBR.

Tantus universos invaserat terror.] Atrocitatem eorum temporum satis declarat Sozomenus in lib. 6. cap. 35. ubi Valentem refert praecipiti iracundia adversus omnes Philosophos ferri primum coepisse, deinde vero comprehensos esse multos, qui Philosophi quidem non erant, pallio tamen philosophici simili erant amicti: adeo ut omnes eo tempore prae metu pallia abiicerent. Caedes porro damnatorum tanta fuit, ut eam mactationi pecudum in epulis ac viscerationibus comparet Eunapius in Maximi vita, et Marcellinus noster supra in hoc libro. VALES.

Paria convivis Siculi Dionysii.] Damoclis historiam intelligit, de qua fuse Plato lib. III. de Repub. Tull. 2. de Finibus, et Tuscul. lib. V. c. 21. Sidonius Apollin. lib. 2. Epist. 13. Iohan. Salisberiens. lib. 8. cap. 23. LINDENBR.

5. *Bassianus procerum genere natus.*] Hic videtur esse Bassianus filius Thalassii Praefecti Praetorio, gener autem Elpidii Praefecti etiam Praet. cognatus ac discipulus Libanii, adolescens optimus: ut testatur Libanius in libri 4. Epistola 269. ad Rufinum.* VALES.

Notarius militans inter primos] Tribunus et Notarius. v. Ind. II. v. Notarius. *De qualitate partus uxoris*, marem, an femellam editura esset coniux. W.

6. *Heliodorus mathematicus*] supra c. 1. fatorum per genituras interpres. *Colloquiis ex aula abstrusis* paullo inferiuae clandestinis Regiorum confabulationibus *praepigneratus* corruptus, illectus. — *Funebres aculeos* quasi scorpionis. W.

7. *Cibo mundissimo*] lautissimo, exquisitissimo. *Ad largiendum pellicibus*, ut dona mittere meretriculis posset. W.

Incedebat passim elate.] In Editione Augustana legitur: *Et incedebat passim ac late os circumferens vultuosum.* Cui Editioni subscribit Regius codex, *et Tolos.* VALES.

Os vultuosum] dirum et triste. — *Lupanar* gynaeceum (Harem, Serail). W.

Liberius servabatur.] Forte *versabatur.* VALES.

Quo liberius versabatur.] Quod alias non licebat nisi eunuchis. W.

Elogia parentis publici.] Id est sententias et edicta Imperatoris, qui parens publicus dicitur a Symmacho in Epistolis et alibi saepe. Elogium autem quid sit, notavi ad librum XIV. c. 5. §. 5. Glossae veteres, *Elogium, διάταγμα.* VALES.

Parentis publici] εἰρωνικῶς pro Imperatoris. W.

In primis orationis partibus] primariis argumentis. W.

8. *Perque eum ut forensium causarum patronum.*] Ex his necessario colligitur, Heliodorum Advocatum fuisse: ut fortasse is ipse sit Heliodorus, de quo Libanius loquitur in Orat. adversus

doctrinae ſuae obtrectatores, pag. 602. (Reisk. III. p. 450.) qui ex viliſſimo gari mercatore celebris cauſidicus evaſit. Nam cum Corinthum veniſſet gari vendendi cauſa, et hoſpes apud quem divertebat, morbo laboraret, nec ſe in iudicio die dicta ſiſtere poſſet: ipſe eius loco ſe exhibuit: auditisque cauſidicis in ſpem venit ſe quoque, ſi cauſis agendis operam daret, non poſtremum cauſidicum futurum. Quare cum tempus dispenſaſſet partim mercibus vendendis, partem cauſis audiendis, brevi celebris Advocatus exſtitit: erat enim admodum impudens, et ob mercaturam gari ſubinde ridebatur: ſed ipſe ridentibus potior, magnas ex cauſidicina opes ſibi comparavit: eius enim patrocinio omnes certatim ſe committebant. Peracto tandem advocationis tempore, fiſci Advocatus fuit, et poſtea magiſtratum geſſit. VALES.

Figurarum commentis] floſculis. W.

Splendida loca.] Intelligit quos locos communes vulgo Rhetores vocant. *Valentem certe ſtudioſum inprimis fuiſſe eloquentiae, teſtatur Themiſtius in Oratione quinquennali.* VALES.

Quae cruciarius ille.] Cruciarius eſt cruce dignus, apud Apuleium in lib. x. initio, (furcifer W.) et Senecam in controverſia 21. [et in crucem ſublatus apud Petronium (p. 242, 6. Elmenh.)] Vide Iſidorum in lib. x. Originum. VALES.

Quamquam praecipiti.] Scribendum ſine dubio eſt: *Hoc unum ediſſeram, quam praecipiti confidentia Patriciatus columina ipſa pulſavit.* VALES.

Patriciatus columina] ſummos, nobiliſſimos. *Pulſavit* aggreſſus ſit. Praeter neceſſitatem Reineſius malebat *pulſaverit.* W.

9. *Euſebium et Hypatium*] Cf. 18, 1. 21, 6. Conſules una fuerant A. 359. *Conſtantii adfines*, qui ſororem eorum Euſebiam in matrimonio habuerat. *Itineri*, ab iſtis viris, ut mentiebatur Hilarius, ſuſcepto. W.

10. *Quibus hauſtis aventer*] cupide auditis, arreptis. W.

**Cui nihil licere debuerat, quia omnia ſibi licere exiſtimabat.*] Sumtum eſt ex Seneca in libri 3. de Ira capite 12. *Nihil tibi liceat dum traſceris. Quare? Quia vis omnia licere.* Vel certe ex Conſolatione ad Polybium capite 26. *Caeſari quoque ipſi, cui omnia licent, propter hoc ipſum multa non licent.* Adde caput eius octavum de Clementia.* VALES.

Exhibitis perductis ex ultimis provinciis *profunda ſecuritate*, cum iſti homines alia omnia timerent, quam eiusmodi ſibi ſcribi dicam. — *Suſcipi quaeſtionem criminoſe praecepit.* τὸ criminoſe referas ad ſuſcipere (den Criminalproceſs anfangen). W.

11. *Nodoſis coarctationibus aequitate diu iactata.*] Vix equidem haec intelligo. Coarctatio eſt plurium rerum vel hominum in unum locum conſtipatio. De carceribus et vinculis non puto cogitandum, quae cur *nodoſa* dicantur, non apparet; tolerabilior ſenſus exiſtet, ſi de accumulatis in miſeros homines perplexis criminibus exponas. Aptius tamen fortaſſe pro *coarctationibus* aliud verbum *captationibus, captionibus, captiunculis*, vel ſimile aliquod ponas, ut hoc voluerit Ammianus: quaeſtionibus captioſis *aequitatem*, veritatem vel falſitatem criminum eſſe *tactatam* dilatamque. Aeque obſcura difficilisque explicatu eſt, quae ſtatim ſequitur *nexibilis nebulonis adſeveratio*, quam Gesnerus in Theſ. ex-

plicat *mendactis callide connexis*; recte ad ſenſum, propius tamen ad etymologiam vocis *nexibilis* accedi poſſe putem, ſi *adſeverationem* intelligas eam, cui nequam ille cauſidicus veriſimilitudinem aliquam addere ſciverit. — *Ablegatos.* Erneſt. *dimiſſos*, non adhibitos ullo pacto in conſcientiam huiusmodi, vel ſimplicius *alienos* ab hac conſcientia. Hoc magis placet. W.

12. *Poenitenda*] turpia. *Repreſſius* moderatius. — *Recte inſtitutis* qui ad virtutem humanitatemque mores compoſuerant. W.

Nihilque ſit tam iniquum, quam ad, etc.] Haec Marcellinus ſumpſit ex eleganti illa Ciceronis Epiſtola ad Quintum fratrem. Sic enim ait Cicero de iracundia: *Quod vitium cum in hac privata quotidianaque vita levis eſſe animi atque infirmi videtur: tum vero nihil eſt tam deforme, quam ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturae adiungere.* Unde paene adducor ut credam ſic a Marcellino relictum eſſe: *Nihilque ſit tam deforme, quam, etc.* Accurſius quidem ita ediderat, *nihilque ſit tam dirum, quam, etc.* At Gelenius ſic edere maluit, *nihilque ſit tam iniquum. etc.* uterque ex coniectura, ut equidem non dubito. Nam in Regio codice adiectivum deeſt. Sic enim in eo exaratum eſt: *Nihilque ſit tamquam ad ardua, etc.* [et ita in Colbert.] VALES.

13. *Quadam excogitata vi*] inimicorum ſine dubio, quos innumeros habebat. W.

Pullati praecedere honorati compl.] Mos erat apud veteres, ut cum funus efferebatur, propinqui et amici cum clientibus ac ſervulis honoris cauſa praecederent. Hieronymus ad Paulam de obitu Blaeſillae. *Ex more*, inquit, *parantur exſequiae: et nobilium ordine praeeunte aureum feretro velamen obtenditur.* Idem in Epiſtola ad Riparium adverſus Vigilantium: *Ergo Martyrum immundae ſunt reliquiae? et quid paſſi ſunt Apoſtoli, ut immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione praecederent?* Auctor Hiſtoriae Miſcellae in lib. 12. de Athanarico Conſtantinopoli defuncto loquens, *Cuius exſequias*, ait, *Imperator ipſe praecedens, dignae eum tradidit ſepulturae.* Idem ait Iordanes in Geticis. Omitto locum Sulpicii in fine libri 2. de vita Sancti Martini, Hegeſippum in lib. 5. cap. 2. Petrum Chryſologum Serm. 121. Hinc Graeci προπέμπειν dicunt, ut Iamblichus de vita Pythagorae, Chryſoſtomus in Homilia de morte, et acta Synodi contra Chryſoſtomum habitae. VALES.

14. *Caries ſtoliditatis* (cf. cariem negligentiae 28, 4) *eſt profanata* palam facta. — *Inconſolabili malo abſtinere*, quo ad tam turpe officium cogeret honoratos. W.

15. *Nudatis capitibus.*] Honoris ſcilicet cauſa. Sic Iulianus capite nudo, et polito diademate, funus Conſtantii deduxit, teſte Gregorio Nazianz. in Invectiva 2. Ceterum ex hoc loco colligi videtur, Romanos ac praecipue nobiles ea aetate minime ſolitos eſſe capite nudo incedere, maxime extra civitatem. Ibi enim cadavera humabantur, ut notavi ſupra. VALES.

Buſtuarii] latrones. cf. 28, 1. *libitinam*, funus, ſandapilam, feretrum. (aliter exponit Erneſti, ut *buſtuarii* Genitivum putet eſſe, cuius Nominativus ſit BuſtuariVM, non BuſtuariVS. Vix credo.) W.

Ince-

Incedentes pedibus.] Scribendum videtur: *Nudatis capitibus adusque ſepulcrum incedentes et pedibus.* Sic Suetonius in Auguſto c. 100. ſcribit, reliquias eius collectas a primoribus Equeſtris ordinis tunicatis dilcinctisque et pedibus nudis, ac in mauſoleum conditas eſſe. Confirmatur autem haec emendatio ſequentibus verbis. Sequitur enim, *quosdam etiam complicatis articulis praeire mandavit.* Ubi exaggerationem gradatim factam agnoſcas: primo enim nudare capita iuſſi ſunt, quod leve eſt: dein nudare pedes, quod gravius: poſtremo digitos complicare. Quod ſi vulgatam ſcripturam retineas, languet oratio. VALES.

Quosdam etiam complicatis articulis.] Veteres in maerore ac luctu manus complicabant: quem habitum eleganter deſcribit Apuleius lib. 3. init. *Complicitis denique pedibus, ac palmulis in alternas digitorum viciſſitudines ſuper genua connexis, ſic grabatum coxim inſidens, ubertim flebam.* *Et Gregorius Nyſſenus in Oratione contra feneratores: κάθηται τῷ χεῖρε συνδήσας, στένει συνεχῶς. Nilus in libro de caede Monachorum in Monte Sina pag. 115. eumdem habitum lugentis deſcribit: ἐκάθησα τὰς χεῖρας περιπλέξας τοῖς γόνασι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τούτων κατακλίνας, τοὺς κόλπους ἐπλήρουν δακρύων. Hanc porro hominum ſtultitiam graviter arguit Dio Orat. 16. (Reisk. 1. p. 458.) de aegritudine, qui non contenti praeſenti moleſtiae animum ſubmittere, alia etiam extrinſecus adiumenta luctus excogitarunt, ut pullas veſtes, manuum complicationes, et humiles ſellas: τὸ δὲ μὴ μόνον εἶκειν τῇ φθορᾷ τῆς διανοίας, ἀλλὰ καὶ προσμηχανᾶσθαί τινας ἔξωθεν, οἷον μέλαιναν ἐσθῆτα, καὶ συμπλοκὰς χειρῶν, καὶ ταπεινὰς καθέδρας, οὐχὶ σφόδρα εὔηθες; Quintus Smyrnaeus lib. 14. v. 382. de Captivis mulieribus Troianis, quae in Graeciam abducebantur:

Αἱ δ' ἄρα παπταίνεσκον ἐς Ἴλιον ἀχνύμεναι κῆρ
Ληΐάδες· καὶ πολλὰ κινυρόμεναι γοάασκον.
Καί ῥ' αἱ μὲν περὶ γούνατ' ἔχον χέρας.

Hippocrates *in Symbolico ſive de Signis apud Euſtathium Iliados III. pag. 642.* ἀσπαζόμενοι, ὑπισχνούμενοι, κελεύοντες, εὐφημέοντες, εὐχόμενοι, ὀλολύζοντες, εὐαγγελιζόμενοι, ἐς πᾶσαν ἴησιν ἀγαθοί. αἰάζοντες δὲ ἢ κλαίοντες, ἢ συμπεπλεχότες τὰς χεῖρας ἢ περιηγκωνισμένοι καὶ ἐξῆς ἐς πᾶσαν ἰατρείην κακοί. VALES.

**Horret animus reminiſci.*] Sic primus emendavit Accurſius. Nam in Editione Gelenii legitur: *Horret nunc reminiſci*, prout in codice Regio, [Colbert.] et Toloſ. ſcriptum reperi. *Horret* igitur imperſonaliter poſitum eſt ex more loquendi ſaeculi illius. Sic Hilarius in libro contra Conſtantium Aug. pag. 295. *Sed tibi ſtatim quod utraque Fide continebatur, exhorret:* et Rufinus in lib. 8. Hiſt. Eccleſ. capite 6. *Cumque iam illis ipſis ſpectatoribus nimietas crudelitatis horreſceret.* In Actis quoque Praeſidialibus Tarachi, Probi et Andronici, capite 7. *Vultus tuus mihi horret.* Cyprianus item in Epiſtola ad Iubaianum, Ambroſius in Epiſt. Pauli ad Corinthios capite 12. ſeu quis alius Auctor iſtorum Commentariorum, Auguſtinus in Epiſtola 70.* VALES.

[*Quo iuſſitio humiliati tot rerum apices viſebantur.*] In codice Colbertino lego *humilitati*: quo modo Marcellinum ſcripſiſſe puto. Ab *humilis* enim fit *humilitare* ſaepius quam *humiliare*, ut a *nobilis nobilitare*, a *debilis debilitare*, a *facilis facilitare*, ab *habilis habilitare*, a *ſtabilis ſtabilitare* apud Ennium pro

ſtabilire.] HADR. VALESIUS. Prima verba citationis huius illuſtravit Iuretus ad Symmachum lib. VII. epiſt. 103. GRONOV.

Quo *iuſtitio* iuſtitia omni neglecta (cf. 28, 1. iuſtitium eſſe, non iudicium aperte conſtabat.) *Humilitati* dedecorati *tot rerum apices*, alias vertices, viri clariſſimi. W.

Poſt ſcipiones et trabeas.] Inter Conſulum inſignia fuit ſcipio eburneus cui aquila inſidebat, ut docet Iuvenalis in Sat. X. 43. Caſſiodorus in Formulis, Iſidorus, aliique Graeci σκῆπτρον vocant. Sic Libanius in Oratione Conſulari ad Iulianum: καὶ τὴν ἑαυτῆς ταύτην ἐνδῦναι, καὶ τὸ σκῆπτρον ἐνεγκεῖν: et Themiſtius in Oratione XI. Iuvenalis quoque et Claudianus ſceptrum vocant. VALES. Conf. Salmaſius ad ſcriptt. H. A. T. II. p. 450. Wernsdorf ad Himer. p. 219. et qui ibi laudantur plures. W.

Faſtorum monumenta mundana] quibus nomina Conſulum per totum terrarum orbem propagantur. (Locus ſimilis 14, 6. in mundanum fulgorem ſurgit Roma.) W.

16. *Adoleſcentia et virtutum pulchritudine.*] Nullum hic editorum offendiſſe miror. Adoleſcentia commendabilis non exputo quomodo appellari potuerit Hypatius *Conſularis*. Conieceram olim *ex adoleſcentia virtutum p.* nec nunc poenitet, ideoque recepi in textum. W.

Honeſtatem lenium morum velut ad perpendiculum (cf. 21. 16.) *librans* quidquid ageret, ad lancem quaſi humanitatis exigens. — *Maiorum claritudini gloriae fuit* propagatam ad ſe a maioribus gloriam non deminuit. W.

Actibus Praefecturae geminae decoravit.] Flavius Hypatius Praefectus Praetorio Italiae fuit Antonio et Syagrio Coſſ. et ſequenti anno qui Merobaudem II. et Saturninum Coll. habuit: hoc eſt anno Natalis Dominici 382. et 383. ut ex multis Codicis Theod. legibus colligitur. Quae non duplex Praefectura, ſed una eademque videtur fuiſſe. Fuit autem Hypatius eodem anno Praefectus Urbi, ut legitur in lege 26. Cod. Theodoſ. quorum appellationes. Geminam ergo Praefecturam recte geſſiſſe dicitur. Ceterum cum Hypatius Praef. Praet. Italiae fuerit, apparet eum relicto Oriente poſt obitum Valentis ad Occidentis Imperium migraviſſe. VALES.

Praefecturae geminae] Duplex haec Praefectura ad ſeriora tempora referri debet, eamque ita explicat Corſini p. 268. ut Praefecturam *Urbis* A. 379. Praefecturam *Praetorii* A. 382. et 383. adminiſtratam eſſe ex utriusque Codicis legibus confirmet, Ammianum vero ex eo coniicit opus ſuum poſt annum 383. edidiſſe. W.

17. *Ut poenarum moras.*] Haec eſt coniectura Gelenii. Nam in MSS. Regio, *Toloſ.* [ac Colbert.] et Flor. et in Editione Auguſtana ſic legitur hic locus: *Ut poenarum maturis ..... ferret, etc.* unde ſic arbitror commodius ſcribi potuiſſe: *Ut poenarum atrocitatem aegre ferret finiri cum morte.* VALESIUS. Quaeſo quid, ſi non hoc, eſt quidlibet ex quolibet? Et ſane atrocitas, quae dicitur reſpectu infligentis, cuius animus atrox facit atroces poenas, poenarum, in quibusdam criminibus non finitur cum morte, quum et mortuorum iam corpora lanientur, aut diritate alia illis inſultetur, etſi iudex, ſub quo tale quid contingit, non ideo debeat dici ſaevire infeſte. Sed et *poenarum amaritudinem* potius conieciſſet ad literas priſcae ſcripturae. Requirebatur aliquid ἐμφατικώτερον, tale ſcilicet, cui finis ſolet dari in morte,

qnod neſcio an tetigerim ſuſpicando *poenas humanas aegre ferret cum m. f.* Ex Ciceronis libri II. Offic. cap. 5. *Tantaque poena officiamus, quantam aequitas humanitasque patitur.* GRON.

Exſecto vivae mulieris ventre atque intempeſtivo partu extracto.] Artis magicae facinus horrendum: ſine quo tamen vix eſt ut abſtruſiora ſecretioraque venefici peragere poſſint. Iuvenalis Satyr. VI. 551.

Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum et pueri.

Adhibitum itaque, ubi maius aliquid tentatum. *Vid. Clementis libb. Recognitionum, ubi de Simone mago agit. Vid. Spart. in Heliogabalo, Vierius de Praeſtigiis daem. lib. I. cap. 7. Zonaras de Maxentio in Vita Conſtantini Magni.* De Maxentio Imp. Euſebius Pamph. Hiſtor. Eccleſ. lib. VIII. cap. 14. pag. 98. ἡ δὲ τῶν κακῶν τῷ τυράννῳ κοφωνὶς, ἐπὶ γοητείαν ἤλαυνε μαγικαῖς ἐπινοίαις· τοτὲ μὲν γυναῖκας ἐγκύμονας ἀνασχίζοντος, τοτὲ δὲ νεογνῶν σπλάγχνα βρεφῶν διερευνωμένου, λέοντάς τε κατασφάττοντος, καί τινας ἀῤῥητοποιΐας ἐπὶ δαιμόνων προκλήσεις καὶ ἀποτροπιασμὸν τοῦ πολέμου συνισταμένου. διὰ τούτων γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς νίκης κατορθωθήσεσθαι, ἡ πᾶσα ἐτύγχανεν ἐλπίς. Sic poſt mortem Iuliani Caeſaris in officina artium vetitarum inter inſtrumenta, quibus Imp. ad res magica uſus fuit, *viderunt mulierem a capillis appenſam, extenſas habentem manus, cuius uterum aperuerat, ut Perſarum victoriam in iecore eius inſpiceret.* Caſſiodorus in Hiſtor. Tripart. lib. VI. cap. 48. Theodoretus lib. III. cap. 21. LINDENBR.

Infernis manibus excitis] evocatis ſanguine embryonis ventre adeo exſecti, nam pueros in his vetitis artibus adhibitos probat Canidia Horatiana. cf. Iuvenal. 6, 551. *Pectora pullorum rimabitur, exta catelli, Interdum et pueri.* — *De permutatione imperii* futuro mox principe alio. W.

Familiaritatis eius intuitu.] In codice Regio *et Toloſ.* [ac Colbert.] ſcriptum reperi, *familiaritate eis contuitu:* neque aliter Auguſtana praefert Editio: quare ita puto Marcellinum ſcripſiſſe, *familiaritatis contuitu.* VALES.

Ordine omni populi. — *Invidendas ἀφθόνους opes et militiae ſtatum integrum retenturum* non abiectum ſacramento, uti eſt 25, 1. W.

18. *O praeclara informatio doctrinarum*] philoſophia. W.

Nihil aliud eſſe Imperium niſi curam ſalutis alienae.] Eamdem ſententiam uſurpavit in lib. XIV. cap. 11. et in lib. XXV. cap. 3. his verbis: *Reputansque iuſti eſſe finem Imperii obedientium commodum et ſalutem.* Praeclare. Hoc enim maxime inter Regem ac tyrannum intereſt, quod tyrannus quidem omnia ſui unius cauſa facit, et ad utilitatem ſuam aut voluptatem cuncta refert: Rex vero ſubditorum commodis ſervire debet, et Agamemnonem imitari, quem Homerus et bonum Regem, et fortem appellat pugnatorem: Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. Nam quemadmodum fortis bellator dicitur Agamemnon, non quod perite plagam hoſti inferre, ac rurſus ſibi cavere novit, ſed quia exercitum ducere, aciem inſtruere ad referendam de hoſte victoriam egregie callet: ſic idem egregius Rex dicitur, non quod in ſumma rerum omnium felicitate vitam transigit, ſed

quod eorum quibus praeeſt, commodis utilitatique proſpicit, ut ait Socrates apud Xenophontem in 3. Commentar. In quam ſententiam Cicero in Epiſt. 1. ad Quintum fratrem: *Ac mihi quidem videntur huc omnia eſſe referenda ab iis qui aliis praeſunt, ut ii qui erunt in eorum imperio, ſint quàm beatiſſimi. Eſt enim non modo eius qui ſociis et civibus, ſed etiam eius qui ſervis, qui mutis pecudibus praeſit, eorum quibus praeſit, commodis utilitatique ſervire.* Et in libro 1. de Officiis c. 25. *Omnino*, ait, *qui Reip. praefuturi ſunt, duo Platonis praecepta teneant: unum, ut utilitatem civium ſic tueantur, ut quidquid agunt, ad eam referant obliti commodorum ſuorum. Ut enim tutela, ſic procuratio Reip. ad utilitatem eorum qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſa eſt, gerenda eſt.* Quam ſententiam Plato hauſit ex Archyta Tarentino, qui in lib. de Lege et Iuſtitia idem dixerat: ἄριστος δέ κ' εἴη ἄρχων ὁ ἀρχοντικωτάτῳ νόμῳ. οὗτος δέ κ' εἴη ὁ μηδὲν αὑτοῦ ἕνεκα ποιέων, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν. ἐπειδήπερ οὐδὲ ὁ νόμος αὑτοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν. *Optimus autem is Princeps erit, qui ex maxime principali lege imperabit. Is vero erit, qui nihil ſui ipſius ſed ſubditorum cauſa faciet; quemadmodum lex non ſui ipſius, ſed ſubditorum cauſa manet.* Adde Platonem in Politico, Ariſtotelem in v. Eth. cap. x. VALES.

Reſtringere poteſtatem] de iuribus potius aliquid remittere. — *Ut Caeſar Dictator aiebat* cuius tamen hoc effatum in libris, quos habemus, non legitur. Cf. Fabricii Bibl. Lat. 1, 275. W.

Miſerum eſſe inſtrumentum ſenectuti.] Ad verbum Graece, κακὸν τοῦ γήρως ἐφόδιον εἶναι τὴν ὠμότητος ἀνάμνησιν. Inſtrumentum enim apud Marcellinum noſtrum idem eſt quod ἐφόδιον, hic et ſupra in lib. 28. c. 6. §. 6. et alibi. Sic apud Stobaeum in cap. de ſenectute, Socrates rogatus, τί ἂν εἴη γήρως ἐφόδιον ἄριστον, quod eſſet optimum inſtrumentum ſenectuti, Idem, inquit, quod iuventuti. Et apud Aſterium in Homilia 2. σοὶ μὲν γὰρ ἀκολουθήσει πικρὸν ἐφόδιον ἡ ἁμαρτία τὴν ἀναγκαίαν πορευομένῳ πορείαν. *Graeci quoque dicunt eleganter, οὐκ ἀγαθὴ γηροτρόφος ἡ ὠμότης: ut apud Themiſtium initio Orationis 17. Eodem fere ſenſu dixit Plutarchus in vita Catonis Cenſorii: κάλλιστον αὐτὸς ἐγγήραμα τὴν πολιτείαν ποιησάμενος.* VALES.

De vita et ſpiritu hominis laturum ſententiam diu multumque cunctari oport.] Caſſiodorus lib. VII. Var. 1. *Cunctator eſſe debet qui iudicat de ſalute; alia ſententia poteſt corrigi, de vita transactum non patitur immutari.* Iuvenalis Satyr. VI. 221.

Nulla umquam de morte hominis cunctatio tarda eſt.

Plato in Apologet. Socratis pag. 37. a. Νόμος ἄλλος ἀνθρώπους περὶ θανάτου μὴ μίαν μόνον ἡμέραν κρίνειν, ἀλλὰ πολλάς. LINDENBR.

Hominis, qui pars mundi eſt, et animantium numerum complet] particula animae, quam vocabant, mundanae. W.

19. *Apud Proconſulem Aſiae Dolabellam Smyrnaeae.*] Valer. Max. lib. VIII. cap. 1. A. Gell. lib. XII. cap. 7. LINDENBR.

Apud Proconſ. Aſiae Dolabellam.] In Regio codice *Dolobellam* ſcriptum inveni. Neque aliter hoc nomen ſcribitur in Appiani, Plutarchi, Dionisque codicibus, et in vetuſtis Editionibus aut Mſ. exemplaribus Latinorum Auctorum. Ceterum hic vi-

detur esse Dolabella, qui Consul fuit cum Antonio, et provinciam Asiam post mortem C. Caesaris sibi decrevit. VALES.

Materf. filium proprium.] Sic Gelenius edidit: Accursius vero *sobolem propriam.* At in codice Regio tria haec deerant verba, et lacuna erat relicta. In lib. 8. c. 1. Valerii Maximi, et Agellii 12. c. 7. legitur tantum virum et filium ab ea muliere occisum. Itaque filium non de propria mulieris sobole, sed privignum intelligendum puto. In Mſ. Vaticano legitur, *Smyrna..... propriam, etc.* VALES. Itaque miror cur τὸ *Smyrnaea* ut dubium virgulis Hadrianus includerit, quod non debebat, ut vere genuinum. Sed tamen ita reliqui. ORON.

Filium proprium] Non alius esse potest, nisi *privignus*, quod tota orationis series suadet. Fortasse aberravit librarii oculus, nam si *proprium* iungas filio versiculi sequentis, tunc omnia recte habebunt. W.

Ex priore viro ab eis occisum comperisset.] Sic Gelenius ex coniectura supplevit. Nam in Regio codice legitur tantum *eavermonio.* [In Colbert. *eavermonio.*] Accursius vero ita emendaverat, *ex alio marito ab eis comperit necatum.* VALES.

Comperendinata] alio tempore denuo se sistere in iudicio iussa est. — *Consilium* iudices *anceps quid inter ultionem et scelus statui debeat* ultionis an sceleris in ista causa ratio habenda esset. W.

Ad Areopagitas missa est, Athenienses iudices tristiores; quor. aequitas Deor.] Nota est fabula. Cum filiae iniurias gladio Mars ultus esset, idcirconque a Neptuno (eius enim filium Halirrhothium interfecerat) accusaretur, apud Areopagum causa dicta fuit. *Vid. Augustinus de Civitate Dei lib. XVIII. cap. 10. Stephan. de Urbibus in Areopag. Aristid. Orat. Panathen. p. 6. a. in fine.* Isidorus Pelusiota lib. 2. Epist. 92. Ἐπὶ τοῦ Ἀρείου πάγου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος αἰτιαθεὶς καὶ ἁλοὺς, αὐτὸς μὲν δίκην δέδωκε, τῷ δὲ τόπῳ πρὸς τὸ στηλιτεύεσθαι τὴν αἰσχύνην τοὔνομα καταλέλοιπε Idem Epist. 90. Oecumenius in Acta Apost. cap. 17. Apollodorus Biblioth. lib. III. Photius in Biblioth. pag. 374. *Vel etiam de Neptuni et Minervae dissidio intelligendum. Et videtur Ammian. ad Varronis locum respexisse, cuius etiam auctoritate utitur August. de Civitat. Dei lib. XVIII. cap. X.* LINDENBR. Cf. Wernsdorf. ad Himerium p. 163. W.

Tristiores] severiores. W.

Absolverent veneficam.] Codex Regius *veneficium:* quam scripturam confirmat Agellius in lib. 12. c. 7. VALES.

20. *Impressas foede corporibus liberis* ingenuorum *notas* latera sulcando. — *Inconnivens* h. l. oculos non claudens, ut scelera hominum videre nolle videatur. W.

[*Namque caesorum ultrices dirae, perpetuum numeratione querelarum iustiss. commovente.*] Sic in libro XXVIII. c. 6. *Sed accelerarunt ultrices dirae caesorum.* Sic vulgatae Editiones utrubique praeferunt. At codex Colbertinus utroque loco *ultimae.* Et quidem in libro 28. *sed accelerarunt ultimae dirae caesorum.* In libro autem 29. *Namque caesorum ultimae dirae, perpetuum numen ratione querelarum, iustissima commoventes, etc.* Quae certissima et optima est scriptura. *Caesorum ultimae dirae* dicun-

tur Ammiano inluſte damnatorum ultimae preces, imprecationesque, et iniquorum iudicum exſecrationes. Diras *impia vota* et *querelas* vocat Virgilius in Diris. *Accelerare* autem *ultimas diras caeſorum* dixit Ammianus, ſive ultimas morientium preces et exſecrationes: ſicuti apud veterem Poetam *preces ire* dicuntur.

Et fama eſt iunctas fortius ire preces.

Qui in utroque loco Ammiani *ultrices dirae* poſuere, in mente habuere Furias ſeu Eumenidas, quae alio nomine *Dirae* a Latinis ſuni appellatae, *Ultricesque* nonnunquam cognominatae. A. Victoris Epitome c. 21. init. de Baſſiano: *Hic fratrem ſuum Getam peremit. Ob quam cauſam furore poenas dedit Dirarum inſectatione, quae non immerito ultrices vocantur.* Sed a melioris notae codicibus Mſſ. ſine cauſa recedere non licet, quum optime nobis ſenſus ratio conſtat.] HADR. VALESIUS. Ultrices ditas ſupplevetunt ex Virgilio lib. IV. Aen. 473. *Ultricesque ſedent in limine dirae.* Sed Ammianus etiam nunc, ut ſaepe, videtur imitatus Florum, cuius verba ſunt lib. II. cap. 6. *Quaſi has inferias ſibi Saguntinorum ultimae dirae in illo publico parricidio incendioque mandaſſent.* GRON.

Perpetuum (ſupernum 17, 13.) *numen* deos immortales. — *Fides oraculi* v. c. 1. verſiculos Graecos. W.

21. *Poſt inconvolutos caſus*] Inconvoluti caſus qui ſint, vix divinare audeo. Vocabulum in Ammiani officina procuſum. Originem ſi ſpectes, fortaſſe dici pollit caſus *aerumnas* voluiſſe, ſine involucro quaſi immiſſas, ne ſpecie quidem iuris atque aequitatis praetexta, non diſſimulatas, apertas, ut fere idem ſit, quod noſtrates dicunt *unumwunden.* W.

Cervicibus Aſiae totius inſedit] Erneſt. compatat Liv. IV, 12. *regno prope per largitionis dulcedinem in cervices accepto.* W.

22. *Feſtus quidam.*] De quo Zoſimus in lib. 4. c. 15. [ubi vid. Reitemeier. p. 585. W.] haec dicit: τῶν δ' ἀτοπημάτων ἦν κολοφὼν Φῆστος, ὃν εἰς πᾶσαν εἰδὼς ὠμότητα πρόχειρον ὄντα, τῆς Ἀσίας ἀνθύπατον ὁ βασιλεὺς ἐστειλε. *Porro omnium calamitatum cumulus fuit Feſtus quidam, quem Valens ad omne genus crudelitatis promptiſſimum eſſe probe ſciens, Aſiae Proconſulem deſtinavit.* Eiusdem elogium exſtat apud Suidam in Φῆστος ex Eunapii Sardiani Hiſtoriis, et apud eumdem Eunapium in Vita Maximi Philoſophi. Hic eſt, ut opinor, Rufus Feſtus V. Cl. qui Breviarium ſcripſit ad Valentem Aug. non autem ad Valentinianum, ut habent vulgatae Editiones, et ſcripti codices.*) Annon enim haec libri eius clauſula Valentem reſpicit? *Ut ad hanc ingentem de Gothis, etiam Babylonicae tibi palma pacis accedat.* Accedit quod in duobus Mſſ. antiquiſſimis *Feſti Dictatoris Breviarium* exaratum eſt, ut in Notis ad Victoris Epitomen teſtatus eſt Andr. Schottus. Eſt autem Dictator, qui ad memoriam dictat, qui et ἀντιγραφεὺς Graece dicitur, ut notatum eſt a Cl. Salmaſio ad Vopiſcum in Caro c. 8. (Scripti. Hiſt. Aug. T. II. p. 785.) Cum igitur Marcellinus Feſtum Magiſtrum fuiſſe memoriae prodat, et reliqua egregie conveniant: nihil vetat quo minus hunc Feſtum eumdem cum Hiſtorico eſſe credamus. VALES.

*) Rectius libelli auctor *Sextus* Rufus exiſtimatur. W.

In nexum germanitatis ut frater germanus *dilectus a Maximino* funeſto illo Praefecto Praet. cuius immania facta 28, 1. narrantur. W.

Et contogatus.] Id eſt togatus, ſeu Advocatus in eodem foro. VALES.

Adminiſtrata Syria.] Feſtus Conſularis Syriae fuit Valente II. et Valentiniano II. Coſſ. ut colligo ex lege XI. Cod. Theod. de cohortalibus. Certe Libanius in vita ſua Feſtum Conſularem fuiſſe Syriae dicit, antequam Valens Antiochiam veniſſet. Idem Feſtum ait hominem fuiſſe furioſum, et linguae Graecae prorſus ignarum. VALES.

Reverentia exempla.] Sic repoſuit ex Colbertino Hadr. Valeſius Praef. p. LIX. quum eo priores editores habeant *reverentiae*, quod ſenſu carere cum eodem Valeſio non exiſtimaverim, ſi exponas *pudoris*, reverentiae (legum) exempla. *Reverens* ut recte potuerit paſſive pro *reverendus* uſurpari, vehementer vereor. W.

Regere Aſiam proconſulari poteſtate exorſus.] Proconſul Aſiae vir Spectabilis erat, ſub cuius adminiſtratione erat Aſia proprie dicta, Helleſpontus, et inſulae. Nullatenus autem erat obnoxius Praefecturae Praetorianae eo quidem adhuc tempore. Nam poſtea imperante Arcadio, cum omnia perturbata eſſent, Proconſularis etiam poteſtas imminuta eſt, ut ſcribit Eunapius in Vita Maximi. De Proconſulatu Feſti ſcribit Eunapius, et Zoſimus, et Libanius in vita ſua, cum dicit: σπεύδων ᾤχετο εἰς ἰωνίαν ἐπὶ τὴν ὀρχήν. VALES.

Velificatione tranquilla] tuto (velificatione plena 18, 5.) W.

23. *Exſequiis ſuffragantibus ad Praefecturam veniſſe*] id ipſum quod multos iniuſte trucidaverit, apud Imperatorem ita eum commendaſſe, ut Praefectum faceret. *Exſequiae* h. l. dictae pro cadaveribus, quam ſignificationem pluribus ſcriptorum iſtius aevi locis, nec Ammiani noſtri immemor comprobavit V. D. in Miſcell. Obſſ. T. X. p. 53. W.

24. *Ratio eſt ubique.*] Hoc *ubique* reſpicit ad praecedens *Romae*, et Ammianus hoc vult: nihil conferre ad recte ſecusve factorum vel laudem vel vituperium, in maiori an minori urbe peracta ſint. W.

25. *Philoſophum q. Coeranium.*] Aegypto oriundum. Eunapius de Feſto: ἀλλ' ἐπὶ τοσόνδε παραφορᾶς ἐξῆλθε καὶ φόνων, ὥστε καὶ Μάξιμον ξίφει διέφθειρε, Κοίρανον αἰγύπτιον ἐπισφάξας αὐτῷ. *Sed eo furoris proceſſit et crudelitatis, ut etiam Maximum gladio occideret, et Coeranum Aegyptium quaſi ſuccidaneam ei victimam mactaret.* Fuit etiam alter Coeranus Aegyptius temporibus Severi, ut refert Dio: et alius Graeci generis ſub Nerone, de quo Tacitus in fine XIV. VALES. *Coeranus* eſt etiam apud Suidam v. Φῶττος. W.

ΣΤ ΔΕ ΝΟΕΙ.] De hoc adagio nihil legi. VALES.

Νόει, καὶ στίφε τὴν τύλην.] Caſaubonus ſuo codici adſcripſerat, στρίφε τὴν τύλην: vel στέφε τὴν πύλην. Utrumque ex coniectura. De more ianuas coronandi Iuvenalis, et alii.* LINDENBR.

Στίφε τὴν τύλην] Quod proverbialiter dici monet ipſe Ammianus, additque adhiberi de eo, cui *altius* aliquid agendum in

iungatur. Τύλη vero quum ſit vel culcita, vel callus, aliusve tumor corporis, vel *cervix*, neſcio an ſatis poetice cervix pro capite poſita ſit; magis tamen inclinat animus ad coniecturam, quam Caſaubonus olim, teſte Lindenbrogio, orae adſcripſerat, ΠΥΛΗΝ, portas enim in rebus laetis coronatas fuiſſe novimus. W.

26. *Intervallatis* intermittentibus *febribus*. *Filiam ſuam* Feſti. W.

27. *Scrutari* inquiri *ex negotio* ob neceſſariam aliquam cauſſam. — *Genitura*. Statim ſequitur *conſtellatio*. W.

Cum obiectaretur illi quamobrem conſtellationem Principis collegiſſet.] Maieſtatis crimen contrahit, quisquis ſuper Principis geneſi vel fato ſcrutatur, ut de Lepida ait C. Tacitus Annal. lib. III. c. 22. cui inter alia crimina hoc quoque obiectum fuit, quod per Chaldaeos in domum Caeſaris quaeſiviſſet. *Rationem Tertullianus reddit Apologet. cap. 35. *Cur opus eſt perſcrutari ſuper Caeſaris ſalute, niſi a quo aliquid adverſus illam cogitatur vel optatur, aut poſt illam ſperatur et ſuſtinetur?** Unde Paulus I. C. Sent. lib. v. Tit. 21. *Qui de ſalute Principis vel ſumma Reipublicae mathematicos, hariolos, haruſpices, vaticinatores conſulit, cum eo qui reſponderit, capite punitur.* Apud Wiſigothos mitior hic poena decreta: ſic enim in eorum LL. habetur, lib. VI. Tit. II. §. 1. *De Salute Principis vel cuiuscumque hominis Hariolos conſulentes, ingenui flagellis caeſi cum rebus omnibus Fiſco ſervituri aut Regi aſſocientur: ſervi in transmarinas inſulas deportentur et veneant.* Bene itaque mundani motus ſcrutatorem lul. Firmicus ſic monet lib. 2. cap. 33. *Cave ne quando de ſtatu Reipub. vel de vita Romani Imperatoris aliquid interroganti reſpondeas: non enim oportet, nec licet, ut de ſtatu Reipub. aliquid nefaria curioſitate dicamus; ſed et ſceleratus atque omni animadverſione dignus eſt, ſi quis interrogatus de fato dixerit Imperatoris: quia nec dicere poteris de eo aliquid, nec inventre.* LINDENBR.

Collegiſſet.] Hoc verbum conſtellationi iungit etiam Spartianus in Aelio Vero c. 4. W.

28. *Marmori*] marmoreis gradibus, qui ad balneum ducebant. *Septemque vocales literas* Graecis A. E. H. I. O. T. Ω. *numeraſſe* cet. Locum ſine nota dimiſerat Valeſius, ſed poſtea temporis adiecerat ad Socratis Hiſt. Eccleſ. 5, 17. inſerta eſt etiam paucis mutatis eiusdem Emendationibus a Burmanno editis p. 5. ubi plura de hac ſuperſtitione attulit Burmannus. W.

CAPVT III.

1. Ab his in Oriente crudeliter perpetratis Ammianus *ſtilum vertit* in Gallias, res ibi geſtas enarraturus, ſed et hic denuo incidit in *Maximinum* dirum illum Praefectum Urbi 28, 1. *Iam Praefectum* Praetorio. W.

Qui poteſtate late diffuſa ſcaevum Imp. acceſſerat incentivum.] Sic Mſ. Flor. ut *Scaevum crimen*, L. 19. de Haereticis. *Scaevae interpretationes*, Novel. unic. Theod. et Valent. de libertis. *Scaeva tempora*, leg. 9. Cod. Theod. de infirmand. his quae ſub tyran. LINDENBR.

Scaevum infelix *Imperatori* Valentiniano *incentivum* 14, 1. W.

2. *Retentante*] retinente, uti 24, 4. W.

3. *Adultus*] puer. 26, 6, 15. ergo nomen proprium non videtur. *Paedagogiani* pueri erant nobiles, quos in aulis noſtris nominant *Pagen*, Edelknaben. — *Spartanum canem*, ad venationem enim aptiſſimi Spartani, Cretenſes, Arcadici habebantur, v. ſcriptores cynegeticos. — *Abſolvit* dimiſit. W.

4. *Praepoſitum Fabricae*] armorum. v. Ind. II. *Species ferrea*, is ipſe thorax, quem offerebat artifex, *quam ille* Imperator *formarat* vel animo conceperat vel praeſcripſerat. W.

Epiroten aliquem ritus Chriſtiani Presbyterum.] Recte quidem et ordine fecit Gelenius, qui quaterniones transpoſitos primus reſtituit. Sed nos hoc amplius praeſtitimus, quod haec et ſequentia verba in Gelenii Editione ob lacunas, ut opinari datur, omiſſa Auctori ſuo reddidimus: nec reddidimus ſolum, ſed etiam ſenſum eorum perſpeximus. Inter exempla enim crudelitatis Principis Valentiniani hoc vel praecipuum Marcellinus refert, quod Epiroten quemdam Presbyterum gladio occidi iuſſerit, idcirco quod Octavianum ex Proconſule Africae, (cuius mentio fit in lib. 23. c. 1.) alicuius criminis reum, apud ſe latentem prodere noluiſſet. Eamdem hiſtoriam refert Hieronymus in Chronico Anno Domini 372. *Presbyter Syrmii nequiſſime decollatur: quod Octavianum ex Proconſule apud ſe latitantem prodere noluiſſet.* VALES.

Offenſarum auctore] delatore. W.

5. *Strator*] H. l. is eſt, qui in provincias mittebatur ad equos ſtabulo Imperatoris vel bello aptos (*militares*) exquirendos, *probandos*, deducendosque, qui ſi quosdam lucri cauſa cum aliis commutaret, poena quidem dignus erat, nec tamen capitali. Aliud ſtratorum genus vide infra 30, 5. et omnino Ind. II. W.

**Ad quos probandos miſſus erat in Sard.*] Stratorum munus id erat, ut equos eos maxime, qui Imperatorum uſui erant deſtinati, diligenter probarent: ut apparet ex Codice Theodoſ. de Stratoribus. Themiſtius in Oratione quinquennali ad Valentem A. pag. 462. καὶ ἵπποις μὲν ἴσως οὐκ ἂν ἐχρήσαντο μὴ λίαν ἐξητασμένοις. Machinae quoque et tela bellica probabantur, ex Themiſtio pag. 239.* VALES.

Favorabilis auriga] cui populus et ipſe Imperator prae ceteris favebant. *Vulgari levitate* nam omnia libi, veneficia adeo, licere iſti homines opinabantur. cf. Ind. I. v. Auriga. W.

Cuius non multo poſtea beneficiis.] Prima illa vox ad ſenſum explendum a Gelenio adiecta eſt: ſed cum in Mſ. Regio, et in Editione Aug. ſimiliter deſit, locus ita commodius concipi poſſe videtur: *Quem non multo poſtea veneficiis uſum ferebatur*, (Sic tamen malim *ferebant*. W.) *etc.* vel ſane: *Quoniam non multo poſtea, etc.* VALES.

Beneficiis uſum.] *lege veneficiis uſum.* LINDENBR.

6. *Africanus*] Nepotem vel ἀπόγονον ſaltem C. Corn. Africani Fabiani Honorati fuiſſe coniicit Reineſius ex Inſcript. I, 364. W.

Poſt adminiſtratam provinciam.] Advocati peracto Advocationis tempore ad regendam provinciam mitti ſolebant, ut ex Co-

dice, et vetuſtis Inſcriptionibus notum eſt. Unde Libanius in Orat. adverſus doctrinae ſuae obtrectatores, Heliodorum illum Advocatum poſt Advocationem fiſci ait provinciam adminiſtraſſe, ut mos erat: ὁ δὲ καὶ ἦρχεν ὡς δὴ τὰ τῶν ῥητόρων πεπονηκώς. VALES.

Cuius ſuffragatori.] Suffragatores dicuntur viri primates in Comitatu, qui cum gratia apud Principem multum valeant, clientibus ſuis et humilioris fortunae hominibus ad aliquid a Principe impetrandum ſuffragationem ſuam commodant. Hi a Graecis προσήγοροι, et συνήγοροι dicuntur, ut docet Suidas. Themiſtius in Orat. 4. καὶ ταῦτα οὔτε λιπαρήσαντα, οὔτε ἱκετεύσαντα, οὔτε ἑτέρων προστάτῃ χρησάμενον καὶ προσηγόρῳ. Itaque ſuffragator paene idem eſt quod patronus: *et optime in Gloſſis veteribus explicatur, διὰ προστασιῶν, per ſuffragia. Seneca in libro de brevitate vitae: *Candidati* (inquit) *laborare deſinimus; ſuffragatores incipimus.* Ambroſius in caput 1. Epiſtolae Pauli A. ad Romanos: *Nam ideo ad Regem per Tribunos aut Comites itur, quia homo utique eſt Rex, et neſcit quibus debeat Rempublicam credere. Ad Deum autem, quem utique nihil latet, promerendum ſuffragatore non opus eſt.** VALES. Conf. XXII, 6. W.

Subagreſti verbo] inſipido verborum luſu. W.

7. *Pollicitus quod eum revocabit ad ſupplicium raptum*] promiſit, ſe eo ipſo tempore, quo ad ſupplicium duceretur, veniam ei daturum, vitam condonaturum eſſe. W.

8. *Replicatis denſe*] repetitis crebro. — *Protectores* ſatellites. v. Ind. II. Ad *exhibendas* ſiſtendas. arceſſendas *perſonas.* W.

De fuſtibus caeſi] Τὸ *de* abeſſe poterat; quoniam vero Colbertinus habet Valeſiusque (Praef. p. LX.) operis iraſcitur, quae ſe invito omiſiſſent, quod vitioſum putarent, ego voculam, quam ſerior aetas omnino saepe pleonaſtice ponit, (cf. 31, 5. *de* habitu prudentiae) reſtitui. W. Neſcio quo caſu factum ut in hac etiam editione ſit omiſſa. ERF.

9. *Ex profeſſo quaeſiſſe videatur.*] Mallem *videamur*, ut in Regio codice ſuperſcriptum eſt: et paullo poſt ſcribe ex eodem libro *ac Toloſ.* [ac Colbert.] *alia commodiſſimi.* VALES.

Alia commodiſſimi] indulgentiſſimi Erneſt. Malim ego omnino principis optimi. W.

[*Cum duas haberet urſas ſaevas hominum ambeſtrices, earum caveas prope cubiculum ſuum locaret.*] Valentinianus, natus in Pannonia Provincia Illyrici, prope cubiculi ſui fores velut fidas corporis cuſtodes habuit urſas duas caveis incluſas, in laniandis ipſo ſpectante cadaveribus comedendisque hominibus exercitatas. In quo imitatus videtur Galerium Maximianum, ortum ex Dacia Illyrici quoque provincia, qui homines vivos urſis abſorbendos obiicere conſueverat, eoque privato ſpectaculo paſcebat oculos, ac maxime delectabatur. Sic enim ſcribit Lactantius in libri de mortibus Perſecutorum capite XXI. quem librum nuper Vir doctiſſimus Baluſius publicavit. *Habebat urſos ferociae ac magnitudinis ſuae ſimillimos*, (Galerius) *quo toto Imperii ſui tempore elegerat. Quoties delectari libuerat, horum aliquem afferri nominatim iubebat. His homines non plane comedendi, ſed abſorbendi obiectabantur; quorum artus cum diſſiparentur, ridebat ſuaviſſime,*

nec umquam ſine humano cruore cenabat. Ceterum a patre Valentiniano non degeneravit Valentinianus iunior Auguſtus, qui urſorum et leonum venationibus maxime delectabatur, ut Philoſtorgius in libro XI. Hiſt. ſcribit.] HADR. VALES.

Ambeſtrices] Vox Ammiani propria. W.

Cura agebat enixa.] Haec eſt coniectura Gelenii: a qua longe diſcrepat exemplaris Regii, *Toloſ.* [et Colbert.] ſcriptura, *cultant acerabat enixo:* in Auguſtana autem Editione ſic legitur, *cultans accelerabat enixe.* Unde coniicere eſt ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe, *cultu ita curabat enixa.* VALES.

Rumperetur.] In Mſſ. Flor. et Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] et in Aug. Editione legitur *debetur.* Forte ſcribendum eſt *deleretur.* VALESIUS. Niſi id quidem nimium eſt, et Imperator non utique vetuerit deleri, ſed ne minima quidem parte imminui, et Ammianus ediderit *delibetur.* ORON.

Ne deleretur luctificus calor] ne quid a carnis humanae appetitu remitterent. W.

[*Innocentiam, poſt multas quas eius laniatu cadaverum viderat ſepulturas, ut benemeritam in ſilvas abire dimiſit innoxiam.*] Veteres non domeſticas modo beſtias, ſed etiam feras, quibus aliqua in re uſi erant, velut de ſe bene meritas libertate remunerari conſueverant, et in agros ſilvasque dimittere; ita ut inculſtoditae vagarentur, et tamquam ſacrae a nemine violarentur. Eum morem ſecutus Statius fingit Liberum Patrem duas tigres manſuefactas et domitas, quas in bello Indico ad currum iunctas habuerat, cum victor Thebas rediiſſet ex India, ceu optime meritas, aut ſi mavis emeritas conſecraſſe, et in agrum Thebanum dimiſiſſe: quae et e manu paſcerentur, et nunc per campos errarent, nunc etiam urbem Thebas intrarent innoxiae. Statii in libro VII. Thebaidos verſus tales ſunt: (564. ſſ.)

> *Errabant geminae Dircaeae ad flumina tigres,*
> *Mite iugum, belli quondam vaſtator Eoi*
> *Currus: Erythraeis quas nuper victor ab oris*
> *Liber in Aonios meritas dimiſerat agros, etc.*

Ab Statio ſua verba accepiſſe Ammianum putes: *Liber tigres ſuas in Aonios agros meritas dimiſit:* Valentinianus urſam ſuam *ut bene meritam in ſilvas dimiſit innoxiam.* Ea dimiſſione homines feris gratiam referre ſe exiſtimabant. Iulius Caeſar equorum greges (quibus nimirum in bello Gallico uſus erat) *in traiiciendo Rubicone flumine conſecravit, ac vagos et ſine cuſtode dimiſit:* ſicuti tradit Suetonius Tranquillus in Caio Iulio Caeſare capite LXXXI. Hic mos a nemine obſervatus, illuſtrari merebatur.] VALES. Memoria fefellit Valeſium; idem enim Caſaubonus ad Suetonii Caeſarem c. 81. animadverterat. Non tamen erat, quod Crenius in Animadverſſ. T. X. p. 203. virum praeſtantiſſimum ideo inter plagiarios referret. W.

Dimiſit innoxiam.] Poſt haec verba in Mſſ. Flor. *Toloſ.* [et Colbert.] et Regio, et in Editione Aug. ſic legitur: *Exop..... ſimile ſedit..... Et haec quidem, etc.* Ex quibus veſtigiis hanc fere ſcripturam colligas, *quae exinde ſimiles edidit ſtrages.* VALES.

CAPVT IV.

1. *Nusquam* (malim *usquam*) *digredientis* aberrantis. W.

Quod maius pretium operae forsitan regendis verius militi barbaris, quam pellendis.] Sic dedit Valesius ex Colbertino et ita explicat (Praef. p. LX.): Valentinianum, qui in barbarorum finibus munimenta statuerit, quibus longe eos a limitibus Imperii Rom. repellere cooaretur, multo melius forsitan facturum fuisse, si voluntaria barbarorum opera in bellis uti, eorumque auxiliis militaribus Romanos duces praeficere maluisset. Editiones ante Valesium pro *militi* habent *limite*, quod et ipsum haud incommodum fundit sensum: melius *faciebat* (non *feciſſet*), quod barbaros intra limites coerceret, eorum incursionibus obicem poneret castellis, quam ut fines nostros ingressos non sine difficultate repelleret. W.

Et cum dediſſet.] Quinque linearum hiatus in libris est, nexum tamen cum praecedentibus fortasse invenias, si de castellis, munimentis, turribus, speculis sermonem fuisse coniicias. W.

2. *Macrianum regem*] Alamannorum 18, 2. 28, 5. Cf. Gibbon T. VI. p. 192. — Inter *mutationes crebras sententiarum* quum bella contra eum mox decernerentur, mox differrentur. *Superstitem raperet* vivum in potestatem redigeret, *ut Vadomarium Iulianus* 21, 4. W.

Et praevisum negotium.] Sic Gelenius edidit. In Editione vero Augustana legitur *praevium*. Ego vero cum in codice Regio [et Colbert.] ita scriptum deprehendissem, *et praevi..... negotium, etc.* veram huius loci emendationem statim odoratus sum: quis enim neget ita ab Marcellino scriptum fuisse? *Et provisis quae negotium poscebat, et tempus, etc.* sic enim alibi loquitur. VALES.

3. *Contra Mattiacas aquas*] Plinius lib. XXXI. cap. 2. *Sunt et Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum hausius triduo fervet.* Ita autem hae aquae dictae a Mattio oppido, uti id Tacitus vocat Annal. lib. I. c. 56. *Caesar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum.* Ptolemaeus *Mattiacum* appellat, in Notitia civitatum Septemtrionalium: Βουδαρὶς, Ματτιακὸν, Ἄγραυνον. LINDENBR.

Mattiacae aquae. De his multa disputarunt interpretes ad Taciti Annal. I, 56. et in Hassia nostra quaerendas esse dubio caret. cf. Mannerti German. p. 134. et 563. Auctor Itinerarii ante aliquot annos editi (Reise durch den Harz und die Hessischen Lande Brunsv. 797. S. 219. et 239.) nomen priscum servari testatur in pago Metz in Praefectura Gudensberg sito. W.

4. *Scurrae*] Valesius ad 15, 9. ubi et ad locum nostrum provocat, Scurras comparat cum Bardis Gallorum: utrosque iocis ac gesticulationibus milites inter convivia delinire solitos. Sed haec significatio nostro non convenit loco. Propius accedit Salmasius ad Lampridii Alexandrum Severum c. 61. qui *satellites* eo illa aetate nomine venisse pluribus exemplis comprobavit. Ego vero, cum Glossae veteres pro synonymis ponant: *assecla, buccellarius, scurra*, malim h. l. nundinatores castrenses intelligere; quod suadent *venalia mancipia* et *merces direptae*. W.

5. *Iudices*] duces militares 18, 6. 27, 5. — *Tapetes* vestes villosae 16, 5. W.

Equirat erat...] Lacuna eſt trium linearum et paucula, quae reſtant, ſine ſenſu. Ex ſequentibus tamen colligi poteſt, Valentinianum ipſum affuiſſe, ſed Romanos ipſos incendiis, rapinis et clamoribus inconditis rem totam irritam feciſſe. W.

Suſpecti] active pro ſuſpicioſi (nec aliter 16, 12 *ſuſpectiores* de obſcuris). vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. T. I. p. 615. Non opus eſt Erneſtii coniectura *ſuſpectati*, cui ipſe non multum tribuit vir optimus. W.

6. *Quinquagenteſimum*] alii *quingenteſimum*. W.

7. *Leo morſus vacuos concrepans.*] Valer. Flaccus III, 588. *leo frangit abſentem vacuis ſub dentibus hoſtem.* — *Disiecta hoſtium* i. e. disiectos hoſtes. — *Bucinobantibus*, quorum sedes ipſe Ammianus conſtituit e regione Moguntiaci. cf. Mannert p. 296. W.

Fraomarium] unum ex magnatibus. — Reineſ. adſcripſit: „Frumarit Saio ap. Caſſ. 21, 19. (Quis ille Caſſius? W.) Fromar, Frummer.“ W.

Alamannorum] eorum, qui in fide permanſerant, ſociorum. *Numero* legioni. W.

Bitheridum] Reineſius: „lege Bertfridum. Bertvridum — Breed — breet i. e. late equitans.“ — *Hortarium*. Reineſius: „lege Hrotarium. Rothai — Rothui — Ruadſari — Ruadſeri q. d. quietis dominus.“ W.

Proditus opera Florentii Mogontiaci Ducis.] In codice Regio, *Tolof.* [et Colbert.] ſcribitur hoc modo, *proditus peratione Florentii Germaniaca Ducis:* neque aliter Accurſius ex codice ſuo edidit, niſi quod, *deſperatione Florentii*, iuſſit excudi. Ego vero non dubito, quin Marcellinus ita ſcriptum reliquerit, *proditus relatione Florentii Germaniae Ducis.* VALESIUS. Quae vox mentem viri doctiſſimi pepuliſſe videtur ex eo, quod ſequitur, *Romani quidem relationes.* Quae tamen videntur differre ab hoc genere, quod verbo *proditus* adiungi meruit. Ex quo crederem ab Ammiano ſcriptum *delatione*, quum et prima litera per inverſionem hoc videatur monſtrare. GRON.

Conflagravit flamma poenali] vivus combuſtus eſt. W.

CAPVT V.

1. Quae de rebus in Africa geſtis coeperat narrare Ammianus 28, 6. ea nunc perſequitur et *narratione* quidem, uti ipſe ait, *continua* unoque tenore. Inde vero factum, ut, quae non uno anno accidiſſent, uno tamen loco complexus ſit. Oroſius certe 7, 32. ſeditionem *Firmi*, de qua monente Reineſio etiam Zoſimus Lib. IV. c. 6. et Paulus Diac. Lib. XII. poſt exceſſum demum Valentiniani et Valentis motam eſſe tradit. cf. qui ſuo quodque anno aſſignare conatus eſt, Tillemontium V, 42. ff. W.

Nubes vita digrediens] decedens 17, 4. — *Multa et formidanda*, et paullo poſt *multa et aſpera* uti Graecorum πολλὰ καὶ. — De Romano et Remigio vide ſupra 28, 6. W.

2. *Potiores Imperatoris neceſſitates*] negotia. W.

3. *Ad obruendam*] Tupprimeudam, (paullo poſt *amandatis* eodem fere ſenſu.) *Contumelioſus.* Sic e cod. Colbert. pro *contumax* dedit Valeſius (Praef. p. LX.). W.

Ab imperii ditione deſcivit.] Et diademate aſſumpto Regem ſe ipſe conſtituit, ut ſcribit Victoris Epitome, et Oroſius in lib. 7. c. 32. Quare non aſſentior Goltzio, qui in Theſauro ſuo hunc Firmum Auguſtum fuiſſe cenſet, nummumque eius hunc profert: DN. FIRMUS. P. F. AUG. Sed non dubito, quin de altero Firmo nummus ille intelligendus ſit, cum Firmus, de quo hic ſermo eſt, numquam Auguſti, ſed Regis dumtaxat nomen adſciverit. *Zoſimus XIV, 16. Βασιλέα dicit. Auguſtinus in libro 1. contra Epiſtolam Parmeniani capite 10. *Quae a Donatiſtis Rogatus ille Maurus per Regem barbarum Firmum, quam ſaeva et quam acerba perpeſſus ſit.* Et paullo poſt: *Non enim tam ſaeva ſunt, quae adverſus Maximianiſtas per iudices egerunt, quam quae etiam ad perſequendum Rogatum Maurum, ab eis per Firmum barbarum geſta ſunt: etſi illum licet hoſtem immaniſſimum Romanorum in legitimis numerent.* Ubi vides Firmum pro legitimo Imperatore habitum eſſe a Donatiſtis: et nomen Βασιλέως apud Zoſimum ſupra ambiguum eſt, quippe quo et Rex et Imperator ex aequo ſignificatur.* VALES.

Ab imperii ditione deſcivit] noſtro imperio ſe ſubduxit: erat enim Comes Africae. W.

4. *Hoſtis implacabilis.*] Ante has voces lacuna erat exigua in Mſſ. Flor. et Regio, et in Editione Auguſtana: quae ſic videtur non incommode poſſe ſuppleri: *Quocirca ne hoſtis, etc.* VALES.

Comitatenſis militis] v. Ind. II. W.

Theodoſius Magiſter equitum mittitur, cuius virtutes ut impetrabiles ea tempeſtate prae caeteris nitebant.] Lego heic et aliis ſimilibus in locis *impenetrabiles.* OISELIUS. Ibi Lindenbrogius ſubdit, ſibi non placere coniecturam, quod *impetrabilis* nomen eſt Ammiano frequens. Certe et codd. Mſſ. inprimis Colbertinus, Loiſelii coniecturae adverſantur. HADR. VALES.

Theodoſius Magiſter equitum] 28, 5. — *Impetrabilis* ſtrenui 15, 8. 31, 11. cet. W.

Prae ceteris nitebant.] Apparet ſcribendum eſſe *enitebant,* ut modulatior ſit clauſula. VALES.

Domitii Corbulonis.] Multa de hoc Tacitus Annal. XIII, 8. Dio Caſſ. LXII, 19. — 23. LXIII, 17. et alii eius ſaeculi Scriptores. LINDENBR.

Domitii Corbulonis, et Luſii.] Utriusque elogium exſtat in Fragmentis Dionis quae ante biennium publicavi. Corbulo quidem a Dione Κουρβούλων ſemper dicitur, et ab Evagrio in lib. 3. cap. 41. Luſius vero Quintus Κόϊντος Λούσιος ab eodem Dione nominatur, ortus e Mauritania. Uterque tandem gladio occiſus eſt, cum ob egregia merita invidiam in ſe et aulicorum et Principum concitaſſent. Ac fortaſſe conſulto Theodoſium iis comparat Marcellinus, qui et ipſe ſimilem exitum ſortitus eſt, ut notabimus infra. VALES.

Et Luſii.] Luſius Quietus vocatur a Spartiano in Hadriano c. 5. Vide Xiphilin. LXVIII, 3. 8. cet. LXIX, 3. et Hiſtoriam Augg. LINDENBR.

Lusii] Reinef. „Lusius Quietus praefuerat gentibus Mauris, exarmatus ab *Adriano*.“ W.

5. *Emeato* traiecto *mari*. W.

Mauritaniae littus, quod appellant accolae Igilgitanum.] Mſ. *Gilgitanum*. Et Plinii ſcripta exemplaria *Gilgili*, non *Igilgili*, habent. Quod ſi Ptolemaeum et Antoninum Aug. ſequimur, *Igilgilitanum* apud Ammian. legendum erit. LINDENBR.

Igilgitanum.] Etiam in codice Regio *Gilgitanum* ſcriptum inveni, * ut et in Tolol.* [et Colbert.] neque ſecus in Editione Mariangeli: ſed *Igilgitanum*, ut Gelenius edidit, amplector. Nam et in Notitia Africae quam Iacobus Sirmundus ante aliquot annos edidit, inter Epiſcopos Mauritaniae Sitifenſis quartus numeratur *Domitianus Igilgitanus*. In Collatione Carthagin. Eguilguilitenſis Epiſcopus dicitur. HENR. VALESIUS. [Veteres *Igilgilitanum* dixere ab urbe *Igilgili*, quae Plinio *Gilgili opidum*, et vulgo *Gigeri* dicitur.] HADR. VALES. Quod poſterius iam ante quoque elegerat Holſtenius in notulis ad Patriarchatum Romanum pag. 90. GRON.

Sitifenſis Mauritaniae (Setif) *litus, quod appellant incolae Igilgitanum* (Gigeri). cf. Weſſeling. Itineraria p. 12. et 28. W.

Parum] minus quam poſſit (cf. 17, 4. 28, 1.). *Super his, quae verebatur*, Theodoſius nempe, qui Romanum veram ſeditionis Firmi cauſam fuiſſe non ignorabat. W.

6. *Caeſarienſem*] Mauritaniam. W.

Gildonem Firmi fratrem.] Is ipſe eſt, qui mortuo Theodoſio Auguſto, cum eſſet Comes Africae, ab Honorio defcivit, ut teſtatur Claudianus de bello Gildonico: apud quem Theodoſius Senior haec ait v. 335.

— — *auſus Latio contendere Gildo:*
Germani nec fata timet, etc.

id eſt Firmi. VALES. Cf. Zoſim. v, 11. et ibi Reitem. p. 606. W.

Vicentium] Romani vicarium. Paullo inferius §. 19. vocatur Tribunus, ſi idem eſt. — *Incivilitatis* inſolentiae. Paullo poſt *iniquitatis licenter graſſantis*. W.

7. *Cuſtodiendum protectoribus.*] Quorum inter alia id munus fuiſſe docet Iuretus ad Symmachum lib. x. epiſt. 49. ubi etiam ipſe venditat reſtitutionem huius loci, quum legeretur *protutoribus*. Mox edidi *multa cum animo verſ.* ex prioribus, quum nugari opinarer Hadrianum et Pariſienſes, qui in poſtrema mutarunt *multa enim an.* GRON. Similiter eſt *cum animo disputans* xx, 8. W.

Proeliorum ſtabilitate] iuſtis, apertis proeliis. Opponitur enim inſidiis. W.

8. *Spectatiſſimi ducis adventu praeſtrictus*] in timorem coniectus (cf. 21, 9. imperatorii nominis metu praeſtrictus) et paullo infra hoc ipſo capite. W.

Veniam confeſſionis praeteritorum.] Emendo, *veniam cum conceſſione praeteritorum*, ut loquitur Marcellinus in lib. XVII. c. 12. et in lib. XXX. et in fine huius libri. VALES. Merito aſſentitur Erneſtius in Gloſſ. ſ. v. Confeſſio. W.

Legiones qui Africam tuebantur.] Recens haec menda. itaque legendum ut in Mſ. *Legiones quae Afric.* LINDENBR.

10. *Reſidua* (h. e. *alia*, ut et aliis locis). W.

Meſſes et condita hoſtium virtutis noſtrorum horrea.] Quae hic *condita*, eadem libro XXXI. c. 6. vocat *conditoria*, id eſt, apothecas ſive horrea. Panegyr. Conſtant. Aug. *Tu fructus meritorum tuorum ſtatim nos metere et in conditis referre iuſſiſti.* L. 2. C. Theod. de his quae ex pub. coll. *Quod refertur in conditis, vel in arca continetur.* L. 4. C. de erogat. mil. ann. *In veteranis caſtris conſtituti milites duas alimoniarum partes de conditis ſumant.* *B. Eucherius in Homil. pag. 380. *Ut utiles procuratores facere videmus, qui a patronis ſuis praeſidia ac patrimonia longinqua et peregrina ſuſcipiunt, quidquid colligunt, quidquid adquirunt, ad dominos ſuos diriqunt. Numquid ibi reponetur, ubi laboratur? Sed magis illic ſunt condita, ubi perpetua deputantur habitacula.** Vide Spartian. in Hadriano c. 11. init. Capitolin. in Gordianis c. 28. LINDENBR.

Meſſes et condita] ſegetes et frumenta in horreis repoſita. W.

11. *Tubuſuptum*] Mſ. *Tubuſoptum*. Antoninus Aug. p. 32. Weſſeling. *A Sitifi Saldas, Lesbi Tubuſuptus.* Ptolemaeus: Αὔξινα, Τουβούσουπτος, Ῥόβονδα. LINDENBR.

Tubuſuptum opidum Ferrato contiguum monti.] In Itinerario Peutingerorum Mons Ferratus dicitur a Ruſuccuro Colonia Saldas usque pertingens: in quo itinere Tubuſuptum fuiſſe docet Itinerarium Antonini, iuxta Saldas. Fuit autem Tubuſuptus Sitifenſis Mauritaniae opidum, unde in Notitia Africae inter Epiſcopos Mauritaniae Sitifenſis recenſetur Maximus Tubuſubditanus. In Collatione Carthaginenſi Florentinus nominatur Epiſcopus a Tubuſuptu. VALES.

Ferrato contiguum monti] Vide Aethici Coſmogr. LINDENBR.

Ferrato monti (luriura). De gentibus et urbibus deinceps commemoratis vide Cellarium Geogr. ant. p. 197. Weſſeling. Itineraria p. 32. W.

Maſcizel.] Hic eſt frater Gildonis, qui ab Honorio Auguſto cum exercitu miſſus in Africam, Gildonem vicit, et peremit, ut Claudianus et Oroſius ſcribit. Idem poſtea iuſſu Stiliconis in fluvium e ponte praecipitatus interiit, teſte Zoſimo in lib. v. c. 11. [cui eſt Masceldelus. Ab aliis appellatur Mazeſcel et Mascelzel. W.] VALES.

13. *Clades eminuere fundi Petrenſis*] Sic inſ. laudatur *fundus Mazicanus*. Et apud Gregor. PP. lib. 1. Epiſt. 9. *Fundus Saloniacus, fundus Gerdomiae collimitans.* Vett. Inſcription.

LOCA	LOCA
.....	SEPULTURAE
CULTORUM	CULTORUM
HERCULIS	HERCULIS
REATIN. IN FUNDO	IN FUNDO
QUADRIGANO	DOMITIANO.

LINDENBR.

Fundi] praedii cum adiacentibus agris. *In modum urbis exſtruxit.* cf. fundum Macelli 15, 2. caſtellum ubi Gallus et Iulianus pueri continebantur. W.

Lam-

Lamſoctenſe oppidum.] In Mauritania Sitifenſi, ut exiſtimo. Nam in Notitia Africae, inter Mauritaniae Sitifenſis Epiſcopos recenſetur Vindemius Lemphactenſis. [*Iamphotenſe opidum* in Mſ. Colbert. ſcribitur.] VALES.

16. *Oſculo ſuſceptus* non amicitiae documento et amoris, ſed *quoniam id reipublicae* politicae, quam vocant, prudentiae pro tempore *conveniebat.* W.

Icoſium oppid. cuius ſupra docuimus conditores] Quos etiam Solinus indicat cap. 28. LINDENBR. Liber, in quo eos docuerat Marcellinus, deperditus eſt. W.

Coronam Sacerdotalem] Quae aurea erat. Vide quae notat M. Velſerus Rerum Auguſtanarum lib. v. pag. 74. et in adnotationibus ad Paſſionem S. Afrae pag. 24. Tertullianus de Spectaculis c. 23. *Sacerdos coronatus, velut coloratus leno.* Idem de Corona Militis cap. 10. de Idolol. c. 18. *Coronae aureae Sacerdotum provincialium.* LINDENBR.

Et coronam Sacerdotalem.] Sacerdotes provinciarum, de quibus ad ſuperiorem librum c. 6. §. 10. [ubi ipſe ſacerdos nominatur, cui corona iſta rapta, Ruſticianus. W.] notavi, coronas aureas capite geſtabant, ut teſtatur Tertullianus in lib. de Idololatria, cum dicit: *Quo more nunc praetextae, vel trabeae, vel palmatae, vel coronae aureae Sacerdotum provincialium:* et in libro de Corona. *Hinc explicandus eſt canon 55. Concilii Eliberitani: *Sacerdotes qui tantum coronam portant nec ſacrificant, nec de ſuis ſumtibus aliquid ad idola praeſtant: placuit poſt biennium accipere communionem.* De coronis Sacerdotum loquitur Feſtus in voce *Stropus.** Hi Sacerdotes provinciarum Graece ἀρχιερεῖς dicebantur, ut notavi ad lib. 28. c. 6. Sic Euſebius in lib. 8. Hiſt. c. 27. ἱερέας τε εἰδώλων κατὰ πάντα τόπον καὶ πόλιν, καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστης ἐπαρχίας ἀρχιερέα, τῶν ἐν πολιτείαις ἕνα γέ τινα τὸν μάλιστα ἐμφανῶς διὰ πάσης ἐμπρέψαντα λειτουργίας. *Flamines omnium locorum et urbium, et praeterea cuiusque provinciae Sacerdotem, qui iuter Decuriones munera publica magnificentiſſime obierit.* Ita et in lib. IX. cap. 3. VALES.

17. *Tipoſam.*] Weſſeling p. 15 et 42. W.

Legatis Mazicum.] Mazices populi ſunt, qui ad Orientem Caeſarienſis Mauritaniae incolunt, ut ſcribit Ptolemaeus in lib. 4. Eorumdem meminit Vegetius in lib. 3. c. 22. et Expoſitio totius mundi, nuper a Iac. Gothofredo viro doctiſſimo in lucem edita. Euſtathius in Scholiis ad Dionyſium de ſitu orbis: τοῦ δὲ νομάδων καὶ μαζίκων βασιλέως Ἰάρβαντος: qui Gaetulus Iarbas a Virgilio dicitur in 4. Aeneidos v. 326. Poſtremo in Excerptis Chronologicis a Scaligero ad Euſebii calcem editis, Mazici dicuntur, *Mauri, Vacuati, Gaetuli, Afri, Mazici.* VALES.

Mazicum] de quibus optime egiſſe inveni Belin de Ballu ad Oppian. p. 224. W.

18. *Caeſaream tendebat.*] Quam Firmus ſub initia tyrannidis occupatam ac direptam incenderat, ut ſcribit Oroſius in lib. 7. *Interea in Africae partibus Firmus ſeſe excitatis Maurorum gentibus Regem conſtituens, Africam Mauritaniamque vaſtavit: Caeſaream urbem nobiliſſimam Mauritaniae dolo captam, deinde caedibus incendiisque completam, barbaris in praedam dedit.* VALES.

Caeſaream] Sic dictam a *Iuba* in honorem Caeſaris Auguſti, antea Iol. cf. Eutrop. 7, 5. W.

Horridas canitie ſilices] vias 14, 6. W.

19. *Vincentius Tribunus*] ſupra Vicarius Romani huius nominis, a noſtro ſine dubio diverſus. *Per ſpeciem faventis et ſupplicis* ſimulato favore et obedientia. W.

20. *Sugabarritanum municipium.*] Opidum Caeſarienſis Mauritaniae, Zuchabbari a Ptolemaeo dicitur. In Africae Notitia inter Epiſcopos Caeſarienſis Mauritaniae nominatur Stephanus *Zucabiaritanus* *pro *Zucabarritanus.** Sed in Collatione prima Carthaginenſi Zugabbaritenſis Epiſcopus exaratur rectius, ut videtur. VALES.

Sugabarritanum] Ptolemaeus in Deſcriptione Mauritaniae Caeſarienſis, Ζουχάββαρι nominat. LINDENBR.

Accline] Male alii *acclive*. Conf. XIV, 8, 9. XXI, 2, 16. et Caſaub. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 713. W.

Tigavias venire] Plinius *Tigavas* vocat, Antoninus *Tigava caſtra*, Ptolemaeus Τιγαῦα. LINDENBR.

Tigavias.] Et hoc Caeſarienſis Mauritaniae opidum fuit. In Notitia Africae inter Caeſarienſis Mauritaniae Epiſcopos Creſcens Tigabitanus ponitur. Et in Codice Canonum Eccleſiae Africanae, titulo 97. civitas Tagavenſis dicitur. VALES.

21. **Fericium gentis Praefectum.*] Cum *Bellenem* unum *e Principibus Mazicum* Marcellinus fuiſſe dicat, *Fericium* vero *Praefectum gentis:* quaeri poteſt, quaenam ſit differentia inter *Praefectum* et *Principem*. Equidem ſic opinor, *Principes* quidem fuiſſe Optimates et Regulos. Sic in veteri ſaxo fit mentio Arreti *Chanartae Principis gentium Baquatium*. *Praefectos* vero fuiſſe reor Duces, qui a Rom. Imperatoribus erant conſtituti, ut barbaris gentibus praeeſſent. De quibus exſtat locus illuſtris in Epiſtola 79. S. Auguſtini ad Heſychium: *Sunt apud nos barbarae innumerabiles gentes. Pauci tamen anni ſunt, ex quo quidam eorum qui pacati Romanis finibus adhaerent, ita ut non habeant Reges ſuos, ſed ſuper eos Praefecti a Romano conſtituantur Imperio: et illi, et ipſi eorum Praefecti Chriſtiani eſſe coeperunt. Interiores vero, qui ſub nulla ſunt poteſtate Romana, etc.* Iordanes quoque in libro de Succeſſione Regnorum, Praefectos gentium Mauricarum commemorat. *Mauris*, inquit, *partis adverſae per pacificos Mauros ſuperatis, una die* XVII. *Praefectos exſtinxit*. Quod ſcribit Spartianus in Hadriano A. c. 5. extr. Praefecturam Mauritaniae datam eſſe Martio Turboni, quam Luſius Quietus antea geſſerat: eodem referendum videtur. Marcellinus noſter in ipſo libro 29. (infra §. 35.) *Theodoſius regionum maxima parte vaſtata, gentibus* Mauricis, *per quas transibat, appoſuit fidei compertae Praefectos.** VALES.

Contubernales devoti] Allocutio adulatoria: commilitones fidi meique amantes. W.

Priſco more militiae dedit occidendos] Is mos talis erat. Accepto fuſte Tribunus vix tantum adtingebat damnatum: quod ubi factum, omnes qui in caſtris erant, caedendo feriendoque gladiis lapidibusque eumdem porro conficiebant; uti ex Polybio L. VI. c. 37. conſtat. Tacitus Annal. I. c. 44. *Stabant legiones pro concione diſtrictis gladiis, reus in ſuggeſtu per Tribunum*

oſtendebatur: ſi nocentem adclamaverant, praeceps datus trucidabatur. Lampridius in Commodo c. 6. *Hoſtis appellatus, lacerandusque militibus eſt deductus.* Et in noſtra quoque militia ſimilis poena obſervatur: caſtrenſique vocabulo Teutiſce dicunt, *durch die Spieſſe lauffen.* Vel etiam ad palum ligabantur rei, ſagittisque conficiebantur. Rufus in LL. militaribus: Κελεύομεν τοὺς στρατιώτας ἐκείνου τοῦ τάγματος πρώτου φεύγοντας καὶ ὑπαναχωροῦντος ἐκ τῆς τάξεως ἀποδεκατοῦσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ταγμάτων κατατοξεύθῆναι. Quomodo S. Sebaſtianus, utpote militaris vir, et qui principatum primae cohortis gerebat, iuſſus eſt ſub titulo Chriſtianitatis a Diocletiano Imperatore ligari in medio campo, atque a militibus ſagittari. Uſuardus et Beda in Martyrol. XIII. Kal. Ianuar. LINDENBR.

Manus incidit] amputavit. Paullo poſt *manus ademptae.* W.

Ad aemulationem Curionis] Epitome Livii lib. 95. *Caius Curio Procoſ. Dardanos in Thracia domuit.* Florus lib. III. cap. 4. LINDENBR.

Ad aemulationem Curionis.] De quo conſulendus eſt Frontinus in lib. 4. Strateg. c. 1. VALES.

23. *Subſignanos*] non externos hoſtes, ſed ſub ſignis noſtris militantes, *ad unum* non niſi ſemel *prolapſos errorem.* W.

24. *Tullianum illud advertens.*] Quod legitur in Epiſtola 2. M. Tullii ad Brutum. VALES.

26. *Mazices licet bellicoſum genus*] Ptolemaeus in Mauritania Caeſarienſi: Μαχούσιοι ὑφ' οὓς τὸ ζάλακον ὄρος, καὶ μετὰ τοῦτο μάζικες. LINDENBR.

27. *Suggen eorum ductorem*] Quid homine actum ſit, dici non poteſt ob quatuor verſiculorum hiatum. *Romanum* munere ſemotum credere iubent ſequentia, ubi de ſucceſſore ei dato ſermo eſt. W.

Actibus congregaverat Firmi] partibus eius iunxerat. W.

29. *Plebis*] multitudinis hoſtium. cf. 31, 7. W.

30. *Turbulenta concuſſio*] inconditus impetus. W.

32. *Ut antiquus ille Cunctator*] Q. Fab. Maximus, de quo Ennius apud Cicer. de Senect. c. 4. et Servium Aeneid. 6, 847. *Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.* Seneca de Ira cap. 11. *Quo alio Fabius affectas imperii vires recreavit, quam quod cunctari et trahere et morari ſcivit? quae omnia irati neſciunt.* LINDENBR.

Pro negotio] rerum conditione. *Commentis et prudentia* prudentibus commentis, artibus, ſtrategematis. *Impetrabilem* ſtrenuum. W.

34. *Praeſidiorum*] caſtellorum. W.

35. *Particulatim*] per ſingulas gentes. W.

36. *Specierum*] rerum. Sic ſpecies de rebus venalibus XXVII, 3. W.

Uxorem feſſam] cuius fata trium linearum hiatu intercepta, ſimul vero mentio pugnae, ſi vera coniectura Valeſii, qui in ſequentibus nulli parcens *adeuntium* mutat in *cadentium.* W.

37. *Nullique parcens.*] In Regio codice legitur, *nulliquc adeuntium parcens:* atque ita fere in Mſ. Florentino, et Aug.

Editione. [In Colbert. Mſ. *nullique ad eum...tium parcens.*] Nec dubito, quin Marcellinus ita ſcriptum reliquerit: *Nullique cadentium parcens.* Sic enim loquitur in lib. XIV. ſub init. et alibi. VALES.

Mundiore victu] meliore, exquiſitiore 29, 2. W.

Abannisque eorum vicinis.] Abennae dicuntur a Iulio Honorio Oratore, qui Cosmographiam ſcripſit: cuius etiam meminit Caſſiodorus de divinis Lectionibus cap. 25. Is igitur inter gentes Oceani Meridiani recenſet Quinquegentianos, Mazicas, Bacuatas, Maſſylios, Abennas. At haec gentium nomina deſunt in Coſmographia Ethici, quae tota ex Iulio Oratore transſcripta cum ſit, non Aethici, ſive Ethici, ſed Iulii Honorii Oratoris Coſmographia dici debet. VALES.

Ad municipium properavit..... eſſe] Certum eſt nomen caſtelli hic deſiderari, cuius infra iterum mentio. Sed *Audienſe* an *Duodienſe* vocetur, haud ita in facili eſt diiudicare: utroque enim modo ſcribitur. Tamen non duo munimenta, ſed unum fuiſſe verba Ammiani innuere videntur. LINDENBR.

Amfracta] abrupta undique (15, 2.) — *Repedando*, referendo pedem, redeundo, 25, 1. et alibi. *Agentium* habitantium, 27, 5. W.

38. *Sine ſui reſpectu*] temere — *Averterunt* recedere coegerunt — *Inaeſtimabilium* innumerabilium, 16, 12. W.

39. *Immite quiddam* (Graeco more φοβερόν τι) terribiliter — *Manipuli furentium* noſtrorum. — *Agmine quadrato*, non, ut vulgo putant, capitibus hoſtem verſus undique directis, quod eſſet potius, uti paullo poſt acies *in rotundo habitu figurata*, ſed iuſtis ordinibus et ad aciem ſtructis. W.

Flexit iter intrepidum; ubi timens noſtros Firmus.] Sic Gelenius edidit ex coniectura, ut reſtitutis ordini ſuo quaternionibus ſenſus aliquis exſiſteret. Secundus enim quaternio qui male praepoſitus fuerat, ſic finiebatur, *flexit iter intrepi.....* poſt quae verba recurrendum erat ad tertium quaternionem, qui ſic incipiebat *noſtros Firmus*, et cetera iam ſuo ordine: ſoli enim duo quaterniones erant transpoſiti. Idque tum ex Regio codice, [et Colb.] tum ex Auguſtana Editione liquido apparet. Proinde non dubito, quin hic locus ita ſit corrigendus: *Ad civit. Contenſem flexit iter intrepidus, ubi captivos noſtros Firmus, ut in munimento abſtruſo locarat et celſo:* quam emendationem ſequentia confirmant. VALES.

40. *Magni nominis adiumento.*] In Regio codice ſuperſcriptum erat *numinis:* quam ſcripturam etiam in codice Fauchetii exſtare monuerat Gruterus. Idem error in Panegyrico Sidonii ad Maiorianum Aug. v. 353.

— — *Vindex tibi nomine Divum*
Maiorianus erit:

cum ſcribendum ſit *numine.* VALES.

Neceſſitudinibus] cognatis, amicis ſuae parti faventibus. W.

42. *Dilatato* ab ipſo *vulneris hiatu.* W.

43. *Municipem*] civem. *Temeratorem quietis*, rebellem, perduellem Firmum, paullo poſt §. 45. *otii turbatorem. Confutatos* convictos. W.

45. *Munimentum Medianum.*] Caſtellum Medianum in Caeſarienſi Mauritania ponitur in Notitia Africae. VALES.

46. *Comes*] modeſte dictum. Erat enim Magiſter militum. cf. ad XVIII, 8, 6. W.

Orbis terrarum domini] Sic enim Imperatores ſeſe appellari patiebantur. Antonin. Pius L. penult. D. lege Rhodia τοῦ κόσμου κύριος. Conſtantius ap. Gruter. Inſcript. p. 186. Iulianus ibid. p. 1086. — *Invictus.* Et hoc elogium principum. v. Iul. Capitol. in Maximo et Balbino 17. — *Latronem funereum* i. q. buſtuarium 28, 1. ubi vide. W.

48. *Clamoribus magis hortari*] Credidi ignaro praeſide ſic nuper edidiſſe Pariſienſes, reſtituique quod erat in Auguſtana et Henrici editione. In eadem Auguſtana videbam paulo ante haberi *defectis lateribus*, quod plane dirigit ad *denſetis*, ut dixerunt. GRON.

Saevium] ſaevorum (ſic 15, 9. ſaevum tyrannorum). W.

49. *Partibus tenebrarum obvolutis horrore*] per tenebroſam noctem acie utraque diſſoluta. W.

Ad Duodienſe caſtellum.] Codices Mſſ. ſcriptum habent, *ad Vodienſe caſtellum.* Editio autem Auguſtana, *ad Audienſe.* Paene omiſeram ſuperiori linea ſcribendum eſſe, *partibus tenebrarum obvolutis horrore* (pro *errore.* W.): ſic enim loqui ſolet Marcellinus, ut notavi ad librum 28. c. 1. §. 54. VALES.

50. *Cum apparere non poſſent*, clam *caſtra tentare* irrepere. *Incendit* vivum comburi iuſſit. W.

51. *Commerciis vetitis*] ſocietate cum Firmo; alio ſenſu *commercia vetita* dicuntur 27, 5. qui tamen huic loco non convenit. W.

52. *Immineret*] inſiſteret. *Mutaret in metum*, terrore impleret. [Similiter Tacitus Annal. XII, 29. *mutans* (i. e. mutans ſe) *in ſuperbiam.* ERF.] W.

53. *Diuturnis* remotis *latebris.* W.

54. *Obſcurius geſta*] Igmazenis cum Theodoſio de ſe clanculum capta conſilia. — *Calcare* abiicere *vivendi cupiditatem.* W.

Vinoque conſulto diſtentus.] Qui mortem ſibi conſciſcere volunt, ut omnem ſenſum ſibi doloris adimant, ſolent vino et epulis largius indulgere: ſic enim homines ad quidvis ſuſcipiendum audaciores efficiuntur. Atque hoc feciſſe dicitur Brennus, non ille qui Romam cepit, ſed alter paullo recentior, qui Gallos in Graeciam duxit. Nam cum profligatas res ſuas cerneret, taedio ac deſperatione victus, cum ſe mero ingurgitaſſet, manus ſibi attulit, ut ſcribit Diodorus in lib. 22. (Bipont. IX. p. 301.) et Pauſanias in Phocicis c. 23. §. 8. Eadem audacia XXVII Senatorum Campanorum refertur a Livio in lib. 26. c. 14. qui epulati, et quantum facere potuerant alienatis mentibus vino ab imminentis ſenſu mali, venenum omnes ſumpſerunt. Idem de Caecilio Agricola ſcribit Dio in lib. 76. c. 5. et de Themiſtocle Plutarchus c. 31. [de Cleopatra Aegypti Regina idem in Antonio; de Scapula quodam auctor libri de bello Hiſpanienſi c. 33. de Iudacilio Picentium duce Oroſius in libro V. de Iuba Rege Mauritaniae et Petreio Florus in libri IV. capite 11.] VALES.

[*Et crapulis.*] In codice Colb. ſcriptum reperio, *et crapulentus*: et ſuperpoſitum *is*, id eſt *crapulentis*, aut certe *crapulis*. *Crapulas* in plurali numero illorum temporum Latinitas uſurpavit, et ab ebrietate diſtinxit. Nam Petrus Chryſologus in Sermone XII. *Ille cibum noſtrum deducit in crapulam; potum noſtrum in ebrietatem diffundit.* Et in Sermone XIII. *Per crapulam, per ebrietatem, etc.* Legendum tamen puto ex Mſ. Colb. *Vinoque conſulto diſtentus et crapulentus*, magis quam, *vinoque conſ. diſtentus et crapulis*, vel *crapulentis.*] HADR. VALES.

Iaſonis greſſibus] ſubmiſſo gradu (cf. 27, 12. ſuſpenſis paſſibus 14, 2.) W.

55. *Vinctum ducere perduellem.*] In codice Regio, et Auguſtana Editione ſcriptum reperi, *vivum ducere perduellem;* [in cod. Colb. *vilium* male.] HENR. VALES.

Tentoria adventaret] ad tentoria veniret. Cf. XVIII, 2. W.

Ad Subicarenſe caſtellum.] Suſpicor hic ſcribendum eſſe *Ruſubbicarenſe caſtellum*, quod eſt in Mauritania Caeſarienſi, ut docet Antonini Itinerarium p. 16. ed. Weſſeling. *Icoſium m. p. m.* 22. *Rungoniae Colonia m. p. m.* 15. *Ruſubbicari m. p. m.* 24. Ptolemaeus in lib. 4. inter Mauritaniae Caeſarienſis opida ponit *ἰκόσιον. ῥουστόνιον. ῥουσίκιβαϛ.* ſed ſcribendum eſt *ῥουσγόνιον. ῥουσιβίκαρι.* In Itineraria Tabula Peutingerorum, *Ruſibicari Matidiae* dicitur. Et in Collatione I. Carthaginenſi Conſtantinus memoratur Epiſcopus Ruſubiccarienſis. Denique in Notitia Africae, inter Mauritaniae Caeſ. Epiſcopos recenſentur *Bonifatius Rusgunienſis*, et *Paulinus Rubicarienſis.* corrupte pro *Ruſubicarienſis.* VALESIUS. An credibile eſt *τὸν πάνυ* conluluiſſe iſto loco Itinerarium Antonini, non vidiſſe ab eruditiſſimo Surita coniecturam hanc in Ammiano illic ante multos annos publicatam cum ipſa illa Ptolemaei citatione? Certe honoris eius cauſa mallem, ut veneratus fuiſſet memoriam eius, per quem profecerat, certe profeciſſe credo. GRON.

56. *Armatis et plebeiis*] militibus et indigenis imbellibus. (Eadem oppoſitio 20, 9.) W.

Sitifim triumphanti ſimilis redit.] Gratiano III. et Aequitio Coſſ. ut videtur: qui erat annus Natalis Dominici 374. Fruſtra autem a Marcellino noſtro exſpectes, quid poſtea Theodoſio factum ſit, et utrum is ad Comitatum Valentiniani reverterit. Caedem quinetiam ipſius reticuit, quod equidem valde miror. Quod utrum memoriae vitio imprudens admiſerit, an reverentia Theodoſii illius filii, qui tunc temporis, cum haec Marcellinus ſcriberet, imperium obtinebat, an denique vitium paſſi ſint codices noſtri, nequeo dicere. Ceterum quod a Marcellino, ſeu antiquario praetermiſſum eſt, id nos quoad eius fieri poteſt, ſupplere debemus. Theodoſius igitur exſtincto Firmo Mauro cum Africae ſtatum reſtituiſſet, ſtimulante quorumdam aulicorum invidia iuſſus interfici apud Carthaginem baptizari petiit: ac poſtquam ſacramentum Chriſti quod quaeſierat, aſſecutus eſt, poſt glorioſam ſaeculi vitam et iam de aeternitate ſecurus, percuſſori iugulum ultro praebuit, ut loquitur Oroſius in lib. 7. cap. 33. Cuius rei meminit Ambroſius in Sermone de exceſſu Theodoſii his verbis: *Portavit iugum grave Theodoſius a iuventute, quando inſidiabantur eius ſaluti, qui patrem eius triumphatorem occiderant.*

Portavit iugum grave, quando ſubiit pietatis exſilium, quando infuſis Rom. Imperio barbaris ſuſcepit Imperium. Porro haec Theodoſii Magiſtri militum caedes contigit anno Dom. 377. ut ſcribit Hieronymus in Chronico: *Theodoſius*, ait, *Theodoſii poſtea Imperatoris pater, et plurimi nobilium occiſi.* Occiſo patre Theodoſius iunior ex Duce Moeliae, ſponte in Hiſpaniam ſeceſſit, ut praeter Ambroſium docet Theodoretus in lib. 5. Hiſt. cap. 5. unde poſtea evocatus a Gratiano Magiſter militum, ac mox Auguſtus creatus eſt, Gratiano caedem patris, quam malo conſilio ductus admiſerat, honore filii compenſare cupiente. VALES.

Celebrabili favore] laudibus et favore. W.

CAPVT VI.

1. *Hoc pulvere anhelat*] vix ſpiritum ducere poſſet prae belli laboribus. *Quadorum natio* victorum antea a Iuliano. Cf. omnino Ind. 1. W.

Mota eſt inſultu repentino.] In Mſ. Flor. Regio [et Colb.] ſic legitur, *mota eſt in excita repentino.* Quare amplector prae illa Gelenii coniectura hanc Editionis Aug. ſcripturam, *motu eſt excita repentino.* VALES.

Ut indicant properata.] In Ang. Editione, et in codice Regio, et Vat. hic locus ita perſcriptus eſt: *Ut indicat properata quoniam raptim proclivia obſeſſaque ab iisdem, etc.* Unde fortaſſe quispiam ſic ſcribendum eſſe coniiciat: *Ut indicant properata quondam raptu proclivi, obſeſſaque, etc.* Sane haec omnia uno ductu ac tenore continuanda eſſe non dubito. VALES.

Opitergium (hod. Oderzo in Marchia Tarviſana). W.

Per celeres acta procinctus.] In codice Regio ſcriptum inveni, *perceleri acta procinctu.* In Vaticano et Colbert. *perceleris acta procinctu.* In Toloſ. *perceleri facta procinctu.** VALES.

Primicerio quem ante docuimus Marico.] Quis ſit hic Maricus, aut quo tempore vixerit, obſcurum eſt. Videtur tamen temporibus Diocletiani vixiſſe: eo enim imperante victi ſunt Marcomanni et Quadi, ut docent Panegyrici veteres, et Idatius in Faſtis. Sane vox haec Primicerius haud multo antiquiorem hunc Maricum fuiſſe demonſtrat: recens enim eius dignitatis appellatio eſt. Significatur autem, ut puto, Primicerius Protectorum. *Suſpicor tamen altius heic mendum ſubeſſe, quod fortaſſe ſic emendari poſſit: *Vix reſiſtente perruptis Alpibus Iuliis Principe ſerio, quem ante docuimus, Marco.* Quadorum enim et Marcomannorum motus contigit Principatu Divi Marci, quem *ſerium Principem* Marcellinus vocat perinde ac Valentinianum in lib. XXVI. c. 2. Mamertinus in Gratiarum actione *ſerios Principes* opponit *communibus.** VALES.

Marco] Antonino, cf. 31, 5. *Ut barbaris* cum barbari eſſent. W.

2. *Studio muniendorum limitum glorioſo quidem ſed nimio*] Reineſ. „In hanc rem conſentiunt Inſcriptiones duae, altera Viennae, altera Strigonii ap. Gruterum 3. et 4. p. 164." W.

Legatione tenus] nonniſi legatis miſſis. W.

3. *Maximinus*] truculentus ille Praef. Praet. Italiae 28, 1. ff. *Conſulens in commune* reipublicae. W.

* *Si parvo ſuo Marcelliano deferretur poteſtas per Valeriam Ducis*] *Parvo ſuo*, id eſt filio ſuo. Statius Silvarum libro 1. v. 732.

Una veſcitur omnis ordo menſa:
Parvi, femina, plebs, eques, Senatus.

Vincentius Lirinenſis libro 2. Commonitorii: *Faciunt, quod hi ſolent, qui parvulis auſtera quaedam temperant pocula.* Virgilius in Ciri de Cupidine v. 138.

Idem tum ſuperis acuebat parvulus iras.

Solinus in capite XIII. *Galactites ſcrupulus ater, feminis nutrientibus illigatus fecundat ubera: ſubnexus parvulis, largiuſculos hauſtus facit ſalivarum.* Ammianus ipſe in libro 31. c. 8. §. 7. *Implicatos alios matribus parvulos*, id eſt filiolos.* LINDENBR.

Marcelliano, (Zoſimo 14, 16. eſt Celeſtius.) *Poteſtas Ducis per Valeriam* v. Ind. 1. W.

4. *Turgens ut filius*] turgentis patris. — *Nullis adfatibus* placido ſermone *delenitis* iis, quibus noſtros limites invadendi cupiditas temere affingebatur. *Admiſſa copia rogandi* conceſſa ad Principem legatione *ſuſpenſum* interpellatum. W.

5. *Corrogavit*] Sic 18, 2. *ad convivium corrogatos.* W.

7. *Iudiciali carpento*] Honoratiore puta, et quali Praefides Provinciarum, Praefecti Urbis, aliique in magiſtratu poſiti tantum utebantur. Exſtatque etiam nunc Lex Grat. Valent. et Theod. Imperat. de Honoratorum vehiculis. Sic Fl. Vopiſcus Syracuſius a Iunio Tiberiano P. V. in conſeſſum ſe vehiculi iudicialis ſuſceptum ſcribit, in Aureliano Imp c. 1. *Vehiculo ſuo me et iudiciali carpento Praefectus Urbis Vir Illuſtris, ac praefata reverentia nominandus, Iunius Tiberianus accepit.* Contra vero carpento privato, velut viliori, Gallus Caeſ. in contemptum imponitur. Ammianus lib. XIV. c. 11 §. 20. Quae autem ratio in carpentis, eadem quoque in luſoriis; quarum aliae iudiciariae fuerunt et elegantius fabrefactae, aliae agrarienſes et minus ornatae. L. 1. C. Theod. de luſor. Danubii. LINDENBR.

8. *Clades*] Poſt hanc vocem commate diſtinxi, ſuadente Gryphiana. Plena interpunctio, niſi *virgo* legas pro *virgine*, locum habere non poteſt. W.

Secus] ſexum, 16, 11. cet. W. *Praedas hominum virile et muliebre ſecus*, i. e. κατὰ ſecus. Conf. Wolfius ad Sueton. Octavian. c. 44. ERF.

9. *Propinqua*] circumiacentes regiones. *Probus Praef. Praetorio* per Illyricum, *nullis bellorum terroribus adſuetus* nam Praefecti Praetorio magiſtratus erant civiles. v. ad 20, 4. W.

10. *Latebris*] montium vel ſilvarum. W.

11. *Reterſit*] purgavit. W. Sueton. in Octaviano c. 18. *deterſit foſſas Nili.* ERF.

Contemptam] neglectam. W. Recte. Non opus eſt Wakefieldii coniectura *corruptam* exiſtimantis legendum ad Lucret. VI, 562. ERF.

Et ſubverſas.] Scribendum videtur, *et ſubverſam*, ſupple *murorum partem*. [In codice quidem Colbertino et in aliis legitur *ſubverſas.*] VALES.

Expediit perfecit *adusque celſarum turrium minas* pinnaa Virgil. IV. 88. et ad 24, 2. — *Studio aedificandi coalitus* natura proclivis. W.

Impenſas aedificandi cauſa.] Non ignoro impenſas ſimpliciter accipi poſſe pro ſumptibus et pecunia. Sed tamen facere non poſſum quin ſuſpicionem meam hic lectoris proponam iudicio ac cenſurae. Suſpicor enim impenſas hic ſumi pro caementis ſeu materia ex arena et calce qua parietes ſatiari ſolent. Palladius Aemilianus in lib. I. de re ruſtica: *Impenſa pumicea farciri muros*, id eſt caemento ex pumice. Recte ergo in Gloſſis veteribus, in titulo de habitationibus, legitur *impenſa*, φύραμα. φύραμα eo ſenſu ſumitur a Plutarcho in praeceptis quo modo ſit gerenda Reſp. *Sed et generaliter impenſae dici poſſunt ſpecies omnes fabricis aedium utiles, ut lapides, ligna, ferrum, et ſimilia. Sic Marcellinus noſter ſumere videtur in libro XXVII. c. 3. §. 7. et vetus auctor Quaeſtionum veteris ac novi Teſtamenti, quaeſtione 106. Locum heic adſcribo: *Arbitramur*, inquit, *quia Moyſes, ut omnem errorem inferioris creaturae auferret et impenſarum mundi, in principio ſubſtantias ipſas ex quibus mundus conſtat, factas eſſe ſignificavit: ut qui huius rei teſtimonium recipit, ambigere non poſſit factum eſſe mundum: quando ſubſtantias quae ad impenſas mundi profecerunt, initio ſubiectas fatetur.* Et infra: *Subſtantiae enim, quas primum factas eſſe diximus, impenſae ſunt mundo.* Addenda eſt vetus Inſcriptio Romae, quae talis eſt:

Conſtantina Deum venerans Chriſtoque dicata,
Omnibus impenſis devota mente paratis,
Numine divino multum Chriſtoque iuvante,
Sacravit templum victricis Virginis Hagnes.

Victricis, id eſt Martyris, quae tormenta et ſupplicia perfecutorum ſuperavit. Hieronymus de locis Hebraicis, agens de Hieruſalem: *David eam Iudaeae metropolim fabricatus eſt; eo quod ibi locum Templi emerit, et impenſas ſtructurae Salomoni filio dereliquerit.* Idem auctor in Commentariis in Epiſtolam I. ad Corinthios, qui vulgo tribuuntur Ambroſio, capite 15. *Cum ex eadem maſſa omnis caro ſit; unde et quomodo in his tanta diverſitas ſit, ut una impenſa faceret genera diverſa.* Ambroſius in libro de fide Reſurrectionis. Auguſtinus in libro de vera Religione: *Quid enim praeclarum novit ea impenſa quae calce et arena conſit, tenacius lapides cohaerere quam luto?* Iuvenalis in Sat. III. 216. *impenſas* vocat columnas marmoreas, ſigna nuda, ſigna veſtita, ſorulos cum libris, et modio argenti. Marcellus Empiricus aliter eo nomine utitur. Nam in Carmine de Medicina, ſpecies ex quibus fiunt medicamenta, *impenſas* appellat.* VALES. Ubi haec verba libro primo Palladii legantur, equidem non memini. Sed cap. 40. ſcribit *ita impenſam teſtaceam ſubter inducis.* Et cap. 13. *dehinc primo impenſa pumicea inducemus*, quo loco utitur pater in Diatribes Statianae capite XX. Inſcriptionem habet Gruterus pag. MCLXI: quam et in codice vetuſtiſſimo Prudentii, qui eſt Cantabrigiae, legi. GRON.

Adfuturam] f. rectius *adiuturam*. W.

12. *Calliditates dimicandi*] oppugnandi artes. W.

15. *Dux Moesiae Theodosius junior.*] Hanc eius victoriam commemorat Zosimus in lib. 4. c. 16. Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειρᾶτο κακοῦ, Θεοδοσίου τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος, ἀνδρείως στάντος καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος. ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας. *Moesia vero nullam incursionem perpessa est, eo quod Theodosius Dux fortiter restitit, et irruptionem tentantes barbaros fugavit: ex qua victoria laudem adeptus, postea ad Imperium pervenit.* Idem scribit de hac Theodosii victoria Themistius in Oratione 18. pag. 470. VALES.

Perspectissimus] probatissimus, celeberrimus. *Sarmatas Liberos* ad *discretionem servorum rebellium* (Limigantium 17, 13.) *appellatos.* W.

Ut caesorum plurimum.] Rectius in Editione Aug. legitur, *ut caesorum plurium alites iuste sanguine satiaret et feras.* Ac fortasse etiam emendandum est, *alites iuxta sanguine satiaret et feras.* Ferae enim et alites plerumque iunguntur a Scriptoribus, cum insepulta cadavera volunt dicere, ut apud Catullum ait Ariadne LXIV, 152.

Pro quo dilaceranda feris dabor alitibusque:

et passim apud Poëtas post Principem suum Homerum in principio Iliados. VALES.

16. *Concessionem praeteritorum et veniam*] v. supra c. 5. W.

17. *Claudio regente Urbem aeternam.*] Claudius Praefectus Urbi fuit, Gratiano III. et Equitio Coss. ut docet lex 22. in Codice Theod. quorum appellationes. Idem antea Proconsul Africae fuerat Valentiniano Nob. Puero et Victore Coss. et sequenti anno quo Valentinianus III. et Valens III. Coss. fuerunt leg. 19. eodem Tit. et lege 7. de lustrali collatione. VALES.

Claudio regente Urbem (A. 374. Corsini). — Reinesius: „Refer ad A. C. 365. Valent. et Val. Coss. Iuretus ad Symmach l. 6. Ep. 7." (Male, adscr. Reines.) alio tempore sic: „Claudius Iulius Aedesius Dynamius fuit." W.

Tiberis qui media interfecans moenia — effusione imbrium exuberans.] Inundationes Tiberis crebrae; raroque contingentes, ut non insignis aliqua clades, vel gravior casus subsecutus sit. Qua de re Plinius lib. III c. 9. *Nullique fluviorum minus licet inclusis utrimque lateribus, nec tamen ipse pugnat: quamquam creber ab subitis incrementis, et nusquam magis aquis, quam in Urbe stagnantibus. Quinimmo vates intelligitur potius, ac monitor, auctu semper religiosus verius, quam saevus.* Vide amplissimi viri Pet. Fabri Semestr. libri 3. cap. 4. LINDENBR.

Cloacis] aquaeductibus. W.

Supra amnis speciem pansus] ut non tam fluvii, quam maris aspectum praeberet. *Omnia paene contexit.* cf. Horat. Od. 1, 2. W.

18. *Insularum*] aedificiorum, quae seorsim starent, aliis domibus non contigua. — *Tempestas mollivit* (omisso *se.* cf. 19, 10.) — *Retinaculis ruptis* apertis cataractis (Schleusen) cf. 24, 1. et Livium 27, 28. W.

19. *Nullam ſeditionem ſuper querela iuſta perpeſſus*] ita mederi querelis ſolitus, ut cives acquieſcerent. W.

Porticum excitavit ingentem lavacro Agrippae contig. Eventus Boni cognom.] Pub. Victor in reg. IX. *Thermae Agrippae, Templum Boni Eventus.* Inſcript. vett.

Mogontiaci.

PRO SALUTE DD. NN. SANCTISSIMORUM IMPP. BONO EVENTUI MIL. EXERCITUS GS. MATERNUS PERLETUS MIL. LEG. VII. PR. P. F. STRATOR. LINDENBR.

Agiſti.

BONO EVENTUI APONIA. C. F. MONTANA SACERDOS DIVAR. AUGUSTAR. COL. AUG. FIR. EDITIS OB HONOREM SACERD. CIRCENSIBUS.

Lavacro Agrippinae contiguam] Reineſius: „An ergo *Claudius Evangelus*, qui ut *Com. fort?* (portus, vel formarum, vel riparum et alvei Tiberis, quae ſub Praef. Urbis diſpoſitione? W.) Orfiti Praef. Urbi iuſſu opus quoddam curavit. Evangelum etiam nominat *Macr.* (Macrobius? W.) cum Vettio, Symmacho Decio, Avieno, et iterum Symmach. 6. Ep. 7.“ W.

Boni Eventus cognominatam.] Bonum Eventum praecipue colebant agricolae teſte Varrone in libri 1. de re ruſtica initio, ut is fruges ac frumenta et vineta bene evenire faceret. Cato de re ruſtica c. 141. (142.) *Uti tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandire beneque evenire ſinas.* Et Feſtus Pompeius de verborum ſignificationibus *Panibus*, ait, *redimibant caput equi immolati Idibus Octob. quia ſacrificium fiebat ob frugum eventum.* Hinc Boni Eventus ſimulacrum Romae erat, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam et papaver tenentis, ut ſcribit Plinius in lib. 34. cap. 8. Manilius in lib. 1. Aſtronom. v. 303.

Eventus frugum varios et tempora dicunt.

*Et Zeno Veronenſis de Praecepto: *Attende tibi. Agricola es. Attende tibi, ut diligenter circumfodias infructuoſam ſicum, et adhibeas ſtercoris qualos, et totum facias quidquid ad fructuoſum ſpectat eventum.** Ceterum Boni huius Eventus templum erat in IX. regione Urbis iuxta thermas Agrippae ſeu Agrippianas, quae apud Chariſium in lib. 1. male Agrippinianae dicuntur. VALES. Cf. Böttiger Griech. Vaſengemälde B. 2. S. 213. W.

Viſitur templum] Poſt haec verba an deſit aliquid, cum liber proxime ſequens in rebus A. 374. geſtis pergat, de eo vide Valeſ. in Praef. p. L. W.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXX. C. I.

1. *Quas Percha Dux.*] At idem Marcellianus dictus eſt ſupra in fine libri 29. c. 6. §. 3. Zoſimus in lib. 4. *c.* 16. Caeleſtium videtur vocare. Ab eo enim per inſidias occiſum eſſe Regem Quadorum in convivio ſcribit. Sed codex Regius et Vat. *Toloſ.* [et Colbert.] ſcriptum habet, *quas percha Ducis.* Editio autem Auguſtana *quas per caducis:* unde ſic locum hunc emendandum puto: *Inter has turbarum difficultates, quas perfidia Ducis Rege Quadorum excitavit occiſo, etc.* Ita fere in principio libri 28. loquitur Marcellinus: *Dum apud Perſas, ut ſupra narravimus, perfidia Regis motus agitat inſperatos, etc.* VALES.

Para] Armeniorum rege, Arſacis filio 27, 12. *Materiae* facinoris, ut XVIII, 6. 17. — *Primordialem cauſam.* Sic *labes primordialis* XXIII, 6. W.

2. *Dispendiis communibus paſti*] qui damno rei publicae ſibi tantum conſuluerant. W.

Terentius Dux.] Vir pius et admodum Catholicus, cuius inſigne dictum factumque refert Theodoritus in lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 28. Erat autem Dux Armeniae. Idem poſtea Comes rei militaris fuit, ut docet Baſilius in Ep. 175. et 250. VALES.

Terentius] 27, 12. ubi et ſequentium *Cylacis* et *Artabannis* fata narrantur. *Demiſſe* modeſto vultu. W.

3. *Gentilibus*] qui in ſcholis Palatinis militabant. v. Ind. II. *Replicabat,* in memoriam revocabat. W.

4. *Quaſi futurus particeps tractatus*] tamquam deliberationi de rebus gerendis affuturus. cf. 14, 11. *Regaliter* iuſſu Imperatoris. *Obſequiorum ſpecie cuſtoditus* quaſi honoris cauſa cuſtodes additi eſſent — *Spe* metu cf. 14. 11. *quod revertetur,* crudelitatis enim in cives inſimulaverat Terentius. — Ad *iura Perſarum* ad Perſas. Sic XXV, 7, 11. *transirent in iura Perſarum.* W.

5. *Prudens doli*] fraudem animadvertens. *Cuneatim* conferto agmine. W.

6. *Provinciae moderatoris Apparitor.*] Haud dubie emendandum eſt, *provinciae moderator, Apparitoris qui portam tuebatur percitus, feſtinato ſtudio reperiſſet in ſuburbanis,* prout in MSS. Flor. et Regio, et in Aug. Editione legitur. Ridiculum enim eſſet dicere Apparitorem, qui portam tuebatur, percitum feſtinato ſtudio

reperiſſe Param in ſuburbanis. HENR. VALES. [In Mſ. Colbert. legi, *prov. moderator Apparitoris, qui portam tuebatur imperatus, feſti. ſt. ſupperiſſet in ſub.* optime.] HADR. VALES.

6. *Provinciae moderator* Terentius *apparitoris*, ducis inferioris ordinis, cui portae cuſtodia demandata erat. *Feſtinato ſtudio* indicandae Parae fugae. — *Averſus eſt* in urbem reverſus. W.

7. *Voluntate errans in fugam compulit.*] In Editione Auguſt. ſcriptum reperi, *errans hanc in fugam compulit.* At in Regio [et Colbert.] codice ſic legitur, *ha in fugam compulit:* quare ſcribendum exiſtimo, *ita in fugam compulit ut, etc.* VALES.

Voluntate errans] ad terrorem tantum incutiendum ſagittas miſit, nec ferire hoſtes voluit. W.

8. *Exanclatis laboribus*] De verbo exanclare vid. Daviſ. ad Cicer. Tuſcul. 1, 49. p. 136. ed. Rath. W.

Binis utribus.] Utres vinarios intelligit, de quibus Apuleius in lib. 7. (p. 192. Elmenh.) et Iurisconſultus in lege 4. D. de tritico, vino et oleo legato, et Scriptorea Graeci Latinique paſſim. VALES. Vid. ad XXIV, 3, 11. W.

11. *Quem elaqueatum fidem rupturum exiſtimabat.*] *Elaqueatum*, id eſt vinculis et laqueis liberatum; ut Aurel. Prudent. contra Symmach. lib. 2. v. 147.

Elaqueanda animi conſtantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa et captiva prematur. LINDENBR.

Elaqueatum] inſidiis elapſum. W.

12. *Locorum gnaritate*] XXVII, 10. — *Maeandros faciebat et gyros* viarum imperitus ſaepe ita in orbem iter faciebat, ut bis ad eundem locum veniret. — *Compendioſis vallibus.* Erneſt. l. v. compendioſus legendum arbitratur *callibus.* — *Evanuit* irritum fuit. W.

13. *Per poſterulam.*] Hanc vocem Caſſianus in lib. 5. cap. 11. ſumit pro *poſtica vel poſtico, *une porte de derriere*, vel certe pro falſa porta.* Sic enim ait: *Quantalibet urbs ſublimitate murorum et clauſarum portarum firmitate muniatur, poſterulae unius quamvis parviſſimae proditione vaſtabitur* Eadem vox legitur in Paſſione S. Agathae, ubi de Quintiano ludice: *ipſe ad poſterulam ſecretarii fugiens, populum in ianuis dereliquit.* Nec aliter Anaſtaſius Bibl. in Geſtis Hormisdae Papae.* At in hoc Marcellini loco poſterula eo ſenſu ſumi non poteſt: niſi forte pro aditu, et quaſi oſtio tramitis ſumatur. VALES.

Tramitem medium vitabundus excedens.] Imitatur Salluſtium, qui in Iugurthino ſic loquitur de Iugurtha c. 38. *Ipſe quaſi vitabundus per ſaltuoſa loca et tramites exercitum ductare.* Ait igitur Marcellinus viatorem illum, cum bivium armatis oppletum vidiſſet, obliquo aditu tramitem quemdam medium inter duas vias petiiſſe, ac ſic evaſiſſe. VALES.

Squalentem horridam *frutectis.* Cf. XV, 4. *Retinetur intactus* bene habitus quidem, ſed in itinere pergere prohibitus. W.

14. *Diverſoria paraturus et cibum*] regi mox ſecuturo. W.

15. *Exiguam iumento onuſto callem*] ſemitam ita arctam, ut iumentum vix pervadere poſſet. *Poſt terga relictis militibus* Ro-

manis. *Captis illis miniſtris* equitibus illis duobus. *Ad mentes obſervantium* inſidiantium *praeſtringendas* in errorem ducendas. W.

In eadem fidei certitudine manſit immobilis.] Non dubito quin hanc ſcripturam Gelenius ex coniectura procuderit. Nam in MSS. Flor. et Regio [ac Colbert.] et in Editione Aug. ita ſcriptum reperi, *fiderandi ne manſueti mobilis.* Unde proclivius erat ſic emendare, *in fide priſtina manſit immobilis.* VALESIUS. Atqui non hanc regulam emendandi in praeclaris reſtitutionibus ὁ πάνυ poſuit, ut ex literis *randine* efficere conaretur *priſtina.* Quae ſpecies in his, quae fides? Putavi igitur ſcripſiſſe *in fide candide manſit immobilis.* GRON.

Demuſſatis] ita diſſimulatis, ut ne verbulum quidem de iis excidere ſibi pateretur. Eadem voce Appuleius Metamorph. III. p. 97. ed. Floridi praeter noſtrum uſus eſt. W.

16. *Luſi*] eluſi ludibriis. *Lacerati convictis* a ſuis. *Appetitu* morſu. *Ora* dentes. W.

17. *Meliore* κρείττονι, callidiore *conſilio.* W.

Incentiones Circeas in vertendis debilitandisque.] Homerus Odyſſ. κ. 233. ſſ. Talis autem Meroe quoque fuit anus, quam in caſtorem, vel hircum, vel ranam homines mutare ſolitam, Madaurenſis Philoſophus ait Mileſ. I. LINDENBR.

Incentiones] incantationes. W.

Si huic irriſioni ſuperfuerit] ſi poſt has, quibus nos deluſerit, praeſtigias atque offucias diutius vivere permitteretur. *Excitabit* excitaturus ſit. W.

18. *Inexplicabile auctum Principis odium.*] Melius ſcriberetur *inexpiabile.* Idem error in lib. XV. cap. 3. inſedit, ubi legitur, *et ob hoc homo tamquam inexplicabili obnoxius culpae, gravi mole criminis pulſabatur.* Scribendum enim illic quoque *inexpiabili.* VALES.

Traiano rem militarem agenti] Comiti 29, I. W.

19. *Serenae mentis literas*] benevolentiae amicitiaeque teſtes — *Conviviis ſe ingerens* non invitatus. W.

20. *Exquiſitae cupediae.*] In exemplari Regio [et Colbert.] *cuppediae* ſcribitur hic et in lib. XXVI. cap. 7. neque aliter apud Nonium Marcellum aliosque. VALES.

Nervorum et articulato flatilique ſonitu] vocali, quam nos vocamus, muſica et inſtrumentali. — *Incaleſcente convivii domino* ſic iunge verba. W.

Naturalis cuiusdam urgentis] Erneſt. exonerationis veſicae. Vir doctus in Miſcell. Obſſ. novis T. 3. p. 28. alios eiusmodi euphemiſmos e Graecis affert: ἔξεισι κατά τι χρέος Lucian. de ſaltat. p. 940. πρόφασιν ποιησάμενος τὴν γαστέρα Achill. Tat. Lib. V. p. 289. ἐπί τινι τῶν ἀναντιλέκτων ποιῆσαι τὴν ἔξοδον Ioſeph. Antt. I, 13. W.

Supras] Nihil mutarunt, ne notarunt quidem editores, nec habet Gesnerus. Interpres Franco-Gallus fortaſſe *Suras* coniicit ſcripſiſſe Ammianum, viros nempe grandibus et toroſis ſuris praeditos, provocans ad Iuvenal. 16, 14. Haud male. Poſſis etiam *Coprias* ſuſpicari, paraſitos nempe abiectos, in aulis domibusque di-

vitum verſantes, qui, ſi bene paſcerentur, ad quaevis ſacinora erant promti. cf. interpretes ad Sueton. Tiber. 61. Claud. 8. Dion. Caſſ. 73, 6. Magis tamen placet *ſcurras*, quo nomine Ammiani aetate veniſſe *ſatellites* ſupra 29, 4. e Salmaſio notavimus. W.

Etiamtum praepeditum] cui iam antea exitus omnes fuerant praecluſi. W.

21. *Expedito dolone adſurgens.*] Sic recte in Mſ. et interpretatur vocem Plutarchus in Tiberio: ξιφίδιον λαστρικὸν, ὃ δόλωνα καλοῦσι. Phaedrus lib. III. fab. 45. *Vide ne dolone collum compungam tibi.* Alfenus IC. in L. 52. §. 1. ff. ad L. Aquil. Heſychius in Δόλωνες. *Artemidor. de Somniis lib. 2. cap. 14. Sil. Ital. lib. 3. v. 250.

*Nec tereti dextras in pugnam armata dolone.** LINDENBR.

22. *Decepta credulitate*] credulo rege. Inter *epulas quae reverendae ſunt vel in Euxino ponto* qui male alias audit ob male habitos peregrinos, veroque nomine ἄξενος appellandus eſſet. W.

Hoſpitali numine contuente.] Cicero pro Deiot. c. 6. extr. *Si veneno*, (interemiſſet) *Iovis illius quidem hoſpitalis numen numquam celare potuiſſet.* LINDENBR.

In ambitioſa toralia ſparſus.] Haec quidem Gelenii coniectura eſt. At in Regio codice ita legitur, *in ambitioſalam et conſperſus ſpumantes ante ſocietati, etc.* [In Colbertino, *in ambiſitio ſalam et conſperſus ſpumantes ante ſocietati, etc.*] in Auguſt. autem Editione legitur hoc modo, *in ambitioſa iam et conſperſus ſpumantes ante ſocietati, etc.* Ac ſortaſſe ita ſcripſerat Marcellinus: *Peregrinus cruor in ambitioſo lecto conſperſus, ſpumante ſanie ſatietati ſuperfuit convivarum.* HENR. VALES. [Vel potius ita: *Peregrinus cruor in ambitioſa lintea conſperſus, ſpumante ſanie ſatietati ſuperfuit convivarum:* ex veſtigiis ſcripturae codicis Colbertini. Lintea autem illa ſunt lintea toralia, quorum praeter ceteros meminit Ammianus ipſe in libro XVI. c. 8. de quodam lauto et mundo apud Aquitanos convivio loquens hiſce verbis: *Cum vidiſſet linteorum toralium par, duos clavos ita latiſſ. etc.*] HADR. VALESIUS. Vix eſt, ut poſterior locus pollu noſtro exemplum eſſe ad corrigendum, ubi explanate dicit *lintea toralia*, quale adiectivum hic nullum poteſt ſupponi. Et utique ex *lam et* exſculpere vel *lecto* vel *lintea* dubito, an conveniat talibus ac tantis ingeniis, praeſertim in illo, qui viderat codicem Colbertinum, qui plane dictat literam *s* in his eſſe errantem, nec loco ſuo poſitam. Itaque nec diu haerens, ubi adverti, cenſui dediſſe auctorem *peregrinus cruor in ambitioſas lances conſperſus.* Non diſſimilia ſunt Liviana ex perſona Calavii ad filium lib. XXIV. cap. 9. *ut eam ipſam menſam cruentares hoſpitis ſanguine.* GRON.

Spumante ſanie ſanguine *ſatietati ſuperfuit convivarum* tanquam menſa ſecunda iis appoſita. W.

Ingemiſcat, ſi quis vita digreſſis eſt dolor, Huius arrog.] Eadem figura dixit T. Livius in lib. 21. c. 53. *Quantum ingemiſcant*, inquit, *patres noſtri circa moenia Carthaginis pugnare ſoliti, ſi videant nos progeniem ſuam, etc.* quae figura magnam habet ἐμφασιν et gravitatem: eſtque valde familiaris Graecis Auctoribus. Nam et Demoſthenes in Orat. contra Ariſtocratem ſic

dicit: *καίτοι πηλίκοι ποτ' ἂν στενάξειαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι*, etc. et in fine Orat. contra Aphobum: *μέγα δ' ἂν οἶμαι στενάξαι τὸν πατέρα ὑμῶν, εἰ αἴσθοιτο*, etc. et Dio in lib. 50. pag. 433. Denique Herodotus in lib. 7. c. 159. ubi Lacedaemonii Geloni Siculorum Regi ſic aiunt: *ἦ κε μέγ' οἰμώξειεν ὁ πελοπίδης Ἀγαμέμνων πυθόμενος σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρεῖσθαι ὑπὸ γέλωνος*: quae Herodoti verba translata ſunt ex Homerico verſu in Iliad. 8. ni fallor. [imo VII, 125. W.] VALES.

Fabricius ille Luſcinus.] Livius lib. XL. *Patres Pyrrho Regi hoſti armato exercitum in Italia habenti, ut a veneno caveret, praedixerunt.* Plutarch. in Pyrrho et in Apophthegmat. *Gellius lib. 3. cap. 8. Cicero 3. Offic. c. 22. Aelian. lib. 12. cap. 33.* LINDENBR.

Democharem, vel, ut quidam ſcribunt, Niciam.] Timocharem habet Editio Mariangeli, quemadmodum is dicitur a Valerio Maximo in lib. 6. cap. 5. et apud Agellium in lib. 3. cap. 8. At eumdem Niciam vocat Claudius Quadrigarius apud Agellium in dicto loco, et Zonaras in tomo 1. Annalium: qui id etiam adiicit, Pyrrhum, cum ex Italia in Epirum tamquam reverſurus ſolveret, Milonem cum praeſidio Tarenti reliquiſſe, ſellamque ei tradidiſſe pelle Niciae vinctam et conſtratam. Aelianus autem in lib. 12. cap. 33. Variae Hiſtoriae Cineam hunc Pyrrhi medicum nominat, corrupte, ut cenſeo. VALES.

Italiam tunc bellis ſaeviſſimis exurentem.] Sic Liv. XXVII, 39. Punici belli, quo decimum annum Italia urebatur; XXVIII, 43. quamdiu Sicilia Punico bello ureretur; XXXII, 21. tamquam non inteſtino et haerente in viſceribus uramur bello. Sil. Ital. XV, 539. ſqq.

Hunc etiam, vaſtis qui nunc ſeſe intulit oris,
Perpetiar, miſeras quaerentem exurere belli
Reliquias.

Seneca Phoeniſſ. 560.

— — quod armis uris infeſtum ſolum. ERR.

[*Ut ab interiore caveret obſequio.*] In codice Colbertino ita ſcriptum lego: *Scriberetque ad Regem, ut ab exteriore caveret obſequio. Exterius* Medici *obſequium* vocare potuit Marcellinus, ut in libro XXV. c. 4. §. 3. *citeriorem vitam* vel exteriorem appellat his verbis: *Ut ne ſuſpicione quidem tenus libidinis ullius vel citerioris vitae miniſtris incuſaretur. Exterius obſequium* vocat, quod alii interius et domeſticum dicerent: *citeriorem vitam*, quam alii interiorem nuncupavere, ipſe Marcellinus in libro iſto XXX. c. 6. §. 3. *ſecretiorem vitam.*] VALES.

Menſae genialitas] hilaritas. W.

23. *Necis exemplo Sertorianae.*] A M. Perperna domeſtica fraude inter coenam Oſcae perpetratae. Patercul. lib. 2. c. 30. Plutarch. in Sertorio c. 26. LINDENBR. Adde Florum III, 22. W.

**Ut Demoſthenes perpetuum Graeciae decus affirmat, numquam, etc.*] Videtur locus eſſe, quem in re ſimili laudat Taurus Philoſophus apud Agellium in libri X. capite 19. Videndus eſt etiam Cicero IV. in Verrem.* LINDENBR.

Ut Demoſthenes affirmat.] In Oratione contra Androtionem initio: *οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὸ δὲ τοῦτο*

τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφεύγοις ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἐγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς,*) ἄλλος οὐ γράψει. Quae ſic vertit Quintilianus: *Non enim ſi quid umquam contra leges factum eſt, idque tu es imitatus, idcirco te convenit poena liberari: quin e contrario damnari multo magis. Nam ut ſi quis eorum damnatus eſſet, tu haec non ſcripſiſſes: ita ſi tu damnatus fueris, non ſcribet alius.* Eadem verba repetit Demoſthenes in Orat. adverſus Ariſtocratem. Quae quidem Cicero in actione 3. contra Verrem eleganter eſt imitatus: ut memini notatum eſſe ab Antonio Mureto in lib. XIII. Variarum Lect. cap. X. *Demoſthenis verba imitatus eſt ſuo more Iſidorus Peluſiota in Epiſtola 151. libri 5.* Sed et Iſocrates eamdem fere ſententiam poſuit in Buſiridis Laudatione ſub finem: ubi Sophiſtam quemdam reprehendit, qui cum Buſiridem laudare conſtituiſſet, non illum culpa vacare oſtenderat, ſed alios eadem feciſſe docuerat: quae, ut ait Iſocrates, facillima delinquentium defenſio eſt. Cum enim difficile ſcelus ullum reperiatur quod nondum ab aliquo patratum ſit; ſi ſceleris convictos nihil grave admiſiſſe putabimus, dummodo alios eadem feciſſe conſtet: nonne omnibus reis expedita defenſio ſuppetet, et malitioſis hominibus licentia atque impunitas proponetur? VALES.

Contra ac liceat (aliis locis *contra quam* 15, 6. cet.) contra ius fasque. W.

CAPVT II.

1. *Maiora ſibi praeſeminans*] animo praecipiens maiora ſibi imminentia pericula. W.

2. *Arſace legato.*] In Editione Auguſt. et codice Regio [et Colbertino] ſcriptum inveni *Arrace.* VALES.

Deleri ſuadebat Armeniam] Deleri? Non placet. Fortaſſe una literula mutata *deſeri* ſuae ſorti committendam, quod comprobatur paullo poſt ſequentibus: *ad arbitrium ſuum cultoribus vivere permiſſis.* — *Hiberiae diviſione ceſſante.* cf. omnino 27, 12. unde et ſequentia illuſtrantur. W.

4. *Abſolutum et uniusmodi*] definitum, planum et ſimplex. *Sauromaci*, quem ab Romanis Hiberiae, addita manu militum, praefectum Sapor expulerat, 27, 12. — *Invitus ea complebit* cet. coactum iri regem ad ea facienda, quae ſponte facere neglexerit. W.

5. Iuſte haec omnia et aeque, legati tamen *deviabant* mandata exceſſerant eo, quod parvas quasdam regiones, quae ſponte ſe ipſis dedidiſſent, *ſuſceperant.* W.

Surena poteſtatis ſecundae poſt regem (Groſs-Weſſir). W.

7. [*Iram eius occultans, etc.*] Iratus erat Sapor, quod ipſi res in Armenia et Hiberia non bene ſuccederet: ſollicitus erat et

*) Vid. Gronov. in Praef. p. XXIX. W.

Valens Aug. de utriusque Provinciae ſtatu. Sed cur Sapor iram Valentis hoſtis ſui occultaret, ac non potius ſuam indignationem diſſimularet ac tegeret? In codice Colbertino lego, *iram eius conculcans*, optimo ſenſu. *Iram Valentis conculcans* Sapor, id eſt ſpernens, negligens. parvi ducens, augens etiam ac provocans, et ipſi inſultans. Editio Baſilienſis Frobenii anni 1546. et Pariſienſis Roberti Stephani Gelenianam ſecuta, Editio etiam Lugdunenſis Gryphii codici Colbertino ſuffragantur.] HADR. VALESIUS. Eſt merus typorum lapſus in editione Henrici. Nam nec Auguſtana, nec Lindenbrogiana aliter habent, quam ut nunc ex libro Colbertino adfertur. GRON.

8. *Emendari*] in integrum reſtitui. — *Funera* calamitates. — *Si ad ea venerimus* v. infra 31, 2—5. W.

9. *Legatorum Tripoleos*] 28, 6. *manes inultos et errantes.* cf. 23, 5. inſepultorum enim vel inultorum animae corpora circumvolare credebantur. W.

10. *Remigius*] 28, 6. 29, 5. *Leo Magiſter Officiorum* 28, 1. *Negotiis ruralibus* in agrum, praedium ſeceſſerat. W.

11. *Maximinus*] dirus ille Praef. Praet. 28, 1. cet. W.

12. *Rationem formidine calumniarum* criminum, quibus aulici temere ſe oneraturi eſſent, *ſuperante* quum, quae hoſtes in ſe coniecturi eſſent crimina; diluere deſperarent. — *Innodato gutture laquei nexibus interiit.* Nimis quaeſite! W.

CAPVT III.

1. *Munimentum aedificanti prope Baſileam, quod appellant accolae Robur.*] Absque Ammiano ſi eſſet, caſtelli huius ſitus ignoraretur: adeo nunc fere una cum pulviſculo indicia cuncta periere, et mentio eius apud antiquos perrara. Quam tamen fieri video in L. 33. C. Theod. de curſ. publ. in Conſtitutione Imppp. Valentiniani, Valentis, et Gratiani AAA. data Idib. Iul. Robore, Gratiano III. et Equitio V. C. Conss. qui ille ipſe annus erat, quo munimentum hoc a Valentiniano Imp. exſtruebatur. LINDENBR.

Robur] fere ubi nunc urbs *Hüningen* Mannert Gallia p. 238. *Illyrici* cuius erat Praefectus, v. Ind. 1. *clades* per Quados inflictas 29, 5. W.

3. *Oratum eum pertinerent et exoratum.*] *Pertinerent* active dictum, pro retinerent omni vi atque ratione. Sic libri XXVII. cap. 1. *Ipſe denique Charietto, dum cedentes obiectu corporis et vocis iurgatorio ſonu audentius pertinet, etc.* uti codex Colbert. praefert: cum vulgo legatur, *ſono aud. retinet.* Neſcio quid cauſae fuit Gelenio, ut elegantem hanc ſcripturam interpolaret. Sic enim loquitur Terentius in Andria III, 4, 13.

Simo gnatam ut det oro, vixque id exoro:

et Symmachus in Ep. 16. libri 1. et Paulinus in Ep. 27. Claudianus denique in Eutropium lib. 1. v. 267. [In Mſ. Colbert. legitur, *perciperent*, pro *pertinerent*, deeſtque vox *veris*.] VALES.

Macriani quem conſtabat impacatum] cf. 29, 4. W.

4. *Arbiter ſuperior pacis*] a quo vel maximo pax vel concedenda vel recuſanda penderet. W.

5. *Amnicis lembis*] cymbis (luſoriis navibus 17, 2. cf. Salmaſ. ad Scr. H. A. T. II. p. 520. et 767.) — *Ultro citroque verſus.* Pro *verſus*, quod abeſſe poterat, Reineſius malebat *verſis.* — *Media ſacramenti fide* interpoſito iureiurando. W.

6. *Facinorum documentum pulchrorum.*] Scribendum videtur, *facinorum documenta pulchrorum*, ut clauſula aptius ſonet. VALES.

CAPVT IV.

1. *Externorum*] externarum rerum, belli cet. Erneſt. *Homo rigidus* ipſe Imperator. — *Ut Iuliani temporibus* cf. 22, 9. — *Defenſione* ob libertatem ſeſe defendendi permiſſam. W.

2. *Modeſto Praefecto Praet.*] Domitius Modeſtus is dicebatur. Fuerat autem primo Comes Orientis temporibus Conſtantii Auguſti, ut docet Marcellinus noſter in lib. XIX. ad finem. Poſtea mortuo Conſtantio accuſatus eſt apud Iulianum, quod Conſtantii partes ſtudioſius quam par erat adverſus ipſum ac diutius foviſſet. Sed Iulianus cum in Orientem veniſſet, non modo eum abſolvit, ſed etiam Praefectum Urbis Conſtantinop. creavit: ut docet Libanius in Epiſt. 688. ad Maximum, et 689. ad Hyperechium. Idem ſub Iuliano ſe Deorum cultui deditum eſſe ſimulavit, ut ex Epiſt. 704. Libanii didici. Nec dubito quin ea ſimulatione Iulianum ſibi conciliaverit Modeſtus, et ex offenſo amicum reddiderit, ut de Thalaſſio ſupra notavi ad lib. 22. c. 9. Quod etiam non omiſit Gregorius Nazianzenus in Philippica 2. adverſus Iulianum: *τί δ' ἂν εἰ λέγοιμι δικῶν μεταδόσεις καὶ μεταλλάξεις πολλάκις διὰ μέσης νυκτός.* Et paullo ſupra: *μία ψῆφος ἦν εἰς ἀρχὴν ἡ παρὰβασις. Unicum erat ſuffragium ad Magiſtratus impetrandos deſertio Chriſtiani cultus.* Hic idem Modeſtus iterum Praefectus urbi Conſtant. fuit Valentiniano Nob. puero et Victore Coſſ. ut ſcribit Idatius in Faſtis. *His Coſſ. opus magnificum ciſternae Conſtantinopolit. completum eſt a Domitio Modeſto V. C. iterum Praef. Urbis, quod in prima inchoaverat Praefectura.* Haec ciſterna ex conditoris nomine Modeſtiaca dicta eſt, eratque in regione XI. Urbis, ut eſt in Deſcriptione urbis Conſtant. De eiusdem Praefectura Praetoriana et Conſulatu ſupra notavi. Filium autem habuit Infantium teſte Libanio in Epiſt. 880. qui poſtea Comes fuit Orientis, ut in Cod. Theod. legitur. VALES.

Modeſto] Praef. Praet. (Comes Orientis 19, 12. cf. Wernsdorf ad Himerium p. 132. edit. min.) — *Regiorum arbitrio ſpadonum expoſito*, qui ſe totum ad horum voluntatem accommodaret. — *Infra imperiale columen* culmen, dignitatem. cf. 20, 5. vel quod ſtatim ſequitur *ad humiliandam celſitudinem poteſtatis.* W.

Ad humiliandam.] In Mſ. Regio legitur *humilitandam:* nec aliter in libro 29. ſcriptum habet codex Reg. et Florentinus. [ac Colbert.] Vide de eo verbo ſupra lib. 29. cap. 2. VALES.

3. *Profeſſionem oratorum forenſium iure πολιτικῆς μορίου. εἴδωλον, id eſt civilitatis particulae.*] Locus Platonis, quem lau-

dat Marcellinus, in Gorgia exſtat (Bipont. IV. p. 37.): *Φημὶ ἐγὼ τῆς κολακείας μόριον εἶναι τὴν ῥητορικήν.* Et paullo poſt: *Ἔστι γὰρ ἡ ῥητορικὴ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον πολιτικῆς μορίου εἴδωλον.* Utitur eodem Apuleius lib. de Philoſophia p. 16. Elmenh. ſed cuius verba ſic reſtituenda videntur: *Hanc δύναμιν τοῦ τὰ ψευδῆ πιθανὰ δοκεῖν definivit Plato: quam civilis particulae umbram, id eſt imaginem nominavit.* Perperam enim *civilis articuli umb.* vulgo editur. *Rhetor. 1. Quod et Quintilian. notat Inſtit. Orator. lib. 2. cap. 15. *Rhetoricen quidam eamdem civilitatem eſſe iudicaverunt.* Cicero *civilis ſcientiae partem* vocat. Civilis autem ſcientia, idem quod ſapientia eſt.* LINDENBR.

Civilitatis particulae umbram vel adulationis partem quartam eſſe definit Plato.] Platonis locus eſt in Gorgia, ubi Socrates hanc ſententiam ſic explicat. Ut corporis, ſic etiam animi quaedam eſt *εὐεξία*, quam bonam habitudinem poſſumus dicere. Eam autem corpori quidem praeſtat medicina et exercitatrix ſeu *γυμναστικὴ*, quae ſub corporis curatione quaſi partes continentur. Animo vero eam habitudinem praeſtat politica ſeu civilis ars, cuius duae ſunt partes: iuſtitia, quae medicinae ex adverſo reſpondet; et legalis, quae exercitatrici. Et hae quidem quatuor omnino ſunt artes, quae partim animum, partim corpus recte curant atque excolunt. Sed harum loco frequenter irrepit adulatrix, quadrifariam et ipſa diviſa, quae non id quod optimum eſt, ſed ſolam voluptatem conſectatur. Pro medicina enim ſubit coquinaria: pro exercitatrice mangonum ars, qui colorem fuco et verum robur inani ſagina mentiuntur. Similiter legalem ſeu *νομοθετικὴν* imitatur ſophiſtice; iudiciariam autem rhetorice. Et haec fuit ſententia Socratis, qui Rhetoricam inter turpes artes diſerte collocat, quidquid contra Quintilianus dicat in lib. 2. cap. 15. Ad eum Platonis locum alludit Themiſtius in Orat. XV. Poſt Platonem omnes Academici Rhetorum artem perinde damnarunt. E quorum numero Critolaus et Charmidas multis in eam invecti ſunt, quae congeſſit Sextus in lib. 2. adverſus Mathematicos: et Dio Academicae ſectae Philoſophus, in Euboica Oratione ſub finem, pauperibus ſuis eam artem interdicit perinde ac plumariam atque praeconium et reliquas huiusmodi. Maximus item Tyrius in Orat. 12. Rhetores mangonibus comparat, qui cum tenera mancipia acceperint ſub Sole et caelo libero educata, eadem in umbra alentes ac levigantes, naturalem pulcritudinem corrumpunt. Nec abſurde Platonicis adiungetur Philo, qui in libr. de Agricultura initio, de Rhetorica haec dicit: *καὶ ῥητορικῆς τὸ συνηγορικὸν καὶ ἔμμισθον εἶδος, οὐ περὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ δικαίου πραγματευόμενον, ἀλλὰ περὶ τὴν δι' ἀπάτης πειθὼ τῶν ἀκουόντων.* VALES. Cf. Tiedemanni Argumenta Dialogorum Platonis p. 94. ff. W.

Amplitudo Platonis] amplus, magnus ille Plato. Supra XXII, 16. ſermonis amplitudine Iovis aemulus Platon. Cf. Appuleius de habitud. Platon. Philoſ. p. 604. ed. Floridi. W.

Epicurus Kakotechnian nominans.] Id eſt fallendi artem: quae fuit etiam Athenaei ſententia, ut refert Quintilianus in lib. 2. Ceterum Epicurus Rhetoricam artem eſſe negabat. Sic enim ſcribit in lib. de Rhetorica: *Φύσις γὰρ ἐστὶν ἡ κατορθοῦσα λόγους, τέχνη δὲ οὐδεμία*; ut videre eſt in Scholiis ad Hermogenem, pag. 377. id eſt: *Sola natura eſt, quae orationem perficit, ars autem nulla.* VALES.

Cteſias.] Mſ. KIHCIAC. *Vo. Lyſias.* LINDENBR.

Cteſias ſuaſionis opificem.] In Mſ. Regio ſcriptum inveni κτησίας, [in Colbert. Κησίας.] Nec dubito quin Ammianus ſcriptum reliquerit *Tiſias:* fuit enim Tiſias cum Corace Siculo antiquiſſimus artis Rhetoricae ſcriptor, ut prodit Dionyſius Halic. (in Iudicio de Iſocrate T. v. Reisk. p. 535.) et Plutarchus in Iſocratis Vita, Quintilianus in lib. 3. c. 2. Cicero (in Bruto c. 12.) et alii plures. Huius auditor fuiſſe dicitur Leontinus Gorgias, ut narrant interpretes Hermogenis initio. Hi Rhetoricam definiebant πειθοῦς δημιουργόν, id eſt ſuaſionis artificem, ut videre eſt apud Platonem in Gorgia. VALES.

Gorgia Leontino] Cicero in Bruto c. 12. cet. W.

4. *Orientalium*] De orientalibus, quod bene notandum, ſermo eſt, qui an ſui ſimiles habuerint habeantve in occidente, equidem definire non auſim, quamquam ſatis locuples teſtis Hommelius, qui olim Ordinis ICtorum Lipſienſis erat primus, in Literatura Iuris Praefat. p. 12. ad noſtras aliquando oras eiusmodi vel deteſtandos vel ridiculos homines irrepſiſſe velit contendere. W.

Retinaculis temporis praeſt. frenatur.] Cum enim certus eſſet numerus patronorum, ubi ordine matriculae ad primum locum et Advocationem fiſci pervenerant, poſt biennium abſcedebant, ut patet ex Codice. VALES. Idem apud nos, ſapientiusque adeo cautum eſt eo, quod cauſas agendi conceſſio nonniſi peritis atque probatis datur. W.

5. Antequam cauſidicos iſtos in ſcenam producat Ammianus, lectionis oſtentandae cauſa horum quaſi antipodas, ſummos illos Graecorum et Romanorum oratores forenſes enumerat, quorum tamen omnium gloriam ſatis notam notulis adſperſis renovare nihil attinet. Cf. omnino Ciceronis Brutum, de Graecis ſeorſim Ruhnkenii hiſt. orator. Graecor. Rutilio Lupo praemiſſam. Paucula tantum hinc inde afferam, quae ad illuſtrandum faciunt contextum. W.

Elegantiae priſcae] Elegantia priſca illa, Graecorum inprimis propria, cauſae agebantur in concionibus populi vel coram iudicibus. — *Concitae facundiae* promtae ſemper atque paratae. Sic concitatus orator in laude ponitur 14, 7. Niſi Ammianus ſcripſerit *comtae*, ſecutus Tacitum Annal. VI, 15. W.

Demoſthenes, quo dicturo concurſus etc.] Imitatur Ciceronem, qui ſic loquitur in Bruto c. 84. *Ne illud quidem intelligunt non modo ita memoriae proditum eſſe, ſed ita neceſſe fuiſſe, cum Demoſthenes dicturus eſſet, ut concurſus ex tota Graecia audiendi cauſa fierent.* VALES.

Calliſtratus, quem nobilem illam ſuper Oropo cauſam] Oropius ager inter Atticam et Tanagraeos medius: de cuius poſſeſſione ingens lis olim inter Athenienſes et Thebanos fuit, quoque tum demum Athenienſes beneficio Philippi Regis potiti ſunt, cum ille Thebanos expugnaſſet. Pauſan. lib. 1. c. 34. In eam igitur rem, ut videtur, haec a Calliſtrato oratio habita fuit. LINDENBR.

Et Calliſtratus.] Calliſtratus Aphidnaeus, celeberrimus Athenis Orator, in Rep. gerenda verſatus eſt paullo ante Leuctricam pugnam, ut tradit Xenophon in lib. 6. Hiſt. c. 2. 3. Diodorus Siculus in lib. XV. c. 29. Eum Oratorum omnium qui umquam Athenis fuiſſent, principem ponit Aeſchines in Orat. de mentita

legatione, et Cornelius Nepos in Epaminonda c. 6. Hic poſtea ab Athenienſibus relegatus, Datum opidum in Thracia condidit, ut memorat Iſocrates in Oratione Sociali c. 9. Scylax Caryandenus in Thraciae deſcriptione, et Zenobius in adagio Θάσος ἀγαθῶν. Cumque Apollinis Delphici oraculum conſuluiſſet de reditu in patriam, eique reſpondiſſet Apollo, ſi in patriam rediſſet, eum ius recuperaturum: Athenas reverſus, capitali ſupplicio damnatus eſt, ut refert Lycurgus in Orat. contra Leocratem c. 22. Erat autem Callicratis filius, teſte Theopompo in lib. x. Philipp. apud Athenaeum in 4. p. 166 E. Quare fallitur Plutarchus in x. Rhetorum Vitis, qui Calliſtratum hunc Empaedi filium facit: Καλλιστράτου τοῦ Ἐμπαίδου Ἀφιδναίου, ῥήτορος δοκίμου καὶ ἱππαρχήσαντος. Fuit quidem Calliſtratus Empaedi filius, Praefectus equitum in Sicilia Peloponneſiaci belli temporibus, de quo Pauſanias in Achaicis c. 16. de quo agimus, recentior Callicratis filius fuit: cuius meminit Demoſthenes contra Timotheum, et Ariſtoteles in Rhetorica. VALES.

Nobilem illam ſuper Oropo cauſam.] Oropii ſe et agrum ſuum dediderant Athenienſibus, teſte Iſocrate in Plataico. Aliquanto poſt Themiſon Eretrienſis et Theodorus collecta exſulum manu Oropum pulſo Athenienſium praeſidio occuparunt Olymp. 103. anno 3. Quod opidum ut recuperarent Athenienſes, ilico omnes copias eduxerunt: contra Thebani auxilium Themiſoni tulere. Itaque Athenienſes iure potius quam armis decernendum rati, opidum Thebanorum fidei commendaverunt, donec res in publico Graecorum concilio eſſet iudicata. Sed Thebani id opidum reſtituere poſtea recuſarunt, ut ſcribit Xenophon in lib. 7. Hiſt. Graec. c. 4. Diodorus in 15. c. 30. Ulpianus ad Demoſthenem pro Corona. Ceterum Athenienſes iudicium capitis conſtituerunt adverſum eos quorum negligentia id opidum captum fuerat: et Chabrias Imperator eo nomine accuſatus cauſam dixit, ut refert Demoſthenes contra Midiam: Φιλόστρατον ἅπαντες ἴσμεν Χαβρίου κατηγορήσαντα, ὅτ' ἐκρίνετο τὴν περὶ Ὠρωποῦ κρίσιν θανάτου, καὶ πάντων τῶν κατηγόρων πικρότατον γιγνόμενον. *Philoſtratum omnes novimus, hunc qui Chabriam accuſavit, cum ille de Oropo cauſam capitis diceret, omnium accuſatorum acerbiſſimum.* Inter accuſatores Chabriae praeter Philoſtratum fuiſſe videtur et Calliſtratus noſter, ad id publice conſtitutus ex more inſtitutoque Athenienſium, de quo Plutarchus in Demoſthenis Vita: μέλλοντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὠρωποῦ κρίσιν. VALES.

Qui locus in Euboea eſt.] Immo in confinio Atticae et Boeotiae, teſte Thucydide VIII, 60. Pauſania in Achaicis c. 11. Ulpiano, aliisque. VALESIUS. An lippis hoc ignotum? Et mirari ſe iam tanto ante enunciavit Hier. Surita ad Antonini itinerarium. Notavit quoque Ortelius hunc locum, ſed iudicii diſcrimen addens nullum. GRON. Oropum in Euboea nullam fuiſſe certum eſt. Cf. Weſſeling. ad Diodor. Sic. XV, 30. T. VI. Bip. p. 622. et ad Itineraria p. 326. Tota parentheſis ſcioli gloſſatoris eſſe videtur. W.

Academia cum (et) *Platone relicta ſectatus eſt* exemplar imitandum ſibi propoſuit. *Andocides.* vid. Wyttenbach Bibl. Crit. Vol. III. P. III. p. 76. W.

Antiphon ille Rhamnuſius.] Vid. Suid. in Ἀντιφῶν. LINDENER.

Antiphon, quem ob defenſum neg.] Vide Plutarch. in Antiphontis Vita. VALES. Reineſius adſcripſit: „Nihil de mercede accepta ab Antiphonte habet vel Plutarch. vel Suidas.“ W.

Antiphon Rhamnuſius] de quo ſingularem Diſp. habemus Spaanii (Ruhnkenii) reculam in Reiskii Oratt. Gr. T. VII. p. 795. ſſ. et in Ruhnkenii Opuſculis p. 214. ſſ. ubi et alii p. 230. laudantur, qui Antiphontem primum mercedis exactae auctorem vituperant. W.

6. *Rutilius*] de quo vide congeſta ap. Wernsdorfium in Poët. min. T. V. Praef. p. 28. De reliquis vide Erneſti Clav. hiſtor. W.

Rutilii] De iis vide iudicium Ciceronis in Bruto p. 272. *Philippis.* L. Marcius Philippus Cos. A. U. 662. Cic. in Bruto p. 280. f. Pigbius ſub anno 660. *Scaevolae* (Quinti) Cic. Bruto 279. Haec omnia Reineſii. W.

Civilibus — ſtipendiorum officiis floruernnt — laureas fori cet.] Quum in militia ante duces et imperatores gloriam adepti eſſent, eandem Oratores togati auxere. W.

7. *Orationis imperioſae*] qua, quidquid vellet, impetraret. W.

Fluminibus] Chr. Cruſius in Probabb. p. 37. mavult *fulminibus*, quod uti non ignoro de oratoribus incitatis atque vehementioribus uſurpari, ita tamen vulgatam lectionem retinendam cenſeo, Ammiani nempe ingenio magis convenientem, qui quas *flammas* ſemel in animo haberet, non fulminibus, ſed fluminibus exſtingui putaret conſultius. Cf. etiam Hadr. Valeſ. Praef. p. LXVI. W.

8. *At nunc videre eſt*] Reineſius adſcripſit: „Audite rabulae et forenſes canes!“ et paullo poſt: „*ad ipſa cubilia.* Perquam rarum ſit, ut longa et caſtigata cunctatione ad heri (?) cubile non perveniatur. Zoſimus Ep. Rem. in Ep. ad P. P. Africanos apud Baronium T. V.“ W.

Per eos omnes tractus.] Scribendum omnino eſt, *per Eoos*, ut praecedentia demonſtrant: atque ita in codice Valentino exaratum fuiſſe notarat Ant. Loiſellus. VALES.

Spartanos canes aut Cretas.] De canibus Spartanis Plin. lib. X. cap. 63. Virgilius Georg. 3. v. 405.

Nec tibi cura canum fuerit poſtrema, ſed una
Veloces Spartae catulos, acremque moloſſum
Paſce ſero pingui.

De Cretenſibus canibus Aelianus de Animalib. lib. 3. cap. 2. Lucanus de Bello civili lib. 4. v. 440.

Venator tenet ora levis clamoſa moloſſi,
Spartanos, Cretasque ligat, nec creditur ulli
Silva cani, niſi qui preſſo veſtigia roſtro
Colligit, et praeda neſcit latrare reperta.“ LINDENBR.

Cubilia cauſarum] Comparationem repetitam eſſe a cubilibus ſ. luſtris ferarum facile quisque videt. W.

9. *Per vadimonia mille iactantur*] ſi quem audiendis utrisque partibus diem eſſe praeſtitutum compererint, adſunt non advocati, non conſulti de iure reſpondent. — *Viduarum poſtes et orborum limina* (ſuasque ipſorum calceorum ſoleas) *deterentes.* W.

Et avidi inter diſcordantes.] In Regio exemplari [et Colb.] ac Toloſ.“ ſcriptum inveni: *Et avi inter diſcord. etc.* Quare

amplector ſcripturam Editionis Auguſtanae, quae eſt eiusmodi: *Et aut inter diſcordantes amicos aut propinquos, etc.* VALES.

Si ſimultatum levia ſenſerint receptacula] ſi ſuſpiciones iniectas facile haerere animadvertant, tum animos ad *odia infeſta* exacuunt. W.

Ob levia ſcrinii receptacula.] Haec quoque ſcriptura ex coniectura Gelenii profecta eſt. In codice quidem Regio [et Colb.] ita legitur hic locus: *Simultatum levias in ſerinin receptacula, etc.* quemadmodum in Mſ. Florent. ſcriptum fuiſſe monuit Lindenbrogius. Neque diverſam in exemplari Mariangeli ſcripturam fuiſſe ſatis conſtat: ſic enim edidit: *Simultatum levia inſeri in receptacula, etc.* [Unde adducor, ut credam ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe: *Si ſimultatum levia ſenſerint receptacula, etc.* ſenſu iam plano ac manifeſto.] VALES.

Sicam ingenti deſtringentes] inſipida translatio. W.

10. *Inanis fluentia loquendi*] flumen non eloquentiae, ſed loquentiae. — *Artium ſcaevitate* perverſitate, abuſu *religionem iudicantis decipi* iudicem iureiurando obſtrictum in errorem deduci. W.

Nefas eſt religionem decipi iudicantis.] Elegans haec locutio, et ab optimis Scriptoribus frequentata, Iurisconſultis praeſertim uſitatiſſima. Calliſtratus L. 33. ff. de re iudicata: *Conſpiratione adverſariorum teſtibus pecunia corruptis religionem iudicis circumventam eſſe.* L. 4. C. Si ex fall. inſtr. *Falſis inſtrumentis circumventam eſſe religionem iudicantis.* L. 13. de non num. pecun. L. 3. C. Arbitrium tutelae. L. 1. C. Si tutor vel cur. Sic *inſtruere religionem Praetoris*, Ulpian. L. 5. §. 11. de reb. eor. qui ſub tut. L. 6. §. 4. ff. Si quis omiſſ. cauſ. teſt. *Religioſus iudex*, Quintil. lib. IV. cap. 1. LINDENBR.

11. *Secundum* genus eorum, qui iuris ſcientiam eam profitentur, quae tamen *ob legum ſibi invicem repugnantium* multitudinem iamdiu *abolita* eſt. Hi interioribus Themidis ſacris ſcilicet initiati, ſibi ſolis ea ſervant, et ne profanare videantur, *vinculis quaſi ori impoſitis* incedunt. *Triſtiorem* ſeveriorem. W.

Ipſum quoque venditant, quod oſcitantur.] Haec lectio ſi ſana eſt, ſenſum alium non exſculpo, niſi hunc: artes ſuas iactant, et ubique crepant, ut faſtidium, taediumque tandem ipſos capiat. Reineſius orae ſuae adſcripſerat: *ſcitantur* vel *oſcinantur*, quod non magis intelligo. Ceterum de hoc genere cauſidicorum conferri poteſt Agathiae Epigr. LXVII. et LXXVI. ibique Iacobs. (Anthol. Vol. III. P. 1. p. 95. 170.) W. Vulgatae videtur ſenſus eſſe hic: iugi ſilentio illo, cuius ipſi pertaeſi oſcitantur, numos colligunt. ERF.

12. *Loquuntur* ſemper in ore habent *Trebatium*, ad quem epiſtolas habemus Ciceronis iocoſas ſaliumque plenas ad Div. 7, 5. et 12. W.

Et Caeſellium.] Quanto melius in codice Regio [et Colbert.] *Caſcellium.* Cui ſuffragatur Editionis Auguſt. ſcriptura, *Caſtellium.* Aulus Caſcellius iuris civilis ſcientia celebris fuit, idemque ſumma libertate et conſtantia praeditus. Numquam enim adduci potuit, ut de aliqua earum rerum quam Triumviri dederant, formulam componeret. Idem cum adverſus Caeſaris tempora liberius loqueretur, monerentque amici ut ab eo deſiſteret, duas ſibi

res magnam licentiam parere reſpondit, ſenectutem et orbitatem, ut legitur in lib. 6. Valerii Maximi. Eiusdem meminit Horatius in Art. Poet. 371. Macrobius, et Pomponius in lege 2. D. de origine iuris. VALES.

Alfenus (Varus) Horat. ſerm. 1, 3. 130. Vid. tam de hoc ipſo quam de Trebatio Caſcellioque Bachii hiſt. iurisprudentiae Romanae p. 252. — 254. ed. tert. W.

Auruncorum Sicanorumque.] Favorinus Phil. contra adoleſcentem vetuſte nimis et priſce loquentem, apud A. Gellium lib. 1. cap. 10. *Horatii illi trigemini plane et dilucide cum ſuis fabulati ſunt, neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſed aetatis ſuae verbis locuti ſunt. Tu autem perinde quaſi cum matre Evandri nunc loquare, ſermone abhinc multis annis iam deſito uteris, quod ſcire atque intelligere neminem vis quae dicas.* LINDENBR.

Sicanorumque.] Sic etiam Agellius in lib. 1. cap. x. quem Marcellinus noſter imitatur. Non diſplicet tamen ſcriptura, quam in Regio codice reperi, *Siculorumque.* Siculi enim, non Sicani olim Italiam incoluere, iique a Pelasgis expulſi, in Trinacriam inſulam quam tunc Sicani tenebant, traiecere; ut tradit Dionyſius Halic. in lib. 1. c. 9. Hellanicus in lib. 2. de Sacerdotibus Iunonis Argivae, et Menippus, ac Thucydides initio lib. 6. Conſtantinus in lib. 2. περὶ θεμάτων. VALES.

Sicanorum] Reineſius: legam *Sidicinorum*, hi enim cum Auruncis in vetuſtiſſimis Italiae populis numerantur, et cum iis bellum geſſere, deleta etiam urbe Aurunca, Liv. 1, 8. Virgil. l. 7. Aurunci miſere patres, Sidicinaque etc. v. Pighium ſub A. 413. Plin. Solin. — An Sicanos eos intelligere debemus, quos Plinius in prima Italiae regione locat, poſtea Siculos dictos? Haec omnia Reineſii. W.

Voluntate] non imprudens, ſed conſulto. — *Multas tibi ſuffragari abſolutionem lectiones reconditas pollicentur*, ſe ex penu diffuſae lectionis ſuppeditare poſſe dicunt, quae ad abſolvendum te valeant. W.

13. *Mercenaria* lucri captandi cauſa *ora procudentes* exacuentes, exercentes (ſic ingenium procudere 15, 2. linguas 31, 16.) per *proſtitutas* (metaph. a meretricibus ducta) *frontes*, perfrictas, omni pudore abiecto. — Inter *ſollicitudines* curas *iudicum* per multa et varia cauſarum genera *diſtentas inſolubili* Gordio quaſi *nexu* (paullo poſt *nodoſae quaeſtiones*, omninoque totus locus tautologiae vitio laborat) ut *omnis quies* quietis quisque amans et ab omni lite abhorrens, tamen *implicetur*. — *Iudicia circumſcribunt* decipiunt. Cic. pro Roſcio Com. c. 8. — *Delubra aequitatis* aſyla luſtitiae. *Luſtra* annos. W.

14. *Impudens, pervicax.*] In exemplari Regio et Editione Mariangeli legitur, *impune pervicax*; [in cod. Colb. *impunes pervicax.*] VALES.

Immature ludis eruperint literariis] Icari Academici. W.

Mimiambos] Quales inter Graecos Sophron Syracuſius καταλογάδην, et Herodes quidam priſcus Auctor, apud Romanos vero Cn. Matius compoſuerunt. Sophronem laudant Suidas et Tzetzes in Lycophr. Herodis verſus adducit Stobaeus. De Matio Te-

rentianus Maur. lib. de Metris, cap. de Iambico Hipponacteo claudicante. LINDENBR.

Mimiambos.] Mimos iambis ſcriptos intelligit. Antiquiſſimus autem Mimiamborum ſcriptor traditur Cercidas Megalopolitanus, de quo Stephanus in Μεγάλη πόλις, ἀφ' ἧς Κερκίδας ἄριστος νομοθέτης καὶ μιμιάμβων ποιητής. Eius Mimiambi citantur a Stobaeo verſibus quos ſcazontas ſeu χωλιάμβους Graeci nominant, conſcripti. Eodem metri genere Cn. Matius mimiambos ſuos ſcripſerat, ut docet Terentianus et Agellius in libro 20. cap. 8. VALES. Hoc loco ſine dubio cantiunculae intelligendae vel convivales, vel quibus in triviis adeo plebecula delectaretur. W.

Non cauſarum remediis congrua ad lites componendas apta *commentantes* excogitantes. W.

15. *Umbraticis lucris* furtim factis et *inhiandae* (σολοικίζεις, ni Ammiane, volebas *corradendae* vel ſimile quid) *pecuniae.* W.

Suſcepti nomen.] Id eſt clientis. Suſceptos enim illa aetate vocabant, quos antiqui clientes, ut notum eſt ex Symmacho aliisque. *Ita vetus Auctor in Quaeſtionibus ex utroque miſtis capite 102. in fine. Hinc Advocati ſuſcipere dicebantur, quoties cauſam alicuius defendendam receperant, ut docet vetus Inſcriptio apud Gruterum pag. 462. *Ita ut nemo de eius induſtria, niſi ille, contra quem ſuſceperat, formidaret.* Et vetus Auctor ſupra citatus in quaeſtione 114. *Qui fidem noſtram accuſant,* inquit, *non magis contra nos quam contra Auctorem noſtrum ſuſcipiunt.** VALES.

Vim negotii] ſummam, caput rei, de qua lis eſt. — *Circumlocutionibus indigeſtis* verborum ambagibus, prout in buccam veniunt. *Ut colluvionis taeterrimae* ex ipſis infimae plebis faecibus *exiſtimes audire Therſiten* (Homer. Il. 1.) W.

16. *Muniendarum adlegationum*] probandorum, firmandorum argumentorum, quae in iudiciis allegata ſ. prolata fuerant. *Munire.* Sic Erneſtius. Eſt verbum iuris. vid. Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. 1. p. 327. Ita etiam *teſtibus muniri res* dicitur in Cod. Theodoſ. l. 3. de abolit. lib. 9. t. 37. — *Codices* libros legum. W.

17. *Innſitatum*] Rectius fortaſſe *inviſitatum*, ſed 31, 3. haud aliter. W.

Marcianum verbo tenus quaeſierit oratorem.] Incertum quem Marcianum velit: plures enim eius nominis fuere. Ael. Marcianus paſſim laudatur in Pandecte Iuris, quem tamen hic intelligi non puto; ſed Marcianum potius Rhetorem, cuius Fab. Victorinus meminit in Commentario ad Ciceron. de Invent. lib. 1. LINDENBR.

Marcianum verbo tenus.] Fruſtra Lindenbrogius ambigit, quis ſit hic Marcianus. Nam Marcellinus noſter nomen certum pro incerto poſuit: idem enim eſt ac ſi dixiſſet, *Marcianum verbi gratia.* Gloſſae Iſidori, *verbo tenus, verbi gratia.* VALES.

Omnes confeſtim Marcianos appellari ſe fingunt] Non minus lepidum, quod Scipio Gentilis ad Apuleium p. m. 179. de nobili quodam Neapolitano narrat, qui, cum filios ICtos fieri eximios optaret, uni nomen Bartoli, alteri Baldi, tertio vero, cum ſaepe nomen *Codicis* citari in foro audiſſet, maximi et hoc ICti nomen arbitratus, *Codicis* nomen impoſuit. W.

18. *Avaritiae venumdati et uſucapti*] mancipia. — *Impedicant* impediunt, irretiunt. *Per morborum ſimulationem* ut cauſſas protrahant, et poſt longas moras tamen non *proferant* niſi *pervulgati* tralaticii *iuris*, eamque *vanam* ineptam, ad cauſam non pertinentem *lectionem*, allegationem, auctoritatem, teſtimonium. vide Gloſſar. Nomic. Gothofredi in h. v. Veriſſime I. A. Wolfius, Theologus Lipſienſis, in Diſſ. de agnitione ellipſeos in interpretatione librorum ſacrorum Part. IV. „*Lexicographi ſaltem*, inquit, *quod ego ſciam, non docuerunt, voc. lectio ab antiquis probatae latinitatis auctoribus ita uſurpatum inveniri, ut exemplum verborum, quae alicubi ſcripta leguntur, ſive ſcripturam alicuius loci denotet, uti nunc ſaepiſſime ſumitur. — Dilationum examina.* A ſtateris ducta metaphora, ergo inveſtigationes, disquiſitiones. W.

19. *Obtrita vetuſtate*] ut ob diuturnitatem temporis, in quo cardo rei verſetur, nec litigantes, nec iudices ſciant. W.

Intromiſſa ipſa capita.] Hunc locum ſic interpungi mallem: *Tandem obtrita vetuſtate controverſiâ intromiſſâ, ipſa capita ſplendoris ingreſſa, etc.* ut controverſia intromiſſa dicatur eodem modo quo apud Graecos Oratores, δίκην εισάγεσθαι. VALES.

Ipſa capita ſplendoris] coryphaeos ſcilicet ordinis ſplendidi (cf. 23, 6. *nobilitas omnis et ſplendor* pro ſplendidis equitibus.) *Advocatorum ſimulacra* umbras, non Advocatos veri nominis. W.

Intra cancellorum venerint ſaepta.] Cancellos forenſes intelligit, de quibus Cicero in Sextiana c. 58. *Tantus eſt in omnibus ſpectaculis usque a Capitolio, tantus in fori cancellis plauſus excitatus:* et in Actione 3. in Verrem c. 59. et in lib. 1. de Oratore c. 21. Graeci ſimiliter κιγκλίδας vocabant portas iudicialis Praetorii, ut docet Pollux in lib. 8. Harpocration, et Heſychius. Officiales porro qui hos cancellos cuſtodiebant, Cancellarii dicebantur, de quorum officio vide Caſſiodorum in lib. XI. VALES. Cf. Pithoei Adverſar. II, 12. p. 118. Salmaſ. ad Ter. H. A. T. II. p. 801. Spanhem. ad Iuliani Caeſſ. p. 100. W.

Concionaria Gracchi fiſtula.] Cicero de Orator. lib. 3. c. 60. Plutarchus in Vita Gracch. Valer. Max. lib. VIII. cap. 10. Quintilianus lib. 1. cap. 10. Gell. lib. 1. cap. XI. LINDENBR.

Ut concionarta Gracchi fiſtula poſt occipitium deſit] pone nempe ſtantis tibicinis, qui oratorem aut remiſſum excitaret, aut a contentione (vocis) revocaret, uti eſt ap. Ciceronem de Orat. 3, 60. W.

In verba fidentior] promtior, impudentior. W.

Pro Cluentio.] Sic Gelenio placuit: ſed cum in Mſſ. Flor. Regio [et Colbert.] horum loco legatur, *cluenda ne:* haud difficile fuit veram ſcripturam elicere. Scripſit enim Marcellinus procul dubio, *Cluentianae, vel pro Cteſiphonte orationum, etc.* atque ita diſerte ſcriptum eſt in Editione Mariangeli. Neque aliter eam Ciceronis orationem appellat Victorinus in lib. 1. Rhet. et Servius. Sic Sextianam, Milonianam fere dicebant, ut patet ex eodem Servio. VALES.

Pro Cteſiphonte] or. Domeſthenis de Corona. W.

Orationum aemula ornamenta promittens] Deridet etiam Cicero Divin. in Verrem c. 13. eos, qui initia orationum antiqua-

rum in ſuas orationes transferebant. Appuleius tamen apologiae ſuae prima verba e Salluſt. or. 1. de rep. ordinanda deſumſit. v. ibi Scipio Gentil. not. 1. Haec Reineſius. W.

Poſt ſpeciem litis quem ſtatum cauſae vocamus, *triennium* triennio ante *editam*. — *Cum Antaeo vetere* Herculis exemplo *colluctati*. W.

20. *Recte victuris*] honeſtiorem vitae rationem amplexis. W.

Sellulariis quaeſtibus.] Ita vocat deſpicabilem quaeſtum, ut Apul. Florid. 2. p. 346, 34. Elmenh. *ſellularias artes*, id eſt viles; et *ſellularios*, imae ſortis homines, Arnob. lib. III. LINDENBR.

Quaeſtibus ineſcati allecti conviciis ſe ipſi invicem proſcindunt. *Rupta* effreni *maledicendi ferocia*. W.

**Cauſarum infirmitatem rationibus validis convelare non poſſunt.*] Gellius lib. 7. cap. 3. *Multisque aliis argumentis convelat*. Faber Semeſtrium lib. 3. cap. 23. pag. 364. pro *rationibus* legit *orationibus* male.* LINDENBR.

Rationibus validis convelare non poſſunt.] Eodem modo loquitur Agellius in lib. 7. cap. 3. ſed tamen magis placet *convallare:* quam ſcripturam in codice Fauchetii exſtare monuit Gruterus. [In Colbert. Mſ. *convalere* legitur pro *convelare*.] VALES. *Convelare* pluribus exemplis adſtruxit *Triller* in Obſſ. p. 44. W.

21. *Doctos*] Omiſſum *magis*, ut ſaepe. W.

Doctos ex Philiſtionis aut Aeſopi cavillationibus.] De Philiſtionis mimo Caſſiodorus lib IV. Variar. LI. *Sidon. Apoll. lib. 2. Epiſt. 2.* Suidas in *Φιλιστίων*. Ad eumdem Africanus quoque alluſit in Epiſtola ad Origen. de hiſtor. Suſan. *Πῶς αὐτοὺς ἀπελέγχει, ὡς οὐδὲ Φιλιστίωνος μῖμος.* De Aeſopo vero ludicrae artis peritiſſimo viro vide Val. Max. lib. VIII. cap. 10. Symmach. lib. X. Epiſt. 2. *Macrob. Saturn. lib. 3. cap. 14.* Donat. in Proleg. Terent. *Hieron. in Epiſt. ad Pammach. in Defenſ. 2. contra Rufin. *Quaſi mimum Philiſtionis, vel Lentuli ac Marulli ſtropham eleganti ſermone confictam.** LINDENBR.

Ex Philiſtionis, aut Aeſopi cavillationibus.] Philiſtion Mimographus Magneſianus ſub Tiberio floruiſſe dicitur ab Euſebio in Chronico. Eum tamen alii Pruſenſem; Philo Sardianum vocat: ſed in veteri Epigrammate quod refertur in lib. 3. Anthol. cap. 6. Nicenſis dicitur. Eumdem Suidas Comicum Poetam appellat, et comoedias *βιολογικὰς* ſcriptitaſſe dicit. Sunt autem *κωμῳδίαι βιολογικαὶ* idem quod Mimi. Mimi enim proprie *βιολόγοι* dicuntur, quod vitam hominum quotidianam exprimere ſolent, ut docet Marcellinus noſter in lib. 23. c. 5. *Cum Antiochiae ſcenicis ludis Mimus cum uxore immiſſus, e medio ſumpta quaedam imitaretur.* Et Gloſſae veteres: *Atellani, σκηνικοὶ, ἀρχαιολόγοι, βιολόγοι.* Eamdem ob cauſam *ἠθολόγοι* etiam dicebantur Mimi, quod mores hominum effingerent. Sic enim Mimos appellat Diodorus Siculus in lib. XX. c. 63. de Agathocle, *ὑπάρχων δὲ φύσει καὶ γελωτοποιὸς καὶ μῖμος.* Et paullo poſt: *ὥστε τὸ πλῆθος πολλάκις εἰς γέλωτα ἐκτρέπεσθαι, καθάπερ τινὰ τῶν ἠθολόγων ἢ θαυματοποιῶν θεωροῦντας.* Heſychius et Suidas *ἠθολόγον* aiunt eſſe *θεατριστήν*. Et hoc quidem Mimus habuit commune cum Comoe-

dia, quod in utroque vita hominum exprimebatur. In quo Menander Comicus veterum iudicio palmam tulit. Itaque Ariſtophanes Byzantius de eo recte et venuſte hoc dixerat:

— — ὦ Μένανδρε καὶ βίε,
Πότερος ἆρ' ὑμῶν πότερον ἐμιμήσατο;*)
— — *O Menander et Vita,*
Uter imitatus alterum ſuit veſtrum?

Ut referunt Hermogenis Interpretes pag. 38. Sed hoc inter Comoediam ac Mimum interfuit, quod Mimus fere turpia imitabatur, nec niſi riſum captabat. At Comoedia gravior et honeſtior fuit. Vide Agellium in lib. 2. cap. 23. Tandem vero Comoedia in Mimum degeneravit, ut ex M. Antonino notavi ad lib. 23. Unde Philiſtion tam Comicus quam Mimographus promiſcue eſt vocatus. Antoninus certe in lib. 6. §. 47. de Vita ſua eum inter Mimographos recenſet: ὥστε κατιέναι τοῦτο μέχρι Φιλιστίωνος καὶ Φοίβου καὶ Ὀριγανίωνος. VALES.

Et Aeſopi cavillationibus.] Aeſopum hic intelligo non illum tragicum hiſtrionem, ut putavit Lindenbrogius, ſed illum notiſſimum fabularum ſcriptorem. Nam tragicus hiſtrio Aeſopus ipſe nihil ſcripſit, ſed tragoedias tantum actitavit. VALES.

Philiſtionis] mimi extremis Auguſti temporibus viventis. v. Suidam h. v. Antholog. incertor. Epigr. 531. Iacobs Animadv. Vol. 3. P. 2. p. 165. et qui ibi laudantur. *Aeſopi.* Valeſ. de notiſſimo illo fabularum ſcriptore intelligit, quod non credo, immo vero mimus aeque ac Philiſtion Ciceronique aequalis. v. de Officiis 1, 31. W.

Cavillationibus.] Cavillationes proprie dicuntur de Mimis, ut patet ex lib. XXVI. c. 6. §. 15. ubi ait: *Per Mimicam cavillationem ſubito putares emerſum.* Sic Solinus in cap. 11. de Sicilia: *Hic primum inventa comoedia eſt: hic et cavillatio Mimica in ſcena ſtetit.* Omitto Arnobium in fine libri 4. et Prudentium in Martyrio Laurentii. Cavillatio autem dicta eſt a calvendo, quod fruſtrari ſignificat et fallere, ut ſcribit Priſcianus in lib. 8. Ipſum vero calvendi verbum Nonius Marcellus ait tractum eſſe a calvis Mimicis, quod ſint omnibus fruſtratui. VALES.

Mercati publicas poteſtates, ut creditores.] Sic Cicero lib. 2. in Verrem c. 55. *Fecerunt idem, quod in noſtra Rep. ſolent ii, qui per largitionem magiſtratus adepti ſunt: dederunt operam, ut ita poteſtatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent.* Contra hanc iniquitatem acriter invehitur Salvianus in lib. 4. de Gubernat. Dei. *Ad hoc,* inquit, *honor a paucis emitur, ut cunctorum vaſtatione ſolvatur. Quo quid eſſe indignius, quid iniquius poteſt? Reddant miſeri dignitatum pretia, quas non emunt. Commercium neſciunt, et ſolutionem ſciunt.* Addi etiam potuit: *Ipſi venduntur, et ſolvunt.* *Adde Zoſimum in libro 4. cap. 28. Syneſium in Oratione de Regno ſub finem.* Ceterum hae magiſtratuum rapinae non aliter prohiberi poſſunt, quam providendo ne Magiſtratus venales ſint. Quid enim aliud

*) Ne claudicet verſus, pro ἐμιμήσατο ex emendatione Hermanni mei legendum puto ἀπεμιμήσατο. ERF.

ab eo qui Magiſtratum pretio emit, exſpectes, quam ut vendat quod emit? Etenim, ut ait eleganter Seneca in lib. 1. de Beneficiis: *Quae emeris vendere, gentium ius eſt.* Idcirco Alexander Severus honores iuris gladii numquam vendi paſſus eſt, dicens: *Neceſſe eſt ut qui emit, et vendat. Erubeſco punire hominem, qui emit, et vendidit.* Adde Novellam 8. Iuſtiniani. VALES.

Publicas poteſtates] munera. W.

22. *Cum iurgia mille caſibus cadant*] quamquam plurima accidere poſſunt, quae faciant, ut *cauſis cadant.* W.

Solis defenſantibus iraſcantur.] Aequius Symmachus, qui in Epiſt. 17. libri 8. *Fortunam*, inquit, *iudicii non defenſoris inſcitiae, ſed voto iudicis imputavi.* Merito id quidem. Nam ut ait Seneca in lib. 7. de Beneficiis: *Etiam damnato reo, oratori conſtat eloquentiae officium, ſi omni arte uſus eſt.* Magna laus Theodori cauſidici apud Libanium in Epiſt. 329. ad Anatolium: χάρις δὲ αὐτῷ καὶ παρὰ τῶν ἡττημένων. *Etiam victi ei gratiam habent.* VALES.

CAPVT V.

Pergit Ammianus in vita Valentiniani, quem *Treveris* reliquerat c. 3. extremo, unde *pubeſcente* vere profectus, *Sarmatarum* v. 26, 4. 29, 6. legatos obvios habuit. W.

2. *Perpenſa deliberatione*] cf. 26, 5. W.

Carnuntum Illyriorum oppidum.] Livius lib. 43. cap. 1. Carnuntem vocat urbem Illyriorum munitam, ut appareat in Polybio, unde omnia fere transtulit Livius, dictam fuiſſe καρνοῦντα, ſicuti etiam Ptolemaeus vocat. Hodie *Haimberg* dicitur, eſtque in ripa Danubii, teſte Cluverio libri 3. capite 30. Ingreſſus autem hoc opidum eſt Valentinianus poſt Conſulatum Gratiani III. et Aequitii, ut Marcellinus docet. Quare corrigenda eſt ſubſcriptio legis 12. Cod. Theod. de accuſationibus, quae data dicitur Carnunti, Gratiano III. et Equitio Coſſ. lege *P. C. Gratiani III. et Equitii V. C.* VALES.

Carnuntum Illyriorum oppidum] Ap. Zoſimum 2, 10. vocatur πόλις κελτική. v. Reitem. p. 117. Valeſio eſt *Haimburg*, in quo conſentientem habet *Prandavium krit. Geſch. v. Wien* p. 75. ubi ita amplam eam urbem fuiſſe olim (ſed ante Ammianum; hic enim ſua aetate *deſertum et ſqualens* fuiſſe dicit.) perhibet, ut non Haimburgium tantum, quale nunc eſt, ſed pagum etiam *Deutſch-Altenburg* et forum *Petronell* comprehenderit. Cf. tamen *Mannerti* Germaniam p. 735. ſſ. et Weſſeling. ad Itineraria p. 247. W.

3. *Sperebatur*] i. e. timebatur. cf. ad 16, 12. *Iudices* praefectos provinciarum omnino, ut ſaepe — *feceſſione* diſcordiis 20, 8. — *ita intepuit* remiſit ab vehementia conſueta. *Gabinii necem* 29, 5. W.

4. *Incitato odio*] Sic *furori incitatiſſimo* XXXI, 2, 11. Cf. Daviſ. ad Cicer. Acad. II, 28. p. 190. ed. Rath. ubi uterque locus Ammiani ſic citatur, ut, operarum fortaſſis errore, *imitato* et *imitatiſſimo* legatur. W.

Probum Praefectum Praetorio] de quo vide Ind. I. — *Profapiae claritudo* erat enim ex gente nobiliſſima *Aniciorum*, de qua vide 16, 8. extr. W.

5. *Moderatores tranquilli*] amici principum modeſti. W.

6. *Obedientium*] civium 21, 5. 12. 30, 8. *Proviſorum nomina titulorum* imperatorum tributorum. Sic *tituli* 27, 3. 7. et *proviſiones* 17, 3. — *Argumentis aliis poſt validioribus aliis, uſu laedendi repertente longaevo.* Vix ſana haec puto, quamquam, quid voluerit Ammianus, perſpicere mihi videor, nempe hoc: uſu cives onerandi diuturno didicerant alium poſt alium praetextum tributis exigendis invenire. W.

Denique tributorum onera vectigaliumque — mutare compulerunt ſedes.] Heu miſeram conditionem, ubi ſic vivitur! Salvianus de Gubernat. lib. 5. *Romanorum omnium votum eſt, ne umquam eos neceſſe ſit in ius transire Romanorum. Una et conſentiens illic Romanae plebis oratio, ut liceat eis vitam quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur, ſi non vincantur a noſtris partibus Gothi, cum malint apud eos eſſe, quam apud nos Romani. Itaque non ſolum transfugere ab eis ad nos fratres noſtri omnino nolunt, ſed ut ad eos confugiant, nos relinquunt.* Et quae porro ille de hiſce tributariarum functionum oneribus, et malis inde ortis adiungit, non magis illius ſaeculi ſtatum triſtem teſtantia, quam ad haec noſtra quoque tempora accommodatiſſima. LINDENBR.

Augmenta] Erneſt. „Proprium hoc eſt tributi nomen, ſed dicit noſter etiam incrementum. Cf. Gothofredi notata in Gloſſar. Nomic. ſ. v. augmentum.“ W.

Mutare compulerunt ſedes.] In codice Regio [et Colb.] et Editione Aug. ſcriptum inveni, *compulit ſedes.* Ac fortaſſe ita ſcripſerat Marcellinus more Graecorum, qui dicerent, τὰ τέλη ἠνάγκασε. VALES.

Flagitantium miniſtrorum exactorum *amaritudine* inclementia *expreſſi.* Sic e Cod. Colbert. dedit Valeſius (v. Praef. eius p. LXI.) antiquiores *oppreſſi.* Cogitavit Ammianus ſine dubio de ſpongia. cf. Sueton. Veſpaſ. c. 16. W.

7. *Illecebroſius*] ob auri ſacram famem. *Parſurus tamen Pannoniis* popularibus quippe ſuis — *Compendia* lucra capta. W.

8. *Reſiduorum*] i. e. reliquorum, aliorum. cf. 20, 7. et alibi. W.

Acturos ſibi gratias a Praefecto compulſi mittere legatos.] Moris erat, ut provinciales legationibus miſſis publice in Senatu laudarent eos, qui ſuam provinciam rexerant: quae conſuetudo coepit ex adulatione Graecorum, qui Magiſtratibus ſuis aſſentabantur. Sed Senatus olim quidem huiusmodi legationes aſpernabatur, neque iis audiendis aut tempus aut locum dabat, ut docet Cicero in lib. 3. Epiſt. 8. Idem in lib. 2. contra Verrem eius conſuetudinis meminit. Neronis tandem tempore Senatusconſultum factum eſt, ne rectores provinciarum ad Concilium provinciae ſuae referrent, agendas ſibi apud Senatum gratias, neve quis ea legatione fungeretur, ut ſcribit Tacitus in lib. xv. c. 21. Sed nihilo minus ea conſuetudo poſtea revocata eſt, ut patet ex Plinio in Gratiarum actione c. 70. *Volo ego qui provinciam rexerit, non*

tantum codicillos amicorum, ſed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget: efficaciſſimum pro candidato genus eſt rogandi, gratias agere. Lampridius in Alexandro Severo c. 22. *Praeſides*, ait, *provinciarum, quos vere, non factionibus laudari comperit, in itineribus ſecum ſemper habuit in vehiculo, etc.* *Meminit et Dio in libro 56. Caſſiodorus in libri 7. Epiſt. 2.* VALES.

Iphiclem quemdam Philoſophum.] Sectae Cynicae, ut indicant ſequentia, *ſpectatum robore mentis hominem:* et Iulianus in Orat. contra imprudentes Cynicos pag. 370. (p. 198. ed. Spanhem.) Iphiclem quem ſodalem ſuum vocat, ait horrida et ſqualenti coma, nudo pectore, vili indutum pallio per hiemem inceſſiſſe: quae Cynicum Philoſophum fuiſſe clare demonſtrant. VALES. Iacobus Gothofredus ad codic. Theodoſ. lib. XII. tit. X. cuius legem huic loco plurimum reſpondere cenſebat, citat *Iphiclum*, et *quo noſcitabat*, et *inter ſuos antecellens.* GRON.

10. *Tamquam telo perculſus*] Wakefield. ad Lucret. III, 1038. legi vult *percuſſus.* ERF.

Genuino vernaculo, Graeco *ſermone.* W.

Quod non ſcitabat.] In codice Regio, *nonſcitabat*, ὑφὲν ſcribitur, tertia littera punctis ſubnotata: in Editione vero Auguſtana diſtincte legitur, *quod noſcitabat;* recte, ut equidem iudico. Emendari tamen praeterea vellem, *quos noſcitabat.* VALES.

Inter ſuos excellens.] Non omittenda eſt Mſſ. Flor. et Regii Editionisque Aug. ſcriptura, verior fortaſſe, *ante ſuos cellens* — [In Colb. Mſ. *ante ſuos excellens.*] VALES.

Plumbo] in equuleo. — *Urente irarum nutrimenta* iras magis adhuc inflammante *Leone* c. 2. W.

Si celſior e ſcopulo caderet.] Quanto elegantior eſt Editionis Auguſtanae ſcriptura: *Ut e celſiore ſcopulo caderet?* Cui ſubſcribit codex Regius, in quo ita exaratum inveni: *Ut ex celſiore ſcopulo caderet.* Eamdem ſententiam Claudianus expreſſit in lib. I. contra Rufinum v. 21.

> — — — *iam non ad culmina rerum*
> *Iniuſtos creviſſe queror: tolluntur in altum,*
> *Ut lapſu graviore ruant.*

Et ante eum Iuvenalis in Sat. X. 107. poſtremo Gregorius Nazianz. Oratione 16. pag. 259. ὁ μὲν πλεῖον ἐπαιρόμενος, ἵνα καὶ πέσῃ χαλεπώτερον. VALES.

11. *Carnuntum*] hod. *Petronell.* v. Mannert German. p. 738—740. W.

Iuventii Praef. Praet.] Iuventius (ſic in Mſ. Regio ſcribitur) Praefectus Praet. Galliarum fuerat, et Florentio ſucceſſerat, ut patet ex Codice Theod. de cenſu ſive adſcriptione. Florentii quidem Praefecti Praet. per Gallias meminit Marcellinus in lib. XXVII. c. 3. [In Mſ. Colb. ſcriptum *Viventii.*] VALES. Vid. Corſini p. 237. et 249. W.

Urgentes] accuſatores. W.

Ut autem aiebat ille ad imbecillitatem firmandam fluentium.] Haec verba abſunt ab exemplari Regio et Vat. et Editione Auguſtana: ſic enim in illa legitur, *urgentes, et cavillorum;* in Regio

Regio vero et Vaticano exemplari, *urguentes, ut capillorum;* [in Colb. *urgentes: ut capillorum.*] VALES.

Ad imbecillitatem firmandam fluentium capillorum] Medicorum dictio eſt: hi enim *capillos fluere* aiunt, cum cadunt. Corn. Celſ. lib. VI. c. 1. *De capillis loquor, qui poſt morbum fere fluunt.* Et *fluor capillorum,* Serenus Sammonicus; ut Graeci, ἡ ῥύσις τῶν τριχῶν. Alex. Trall. lib. 1. c. 2. Non de nihilo eſt autem, quod aſinum interfectum ait in remedium fluentium capillorum. Nam et Marcellinus Empir. cap. 6. obſervavit, capillos naſci, ſi lichenem aſini quis terat, et pulverem illum ex oleo vetere imponat. LINDENBR. Reinelius orae exemplaris ſui cum plura adſcripſiſſet aſinina contra varios morbos remedia e Plinio 28, 11. 29, 6. Sexto de medicina ex animal. c. 15. tandem addit, non opus fuiſſe aſinos ideo occidere, quibus vivis et ſine noxa reſecari lichen poſſit. W.

13. *Merobaude*] cf. Zoſim. IV, 1. W.

Acincum] De quo notat quaedam Th. Reineſius lib. II. Var. Lect. cap. 15. GRON.

Acincum] in vicinia urbis, quam nunc vocamus *Ofen,* Mannerti German. p. 744. Cf. etiam Weſſeling. ad Itiner. p. 243. Non debet confundi cum *Aciniuco* 19, 11. *Contabulato ponte* 24, 7. — *Auguſta* Imperatoris *ſigna.* Sic declaratio auguſta 20, 5. W.

14. **Praeter Sabariam.*] Haec urbs hodie *Sarvar* appellatur, et ſita eſt ad confluentem Guntii et Arrabonis, ut cenſet Cluverius in Deſcriptione Norici. Ea Pannoniae civitas Martinum Turonicum Epiſcopum tulit.* VALES.

Sabariam (Stein am Anger, Mannert l. c. p. 762.) Cf. Weſſeling p. 232. et 262. W.

15. *Unde hoc* caſtra nempe hiberna, paulliſper *ſequeſtrato,* omiſſo, dilato. — *Bregitionem,* ad vicum *Szoeny* haud procul ab urbe *Comorn,* Mannert p. 742. Conf. Weſſeling p. 246. et 263. — *Prodigiis ingerentibus* ſc. ſe, nili malis *ingruentibus.* W.

16. *Ruinas fortunarum celſarum*] mortes principum. — *Crinita ſidera cometarum* ultimum poterat abeſſe. *Supra docuimus* XXV, 10. *Contemplabili* (active, ut ſit illa aetate, ſumta voce) *dextera* quamquam manum oculosque ſollerter componerent atque dirigerent, uno verbo *perita, artifice* manu. Cf. inprimis locum huic noſtro geminum 23, 4. W.

17. *Omen colligeret*] caperet. W.

Lapſam forem ferratam.] Cataractam intelligit, de qua dixi ad lib. XXI. Livius in lib. XXVII. c. 28. *Porta cataracta delecta clauſa erat, etc.* Euſtathius in ult. Iliad. καταῤῥάκτην ait eſſe πύλην ἐνδόμυχον, συντελοῦσαν εἰς πολιορκίαν. VALES.

18. *Lux ereptura eum vita*] quidni *ei vitam? — Aeſtimari dabatur,* ſic intelligi datur 21, 14. opinari 26, 10. cet. W.

Aeſtimari dabatur fortunam eius eſſe] Ut Genium, ſic et Fortunam unicuique ſuam veteres tribuebant: unde Alex. Magnus dicere ſolitus, *ſe nihil praeter Fortunam ſuam metuere.* *Curt. lib. 3. pag. 20. Et de Fabio Seneca lib. de Ira cap. XI. *Habuit in conſilio Fortunam publicam.* Nam urbibus Genium Fortunamque ſuam attribuebant, ut ſupr. lib. XX. notatum cap. V. quam et Darium in conſilio habuiſſe conqueritur, cum morbo correptus

ſuperbas eius litteras accepiſſet. Curtius lib. 3. c. 5, 12. Bene Euctemon apud eumdem lib. 5. c. 5, 12. *Suam quisque Fortunam in conſilio habet, cum de alienâ deliberat.** Velut icunculam boni ominis cauſa ſecum Impp. in cubiculo habebant, eamque, cum fatalem horam inſtare ſentirent, ad ſucceſſorem transmittebant. Spartianus in Severo, Capitolinus in Antonino c. 12. Hanc ergo ſub imagine coniugis triſtem et habitu lugubri velut diſcedentem cum vidiſſet, abitum e vita denotari exiſtimatum fuit: neque ſecius evenit. LINDENBR. Cf. ipſum Noſtrum XIV, 10. XXI, 14. W.

19. *Stratoris militis.*] Stratores erant milites, qui Imperatorem in equum allevabant erantque ſub diſpoſitione Tribuni Stabuli, ut ex hoc loco apparet. Hi equos a provincialibus oblatos inſpiciebant, ac probabant, quemadmodum docet Marcellinus in lib. 29. c. 3. et lex unica in Cod. Theod. de Stratoribus. HENR. VALES. [Ibid. in Mſ. Colb. ſcriptum, *praeter artorem erigens:* ubi legendum puto, *praeter Stratorem*, id eſt ante Stratorem.] HADR. VALES.

Iuſſit abſcidi.] Poſitum pro *abſcindi.* Sed cum in omnibus codicibus ita ſcriptum reperiſſem, mutare religio fuit: praeſertim cum apud Arnobium in fine lib. 6. et Paulinum in Epiſt. 5. et 6. eodem modo ſcriptum ſit id verbum. VALES.

Cruciabiliter] 26, 6. W.

CAPVT VI.

1. *Tirocinium*] tirones Romanae iuventuti miſcendos, uti eſt infra 31, 10. cf. Caſaubonus ad Scr. H. A. Probo c. 14. W.

2. *Equitio introducente.*] Sic Gelenius excudi iuſſit, contra ſcriptorum codicum auctoritatem. Nam in Regio quidem [et Colb.] exemplari legitur *Equitio vadente:* in Mſ. autem Flor. *et Toloſ.* perinde atque in Aug. Editione inverſo verborum ordine, *Equitio in Conſiſtorium vadente ſunt intromiſſi.* Proinde non dubito quin aut, *Equitio vadente*, ſcribendum ſit, ut in Mſſ. aut ſane, *Equitio ſuadente.* VALES. *Vadente* probum eſt. W.

Aequitio] magiſtro admiſſionum 31, 12. W.

Membris incurvatis cet.] cf. omnino Zoſim. 4, 17. W.

Praeſtricti] Wakefield. ad Lucret. v, 1222. legendum putat *perſtricti.* ERF.

Extimos latrones] in ultimis terrae ſuae finibus habitantes. *amnique* Danubio *confines. Munimentum* v. 29, 6. W.

3. *Imperator ira vehementi percuſſus* cet.] Gibbonus VI, 264. nimis acerbe Ammianum dicit in hac Valentiniani morte deſcribenda ad delirium usque eloquentem fuiſſe. cf. Zoſimum IV, 17. Aur. Victorem Epit. qui in quibusdam variant. — *Sonn.* Declin. 4. cf. 20, 4. ubi Genit. *ſonus.* W.

[*Et ad molliora*] Haec uncis incluſa decrant in Colbertino. Vid. Hadr. Valeſii Praef. p. LXI. W.

Tamquam ictus e caelo, vitalique via voceque] Ita Mſ. et recte, prae illo quod vulgo legitur, *ictus telo vitalia voceque.*

De morte autem eius ſic Hieronymus Epiſt. ad Heliodor. *Valentinianus vaſtato genitali ſolo, et inultam patriam derelinquens, vomitu ſanguinis exſtinctus eſt.* LINDENBR. Conf. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. 1. p. 346. W.

Ictus e coelo] Haec ſcriptura correctorem ſapere videtur Wakefieldio ad Lucret. III, 171. Praeſert igitur *ictus telo.* ERF.

Suffectus] Erneſti f. h. v. mavult *ſuffocatus.* W.

Et repente cohibito ſanguine.] In Mſſ. Flor. Vat. et Regio legitur, *ecrepene cubito ſanguine:* [in Colbert. *egre pene cubito ſanguine.*] At Mariang. Accurſius ſic edidit, *erumpente ſubito ſanguine*, quod non displicet. Nam ut ait Hieronymus in Epiſt. ad Praeſidium Diaconum: *Nuper Valentinianus Imp. cum adverſus Sarmatas quinque propter Illyrici vaſtationem in Conſiſtorio ſaevus infremeret, et totius gentis excidium rigidus minaretur, ſanguine erumpente discrepuit.* Et in Epiſt. ad Heliodorum idem Hieronymus Valentinianum vomitu ſanguinis interiſſe dicit. Cui ſubſcribit Socrates in lib. 4. cap. 26. et ex eo Sozomenus in lib. 6. cap. 36. At Victor in Epitome c. 45. impetu ſanguinis voce intercluſa, ſenſu integrum exſpiraſſe tradit: cui aſſentitur Zoſimus in lib. 4. c. 17. et vetus Auctor apud Suidam in Λείας. VALESIUS. Agnoſco varietatem narrationum de morte huius Imperatoris, quas quidem nihil moror Ammiano intentus, a quo patet undiquaque negari emiſſionem ſanguinis foras contigiſſe vel ob nullam pavimenti partem cruore infectam, ut reor, Ammiano addituro, ſi contigiſſet; vel ob ſudorem talem, vel ob venas in vacuum reſectas. Quae ipſa debuerant deterrere correctores, ne hic erumpentem ſanguinem fingerent contra tot συμπτώματα eum refellentia; immo magis etiam ſanctitas ſcripturae antiquae. Porro ſi totam iuncturam narrationis relegas, non poſſe copulativam abeſſe patet luce clarius, ut vel iſtud *erumpente* donari Accurſio ſine damno noſtro queat. Ut igitur commodiſſime inſtaurem, accipio quod veteres literae mihi propinant *aegreque ceu coalito ſanguine.* GRONOV. Wakefield. ad Lucret. III, 694. ſcribendum ſuſpicatur *et repente ſubito ſanguine*, i. e. ſanguine ſtatim per vomitum ſubeunte vel ſurgente et irruente. ERF.

[*Ne laberetur ſpectantibus exſulibus, conc. etc.*] Qui ſint iſti exſules, nemo facile dixerit. At in codice Colbert. lego, *ſpectantibus et vilibus:* quomodo et in Lugdunenſi Editione Gryphii ſcriptum reperitur. Optime: ut intelligatur ad ſpectandum Imperatorem cuiusvis conditionis homines, et humiles etiam vilesque perſonas concurriſſe: quales tum a Principe removere Cubiculariis ac miniſtris vitae ſecretioris minime vacabat.] HADR. VALES.

5. *Meatus aliqui, quos haemorrhoidas nunc appellamus*] Vid. Galenus in Def. Medic. Celſus lib. 2. cap. 1. Pollux lib. IV. cap. 25. LINDENBR.

Quos haemorrhoidas.] Quos hic meatus intelligat Marcellinus, difficile eſt dicere: haemorrhoïdes autem quid ſint hoc in loco, adhuc difficilius. Medici enim haemorrhoïdas vocant ora venarum quae in ſede ſunt, et ſanguinis ex iis effuſionem. At id prorſus alienum eſt ab hoc loco quem prae manibus habemus. Itaque ſupereſt, ut dicamus, aut Scriptorem noſtrum ea dixiſſe quae non ſatis intelligeret, aut haemorrhoïdas communiter dici ora venarum omnium, ut apud Sophoclem Philoct. 805. φλὲψ αἱμορ-

ῥοΐς. (imo αἱμοῤῥαγής. W.) Idque firmat Ariſtoteles in lib. 3. de Natura animalium, et in lib. 3. de Partibus animalium, ubi haemorrhoïdas, id eſt ſanguinis effluxum, non ex ſede tantum, ſed e naribus etiam et gingivis cieri docet. Ceterum hic locus in Regio et Vatic. codice, [et Colbert.] *ac Toloſ.* ſic legebatur: *Meatus aliqui quas heroïdas nunc appellamus, obſeratae ſunt gelidis frigoribus concruſtatae:* et ita quoque in Editione Aug. excuſus eſt, niſi quod *haemorroïdas* in illa legitur. *Intelligere autem videtur Marcellinus τὴν τοῦ αἵματος σύμπηξιν, quae ex nimio frigore accidere ſolet, ut ait Xenophon in libro v. de Expeditione Cyri, pag. 368.* VALES.

6. *Aetatis quinquageſimo anno et quinto.*] Conſentit quidem Victoris Epitome c. 45. ſed Zonaras annos ei tribuit LXXXIV. menſes XI. Socrates vero cum Sozomeno LIV. et ita Zonarae codices emendandos puto. VALES.

Imperii, minus centum dies, ſecundo et decimo.] Exacta computatio eſt. Valentinianus enim Auguſtus erat nuncupatus anno Natalis Dominici 364. die V. Cal. Martias. Idem anno Dom. 375. diem functus eſt XV. Cal. Decembres in caſtello Bregetione, ut recte ſcribit Idatius in Faſtis. [Bregetio nunc *Graan* vulgo dicitur.] VALES.

CAPVT VII.

2. *Cibalas Pannoniae oppidum*] non procul a vico Mikanoſzi, Mannert. German. p. 770. Cf. etiam Weſſeling. ad Itiner. p. 131. W.

A pueritia prima Funarius.] *Aurel. Victor Epit. c. 45.* P. Diacon. lib. XI. LINDENBR.

Mala cohaerenter laeva manu retinenti] Plinius lib. VII. cap. 20. *Crotoniatem Milonem athletam, cum conſtitiſſet, nemo veſtigio educebat, malum tenenti nemo digitum corrigebat.* Ab amalia tamen ſuperatum Aelianus ſcribit, Variar. lib. 2. cap. 24. Μίλωνος τούτου τὴν ῥοιὰν, ἣν ἐν τῇ χειρὶ κατεῖχεν, οὐδεὶς τῶν ἀντιπάλων ἐλεῖν ἐδύνατο. ἡ δὲ ἐρωμένη αὐτοῦ ῥᾳστα αὐτὴν ἐξήρει, φιλονεικοῦσα πρὸς αὐτὸν πολλάκις. *De morte Milonis vide Gell. lib. 15. cap. 16.* Vide etiam Philoſtratum de Vita Apoll. lib. IV. c. 9. VALES.

3. *Peritiam militum more luctandi.*] Luctatio militaris minus accurata quidem, et minus erudita fuit quam palaeſtrica: ſimplicior tamen et fortior. De qua vide Capitolinum in Maximino c. 6. et Iordauem in Geticis. VALES.

Britannum rexit exercitum.] Victor in Epitome c. 45. Gratianum ſeniorem ad Praefecturae Praetor. culmen perveniſſe commemorat: cui tamen minime credo: neque enim id Marcellinus hoc in loco praeteriiſſet. Adde quod Praefectura Praet. hominibus militaribus deferri eo tempore vix ſolebat. VALES.

4. *Germanitate concordi*] Cum in MSS. Flor. et Regio, *ac Toloſ.* et in Editione Aug. legatur, *germanitate ita concordia;* coniicere facile eſt, ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe, *germanitate et concordia ſibi iunctiſſimum.* HENR. VALES. [Diſerte ſcriptum

legi in codice Colbert. *ut germanitate, ita concordia sibi iunctissimum:* quae vera est lectio et indubitabilis.] HADR. VALES.

6. *Exercitus auxit valido supplemento.*] Praecipue iuventutis Gallicanae et Germanorum tirociniis, ut Zosimus tradit in lib. 4. c. 12. VALES.

Latere — se proripiens] Graecissat Ammianus, ut XXVII, 12, 7. *lateant id tentantes*, ubi vide. W.

Ad nostra se proripiens.] In exemplari Regio [et Colbert.] *ac Tolos.* et Aug. Editione legitur, *ad nostra saepe proripiens.* non male. *Proripiens* autem pro *prorepens* ponitur, per καταχρησιν sive abusum et corruptionem sermonis illius saeculi. VALES.

7. *Correxit*] κατώρθωσεν. Vid. ad XVII, 13, 26. W.

Vithigabium — clam confodit] Cf. XXVII, 10. ubi etiam pugna ad *Solicinium* (Schwetzingen) narratur. — *Tenebris amandasset* abscondidisset. Cf. 27, 10. W.

8. *Saxonas*] Vide XXVIII, 5. W.

9. *Britannos*] XXVII, 8. W.

10. *Valentinum Pannonium*] XXVIII, 3. — *Africam — discriminibus magnis exemit.* XXIX, 5. W.

Ad omnes dissensionum motus perflabiles gent. Mauricas.] Vanitatem et perfidiam genti Maurorum insitam longe antea notaverat Sallustius in Historiis. Tertullianus enim in lib. de Anima scribit: *Sallustius vanos Mauros, et feroces Dalmatas pulsat.* Vani enim proprie sunt homines leves, infidi, inconstantes, quos Graeci κούφους vocant, ut docet Agellius in lib. 18. c. 4. Iordanes quoque in Geticis infidelitatem Maurorum suggillat, *et Prudentius in Apotheosi adversus Iudaeos. Per *gentes* autem *Mauricas* intelligit Marcellinus non provinciales Mauros, sed barbaros, qui trans limitem habitabant in varias nationes divisi; de quibus vide librum XXIX. c. 5. Spartianus in Hadriano c. 5. *gentes Mauras* vocat, ut et Mamertinus in Genethliaco. Incertus auctor Panegyrici Maximiano et Constantino dicti, *ferocissimos Mauritaniae populos, inaccessis montium iugis et naturali munitione fidentes* appellat. Sic *Mauri* sumuntur a nostro Marcellino saepe, ut in libro XXII. c. 7. et a veteribus non raro. Itaque erravit Pacatus in Panegyrico, quum de Theodosii patris victoriis loquens sic ait, *Compulsus in solitudines avias omnis Alamannus, et uterque Maurus occurrent.* Confundit enim barbaros Mauros, qui a Theodosio Magistro Militiae victi sunt, cum provincialibus Mauris. Iuvenalis in Satira XIV, 196. quum ait, *Dirue Maurorum attegias*, et alibi (XI, 125.) quum scribit, *Et Mauri celeres, et Mauro obscurior Indus;* de his Mauris barbaris loqui voluit.* VALES.

11. *Ut industria magna tentarat*] XXIX, 4. W.

CAPVT VIII.

1. *Bene merita narraturi.*] Sic Gelenius edidit ex coniectura. Verumtamen cum in codice Regio, *Tolos.* [et Colbert.] et in Editione Augustana legatur, *praeterita narraturi;* videndum est

ne forte ita ſcriptum reliquerit Marcellinus, *praecipua narraturi*. HENR. VALES. Id quod Hadrianus tanti putavit, ut ipſi contextui inſereret, quum Henricus verecundior retinuiſſet Gelenianum. Mutationem vero hanc ſumpſit, ut opinor, ex his praecedentis capitis verbis, *inter probra medium et praecipua*: quibus ſimilia uſurpat auctor lib. xxi. cap. 16. poſt Conſtantii mortem: *Bonorum igitur vitiorumque eius differentia vere ſervata, praecipua prima conveniet expediri.* Ubi videmus, poſtquam iunctim praemiſit utraque, ex iis tunc bona (et dicit quoque *bona et vitia* in laudatione Ioviani lib. xxv. cap. 10. et Valentis xxxi. 14.) appellari *praecipua*. Id hoc loco quidem non fit. Quae quidem quum in Conſtantio iudicet prima convenire expediri, nunc velut diſcedens ab iudicio ſuo praecipua poſtponet. Iam quae ſimilitudo inter *praeterita* et *praecipua*? niſi in capite et calce, quum plurima etiam in medio ſarta teneat Gelenius, quem ſimul et Miſitos ut adiuvem, cenſeo ſcripſiſſe *et pia et recta narraturi*. Cicero lib. 1. de Orat. c. 25. *Adeſt enim fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quam recta videat.* GRON. Mſ. *praetemerita*; quae duplex videtur eſſe lectio in unam confuſa. Scripſerim itaque *merita*. ERF.

3. *Interdum fecerint ſaeviſſimi.*] In Mſſ. Regio, *et Toloſ.* [ac Colbert.] et in Editione Aug. ſcriptum inveni, *fecere ſaeviſſimi*: quam ſcripturam veriorem eſſe vel ipſe clauſulae numerus ac modus evincit. At Gelenius hanc loquendi formam vitioſam putavit et barbaram: cur ita? Nam Terentius, bonus inprimis Latinitatis Auctor, ſic locutus eſt in Hecyra IV, 1, 52.

Nam ut hic laturus hoc eſt, ſi ipſam rem ut ſiet reſciverit,
Non aedepol clam me eſt: cum hoc quod levius eſt, tam
animo iracundo tulit.

Et Marcellinus quoque noſter alibi ſic locutus eſt, ut in principio lib. xxi. Sed interdum Caſtellus ac Gelenius eam ſcripturam interpolaverunt. VALES.

4. *Artaxerxes Perſarum ille Rex.*] Plutarchus in Apophtheg. p. 173. D. Ἀρταξέρξης ὁ Ξέρξου, ὁ Μακρόχειρ προσαγορευθείς, διὰ τὸ τὴν ἑτέραν χεῖρα μακροτέραν ἔχειν, πρῶτος τοῖς ἁμαρτάνουσι τῶν ἡγεμονικῶν τιμωρίαν ἔταξεν, ἀντὶ τοῦ τὸ σῶμα μαστιγοῦν, μαστιγοῦσθαι μὲν ἀποδυσαμένων τὰ ἱμάτια, καὶ ἀντὶ τοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτίλλεσθαι τὴν τιάραν ἀποτέμνων. Simile quiddam de Gallieno narrant: *Cum quidam gemmas vitreas pro veris vendidiſſet eius uxori, atque ille re prodita vindicari vellet, ſurrigi quaſi ad leonem venditorem iuſſit; deinde e cavea caponem emitti: mirantibusque cunctis rem ridiculam, per curionem dici iuſſit*, IMPOSTURAM FECIT ET PASSUS EST. Trebellius Poll. in Gall. c. 13. LINDENBR.

Ad vicem capitum] pro capitibus, XV, 10. XXVII, 3. — *Ne ſecaret aures more regio pro delictis.* De hoc ſupplicii genere, quod λώβη dicebatur, conferri poteſt Crenius Animadv. Philol. hiſt. T. IX. p. 167. W.

5. *Papirius Curſor.*] Aurel. Victor de Viris illuſtr. c. 31. *Cum Praeneſtinum Praetorem graviſſime increpuiſſet, Expedi, inquit, lictor ſecures. Et cum eum metu mortis attonitum vidiſſet, incommodam ambulantibus radicem exſcindi iuſſit.* Vide Liv. lib. IX. c. 16. Plin. lib. XVII. cap. 21. LINDENBR.

Ut qui bella diuturna per se superavit et gravia.] Totam hanc περιχοπὴν auctori suo restituimus, ex auctoritate Regii *Tolosanique* codicis, et Editionis Augustanae. Sic enim in iis legitur, *non ideo contemptus vis bella diuturna parum superavit, et gra.....solus, etc.* Hoc tantum licentiae nobis sumpsimus, ut ex coniectura emendaremus, *per se superavit:* quemadmodum loquitur Marcellinus noster in lib. XVI. HENR. VALES. [In codice Colbert. legitur, *non ideo contemptus ius bella diuturna parum superavit et gra.....lius, etc.*] HADR. VALES. Haec egregia concordia librorum veterum in verbis *contemptus vis* vel *ius bella* satis plane indicat, si pro eis reponatur *contemptus ut qui bella*, non restitutionem aut emendationem vocari oportere, sed quodlibet aliud licentiae genus. Lege: *absolvit: non ideo contemptus suis bella diuturna patrum superavit etc.* Hoc miror non assecutum alterutrum ex doctissimis fratribus, quum plane idem restituerint lib. XXVIII. cap. 5. in fine. GRON.

Ad resistendum aptus Alexandro Magno, si calcasset Italiam.] Exstat hac de re elegans et gravis tractatio T. Livii lib. IX. c. 17. contra quam contrariis argumentis accurate disputat V. Cl. Paulus Paruta Nob. Venetus Discurs. Politicor. lib. I. tit. 2. Utrorumque rationes acutae sunt, et dignae quae perpendantur. LINDENBR.

6. *Isocratis memorat pulchritudo.*] Locus Isocratis est in Oratione Panathenaica c. 75. ubi de pugnis Lacedaemoniorum iniustis differit: θαυμάζω δ', εἴ τινες τὰς μάχας καὶ τὰς νίκας τὰς παρὰ τὸ δίκαιον γενομένας, μὴ νομίζουσιν αἰσχίους εἶναι καὶ πλειόνων ὀνειδῶν μεστὰς, ἢ τὰς ἥττας τὰς ἄνευ κακίας συμβαινούσας. *Miror autem, si qui sunt, qui proelia ac victorias praeter ius et aequum partas non turpiores esse, et pluribus probris scatere censeant, quam clades sine ignavia acceptas.* VALES.

Isocratis pulchritudo] Sic *amplitudo Platonis* supra c. 4. *Quam ignoranti* pro magis quam ignoranti. W.

7. *Honore multis.*] Rectius, *honori multis.* LINDENBR.

8. *Quam quidam praetendentes Imp. Aurelianum.*] Sic plane Hieronymus in Chronico: *Valentinianus*, ait, *egregius Imp. et Aureliano moribus similis, nisi quod severitatem eius nimiam et parcitatem, quidam crudelitatem et avaritiam interpretabantur.* Quae Hieronymi verba mutuatus est Iordanes in lib. de Successione Regnorum. Sed et Graeci fere omnes Valentinianum hunc laudibus extollunt, ut videre est in Excerptis Iohannis Antiocheni quae nuper edidimus, et in Historiis Zonarae atque Cedreni. Sed Valentiniani ingenium quod fuerit, patet ex hoc Ausonii loco in Gratiarum actione ad Gratianum eius filium initio §. 3. *Non palatium, quod tu cum terribile acceperis, amabile praestitisti; non forum et basilica, olim negotiis plena, nunc votis; non Curia honorificis modo lecta decretis, olim sollicitis maesta querimoniis.* Ubi querimoniae intelliguntur eae, quas habes in lib. XXVIII. Denique Symmachus in lib. X. Epist. 27. ad Valentinianum eiusdem filium, eum diligentissimum ac serium Imp. nominat. Idem tamen Ausonius in eadem Gratiarum actione sub finem §. 72. eam Valentiniani severitatem necessitati temporum tribuit. Sic enim ait: *Tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, praesens comitas, temperata severitas fuit. Parto*

et condito optime Reip. ſtatu, intelligis poſſe te eſſe leniſſimum ſine diſpendio diſciplinae." VALES.

Imperatorem Aurelianum purgare tentabant] Iordanes quoque cum Aureliano Valentinianum comparat: *Egregius, et Aureliano ſimilis moribus, niſi quod ſeveritatem nimiam et parcitatem, quidam crudelitatem et avaritiam cauſabantur.* LINDENBR.

Poſt procinctus Parthici clades magnitudine indigens impenſarum] Zoſimus IV, 16. ἐποιεῖτο δὲ τούτου πρόφασιν τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης τὸ πλῆθος, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐκδαπανῆσαι τὰ τῷ δημοσίῳ φυλαττόμενα χρήματα. W.

Themiſtoclis illius diſſimilis.] Plutarchus de Civil. inſtit. LINDENBR.

[*Tolle haec tu, qui Themiſtocles non es.*] Ita vulgatae Editiones omnes aut ſaltem pleraeque exhibent. At in codice Colbert. ita ſcriptum reperio: *Tolle, inquit, haec ad comitum quemdam prope adſtantem, vere quia Themiſtocles non es.* Id eſt, quia vere Themiſt. non es et generoſus auri contemptor. Haec haud dubie vera ſcriptura eſt, quam ideo vulgatae ſubſtitui.] HADR. VALES.

9. *Cum proſcriptorum locupletes domus.*] Valerius Maximus in lib. 4. cap. 3. idem ſic narrat: *In illa quoque procella, quam C. Marius et L. Cinna Reip. inflixerunt, abſtinentia populi Rom. mirifica conſpecta eſt. Nam cum a ſe proſcriptorum penates vulgi manibus diripiendos obieciſſent: inveniri potuit nemo, qui e civili luctu praedam peteret, quae quidem tam miſericors plebis continentia tacitum crudelium victorum convicium fuit.* At non eadem moderatione geſſit ſe populus Rom. in proſcriptione Syllana. Plures enim tum reperti ſunt, qui ſectionem proſcriptorum emerent, ut refert in Sylla Plutarchus et in Craſſo, ac Velleius II, 28. Triumvirali autem proſcriptione pauci fuere, qui ad ſectionem accederent, teſte Appiano in lib. 4. Affine huic exemplum Italorum refert Tacitus in 3. Hiſt. c. 34. qui capta Cremona, cum cives a militibus venderentur, talium mancipiorum emptionem aſpernati ſunt. HENR. VALES.

10. *Invidia praeter haec.*] Zoſimus Lib. IV. c. 16. de Valentiniano· τοῖς τε ἐκ τοῦ ζῆν ἀμέμπτως ἔχουσι δόξαν ἐφθόνει. HENR. VALES.

Pleraque vitiorum imitari virtutes.] Senec. Epiſt. 45. *Vitia nobis ſub virtutum nomine obrepunt. Temeritas ſub titulo fortitudinis latet. Moderatio vocatur ignavia: pro cauto timidus accipitur.* Idem Epiſt. 220. *Virtutibus vitia confinia; et perditis quoque ac turpibus recti ſimilitudo eſt. Sic mentitur prodigus liberalem: cum plurimum interſit, utrum quis dare ſciat, an ſervare neſciat.* Quintil. lib. 8. cap. 3. *Vicina virtutibus vitia, etiam qui vitiis utuntur, virtutis tamen his nomen imponunt.* Iuvenalis Satyr. 14. v. 109.

Fallit enim vitium ſpecie virtutis et umbra.

Gregor. Pap. lib. 1. Epiſt. 25. *Saepe namque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur.* D. Hieron. ad Demetriad. Cl. Marius Victor Orator Maſſil. de corruptis ſuae aetatis moribus:

Nil ſanctum eſt nobis, niſi quaeſtus; et illud honeſtum eſt,
Utile quod fuerit: vitiisque vocabula recti
Indimus, et parci cognomen ſumit avarus.

Theodulfus Epiſc. Aurelianenſ. in Paraeneſi ad Iudices pag. 17.

Saepe latet vitii virtutis imagine peſtis,
Et magis inde nocet, quo minus illa patet. LINDENBR.

Livorem virtutum rectae pot. invidiam eſſe ſociam.] Sic Gelenius edidit absque ſenſu. Sed cum in Mſſ. Flor. et Regio, [Colbert.] *et Toloſ.* ſic legi animadverteſſem, *livorem ſeveritatem rectae poteſtatis eſſe invidiam ſociam:* non dubitavi quin emendandum eſſet hoc modo, *memorabat aſſidue ſeveritatem rectae poteſtatis eſſe individuam ſociam.* Accurſius quidem ediderat, *livorem ſeveritatis, etc.* Sed procul dubio expungenda vox illa eſt, quam neſcio quis addiderat, ut cum praecedenti periodo haec cohaereret. Verum quis neſcit Marcellinum haec Impp. elogia nullo plerumque ordine contexere? Porro hoc Valentiniani dictum refert etiam Zonaras: *οὗτος καὶ τὴν ἰσχὺν γενναιότατος καὶ τὴν γνώμην ἦν δικαιότατος. διὸ καὶ τὰς ἀρχὰς τότε μετιόντων πολλοὺς ὡς ἀδικοῦντας ἐτιμωρήσατο, τὸν χρατοῦντα λέγων ἀπαιτεῖσθαι πρὸ τῶν ἄλλων δικαιοσύνην. Hic fortiſſimus idemque iuſtiſſimus fuit. Itaque multos qui Magiſtratus gerebant, tamquam iniuſte agentes ſupplicio affecit, cum diceret ab Imperatore iuſtitiam prae omnibus requiri.* VALESIUS. Ita quidem ſtatuere facilis et leviſſima res eſt; ſed approbare aliis et in eadem ſententia confirmare lectorem ſatis erit operoſum. Ubi autem in ſuperioribus occurrit tale exemplum, ut omnes ſimiliter Mſſti conſentiant in aliquam vocem, quae nihil niſi hanc pronunciationem meruit *Procul dubio expungenda vox illa eſt, quam neſcio quis addiderat?* Quomodo autem ideo cum praecedenti periodo cohaereret, ſi habeatur *livorem ſeveritatem*, quum ita ſenſus omnis turbetur, et prorſus nihili ſit? Idcirco adiuvandos opinans codices veteres et ab vitio leni, quod iuolevit, liberandos, reponebam *memorabat aſſidue, rigorem, ſeveritatem rectae poteſtatis eſſe individuam ſociam.* GRON.

[*Utque ſunt dignitatum apices maximi licere ſibi cuncta exiſtimantes, et ad ſuggillandum contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati.*] Itane Principes eos qui ipſis contradicere audent, aut adulari nolunt, pulſare et ſuggillare ſolent? Imperatoribus et Regibus indecorum atque adeo inſolitum eſt non inimicos modo, ſed etiam hoſtes ipſos caedere, cum manus a famulis quoque ſuis continere conſueverint. Sic tamen Editiones Ammiani omnes praeferunt. At in codice Colbertino reperio diſerte ſcriptum, *et ad ſupplicandum contrarias exturbandosque meliores pronius inclinati.* Quae indubitata eſt ſcriptura, mutata littera *a* in *o*, et corrigendo *contrarios*. *Supplicare* heic ſumit Ammianus pro ſupplices reddere, humiliores infirmioresque redigere, ſibi ſubiicere atque ſummittere adverſantes.] HADR. VALES.

Quo vitio exarſiſſe Principem legimus Hadrianum.] Spartianus in Hadriano c. 15. *Quamvis eſſet oratione et verſu promptiſſimus, et in omnibus artibus peritiſſimus; tamen profeſſores omnium artium ſemper ut doctior riſit, contempſit, obtrivit, etc.* LINDENBR. Cf. Tillemont. T. II. P. 2. p. 390. W.

11. *Maculoſos tales appellans et ſordidos.*] Eadem metaphora Ambroſius in Epiſt. 6. dixit maculoſum pro ignavo: *Quaeramus nobis viam inacceſſam ſermonibus inſolentium, inviam ſermonibus imperitorum, quam nullus maculoſus deterat, maculoſus ſcilicet ignaviae ſuae ſordibus.* VALES.

Inattente formidans.] In codice Regio [et Colbert.] ſcriptum reperi, *imamenta formidans*, perinde ac in Mſ. Flor. exſtare monuit Lindenbrogius. In Editione Aug. legitur, *imaginimenta formidans*, ex imaginatione, ſic enim loqui liceat, Accurſii. Sed arridet omnino coniectura Lindenbrogii, *ima mente formidans*. VALES.

12. *Fieri motus quosdam.*] Legendum eſſe arbitror, *cieri motus, etc.* ſic ſuperiore linea pro, *cum eum ex incidentibus, etc.* in Mſſ. legebatur, *fumium ex incid.* eodem errore. VALES.

13. *Lycurgos et Caſſios*] Vide notata ad XXVI, 10. W.

CAPVT IX.

1. *Potiorum ducum flagitia progredi ſinebat.*] Vide ſupra c. 5. §. 3. ſed et Zoſimus IV, 16. id confirmat: καὶ οὔτε τοὺς ἄρχοντας ἤθελεν ἐξετάζειν. VALES.

3. *Nec imperante eo provinciam nummularius rexit.*] Suetonius in Domitiano capite VIII. *Nummarios iudices cum ſuo quemque conſilio notavit.* Seneca in Luſu: *Deſignatus Conſul nummulariolus.* Idem de Beneficiis libri 1. capite 9. *Nummarium tribunal.** LINDENBR. Cf. Reitemeier ad Zoſim. IV, 28, 5. p. 592. et Merillii Obſſ. p. 31. W.

4. *Venuſte pingens et fingens et novorum inventor armorum*] De Valentiniano etiam Aurelius Victor Epit. c. 45. *Pingere venuſtiſſime — fingere cero ſeu limo ſimulacra, nova arma meditari.* Perperam Noſtri locum intellexit *Comes Caylus (Abhandlungen zur Geſchichte u. zur Kunſt* B. 1. Abhandl. IV. von Fürſten welche die Künſte getrieben haben) impugnatus ideo a V. D. in *Neue Bibl. d. ſchönen Wiſſenſchaften* B. 7. p. 101. W.

5. *Inter religionum diverſitates medius ſtetit, nec quemquam inquietavit, etc.*] De hac ἐθελοθρησκείᾳ ſive religionis libertate plures inter initia imperii a ſe promulgatas fuiſſe leges, ipſius Imp. Valentinianus, in Conſtitutione de Haruſpicibus non moleſtandis, ait. *Teſtes ſunt leges a me in exordio imperii mei datae, quibus unicuique quod animo imbibiſſet, colendi libera facultas tributa eſt.* L. 9. C. Theod. de maleſ. et mathem. *Vide Socratem Hiſtor. Eccleſ. lib. 4. cap. 1. Etiam ante Valentinianum Iulianus et Iovianus Impp. et poſt eos Valens libertatem religionis conceſſerunt. Socrates lib. 3. cap. 21. lib. 4. cap. 27. Themiſt. Orat. Conſulari ad Iovianum pag. 144. et ad Valentem Imp. quam Latine tantum ab Andr. Duditio V. Cl. habemus.* LINDENBR.

Inter religionum diverſitates medius ſtetit.] Valentinianus in exordiis principatus cum maleficorum artes abolere vellet, lege lata prohibuerat, ne ſacra nocturna celebrarentur: quae lex relata eſt in Codice Theod. in tit. de maleficiis cap. 7. Sed cum Praetextatus Proconſul Achaiae Valentinianum libere monuiſſet, ea lege vitam propemodum Graecis omnibus, id eſt Paganis adimi, ſi myſteriorum caſtiſſimi ritus funditus tollerentur; Valentinianus ſacra more maiorum a Graecis celebrari permiſit, ut ſcribit Zoſimus in lib. 4. principio. Quae lex hodie quidem non exſtat: ſed eius

mentio fit in lege 9. Cod. Theod. de maleficis. Sic enim Imp. Valentinianus ſcribit ad Senatum: *Haruſpicinam ego nullum cum maleficiorum cauſis habere conſortium iudico: neque ipſam, aut aliam praeterea conceſſam a maioribus religionem genus eſſe arbitror criminis. Teſtes ſunt leges a me in exordio imperii mei datae, quibus unicuique quod animo imbibiſſet colendi libera facultas tributa eſt, etc.* De Valentiniano idem teſtatur Symmachus in Epiſt. 54. lib. x. et S. Ambroſius in Orat. de obitu Valentiniani, et in Epiſt. 30. ad Valentinianum de ara Victoriae; *ac Socrates in libro IV. Hiſt. Eccleſ. capite 24.* VALES. Contra Tillemontium, qui libertatem religionis a Valentiniano conceſſam negat, vid. Reitemeier. ad Zoſim. IV, 3. p. 580. W.

6. *Cum oculis caeſiis.*] Cedrenus Valentinianum ſic depingit: ἦν δὲ τῷ σώματι εὐμεγέθης, τὴν χροιὰν ἐρυθρὸς, τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ἐπίξανθον ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡραίους μικρὸν ἐπιγλαυκίζοντας. *Corpore erat procero, colore ruber, flavo capillo, oculis venuſtis et mediocriter glaucis.* VALES.

Semper obliquum intuentes.] *Ita. ſemper obliquum intuentibus.* LINDENBR.

Lineamentorum recta compago.] Sic *membrorum recta compago* XIV, 11, 28. ubi vide. W.

CAPVT X.

1. *Ut miſſum Conſtantinopolim.*] Valentiniani Magni cadaver Conſtantinop. introivit anno ſequenti, qui Valentem V. et Valentinianum Iuniorem Conſules habuit, V. Cal. Ianuarias, ut refert Idatius in Faſtis: ſed in ſarcophago depoſitum eſt ab Imp. Theodoſio ſexennio poſt, Antonio et Syagrio Coſſ. teſte eodem Idatio et Marcellino Comite in Chronico. VALES.

Velut imperiorum arbitrae.] In codice Regio *ac Toloſ.* legitur, *arbitrariae:* quod non probo. [In Mſ. Colbert. *arbitrarae.*] Ceterum non tunc primum Gallicanae legiones ſe principatus arbitras ferebant. Semper enim Galli aliis parere dedignati ſunt, et aut ipſi Principes facere, aut ceteris gentibus imperare voluerunt. Quod et Vopiſcus ſcribit in Saturnino (Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 717. W.): *Saturninus oriundus fuit Gallis, ex gente hominum inquietiſſima, et avida ſemper. vel faciendi Principes, vel imperii.* Adde Trebellium Pollionem in Poſtumio c. 3. VALES. Et in Gallienis c. 4. *Galli quibus inſitum eſt eſſe leves ac degenerantes a civitate Romana, et luxurioſos principes ferre non poſſe, Poſthumium ad imperium vocarunt.* Zoſimus IV, 19. ὑφορώμενοι (Merobaudes et Equitius) μή ποτε συμβῇ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον βαρβάρους ἀνάρχοις ἐμπεσεῖν τοῖς πράγμασι. Ea ſaepe utentes licentia Imperium Galli detulerunt, miſſis tyrannis pluribus, Conſtantio, Conſtantino Magno, Iuliano. W.

2. *Tamquam in eadem navi.*] Proverbiale loquendi genus eſt, quo utitur Cicero in lib. 2. Epiſt. 5. *Tibi, etſi ubicumque es, in eadem es navi, tamen quod abes gratulor.* VALES.

Sedit Summatum Conſilio] Sic ſedit quorumdam opinioni XXV, 10. Cf. XIV, 1. XIX, 7. W.

Merobaudes protinus acciretur.] Quem ob rei militaris ſcientiam Valentinianus adverſus Quados expeditionem parans, Magiſtrum utriusque militiae conſtituerat, ut ſcribit Zoſimus in lib. 4. c. 17. Idem poſtea Conſul iterum fuit, tandemque iuſſu Maximi tyranni mortem ſibi conſcivit, ut refert Pacatus in Panegyrico. VALES.

4. *Valentinianus puer, tum quadrimus.*] Atqui Valentinianus Iunior natus erat Gratiano Nob. et Dagalaifo Coſſ. anno Natalis Dominici 366. die 15. Cal. Febr. ut ſcribit Idatius in Faſtis, et auctor Alexandrini Chronici iisdem plane verbis quibus Idatius. Quibus ſuffragatur Themiſtius in Orat. xi. ad Valentinianum Iuniorem, pag. 254. ubi natalem ipſius vice oraculorum et vaticiniorum praedixiſſe ait tyranni Procopii exitum. Conſtat autem Procopium eo anno quem dixi, a Valente victum et necatum fuiſſe. Accedit praeterea Socrates in lib. 4. Sozomenus in 6. qui Valentinianum Iuniorem eo anno in lucem editum eſſe teſtantur. Quod ſi ita eſt, quo modo idem quadrimus ad Imperium veniſſe dicatur non video. Creatus enim eſt Auguſtus poſt Conſulatum Gratiani III. et Aequitii, anno Domini 375. Huic difficultati, quam ego primus et iamdudum deprehenderam, aliisque ſolvendam propoſueram, ita occurrendum puto, ut Valentinianum, qui anno 366. natus eſt, diverſum eſſe dicamus ab hoc qui poſtea Auguſtus fuit: quod quidem his argumentis evincam. Primo enim Valentinianus, qui mortuo patre Auguſtus eſt renuntiatus, quadrimus tunc erat, ut ſcribit praeter Marcellinum noſtrum Victor in Epitome c. 45. et Zonaras: Zoſimus certe IV, 19. vix quinquennem fuiſſe dicit. Deinde viginti annos natus obiiſſe dicitur a Nicephoro in lib. XII. cap. 38. Interfectus porro eſt, ut inter omnes conſtat, anno Domini 392. Hieronymus in Epiſt. de Exitu Nepotiani, eumdem Valentinianum adoleſcentem adhuc et paene puerum eſſe occiſum memorat. Quae certe omnia non procederent, ſi anno 366. natus fuiſſet. Denique Valentinianus Iunior, is qui anno 366. in lucem eſt editus, Conſulatum geſſit cum Victore anno Domini 369. ut teſtatur aperte Themiſtius in Orat. XI. quam ei Conſulatum Conſtantinop. auſpicanti Cal. Ian. dixit. Quod ſi hic idem eſſet cum eo, qui poſt mortem Valentiniani Auguſtus eſt nuncupatus, cum is paullo poſtquam Imp. eſt factus, Conſulatum inierit cum Valente, Conſul iterum neceſſario dici debuiſſet. At in Faſtis omnibus annus ille 376. ſic notatur, *Valente Aug. V. et Valentiniano Iuniore Aug.* Quae cum ita ſint, appareret duos eiusdem nominis Valentinianos, alterum Valentiniani magni, alterum Valentis filium, diſtingui debere. *Vide Adnotationum mearum in Socratem pag. 50.* VALES.

Iuſtina matre.] Quae Magnentio tyranno prius nupſerat, ut ſcribit Zoſimus IV. c. 19. et 43. Quo maxime refellitur fabula illa, quam refert Socrates in lib. 4. cap. 36. de digamia Valentiniani Maioris, qui duas uno tempore uxores habuerit. Ait enim Socrates, Severam Aug. cum Iuſtinam virginem praeſtanti forma ſecum lavantem vidiſſet, pulchritudinem puellae Valentiniano laudaviſſe; qui ſtatim eius amore captus, eam uxorem adſciverit non repudiata Severa. Virginem igitur fuiſſe dicit, quae uxor fuerat Magnentii. VALES.

5. *Imperator declaratus Auguſtus nuncupatur*] Diſtinguenda h. l. videtur Imperatoris declaratio a nuncupatione Auguſti. Ne-

que enim credibile eſt profectionem in villam centeſimo lapide disparatam reditumque cum puero quadrimo eoque lecticae impoſito tam brevi temporis ſpatio confici potuiſſe, ut is ſexto iam die in caſtris fuerit. Sexto igitur die Imperator eſt declaratus, et, ubi in caſtra venit, Auguſtus nuncupatus. W.

6. *Poſtea metu ſollicitudine diſcuſſa.*] Mſ. *mens ſollicitudine.* Corrige, *poſtea metus ſollicitudine diſcuſſa.* Idque omnino verum putamus. LINDENBR.

Metu ſollicitudine.] Aſſentior Lindenbrogio ſic emendanti, *metus ſollicitudine,* *ut in Mſ. Toloſ. ſcriptum reperi.* Ita vetus Auctor poſt Imperii Notitiam editus in deſcriptione Thoracomachi, *timoris ſollicitudinem* dixit. *In Mſ. Toloſ. [ac Colbert.] ſcriptum eſt, *mens ſollicitudine.** VALESIUS. Sed non maiori intervallo hinc diſtat *mentis ſollicitudine*, ut Cicero pro Cluentio cap. 10. *Qua ſollicitudine animi! quo timore!* Nihilominus quum conſidero acrius lectionem ſcriptam, dubitare incipio, an non potius inde ſit demendum, non addendum. Imo videtur certe auctor dediſſe, *Poſt tamen ſollicitudine.* GRON.

Et peritus.] In Mſ. Vaticano et Regio, *Toloſ.* [ac Colbert.] legitur, *benivolus et pertus.* *De pietate Gratiani in fratrem Auſonius in Panegyrico §. 7. *Piiſſimo. Huius vero locupletiſſimum teſtimonium eſt pater divinis honoribus conſecratus; ad inſtar filii ad Imperium frater adſcitus. Eadem benevolentia et Theodoſium paullo poſt participem aſſumſit Imperii, cum parvulum haberet et fratrem: avidior fide ſocietatis, quam nimiae poteſtatis:* ut ait Auguſtinus in lib. v. de Civitate Dei.* HENR. VALESIUS. [Ceterum aut apud Ammianum pro *pertus* legendum eſt *apertus:* ut Caeſar in libro de Bello Africo *Gallos homines apertos minimeque inſidioſos* appellavit: aut ſi legamus *peritus*, eo nomine deſignari putandum eſt, numeris omnibus abſolutum, vitiorum expertem, aut omni virtute adornatum atque perfectum, qualem Gratianum Aug. deſcribit Ammianus ipſe, quem in lib. XXXI. *moderatum* et *clementem*, et lectorum Principum aemulum fuiſſe tradit. Certe Ammianus in libro XVI. c. 7. de Eutherio ſpadone loquens, peritum ita fumit: *Ex omni latere autem ita peritum,* (ut Eutherium) *neque legiſſe neque audiſſe confiteor.*] HADR. VALESIUS.

AMMIANI MARCELLINI

LIB. XXXI. C. I.

1. *Furtis in aetatem adſcitis.*] Apparet emendandum eſſe, *furiis in ſocietatem adſcitis*, ut loqui ſolet Marcellinus noſter. VALES.

2. *Quisque* pro *quisquis*, ut Plaut. Capt. IV, 2, 17. *ad quemque iecero, ad terram dabo.* Mil. II, 2, 5. *quemque videritis hominem, huc deturbatote.* W.

Valentini lavacri.] Hoc Valentis lavacrum erat Antiochiae, cuius meminit Evagrius in lib. 1. cap. 20. quod cum incendio magna ex parte corruptum eſſet, Theodoſius Senior eidem reficiendo ducentas auri libras largitus eſt. VALES.

3. *Carmina quidam nimium horrenda.*] Ita recte ediderunt nuper Pariſini, quum in prioribus exſtaret *nimirum*, quod etiam ſic reſtitui debere adſcripſerat exemplari ſuo pater. Sed quum poſtea intelligeret in Vaticano codice legi *nimiarum*, ſupponebat *carmina quaedam neniarum horrenda.* Conſulantur antiqui codices. GRON.

4. *Tragula gurgulione confecto.*] Sic primus edidit Mariangelus Accurſius, mendoſe ut apparet. In Mſſ. autem Regio, Flor. et Valentino [ac Colbert.] *et Toloſ.* legitur *Vagula:* fortaſſe pro *Aquila.* Praeterea in codice Regio [et Colbert.] ſcriptum inveni, *gurgulione confecto.* VALES.

Cum Chalcedonos ſubverterentur veteres muri.] Rem eamdem ſimul et verſuum *(aliquibus tamen in locis variantium)* inſcriptionem apud Socratem habemus, Hiſtor. Eccleſ. lib. 4. cap. 8. Zonar. et Cedren. *Hoſce verſus aliter ex Socrate, et ex Zonara tomo 3. legit Leopardus Variarum Emendationum libri 4. capite 15.* LINDENBR.

Cum Chalcedonos ſubverterentur vet. muri.] Ob probra et convicia quae Chalcedonenſes in Valentem iecerant Procopiani belli temporibus, ut refert Socrates in lib. 4. cap. 8. VALES.

Ut apud Conſtantinop. aedificaretur lavacrum.] Conſtantianae ſcilicet thermae teſte ibidem Socrate. Zonaras tamen ac Cedrenus e lapidibus murorum Chalcedonenſium aquaeductum Conſtantinop. aedificatum eſſe ſcribunt a Valente, eiusque appellatum nomine: *opus ſane memorabile, cuius meminit Themiſtius in Oratione decennali ad Valentem A. et Gregorius Nazianzenus in Orat. XXV. qui hunc Valentis aquaeductum ſubterraneum et aerium fluvium eleganter appellat. Ita etiam Themiſtius in Ama-

torio seu de Regia pulcritudine ad Gratianum A. αἱ δὲ ὑποδραμοῦσαι ἡλιβάτους πρῶνας ἔγγειοι καὶ ἐναέριοι, σταφυλῇ τὰ νῶτα ἀπεικασμέναι, πλέον ἢ σταδίους χιλίους ἅπαντα καὶ κάταντα, οὔτε ἄντην οὔτε κατάντην διαδραμοῦσαι, καὶ οὔτε ὑποσχεθεῖσαι οὔτε ἐνσχεθεῖσαι συνεφοίτησαν ὑποφόφιοι. καὶ ἤκουσιν ἤδη πρὸ τῶν πυλῶν.* Zonaras et Cedrenus tradunt, Nymphaeum quoque a Praefecto urbis exstructum esse, in cuius dedicatione populus choreis et epulis vacavit. Quod etiam relatum est a Socrate in dicto loco. Ceterum in Socrate libentius Καρωσιαναὶ legerem quam Κωνσταντιαναί. Carosianae enim thermae a Valente absolutae et dedicatae sunt post Consulatum Gratiani III. et Aequitii, agente Praefecto urbis Constantinop. Vindalonio Magno, ut scribit Idatius in Fastis et auctor Chronici Alexandrini: et a Carosia Valentis filia nomen traxere teste Sozomeno in lib. 6. VALES.

5. ΤΕΡΠΟΜΕΝΑΙ ΣΤΡΟΦΩΝΤΕΣ.] Ita primus excudi fecit Accursius. At in Mſ. Florentino legitur, στροφόνφες teste Lindenbrogio. Ego vero suspicor scribendum esse τερπόμεναι στρέψωνται: quamquam apud Socratem in lib. 4. cap. 8. legitur, στήσονται: cui subscribunt Zonaras, Cedrenus, Nicephorusque Callistus. Sed cum in primo versu δροσερῇ χορείῃ ex Mſſ. ediderimus, στήσονται hic convenire non potest. VALES. Primo sic edidi, quum mihi displiceret Hadrianus interpolans in sua editione manum fratris sui edensque στροφόντες, quum vere reddiderit Henricus, ut nunc exhibeo, nisi typis ea mutatio attribui debet: etsi Henricum miror, cur ei voci accentum appposuerit, qui nullus est apud Lindenbrogium. Magis vero miror, cur ad talem mutationem ausus fuerit discedere, quam nullo genere Codices veteres approbant. Quin tu ex illis hoc habe verissimum, τερπόμεναι στρόφον ἔσσαν. Ut enim apud Hesychium ἔσσας ἐκάθισας, ἔσσεν ἐνέδυσεν, εἶσεν ἐκάθισεν, sic horum versuum auctor ἔσσαν dixit, et στρόφον ductum canalium per partes varias urbis. GRON.

ΔΗ ΤΟΤΕ ΟΤΝΙΑ ΦΤΛΑ.] In Mſ. Flor. [ac Colbert.] et Editione Aug. legitur, ὄνια φῦλα: unde quispiam non absurde coniecerit scribendum potius esse, Δὴ τότε δήϊα φῦλα: sed in Socrate et Zonara aliisque supra citatis legitur Δὴ τότε μυρία φῦλα: et huic versui subiicitur ab iisdem Auctoribus hic alter, qui in nostris codicibus deerat.

Ἄγρια, μαρμαίροντα, (al. μαργαίνοντα) κακὴν ἐπιειμένα ἀλκήν.

Certe οὔνια φῦλα ferri non potest: cum heic de Gothis sermo sit, non de Hunnis. VALES. Crediderim ex hoc loco servavisse Hesychium Δώϊα, ὅμοια, quam vocem vides ad lectionem, quam in Mſſ. esse testantur Lindenbrogius aeque ac Valesius et praeses editionis Augustanae. Ut praedicantur omnigena gentium septentrionalium genera atrocitate et feris animis et vastandi cupiditate congruentia collectum iri. GRON.

ΠΟΡΟΝ ΠΕΡΑΟΝΤΑ.] In Mſ. Flor. [et Colbert.] et Editione Aug. ποφόντα legitur duabus simul confusis dictionibus. Nec dubito, quin (ut apud Socratem legitur ac ceteros) scribendum sit, πόρον διαβάντα. VALES. Cuius notam sic purgavi ex priore editione, quum mendose nuper Parisiis ederent βάντα πόρον διαβάντα, quod futile. Ceterum illud ὀλέσει in sequente versu comperior exstare tantum in editione Augustana, ubi exhibetur ΟΛΕΤΙ,

quum Lindenbrogius tantum ΛΕΤΙ, quod vide an non fuerit λήσει. GRON.

ΚΑΙ ΔΗΡΙΣ ΕΦΕΖΕΙ.] In codicibus quidem noſtris ſcriptum erat δήρειν ἐφέζει: unde coniectura ductus emendavi δῆρις ἐφέξει. At in Socrate et citatis Auctoribus legitur καὶ πότμον ἐπίεσποι, minus recte: dicendum enim erat ἐφέψει, ſi tamen in uſu eſt. Ceterum hos Graecos verſus poſt Langium et Chriſtophorſonum Latine ſic vertimus:

Tempore quo liquidas agitabunt urbe choreas,
Laetaque ſubſilient hilares per compita Nymphae,
Ac funeſta dabit murus munimina thermis:
Tunc fortes populi variis e gentibus orti
Traiicient armis Hiſtri ſpecioſa fluenta,
Vaſtabuntque agros Moeſos atque arva Scytharum.
Aſt ubi Pannoniam attigerint, maiora parantes,
Hos illic fatum et Martis violentia ſiſtet. VALES.

CAPVT II.

1. *Hunnorum gens monumentis veteribus leviter nota.*] De Hunnis eorumque ſedibus ac moribus vide Zoſim. lib. IV. c. 20. (ubi vid. Reitemeier. p. 588. et inprimis Heynius p. 637. W.) Sozomen. lib. VI. cap. 37. Agath. lib. V. Iordan. de reb. Getic. Hiſtor. Miſcel. lib. XII. *Reginon. Prumienſ. lib. 2. pag. 44. b.* LINDENBR. Adde de veteribus *Claudianum* in Ruſin. Lib. I. v. 323. ſſ. de recentioribus *Deguignes* Hiſt. generale des Huns, des Turcs etc. Par. 756. v. Tomis in 4. *Gebhardi* ad Guthrium T. XV. et *Gibbon.* T. VI. p. 270—322. Forſterus de byſſo p. 22. Hunnoa fuiſſe ſuſpicatur *Seras* a Tibetanis Indiae vicinis ſic appellatos. W.

Ultra paludes Maeoticas glacialem Oceanum accolens.] De Hunnorum ſitu idem tradit Hieronymus in Epitaphio Fabiolae: et ex profeſſo Procopius tum in lib. I. Perſicorum, tum in 4. Gothicorum. VALES.

2. *Infantium ferro ſulcantur altius genae.*] Idem prodit Iordanes in Geticis c. XXIV. cuius verba ex Marcellini noſtri Hiſtoriis translata eſſe non dubito. Sic enim ait de Hunnis: *Nam maribus ferro genas ſecant, etc. Hinc imberbes ſeneſcunt, et ſine venuſtate ephebi ſunt, quia facies ferro ſulcata tempeſtivam pilorum gratiam per cicatrices abſumit.* Porro hanc cauſam eſſe cur imberbea ſint Hunni, libenter et Ammiano noſtro et Iordani conceſſerim. Sed tamen aliam quoque eius rei cauſam mihi videor deprehendiſſe. Obſervavi enim Hunnoa in luctu genas cultris convulnerare ſolitos eſſe. Sic enim de Cutriguris, quae Hunnorum gens eſt, narrat Agathias in lib. 5. οἰμωγή τε ἠκούετο μαχρὰ βαρβαρική. τοῖς γὰρ ξιφιδίοις τὰς παρειὰς καταξαίνοντες ὠλοφύροντο κατὰ τὸν πάτριον νόμον. *Et gemitus barbarorum ingens exaudiebatur. Genas enim pugionibus concidentes, more patrio lugebant.* Et apud Menandrum Protectorem in lib. 8. Hiſt. Turxathua Dilzibuli *vel Dizabuli* filius, Turcorum Princeps, cum patri nuper mortuo exſequias celebraret, Romanorum legatos genas ſibi una cum reliquis Turcorum laniare iubet: δέον ὑμᾶς,

ὑμᾶς, ὦ Ῥωμαῖοι, καταχαράττειν τὰ πρόσωπα ταῖς μαχαίραις, etc. Ex quibus intelligendi ſunt Sidonii verſus in Panegyrico ad Avitum, quos nemo adhuc interpretatus eſt: (v. 243.)

Vulnere vel ſi quis plangit, cui fleſſe feriſſe eſt,
Ac ferro peraraſſe genas, vultuque minaci
Rubra cicatricum veſtigia defodiſſe. VALES.

Prodigioſae formae cet.] Iornandes c. 24. *Erat iis ſpecies pavenda nigredine, ſed velut quaedam, ſi dici fas eſt, deformis offa, non facies; habensque magis puncta quam lumina.* Cf. Gibbon. T. VI. p. 326. W.

In commarginandis pontibus.] Ita Sidon. Apoll. lib. IV. Epiſt. 20. *Viridantia ſaga limbis marginata puniceis.* LINDENBR.

3. *In hominum figuras. Sic et in ſua vita.*] Quis huius ſcripturae auctor fuerit, incompertum habeo. Nam Accurſius quidem ſic ediderat: *In hominum autem figura ſic et in ſua vita viſi ſunt aſperi, etc.* In Regio autem exemplari, *Toloſano,* [et Colberi.] ita ſcriptum inveni: *In hominum autem figura licet in ſua vita niſi ſunt aſperi, etc.* quemadmodum in duobus Vaticanis codicibus legitur. Proinde ita a Marcellino ſcriptum eſſe coniicimus: *In hominum autem figura ſic et inſuaves ſunt et aſperi.* aut certe: *In hominum autem figura licet inſuavi, ita viſi ſunt aſperi, etc.* Sane eiusmodi fere ſcripturam huius loci fuiſſe docet Iordanes in Geticis, qui haec Marcellini noſtri verba ſic imitatus eſt. *Hi vero ſub hominum figura vivunt belluina ſaevitia.* HENR. VALES. [Hi porro in codice Colbert. vocantur modo *Hunni*, modo *Huni;* necnon *Chini* ac *Chuni.*] HADR. VALES. Quum poſterior viri doctiſſimi coniectura accedat propius ad veterem lectionem; tum quod in omnibus Mſſ. libris occurrit *niſi*, non *viſi*, eius certe debuit ratio ſanctior haberi, et illud, non hoc attendi. Tum quaelo cur viſos fuiſſe dicat, quam potius ſimpliciter et vere tales fuiſſe? Unde, niſi fallor, patebit veram Marcellini manum fuiſſe *In hominum autem figura licet inſuavi, tam hi ſunt aſperi.* GRON.

5. *Ex pellibus ſilveſtrium murium.*] Hae pelliculae odoratae erant, *) ut praeter Helmodum in lib. 1. Chronici Sclavorum, docet D. Hieronymus in lib. 2. contra Iovinianum his verbis: *Odoris autem ſuffitus et diverſa thymiamata, amomum, cyphi, oenanthe, muſcus et peregrini muris pellicula.* Idem in Epitaphio Marcellae vidnae ſub initium, *fragrare muſco, mure, etc.* [Iordanes in Geticis ſcribit, pelles murinas ab Hunnuguris, quae gens Hunnica eſt, in orbem Romanum importari. Priſcus ait Hunnorum Reges pellibus ferarum ad ornatum uti.] VALES.

Pellibus ſilveſtrium murium.] Iordan. in Hiſtor. Goth. *Hunuguri hinc ſunt noti, quia ab ipſis pellium murinarum venit commercium.* De Scythis Iuſtinus ex Trogo lib. 2. c. 2. *Lanae iis uſus ac veſtium ignotus: et quamquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis ac murinis utuntur.* *Seneca Epiſt. 90. *Magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac*

*) Id negat Crenius Animadv. philol. hiſt. T. VIII. p. 201. Ammiani enim mures non eosdem fuiſſe ſpecie, qui fuerint Hieronymi. W.

murium, quae tactu mollia et impenetrabilia ventis ſunt. Ivo Carnot. Epiſt. 49. *Complices quos ſibi pelliculis peregrinorum murium atque aliis huiusmodi vanitatum aucupiis ineſcaverat.* Illae ipſae autem pelles ſunt, quas poſterior aetas *marturinas* vocat. Helmoldus Chron. Slavor. lib. 1. cap. 1. *Pellibus abundant peregrinis, quarum odor letiferum noſtro orbi ſuperbiae venenum propinavit. Et illi quidem ut ſtercora haec habent, ad noſtram, credo, damnationem, qui ad marturinam veſtem anhelamus, quaſi ad ſummam beatitudinem. Itaque pro laneis indumentis, quas nos appellamus faldones, illi offerunt tam pretioſos martures.* Vide Aelianum de Animal. lib. XVII. cap. 17. LINDENBR. Cf. *Beckmann* Geſch. d. Erfindungen B. 5. S. 17. VV.

In pannulos defluxerit defruſtata.] Meliorum codd. haec lectio eſt. Gloſſar. *Conciſus, fruſtatus.* Ammian. lib. XX. c. 2. *Defruſtandae Meſopotamiae opitulari.* Sidonius Apoll. lib. IX. Epiſt. 9. *Maxima ex magnis capita defruſtans.* Reſtituimus iam olim eodem modo locum L. Flori lib. 2. c. 2. §. 32. *Punicae praedae omnibus promontoriis inſulisque fruſtarentur et fluitarent.* Perperam enim hactenus, antequam Gallicana Editio prodiit, *fruſtrarentur* lectum eſt. LINDENBR.

6. *Galeris incurvis capita tegunt.*] Hieronymus in Epitaphio Nepotiani tiaras vocat. Poſtquam enim Romanos ab Hunnis vinci et fugari memoravit, ſubiicit: *Nec amputamus cauſas morbi, ut morbus pariter auferatur: ſtatimque cernamus ſagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere.* VALES.

Vetant incedere greſſibus liberis.] Hinc ἄποδες et ἀκροσφαλεῖς Hunni dicuntur ab antiquo Scriptore apud Suidam: ὁ δὲ ἐκέλευσε χωρεῖν ἐπὶ τοὺς ἄποδας καὶ ἀκροσφαλεῖς Οὔννους. ἄνευ γὰρ ἵππων οὐ ῥᾳδίως ἂν Οὖννος τὴν γῆν πατήσειεν. *Ille vero iuſſit ut contra truncos et in inceſſu titubantes Hunnos procederent. Neque enim Hunnus absque iumento facile ambulaverit.* [Itaque merito indignatur Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *Proh pudor! fugit Rom. exercitus, victor orbis et dominus. Ab his vincitur, hos pavet, horum terretur adſpectu, qui ingredi non valent, qui ſi terram tetigerint, ſe mortuos arbitrantur.* Adde Zoſimum IV, 20. §. 6. Quod ſupra Hieronymus ait, *Romanum exercitum Hunnos pavere, et horum terreri adſpectu;* idem Iordanes de rebus Geticis affirmat: *Quos bello forſitan minime ſuperabant, vultus ſui terrore nimium pavorem ingerentes fugabant.* Addit fuiſſe eos deformes, nigros, ſtatura breves, parvis oculis et torvis, ſimis naribus, et ob ſectas ferro genas imberbes. Unde ab Ammiano beſtiis comparantur bipedibus, et *pandi* omnes ac *prodigioſae et inſuavis* formae fuiſſe dicuntur. Calcei ſine formulis recte convenienterque fieri non poſſunt. At Hunnorum calcei informes erant, ac ipſorum pedibus minime conveniebant, utpote formulis nullis aptati, quas ſutores vel Cordubanarii noſtri vulgo *formas* hodieque vocitant, *des formes.* Quare Hunni male calciati, libere et facile ingredi non valebant: atque ſi terram tetigiſſent, actum de ſe arbitrabantur: quippe qui pedibus hoſtem inſequentem effugere, ac mortem evadere ſe non poſſe intelligerent.] VALES.

Equis prope affixi duris quidem, ſed deformibus et muliebriter iisdem nonnumquam inſidentes.] Veriſſima haec ſunt: atque eo modo Gubazen Lazorum Regem equo inſediſſe, cum a

Iohanne Byzantio pugione *vulneratus ad terram proſterneretur,* Agathias lib. III. ſcribit. ἐτύγχανε γὰρ (inquit) ἐναλλάγδην ἔχων τῶ πόδε ὑπὲρ τὸν αὐχένα τοῦ ἵππου. Quem geſtum etiamnunc in ruſticis perſaepe videmus. Ergo *muliebriter equo inſidere*, eſt κατὰ πλευρὰν τῶ πόδε ἐχειν, ἢ ἐναλλάγδην: cui contrarium περιβάδην. Achill. Tatius de amorib. Clitophontis et Leucip. lib. I. c. I. ἡ παρθένος μέσοις ἐπεκάθητο τοῖς νώτοις τοῦ βοὸς, οὐ περιβάδην, ἀλλὰ κατὰ πλευρὰν, ἐπὶ δεξιᾷ συμβᾶσα τῶ πόδε, τῇ λαιᾷ τοῦ κέρως ἐχομένη, ὥσπερ ἡνίοχος χαλινοῦ. Quod et ipſum in nummis antiquis apud Anton. Auguſtinum Epiſc. Ilerd. apparet lib. III. pag. 85. LINDENBR.

Equis prope adfixi.] Sic Claudianus in libro primo in Rufinum de Hunnis v. 329.

Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptavit equis. VALES.

Muliebriter] „i. e. divaricatis cruribus." Sic Reineſ. Imo vero non divaricatis. W.

In ipſis quivis.] In codice Regio, [et Colbert.] *ac Toloſ.* et Auguſtana Editione legitur: *Et ipſi quivis, etc.* Unde adducor, ut credam ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe: *Ex ipſis* (ſupple *equis*) *quivis in hac natione pernox et perdius emit et vendit, etc.* VALES.

8. *Subito de induſtria diſperſi vigeſcunt.*] Hic praeliandi mos erat Hunnorum, ut Claudianus quoque canit lib. I. in Rufinum v. 330.

— — *acerrima nullo*
Ordine mobilitas, inſperatique recurſus:

et Agathias in lib. I. de Narſete, qui a Francorum copiis premebatur: βαρβαρικήν τινα στρατηγίαν καὶ μᾶλλον τοῖς Οὔννοις μεμελέτημένην ἐμηχανᾶτο. ἐκέλευε γὰρ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν στρέψαντας τὰ νῶτα ἐς τὰ ὀπίσω ἀναχωρεῖν, etc. *Narſes barbarum quoddam et Hunnis magis uſitatum ſtrategema excogitavit. Suos enim terga vertere iuſſit, etc.* Idem in fine libri V. Hunnos, cum fugiunt, infeſtiores magisque timendos eſſe ſcribit, quippe qui averſi ſequentem hoſtem ſagittis inceſſant. Et his artibus Hunni Gothis ſuperiores evaſere. Partim enim circumequitando, partim excurrendo et opportune retrocedendo, iaculantes ex equis maximam Gothorum caedem fecere, teſte Zoſimo Lib. IV. c. 20. Ceterum hic emendavi *vigeſcunt* ex codice Regio et Valentino, [ac Colbert.] VALES.

De induſtria diſperſi lugeſcunt.] Mſ. *diſperſi iugeſcunt.* neutrum placet. *Loiſell. legit *vigeſcunt*, id eſt, vigorem et animos capiunt.* LINDENBR.

Et impoſita acie.] Scribendum puto, *et incompoſita acie.* VALES.

Parte decernuntur.] *Iſ. parte cernuntur.* LINDENBR.

Parte decernuntur.] In codice Regio [et Colbert.] *Toloſ. et Vatic.* legitur, *parit decernuntur.* Unde ſic corrigendum arbitror: *Nec invadentes vallum, nec caſtra inimica pilantes prae nimia rapiditate cernuntur.* VALES.

9. *Eoque omnium* cet.] Hunc locum iam olim tractavit G. Canterus Nov. Lectt. p. m. 323. W.

Procul miſſilibus telis.] Procopius in principio libri 2. Gotth. ait Hunnos eſſe ἱπποτοξότας ἀρίστους, id eſt optimos ex equo ſagittarios, et inter equitandum peritiſſime iaculari. Gothos contra pedites iaculari ſcribit in lib. 1. Gotth. Equites enim Gothorum haſta dumtaxat et gladio utuntur: quo fit ut ab Hunnis longe ſuperentur. VALES.

Miſſilibus telis acutis oſſibus arte mira coagmentatis.*] Id uſitatum omnibus Germanis fuit, ut ait Tacitus de Moribus German. c. 46. *Sola in ſagittis ſpes, quas inopia ferri oſſibus aſperant. LINDENBR.

Sed diſtinctis.] Ita Mariangelus Accurſius edidit: ſed in exemplari [Colbert.] *et Toloſ.* ac Regio ſcriptum inveni, *ſed diſtint.....* VALES.

Diſtinctis] Hoc fateor me non intelligere. Fortaſſe ſcribendum *diſtincti*, i. e. compoſita acie. ERF.

Sine vi reſpectu con.....] Apparet ſcribendum eſſe, *ſine ſui reſpectu conſligunt:* quemadmodum loqui ſolet Marcellinus cum alibi, tum in lib. XXIX. c. 5. §. 38. VALES.

Hoſtesque, dum mucronum noxias obſervant, contortis lacinis illigant.] Ars haec bellandi Scythiae populis uſitata, ut ex Herodoto VII, 85. Pauſania 1, 21. aliisque Scriptoribus conſtat. *Val. Flaccus Argon. lib. 6. v. 132.

Doctus et Anchates patulo vaga vincula gyro
Spargere, et extremas laqueis adducere turmas.

Lipſ. notat in Analect. ad milit. pag. 284. 4. De Alanis Egeſippus lib. v. cap. 50. *Laqueos iacere atque hoſtem innectere, ars Alanis bellandique mos eſt.* Vide Ioſeph. Belli Iud. lib. 7. LINDENBR.

Noxias] Conferri iubet Erneſti Livium 41, 23. Oudendorp. ad Sueton. Iul. 81. et Gloſſar. Livian. in h. v. W.

Contortis laciniis illigant.] Hunnis id familiare fuiſſe docet Sozomenus in lib. VII. cap. 25. ubi de Theotimo Tomorum in Scythia Epiſcopo loquitur: quem Hunnus quidam opulentum ratus, cum illaqueare vellet, manum qua laqueum coniecerat, areſcere ſenſit. Sed et Scythiarum reliquae gentes eo aſtu in proeliis utebantur. De Iaxamatis quidem id refert Mela in fine lib. 1. de Auchatis Valerius Flaccus in 6. v. 132.

Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro
Spargere, et extremas laqueis abducere turmas.

De Parthis etiam, qui a Scythis originem ducunt, vetus Auctor apud Suidam in σειραῖς. Omitto Alanos, de quibus idem tradit Ioſephus et Hegeſippus. [Sed et Pauſanias in Atticis ſcribit, Sarmatas idem factitaſſe: et Iaxamatarum oſtio Tanais proximorum feminas ex equis pugnare ſcribit Mela libri 1. capite ult. et *quos laqueis interceperunt hoſtes, trahendo conficere.*] VALES. Cf. Gronov. Praef. p. XVIII. W.

Equitandi vel gravandi.] Sic edidit primus Hadrianus; qui quum in praefatione (p. LXI.) ſe defendat idque auctoritate codicis Colbertini, hactenus ſequor, quum alioquin et τὸ *gradiendi* ſatis locum ſuum tueatur, ſed vincat veritas antiqui calami. ORON.

10. **Cum carpentis in quibus habitant.*] Tertullianus adverſus Marcionem libri 1. capite 1. *Gentes* (inquit) *ferociſſimae in-*

habitant (Pontum) ſi tamen habitatur in plauſtro. Sedes incerta, vita cruda, libido promiſcua, et plurimum nuda. Etiam quum abſcondunt, ſuſpenſis de iugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat. * LINDENBR.

Taetra villis veſtimenta.] Claudianus in Rufinum lib. 1. de Hunnis v. 326.

— — *triſtes habitus, obſcenaque viſu Corpora.*

Atri ſcilicet coloris veſtibus Hunni erant amicti. Unde et Marcellinus in ſuperiore pagina obſoleti coloris tunicam eisdem tribuit. Paene monere omiſeram in Regio codice legi, *tetra illis veſtimenta*, quod magis placet: *et in Toloſ. ac Vatic. codicibus legitur: [in Colbert. *terra.*] VALES.

11. *Ad omnem auram incidentes.*] Scribendum omnino eſt, *ad omnem auram incidentis ſpei novae perquam mobiles:* quod quidem Marcellinus noſter imitatus videtur ex Livio, qui in lib. XXIX. c. 3. dicit, *mercede parari auxilia ex Afris, gente ad omnem auram ſpei mobili atque infida.* VALES. Sic iam antea coniecerat Gruterus. Vid. Gronov. Praef. p. XXIII. W.

Furori incitatiſſimo] Vid. ad XXX, 5, 4. W.

12. *Adusque Achaiam pervenit.*] Longe aliter in MSS. codicibus Regio, Flor. ac Valentino, *Toloſ. Vatic.* [et Colbert.] legitur, *adusque Adalam:* quod cum Accurſius minime intelligeret, audacter emendavit *adusque Achaiam*, contra Hiſtoriae fidem. Neque enim Hunni iis quidem temporibus adusque Achaiam penetraſſe dicuntur. Sed procul dubio emendandum eſt, *adusque Alaniam pervenit:* quod confirmatur ex cap. 3. ubi Marcellinus noſter inſtitutam Hiſtoriae ſeriem repetens, ſic ait: *Igitur Hunni pervaſis Alanorum regionibus, etc.* Adde, quod, niſi ita legatur, ſequentia cum antecedentibus minime cohaerebunt. Sequitur enim digreſſio et παρέκβασις de Alanis; ut ſatis appareat ſermonem de illis prius habitum fuiſſe. Poſtremo Iordanes in Geticis ait, ab Hunnis ſuperatos eſſe Alanos: quod ex Marcellino, ut pleraque de Hunnis ibi relata, mutuatus eſt. Annon enim ex hoc Marcellini noſtri loco illa Iordanis exſcripta ſunt? *Quod genus expeditiſſimum, et multarum gentium graſſatorem Getae, ut viderunt, expaveſcunt.* VALES.

Reſtant Maſſagetae.] Vide Strabon. lib. XI. p. 511. Almel. Dionyſ. Alex. pag. 98. LINDENBR.

Reſtant Maſſagetae.] Sic Mariangelus Accurſius edidit. Ego vero cum in codice Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] ſcriptum invenerim, *Res Maſſagetae*, in ſuſpicionem hanc adductus ſum, ut truncatum ac mutilum hunc eſſe locum exiſtimarem, atque hoc fere modo eſſe ſupplendum, *adusque Alanos pervenit, veteres Maſſagetas: qui unde ſint, etc.* Quae coniectura non mediocriter confirmatur ex lib. XXIII. c. 5. §. 16. ubi dicit Marcellinus, *et Maſſagetas quos Alanos nunc appellamus, etc.* VALES.

Quae diu multa luda... et varia.] Siquidem ita eſt clare in libris antiquis, ſive per confuſionem triuni linearum III. exſtitit in editionibus *lu*, quum deberet inde colligi *τὸ in;* certe alterutrorum aberrationem exiſtimans, non ambigo quin ſcripſerit Ammianus, *quae diu multa indago et varia.* GRON.

13. *Hiſter advenarum.*] Hic locus ſic commode ſuppleri poteſt: *Hiſter advenarum auctus magnitudine fluentorum, etc.*

quemadmodum loquitur Marcellinus in lib. xv. c. 11. §. 18. de Rhodano, et in fine libri xviii. ut notavi ad hunc locum supra. VALESIUS. Poteſt certe. Sed unde colligetur illa manus Ammiani? quum τὸ *auctus* ſine ullo veteris libri indicio immittatur, ubi nullus eſt in Mſſ. hiatus. Lenius certe erit in anteceſſum, dum clariora producantur, adiuvare ita: *Fluminum adauctus* vel *adoleſcens Hiſter advenarum magnitudine fluenti.* Vides nihil a me mutari. Literae *ad* oſtentant prorſus vocem *adauctus*, vel *adoleſcens*. Genitivus *advenarum* cogit credere praeceſſiſſe ſubſtantivum vel *fluminum* vel *fluviorum* vel *amnium*, vel *aquarum*, ut lib. xxiii. c. 3. §. 8. *Per ſupercilia riparum fluvialium, aquis adoleſcentibus undique convenis.* GRON.

Hoc tranſito.] Supple *Hiſtro*. Alani enim ſupra Hiſtrum incolebant, Europaeae Sarmatiae populi, ut praeter Dionyſium Characenum tradit Plinius in lib. 4. c. 25. Oroſius in 1. et Tzetzes in Lycophronem. Sed Procopius in lib. 4. Gotth. Alanoa regionem illam quae a Caucaſo ad Caſpias portas extenditur, incolere ſcribit. Ptolemaeus vero Alanos Aſiaticos ab Europaeis Alanis diſtinguit, contra quam Marcellinus. Nam Europaeos Alaunos vocat a montibus Alania ita dictos: Aſiaticos vero Alaunos Scythaa ab Alanis montibus cognominatos in Scythia cis Imaum montem colloçat. VALES. Cf. Gronov. Praef. p. xv. W.

Alani inhabitant, ex montium appellatione cognominati.] Euſtathius in Dionyſ. Ὅτι Ἀλανὸς ὄρος Σαρματίας, ἀφ' οὗ τὸ ἔθνος οἱ Ἀλανοὶ ἔσχεν ὀνομάζεσθαι. *Ineptit Iſidorus, dum a Lano fluvio Alanos dictos putat, Origin. libro 9. capite 2.* LINDENBR.

14. *Poſt quos Vidini ſunt.*] Herodotus iv. 21. 108. *Budinos* vocat: item Pompon. Mela lib. 1. cap. 20. Plinius lib. iv. cap. 12. LINDENBR.

[*Poſt quos Vidini ſunt, et Geloni.*] In Mſ. Colbert. legitur *Nidini*, quod nomen cum non intelligerent Critici, in *Vidini* mutavere. *Vidini* autem ſeu *Bidini* poſitum pro *Budini*: quam gentem Geographi in eo tractu collocaverunt. *Budinos* Gelonis proximos facit Pomponius Mela in libri 1. capite ultimo, de quibus et Plinius. *Neuros* idem Pomponius in Scythia Europaea collocat: qui in Ammiani codice Colbertino *Nervi* vocantur: qua ratione hoc nomen in ceteris noſtri Hiſtorici codicibus ſcriptum eſſe non dubito. Certe *Nidini* et *Nervi* in codice Valentino legi etiam teſtatur P. Pithoeus ad oram Ammiani ſui.] HADRIANUS VALESIUS. Utique etiam editio Auguſtana habet *Nervi*. GRON.

Geloni perquam feri, qui detractis peremptor.] Pomp. Mela lib. 2. c. 1. *Geloni hoſtium cutibus equos ſeque velant: illos, reliqui corporis; ſe, capitum.* LINDENBR.

Bellatrix gens.] Haec verba deſunt in codice Regio, *et Toloſ.* In Vaticano autem codice [et Colbert.] locus ſic legitur, *equisque tegmina conficiunt bellatur gen. Gelonis, etc.* ut fortaſſis ita ſcribendum ſit, *equisque tegmina conficiunt bellatoriis:* quemadmodum in lib. 23. ſub initium iumenta bellatoria dixit Marcellinus. Solinus vero in cap. xx. ex quo haec transſcripta ſunt, ſic habet: *Geloni ad hos proximant: de hoſtium cutibus et ſibi indumenta faciunt, et equis ſuis tegmina.* VALESIUS. Quae ſodes illa citationis ſpecies? An iumenta bellatoria iubeor quaerere in principio libri xxiii. quae in hoc ipſo capite infra ſe-

quuntur? Ut hinc pateat adiectivum iſtud obveniſſe animo Valeſii ex vicinia et progreſſu lectionis, non quod ſolida meditatio illud ſubiecerit. Et memini ſimilia iam ſuperius obſervata. Quin tu iuſte conſiderans lectionem veterum codicum (nam et Vaticanus *bellaturgĕ*) lego, *equisque tegmina conficiunt bellaturis. Eis Gelonis.* Tum enim ſignificat potiſſimum iſta tegmina ſumi, quum in bellum ſunt exituri, non ſemper. GRON.

Agathyrſi collimitant interſtincti colore purpureo corp.] Plin. lib. IV. c. 12. *Caeruleo capillo Agathyrſi.* Pomp. Mela lib. 2. cap. 1. *Agathyrſi ora artusque pingunt: ut quique maioribus praeſtant, ita magis vel minus: ceterum iisdem omnes notis, et ſic ut ablui nequeant.* Feſtus Avienus in Orbis terrae deſcript. v. 345.

Dira Melanchlaeni gens circumfuſa vagatur,
Proxima Neurorum regio eſt, celeresque Geloni,
Praecinctique ſagis ſemper pictis Agathyrſi. LINDENBR.

Cf. Taciti Annal. 4, 57. W.

15. *Melanchlaenas*] Pomp. Mela lib. 2. c. 1. *Melanchlaenis atra veſtis, et ex eo nomen.* Dio Chryſoſt. in Boryſthen. pag. 439. (Reisk. II. p. 77.) χρῶνται δὲ τῇ ἄλλῃ ἐσθῆτι μελαίνῃ ὡς τὸ πολὺ, ἀπὸ γένους τινὸς Σκυθῶν τῶν Μελαγχλαίνων, ὡς ἐμοὶ δοκοῦσι, κατὰ τοῦτο ὀνομασθέντων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. LINDENBR.

Melanchlaenas] If. Voſſius ad Melam pag. 113. ait veterem lectionem eſſe *Melancliuas*, unde cenſet Ammianum videri appellaſſe *Melanchitonas*, vel *Melanchimos*. Sed et in praecedentibus legebat Salmaſius ad Solinum p. 189. (p. m. 133. W.) *latius fucatis*, quod utique meretur cognoſci et conſiderari. GRON.

Orienti aeſtivo] Oriens hibernus ubi occurrat, vide apud Crenium Animadv. T. x. p. 56. Cf. etiam Columella Lib. 1, 5. et 6. ibique Intt. et Gesneri Lexicon ruſticum v. Aequinoctialis. W.

16. *Per populos ac gentes amplas.*] Hoc in loco facile mihi aſſenſuros lectores exiſtimo. Nam cum in Editione Auguſtana et in codice Regio, *Toloſ.* [et Colbert.] ſcriptum eſſe vidiſſem, *per populos. Has gentes et amplas, etc.* emendavi absque ulla mutatione, *diffuſi per populoſas gentes et amplas.* VALES.

17. *Mores et media et efferatam.*] Non abſurde fortaſſe hic locus ſic ſupplebitur, *ob mores eosdem et feritatem vivendi ſimilem et armaturam.* Ita fere in lib. XVII. c. 12. init. dixerat Marcellinus, *Sarmatas et Quados, vicinitate et ſimilitudine morum armaturaeque concordes.* Quod Graeci eleganter dicerent, ὅμορoί τε καὶ ὁμοιότροποι καὶ ὁμόσκευοι. Sic enim Thucydides in fine lib. 2. de Getis loquitur, et in lib. 3. itemque Dio in fine lib. 54. VALESIUS. Sed If. Voſſius ad Melam, quum haec verba in veteribus libris ſic concepta legeret, *et efferatam vivendis etiam immatarum*, legebat *mores e Media; at efferata vivendi ſecta immutarunt*, ut prodidit ad Melam III, 4. pag. 238. et ibidem explicat. GRON.

18. *Diſtentas*] In ed. Gronov. et Erneſt. operarum errore legitur *diſtantes*. W.

Locatis ſarracis] Gloſſar. *Sarraca* ἅμαξα. Siſenna apud Nonium: *Impedimenta collocant omnia, conſtruunt carros, et ſar-*

raca crebra disponunt. Quintil. lib. VIII. cap. 3. Curius Fortunat. lib. 3. Sidon. Apoll. lib. IV. Epist. 18. LINDENBR.

Locatis sarracis.] In Editione Augustana legitur *sarriculis:* in MSS. [Colbert.] *et Tolos. Vatic.* et Flor. *sarraclis:* in Valentino autem codice *sarraculis,* teste Ant. Loisello. Postremo in exemplari Regio scriptum inveni *carrucis:* quam scripturam omnium deterrimam esse existimo. VALES. Cf. Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 340. et Casaub. T. II. p. 222. W.

20. *Persae, qui sunt originitus Scythae.*] Persas posuit pro Parthis. Nam de Parthis quidem id scriptores antiqui docent, eos originem ex Scythis ducere. Sic Trogus Pompeius in lib. 2. c. 1. et lib. 41. c. 1. et ex illo Iordanes in Geticis. Sic Q. Curtius in lib. 6. c. 2. et Stephanus Byzantius, et Arrianus in Parthicis, qui imperante apud Aegyptios Sesostri, apud Scythas autem Iandyso, Scythas in eam regionem quae Parthia dicitur, migrasse memorat. Arriani verba referuntur in Bibliotheca Photii. Auctor quoque Chronici Alexandrini Scytharum iuventutem ait a Sesostri in Parthiam esse translatam. Ex quibus liquido apparet, Marcellinum Persas pro Parthis perperam dixisse. Eadem licentia Tertullianus in libro de Pallio dixit: *Scythae exuberant Persas.* Idem tamen castigatius loquitur in libro de Anima: *Dum aborigines occupant terras, ut Scythae Parthicas.* VALES.

Originitus] Sic *nativitus* apud Tertull. de Anim. cap. 12. LINDENBR.

21. *Hunnis per omnia suppares.*] Et hunc locum Iordanes imitatus est in Geticis, cum ait: *Alanos quoque pugna sibi pares, sed humanitatis victu formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes subiugavere.* VALES.

La .... cinando et venando] Suppleri percommode potest hoc modo, *latrocinando et venando.* LINDENBR.

Latrocinando et venando] Ut quidem supplendum esse vidit primus ac monuit Bongarsius ad Iustini librum secundum, quum in prioribus editis esset hiatus. Ceterum non intelligo, qua auctoritate modo Parisini ediderint *Bosporum,* quum et Henrici Valesii, et Lindenbrogii, et Augustana editiones habeant *Bosphoron,* quod rite correctum revocavi. Sed et paulo ante video in Augustana legi, *sic crinibus mediocriter flavis.* Modo igitur constet ratio viris doctis, qui voculam primam eiecerunt; quod ipse non paterer, si legeretur in MSS. GRON.

22. *Iudicatur ibi beatus*] Eadem opinio Massagetis. Strabo lib. XI. p. 513. Almel. Θάνατος νομίζεται παρ' αὐτοῖς ἄριστος, ὅταν γηράσαντες κατακοπῶσι μετὰ τῶν προβατείων κρεῶν, καὶ ἀναμιξ βρωθῶσι· τοὺς δὲ νόσῳ θανόντας ῥίπτουσιν, ὡς ἀσεβεῖς καὶ ἀξίους ὑπὸ θηρίων βεβρῶσθαι. *Tertull. adverss. Marc. lib. I. cap. 1. de Ponti circumcolis: *Parentum cadavera cum pecudibus caesa, convivio convorant.* LINDENBR.

23. *Ne tugurium quidem*] Ita restitui ex editione Henrici, Lindenbrogii, Augustanae, quum temere, ut opinor, nuper dederint Parisini *nec tug.* GRON.

Gladius barbarico ritu humi figitur nudus, enmque ut Martem] Ab origine rerum veteres pro Diis immortalibus hastas coluere, inquit Iustin. lib. XLIII. c. 3. Hinc non Alanis tantum,

ſed Scythis in univerſum uſu receptum fuit, enſes loco numinis venerari. Pomp. Mela lib. 2. capite 1. *Mars omnium Deus, ei pro ſimulacris enſes et tentoria dedicant, hominesque victimis feriunt.* Solinus cap. 20. *Populis iſtis Deus Mars eſt, pro ſimulacris enſes colunt.* De hoc enſe notanda quae Priſcus Sophiſta in Eclog. legation. refert pag. 50. Ἔσεσθαι δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τῆς παρούσης αὐτῷ δυνάμεως αὔξησιν συμβαίνειν καὶ τοῦτο τὸν θεὸν τὸ τοῦ Ἄρεος ἀναφήναντος ξίφος· ὅπερ ὂν ἱερὸν καὶ παρὰ τῶν Σκυθικῶν βασιλέων τιμώμενον, οἷα δὴ τῷ ἐφόρῳ τῶν πολέμων ἀνακείμενον, ἐν τοῖς πάλαι ἀφανισθῆναι χρόνοις, εἶτα διὰ βοὸς εὑρεθῆναι. Quem locum Priſci etiam Iordanes laudat in Hiſtoria Gothica: — *Gladius Martis inventus ſacer apud Scytharum Reges ſemper habitus, quem Priſcus Hiſtoricus tali refert occaſione detectum: Quum paſtor, inquiens, quidam gregis unam buculam conſpiceret claudicantem, nec cauſam tanti vulneris inveniret, ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur, tandemque venit ad gladium, quem depaſcens herbas bucula incaute calcaverat, effoſſumque protinus ad Attilam defert.* Ceterum de Scythico hoc Deo vide Herodot. lib. IV. c. 62. Arnob. adverſ. Gent. lib. VI. et quae ad Ammian. notata lib. XVII. LINDENBR.

[*Gladius b. r. humi figitur nudus: eumque ut Martem regionum ſuarum praeſulem verecundius colunt.*] Quod Ammianus heic de Alanis dicit, idem Iordanes in Geticis Scythis omnibus, atque Hunnis tribuit, *quibus per omnia ſuppares* fuiſſe Alanos Ammianus diſerte teſtatur. De gladio Martis humi defixo, qui ſacer apud Scytharum Reges habebatur, a paſtore reperto, et ad Attilam Hunnorum Regem delato, verba Iordanis Priſcum Hiſtoricum ſecuti talia ſunt: *Addebat ei tamen confidentiam gladius Martis inventus, ſacer apud Scytharum Reges ſemper habitus: quem Priſcus Hiſtoricus tali refert occaſione detectum. Cum paſtor quidam gregis unam buculam conſpiceret claudicantem, nec cauſam tanti vulneris inveniret, ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur, tandemque venit ad gladium, quem depaſcens herbas bucula incaute calcaverat, effoſſumque protinus ad Attilam defert. Quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimus, arbitratur ſe totius mundi Principem conſtitutum, et per Martis gladium poteſtatem ſibi conceſſam eſſe bellorum.* Haec a Priſco Sophiſta, Theodoſii Iunioris Aug. aequali, Byzantinae Hiſtoriae Scriptore diligentiſſimo, Iordanes accepit: ex quo iudicari facile poteſt quanti facienda ſint; maxime cum Ammiani noſtri auctoritate confirmentur.] VALES.

Quas circumcircant.] De hac lectione loquitur Hadrianus Valeſius in praefatione p. LXVI. Sed debuit ſcire et fateri diu ante Colbertinum ipſi inſpectum ſic legendum iuſſiſſe ex Vaticano codice Iſ. Voſſium in notis ad Melam pag. 114. quum iam et ex Florentino produxiſſet veſtigia eius Lindenbrogius. Quod autem mox editur *quid portendatur*, noſſe oportet ab Henrico editum *portenditur*, ab Lindenbrogio *portendetur*, in Auguſtana *portetur*, idque eſſe et in Vaticano libro diſco ex manu paterna, quae et ex Barthio lib. II. Adverſar. cap. 12. annotavit idem probante et teſtante de codice Opſopoei, et opinor verum. GRON.

24. *Futura miro praeſagiunt modo: nam rectiores virgas*] Scholiaſt. Nicandri in Theriacis pag. 40. ad illum verſum (511.): Καὶ μυρίκης λάξιο νέου· μάγοι καὶ Σκύθαι μυρικινῷ μαντεύονται

ξύλῳ· καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις ῥάβδοις μαντεύονται. Cyrill. Alex. in Oſeam cap. 44. pag. 142. ῥαβδομαντεία· δύο γὰρ ἱστάντες.* Scytharum hanc divinationem ita deſcribit Herodotus lib. IV. c. 67. Μάντιες δὲ Σκυθέων εἰσὶ πολλοὶ, οἳ μαντεύονται ῥάβδοισι ἰτείῃσι πολλῇσι ὧδε· ἐπεὰν φακέλους ῥάβδων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ, διεξελίσσουσι αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ μίαν ἑκάστην ῥάβδον τιθέντες, θεσπίζουσι, ἅμα τε λέγοντες ταῦτα συνειλέουσι τὰς ῥάβδους ὀπίσω, καὶ αὖτις κατὰ μίαν συντιθεῖσι. αὕτη μέντοι ἡ μαντικὴ πατρωίη σφι ἐστί. Qualis fere etiam Germanorum fuit, ut *M. Adamus ſcribit, Hiſtor. Eccleſ. cap VI. *Auſpicia et ſortes quam maxime obſervabant. Sortium conſuetudo ſimplex erat: virgam frugiferae arbori deciſam in ſurculos amputabant, eosque notis quibusdam discretos ſuper candidam veſtem temere ac fortuito ſpargebant. Mox ſi publica fuit conſultatio, Sacerdos populi; ſi privata, ipſe paterfamilias precatur Deos, coelumque ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante notam interpretatus eſt.* Vide Caeſar. de Bell. Gall. lib. I. c. 50. et Tacit. de Morib. c. 10.* LINDENBR.

CAPVT III.

1. *Ermenrichi.*] Is eſt, qui Ermanaricus a Iordane dicitur in Hiſtoria Gothorum, quem vide. VALES.

2 *Fundatus et habilis diu cunctatus eſt.*] Cum in exemplari Regio, *Tol. Vatic.* [et Colbert.] ſcriptum inveniſſem, *fundatus eſt habilis diu conatus eſt:* non dubitavi, quin locus emendandus eſſet hoc modo, *quamvis manere fundatus et ſtabilis diu conatus eſt.* Sic enim loqui ſolet Marcellinus. VALES.

3. *Ad amnem Danaſtum*] Inſ. *prope Danaſti margines.* Iordanes de reb. Goth. *A Danaſto extenduntur usque ad Danubium, quae flumina multis manſionibus ab invicem abſunt.* LINDENBR.

Ad amnem Danaſtum.] *Danaſtium* codex Regius praefert, *et Vatic. Toloſ. [et Colb.] forte pro *Danaſtrum.** Iordanes *Danaſtrum* vocat, et Conſtantinus Porphyrog. in cap. 8. de adminiſtrando Imperio. [Nunc dicitur *Dneſter*, ſeu *Dnieſter*, ac *Nieſter*. Eumdem eſſe ac Tyram tradit Cluverius in cap. 43. lib. 3. Germ. et capite 42.] VALES.

Boryſthenem (Dnieper). W.

4. *Thervingorum*] Eutrop. lib. VII. c. 3. (ubi vid. Tzſchuck. p. 538. W.) *Provincia trans Danubium facta in his agris, quos nunc Thaiphali tenent, et Victophali et Thervingi habent. Ea provincia decies centena millia paſſuum in circuitu tenuit.* LINDENBR.

Ut ante relatum eſt] L. XXVII. c. 5. W.

5. *Caſtris denique prope Danaſti, etc.*] Nil variant libri ſcripti: forſan tamen ſic legendum erit: *Caſtris denique prope Danaſti marginis aggerem in Ungorii valle longius opportune metatis.* LINDENBR.

Aggere ut Ungorii vallem.] Inter locos qui in hoc Auctore a nobis reſtituti ſunt, hic merito palmam ferat. Quid enim corruptius vulgata ſcriptura? quid contra apertius et certius hac emendatione? *Caſtris denique prope Danaſti margines ac Greutungorum vallem longius opportune metatis, etc.* Hunni quippe traiecto Tanai primoa invaſerant Alanos, qui Tanaitae dicebantur, idcirco quod ad flexum Tanais fluv. ſedes habebant, ut docet Ptolemaeus in Deſcriptione Europaeae Sarmatiae: deinde Greuthungos aggreſſi ſunt, qui Tanaïtis confines erant, ut ſupra docuit Marcellinus. Eosdem *Greuthungos* (ſic enim ibi codex Regius, *Tolof.* [et Colbert.]) memoravit in lib. xxvii. c. 5. §. 6. ubi longe trans Danubium habitaſſe dicuntur. Quamquam Baſileenſis Editio *Greutungos* ſine adſpiratione ibidem praeferebat. Idatius in Faſtis et in Chronico *Greothingos* nominat: Zoſimus vero in lib. 4. c. 38. Γροθίγγους. Sic enim ſcribendum eſt. At Claudianus de IV. Conſulatu Honorii v. 623. et in Eutropium lib. 2. v. 153. Grutungos vocat, [ut et Pollio in Claudio c. 6.] VALES.

6. *Rumpente noctis tenebris Luna.*] Aut ſcribendum eſt *tenebras*, aut ſane *erumpente noctis tenebris Luna.* VALES.

7. *Geraſi fluminis.*] Quod ad Orientem erat antiquae Daciae. Eumdem enim eſſe Geraſum exiſtimo cum eo quem Ptolemaeus *ἱέρασον* vocat in Deſcriptione Daciae, et ſola pronuntiatione differre *haec nomina. Accolis nunc dicitur *Prut*, teſte Cluverio in lib. 3. c. 41.* VALES. Kantemirius (Beſchreib. der Moldau S. 44.) memoriae, ut videtur, lapſu, hunc fluvium ait apud Ammianum Parotae nomine occurrere. W.

Lorica] h. l. de muro, ut c. 15. W.

8. *Inuſitatum antea hominum genus*] Erneſtius „vide, inquit, ne legendum ſit *inviſitatum;* nam hae voces ſaepius confuſae ſunt. vid. Drakenborch. ad Livii v, 34. Certe eidem Livio v, 17. *gens inviſitata* dicitur. cf. Tacit. Hiſt. II, 50." Eadem ſententia eſt Thomae Wopkenſii in Miſcell. Obſerv. novis T. X—XII. p. 229. Cf. XXX, 4, 17. W.

Modo ruens.] Sic Accurſius edidit, ex coniectura, ut opinor. Certe in MSS. Flor. et Regio *et Tol.* [ac Colb.] *et Vat.* legitur, *modo nierum.* VALES. Unde videtur corrigendum, *quod inuſitatum antehac hominum genus, modo, nivium ut turbo montibus celſis, ex abdito ſint coortum*, eis. Nam *modo coortum* debet iungi. GRON.

Ab arvis patentibus iam peregrini fulm. Martis.] Magis placet exemplaris Regii *et Toloſ.* [ac Colb.] ſcriptura, *diſtinguitur a Burbaris patentibus iam peregrini fulminibus Martis.* Senſus autem hic eſt, ideo Gothos Thraciae ſedes elegiſſe, quod Hiſtro flumine Thracia dirimeretur a barbaris gentibus, quae bellicis cladibus, et Marti iam peregrino expoſitae erant. Mars enim in Thracia natus dicitur, ut docet Arnobius in lib. 4. contra Gentes: *Quis Spartanum fuiſſe Martem? nonne Epicharmus auctor eſt? quis in Thraciae finibus procreatum? non Sophocles Atticus cunctis conſentientibus theatris?* Hinc Manilius in lib. 4. Aſtron. v. 689.

— — — *et Threce Martem ſortita colonum.* VALES.

CAPVT IV.

1. *Occupavere*] Thervingi. W.

2. *Praetenditur*] cf. XV, 11, 9. XXII, 8, 29. et, quos Erneſtius laudat, Tacit. Annal. II, 55. Salmaſ. ad Solin. p. 295. W.

4. *Negotium laetitiae fuit potius quam timori*] Sic ſcripſiſſe Marcellinum non adducor ut credam. Legendum videtur *propius*, eadem permutatione, quae in Cicer. de Offic. I, 15. locum habet. Ibi equidem non dubito eorum accedere ſententiae, qui *propius attingere* unice verum eſſe exiſtimant. ERF.

Adulatoribus in maius fortunam Principis extollentibus] Eunapio teſte (de Legationib. p. 19.) ad Valentis animum non exiguos ſtimulos admoverat ſimultas in nepotes ex fratre, qui regnum inter ſe partiti erant, avunculo non appellato, receptis itaque barbaris vires ſe imperii non parum auxiſſe ille ſibi perſuaſerat. Cf. Reitemeier. ad Zoſim. IV, 20. p. 588. et Heyne p. 638. W.

* *Thracenſes necopinanti offerrent.*] Sic primus edidit Mariangelus Accurſius, corrupte, ut apparet. Nam Gothi qui e Scythia in Thraciam transferebantur, ob id Thracenſes vocari non poterant. In Mſſ. codicibus Vatic. et Regio [ac Colb.] ſcriptum eſt, *tharens ei nec opinanti offerret*, pro *trahens*. Sed veram lectionem nullius litterae transpoſitione corruptam exhibet codex Toloſanus, in quo totus hic locus ita ſcribitur: *Eruditis adulatoribus in maius Principis fortunam extollentibus, quod ex ultimis terris tot tirocinia trahens, ei nec opinanti offerret, etc.* * VALES.

5. *Hacque perſuaſione.*] Sic edidit Accurſius ex coniectura, ut arbitror. Nam in codice Regio, *Toloſ. et Vat.* ſcriptum inveni, *hacques permittuntur, etc.* [in Colb. *hacque permitt.*] Ex quo apparet ita potius emendandum fuiſſe, *Hacque ſpe mittuntur diverſi, etc.* VALES.

Everſurus derelinqueretur] Ego ſic edidi ſecutus Henricum Valeſium, Lindenbrogium, editionem Auguſtanam. Reddant nuperi Pariſienſes cauſam, cur poſuerint *relinqueretur*. GRON.

Cavatis arborum alveis] μονοξύλοις Zoſim. IV, 38. Cf. XVI, 11, 9. et Claudian. in IV. Conſ. Hon. 623. W.

6. *Eminentiſſimus vates*] Virgilius Georg. II, 106. — *Truduntur.* Sic e cod. Colbertino pro *turbentur* dedit Hadr. Valeſius, quem vide praef. p. LXI. W.

7. *Reſipiſcant tandem memoriae veteres.*] Omnino ſcripſiſſe Marcellinum exiſtimo: *Reviviſcant tandem etc.* Sic enim poſtulat totius loci ſententia. Sed ſequentia mirum in modum corrupta ſunt, quae absque librorum ſubſidio nemo, ut opinor, emendaverit. HENR. VALES. An credibile eſt Henricum, poſtquam haec in prima editione temere effudit, non deinceps unquam hoc egiſſe, ut dignaretur Iſaaci Voſſii obſervationes in Melam perlegere? Sed neque tota vita ſua Hadrianum easdem inſpexiſſe; hoc eſt, utrumque ſibi nixum, et de aliis arroganter iudicantem tamdiu et in tanta deſperatione et vana ſequentium notarum haeſitatione (ubi illud *quaeſitae in unum* rurſus nonniſi ex ſequentibus verſibus menti ſuae illudere Henricus paſſus eſt) ineptire? Certe laurea dignam ſemper iudicavi hanc Voſſianam reſtitutionem (ad

Melam II, 2. p. 182. W.): *quae ductum Helleſponti occupantes, et diſcidio quodam fabrili, mare ſub imo Athonis pede quaeſitum exponunt, et turmatim apud Doriſcum exercitus recenſitos, concordante etc.* Quam quidem tanti iudicavi, ut deberet locum ſuum occupare, quo ſaltem uno illic poſito aſteriſco nova haec editio purgata exeat, quem ita vulgo collocabant: *quae dudum Helleſpontum occupantes, et diſcidio quodam fabrili maris, ubi montonis *quaeſitum exponunt.* Unum modo in his conſidera, an non ex antiqua lectione pateat auctorem ſcripſiſſe *ductum Helleſpontium;* dein *exercitus recenſetos,* de quo alibi. ORON. Corruptam librorum ſcripturam, quando non omnem difficultatem tollit Voſſiana emendatio, Erneſtium ſecutus poſtliminio reſtitui. W.

Quaeſitum exponuntur.] Fortaſſis ita ſcripſerat Marcellinus, *quaeſitae in unum exponuntur.* ſupple *acies.* quo modo loqui ſolet. Sed in exemplari Regio [et Colbert.] ſcriptum inveni, *quaeſitum exponunt,* ſupple *memoriae veteres.* VALES.

Exercitus recenſetur.] Mallem equidem ſic ſcribi, *et turmatim apud Doriſcum exercitus recenſentur.* Eadem enim figura in lib. XVIII. c. 6. §. 23. Marcellinus dixit: *Quousque nobis Doriſcum et agminatim intra conſaepta exercitus recenſitos Graecia fabuloſa narrabis?* Tanta quippe tamque infinita diverſarum gentium multitudo convenerat, ut ſinguli populi iuſtorum exercituum ſpeciem referrent. Ceterum bis in eo itinere Xerxes copias recenſuit: primo Abydi, deinde in opido Thraciae Doriſco, ut docet Herodotus in VII. c. 60. Quocirca coniicere quispiam poſſit hic ſcribendum eſſe, *ubi..... Abydi quaeſiti in unum exponuntur, etc.* VALES.

8. *Alavivo* Alarico. *Fritigernus* Fredegarius, Friedlieb, Gernfried. — Sic Reineſius. W.

9. *Cum difficilibus neceſſ. articulis.*] Hunc locum praeclare mihi videor reſtituiſſe. Cum enim in codice Regio, *Toloſ. Vat.* [et Colbert.] ſcriptum ſic reperiſſem, *cum difficiles, etc.* non dubitavi quin Marcellinus noſter ita ſcriptum reliquiſſet: *Cum difficiles neceſſitatum articuli correctores rei militaris poſcerent aliquos, etc.* Quinetiam eadem in periodo paullo ſupra emendavi, *noſtri limitis reſeratis obicibus,* cum antea vitioſe legeretur *limites.* Sed emendatio noſtra etism Regii codicis auctoritate fulcitur, in quo lectionem hanc noſtram ſuperſcriptam inveni. VALES.

10. *Quorum inſidiatrix aviditas.*] Idem ſcribit Hieronymus in Chronico: *Anno Dom.* 378. *gens Hunnorum Gothos vaſtat: qui a Rom. ſine depoſitione armorum ſuſcepti, per avaritiam Maximi Ducis ad rebellionem fame coacti ſunt.* Hieronymum ſequitur, ut ſolet, Oroſius in lib. VII. cap. 33. Notetur interim Valentis imprudentia, qui tot numero barbaros minime depoſitis prius armis in Romanum ſolum recepit. Quamquam eius rei culpa fortaſſe non ipſi Valenti, ſed eius Ducibus tribuenda eſt. Valens enim, ut ſcribit Eunapius et Zoſimus IV, 20. iuſſerat, ut Gothi nonniſi traditis armis traiicerentur. Sed Duces quibus traiectionis cura mandata fuerat, lucro dumtaxat ac compendio proprio inhiantes, id tantum curaverunt, ut praeſtantes forma mulieres, et formoſos pueros, ſervosque et colonos ſibi robuſtos ſeligerent. Quidam

etiam muneribus corrupti, cum linea accepiſſent texta, et ſtragula utrimque villoſa, barbaros cum armis traiecerunt. Alterum item Valentis conſilium laudandum eſt, quod refertur ab Eunapio in Excerptis legationum. Iuſſerat enim Valens, ut ante omnia imbellis aetas utriusque ſexus transveheretur, utque ii per diverſas orbis Rom. provincias diſtribuerentur, quo fidei reliquorum atque obſequi quidam quaſi obſides eſſent. Haec porro Gothorum traiectio contigit Valente Aug. V. et Valentiniano Iun. Coſſ. anno Dom. 376. ut recte ponit in Faſtis Idatius, non autem 378. ut Hieronymus. VALES.

Apud ſui periculi iudices.] Sui periculi iudices ſunt ipſi qui facinus admiſerunt. Hi igitur, ait Marcellinus, ſi in ſua cauſa ac proprio periculo iudices conſtituerentur, ne ipſi quidem hoc facinus impunitum dimitterent. Hanc autem loquendi formam ſumſiſſe videtur ex Cicerone, qui in Orat. pro Deiotaro initio ſic dicit: *Nemo enim fere eſt, qui ſui periculi iudex, non ſibi ſe aequiorem quam reo praebeat.* *Quod brevius et eleganter dixit Seneca in lib. 2. de Beneficiis, cap. 26. *Nemo non benignus eſt ſui iudex.** Et Ovidius in lib. 3. de Ponto, Epiſt. 6. v. 9.

Huic ego qui patior, nil poſſem demere poenae,
Si iudex meriti cogerer eſſe mei.

Id Graeci eleganter dicunt αὐτῷ δικάζειν, ut loquitur Chryſoſtomus Homilia 37. in Matthaeum: πῶς οὖν τὰ ἐναντία ψηφίζεσθε νῦν, ὅτι οὐχ' ἑτέροις ἀλλ' ὑμῖν αὐτοῖς δικάζετε· τοσοῦτον ἡ φιλαυτία γίνεται κώλυμα εἰς τὸ συνορᾶν τὸ δίκαιον. διὰ τοῦτο ὅταν μὲν ἑτέροις κρίνωμεν, μετὰ ἀκριβείας ἐξετάζομεν; ὅταν δὲ ἡμῖν αὐτοῖς δικάζωμεν, ἐσκοτώμεθα, etc. Nec ignoro virum doctiſſimum*) in Notis ad Hiſtoriam Auguſtam hunc Marcellini noſtri locum aliter explicuiſſe, de Praefectis nempe Praet. a quibus appellare non licet. Sed haec interpretatio nec verbis nec ſententiae Auctoris noſtri reſpondet. VALES.

11. *Quantos*] quot. Sic, monente Erneſt. in Cod. Theodoſ. l. 3. de agentibus lib. 6. t. 27. Tanti pro tot habuimus XXVII, 7. 7. W.

Inter quae ducti ſunt Optimatum.] Hunc locum ſic legendum ac ſupplendum eſſe exiſtimo: *Pro ſingulis dederant mancipiis: inter quae et filii ducti ſunt Optimatum.* In codice quidem Regio [et Colbert.] et in Editione Aug. legitur, *dederant mancipiis.* VALES.

12. *Quorum arbitrio regebatur*] Erat enim etiamtum impuber Vithericus. Vid. c. 3. W.

13. *Abſceſſit*] in loca remotiora. *Memor Valentem — deſpexiſſe* XXVII, 5. W.

---

*) Vir iſte doctiſſimus eſt Salmaſius ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. 1. p. 334. Idem ille vero, teſte Reineſio, eundem locum tractavit de modo uſurar. c. 15 p. 673. ubi *periculum* eodem, quo apud Cornelium Nepotem in Epaminonda c. 8. legitur, ſignificatu accipit et iudices iſtos αὐτογνώμονας ſ. ἰδιογνώμονας dictos eſſe ſtatuit. W.

CAPVT V.

1. *Diſſimulatione*] incuria, negligentia, ut XX, 4. XXVIII, 4. W.

Nefandis nudandi commerciis.] Cauſam huius quoque lectionis edit Hadrianus in praefatione, (p. LXII.) cui pro tempore obſequor. GRON.

2. *Vertendi* verti ſe *muſſabant.* — *Proficiſci* interiora terrarum petere, ſed diſſociatis catervis. W.

4. *Ut et imperiis obediret et Regibus validis iungeretur, incedens ſegnius*] Profectus eſt quidem, ut imperatoris iuſſibus parere videretur, ſed lentius, ut, qui recena advenerant, Oſtrogothos ad arma cum ipſo conſocianda invitaret. W.

6. *Quod accidens*] Sic edidit Hadr. Valeſius (v. Praef. p. LXVI.) cum in cod. Colbert. *quae accedens* reperiſſet. Antea legebatur *Quae accidiſſe.* W.

In nepotali menſa.] *Sueton. in Caligul. cap. 37. *Nepotinis ſumtibus.** Feſtus: *Nepos luxurioſus a Tuſcis dicitur: nam nepotes ſunt luxurioſi homines appellati.** Tertull. Apolog. cap. 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur.** Vide Iſidor. Origin. lib. X. LINDENBR.

**Satellites omnes, qui pro Praetorio honoris et tutelae cauſa duces praeſtolabantur.*] Lege Procopium in libro 2. Vandalicorum pag. 161. et Hieronymum in Micheam pag. 341.* VALES.

7. *Adſcenſis equis volarunt.*] Scribendum puto, *evolarunt.* Ceterum Iordanes in Geticis non hoc aſtu ſcribit evaſiſſe Fritigernum, ſed diſtricto gladio viam ſibi ad ſuos aperuiſſe. VALES.

8. *Triſte ſonantibus claſſicis*] Claudian. in Rufin. II, 57. *rauca ſonare cornua.* W.

Pilando villas et incendendo.] Neque enim opinor debuiſſe me adhaerere nuperae Pariſienſi, quae deliciaa hic ſibi et nobis fecit mutans *praedando:* quaſi non iam capite ſecundo huius libri occurriſſet *caſtra inimica pilantes.* Et utique notavit ipſe Henricus ad libri XIV. caput ſecundum. GRON.

10. *Rerum digerere ſummitates*] ſumma ſequi faſtigia rerum. Sic Erneſt. W.

11. *Tenebris obfuſam aliquando fuiſſe Remp.*] Eleganter et Latine. Sic *oculos ſuffuſos* dixit Plin. lib. VIII. cap. 50. *Virgil. Aen. I, 228. *Lacrymis oculos ſuffuſa nitentes.** Et Ulpian. L. 5. §. 3. ff. ad L. Aquil. *Forma calcei cervicem percuſſit, ut oculus puero perfunderetur.* LINDENBR.

12. *Inundarunt Italiam ex abditis.*] Vide Flor. lib. III. cap. 3. LINDENBR.

Quid poteſtas Martia de habitu prudentiae valeat.] Pleonaſtice poſitum *de*, ut ſaepius illo aevo. Vide quae notavimus ad XXIX, 3, 8. W.

13. *Marco itidem moderante Imperium, etc.*] Locus foediſſime in omnibus, quae vidi, exemplaribus corruptus. Et qui corrigere eum hactenus conati ſunt, feliciusne an audacius id tentaverint, ipſi viderint: mihi religio eſt temere quid ſine auctoritate veteris ſcripturae moliri. Res ipſa autem ex Dione LXXI, 8. Euſebio, Eutrop. lib. VIII. c. 13. Oroſ. lib. VI. cap. 15. et Hiſtor. Augg. Scriptoribus nota eſt. LINDENBR.

Poſt urbium captarum, etc.] Hic locus mirifice corruptus eſt, quem tamen emendare conati ſunt viri doctiſſimi Caſaubonus atque Salmaſius, uterque in Notis ad Hiſtoriam Auguſtam T. I. p. 353. Et Caſauboni quidem coniectura haec eſt: *Poſt urbium captarum et direptarum, et peſſumdatarum cunctarum provinciarum interitus, cum partes eorum exiguas reliquiſſet intactas..... Verum, etc.* At Salmaſius ſic emendat: *Poſt urb. capt. et dirept. caſum, poſt peſſumdatos pop. Rom. exercitus, partes eorum exiguas reliquit intactas.* Sed quis credat Marcellinum noſtrum ita ſctipſiſſe? Priori quidem coniectura nihil excogitari potuit infelicius, et a Marcellini genio magis alienum. Ac profecto ut deſperatis aegris adhiberi remedia vetat Hippocrates, ita etiam a deſperatis Auctorum locis abſtinendum eſſe exiſtimo. Illud itaque dumtaxat monebo, locum eſſe quemdam in lib. XX. cap. 5. qui cum hoc collatus auxilio eſſe poſſit: ſic enim habet: *Cum diſperſa gentium confidentia, poſt civitatum excidia peremptaque innumera hominum millia, pauca quae ſemiintegra ſunt relicta, cladis immenſitas perſultaret.* VALES. Nemo mirctur ab Henrico ſic pronuntiari de coniectura Caſauboni, quum ipſe eam vitiarit citando *eorum*, quum Caſaubonus ediderit *earum*. Salmaſius autem non ſuſtinuit *poſt peſſum datos*, ſed ut legitur in MSS. editis *et peſſum datos*, agnoſcens locum deſperatum: interim uterque conſentit ad *in unum ſpirando*, ut eſt in Auguſtana etiam editione, Lindenbrogii et Henrici, neſcio cur nupera Pariſienſi omittente particulam. Prior pars videtur ita ſuppleri velle: *poſt pericula urbium captarum et direptarum*: poſterior forſan ita commodior procedit: *et poſt multos militum ac protectoris* (Quidni *procuratoris?* ERF.) *interitus.* Ut protectorem innuat M. Vindicem, quem ἔπαρχον iſto tempore oppreſſum refert nominatim Dio Lib. LXXI. c. 3. GRON.

14. *Nondum ſolutiore mollitie.*] In MSS. Regio *et Toloſ.* et Editione Aug. ſic legitur, *nondum ſolutio reſtitutae mollitie.* Quare non dubito quin Marcellinus ita ſcripſerit: *Nondum ſolutioris vitae mollitie, etc.* VALES.

15. *Duobus navium millibus perrupto Boſphoro.*] Hiſtoriae illuſtrandae locum ex Trebellio Poll. adſcribam in Claudio c. 6. Sub illo enim geſta ſunt, quae hic narrantur. *Scytharum diverſi populi, Peucini, Trutungi, Auſtrogothi, Virtingui, Gipedes, Celtae etiam et Herulı praedae cupiditate in Romanum ſolum et Rempub. venerunt, atque illic pleraque vaſtarunt, dum aliis occupatus eſt Claudius, dumque ſe ad bellum quod confecit, imperatorie inſtruit, ut videantur fata Romana boni Principis occupatione tentata: ſed credo, ut Claudii gloria accreſceret, eiusque fieret glorioſior toto penitus orbe victoria. Armatarum denique gentium trecenta viginti millia tum fuere. Habuerunt praeterea duo millia navium, duplicem ſcilicet numerum, quam illum, quo tota pariter Graecia omnisque Theſſalia, urbes etiam Aſiae quondam expugnare conata eſt.* LINDENBR.

Duobus navium millibus perrupto Boſporo.] Conſentit quidem Pollio in Claudii geſtis [vid. Caſaubonum ibi p. 365. W.]: ſed Zoſimus in lib. I. c. 42. [ubi v. Reitemeier p. 537. W.] ſex millia navium habuiſſe barbaros ſcribit. Suidas vero in v. σκύθαι, ubi illum Zoſimi locum adducit, habet πλοῖα ἐννακόσια corrupte, ut

ut apparet. Ceterum etiam antea Scythae in Aſiam irruperant Valeriani Aug. temporibus, ut idem Zoſimus, et Iordanes in Geticis ſcribit: ut dubium eſſe poſſit, utram hic Scytharum traiectionem intellexerit Marcellinus. VALES.

16. *Ceciderunt dimicando cum barbaris Imperatores Decii.*] Aurel. Victor de Caeſſ. c. 29. *Deciorum mortem plerique illuſtrem ferunt. Namque filium audacius congredientem cecidiſſe in acie: patrem autem, cum perculſi milites ad ſolandum Imperatorem multa praefarentur, ſtrenue dixiſſe, detrimentum unius militis parum videri ſibi. Ita refecto bello cum impigre decertaret, interiiſſe pari modo.* LINDENBR. Deciorum mentio, ſi exigas ad chronologiam, aliena ab hoc loco videtur. W.

Obſeſſae Pamphyliae civitates, inſulae populatae etc.] Trebellius Poll. in Gallienis c. 13. *Inter haec Scythae per Euxinum navigantes Iſtrum ingreſſi, multa gravia in ſolo Romano fecerunt. Quibus compertis Gallienus Cleodamum et Athenaeum Byzantios inſtaurandis urbibus muniendisque praefecit. Pugnatum eſt circa Pontum, et a Byzantiis ducibus victi ſunt barbari. Veneriano item duce navali bello Gothi ſuperati ſunt; tum ipſe Venerianus militari periit morte. Atque inde Cyzicum et Aſiam, deinceps Achaiam omnem vaſtaverunt.* LINDENBR.

Inſulae populatae.] Creta ſcilicet, Cyprus, et Rhodus, imperante Claudio a Scythis vaſtatae ſunt; ut ſcribit Pollio in Claudio c. 12 et Zoſimus 1, 46. VALES.

Theſſalonicam circumſedit.] Scythae imperante Valeriano Theſſalonicam diuturna obſidione preſſerunt; ut refert Zoſimus 1, 29. Iordanes, et Georgius Syncellus in Chronico. Sed et poſtea regnante Claudio eamdem civitatem aggreſſi ſunt, itidemque Anchialum et Cyzicum, teſte Zoſimo 1, 43. VALES.

Anchialos capta, et tempore eodem Nicopolis.] Trebell. Poll. in Claud. c. 12. *Sub hoc barbari qui ſuperfuerant, Anchialo vaſtata conati ſunt Nicopolim etiam obtinere. Sed illi provincialium virtute obtriti ſunt.* LINDENBR.

Nicopolis quam indicium victoriae contra Dacos Traianus condidit.] Imitatus Pompeium, qui ob victoriam de Mithridate in minore Armenia Nicopolim quoque exſtruxit. Pauſanias lib. x. De Traiani bellis contra Dacos et Decebalum Dio lib. 68. c. 6. Ff. P. Patricius in Eclog. legat. LINDENBR. Cf. Tillemont. T. II. P. I. p. 308. W.

17. *Exciſa eſt Philippopolis.*] Excidium hoc in Decii tempora incidit. Vide Zoſim. lib. 1. c. 24. LINDENBR.

Exciſa et Philippopolis.] Regnante Decio, ut ex Dexippo ſcribit Georgius Syncellus in Chronico, cuius verba profert Scaliger in Euſebiano Chronico pag. 71. Ex quibus apparet nullum hic ordinem temporum a Marcellino noſtro ſervatum fuiſſe. VALES. Cf. Tillemont. T. III. P. 2. p. 591. W.

Claudio glorioſo ductore, et eodem honeſta morte peremptoJ] Mortis genus Aurel. Victor Epit. c. 34. indicat: *Claudius cum ex fatalibus libris quos inſpici praeceperat, cognoviſſet, ſententiae in Senatu dicendae primi morte remedium deſiderari, Pomponio Baſſo, qui tunc erat, ſe offerente, ipſe vitam ſuam, haud paſſus reſpouſa fruſtrari, dono Reipublicae dedit.* Alii ta-

men morbo eum periiſſe aiunt. LINDENBR. Cf. Tillemont. T. III. P. 3. p. 1020. W.

Aurelianum acrem virum.] Ruſus Feſtus c. 8. *Traianus Dacos ſub Rege Decebalo vicit, et Daciam trans Danubium in ſolo barbarico provinciam fecit, quae in circuitu habuit decies centena millia paſſuum. Sed ſub Gallieno Imp. amiſſa eſt, et per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duae Daciae in regionibus Moeſiae et Dardaniae factae ſunt.* LINDENBR.

Per longa ſaecula] per longum tempus. W.

CAPVT VI.

1. *Curare hiberna*] hiberna agere, ut XIX, 11. init. W.

2. *Civitatis Magiſtratus.*] Id eſt Duumvir. Sic Magiſtratus pro Duumviro ſumitur in toto Titulo Codicis Theod. de Decurionibus. Et apud Optatum in lib. 1. itemque in Geſtis purgationis Caeciliani, Caecilianus *Magiſtratus* et *Duumvir* promiſcue appellatur. Eodem ſenſu Magiſtratus ſumuntur in lib. x. Apuleii, et a Tertulliano in lib. de Corona, cum ait: *Coronant et publicos ordines laureis publicae cauſae: Magiſtratus vero inſuper aureis.* *Sic in Concilio Eliberitano capite 56.* Hi a Graecis στρατηγοὶ dicebantur, ut docent Gloſſae vett. in quibus legitur, στρατηγὸς, *Magiſtratus.* στρατηγία, *Magiſtratus.* Corinthi certe ſummus Magiſtratus dicebatur στρατηγὸς, ut indicat Arrianus in lib. 3. Diſſertat. Epicteti, cap. 1. et Libanius in Orat. pro Ariſtophane Corinthio. Apud Rhodios quoque et Tarſenſes ſummum Magiſtratum ita vocatum eſſe docet Dio in Rhodiaca et in Tarſica 1. Idem apud Epheſios nomen fuiſſe docet Lucianus in Toxari, apud Philippenſes Lucas in Actis Apoſtolorum cap. 16. Athenis quoque στρατηγοὶ oppreſſo Archontum nomine primas invaſere. Nam et apud Ciceronem in lib. v. Epiſt. 11. ad Atticum, et in decreto Athenienſium in honorem Herodis quod Ioſephus refert, στρατηγὸς primo loco nominatur ante ἄρχοντα. Denique in omnibus Graeciae civitatibus tandem obtinuit, ut ſummi Magiſtratus dicerentur Strategi, ut ex veteribus nummis et marmoribus conſtat, in quibus ἐπὶ στρατηγοῦ τοῦ δεῖνος toties occurrit. Et ſic ea vox interpretanda eſt in lib. 4. Artemidori cap. 51. et ult. et in lib. v. cap. 37. Itemque apud Euſebium in lib. 8. Hiſt. Eccl. cap. 19. τοὺς ἐν ἁπάσαις πόλεσι λογιστὰς ἅμα στρατηγοῖς καὶ ταβουλαρίοις: id eſt *Curatores ſingularum civitatum cum Magiſtratibus et Tabulariis:* qui locus etiam confirmat ea, quae de Tabulariis civitatum notavimus ſupra. Sic etiam in cap. 23. eiusdem libri, et in cap. 1. libri IX. λογιστὰς et στρατηγοὺς coniungit Euſebius, perinde ac in Collatione 1. Carthaginenſi p. 5. *Univerſos etiam cunctarum provinciarum Curatores, Magiſtratus, et ordinis viros, etc.*" et in lege 2. Cod. Theod. de Canone frument. Poſtremo Origenes in libro ult. contra Celſum in fine, στρατηγεῖν dixit pro magiſtratu fungi: εἰ δὲ βούλεται ἡμᾶς ὁ Κέλσος καὶ στρατηγεῖν τῆς πατρίδος, etc.* VALES.

Cum Fabricenſibus.] Hadrianopoli Fabrica erat ſcutaria atque armorum ſub diſpoſitione Magiſtri Officiorum, ut docet Notitia Orientalis Imperii. Hadrianopolitanae Fabricae mentio fit ab D.

Athanaſio in Epiſt. ad Solitarios ſub initium: ubi dicit Arianos Epiſcopos, antequam Concilium Serdicae inchoaretur, Hadrianopolim aufugiſſe: qua in urbe cum efficere non potuiſſent, ut Clerici ſecum communicarent, re ad Conſtantium relata, impetrarunt, ut x. Laicis in loco qui Fabrica dicitur, capita amputarentur: καὶ πεποιήκασιν ἀπὸ τῆς ἐκεῖ καλουμένης Φάβρικος δέκα λαϊκῶν ἀποτμηθῆναι τὰς κεφαλάς, etc. VALES.

3. *Eminens aliquorum audacia peribat inulta, multique* cet.] Lindenbrogii hanc eſſe emendationem pro *peribat invitam multisque* docuit me Erpſius Obſervatt. Lib. I. c. 5. p. 32. qui legendum ipſe putat *perimebat iis vitam, multique.* ERF.

6. *Sequendarum auri venarum periti.*] Sic loquuntur Imperatores in lege 7. Cod. Th. de Metallis; et Firmicus *in libro 8.* *Metallorum,* ait, *inventores erunt, qui latentes auri et argenti venas ac ceterarum ſpecierum ſollertibus inquiſitionibus perſequentur.* Hinc Claudianus in Conſulatu Theodori v. 40. *venas ſequaces* dixit. Ceterum auri metalla in Thracia fuiſſe ad Datum opidum docet Strabo in lib. 7. p. 330. Almel. et Zenobius in Adagiis. Belli quoque Thraciae populi auri metalla exercebant, ut patet tum ex Pacati Panegyrico c. 28. tum ex Claudiano de Conſulatu Theodori v. 41. Metallarii Thraces memorantur in lege 7. Cod. Th. de Metallis. VALES. Conf. Gibbon T. VI. p. 352. et Reitemeier Geſchichte des Bergbaues u. Hüttenweſens bey den alten Völkern, Gött. 1785. S. 104. 105. W.

Conditoria frugum.] *Conditorium* eſt ἀποθήκη, ut lib. XVIII. c. 9. *Conditorium muralium tormentorum.* Plinius lib. VII. c. 16. *Corpora eius miraculi gratia in conditorio Salluſtianorum adſervabatur hortorum.* *Retinuit Solinus eamdem rem narrans pag. 17. (c. 1. p. m. 6. extr. W.) *Reliquiae adhuc in conditorio Salluſtianorum videntur.* Petron. Arb. pag. 65. *Deſcendit in conditorium.* Et pag. 66. *Praecluſis conditorii foribus.* Pag. 67. *Fatale conditorium familiari ac viro.** Tertullianus de Reſurr. cap. 44. *divini theſauri conditorium* vocat hominem. LINDENBR.

CAPVT VII.

1. *Ut ſuper Armeniae ſtatu pro captu rerum componeret impendentium.*] Haec ita accipit interpres Gallicus: ut praeſidio eſſet Armeniae, ſi forte Perſae praeſente rerum ſtatu ad irruptionem faciendam uti vellent. Quae ratio ut latinitati Ammianeae non repugnet, falſam tamen eſſe ſequentia docent, ubi legiones Armenicae Gothis oppoſitae dicuntur. De pactione igitur cum rege Perſarum facta cogitandum: alioqui enim nudari non potuiſſet Armenia. W.

Antiochia protinus egreſſurus.] Valens Antiochia egreſſus eſt, Gratiano IV. et Merobaude Coſſ. ut patet ex Codice Th. in tit. de erogatione mil. ann. et in tit. de militari veſte. VALES.

Et Traiannm ambo Rectores.] Traianus Magiſter militum memoratur a Theodorito in lib. 4. cap. 29. Hiſt. Eccleſ. ubi et dictum eius refertur. Cum enim Valens Conſtantinopolim ingreſſus Traianum adverſus Gothos cum exercitu praemiſiſſet, et ille victus rediiſſet, conviciis a Valente laceratus eſt: qui cum animi

mollitiem et ignaviam ei exprobraret, Traianus libere reſpondit, non ſe a barbaris victum, ſed ipſum Imp. victoriam hoſtibus prodidiſſe, quippe qui Deo bellum indixiſſet, ac veros Dei cultores acerbiſſime vexaret: atque ita Deum ſibi quidem infenſum, barbaris autem amicum ac propitium redderet. Eſt ad eumdem Traianum Epiſtola D. Baſilii 376. et 377. Denique Palladius in Lauſiaco Τραϊανὸν στρατηλάτην vocat, eiusque filiam Candidam a ſanctitate vitae commendat. VALES.

3. *Numquam reperiens exitum.*] Scribendum omnino eſt, *nusquam reperientes exitum:* vel ſane, *nullumque reperientes exitum*, ut loquitur Marcellinus infra c. 8. §. 1. VALES.

4. *Richomeres Domeſticorum tunc Comes.*] Poſtea Magiſter militum *factus a Gratiano, et poſt ab eodem datus eſt Theodoſio, tunc cum Gratianus Theodoſium collegam adſcivit Imperii, et cum eo Palatium, ac Comites rei militaris partitus eſt. Richomeres ergo in Oriente* Conſul a Theodoſio factus eſt cum Clearcho, anno Dom. 384. Libanius de Vita ſua in fine, eum Antiochiam veniſſe teſtatur, eique Conſuli ac Magiſtro equitum panegyricum abs ſe dictum eſſe: ῥυκομήης ἔρχεται στρατηγὸς ἱερεῖς τε καὶ θεοῖς προσκείμενος ἀνδρωπος: *Richomeres Magiſter militum advenit, vir ſacris Deorum immortalium addictus.* Eumdem poſtea Theodoſius adverſus Eugenium tyrannum profecturus, Magiſtrum utriusque militiae conſtituerat, Tatiano et Symmacho Coſſ. ut patet ex lege 13. Cod. Theod. de re militari: ſed Richomeres ante expeditionem morbo deceſſit, teſte Zoſimo in lib. 4. Sunt ad eumdem Epiſtolae Symmachi in lib. 3. et Libanii. VALES.

Deſeruerat] ſc. militiam. De quo uſu conf. Beſſelius in Miſcell. philolog. crit. p. 166. W.

5. *Opidum Salices.*] Opidum Scythiae, quod ob frequentiam ſalictorum, ut videtur, dicebatur Ad Salices. Situm erat inter Tomos et Salmuridem, ut patet ex Itinerario Antonini [ubi vid. Weſſeling. p. 226. W.]. VALES.

Intramuranis cohibita ſpatiis.] Lex Grammaticae poſtulat, ut ſcribatur *cohibitum*, ſupple *vulgus*. VALES.

7. *Teſſera data gentili*] vexillis de more ſublatis auditisque triſte ſonantibus claſſicis c. 5. §. 8. W.

Cuique Optimatum acceptas.] In codice Regio, *Toloſ.* [Colbert.] et Flor. et in Editione Aug. legitur: *quae Optim. acceptis.* Proinde ſic locum emendari debere exiſtimo: *Accivere veſtatorias manus: quae mandatis Optimatum acceptis, ſtatim ut.* Optimates porro Gothi vocabant Duces ſuos, eo quod nobilitate ceteris antecellerent. Sic ſupra Sueridus et Colias Gothorum Optimates dicuntur, et Anaolſum Gothorum Optimatem vocat Idatius in Chronico. Aurelianus quoque apud Vopiſcum in Bonoſo [vid. ibi Caſaub. T. II. p. 770. W.] Optimates Gothicas ſimiliter dixit. Olympiodorus Hiſtoricus in Bibliotheca Photii: τῶν Ῥαδαγαΐσου Γότθων οἱ κεφαλαιῶται ὀπτίματοι ἐκαλοῦντο. HENR. VALES. Itane frater ſequi fratrem recuſat; et quum maior interponat *mandatis*, minor recalcitrans reponit *iuſſis?* idque quum utriusque nulla queat dari fides. Utique multo lenior medicina erit: *Quae optimatium aſſenſu, ſtatim etc.* GRONOV.

Incenſis malleolis.] Veram huius loci ſcripturam ex Regio codice *et Tol.* et Editione Aug. reſtitui. Sic Marcellinus in lib.

XXI. c. 9. de Iuliano dixit: *Sed ille, ut fax vel incenſus malleolus volucriter ad deſtinata feſtinans*, etc. VALES.

Ad carraginem quam ita ipſi appellant, aliti velocitate regreſſae] Quod Ammianus, Flav. Vopiſcus in Aureliano c. 10. Trebellius Poll. in Gallienis c. 13. et ſi qui alii, *carraginem*, id Graeci Tactici καραγὸν appellant. Leo Imp. Καραγὸς λέγεται, ὁ διὰ τῶν ἁμαξῶν καὶ τριβόλων, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ. Carraginem optime deſcribit Cl. Claudian. in Rufin. lib. 2. v. 127.

Tum duplici foſſa non exſuperabile vallum
Aſperat alternis ſudibus, murique locata
In ſpeciem, caeſis obtendit plauſtra iuvencis.

Exactius adhuc Agathias lib. 2. Καὶ τοὺς τῶν ἁμαξῶν τροχοὺς, ὡς δὴ ὡς πλείστας ἐπήγετο, στοιχηδὸν ἐς ἀλλήλους ἁρμόσας, ἐνέπηξε τὰ ὑπίσω τῷ ἐδάφει, ἄχρι καὶ ἐς τὰς πλήμνας περιχώσας, ὡς μόνα τὰ ἡμικύκλια ὑπερανέχειν καὶ προβεβλῆσθαι. Theophylactus Simocat. lib. VII. τὰς ἁμάξας συνθέντες περιεβάλοντο χάρακα. Hanc eamdem intellexit Plutarchus, cum de Caeſare ſcribit: περὶ ταῖς ἁμάξαις καὶ τῷ χάρακι τὸν πλεῖστον ἔσχεν πόνον. Sic nempe Helvetii ſeſe praeſtruxerant, quo modo barbari omnes caſtra munire ſolebant. Vegetius lib. 3. cap. 10. *Omnes barbari carris ſuis in orbem connexis, ad ſimilitudinem caſtrorum ſecuras a ſupervenientibus exigunt noctes.* Iordanes de reb. Goth. *Se ſuosque illico intra ſaepta caſtrorum, quae plauſtris vallata habebat, recluſiſſet.* P. Diacon. lib. XV. *Intra plauſtrorum munimenta ſe continens, erumpere non auderet.* LINDENBR.

Carrago „Munimenti genus, barbaris uſurpatum, quum quidem carris in orbem iunctis, veluti vallo, ſemet circumclauderent. Etiam fugae praeſidium carrago erat. vid. Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. T. II. p. 222." Sic Erneſtius. Cf. Meurſii Auctarium philol. p. 134. et Gibbon. T. VI. p. 356. not. 80. W.

Aliti velocitate] Adiective poſitum eſt *aliti* eodem modo quo XIX, 4. *volucri* velocitate. Cf. XVIII, 6. W.

16. *Cadente itaque protinus die.*] Rectius in Fauchetii codice legitur *Candente:* quemadmodum loquitur Marcellinus in lib. XXI. c. 10. *ubi lux excanduit tertia.* VALES.

11. *Barritum*] cf. XVI, 12, 43. — *Vires validas erigebant.* Elegantiſſime (ſic Erneſt.) explicet Virgil. Aen. V, 426. Conſtitit in digitos extemplo erectus uterque, Brachiaque ad ſuperas interritus extulit auras. W.

12. *Clavas in noſtros conticientes ambuſtas.*] Fuere haec arma barbaris potiſſimum et rudi ſaeculo uſitata. Virgil. VII. Aeneid. v. 524.

— — *Non iam certamine agreſti*
Stipitibus duris agitur ſudibusve praeuſtis,
Sed ferro ancipiti decernunt. LINDENBR.

13. *Secantes ſuffragines.*] Cum in Mſſ. Flor. *Toloſ.* [Colbert.] et Regio ſcriptum ſit, *ſecandos ſuffr.* non dubito quin Marcellinus ſcriptum reliquerit, *ſecando ſuffragines.* Nam et id modulatius ſonat, et Marcellini ſtilo magis reſpondet. VALES.

15. *Cedens veſpero dies.*] Apuleius Mileſ. 8. *Sol nocti tandem deceſſit.* Sidonius Apollinaris lib. 2. Epiſt. 2. *Ver decedit aeſtati.* LINDENBR.

16. *Dirae volucres*] carnivorae. Cf. Wernsdorf. ad poetas minor. II. p. 226. W.

Albentes ossibus campi.] Virgil. Aeneid. XII. v. 35.

— — *recalent nostro Tiberina fluenta*
Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus albent.

Et alibi: (Aen. V, 865.)

— — *campos* (imo *scopulos* W.) *multorum ossibus albos.*

Tacit. Annal. I, 61. *Medio campi albentia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disiecta aut aggerata.* LINDENBR.

Cum ea copiosa multitudine.] Regius codex [et Colbert.] scriptum habet, *cum eo copiosa m.* quod positum videtur esse pro, *adeo copiosa.* VALES.

CAPVT VIII.

4. *Barbaricque molibus m.*] Scribendum omnino est, *barbari erumpere molibus magnis ardebant:* sic enim sensus postulat. VALES. Ut Numantiois apud Florum 2, 18. circumdatis, ubi non impetrabant praelium, dicitur placuisse eruptio. Si modo id verbum ita notum potuit excidere. Unde vidi, qui adscripserat margini legendum *barbari exire.* Quod certe verbum potuit coiisse probabiliter in copulam *que.* Nisi alia literarum similitudo fraudem huic loco intulerit, et auctor dederit *barbaricque evagari mol.* GRON.

Chunorum.] Nihil variant veteres libb. Et *Chunos* vocat (uti et Ptolem. in Descriptione Sarmatiae, Sidon. Apoll. carmin. VII, *et Gregor. Turonens. lib. 2. cap. 6. 7. et alibi*) quos alii *Hunnos,* vel *Thynos;* ut Priscianus Perieget. v. 705. [ubi tamen Wernsdorf. *Unnus* habet. W.]

Hinc Thynus sequitur, post fortis Caspia proles.

Neque de fide eius lectionis dubitandum est, quam ita varie efferri etiam Eustath. in Dionys. notat: Οὖννοι ἢ Θοῦννοι μετὰ τοῦ θ στοιχείου, Κάσπιον ἔθνος εἰσὶ Σκυθικόν. Dionysius tamen dixit:

Οὖννοι δ' ἐξείης, ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιοι ἄνδρες. LINDENBR.

5. *Praetenturas stationesque agrarias*] Cf. notata ad XIV, 3, 2. W.

Ut immanis pulsus undarum.] Non is equidem sum, qui omnia pro arbitrio corrigere velim: sed tamen facere non possum quin coniecturam meam hic propooam. Suspicor eoim scribendum esse, *uti amnis impulsu undarum obicibus ruptis emissus.* VALESIUS. Supra lib. XV. cap. 4. *Inter montium celsorum anfractus impulsu immani exorieus Rhenus.* GRON.

6. *Tractum qui immensa disterminat maria.*] In codice Regio [et Colbert.] *ac Tolol.* et Editione August. hanc scripturam inveni, *fractum quod immensa dist. m.* Sed in Regio exemplari superscriptum erat *fretum,* optime, ut equidem iudico. Sic enim Marcellinus noster in lib. XXI. c. 10. *adusque fretum et Propontidem.* Et in lib. XXVII. c 4. Thraciarum provincias a Septentrione quidem ait Danubio terminari: a Meridie autem scopulis montis Rhodopes attolli: ab Oriente vero finiri in fretum,

quod ab Euxino Ponto in Aegaeum reciprocis fluctibus fertur. Vide et infra c. 16. §. 7. VALES.

8. *Ore affecto.*] Cum in Regio codice *et Tolof.* [ac Colb.] ſcriptum invenerim, *ore adfecto:* prope eſt ut exiſtimem ſic a Marcellino relictum fuiſſe, *adulta virginitas caſtitasque nuptarum ore abiecto flens ultima ducebatur.* [Annon tamen MSS. codicum ſequenda nobis eſt potius auctoritas? *Ore* enim *adfecto* nihil aliud eſt quam facie unguibus ſecta: quod facere in luctu et in ſummo dolore mulieres ſolent.] VALES.

Puncto temporis brevioris extortum.] Sic quidem in exemplari Regio ſuperſcriptum eſt, ex coniectura antiquarii: ſed in textu ipſo ſcriptum eſt hoc modo, *brevioribus extotum,* *ut et in Tolof.* [et Colbert.] Unde absque ulla propemodum litterarum mutatione ſic emendandum putavi: *Quae eum puncto temporis brevi* (ita loquitur Marcellinus in l. XIX. c. 5.) *opibus exutum, etc.* VALES.

Duro devoviſti victori.] Nihil moveo, ſiquidem conſtitit Hadrieno ratio ut ſic ederet, quum frater eius aliique priores exhibuerint *crudo,* quod ſi eſt in mſſtis, longe equidem praetulerim. Manifeſte enim alludit ad verba Taciti lib. 1. Annal. cap. 8. *Quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc ſervitii.* Sed nec quod paulo ante immutatum eſt, tacitum ferre nuperua editor debet, quum ulteriores habeant *de te, Fortuna ut inclementi:* quae apoſtrophe ſane non incommoda. GRON.

9. *Oppidum nomine Dibaltum.*] *Debeltum* opidum Thraciae dicitur in Itinerario Antonini p. 229. Weſſeling. Ptolemaeus *δεούελτον* coloniam nominat, perinde ac Plinius in lib. 4. c. 18. qui ſua aetate *Deultum* dictum eſſe teſtatur. Eique ſcripturae ſuffragantur veteres nummi. Hierocles in *συνεκδήμῳ* p. 635. Weſſeling. inter Aemimonti urbes memorat Debeltum. Sic enim ait: *Ἐπαρχία Αἱμιμόντου ὑπὸ ἡγεμόνα πόλεις ἑξ. Ἀδριανούπολις, Ἀγχίαλος, Δεβελτὸς, Πλωτινόπολις.* VALES.

CAPVT IX.

1. *Prope Beroeam.*] Thraciae civitatem, ut dixit Marcellinus in lib. XXVII. c. 4. quae a Graecis fere *Βερόη* appellatur: ſic enim Theophylactus Simocatta in lib. 2. Hiſt. cap. 15. Hierocles p. 635. Weſſeling. *ἐπαρχία Θράκης ὑπὸ Κονσουλαρίου πόλεις ἑ. Φιλιππούπολις. Βερόη.* Beroa quoque dicitur in Itinerario Antonini p. 193. 194. VALES. *Beroea* (Cara Veria). W.

4. *Adortusque nationes oppreſſit.*] Hunc locum egregie mihi videor reſtituiſſe. Cum enim in codice Regio [et Colbert.] *ac Tolof.* ſcriptum eſſe vidiſſem, *nationes ut priusque,* quemadmodum fere in Mſ. Flor. et Editione Auguſt. legitur, emendavi, *adortusque nationis utriusque graſſatores,* Gothos ſcilicet et Taifalos: ſtatimque ſcribendum, *trucidaſſet omnes, etc.* VALES.

CAPVT X.

2. *Dudum*] inde ab anno 354. Vide ſupra XV, 4. W.

3. *Inter Principis Armigeros*] inter ſatellites Imperatoris. W.

4. *Gelu pervium pruinis, etc.*] Huius loci, ut apparet, mutili ſententia his fere verbis ſuppleri poteſt: *Rhenum gelu pervium ac pruinis Februario menſe tranſire tentarunt; quos tendentes prope cum Petulantib. Celtae, etc.* Et paullo poſt ſic ſcribendum videtur: *Verum retrocedere coacti Germani, noſcentesque, etc.* VALES.

7 *Nannieno igitur.*] Hic Nannienus Comes ſupra nominatus eſt in libri XXVIII. cap. 5. VALES.

8. *Apud Argentariam.*] Hieronymus in Chronico anno Dom. 378 *Alamannorum,* ait, XXX. *circiter millia apud Argentuariam opidum Galliarum ab exercitu Gratiani ſtrata.* Melius in Chronico Caſſiodori id refertur Gratiano IV. et Merobaude Coſſ. qui erat annus Natalis Dominici 377. Huius victoriae meminit etiam Victor in Epitome c. 47. Eſt autem Argentaria ſeu Argentuaria Germaniae opidum in Triboccis ſitum teſte Ptolemaeo: cuius mentio ſit in Itinerario Antonini, p. 354. Weſſeling. et Tabula Peutingerorum. *Hodie *Colmar* dicitur, urbs clara Elſatiae, ut cenſet Cluverius in lib. 2. Germ. cap. 12. vel potius *Arburg*, cuius parietinae viſuntur.* Ceterum hic locus haud paullo melius ſic legeretur: *Ubi primum apud Argentariam ſ. p. c. d. pugnari eſt coeptum, ſagittarum, etc.* VALES.

Argentariam] Ita, qui nunc *Horburg* dici putant, cum Schoepflino ailentitur Mannertus P. 2. Faſc. 1. p. 274. W.

10. *Rege quoque Priario interfecto.*] Amplector emendationem Clariſſ. amiciſſimique Marci Velſeri, Duumviri Auguſt. legentis, *Rege quoque Priamo interfecto.* Indubie enim ſic Ammian. ſcripſit. Atque ita eſt Priamus ſive pater, ſive filius, de quo in Chronicis Proſper Tiro: IV. *Gratiani anno Priamus quidam regnat in Francia, quantum altius colligere potuimus.* Neque aliter id nomen in Sigeberto Gemblacenſi *Abbate Urſpergenſi pag. 94. aliisque eius ſaeculi Scriptoribus* exſtat: et tempus haud abludit, aut inſolens eſt Francorum aliquos pro Gratiano ſtetiſſe, alios in ipſum pugnaſſe. LINDENBR.

Priario] Reineſius Lindenbrogiano margini alleverat: „Priamum vocat Proſper ad a. 382. Gratiani 4. Interfectus ad Argentariam anno 377. in ſolo Romano. Caſſiodor.“ — Valeſianae adſcripſerat haec: „Ex hoc nugones in hiſtoria Gallica Priamum formavere, et ab huius filio Paride Pariſios. Ita Iſacius de origine Gallorum.“ W.

13. *Tamquam venaticias praedas.*] Melius meo quidem iudicio ſcribitur in Regio exemplari *venaticas*: ſic in veteri Lexico *Venaticus* θηρευτικὸς explicatur. Sed parvi intereſt, utro modo ſcribatur. Nam in principio lib. XXX. *venaticiam praedam* agnoſcunt noſtri codices. VALES.

15. *Etenim diu reputante.*] In Mſ. Flor. legi Lindenbrogius monuit: *Et m diu reputante, etc.* in codice Regio ſcriptum inveni: *Et tamen.* In Editione Auguſtana *et Toloſ. codice:* *Et inde.* Quae variae ſcripturae ex compendiariae illius notae, quam primo loco poſui, prava interpretatione natae ſunt. Mihi vero dubium non eſt quin legendum ſit: *Et quoniam diu reputante Gratiano, etc.* ſenſus enim ita neceſſario poſtulat. VALES.

17. *Noſtris tirocinitis*] Erneſt. conferri iubet Caſaubonum ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 664. W.

18. *Quanto cum vigore.*] In Regio codice, *Tolos.* [et Colbert.] et in Editione Auguſt. legitur, *quantoque cum vigore:* unde quispiam non iuepte coniecerit ſic ſcribendum eſſe, *quo quantoque cum vigore.* VALES.

Praeclarae indolis aduleſcens.] Gratiani Aug. elogium exſtat apud D. Ambroſium, in Orat. de obitu Valentiniani, ſub finem. *Auguſtae*, inquit, *memoriae Gratianus fuit fidelis in Domino, pius atque manſuetus; puro corde: fuit etiam caſtus corpore, qui praeter coniugium neſcierit feminae alterius conſuetudinem.* Quibus adde Victoris Epitomen c. 45. 47. Sed has omnes Gratiani dotes decolorabat tenuis ac prope nulla Reip. cura: a cuius adminiſtratione non modo natura erat averſus, ſed ſtudiis etiam atque inſtituta vitae ratione penitus abhorrebat, dum nihil aliud diu noctuque ageret quam ſpiculis meditari, ſummaeque voluptatis divinaeque artis crederet ferire deſtinata, ut ſcribit Victor in Epitome c. 47. VALES.

19. *Perimere iaculis plures feras.*] Lampridius in Commod. c. 12. *Ferarum diverſarum manu ſua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret: et haec fecit ſaepe ſpectante populo Romano.* Herodianus de eodem haec porro addit, lib. 1. c. 15. Λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπογαίων ἑκατὸν ἀναῤῥιφθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκτεινεν. LINDENBR.

Intra ſaepta quae appellant vivaria.] Gellius lib. 2. cap. 19. *Vivaria quae nunc dicuntur, ſaepta quaedam loca, in quibus ferae vivae paſcuntur.* Et poſtea: *Vivaria autem quae nunc vulgus dicit, ſunt quos Graeci παραδείσους vocant.* Procopius Gothicor. lib. 1. Ἀμφὶ πύλην πενεστρίναν ἐπὶ μοῖραν τοῦ περιβόλου, ἣν ῥωμαῖοι βιβάριον καλοῦσι. Et poſt pauca: βιβάριον — — οὕτω ῥωμαῖοι καλοῦσι τὸν χῶρον, οὗ ἂν τῶν ζώων τὰ μὴ χειρούθη τρέφεσθαι εἰωθεν. Paulus I. C. L. 3. §. 14. ff. de adquir. poſſeſſ. *Feras beſtias, quas vivariis incluſerimus.* LINDENBR.

[*Sagittarum pulſibus crebris dentatas conficiens beſtias*] In Mſ. Colbertino ſcribitur, *dendata conficiens beſtias.* Dentatae quidem ſunt et dici poſſunt beſtiae omnes quae dentes habent, tam parvae quam magnae. Sed heic Ammianus Marcellinus *dentatas κατ' ἐξοχὴν beſtias* appellat feras amphitheatrales, firmitate maxillarum et dentium numero ac magnitudine prae ceteris metuendas: quales ſunt leones, urſi, et ſimiles.] HADR. VALES.

Etiamſi imperium Marcus regeret Antoninus.] Reſpicit ad id, quod Capitolinus de hoc Marco ſcribit c. 22. *Semper ſane cum Optimatibus non ſolum bellicas res, ſed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. Denique ſententia illius praecipua ſemper haec fuit: Aequius eſt, ut ego tot et talium amicorum conſilium ſequar, quam ut tot et tales amici meam unius voluntatem ſequantur.* LINDENBR.

20. *Res nationesque poſcebant.*] Crediderim potius ſic a Marcellino ſcriptum fuiſſe: *Diſpoſitis igitur quae pro temporum captu per Gallias res rationesque poſcebant, etc.* ſic enim loquitur fere in lib. XIV. VALES.

Per caſtra quibus Felicis-Arboris nomen eſt.] Antonin. Imp. in Itinerar. p. 237. Weſſeling. *De Pannoniis in Gallias per mediterranea loca, id eſt, a Sirmio per Sopianas Treveros usque — — Brigantiam, Arborem-Felicem, Ad fines. — — —* LINDENBR. Cf. Mannerti German. p. 695. W.

Per Lauriacum.] Peſſime vulg. *per inaureatum.* Mſ. Flor. *inaureacam.* Sed *Lauriacum* rectum eſt. *Eugipp. cap. 18. *ex oppido Lauriaco.** Antoninus Imp. in Itinerar. p. 235. Weſſeling. *De Pannoniis in Gallias — — Lacum felicis, Lauriacum. — — A Tauruno Lauriacum.* In fine L. 1. C. Theod. de tabulariis. — *Dat.* VIII. *Kal. Iul. Lauriaco, Marcellino et Probo Coſſ.* Atque inde *Lauriacenſis ſcutaria,* in Notit. Imp. ſub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri Officiorum. LINDENBR.

Per Lauriacum.] In Regio codice, *Toloſ.* [ac Colbert.] ſcriptum inveni perinde ut in Florentino, *per inaurea cum:* nihilominus ſcribendum eſſe exiſtimo: *per caſtra quibus Felicis Arboris nomen eſt, et per Laureacum, etc.* Et caſtrum quidem illud quod vulgo dicebatur Arbore felici, ſitum erat in Raetiis, ut docet Notitia Imperii Romani. Lauriacum vero ſeu Laureacum (utroque enim modo ſcribi poteſt) erat in Norico Ripenſi: cuius crebra fit mentio ab Eugippio in vita Severini: hodie *Lork.* Hinc milites Auxiliares Laureacenſes dicti in Inſcript. Gruteri p. 164. VALES.

21. *Tamquam exaeſtuantes vi torrentes.*] In Mſſ. Flor. et Regio *et Toloſ.* [ac Colbert.] et in Editione Auguſtana ſic legitur hic locus, *tamquam exaeſtuares ut in torrentes.* VALESIUS. Patet igitur id quod vulgo in editis legitur, non eſſe Ammiani, cuius videtur manus ita reſtitui *exaeſtuantes nivi torrentes,* atque etiam dixit forſan *exaeſtuaces.* cuius formae multa ſimilia collegit Nic. Heinſius ad Ovidii librum 11. Amorum eleg. 6. GRON.

Praeteritorum textu] XX, 4. W.

Dum inter eius Armigeros militaret, ac regiam cuſtodiret.] Socrat. lib. III. cap. 1. εἰς τῶν δορυφόρων. quem locum lib. XX. c. 4. §. 18. notavi. LINDENBR. Cf. Gronov. Praef. p. XVII. W.

Ac regiam cuſtodiret.] Hanc ſcripturam equidem probare non poſſum. Maurus enim tunc temporis, cum Caeſar eſſet Iulianus, Regiam non cuſtodiebat. Non Regia nonniſi de Imperatore dici poteſt. Atqui Iulianus tunc tantum Caeſar erat. Deinde Maurus Petulantium tunc erat Haſtatus ſeu Draconarius, ut dixit Marcellinus in lib. XX. c. 4. §. 18. Ad legionarios autem milites Palatii cuſtodia non pertinebat, ſed ad Scholares. Turbat me tamen, quod Maurus a Marcellino hic dicitur inter Iuliani Armigeros militaſſe. Eſt autem Armiger proprie Scholaris, qui pro palatio excubat. Unde Marcellinus *Scutarium* vocat in hac pag. quem *Armigerum* vocarat initio capitis huius. Itaque an haec emendatio huius loci recta ſit, viderit lector. In Mſſ. quidem Flor. et Regio et *Toloſ.* [ac Colbert.] et in Editione Aug. legitur, *arrogantia cuſtodiret.* Equidem ſic potius ſcriptum mallem: *Dum inter eius Armigeros militaret, arroganti confidentia* [vel, *audacia*] *torquem obtuliſſe, etc.* quae ſcriptura confirmatur ex lib. XX. cap. 4. VALES. *Regiam* Erneſt. alio Ammiani loco XIV, 1. defendit, ubi *regia Caeſaris* occurrit. W.

CAPVT XI.

1. *Valens venit Conſtantinopolim.*] Valens Auguſtus Conſtantinopolim ingreſſus eſt 3. Cal. Iun. ipſo VI. et Valentiniano II.

Coſſ. ibi duodecim dumtaxat moratus dies, profectus eſt ex urbe ad foſſatum die III. Idus Iunias, ut ſcribit Idatius in Faſtis, et Socrates in lib. 4. cap. 31. Hiſtoriae Eccl. qui de ſeditione illa popularium urbis Conſtantinop. conſulendus eſt. VALES. Cf. Gibbon. T. VI. p. 331. not. 63. W.

Sebaſtiano paullo ante ab Italia miſſo.] At Zoſimus in lib. 4. c. 22. [ubi vid. Reitemeier. p. 589. W.] hunc Sebaſtianum non ab Valentiniano Iuniore ex Italia miſſum ait ad Valentem, ſed affectum taedio, quod Occidentis Imperatores adhuc imbecilla aetate a Cubiculariis eunuchis pro arbitrio regerentur, Conſtantinop. veniſſe, ſtatimque Magiſtrum militiae ab Valente eſſe factum. Eiusdem Sebaſtiani elogium exſtat apud Suidam in σεβαστιανὸς, ex Hiſtoriis Eunapii Sardiani. Periit autem bello Gothico, ut Marcellinus memorat. De eodem multa adnotavi in Notis ad librum XXIII. c. 3. VALES.

Ad Melanthiada villam Caeſarianam.] Agathias in lib. v. Hiſt. et ex eo Suidas μελαντιάδα κώμην nominat, et centum ac quadraginta (Suidas centum ac duo dicit) ſtadiis ab Urbe Regia diſtare ſcribunt. Auctor Chronici quod vulgo Alexandrinum vocant, μελανθιάδα nuncupat, perinde ac Marcellinus noſter. Villa autem Caeſariana dicitur eo quod ad Impp. pertinebat. VALES. Cf. Weſſeling. ad Itinerar. p. 139. W.

2. *Nicen veniſſet.*] Nice opidum Thraciae memoratur a Socrate in lib. 2. Hiſt. cap. 36. et in libro 4. cap. 11. Eiusdem mentio fit in Itinerario Burdigalenſi p. 569. Weſſeling. *Manſio Nice m.* IX. *Mutatio Tarpodizo m.* X. *Mut. Uriſio m.* VII. *Manſ. Bergulis m.* VII. Memoratur etiam a Procopio in lib. 4. de aedificiis Nice caſtrum Aemimonti, quod eſt hoc ipſum, cuius meminit Marcellinus: ut patet ex libro XXXI. c. 7. VALES.

Gentibus praeſidiis fixis.] Scribendum videtur, *ingentibus praeſidiis fixis.* VALES.

3. *Per alium acciderat Comitem.*] In Mſſ. Regio et Vaticano, *Toloſ.* [et Colbertino] legitur: *Quale per actum acciderat comitem, etc.* rectius ni fallor. Actus enim nomen proprium eſt Comitis illius, qui cum a Magnentianis captus et ſubornatus fuiſſet, ad milites Conſtantianos qui in Alpibus Iuliis praeſidium agebant reverſus, ſuſceptusque ab iisdem rei totius ignaris, clauſtra Alpium Iuliarum Magnentio tyranno prodidit, ut ex hoc Marcellini loco colligitur. Lego igitur: *Quo per fraudem a Magnentiacis militibus capto, etc.* ſicut in Regio codice ſuperſcriptum eſt. VALES.

4. *Veſperaque intendente.*] In Flor. et Regio [ac Colbert.] codice legitur, *incendente* pro *intendente.* In Mſ. Toloſano, *veſperaque incedente.* VALESIUS. Mirum profecto in modum mutata fuit poſterioris editionis haec commentatio et quod non memini in ulla harum annotationum parte occurriſſe, detruncata. Quod live Henricus fecerit, ſive qua de cauſa, ut non facile dixerim; ita iuvabit eam in altera editione cognoſcere, et cum ea conferas quaeſo id quod ſcripſit pater ad Livii librum I. cap. 57. GRON. *Intendente* verum putat Wakefield. ad Lucret. V, 514. conferri iubens Heinſium ad Valer. Flacc. VII, 14. Vide tamen XXIV, 1, 6. et notata ad XX, 11, 24. ERF.

Id quoque praestans.] In Mss. Flor. et Regio, *Tolos.* [et Colbert.] scriptum inveni: *Id quoque prostravit.* Accursius quidem sic edidit: *Id quoque praestavit*, nimis barbare. At quid facilius erat ac expeditius, quam ita corrigere? *Adeoque prostravit ut, etc.* quemadmodum fere in lib. XXVIII. cap 5. VALES.

6. *Bononiam.*] De hac Pannoniae Bononia Ptolem. in descriptione *παννονίας τῆς ἄνω.* Antoninus Aug. in Itinerario p. 243. Wesseling. LINDENBR. Hodie Bonmünster. Cf. XXI, 9. 6. W.

Ad Martis Castra descendit.] Opidum erat in Dacia Ripensi finum, cuius meminit Hierocles in *συνεκδήμῳ* seu peregrinationis comite: (p. 655. Wesseling.) Ἐπαρχία Δακίας τῆς παραποταμίας ὑπὸ Κονσουλαρίου πόλεις πέντε. Ῥατιαρία μητρόπολις, Βονώνια, Ἄκινες, Κάστρα Μάρτις, Ἰσκός. *Provincia Daciae Ripensis sub Consulari urbes quinque: Ratiaria metropolis, Bononia, Acines, Castra Martis, Oescus.* Exstat hic Auctor Ms. apud Iacobum Sirmundum, ex cuius codice hunc locum descripsi et emendavi. In indice quoque Catholicorum Episcoporum, qui Sardicensi Synodo subscripsere, Calvus memoratur quidam a Dacia Ripensi *de Castra Martis*, ut videre est in Fragmentis Hilarii de Synodis. *Sozomenus in libri 9. cap. 5. opidum Moesiae facit.* VALES.

CAPVT XII.

1. *Cuius virtutibus urebatur.*] Erant et peculiares quaedam causae simultatis et invidiae, quod cum Valentinianus Iunior insscio patruo fratre nuncupatus esset Augustus, Gratianus paulo post suffragiis militaribus non modo assensum praebuerat, sed etiam Imperium cum fratre partitus fuerat, non consulto Valente patruo, ut scribit Eunapius in Historiis: qui etiam hanc praecipuam ait fuisse causam cur Valens Gothos susceperit: Καὶ γὰρ ὑπ' αὐτοζηλοτυπίας αὐτῷ πρὸς τοὺς συμβασιλεύοντας, οἱ παῖδες μὲν ἦσαν ἀδελφοῦ, τὴν βασιλείαν δὲ διῃρῆσθαι κατὰ σφᾶς ἐδόκουν, τὴν διανομὴν οὐκ ἐνεγκόντες ἐπὶ τὸν θεῖον. Accedebat et alia haud minoris fortasse obtrectationis causa, quod cum Valens Arianos omni studio foveret, Gratianus contra Princeps erat Christianissimus, ut ait locuples testis Ambrosius. VALES.

Traianus praecinctus est.] In Ms. Regio, *Tolos.* [et Colbert.] et Editione Augustana legitur, *procinctus.* Sed si mei arbitrii res esset, mallem equidem scribi, *recinctus est*, ut in lib. XXVI. cap. 5. Traianus enim Magister militum paullo antea dimissus fuerat cum conviciis a Valente, eo quod infeliciter pugnasset cum barbaris, ut refert Theodoritus in lib. IV. cap. 29. eique Sebastianus successerat, ut dixit Marcellinus initio capitis XI. VALES.

6. *Victor Magister equitum armatus.*] In ultima voce videtur mendum subesse. In Regio quidem exemplari scriptum inveni: *Magister equitum armata, etc.* [ut et in Colbertino, pro quo *Sarmata* haud dubie reponendum est. Sic in libro XXV. c. 6. idem codex Colbertinus *Armatis* pro *Sarmatis* praefert hisce verbi: *Ut mixti cum Arctois Armatis Galli, etc.* Contra in eodem libro XXV. codex Colbert. *Sarmatas* pro *armatos* ponit: *Adlocutusque tumentes Sarmatas, etc.* Victor ergo Magister equitum natione erat Sarmata, et Valenti militabat: sicut principatu Con-

ſtantii Francorum multitudinem in Palatio Auguſti floruiſſe diſerte ſcribit Ammianus, de Silvano loquens: et Latinum Domeſticorum Comitem, Agilonem Tribunum Stabuli, ac Scudilonem Scutariorum Tribunum, alioſque genere Alamannos plurimum apud Conſtantium potuiſſe in lib. XIV. c. 10. §. 8. tradit. Gothi quoque non pauci tum Imperatoribus Romanis militabant, inter quos Nevitta eminuit: ne quis miretur Victorem, hominem Sarmatam, in exercitu Valentis Magiſterium equitum geſſiſſe. Vulgata quidem Ammiani lectio ferri non poteſt, ac ſenſu omni caret: *Victor Magiſter equitum armatus, ſed cunctator et cautus.* Quaſi qui *Magiſtrum equitum* aliquem vocat, neceſſe habeat *armatum* adducere: aut quaſi homo militaris vel numquam vel raro ſit cunctator et cautus. Barbari autem quales erant Sarmatae, natura audaces ac ſibi praefidentes erant, temerariique, plusque in viribus quam in conſilio reponebant. Quare non ſine cauſa notavit Ammianus, Victorem, licet Sarmata eſſet, more Romano prudentem et cautum, nec temerario ardore praecipitem aut pugnandi cupidum fuiſſe.] VALES.

10. *Cum Praefecto*] Praetorio. W.

11. *Octavo tandem hoſtium carp. cernuntur.*] Id eſt octavo lapide ſeu milliario ab Hadrianopoli: quamquam Idatius in Faſtis milliario XII. ab Hadrianopoli pugnatum eſſe dicit. VALES. Cf. Gibbon. T. VI. p. 374. not. 92. W.

12. *Conductum*] congregatum, Caeſ. de B. G. II, 1. de B. C. III, 13. W.

Simulantibus armis.] Lege meo periculo, *ſibilantibus armis.* Sic enim loquitur Marcellinus in lib. XXV. cap. 11. *Armorumque lugubre ſibilantium fragore, etc.* VALES.

Nondum foederaturos pacem.] Hunc locum, qui omni ſenſu carebat, levi negotio ſic emendavi. Cum enim in Mſſ Regio *et Toloſ.* ſcriptum iuveniſſem, *foederato raturos*, quemadmodum fere in Flor. legi teſtatus eſt Lindenbrogius, exiſtimavi hic a Marcellino ſcriptum fuiſſe, *Quoniam pars eorum cum Alatheo et Safrace procul agens et accita, nondum venerat, oraturos pacem miſere legatos.* VALES.

14. *Impetens*] flagitans. — *Impavidus* ſuos non metuens *ipſe vim militarem laturus.* Mira vero conditio, niſi forte corruptelam locus traxit. W.

15. *Equitius cui tunc erat cura Palatii credita*] Curator Palatii. Vide infra c. 13. §. 18. et XX, 6, 2. W.

Se ſponte obtulit propria ire qui promiſerat libens.] Haec locutio prorſus barbara, et Marcellini noſtri elegantia eſt indigna: proinde nulla fere mutatione locum ſic reſtituendum eſſe duxi: *Se ſponte obtulit propria: ireque promiſerat libens, etc.* VALES.

16. *Quos Bacurius Hiberus.*] Sic in exemplari Regio [et Colbert.] dicitur, non *Baturius*, ut in vulgatis hactenus Editionibus. Hic eſt, ni fallor, Bacurius, cuius egregia opera Theodoſius uſus eſt in bello adverſus Eugenium tyrannum; ut ſcribit Zoſimus IV, 57. Et hic quidem oriundum ait fuiſſe ex Armenia, quae Hiberiae confinis fuit: et virum omnis malitiae ac doli expertem, bellica autem laude praeſtantem fuiſſe memorat. Sed Rufinus in lib. I. Hiſt. cap. X. Bacurium Regulum Hiberorum ait fuiſſe, virum ſide-

liſſimum, cui ſumma erat cura religionis et veritatis. Eumdem Palaeſtini limitis Ducem, ac deinde Domeſticorum Comitem fuiſſe teſtatur, et Theodoſio Imp. in bello adverſus tyrannos fortem ac fidelem operam exhibuiſſe. Suut etiam ad eumdem Libanii Epiſtolae 936. et 952. VALES.

CAPVT XIII.

1. *Proelium flammarum ritu creſcens.*] Ex Homero ſumptum videtur, qui in Iliad. ϱ'. ſub finem ait: (v. 737.)

— — ἐπί τε πτόλεμος τέτατό σφιν
Ἄγχιος ἠΰτε πῦρ. — —

et in libro λ. Iliados v. 595.

Ὡς οἱ μὲν μάρναντο δέμας πυρὸς αἰθομένοιο.

Et Euſtathius in ſcholiis pag. 1110. proelium flammae comparari ideo notat, quod inſtar flammae celeriter perdat et conſumat omnia. Non igitur ſine cauſa Polybius in lib. xi. c. 5. bellum igni et incendio confert. Ut enim ſemel accenſus ignis, et materia ipſa et vi ventorum augeri ſolet, ac ſaepe ipſum auctorem incendii conſumit; ſic bellum concitatum plerumque eos labefactat primos a quibus excitatum eſt. Interdum etiam ulterius ſerpit, et vicinorum dementia populorum dum fovetur atque alitur, appoſita quaeque pervaſtat. [Ceterum pro *creſcens* in Mſ. Colbert. lego, *acre ſatis*.] VALES. *Acre ſatis* ortum videtur ex *accreſcens*, uti legendum puto. Sic XIV, 10. fama excellenter *accreſcens*. ERF.

2. *Steterunt improtecti pedites.*] Quae cauſa cladis illius et internecionis Romanorum fuit, ut teſtatur etiam Oroſius in lib. VII. *Primo*, inquit, *ſtatim impetu Gothorum perturbatae Rom. equitum turmae nuda peditum deſeruere praeſidia. Mox legiones peditum undique equitatu hoſtium cinctae, ac primum nubibus ſagittarum obrutae, deinde cum ameutes metu ſparſim per devia cogerentur, funditus caeſae gladiis inſequentium contisque perierunt.* VALES.

4. *Ad humum corporibus ſtratis.*] In Regio codice legitur, *dhumo corporis ſtratis*. [In Colbert. *at humo corporis ſtratis*.] Nec dubito, quin Marcellinus ſcriptum reliquerit, *ac humo corporibus ſtratis*. VALES.

6. *Oppoſiti incumbentibus.*] In Regio codice, *Toloſ.* [et Colbert.] et in Editione Auguſt. *oppoſitis* ſcriptum habetur. VALES.

9. *Et Saturninus.*] Saturninus Comes memoratur a D. Baſilio in Ep. 315. ad Abramium Epiſcopum Batnarum: νῦν δὲ μαθὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ διάγειν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ αἰδεσιμωτάτου Σατορνίνου τοῦ Κόμητος. Idem paullo ante Magiſter equitum a Valente factus fuerat. Conſulatum denique geſſit una cum Merobaude iterum Conſule anno Dom. 383. Vixit autem usque ad tempora Arcadii Auguſti: a quo neceſſitate temporum compulſo deditus eſt Gainae una cum Aureliano Conſule, anno Dom. 400. ut narrat Zoſimus in lib. v. c. 18. Sunt ad eumdem Saturninum Epiſtolae Libanii 753. et 793. *Huic ut opinor Saturnino ſtatua Romae

posita est cum hac Inscriptione, quae legitur apud Iac. Sirmundum: FLAVIO. PEREGRINO. SATURNINO. V. CL. ET. INLUSTRI, etc. VALES.

10. *Aut parcebat caedentibus quisquam.*] Magis placet codicis Regii [et Colbertini] scriptura: *aut parcebat cedentibus quisquam:* nam cedentes reniteutibus hic opponuntur: et Marcellinus noster sic loqui solet, ut exempli gratia in lib. XIV. cap. 2. VALES. Post paulo quum una sola nupera Parisiensis editio reposuerit *impleverunt*, contra priores ipsius Henrici, Lindenbrogii, Augustanam, quae habent *implerunt*, iudicavi has praeponendas, quum et cap. 15. in principio scribat auctor *implesset*. GRON.

12. *Sagitta pernicioſe ſaucius ruit.*] Huic sententiae suffragatur Libanius in Orat. ad Theodosium de caede Iuliani Apostatae vindicanda (Reisk. II. p. 30.): ubi Valentem ait Imperatorem, in media militum turba pugnantem occubuisse, tametsi et equorum regalium copia ei praesto esset, quorum velocitatem nemo ignorat: et Duces fugam suaderent, atque orarent ut equo avectus salvum se et incolumem Reip. reservaret. Sed ille indignum esse, ducens, tantae cladi supersse, caesorum secum militum molem vice tumuli habuit. Haec Libanius in ea Orat. Ms. At ceteri fere omnes Valentem ad vile tugurium delatum, ibi a barbaris ignorantibus crematum esse consentiunt. Sic praeter Historiae Eccl. Scriptores Crosius in lib. VII. et Chrysostomus in Homilia XV. in Philippenses: τῶν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ μὲν κατεκάη ὥσπέρ τις ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος μεθ' ἵππων καὶ θηλῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τὸ γύναιον ἐν γηρείᾳ. *Ex principibus autem qui illum inſecuti ſunt, hic quidem inſtar miſeri cuiuspiam crematus eſt una cum equis et iumentis et ceteris omnibus: et uxor eius vidua relicta eſt.* Et multo clarius idem Chrysostomus in Epistola ad viduam adolescentem. VALES.

13. *Simili clade Caeſarem accepimus Decium, etc.*] Aurelius Victor in Decio (Epit. c. 29.): *In ſolo barbarico inter confuſas turbas gurgite paludis ſubmerſus eſt, ita ut nec cadaver eius potuerit inveniri.* Vide Zosim. lib. I. c. 23. LINDENBR.

14. *Valentem animam non exhalaſſe conſtitit.*] Iordanes in Histor. Goth. *Valens Imperator mox armato exercitu in Thraciarum partes digreditur, ubi lacrymabili bello commiſſo vincentibus Gothis, in quodam praedio iuxta Hadrianopolim ſaucius ipſe refugiens, ignorantibus quoque quod Imperator in tam vili caſula deliteſceret Gothis, igneque ut adſolet ſaeviente ab inimico ſubpoſito, cum regali pompa crematus eſt.* De eodem hoc Valente Eunapius in Maximo p. 113. ed. Commelin. Ὅτε γὰρ βασιλεὺς ἐν μεγάλῃ τῶν Σκυθῶν μάχῃ ξένον τινὰ ἠφανίσθη τρόπον, ὥστε οὐδὲ ὀστέον εἰς ἀναίρεσιν εὑρέθη. Vide Zosim. lib. IV. c. 24. Socrat. Histor. Eccles. lib. IV. cap. ult. Theodoret. lib. IV. cap. 31. Sozomen. lib. VI. cap. 40. Hieronym. Epist. ad Heliodor. LINDENBR. Reinesius adscripsit: „Pet. Damian Lib. 2. Ep. 3. Ipse Valens sagitta sauciatus equo delabitur, in vilissimum tegetem milite gestante defertur, sicque supervenientibus hostibus ignibus atrociter crematur.“ Cf. Ritter. ad Guthrium T. V. P. I. p. 124. W.

Candidatis] Vide ad XV, 5, 16. W.

Ad agreſtem caſam relatum.] Chryſoſtomus in Ep. ad viduam: ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς εἰς κώμην τινὰ ἀπολειφθεὶς μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν, etc. *Quando et Imp. ipſe in quadam villa relictus cum paucis militibus, ipſe quidem egredi minime eſt auſus. Igne vero ab hoſtibus admoto cum omnibus ibidem incluſis, non viris modo ſed etiam equis conflagravit.* Cui conſentit Oroſius in lib. 7. cap. 32. *Ipſe Imp. cum ſagitta ſaucius verſusque in fugam, aegre in cuiusdam villulae caſam deportatus lateret, ab inſequentibus hoſtibus deprehenſus, ſubiecto igne conſumptus eſt.* VALES.

15. *Aperte penſilis domus.*] Scribendum videtur, *a parte penſili domus, etc.* VALES.

16. *Quidam de Candidatis per feneſtram lapſus, captusque a barbaris prodidit factum.*] Zoſimus IV, 24. ita narrat: Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἑστώτων ἐλπίδος, Βίκτωρ, ὁ τοῦ Ῥωμαίων ἡγούμενος ἱππικοῦ, τὸν κίνδυνον ἅμα τισὶν ἱππεῦσι διαφυγὼν ἐπὶ Μακεδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας, κἀκεῖθεν ἐπὶ Μυσοὺς καὶ Παίονας ἀναδραμών, αὐτόθι διατρίβοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλει, καὶ τὴν τοῦ στρατοπέδου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπώλειαν. LINDENBR.

17. *Parī clade recuperatis Hiſpaniis Scipionum alterum crematā turri.*] Livius lib. XXV. c. 36 *Cn. Scipionem alii in tumulo primo impetu hoſtium caeſum tradunt, alii cum paucis in propinquam caſtris turrim perfugiſſe, hanc igni circumdatam, atque ita exuſtis foribus, quas nulla moliri poterant vi, captam, omnesque intus cum ipſo Imperatore occiſos.* Vide Appian. de Bell. Hiſpan. c. 16. LINDENBR.

Sepulturam, qui ſupremitatis honor eſt.] Imitatur Solinum, ut ſolet, qui in cap. 47. perinde loquitur: *Agrigentina etiam regio frequens eſt equorum ſepulcris, quod ſupremitatis munus meritis datum creditur.* Recte autem et proprie Marcellinus ſupremitatis honorem dixit. Sic enim ſepulturae honos dicitur a Valerio Maximo in lib. IV. cap. 4. et a Valentiniano in Titulo V. Novellarum, de ſepulcris. Virgilius in VI. v. 333.

Cernit ibi maeſtos, et mortis honore carentes.

Et in lib. XI. v. 22.

— — inhumataque corpora terrae
Mandamus, qui ſolus honos Acheronte ſub imo eſt.

Et ante omnes princeps non poëtarum modo, ſed omnis facundiae Homerus in Iliad. π'. v. 457.

Τύμβῳ τε, στήλῃ τε, τὸ μὲν γέρας ἐπὶ θανόντων. VALES.

Adde Salmaſium ad Trebellii Pollionis tyrannos pag. 305. [p. m. 284. W.] GRON.

18. *Equitius.*] Tribunus et Cura Palatii, Valentis Auguſti propinquus, ut dixit Marcellinus ſupra. Erat autem, ut equidem ſuſpicor, filius Equitii Pannonii, Magiſtri militum per Illyricum, de quo ad libros ſuperiores dixi. Quo porro modo hoc nomen ſcribi debeat, incertum eſt. Alii enim cum diphthongo ſcribunt, ut notavi: alii ſine diphthongo. Quibus ſuffragatur vetus Inſcriptio a Grutero relata p. 164. ORDINANTE. VIRO. CLARISSIMO. EQUITE. COMITE. ET. MAGISTRO. UTRIUSQUE. MILITIAE. Neque enim dubium eſt,

est, quin scribendum sit in hac Inscriptione, EQUITIO. COMITE. *Atque ita citat Cuspinianus in Fastis.* VALES.

19. *Praeter Canhensem pugnam.*] Cf. Gibbon. T. VI. p. 378. et p. 379. not. 94. W.

Graecorum, commendabilis constatque.] Duas postremas voces tametsi in Mss. legebantur, audacter expunxi. Sunt enim perperam hoc in loco repetitae ex linea 12. huius paginae. (ex initio §. 19.) quod fatebitur, ut spero, quisquis animum intendere voluerit. VALES.

CAPVT XIV.

1. *Cum per annos* IV. *imperasset et* X. *parvo minus.*] Immo aliquanto plus imperavit Valens. Quippe a fratre Augustus nuncupatus est anno Dom. 364. mense Martio. Periit autem anno Dom. 378. die IX. mensis Augusti: quod intervallum est annorum XIV. mensium IV. et aliquot praeterea dierum. Proinde fallitur Victor, qui in Epitome c. 46. scribit Valentem regnasse annos XIII. menses V. et Socrates, itemque Sozomenus, qui in fine lib. VI. ait Valentem anno aetatis circiter quinquagesimo, imperii sexto et decimo decessisse. VALES.

2. *Altius semet ferret.*] Marcellinum scripsisse existimo, *semet efferret.* VALES.

Erga deferendas potestates — tardus] De hoc usu vocis *erga*, vide ad XVI, 10, 17. W.

Singulas ut domum propriam custodiebat] Conf. Lindenbrog., ad XXVII, 6, 9. W.

In adaerandis reliquorum debitis.] Sic Mss. Flor. Vulg. *in requirendis reliq.* quam lectionem illi excogitarunt, qui quid *adaerare* sit, non intellexerunt. Gloss. ita interpretatur, *Adaerat, ἐξαργυρίζεται, ἀποχαλκίζει.* L. unic. C. ne rei mil. com. LL. 13. 15. 19. C. de erogat. milit. ann. L. 4. C. de milit. vest. Inscriptio Tit. 28. lib. 10. C. de collat. donator. vel relevator. aut translator. seu adaeratorum. *Adaeratae annonae,* L. 3. C. Theod. de erog. mil. ann. *Adaeratione adhibita,* LL. Wisigoth. lib. 4. Tit. 5. l. 3. LINDENBR.

In adaerandis reliquorum debitis.] Reliqua functionis tributariae quae a provincialibus debebantur, aut indulgere subditis consueverant Principes Rom. aut certe mediocri pretio taxare, puta pro equis militaribus tot solidos, pro militari veste tot, et similiter: ne susceptores et compulsores infinita pretia a collatoribus exigerent. Reliquorum igitur debita sunt idem hoc loco, ac reliqua debitorum. Ac fortasse sic scripserat Marcellinus, *in adaerandis debitorum reliquis non molestius.* *Praeclare in veteribus Glossis ea vox explicatur: *Adaerat, ἐξαργυρίζεται:* quam vocem usurpat Ioh. Chrysostomus in caput 21. Matthaei Homilia 67. ubi eleemosynam comparans tributariae functioni, sic ait: *οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα δοῦναι μισθὸν τῆς μεταχομιδῆς τῶν εἰσφερομένων. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα καμεῖν ἐξαργυρίζοντας.* Id est: *Minime hoc opus est pretium solvere pro translatione specierum seu militaris annonae: nulla molestia suscipienda est in adaerandis spe-*

ciebus. Paullo poſt ſic ait Chryſoſtomus: *οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα παράπομπον εὑρεῖν τῶν καταβληθέντων.* Quae ſic vertenda ſunt: *Non heic neceſſe eſt profecutorem invenire, qui ſpecies illatas ad horrea profequatur.* De his Profecutoribus paſſim mentio fit in Codice Theodoſiano.* Ceterum idem fere Valentis elogium legitur in Victoris Epitome c. 46. [Cf. etiam Themiſtii Orat. VIII. pag. 101. — 129. W.] VALESIUS. Abſit tamen, ut hic aliquid mutandum cenſeamus. Etſi enim fortaſſe Valeſius et alii loquerentur *debitorum reliqua*, non *reliquorum debita*, ut ſcripſiſſe Ammianum teſtantur codices tot tam vetuſti; certe manus ideo vertenda non eſſet, et idem plane foret, aeque ac quum Cicero pro Plancio dixit c. 36. *triumphos gloriae laude ſuperare*, tamen lib. 2. epiſtol. 4. ſcripſit *quarum laudum gloriam adamaris*; quod novimus imitantem Trogum vel Iuſtinum ſcribere lib. VII. cap. 2. *gloria bellicae laudis finitimos terrebant*, ut lib. XVIII. fin. *bellicae gloriae laudes creverunt.* Et quum Cicero ſcribat in Bruto cap. 42. *obtrectatio invidiae*, Iuſtinus is ipſe in praefatione maluit *obtrectationis invidia.* Tales converſiones ſunt plures. GRON.

Reliquorum debitis.] Vide ad XVI, 5, 15. et Spartianum in Hadriano p. m. 65. W.

3. *Cum magna iuſtorum diſtinctione.*] Cum in Regio [et Colbert.] *ac Toloſ.* codice ſcriptum invenerim, *iuſtorumque diſtinctione*, non ſine cauſa locum ſic corrigendum eſſe cenſui, *cum magna iuſtorum iniuſtorumque diſt.* Ita enim loqui ſolet Marcellinus, ut notavi ad lib. 28. cap. 4. VALES.

Contradictori copia ſervata.] Id eſt ſervata domino vel ei cuius intereſt, facultate contradicendi petitori, et rem ſuam per ſe vel per procuratorem idoneum defendendi: quo pacto petitor accepti a Principe beneficii exſecutionem ſuſpendere iubebatur: et ille cuius bona impetrata ſunt, intra anni ſpatium ad Comitis rerum Privatarum examen querelas ſuas deferre poterat, ut dicitur in lege 27. Cod. Theod. de petitionibus. VALES.

4. *Pottoribus ipſis.*] Longe melior, meo quidem iudicio, codicis Regii *et Toloſ.* ſcriptura eſt, *rebus ipſis id apertius monſtrare concedens:* id eſt ipſis aedificiis et operibus. Simile eſt, quod Graeci dicunt, *αὐτὸ δείξει τὸ ἔργον.* de quo Adagio dixi ad finem libri XXII. In vulgata autem lectione vox *ipſis* ſuperflua eſt et otioſa. [In Colbert. Mſ. lego, *ribus ipſis id ap. monſtr. conc.*] VALES.

5. *Magnarum opum intemperans appetitor.*] Valentis avaritiam plurimis in locis notavit Marcellinus. Cui ſubſcribit Nazianzenus Gregorius in Oratione funebri de laudibus D. Baſilii. Sic enim ait de Valente: *Βασιλεὺς ὁ φιλοχρυσώτατος καὶ μισοχριστότατος, καὶ δύω μέγιστα ταῦτα νοσῶν, ἀπληστίαν καὶ βλασφημίαν. Imperator ille amore lucri in immenſum flagrans, et odio Chriſti, ac duplici morbo laborans, impietatis ſimul atque avaritiae.* VALES.

Duritiam] obdurationem. Vid. Valeſ. ad XXI, 12, 14. W.

In crudelitatem propenſior.] Cedrenus in Valentis elogio eadem habet: *ἦν δὲ Οὐάλης τὴν ἡλικίαν δίμοιρίαν ἔχων, αὐθάδης τὸν τρόπον καὶ ὑπερήφανος καὶ πρὸς αἱμάτων χύσεις ἑτοιμότατος, ἔχων τὰς φρένας ἀσυμπαθεῖς, καὶ πάσης παιδείας ἀμέτοχος. Valens*

ſtatura quidem fuit mediocri, moribus autem ſuperbus et inſolens, ad fundendum ſanguinem promptiſſimus, omnis miſerationis expers, nullisque diſciplinis excultus. VALES.

6. *Quaeſtiones committere veteres vellet.*] Cum in Mſ. Regio [et Colbert.] ſcriptum ſit *veteris e vellet*, viderit lector eruditus, an cum ratione emendatum ſit a nobis hoc modo, *cum legibus lites omnes quaeſtionesque committere videri ſe vellet, etc.* VALES.

Iniurioſus alias.] In codice Regio legitur, *iniurioſus alia*, rectius, ut iam monui. [In Colbert. *iniurioſos alias*, pro *iniurioſus alias.*] VALES.

7. *Nigri coloris.*] In Mſſ. codicibus et vulgatis Editionibus hic locus absque ulla diſtinctione legebatur: *Nigri coloris pupula oculi unius obſtructa, etc.* Sed nos addita virgula locum diſtinguendum putavimus. In exemplari porro Regio ſcriptum erat, *migni coloris*, eademque ſuperſcriptum manu, *ignei:* [in Colbert. *inigni col.*] *in Tolof. *piger, inigni caloris. pupula, etc.** VALES. Itaque aliud hic agendum reſtabat praeter interpoſitam diſtinctionem, et id quidem longe maioris ad hiſtoriam et Valentis faciem momenti; quod ſane non intelligo, qui non doctiſſimus Valeſius aut ſubodoratus ſit, aut non intenderit ſe ad ſubodorandum. Quid enim dubito ſub iſta corruptela celari *hysginI coloris?* Agitur enim non de crinibus, aut oculis, ſed ipſius cutis colore, quem ad ruboris iſtam ſpeciem vult acceſſiſſe. Color autem hysginus iam ab viris eruditis conſideratus affatim eſt, et olim a Plinio lib. IX. cap. 42, ubi quid affert Harduinus, quod non rapax ille accipiter ſuffuratus eſt ex Salmaſio in Plinianis Exercitationibus pag. 272? ORON.

8. *Illud autem praeteriri non convenit, quod cum oraculo tripodis, etc.*] Aliter Cedrenus et Zonaras: nec ſortis huius meminerunt, ſed noctu per quietem verſus quosdam Valenti inſuſurratos dicunt, monentes ad Mimanta ut pergeret, fatum ibi inventurus. Cedrenus: Πρὸ δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἐθεάσατο κατόναρ ἄνδρα τινὰ λέγοντα αὐτῷ·

Τάχος βάδιζε πρὸς Μίμαντα τὸν μέγαν,
Ἔνθα μόρος σε δεινὸς ἁρπάσει τάλαν. LINDENBR.

Quem moviſſe Patricium docuimus et Hilarium] XXIX, 1. W.

ΑΙΔΑ ΚΑΙΟΜΕΝΟΙΣ ΚΑΡ.] In Mſ. Regio hoc ἀκροτελεύτιον ſic legitur: αἴαλι λαιομένο κάρ. Poſtrema quidem reſtitui poſſe mihi videntur hoc modo, κειαμένη πῦρ, ſupple τιθιφόνη. Hoc enim acroteleution Homeri egregie huic loco convenit. Oraculum autem ipſum exſtat integrius in lib. XXIX. c. 1. §. 33. [In Colbertino legitur: αἴαλι λαιομένοιο ἀρ.] VALES.

Inconſummatus et rudis.] Sic XXI, 10, 8. inconſummatum et ſubagreſtem. W.

Erythraeo oppido ſuperpoſitum montem Mimanta et Homerum ſcripſiſſe.] *Homeri locus, cuius etiam meminit Cicero ad Atticum Epiſt. 13. lib. 16. exſtat.* Odyſſ. γ. 172. παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα. Eumque in hac hiſtoria laudant Cedren.* et Zonaras in Valente: διυπνισθεὶς οὖν (Οὐάλης), ἐπυνθάνετο, τίς ἂν εἴη ὁ μίμας, καὶ τὶς τῶν λόγοις ἐσχολακότων ἔφη αὐτῷ, ὄρος εἶναι τῆς Ἀσίας τὸν Μίμαντα πρὸς τῇ θαλάσσῃ κείμενον. τούτου δὲ καὶ τὸν Ὅμηρον ἐν Ὀδυσσείᾳ μεμνῆσθαι, λέγοντα, παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα.

Experrectus e ſomno (Valens) *percontatur quis ſit Mimas. Ibi quidam homo doctus reſpondet, eſſe montem Aſiae ad mare ſitum, cuius et Homerus in Odyſſea meminerit, ac ventoſum appellet.** Euſtathius autem ſic explicat: Μίμας δὲ ὄρος Φασὶ κατέναντι Χίου, μεταξὺ Ἐρυθρῶν καὶ τοῦ ὑποκειμένου, ἀπὸ Μίμαντος γίγαντος ἐν αὐτῷ κειμένου. LINDENBR.

Erythraeo oppido ſuperpoſitum montem Mimanta.] Hic memoriae vitio lapſus eſſe videtur Marcellinus. Neque enim Erythris, ſed Chio ſuperpoſitum montem Mimanta Homerus cecinit in Odyſſ. 3. v. 172.

Ἣ ὑπένερθε Χίοιο παῤ ἠνεμόεντα Μίμαντα.

Quamquam non nego Erythras etiam monti Mimanti ſuppoſitas fuiſſe: id enim aperte ſignificat Homerus in Hymno ad Neptunum, quem refert Herodotus in Homeri vita. Eſt et alter Mimas mons in Thracia, de quo loquitur Ariſtophanes in Nubibus, ut notat Scholiaſtes Comici et Suidas. VALES. Rectene an ſecus memoria lapſum dixerit Marcellinum vir praeſtantiſſimus, de eo diſputantem vide Spanhemium ad Callimachi h. in Del. v. 67. p. 425. ed. Erneſt. W.

9. *Inventus dicitur ſaxeus monumenti ſuggeſtus.*] Eadem Cedrenus, *et Zonaras in Valente. Cedreni verba haec ſunt:* Ὕστερον δὲ μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ἀναχώρησιν ἀναζητούντων τινῶν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως εὑρέθη ἐν ᾧ ἐκρύπτετο οἰκήματι τάφος ἀρχαίου τινὸς ἐπιγεγραμμένος οὕτως· ΕΝΤΑΤΘΑ ΚΕΙΤΑΙ ΜΙΜΑΣ ΜΑΚΕΔΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΤΗΣ. LINDENBR.

CAPUT XV.

1. *Nihil ſinguli licere poterant.*] Sic Accurſius edidit: at in codice Regio [et Colbert.] *ac Toloſ.* ſcriptum inveni, *ſinguli cere poterant:* et ſuperſcriptum eadem manu *ferre:* quod tamen minime placet. Mallemque ſic emendare, *cum praeter ſe nihil ſinguli cernere poterant,* ut loquitur Marcellinus in lib. XXIX. cap. 1. §. 34. VALESIUS. Vide an non certius ad veterem ſcripturam ſit, *nihil ſinguli ſcire.* GRON.

2. *Agminibus petivere denſatis.*] In exemplari Regio legitur *denſetis.* Neque hic ſolum, ſed praeterea lib. XIV. c. 2. lib. XXII. cap. 8. lib. XXV. cap. 2. et lib. XXIX. cap. 5. fere in fine eamdem ſcripturam inveni: quae cur Editoribus tantopere diſplicuerit, cauſam non video. Sic enim Virgilius loquitur in X. Aen. v. 432.

Poſtremo addenſent acies.

et in XII. eiusdem operis v. 264. [ubi tamen Heynius *denſate.* W.] et in lib. I. Georg. 248. 419. Sed et Salluſtius in lib. 3. Hiſt. eodem modo dixit: *Ille ſubſidiis principes augere et denſere frontem,* citante Eutyche Grammatico. [In Colbertino tamen Mſ. legitur, *denſatis.*] VALES.

5. *Aetatem.*] Scribendum videtur, *iubebant noſtris per min. litteras et legatum, ut ſe dederent ſtatim fide retinendae ſalutis accepta.* VALES.

6. *Contemptatis ſcriptis*] Erneſtius: „Haud dubie legendum *contemplatis*, i. e. conſideratis. Sic etiam exhibet editio Stephaniana. Sed tamen verbum ſimplex *temptare* legitur in Excerptis de Theodorico: Nam ultima vita regni ſui *temptans eum diabolus*, volens ſectam Eunomianam ſequi etc. Hoc autem in loco *temptare* idem eſt quod *tentare*, ſenſu quidem haud dubie eccleſiaſtico. *Contentare* eſt in Verſione vulgata librorum ſacrorum Matth. 5, 41. ſed pro *cogere* poſitum, ut ſit frequentativum a *contendere*." W. *Temptare* pro *tentare* tantum non ſemper ſcriptum reperi in codd. tragoediarum Seuecae, quorum penes me eſt collatio. ERF.

Adusque ipſa vitae diſcrimina.] In Regio codice ſcriptum inveni perinde ut in Flor. *defrumenta*, eademque manu ſuperſcriptum *detrimenta*. [In Colbert. *defrumenta*.] VALES.

10. *Et huiuscemodi tela.*] Lege *et cuiuscemodi tela*, vel *cuiusque modi*. VALES.

11. *Animadverſum eſt a noſtris iisdem telis barbaros uti, quibus petebantur; ideoque mandatum.*] Marii hoc inventum iam olim eſt, cum contra Teutones pugnaret. Plutarch. in Mario c. 25. Porphyrius in Horat. lib. 2. Satyra 1. v. 14. LINDENBR.

12. *Scorpio genus tormenti*] Vide ſupra XXIII, 4, 7. W.

13. *Vel fundae amento.*] In codice Regio perinde ac in Florentino [et Colbert.] ſcriptum reperi, *nullo ferme ali telo vel fundoris amento*: ut fortaſſe ita ſcripſerit Marcellinus, *vel funditoris amento incaſſum excuſſo*. Fundas porro etiam de onagris ſeu ſcorpionibus, tormentis bellicis, dixit Marcellinus in lib. XIX. c. 7. VALES. Utinam quale funditoris amentum conciperetur ab viro doctiſſimo aut intelligeretur, verbo uno eſſet annotatum, quum in univerſa antiquitate id genus funditori attributum vel ſemel ignorem. Ego autem ex Mſſta lectione ſolitus ſum haec ita pro Ammianeis habere, *nullo ferme alite telo vel funda ſeu amento incaſſum excuſſo*. ORON.

Rapiendi Valentis malis lucubrationibus quaeſiti.] Paene aſſentior Iano Grutero, qui ſcribendum eſſe coniiciebat *quaeſita*, id eſt opes quaeſitas. Sed fortaſſe nihil mutandum eſt, cum idem ex vulgata lectione ſenſus elici poſſit. Quod ſi quid mutare licitum eſſet, equidem mallem corrigere, *Valenti malis lucubrationibus quaeſiti*, ut vitetur ambiguitas. Eadem ſignificatione Hegeſippus in lib. v. quaerendi cupidinem dixit. [In cod. Colbert. legi, *rap. Valentis m. luc. quaeſti, etc.*] VALES.

CAPVT XVI.

1. *Perinthum*] Vid. XXII, 2. 3. W.

2. *Exindeque Serdicam aliam Macedoniae urbem.*] At Serdica Daciae Mediterraneae civitas eſt, non autem Macedoniae. [Cf. ſupra XXI, 10. W.] Quare cum in codice Regio optimo ac fideliſſimo [et in Colbert.] ſic inveniſſem, *pras Philippopolim, exindeque Serdicam, alia Macedoniam, etc.* non dubitavi quin a Marcellino ita ſcriptum fuiſſet, *pars Philippopolim, exindeque Serdicam, alii ad Macedoniam omni ſtudio ad prop. excogitato*

currebant. Et ita unius litterae adiectione locum ab Accurſio corruptum egregie reſtituimus. Quippe ab Hadrianopoli quae erat Aeminonti civitas, dextra quidem iter erat in Daciam, ſiniſtra autem in Macedoniam, ut patet ex Tabulis Geographicis. VALES.

5. *Saracenorum cuneus.*] Miſſus a Mavia Saracenorum Regina, ut ſcribit Socrates in cap. 1. libri v. et Sozomenus. VALES.

Diverſis in locis retulimus] v. c. XIV, 4. XXIV, 2. W.

Ad ſortem magis expeditionalium rerum, quam ad concurſatorias hab. pugnas.] Saraceni enim magis ad furta et latrocinia quam ad pugnam ſeu ſtabilem ſeu ex concurſatione apti ſunt, ut notat etiam Procopius in lib. 2. Perſ. Σαρακηνοὶ μὲν γὰρ τειχομαχεῖν μέν εἰσιν ἀδύνατοι φύσει, ἐς δὲ τὸ λῃΐζεσθαι πάντων μάλιστα δεινοί. et in lib. 2. de Aedificiis. Huiusmodi autem homines in expeditionibus quidem maximo uſui ſunt, dum aut pabulatores hoſtium, aut impedimenta intercipiunt: in obſidionibus autem prorſus inutiles ſunt, in quibus aut ſtabili pugna aut ex concurſatione pugnandum eſt, ut docet Marcellinus lib. XVI. cap. 2. et XXI, 13. Concurſatorias pugnas vocare ſolet Marcellinus, quas Graeci τὰς ἐκ διαδρομῆς μάχας; quibus opponuntur αἱ στάδιοι. Itaque emendandus Heſychius in σταδίη. Sic Livius in principio lib. XXVIII. concurſationi ſtabilem pugnam *et ſtatarium militem concurſatori* opponit. Porro non diſſimulanda eſt codicis Regii ſcriptura, in quo legitur, *ad ſortem magis, etc.* ut fortaſſe ita ſcribendum ſit, *ad furta magis expedit. etc.* Sic furta bellorum dixit Frontinus in lib. 2. Strat. cap. 5. et alii multi. VALES.

6. *Crinitus quidam.*] Talis erat habitus Saracenorum, ut docet Hieronymus in Vita Malchi: *Ecce ſubito equorum camelorumque ſeſſores Ismaelitae irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac feminudo corpore pallia et latas caligas trahentes:* et Theodorus Mopſueſtenus in caput X. Hieremiae, Saracenos ait comam a fronte quidem detondere, retro autem intonſam demittere. Denique Plinius in VI. *Arabes,* ait, *mitrati degunt, aut intonſo crine:* cui ſubſcribit Claudianus in lib. 1. de laudibus Stilichonis v. 156.

Hinc mitra redimitus Arabs,

Unde etiam in veteribus nummis Agbarus Arabum in Edeſſa Regulus, mitratus cernitur. VALES.

[*Quidam ex turma Saracenorum interfecti hoſtis iugulo labra admovit, effuſumque cruorem exſuxit. Quo monſtroſo miraculo territi Barbari, etc.*] Hic mos Saracenorum erat. Certe Lambertus Schafnaburgenſis, in Chronico usque ad annum 1077. deducto, de Epiſcopis Mogontiacenſi, Babembergenſi, Ratiſponenſi et Traiectenſi, Hieroſolymam petentibus, et a Saracenis in villa quadam circumſeſſis anno 1065. loquens ſcribit: *Dux Arabum ait, ſe omnibus quae haberent ſublatis, carnes eorum comeſturum, et ſanguinem bibiturum.* Marianus Scotus de iſto Duce Arabum, et de Gunthario vel Gunthero Babembergenſi Epiſcopo ſic loquitur in Chronico, anno 1065. *Epiſcopus vero per interpretem ait: Quid mihi facies? Et ille* (Dux Arabum) *dixit: Iſtum pulchrum ſanguinem gutturis tui ſugam, et ſuſpendam te ſicut canem ante caſtellum, etc.* Plinius Secundus in libri XXVIII. capite 1. a comitiali morbo laborantibus idem Romae fieri in arena

indignatur his verbis: *Sanguinem namque gladiatorum bibunt, ut bibentibus populis procul ſint comitiales morbi: quod ſpectare facientes eadem arena feras quoque horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimum putant calidum ſpirantemque, et una ipſam animam ex oſculo vulnerum: cum e plagis hunc ne ferarum quidem admoveri ori fas ſit humano.*] VALES.

Effuſumque cruorem exſuxit.] Pomp. Mela de Scythis Europaeis lib. 2. cap. 1. *Interius habitantium ritus aſperior, et incultior regio eſt: bella caedesque amant. Mosque eſt bellantibus cruorem eius, quem primum interemerunt, ipſis e vulneribus ebibere.* LINDENBR.

7. *Audaciae fracto.*] In MSS. Flor. et Regio legitur *audaciam fracto.* Sed in Regio codice ſuperſcriptum inveni, *audacia fracta:* quo modo ſcripſiſſe Marcellinum exiſtimo. VALES.

Murorum ambitum cet.] De magnitudine urbis et multitudine incolarum vid. Wernsdorf., ad Himerii Orat, [VII.] p. 80. et 116. W.

Inſularum ſpatiis.] Haud dubie emendandum eſt, prout in Regio codice legitur: *cum murorum ambitum inſularumque, ſpatiis immenſis oblongum, etc.* ubi inſulae ſunt domus, quae proprio parietum ambitu a vicinis aedibus disiunctae ſunt. VALES.

8. *His diebus efficacia Iulii Magiſtri militiae.*] Hoc Iulii Magiſtri militum per Orientem ſtrategema multis narrat Zoſimus in lib. IV. c. 26. [ubi vid. Reitemeier. p. 590. W.] Sed non hoc anno, verum inſequenti ſub initia Imperii Theodoſii actum id eſſe teſtatur. Hic porro Iulius Comes rei militaris antea fuerat per Thracias, ut retulit Marcellinus in bello Procopiano. Ἴουλλος dicitur a Libanio tum in Epiſtolis, tum in Orat. VALES.

Rectores Romanos omnes] nam magiſtratus publici penes Romanos manſere. Vide Valeſ. infra ad Excerpta §. 60. W.

9. *Potiores aetate.*] Mallem equidem hunc locum ita ſcribi et interpungi: *Scribant reliqua potiores, aetate doctrinisque florentes.* VALES.

COMMENTARIUS IN EXCERPTA AUCTORIS IGNOTI.

Horum Auctor Excerptorum, *Anonymus Valeſii* vulgo dictus, in magna merito eſt commendatione, quippe quem teſtes ut plurimum locupletiſſimos ſequi Gibbonus ipſe, laudum ille alias admodum parcus, non diffiteatur. W.

1. *Nepos ex fratre*] Reineſius: „Ex filia Criſpi fratris Claudii natum ait Sigonius in Treb. Pollione.“ W.

Praeſes Dalmatiarum.] Conſtantius Chlorus Praeſidatum Dalmatiae adminiſtravit imperante Caro: eumque Carus in locum Carini filii Caeſarem ſubrogare conſtituerat, ut docet Vopiſcus in Carini geſtis c. 17. extr. VALES.

Helena] Cf. Tillemont. IV, 130. 534. W.

E qua poſtea ſex liberos.] Haec verba transſcripta ſunt ex Eutropii lib. IX. c. 22. quae in Hieronymi Chronico etiam leguntur. VALES.

Sex liberos Conſtantini fratres] Tres fuere fratres, Dalmatius, Iulius Conſtantius et Hannibalianus, tresque ſorores, Conſtantia, Licinii Imperatoris, Anaſtaſia, Baſſiani Caeſaris, et Eutropia, Nepotiani Conſulis coniux. Cf. Tzſchuck. ad Eutrop. IX, 22. p. 716. W.

2. *Natus Helena matre viliſſima*] ex obſcuriori matrimonio eius (Conſtantii) filius Eutrop. X, 2. ibique Tzſchuck. ἐξ ὁμιλίας οὐ σεμνῆς γυναικὸς Zoſim. II, 8. ubi v. Reitemeier. Cf. etiam Gibbon T. III. p. 11. W.

In oppido Naiſſo] cf. notam Valeſii ad XXI, 10, 5. et Gibbonum l. c. W.

Literis minus inſtructus] minus iuſto. Tillemont IV. p. 132. W.

Obſes apud Diocletianum et Galerium] pignus fidei paternae. Aurelius Victor de Caeſſ. c. 40. et Epit. c. 41. religionis ſpecie obſes tenebatur a Galerio. W.

Galerius obiecit ante pluribus periculis.] Inter cetera enim iuſſus eſt a Galerio Conſtantinus immanem leonem ſubſiſtere: quem quidem Conſtantinus occurrentem audacter excepit ac con-

fecit: ut ſcribit Praxagoras in libris de vita Conſtantini teſtante Photio in Bibliotheca, et Zonaras in Conſtantii Chlori Vita, pag. 246. Adde Nicephorum in lib. VII. cap. 29. VALES.

3. *In Sarmatas iuvenis equeſtris militans*] Tillemont. IV. p. 142. W.

4. *Veredis poſt ſe truncatis*] Idem tradit Zoſimus II, 8. et Aurelius Victor de Caeſſ. c. 14. ut, etiamſi fabulae ſimilis videatur res, et apta ad movendam fugae ſuſpicionem, ficta tamen non ſit a Zoſimo, id quod opinatus eſt Gibbon. T. III. p. 14. W.

Ad patrem Conſtantium venit] Tillemont. IV. p. 144. — *Bononiam* (Boulogne) *Geſſoriacum* Ammian. XX, 1, 3. 9, 9. Ritter. ad Guthrium T. V. P. 3. p. 98. — *Poſt victoriam Pictorum* de Pictis reportatam. Tillem. IV. p. 145. — *Eboracum* (York) — *Conſtantinus omnium militum conſenſu Caeſar creatus* vid. Tzſchucke ad Eutropium p. 745. W.

5. *Caeſares duo facti, Severus et Maximinus*] uterque a Galerio. — *Et quidquid Herculius obtinebat.* Haec Zoſimus non habet. Vid. Reitemeier. p. 544. W.

6. *In Brittania.*] Sic in membrania Iac. Sirmundi exaratum eſt, ne quis forte mendum typographorum hic ſubeſſe exiſtimet. Sed et in Rufi Feſti Breviario *Brittaniam* ubique ſcriptum habet vetus codex Bibliothecae Regiae, Graecorum more qui Βρεττανοὺς dicunt. VALES.

7. *Ut gener apud ſocerum.*] Maxentium Galerii Maximiani generum fuiſſe, praeter hunc locum teſtatur veteris nummi inſcriptio ab Eminentiſſ. Cardinale Baronio in Annalibus producta. Victor quoque in Epitome c. 40. *Is Maxentius carus nulli umquam fuit, ne patri, aut ſocero quidem Galerio.* Quamquam in vulgatis Victoris Editionibus legitur, *Is Maximianus, etc.* corrupte. Nam ex Hiſtoriae Miſcellae lib. XI. ubi hic Victoris locus adducitur, apparet ita ſcribendum eſſe ut priore loco poſui. VALES. Itaque mirabar, quid vellet Baluſius, quum ad caput XXVI. Lactantii de mortibus perſecutorum in emendatione huius ipſius loci ſic agit, quaſi haec numquam ab Valeſio eſſent prodita, etſi ibidem oſtendat tunc maxime haec verba ab eo inſpecta fuiſſe. GRON.

Partes ſuas deſeruiſſe.] In Panegyrico, qui dictus eſt Conſtantino Maximo, c. 3. id refertur his verbis: *Duxerat magnum Severus exercitum, et hoſtem ſuum perfidia diſertus armaverat. Maiores poſtea copias Maximianus admoverat, et ipſe transfugis circumciſus videbatur proſpere refugiſſe.* Vide Aurelium Victorem c. 40. VALES.

Flamminia iuſſit auferri.] Gravius hic eſt ulcus, quam ut coniectura ſanari poſſit. Deeſſe enim videntur nonnulla, quae ad Maximianum Herculium pertinebant. Nam quae proxime ſequuntur, *Ille ad Conſtantinum refugit*, proculdubio ad Herculium ſpectant. VALES. Aliter Baluſius ad caput XXVII. Lactantii; quippe quum putaret haec verba pertinere ad ea cum quibus coniunguntur, ideoque flammis tradi ea iuſſiſſe, quae auferri non poſſent, ut ſi quis inſequi voluiſſet, utenſilia, id eſt, res ad victum neceſſarias, non haberet, ut ibi dicit Lactantius, ſcribendum cenſet *flammis omnia.* At certe non eo usque tendit haec narratio, ut omnia corrumpi velle ſignificet, ſed in praedam militibus concedi tantum. Neque iſta coniectura habet aliam anſam, niſi pri-

mas literas, quum ſententia certe ſit ei contraria; et vix dubito, quin ea ſaepe in mentem Valeſio venerit, ſed ut non ſufficiens ab eo repudiata ſit. Mihi videtur illud *ſta* ortum eſſe ex ratione ſcribendi nota oſa, ubi tandem litera o cum ſuperſcripto ſlexu coaluit; et auctorem ſcripſiſſe colligo, *omnia in via iuſſit auferri.* GRON. Legendumne *Flaminia* (via, *omnia iuſſit auferri?* Sed praeterea diſplicet *virorum.* W.

8. *In Illyrico Licinium Caeſarem fecit.*] Maximiano Herculio X. et Galerio VII. Conſſ. qui annus erat Natalis Dominici 308. Licinius a Galerio Caeſar factus eſt Carnunto, quae urba Pannoniae eſt ſub Illyrico comprehenſa, ut ſcribit Idatius in Faſtis, et Auctor Chronici, quod vulgo Alexandrinum vocant. [Vid. Ammian. XXX, 5. W.] Nec aſſentiri poſſum doctiſſimo viro, qui Licinium a Galerio Caeſarem factum ponit anno Dom. 307. Etenim tum ex horum Excerptorum Auctore, tum ex libro 2. Zoſimi c. 11. coll. c. 10. conſtat, Licinium tunc Caeſarem eſſe nuncupatum, cum Galerius ex Italia in Illyricum, ab expeditione adverſus Maxentium rediiſſet. Profectus autem eſt contra Maxentium Galerius anno Domini 307, quo etiam tempore Severus Caeſar a Maxentio interfectus eſt; ut ait Auctor Excerptorum. Proinde ex Italia in Illyricum cum exercitu reverti non potuit niſi anno ſequente. Ceterum Licinius ex Caeſare Auguſtus poſtea factus eſt, anno ut ſuſpicor 311. paullo ante mortem Galerii: quod indicat Auctor Alexandrini Chronici his verbis: Γαλέριος βασιλεύσας ἔτη κ΄. τελευτῶν ἐποίησε βασιλέα Λικίννιον. Movet me praeterea, quod Galerius Maximianus in edicto ſuo quod anno 311. emiſit, nullam Imp. Licinii mentionem facit; cum tamen Conſtantinum Imp. nominatim appellet: ut credibile ſit paullo poſt hoc Edictum Licinium a Galerio Auguſtum creatum eſſe. Certe Licinius in Faſtis Caſſiodori et Cuſpiniani hoc anno Conſul ponitur cum Galerio Maximiano VIII. Conſule. Qui ſi iam ab anno 308. Auguſtus fuiſſet, iampridem Conſulatum ſine dubio geſſiſſet. Namque Imperatores eo tempore ſimul atque Imperium adepti fuerant, Conſulatum inibant. VALES.

Licinium Caeſarem fecit] Rectius, ut videtur, alii numquam Caeſarem, ſed ſtatim Auguſtum factum eſſe tradunt. Conf. Reitemeier. ad Zoſim. II, 11. p. 545. et Gibbon. T. III. p. 35. W.

Perſecutionis] Chriſtianorum. Lactantius de mortibus perſecutorum c. 33. Euſeb. Hiſt. Eccleſ. VIII, 16. W.

Imperavit ann. XIX.] Annos quidem XIX. integros ac plenos imperavit Galerius, ſed praeterea annos duos ſemiplenos ſeu cavos. VALES. Cf. Tillem. P. IV. p. 515. W.

9. *Severus Caeſar*] Cf. Tillemont. T. IV. p. 37. 82. 136. 140. 517. *Maximinum* Idem ib. p. 240. — *Maxentius* Idem p. 151. ſſ. 549. et p. 161. 211. ſſ. W.

10. *Et in villa publica Appiae viae.*] Ad Tres Tabernas, ut ſcribit Victor in Epitome c. 40. et Zoſimus in lib. 2. c. 10. [ubi vid. Cellarius. Cf. etiam Weſſeling ad Itiner. p. 107. W.] Erant autem Tres-Tabernae in via Appia, ut patet ex D. Luca in Actis Apoſtolorum, tricesimo ab urbe milliario, ut ſcribit auctor Excerptorum; quod confirmat Itineraria Peutingerorum Tabula ſic: *Ab urbe Appia via Bovillas m.* X. *Aricia m.* 3. *Tribus Tabernis m.* 17. Ex his patet falli Eutropium X, 3. [ubi v. Tzſchuck. p.

748. W.] et Aurelium Victorem de Caeſſ. c. 40. qui Severum Ravennae occiſum eſſe ſcribunt. VALES.

11. *Galerius ſic ebrioſus fuit.*] At id de Maximino tradit Victoris Epitome c. 40. VALES.

A Praefecto] Praetorio. W.

12. *Conſtantinus apud Veronam victis ducibus tyranni.*] Conſtantinus v. Imperii ſui anno cum 40. millibus armatorum*) adverſus Maxentium profectus, Seguſienſium opidum primo impetu cepit: poſt in Taurinatibus campis occurrentes Maxentii copias atque in his cataphractos equites profligavit. Hinc Mediolanum progreſſus, paullo poſt Veronam obſidere inſtituit, et Maxentii exercitum qui ad liberandam obſidione Veronam miſſus fuerat, fudit ac fugavit; ipſum Ducem Pompeianum occidit, ut tradit Auctor Panegyrici dicti Conſtantino. Cladis illius Veronenſis meminit etiam Aurelius Victor de Caeſar. c. 40. VALES.

Syro quodam genitum eſſe.] Victor in Epitome c. 40. idem dicit: *Sed Maxentium ſuppoſitum ferunt arte mulieris, tenere mariti animum laborantis auſpicio gratiſſimi partus, coepti a puero.* Cui ſubſcribit Auctor Panegyrici Conſtantino dicti: *Ille erat Maximiani ſuppoſitus, tu Conſtantii Pii filius.* VALES.

13. *Imperavit ann. .....*] Scribendum eſt *ann.* VI. ex veteribus Panegyricis Conſtantino dictis, et ex Auctore Alexandrini Chronici, qui Maxentii initium recte collocat anno Dom. 306. VALES.

Licinius] Tillemont. T. IV. p. 164. ſ. 559. 233. 255. ſſ. 295. 306. ſſ. W.

Nuptiis celebratis Gallias repetit.] Idem legitur paene verbis iisdem apud Zoſimum in lib. 2. c. 17. VALES.

15. *Senicionem*] Tillemont T. IV. p. 255. Idem mox dicitur Sinicius. *Aemonam* (Laybach in Carinthia) cf. Gibbon. T. III. p. 85. W.

16. *Ad Cibalenſem campum*] vid. notam ad XXX, 7. W.

Item] Fortaſſe, commate poſt *ferratorum* poſito, legendum *idem.* W.

17. *Valentem ducem limitis*] Tillemont. IV. p. 256. 261. — *In campo Mardienſe* Idem p. 256. W.

18. *Meſtrianus legatus.*] Huius legationis cuius princeps erat Meſtrianus, meminit Petrus Patricius in Excerptis legationum. VALES. Cf. Tillemont T. IV. p. 258. et 259. not. W.

Valens privatus fieret] Conf. Zoſim. II, 20. cum nota Reitemeieri p. 548. W.

Minorem Scythiam.] Sic dicta eſt pars Moeſiae, ad diſtinctionem maioris Scythiae illius, quam Scytharum innumerae gentes olim incolebant, ut ſcribit Iordanes in Geticis, ubi de Tomyri Regina: *In partem,* inquit, *Moeſiae (quae nunc ex magna Scythia nomen mutuata, minor Scythia eſt appellata) tranſiens, etc.* Et multo poſt: *Hernac quoque, iunior Attilae filius, cum ſuis in extremo minoris Scythiae ſedes elegit.* VALES.

---

*) Zoſimus II, 15. 90000. peditum, 8000. equitum fuiſſe refert. W.

19. *Ut filii Conſtantini* cet.] Tillemont T. IV. p. 270. 281. 303. 353. ſſ. Gibbon T. III. p. 91. not. 92. W.

20. *Licinio, Conſtantino.*] Supple *Conſulibus.* Is erat annus Dom. 319 quo Conſtantinus Auguſtus V. et Licinius Caeſar Conſules fuerunt. VALES.

Repentina rabie ſuſcitatus Licinius.] Haec periodus transſcripta eſt ex lib. 7. Oroſii cap. 28. VALES.

21. *Gothi.*] Immo Sarmatae duce Rauſimodo, ut narrat Zoſimus in libro ſecundo c. 21. VALES. Rittero ad Zoſimi l. c. pag. 548. ed. Reitemeier. huc pertinere videntur numi Conſtantini cum inſcriptione: Victor Goth. W.

Per neglectos limites] Conf. Reitemeier. ad Zoſimum p. 558. W.

22. *Item parabatur.*] Forte ſcribendum eſt, *interim parabatur.* VALESIUS. Pollis cogitare *ſed iam parabatur* aut *ſed comparabatur.* GRON.

23. *Amandus.*] Zoſimus Ἄβαντον vocat II, 23. [Falſo. vid. Heyne ad Zoſim. p. 634. W.] Sigonius in libris de imperio Occidentali, Abanta nominat corrupte. VALES.

24. *Circa Hadrianopolim.*] Haec inſignis Conſtantini victoria contigit anno Dom. 324. Criſpo III. Conſtantino III. Coſſ. ut ſcribit Idatius in Faſtis: *His Conſſ. bellum Hadrianopolitanum die* v. *Nonas Iulias, et bellum Chalcedonenſe* XIV. *Cal. Octobr.* Quae iisdem verbis Graece referuntur in Chronico Alexandrino, niſi quod Conſulatu Paulini et Iuliani, et v. Cal. Iulias, non autem v Nonas ea contigiſſe dicuntur. Sed verior Idatii narratio eſt: eamque confirmat Conſtantinus ipſe in lege 1. Cod. Theod. de veterauis: *Veterani,* ait, *qui ex die* v. *Non. Iuliarum, cum prima per Thraciam victoria univerſo orbi inluxit, et qui poſtea apud Nicomediam miſſionem meruerunt, etc.* Quae lex lata eſt Paulino et Iuliano Coſſ. ſic enim emendanda ſubſcriptio. In Calendario denique quod primus edidit Herwarius, haec Conſtantini victoria ſic notatur: v. *Non. Iulias fugato Licinio, Circenſes miſſus* XXIV. VALES. Cf. Tillemont. T. IV. p. 300. f. W.

25. *Martinianum ſibi Caeſarem* [fecit] Zoſim. II, 25. Μαρτινιανόν, ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων ὄντα (Μάγιστρον τοῦτον ὀφφικίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι) Καίσαρα καθίστησι. Cf. Tillemont. T. IV. p. 304. 310. W.

26. *Cum claſſe*] non ita tamen, ut claſſi praeeſſet. Vid. Reitemeier. ad Zoſim. p. 548. et Heynium ibid. p. 634. W.

27. *Chryſopolim*] (Scutari) Tillemont. T. IV. p. 307. — *Aliquaca* Idem p. 299. Conf. Valeſius ad Ammian. XX, 8, 1. W.

29. *Herculii Maximiani ſoceri ſui.*] Tota haec periodus ex Oroſii lib. 7. translata eſt. VALES.

Tumultu militari exigentibus in Theſſalonica iuſſit occidi] Eutrop. X, 6. contra religionem ſacramenti Theſſalonicae privatus occiſus eſt. Vid. ibi Tzſchuck. Conf. etiam Gibbon. T. III. p. 110. W.

In quantum exercere potuit.] Ultimam vocem ſine qua ſenſus vacillabat, ſupplevi ex cap. 28. Oroſii, qui viciſſim ex hoc Auctoris noſtri loco emendandus eſt. VALES.

30. *Romae deſideravit aequari*] Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 4. W.

Quaeſitis ei undique civibus.] Adeo ut Hieronymus in Chronico lib. II. p. 181. non veritus ſit dicere, Conſtantinopolim a Conſtantino dedicatam fuiſſe paene reliquarum urbium nuditate: quo magis Eunapio fides haberi poteſt, qui in Aedeſii vita p. 41. ed. Commelin. haec de Conſtantinop. populo dicit, τὸν μεθύοντα δῆμον, ὃν Κωνσταντῖνος τὰς ἄλλας χειρώσας (lege χηρώσας) πόλεις ἀνθρώπων εἰς τὸ Βυζάντιον μετέστησε. *inſanam populi multitudinem, quam Conſtantinus, exhauſtis prope ceteris urbibus, Byzantium transtulit.* VALES. Cf. Gibbon. T. IV. p. 40. Wernsdorf. ad Himerii Or. in laudes Cpoleos p. 116. ed. Harleſ. W.

Senatum conſtituit ſecundi ordinis] ἑτέραν βουλήν Sozomen. II, 32. Vid. Valeſ. ad Ammian. XXII, 9, 2. — *Claros vocavit.* Romae Senatores dicebantur Clariſſimi. W.

31. *Implorantibus Sarmatis auxilium tulit*] anno 334. Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 6. et Tzſchuck. ad Eutrop. p. 767. W.

Per Conſtantinum Caeſarem] Ritter l. c. p. 5. W.

Ariarici Regis.] Ariaricus Rex erat Gothorum, ut refert Iordanes in Geticis. VALES.

32. *Servi Sarmatarum*] Limigantes. Vid. Ammian. XVII, 13. W.

33. *Primus Chriſtianus excepto Philippo.*] Haec et ſequentia ex lib. 7. cap. 28 Oroſii exſcripta ſunt, qui ut nobis ad hunc locum emendandum auxilio fuit, ſic viciſſim ex Auctore noſtro corrigendus eſt. VALES.

34. *Paganorum templa claudi*] Cf. Tillemont. T. IV. p. 323. — *Gothorum — delevit* Idem p. 393. 395. W.

35. *Calocaerum*] camelorum actorem. Cf. Gibbon. T. IV. p. 182. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 7. — *Dalmatium* Ritter. l. c. Reitemeier. ad Zoſimum p. 561. Poſt *Dalmatii* addendum *Caeſarem fecit* ex Valeſii ipſius nota ad Ammian. XIV, 1, 2. ubi etiam de Annibaliano monuit. Conf. inſuper Ritterus l. c. p. 7. 8. Gibbon. T. IV. p. 178. inprimisque Tzſchuck. ad Eutropium p. 774. — *Conſtantina* cf. not. ad Ammian. XXI, 1, 5. — *Ripam Gothicam* i. e. Thraciam, Macedoniam et Achaiam. — *Villa publica* Achyrone. *Obiit* a. 337. Cf. Ritter l. c. p. 8. 9. W.

36. *Nepos*] Iulius Nepos. — *Ad Portum urbis Romae* (Porto) cf. Ritter. l. c. p. 288. — *Factus eſt* Glycerius *Epiſcopus* Salonae in Dalmatia. — *Oreſtes Patricius* quem ipſe Magiſtri militum iure exercitum in Galliis ſuſcipere iuſſerat. Ecdicium in aula ſibi praelatum indigne videtur tuliſſe. W.

A ſuis occiditur] „a Viatore et Ovida Comitibus. Eugipius in vita Severini c. 25.“ Reineſius. W.

37. *Auguſtulus, qui ante regnum Romulum.*] Romulus Auguſtus vero nomine dicebatur: ſed ob puerilem aetatem vulgo Auguſtulus ὑποκοριστικῶς vocabatur, ut ſcribit Procopius in lib. 1. Goth. initio. Cui accedit Evagrius in lib. 2. cap. 16. Cedrenus pag. 188. Ῥωμύλος ἐπίκλην Αὐγουστύλιος. Malchus certe in lib. 1. Hiſt. Byzantinae Auguſtum vocat Oreſtis filium, non Auguſtulum. et in veteribus Nummis dicitur IMP. C. ROMULUS AUGUSTUS.

P. P. AUG. quamquam nonnulli Momylum vocant gravi errore. VALES. Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 289. W.

Romulus a parentibus vocabatur] Avus maternus fuerat Romulus Comes, legatus ille a. 449. a Valentiniano miſſus ad Attilam. W.

Cum gente Scyrorum] incolarum eius regionis, cui Odoacer ipſe imperabat. Hi cum Alanis aliisque nationibus Gothicis in exercitu Romano, non ut ſocii, ſed ſtipendiarii militantes, negata, quam poſtulaverant, tertia parte agrorum Italiae, ſeditionem moverunt. Procop. de B. Goth. 1, 1. W.

38. *Sanguinem*] vitam, ut infra §. 43. et 54. — *Sex millia ſolidos* aureos (circiter 20000 imperiales noſtrae monetae.) — *Miſit eum intra Campaniam* in villam Campanam, quam Lucullus olim poſſederat. Iornandes de rebus Geticis c. 46. in Lucullano Campaniae caſtello exilii poena damnavit. W.

Oreſtes Pannotos.] Scribendum videtur *Pannónius* ex Priſco Rhetore pag. 24. a quo etiam Oreſtes ſaepe Notarius Attilae dicitur. VALES.

Eo tempore quando Attila ad Italiam venit] Hoc falſum eſt monente Gibbono T. VIII. p. 390. W.

39. *Poſtquam factus eſt Imperator Zeno a filio ſuo Leone*] Leo Thrax, dictus etiam Magnus, quia filium non habebat, paullo ante mortem ſuam Zenonem generum ſuccedere ſibi iuſſit. Quem cum aſpernarentur cives Conſtantinopolitani, Leo iunior, Zenonis filius, Imperator factus eſt, re tamen ſic diſpoſita, ut is patrem in ſocietatem imperii adſumeret. Filius autem iam eodem anno mortuus eſt. W.

In arma] in armis. W.

40. *Quia patellas in genucula non habuiſſet*] Reineſ. „ἐπικλῆδες ἀγόνατος. Chron. Alex. p. 442.“ W.

Quia — habuiſſet] Barbara conſtructionis ratio pro accuſativo cum infinitivo. — Rem ipſam ut admiſſuri ſint Anatomici, vehementer vereor. W.

Providentiſſimus] In hanc vero laudem alii ſcriptores non conſentiunt. — *Genti ſuae* Iſauris. W.

41. *Baſiliſcus ipſe primus ſenator*] et frater Verinae, viduae Leonis ſenioris. — *Arripuit imperium.* Cf. Ritter. ad Guthrium T. v. P. 1. p. 290. W.

42. *Novam*] oppidum Moeſiae. W.

43. *Quia — metuentes*] quia metuebant. — *Intra ciſterna ſicca.* Alii in caſtellum Cappadociae miſſum tradunt. Cf. Ritter. l. c. p. 295. W.

44. *Tuitus eſt*] paſſive. W.

45. *Aedico dictus.*] Is eſſe videtur Edeco Legatus Attilae, cuius meminit non ſemel Priſcus in Excerptis legationum, et Iordanes in Geticis. VALES.

Severini monachi] cuius vita etiamnum exſtat. Vid. Marc. Velſeri Opera ed. Norimberg. 1682. c. 7. et 32. — *Ad locum* eo loco. W.

46. *Barbari*] Gothi. — *Odoacer.* Cf. Ritter. l. c. pag. 291 Gibbon. T. VIII. p. 395. W.

48. *Rugos*] in iis terris habitantes, quae nunc Auſtria et Moravia dicuntur. W.

49. *Dum* donec *adveniret* Zeno. — *Superveniente Theoderico miſſus* eſt Theodericus. W.

50. *Ad fluvium Sontium* Zongo prope Aquileiam. W

51. *Tufa Magiſter militum.*] Huius meminit Ennodius in Vita S. Epiphanii, et Hiſtoria Miſcella in lib. XVI. quem primus edidit Gruterus ex membranis Bibliothecae Palatinae. VALES.

53. *Fauſto et Longino. His conſulibus*] anno 490. — *Clauſum per triennium Ravenna.* Cf. Ritter. l. c. p. 298. — *Factum eſt usque ad ſex ſolidos modius tritici* ita crevit annona, ut modius tritici ellet ſex ſolidis. — *Caput Senati* i. e. Praefectum Urbi. Conf. de eo Corſini de Praeff. Urbi p. 366. 368. 369. W.

Pierius Comes Domeſticorum.] Hic Comes Pieriua memoratur ab Eugippio in Vita Severini. VALES.

54. *Olybrio Coſ.*] anno 491. W.

Levila Magiſter militum.] Libella dicitur anonymo Faſtorum Auctori, quem primus edidit Culpinianus: ſed hic eam pugnam refert Conſulatu Fauſti et Longini, perperam: cum praeter horum Excerptorum Auctorem Caſſiodorus etiam in Faſtis eam ponat Conſulatu Olybrii iunioris, qui fuit annus Natalis Dominici 491. VALES.

In fluvio Veiente] aliis Bidens dicitur, hodie Bedeſe vel Ronco. Vid. Murator. Geſchichte v. Italien Th. 3. S. 293. — *Thelane.* Reineſius: Tilonem. W.

55. *Dum ei Odoachar inſidiaretur.*] Conf. Ritter. l. c. p. 303. W.

56. *Quis ubi*] pro *ubi quis.* Sic *quis quod* §. 73. W.

57. *Fauſtum*] Idem videtur eſſe qui Feſtus paullo ante memoratus. W.

58. *Mater Ererileva.*] Erelieva Theoderici mater dicitur a Iordane in Hiſtoria Gothorum: in libro XV. Hiſtoriae Miſcellae Trilewa *pro Erilewa;* Lilia ab Aimoino in lib. I. Hiſtoriae Francorum, capite X. VALES.

59. *Bonae voluntatis.*] Sic §. 48. Odoacer bonae voluntatis fuiſſe dicitur: quae locutio non eſt ita barbara, ut prima fronte videri poteſt. Nam et Velleius Paterculus in fine lib. 2. eam uſurpat, cum ait: *Ex quo apparet Varum ſane gravem et bonae voluntatis virum:* et ante Velleium Plancus in Epiſt. ad Ciceronem 8. lib. X. Hos Graeci eleganti vocabulo εὐνοϊκοὺς φίλους vocant. Sic enim Artemidorus in lib. 2. de Hercule. *Apud Senecam in libro I. de Clementia capite 13. *bonae ac fidae voluntatis miniſtri* dicuntur pro benevolis: et in libri de Vita Beata capite 8. Adde his Salluſtium in Oratione ad Caeſarem de Rep. ordinanda.* VALES.

Pergentibus] ſucceſſoribus eius. W.

60. *Sic gubernavit gentes in uno Rom. et Gothorum.*] Romanorum enim religionem fidemque integram et intactam ſervavit: nec quisquam e Rom. ad Arianam ſectam transire vi tormentisque compulſus eſt. Quinimmo Gothis ad Romanam transire fidem tuto licuit. Nemo praeterea, qui ad Chriſtiani cul-

tus Eccleſias confugiſſet, a Gothis per vim abſtractus eſt. Magiſtratus publici penes Romanos manſere, nec ullus Gothus eos geſſit. [Cf. xxxi, 16, 8. W.] Adhaec permiſſum ſemper eſt Romanis, ut ab Orientis Imperatore quotannis Conſulatus honorem acciperent. Unde et Eutharicus ipſe a Iuſtino Auguſto Conſularem trabeam accepit, teſte Caſſiodoro in lib. 8. Epiſt. 1. Haec Procopius in lib. 2. Goth. pag. 220. a Theoderico et ſucceſſoribus eius religioſe ſervata eſſe dicit, nullamque ab iis legem eſſe latam. VALES.

Militia Romanis ſicut ſub Principes eſſe praecepit] in re militari eum ſervavit morem, qui ſub Imperatoribus obtinuerat. — *Secundum Edictum ſuum* propter edicta ſua. *Quem.* Sic §. 66. *omnia, quod,* §. 71. *Palatium quem,* §. 96. *ſaxum ingentem,* aliaque eiusmodi multa. W.

61. [*Et utilis Gothus.*] Id eſt, dives Gothus imitatur luxum locupletium Romanorum. Sic *utilis* a Gregorio Turon. paſſim pro locuplete ſumitur, ut v. c. in libri 4. cap. 3.] VALES. Dubites an legendum ſit *vilis.* W.

62. *Quidam*] Amandat Reineſius ad Ioannem Magnum, Upſal. Archiepiſc. l. 9. Goth. hiſt. 29. e Iuſtiniano Veneto. W.

Et dum aliud ſeſe non eſſe facturum.] Lege, *et tum aliud, etc.* Simile iudicium Claudii Auguſti refert Suetonius in Claudio, cap. 15. VALES.

63. *Augoſtadam*] (in prima edit. Valeſii eſt *Angloſtadam*) Reineſ. adſcriplit: „Chlodovei filiam, alii ſororem dicunt. *Uxorem* Ermenbergam *habuit* in Moeſia." W.

Unam nomine Arevagni.] Procopius in lib. 1. Goth. Θευδιχοῦσαν vocat. Iordanes et Auctor Hiſtoriae Miſcellae in fine lib. XVI. Theodericum duas habuiſſe naturales filias ſcribunt, Theudigotham, et Oſtrogotham: quarum alteram Alarico, alteram Sigismundo Gundobadi Burgundionum Regis filio copulavit. Sigismundum quidem Theoderici filiam duxiſſe, teſtis eſt Ennodius in Vita Epiphanii, in Oratione Epiphanii ad Gundobadum. VALES.

64. *Facta pace cum Anaſtaſio.*] Vide Caſſiodorum in lib. 1. Ep. 1. VALES.

65. *Intentio*] contentio de epiſcopatu. W.

Ambulavit Rex Theodericus Romam] anno 500. Cf. Ritter. l. c. p. 303. W.

66. *Ad Palmam populum adlocutus.*] Hunc Theoderici ingreſſum in Urbem, et adlocutionem ad populum commemorat vetus Auctor in Vita S. Fulgentii cap. 13. *Contigit, ut B. Fulgentius in loco qui Palma aurea dicitur, memorato Theoderico Rege concionem faciente, Rom. Curiae nobilitatem, decus, ordinemque diſtinctis decorum gradibus adſpectaret, et favores liberi populi caſtis auribus audiens, qualis eſſet huius ſaeculi glorioſa pompa cognoſceret.* Ceterum hic locus *Palma aurea* dictus, videtur fuiſſe prope Curiam et forum. Ac fortaſſe eadem eſt domus Palmata, cuius meminit Caſſiodorus in lib. 4. Ep. 30. *Erat et prope Ravennam locus dictus Ad Palmam, in quo Chriſtiani Martyres necabantur, ut eſt in Martyrologio Notkeri IV. Kal. Maii.* VALES. Muratorius Geſch. von Italien Th. 3. S. 317. magnum oecum in Palatio eſſe putat. W.

67. *Per*

67. *Per tricennalem triumphans.*] An forte legendum eſt, *per decennalem*, ut haec Theoderici pompa ad decennalia eius referatur. Ingreſſus autem eſt Romam Patricio et Hypatio Coſſ. anno Domini 500. regni autem ſui anno octavo. Itaque ſi decennalia tunc celebravit Theodericus, toto biennio anticipavit, quod non inſolens fuiſſe eruditi ſciunt. VALES.

Donavitque pop. Rom. et pauperibus annonas.] Idem refert Caſſiodorus in Faſtis, Patricio et Hypatio Coſſ. et Procopius in Hiſtoria Arcana, pag. 117. et Aimoinus in principio libri 2. VALES.

Seu ad recuperationem.] Id eſt, *reparationem moenium.* [*Recuperare* enim tum dicebant pro *reparare.*] VALES.

68. *Regi Vandalorum Tranſimundo.*] Vide Caſſiodorum in lib. v. Epiſt. 43. VALES.

Fecit Patricium] Patricii illis temporibus Praefectos Praetorio dignitate praecedebant. Conf. Caſſiodor. in formula Patriciatus Variar. VI, 2. p. 185. ed. Forner. Pariſ. 1583. et Cod. Theodoſ. P. II. p. 72. ff. ed. Ritter. W.

70. *Alia germana ſua.*] Forte ſcribendum eſt, *filiam germanae ſuae.* Idque ex Caſſiodoro lib. 4. Epiſt. 1. et Hiſtoria Miſcella in lib. 16. et ex Procopio in lib. 1. Goth. qui Amelobergam hanc vocat, Amalafridae filiam. VALES.

Alia germana] Reineſ. „Amalberga. Almoin. de geſtis Francor. l. 2. c. 19. Sororis ſilia fuit.“ W.

71. *Muros alios*] Reineſ. „Spoletum inprimis excoluit. Caſſiodor.“ — *Ticenum* Ticinum (Pavia). W.

73. *Hoc augurium habebat*] id inſtituit. — *Solidum* circiter tres Imperial. et octo groſſos noſtrae monetae. v. not. ad Ammian. XXV, 8, 15. W.

74. *Regnum*] diadema. W.

77. *Feſtinus*] Nihil mutaverim, quamquam legi poſſit *Iuſtinus.* — *Obſequium* ſatellites. W.

79. *Sic obruto ſenſu.*] Legendum videtur, *bruto ſenſu.* Theodericum ſane ἀγράμματον fuiſſe Procopius dicet in lib. 1. Goth. ὡς ἄρα οἱ θευδέριχος τελευτήσας καὶ περὶ γραμμάτων οὐδὲ ὁτιοῦν ἀκοὴν ἔχων. Nihilo literatior iisdem temporibus in Oriente regnabat Iuſtinus, qui ne nomen quidem ſuum ſcribere noverat. Itaque ut ſanctionibus ſubſcriberet hoc excogitatum eſt. Tabellae ligneae formae quatuor literarum IVST. incilae ſunt, per quas calamum encauſto tinctum Iuſtinus miniſtro manum regente ducebat, ut ait Procopius in Anecdotis. VALES. Conf. Ritterus ad Guthrium T. V. P. 3. p. 328. W.

Rex Theodericus] „Panvinius Lib. 1. Annal. Veron. c. 6. Theodericus Rex Latinae et Graecae linguae peritus, Amalaſunta filia eius doctior, Theodahatus doctiſſimus fuere. Simile de Iuſtino ἀναλφαβήτῳ narrat Procopius Anecd. p. 14.“ Reineſ. W.

80. *Eutharico*] Cilligae cognomine. Gener erat regis, cuius filiam Amalaſuntham in matrimonio habebat. W.

81. *Quare Iudaei — iactaverunt*] Niſi coniectura me fallit, ſenſus loci hic eſt: „Iudaei a Chriſtianis ad baptiſma ſuſcipiendum coacti, ut his viciſſim aegre facerent, conſecratas oblatas in fluvium proiecerunt.“ Alium ſcriptorem, qui idem tradiderit, ne-

que ego novi nec reperire potuit vir multae lectionis, Muratorius (Geſch. v. Italien Th. 3. S. 376.). W.

Conſurgentes ad Synagogas.] Idem Romae contigiſſe docet Caſſiodorus in Ep. 43. lib. 4. VALES. Mediolanenſes quoque Iudaeos multum illo tempore vexatos eſſe apparet ex eiusdem Caſſiodori Ep. 37. lib. 5. W.

Mox eas incenderunt: quod et in cena eadem ſimiliter contigit] Haec fateor me non intelligere. Forſitan puncto poſt *incenderunt* poſito, legendum: *quod et in Roma ſcena eadem ſimiliter contigit.* Qua correctione admiſſa longe apertior eſt nexus loci cum ſequentibus, ubi culpam Ravennatium omnis populus Romanus luiſſe dicitur. Niſi forte non incolas urbis Romae, ſed omnino Romanos, Gothis oppoſitos, intelligi auctor voluit. W.

82. *Triwane Praepoſito Cubicul.*] Hic eſt, ni fallor, quem Boethius in libro primo de Conſolatione, Triguillam vocat, regiae Praepoſitum domus. VALES.

Eruſtati.] Scribendum puto *fuſtati*, id eſt *fuſtibus verberati.* VALES.

83. *Idem.*] Legendum videtur *ibidem.* VALES.

85. *Cyprianus, qui tunc Referendarius.*] De quo vide Epiſtolam 40. libri v. Caſſiodori, ubi Referendarii officium ſic deſcribitur: *Interpellantium ſiquidem conſuſas querelas diſtincta relatione narrabas: et qui proprios dolores exprimere non poterant, tuis commendati allegationibus obtinebant, etc.* De eodem Cypriano Boethius in lib. 1. de Conſolat. loquitur his verbis: *Ne Albinum Conſularem virum praeiudicatae accuſationis poena corriperet, odiis me Cypriani delatoris oppoſui.* VALES.

86. *Deduxit falſos teſtes.*] Baſilium ſcilicet, Opilionem, et Gaudentium, ut ibidem Boethius ſcribit. VALES.

Rex dolum Rom. tendebat.] Boethius ſic narrat: *Meminiſti, inquam, Veronae, cum Rex avidus communis exitii, maieſtatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transferre conaretur, univerſi innocentiam Senatus quanta mei periculi ſecuritate defenderim.* VALES.

87. *Cum fuſte occiditur.*] Iuſtino Auguſto II. et Opilione Coſſ. occiſus eſt Boethius in territorio Mediolanenſi, ut ſcribit Marius in Chronico; ſequenti vero anno quo Philoxenus et Probus Conſules fuerunt, occiſus eſt Symmachus Patricius Boethii ſocer Ravennae, teſte eodem Mario. VALES.

In agro Calventiano] Calvenzano in territorio Mediolanenſi. W.

88. *Iohannem Sedis Apoſtolicae Praeſulem*] primum huius nominis epiſcopum Romanum, ſucceſſorem Hormisdae. W.

Ut reconciliatos haereticos in Catholica reſtituat religione.] Alii ſic exprimunt: ut Arianis reddat baſilicas. W.

90. *Faneſtrem*] Fanum ſ. Faneſtrum, oppidum Umbriae, hod. Fano. *Campanum* Capuenſem. W.

94. *Scholaſticus*] Hoc nomine dictos tum temporis conſtat patronos cauſſarum. W.

96. *Athalaricum in regnum conſtituit*] Mortuus enim erat Eutharicus. W.

INDEX I.

HISTORICUS ET GEOGRAPHICUS.

(Primus numerus eſt librorum, ſecundus capitum, tertius ſectionum. Exc. ſunt Excerpta.)

A.

Abanni, populus Africae. 29, 5, 37.
Abarne oppidum Meſopotamiae, ubi thermae 18, 9, 2.
Abdera patria philoſophor. Protagorae et Democriti. 22, 8, 3.
Abdigidus Tribunus. 18, 6, 12.
Abienus Senator. 28, 1, 48.
Abii pop. Perſiae. 23, 6, 53.
Ablabius, Praef. Praetorio (Orientis). 20, 11, 3.
Aboras it. *Chaboras* fl. (Hermas ſ. Alhavali.) 14, 3, 4. 23, 5, 1.
Aborigines in Gallia 15, 9, 3.
Abydos ad Hellespontum. 22, 8, 4.
Abydum urbs in nomo Aegypt. Thebaide. 19, 12, 3.
Achaei ad pontum Euxinum, primo bello Troiano eo tempeſtatibus delati. 22, 8, 25.
Achaiachala, munimentum in quadam Euphratis inſula. 24, 2, 2.
Acheron fl. in Pontum Eux. defluens. 22, 8, 17.
Acheruſium ſpecus ad pontum Eux. ibid.
Achilleos Dromos, locus in litore ponti Eux. 22, 8, 41.
Achyron villa publica in Bithynia, ubi Conſtantinus M. mortuus. Exc. §. 35.
Acilius Glabrio, primus Romanor. in cuius honorem ſtatua aurea erecta. 14, 6, 8.
Acimincum urbs Pannoniae. 19, 11, 8.
Acincum Pannoniae urbs ib. et 30, 5, 13.
Acone portus ad pontum Eux. 22, 8, 7.
Acontiae genus ſerpentum in Aegypto 22, 15, 27.
Acontisma anguſtiae montium in Macedonia. 26, 7, 12. — 27. 4, 8.
Actus Comes. 31, 11, 3.
Adaces, ſatrapa Perſicus. 25, 1, 6.
Adda, municip. Mauritaniae. 29, 5, 28.
Adelphius Praef. Vrbi ſub Magnentio (A. C. 350.) 16, 6, 2.
Ad Gradus, ſinus maris in Gallia (Gras) 15, 11, 18.
Adiabas fl. in Aſſyria, unde provincia Adiabene 23, 6, 20. et 21.
Adiabene provincia Aſſyriae. 18, 7, 1. 23, 3, 1. inprimis 23, 6, 20.

Adonis. Adonia, feſti dies. 19, 1, 11. coll. 22, 9, 15.
Adraſtea Nemeſis. 14, 11, 25. humanarum rerum ſpectatrix. 22, 3, 12.
Adraſtus, rex Argivor. — pallor Adraſteus. 14, 11, 22.
Advocati. v. Cauſſarum patroni.
Aedeſuis ex Magiſtro Memoriae. 15, 5, 4.
Aedico, Odoacri pater. Exc. §. 45.
Aegeum mare. 22, 8, 2.
Aegos potamos. 22, 8, 5.
Aegyptus Homero eſt Nilus. 22, 15, 3.
Aegyptus. deſcriptio — provinciae — hiſtoria naturalis. 22, 15. et 16. — inter provincias Orientis recenſetur. 14, 7, 21. not. — Aegyptus et Africa olim populum Romanum paſcebat, ſed poſt diviſum imperium Aegyptus Conſtantinopolim, Africa Romam. 28, 1, 17. not. — *Aegyptii*, gens omnium antiquiſſima. 22, 15, 2. mores et inſtituta eorum propria. 22, 16, 23. litium inprimis amantes. 22, 6, 1. caſus adverſos regibus ſuis aſſignare ſoliti. 28, 5, 14. — libros arcanos habuere, e quibus Pythagoras et alii hauſere. 22, 16, 20.
Aelianus Comes. 18, 9, 3. a Perſis poſt expugnatam Amidam cruci affixus. 19, 9, 2.
Aemus, mons Thraciae. 21, 10, 3. *Aemimons*, 31, 7, 3. *Aemimontanae celſitudines*. 27, 4, 6. (*Aemimontum* regio montem illum circumiacens. 26, 10, 4. 27, 4, 11.)
Aenus, urbs Thraciae, ubi ſedem Aeneas figere voluit. 22, 8, 3. coll. 27, 4, 13.
Aequitius v. Equitius.
Aeſchines orator Athenienſis. 30, 4, 5.
Aeſculapius Memphi pro numine cultus. 22, 15, 7.
Aeſopus mimus. 30, 4, 21.
Aethiopia, pluvia ibi vel nulla, vel rara. 22, 15, 6.
Africa, provincia Romana. — turbae ibi ortae. 27, 9. — 28, 6. — 29, 5. — 30. 6.
Africanus Pannoniae ſecundae rector. 15, 3, 7. — 16, 8, 3.
Agabana caſtellum in Perſia. 27, 12, 3.
Agathocles, e Siciliae rege figulus. 14, 11, 30.
Agathyrſi ad paludem Maeotin. 22, 8, 31. adamantis apud eos copia lapidia. ibid. colore coeruleo corpora et crines interſtinguunt. 31, 2, 14.
Agazaca, urbs Paropamiſatarum. 23, 6, 70.
Agenaricus. v. Serapio.
Agilimundus, regulus Quadorum. 17, 12, 21.
Agilo, Tribunus ſtabuli. 14, 10, 8. deinde Tribunus Scutariorum et in locum Urſicini magiſter peditum. 20, 2, 5. — 21, 12, 16. etc. cum quieti ſe dediſſet, ab Anticaeſare Procopio denuo evocatus. 26, 7, 4.
Aginatius, Patricius, Vicarius Romae, a Praefecto Urbis Maximino indigno ſupplicio affectus. 28, 1, 30.
Agrippina v. Colonia.
Aidalthes Tribunus. 18. 8, 10.
Alamanni et *Germani*. His promiſcue utitur nominibus Ammianus (incolae autem erant Sueviae et partis Helvetiae). 21, 3, 3. — 26, 5, 7. — 31, 10, 5. magnam cladem ad Argentoratum perpeſſi. 16, 12. tot. — denuo rebelles. 21, 3. et 4. — ſub Valentiniano Galliam et Raetiam invaduni. 26, 4, 5. — 27, 1, 1. — victi a Ioviano. 27, 2. cf. et 27, 10. — Deos conſulunt ante proelia. 14, 10, 9. — Alamanni *Lentienſes*. v. infra Lentienſes.
Alani Scythae ad paludem Maeot. habitantes. 22, 8, 31. antea Maſſagetae dicti. 23, 5, 16. 31, 2, 12.
Alaricus rex Wiſigothorum. Exc. §. 63.

Alatheus dux Gothorum. 31, 3, 3. it. c. 12, 12.
Alavivus dux Gothor. 31, 4, 1.
Albani populus Aliae ad mare Caſpium. 23, 6, 13. Perſarum ſocii in oppugnanda Amida urbe. 19, 2, 3.
Alexander M. ſapiens matri datum reſponſum. 14, 11, 22. — mundorum infinitates ſomniat. 15, 1, 4. qua ratione ſomnum defenderit. 16, 5, 4.
Alexander Heliopolites, Praefectus Syriae. 23, 2, 3.
Alexandri vicus, tribus mill. paſſuum a Roma diſtans. 17. 4, 14.
Alexandria Aegypti. Pharus — Bibliothecae — Serapeum — artes et diſciplinae ibi cultae — libri arcani. 22, 16. tot. ad ſeditiones proclivis. 22, 11, 3.
Alexandria urbs in Arachoſia. 23, 6, 72.
Alexandria in provincia Perſiae Ariana. 23, 6, 69.
Alexandria Carmaniae. 23, 6, 49.
Alexandria in provincia Perſide. 23, 6, 43.
Alexandria in Sogdiana. 23, 6, 59.
Alfenus Ictus. 30, 4, 12.
Alicodra urbs in Bactria. 23, 6, 58.
Aligildus 21, 15, 4. it. Aligildus. 22, 2, 1.
Aliquaca filius regis Gothorum Conſtantini M. aetate. Exc. §. 27.
Aliſo Tribunus, catenam ferream portui Cyzici urbis praetentam rumpit. 26, 8, 9.
Alitrophagi pop. in provincia Serarum. 23, 6, 66.
Allobroges. 15, 12, 5.
Alpes Cottiae — Maritimae — Poeninae — Graiae. 15, 10. Juliae. 21, 10, 4. — 31, 16, 7. Varia, quae commenti ſunt ad faciliorem transitum. 15, 10, 4.
Alpheus fl. Arcadiae. 15, 4, 6.
Alumen ad exſtinguendum ignem adhibitum. 20, 11, 13.
Alypius Antiochenus, Vicarius (pro Praefectis) Britanniae. 23. 1, 2. — 29, 1, 44. — Alius eiusd. nominis. 28, 1, 16.
Amalabirga, ſoror regis Theoderici, coniux Herminfridi, regis Toringorum. Exc. §. 70.
Amalafrigda, alia Theoderici ſoror, Vandalor. regi Tranſimundo nupta. ib. §. 68.
Amantius haruſpex. 28, 1, 19. et 22.
Amanus mons. 14, 8, 4.
Amardus fl. Mediae. 23, 6, 40.
Amaſiris urbs ad Pontum Eux. 22, 8, 16.
Amazones. Sedes a Tanai usque ad Caſpium mare. — bella olim adv. Athenienſes infeliciter geſta. 22, 8, 18. et 27.
Ambiani, urbs in Belgica ſecunda (Amiens). 15, 11, 10. — 27, 8, 1.
Amicenſes, pop. Sarmaticus. 17, 13, 19.
Amida, urbs Meſopotamiae. 18, 6, 17. nundinae ibi annuae. 18, 8, 13. ſitus urbis. 18, 9, 1. oppugnatur. 19, 1 — 8. fortaſſe etiam Conſtantia dicta. 18, 9, 1.
Aminias, dux Perſicus antiquior. 24, 6, 14.
Amiſos, urbs ad Pontum Eux. 22, 8, 16.
Ammianus natione Graecus. 31, 16, 9. — nobili genere ortus. 19. 8. 6. — comes, Urſicino additus in Oriente. 14, 9, 1. — in Italiam cum eodem redux. 14, 11, 5. — Protector domeſticus in Galliam miſſus adv. Silvanum. 15, 5, 22. — denuo in Orientem cum Urſicino abit. 16, 10, 21. unde revocatus uterque, iuſſi mox remanere, ita tamen, ut otioſi eſſent. 18, 6. tot. — Niſibin urbem intrat, qua expugnata nonniſi aſtu a captivitate ſe defendit. ibid — in Cordue-

nen deinde ſpeculaturus abit. ibid. — ad Amidam aliud vitae periculum ſubit, in urbem tamen ſalvus pervenit, qua expugnata clam fugit, et Antiochiam redit. 19, 8, 12. Iuliani deinde comes in expeditione contra Perſas. 23, 5, 7. et Ioviani, e Perſia redire coacti. 25, 10, 1. ſſ. — per Aegyptum etiam peregrinatus. 17, 4, 6. — 22, 15, 1.

Ammonius Saccas, Alexandrinus, Plotinum philoſophum habuit diſcipulum. 22, 16, 16.

Ampelius Praef. Urbi. 28, 1, 22. cf. c. 4, 3.

Amphiaraus vates antiquus. 14, 1, 7.

Amphilochius ex Tribuno, Paphlago. 21, 6, 2. ſ.

Amphisbaenae, genus ſerpentum in Aegypto. 22, 15, 27.

Amphitheatrum Romae. 16, 10, 14. ad quaeſtiones etiam in cauſis capitalibus adhibitum. 15, 7, 3. — 26, 3, 2.

Amphitus Spartanus, auriga Caſtoris et Pollucis. 22, 8, 24.

Amudis, caſtellum in Meſopotamia. 18, 6, 13.

Amycus advenas ad caeſtu ſecum pugnandum provocans. 22, 8, 14.

Anaphe inſula, terrae motu orta. 17, 7, 13.

Anaſtaſiana balnea Conſtantinopoli in honorem ſororis Conſtantii ita nominata. Exc. §. 14. it. 26, 6, 14.

Anaſtaſius, Imperator Orientis. Exc. §. 56.

Anathe caſtellum Meſopotamiae. 24, 1, 6.

Anatolius Praef. Praetorio per Illyricum. 19, 11, 2. — Magiſter libellorum, deinde Officiorum a Iuliano conſtitutus. 20, 9, 8. mors eius memoratur. 21, 6, 5.

Anatolius, Magiſter Officiorum in proelio adv. Perſas cadit. 25, 3, 21.

Anatolius Palatinus. 29, 1, 5.

Anaxagoras philoſophus, numerum mundorum infinitum credit. 15, 1, 4. lapides e coelo lapſuros praedixit. 22, 8, 5. et c. 16, 22. it. terrae motus. 22, 16, 22.

Anaximander Mileſius phyſicus. 17, 7, 12.

Anazarbus, urbs Ciliciae, a conditore ſic dicta. 14, 8, 3.

Anchialus, urbs Thraciae 22, 8, 43. — 27, 4, 12. — 31, 5, 16.

Ancorarius, mons Mauretaniae. 29, 5, 25.

Ancyra urbs Galatiae, ubi Imperatores ſaepe ſedem habuere. 22, 9, 8. — 25, 10, 11.

Andocides orator Graecus. 30, 4, 5.

Andriſcus, Adramytenus, ex fullone rex Macedoniae (Pſeudophilippus). 14, 11, 31. 26, 6, 20.

Andronicus poëta Ammianeae aetatis. 19, 12, 11.

Anepſia, uxor Victorini. 28, 1, 34. ſſ.

Aniciorum familia nobilis Romae. 16, 8, 13.

Annibi pop. provinciae Sericae in Perſia. 23, 6, 64. et 66.

Anniba regio montana. ibid.

Annonae militaris ſpecimina imperatoribus per urbes proficiſcentibus repraeſentata. 21, 16, 21.

Anſeres feri verno tempore ex Oriente in Europam redeuntes, quam callide agant. 18, 3, 9.

Anthemuſia, regio Meſopotamiae. 14, 3, 3.

Anthropophagi populus Scythiae. 31, 2, 15.

Antinou (polis) urbs Aegypti in honorem Antinoi ab Adriano condita. 22, 16, 2.

Antiochia Syriae. 14, 8, 8. lucernis noctu colluſtrata. 14, 1, 9. — a Perſis olim capta ſub Valeriano et Gallieno. 25, 5, 3. Iulianus aliquamdiu ibi moratus. 22, 9. tot. templum Chriſtianorum occludi iubet. 22, 13, 2. ſatiramque

Miſopogonem in eam conſcripſit. 22, 14, 2.
Antiochia urbs provinciae Perſicae Margianae. 23, 6, 54.
Antiphon, antiquus orator Graecus, primus, qui mercedem pro cauſſis agendis exigeret. 30, 4, 5.
Antipolis, urbs Galliae (Antibes). 15, 11, 15.
Antiſcit. 22, 15, 31.
Antoninus Rationarius, deinde Protector domeſticus, transfuga ad Perſas. 18, 5, 1—3.
Antoninupolis. 18, 9, 1.
Antonius tribunus. 26, 5, 10.
Antumacum urbs Germaniae (Andernach). 18, 2, 4.
Anzaba fl. Meſopotamiae. 18, 6, 19.
Apamea, urbs Aſſyriae, Meſene etiam dicta. 23, 6, 23.
Apamea, urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Apamea ad Propontidem. 22, 8, 5.
Apamea Syriae. 14, 8. 8.
Apis bos, Aegyptiis pro numine cultus. 22, 14, 6. et 7. — dies natalis eius ſollemniter celebratus. 22, 15, 17.
Apis mella conficiens in hieroglyphicis ſignificat regem. 17, 4, 11. apum examen, quid portendat. 18, 3, 1. quomodo pelli poſſit. ibid.
Apodemius, Agens in rebus, multis hominibus exitio eſt. 14, 11, 19. — 15, 1, 2. — vivus combuſtus. 22, 3, 11.
Apollinarii pater et filius. Pater rector provinciae Phoenices. 14, 7, 20. filius curam agens Palatii. ibid. §. 19. uterque indigno ſupplicio affectus. 14, 9, 8.
Apollo Comeus. Statua eius Seleucia Romam translata in templum Apollinis. 23, 6, 24. — *Daphnaeus.* 22, 13, 1. — *Palatinus*, cuius templum Romae Iuliani aetate conflagravit. 23, 3, 3. — *Sminthius.* 22, 8, 3.
Apollonia, urbs Thraciae. 22, 8, 43.
Apollonia, urbs Aſſyriae. 23, 6, 23.
Apollonius Tyaneus. 21, 14, 5. — 23, 6, 19.
Apronianus Praef. Urbi. 23, 1, 4. 26, 3, 1. 27, 3, 3.
Aprunculus Gallus, orator et haruſpex, deinde rector Galliae Narbonenſis. 22, 1, 2.
Aqua calida pota Romanis. 28, 4, 10.
Aquileia ſeditioſa a Iuliano obſeſſa et expugnata. 21, 11. et 12. it. 22, 8. extr.
Aquitani, natio Gallica. 15, 11, 5. et 13.
Arabiae deſcriptio — urbes etc. 23, 6, 45. — a Traiano in provinciae formam redacta. 14, 8, 13.
Arabes beati (felicis Arabiae incolae). 23, 6, 45. — *Scenitae.* 22, 15, 2. 23, 6, 13.
Arabius fl. in provincia Drangitanor. 23, 6, 71.
Aracha urbs Suſianae. 23, 6, 26.
Arachoſia provincia Perſiae. 23, 6, 72.
Arachatoscrene lacus Arachoſiae. ibid.
Aradius Comes Orientis 23, 1, 4.
Araharius princeps Sarmaticus. 17, 12, 12.
Araris, fl. Galliae, Sauconna etiam dictus. (Saone) 15, 11, 17.
Arator dux militaris. 28, 2, 5.
Aratus poëta, locus eius laudatus. 22, 10, 6. 25, 4, 19.
Araxates fl. provinciae Perſicae Sogdianae. 23, 6, 59.
Araxius Praef. Praet. Orientis ſub Procopio 26, 7, 6. et c. 10, 7.
Arbaca urbs provinciae Arachoſiae. 23, 6, 72.
Arbela urbs Adiabenae. 23, 6, 22.
Arbetio ex gregario milite 15, 2, 4. — 16, 6, 1. Magiſter equitum. 14, 11, 2. etc. Conſul. 15, 8, 17. — affectati

imperii accuſatur. 16, 6. 4. — homo truculentus. 14, 11, 2. etc. iudex in caullis capitalibus. 20, 2, 2. — 22, 3, 1. ſenex a Valente ad debellandum Procopium miſſus. 26, 9, 4.

Arbor ... nomen truncatum urbis Gallicae. 16, 2, 3. — *Arbor felix* (Arbona ad lacum Bodamicum). 31, 10, 21.

Arboreus unus ex aulae proceribus ſub Conſtantio. 15, 3, 2.

Arcadius, fl. in Pontum Euxin. defluens. 22, 8, 17.

Archelaus dux Mithridatis regis. 16, 12, 41.

Archimedes Mathematicus. 26, 1, 8.

Arcus caeleſtis cauſſae. 20, 11, 26. ſſ.

Ardea urbs provinciae Perſidis. 23, 6, 42.

Areani. 28, 3, 8. not.

Arelate urbs Galliae Viennenſis. 15, 11, 14.

Areopagus Athenis. 29, 2, 19.

Arethuſa, urbs Thraciae, ubi Euripides poëta ſepultus. 27, 4, 8.

Arevagni, filia Theoderici regis, coniux Alarici, regis Viſigothorum. Exc. §. 63.

Argaeus mons Cappadociae. 20, 9, 1.

Argentaria, urbs Alamanniae. 31, 10, 8.

Argentoratum urbs Germaniae primae. 15, 11, 8. etc. cruentum ibi proelium. 16, 12. tot.

Aria provincia Perſiae. 23, 6, 69.

Arias fluv. ibid.

Ariaricus rex Gothorum ſub Conſtantino M. Exc. §. 31.

Ariaſpe urbs in provincia Drangitana. 23, 6, 71.

Aries, machina bellica. 23, 4, 8.

Arimaſpae Perſarum confines et unoculi. 23, 6, 13.

Arimphaei, Ponti Euxini accolae. 22, 8, 38.

Arinchi pop. ad paludem Maeot. ib. §. 33.

Arinthaeus Tribunus. 15, 4, 10. dux militaris ſub Iuliano. 24, 1, 2. — 25, 7, 7. magiſter equitum. 26, 5, 2. magiſter peditûm. 27, 5, 12.

Ariſtaenetus, praefectus Bithyniae, in magno terrae motu perit. 17, 7, 6.

Ariſtarchus Grammat. Alexandrinus. 22, 16, 16.

Ariſtobulus Conſul cum Diocletiano. 23, 1, 1.

Armenia, avo Saporis a Galerio Imp. erepta. 17, 5, 6. a Valentiniano ſibi reddi poſtulant Perſae. 27, 11, 1. 30, 2, 2.

Armenius mons. 22, 8, 17.

Arraces legatus Perſar. ad Valentem. 30, 2, 2.

Arſaces, primus Parthorum rex. — laudes — poſt obitum pro numine cultus — cuius poſteri Ammiani adhuc aetate ſacroſancti ius atque poteſtatem regni prae ceteris ambiendi habuere. 23, 6, 2.

Arſaces rex Armeniae Ammianea aetate, quem ſocium ſibi conciliat Conſtantius 20, 11, 1. it. Iulianus. 23, 2, 2. a Perſis captus. 25, 7, 12. et trucidatus. 27, 12, 3.

Arſacia, urbs Mediae. 23, 6, 39.

Arſiana urbs Suſianae. 23, 6, 26.

Arſinoë, it. Teuchira, urbs Aegypti. 22, 16, 4.

Artabannus Satrapa Perſicus. 27, 12, 5.

Artabius fl. in Gedroſia. 23, 6, 73.

Artacana, urbs Parthiae. 23, 6, 43.

Artaxerxes Longimanus, lenis in puniendo. 30, 8, 4.

Artemis fl. Bactriae. 23, 6, 57.

Artemius Vicarius (Praef. Urbi). 17, 11, 5.

Artemius dux Aegypti. 22, 11, 8.

Artogeraſſa urbs Armeniae. 27, 12, 5.

Arverni, urbs Aquitaniae (Clermont.) 15, 11, 13.

Arzanena, regio Meſopotamiae. 25, 7, 9.
Asbamaeus Iupiter, templum eius in Cappadocia. 23, 6, 19.
Aſcalon, urbs Palaeſtinae. 14, 8, 11.
Aſcanimia, mons apud Seras. 23, 6, 60.
Aſcarii, militum Palatinor. genus. 27, 2, 9.
Aſinus tribunal conſcendens. 27, 3, 1.
Aſclepiades philoſophus. 22, 13, 3.
Aſclepiodotus Comes. 15, 6, 4.
Aſmira mons Serarum in provincia — *Aſmirae* incolae eius. 23, 6, 64. et 66.
Aſpabota urbs Scythiae Perſicae. 23, 6, 63.
Aſpacarae pop. Sericae. 23, 6, 66.
Aſpacuras Satrapa Perſicus. 27, 12, 16. — 30, 2, 2.
Aſparata, urbs Serarum. 23, 6, 66.
Aſpis, genus ſerpentum in Aegypto. 22, 15, 27.
Aſſanitae Saraceni. 24, 2, 4.
Aſſyria uxor Barbationis. 18, 3, 2.
Aſſyria, provincia Perſiae, Ammiani aetate Adiabene etiam dicta. 23, 6, 15. ſſ.
Aſtacia urbs Bactriae. 23, 6, 58.
Aſtacus urbs ad Propontidem, poſtea Nicomedia. 22, 8, 5.
Atacotti cum Pictis, Saxonibus et Scotis Britanniam invadunt. 26, 4, 5. 27, 8, 5.
Athagorae, pop. Sericus. 23, 6, 66.
Athanaricus princeps Gothorum. 27, 5, 6. moritur Conſtantinopoli. ibid. vid. etiam 30, 5.
Athanaſius Epiſc. Alexandriae, quid ei vitio datum ſit. 15, 7, 7.
Athos mons Macedoniae. 22, 8, 2.
Athribis urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Athyras, portus ad Propontidem. 22, 8, 8.
Ati populus ad cataractas Nili olim habitans ſedes, ne auditu privaretur, mutavit. 22, 15, 9.
Atlantei, Atlantis montis incolae, numquam ſomniantes. 15, 3, 6.
Atlantis inſula, Europa amplior, terrae motu abſumta. 17, 7, 13.
Atocotti v. Atacotti.
Atropatene, regio Perſidis. 23, 6, 27.
Attuarii, natio Francorum. 20, 10, 2.
Avaſtomatae, populus Africae. 29, 5, 33.
Audienſe caſtellum in Mauritania. 29, 5, 44.
Aventicum urbs in Alpibus ſita (Avanches). 15, 11, 12.
Augoſtada uxor Theoderici regis ſecunda. Exc. §. 63.
Auguſta, Lundinium. 28, 3, 7.
Auguſtamnica, provincia Aegypti. 22, 16, 1.
Auguſtodunum urbs in Lugdunenſi prima (Autun). 15, 11, 11. — 16, 2, 1.
Auguſtulus (Romulus). Exc. §. 37.
Auguſtus Imperator, faſtos intercalando correxit. 26, 1, 13.
Avitianus, Vicarius Africae. 27, 7, 1.
Aulaeum in Conſiſtorio. 14, 9, 3.
Aulici, mores eorum. 22, 4. tot.
Aulion, ſpecus ad pontum Eux. 22, 8, 23.
Aureolus Anticaeſar ſub Gallieno. 21, 16, 10.
Aurigae in ſummo honore habiti. 14, 6. extr. magiae ſuſpecti. 20, 3, 3. — 28, 1, 27.
Aurum coronarium. 25, 4, 15.
Aurunci primi Italiae incolae cum Sicanis. 30, 4, 12.
Auſci urbs Galliae (Auch). 15, 11, 14.
Auſturiani populus Mauritaniae. 26, 4, 5. et 28, 6, 2.

Autoſidorum urbs Galliae (Auxerre). 16, 2, 5.
Axius fl. Macedoniae. 21, 10, 3.
Axones (leges) Solonis. 16, 5, 1.
Azmorna, urbs Hyrcaniae. 23, 6, 52.

B.

Babylon. Arcem Belus condidit, moenia Semiramis. 23, 6, 23.
Bacchus ex India redux ad fluvium Callichorum orgia reſtaurat. 22, 8, 23.
Bacchylides poëta, ſententia eius laudata. 25, 4, 3.
Bactra — Bactria — Bactriani. 23, 6, 55. ff.
Bacurius Hiberus. 31, 12, 16.
Baetica Hiſpaniae provincia conſularis. 28, 1, 26.
Bagrada fl. Perſiae. 23, 6, 41.
Bainobaudes Tribunus Scutariorum. 14, 11, 14. it. 16, 11, 6. — alius Trib. Cornutorum. 16, 11, 9. 16, 12, 63.
Baiurae, populus Africae. 29, 5, 33.
Balchobaudes Tribunus Armaturarum. 27, 2, 6.
Balliſtae (machinae obſidionales) deſcribuntur. 23, 4, 1. *Balliſtarii.* 16, 2, 5.
Bappo Tribunus. 15, 4, 10. (poſtea temporis Praef. Urbi.)
Baraba, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Barbatio Comes Domeſticorum. 14, 11, 19. Magiſter equitum in locum Silvani. 18, 3, 1. — Iulianum Caeſarem in Gallia calumniatur. 16, 11, 7. homo mali animi. 17, 6, 2. — 18, 3, 6. capite plexus. 18, 3, 4.
Barbitani montes in Perſia Indiam verſus. 23, 6, 73.
Barchalba Tribunus. 26, 9, 8.
Bardi Gallorum poëtae. 15, 9, 8.
Barritus clamor bellicus. 16, 12, 43. etc.
Barzala caſtellum Meſopotamiae. 18, 7, 10.
Barzimeres Tribunus Scutariorum. 30, 1, 11.
Baſilia (Baſel). 30, 3, 1.
Baſilica Sicinini Romae. 27, 3, 13.
Baſilina, mater Iuliani Imp. 25, 3. extr.
Baſiliſcus Senator Conſtantinop. Exc. §. 41—43.
Baſiliſci, ſerpentum genus in Aegypto 22, 15, 27.
Baſſianus Caeſar. Exc. §. 14. alius Notarius militans. 29, 2, 5.
Baſſus Praef. Urbi. 17, 11, 5.
Batne (it. Batnae) urbs Osdroënes, emporium celebre, ubi in nundinis annuis menſe Septembri habitis merces ex India et Serica mutatae. 14, 3, 3. Vid. etiam 23, 2, 7. not.
Battus Spartanus Cyrenes urbis conditor. 22, 16, 4.
Bautis fl. in Serica. 23, 6, 65.
Bebaſe, villa Meſopotamiae. 18, 7, 9. et 10, 1.
Bebryces in Bithynia, Pollucis opera a tyrannide Amyci liberati. 22, 8, 14.
Belgica prima et ſecunda. 15, 11, 4. *Belgae* fortiſſimi Gallorum. ibid.
Belias fl. Meſopotamiae. 23, 3, 7.
Bellenes, princeps Mauritaniae. 29, 5, 21.
Bellovaedius Tribunus obſes Perſis datus. 25, 7, 13.
Berenice urbs Libyae. 22, 16, 4.
Beroea urbs Thraciae. 27, 4, 12. — 31, 9, 1.
Berytus urbs Phoenices. 14, 8, 9.
Beſa nomen Dei alicuius. 19, 12, 3. not.
Beſontio v. Biſontii.
Besbycus inſula in Propontide. 22, 8, 6.
Beſſi natio Thracica. 27, 4, 11.
Beſtiae et ferae, ut bene meritae, olim in agros et ſilvas liberae dimittebantur. 29, 3, 9.
Betae populus in Serica. 23, 6, 66.

Bezabde, antea Phoenice dicta; urbs ad Tigrin ſita. — epiſcopum habet — a Sapore expugnata. 20, 7, 1.
Bibliotheca Alexandrina. 22, 16, 13.
Bineſes Satrapa Perſicus, obſes Romanis datus. 25, 7, 13. legatus deinde Perſarum. 25, 9, 1.
Bingium urbs Germaniae (Bingen.) 18, 2, 4.
Biſontii urbs in regione Sequanorum (Beſançon.) 15, 11, 11. — it. 20, 10, 3. ubi tamen *Beſantio*.
Biſſextum. 26, 1, 7.
Biſula fluv. (Weichſel). 22, 8, 38.
Bitaxa urbs in provincia Perſiae Aria. 23, 6, 69.
Bitherid e magnatibus Germaniae. 29, 4, 7.
Bithynia, antea Mygdonia dicta. 22, 8, 14.
Biturigae, urbs Lugdunenſis primae. (Bourges) 15, 11, 11.
Bizes fl. in pontum Eux. ſe exonerans. 22, 8, 14.
Blemmyae pop. ad cataractas Nili. 14, 4, 3. — 22, 15, 24.
Boae inſula Dalmatiae. 22, 3, 6. — 28, 1, 23.
Boëthius Magiſter Officiorum ſub rege Theoderico indigno ſupplicio affectus. Exc. §. 85. ſſ.
Bonitus Francus, pater Anticaeſaris Silvani. 15, 5, 23.
Bonna urbs Germaniae (Bonn). 18, 2, 4.
Bononia, urbs Galliae (Boulogne). 20, 1, 3. — 27, 8, 6. Exc. §. 4.
Bononia, urbs Pannoniae (Bonmünſter vel Banaſtar). 21, 9, 6. 31, 11, 6. not.
Borion promontorium Aegypti. 22, 15, 2.
Boryſthenes fl. origo et curſus. 22, 8, 40. urbs eiusdem nominis. ibid.
Boſpori Thracius et Cimmerius unde dicti. 22, 8, 13.
Boſtra urbs Arabiae. 14, 8, 13.
Braccati Galli. 15, 5, 30. etc.
Brachmanes. Zoroaſter ab iis profecit. 23, 6, 33. magna cum gravitate incedunt. 28, 1, 13.
Branchidarum oracula. 29, 1, 31.
Bregetio (it. Bregitio. 30, 5, 15. ap. Idatium Virgitio) urbs Pannoniae. 17, 12, 21.
Brigantia lacus (Bodenſee). 15, 4, 1. urbs eiusdem nominis (Bregenz.) ibid.
Brigantium, caſtellum in Alpibus ſitum. (Briançon). 15, 10, 7.
Briſoana fl. in provincia Perſide. 23, 6, 41.
Britannia iam olim magnam frumentorum vim evexit. 18, 2, 3. margaritae ibi naſcuntur. 23, 6, 88. — a Scotis et Pictis vexata. 20, 1, 1. — 26, 4, 5. — 27, 8, 5.
Brocomagus urbs Germaniae primae (Brumat.) 16, 2, 12.
Bruchion regio urbis Alexandriae. 22, 16, 15.
Bubali (Büffel) in Aegypto. 22, 15, 14.
Buccellatum (Zwieback). 17, 8, 2.
Bucinobantes pop. Alamanniae, e regione Moguntiae. 29, 4, 7.
Budini natio Scythica. 31, 2, 14.
Bura urbs terrae motu abſorpta. 17, 7, 13.
Burdegala urbs Aquitaniae (Bourdeaux). 15, 11, 13.
Burgundii lites habuere cum Alamannis de ſalinis. — Rex eorum *Hendinos*, ſummus ſacerdos *Siniſtos* nominati. 28, 5, 9.
Buſan caſtellum in Meſopotamia. 18, 10, 1.
Byzantium, colonia Athenienſium. 22, 8, 8. a Conſtantino M. exornata. Exc. §. 30. 11. a Iuliano. 22, 9, 2. magnitudo et pulchritudo. 31, 16, 4.
Byzares pop. ad pontum Eux. 22, 8, 21.

C.

Cabillonum urbs in Lugdunenſi prima (Chalons ſur Saone). 15, 11, 11. — 27, 1, 2.
Cabyle, urbs Thraciae. 31, 11, 5.
Caduſii populus Perſiae ſeptentrionalis. 23, 6, 13.
Caeleſtis Dea. 22, 13, 3.
Caeſarea Cappadociae, antea Mazaca. 20, 9, 1. 26, 7, 2.
Caeſarea Mauritaniae. 29, 5, 42.
Caeſnrea in Palaeſtina, ab Herode in Auguſti honorem condita. 14, 8, 11.
Caeſares, ſucceſſores Impp. deſtinati. Auguſtorum nomen non niſi paucis conceſſum, quos vide 27, 6, 16.
Caeſarienſis regio Mauritaniae. 29, 5, 6.
Caeſarius Praef. Urbi Conſtantinop. 26, 7, 4.
Caeſarius Notarius. 30, 2, 11.
Caeſius Numerarius apparitionis Magiſtri equitum. 19, 9, 2.
Cnfaves, pop. Africae. 29, 5, 33.
Calatis urbs Scythiae Europaeae. 27, 4, 12.
Caledones v. Dicaledones.
Calicadnus fl. Iſauriae. 14, 2, 15. — 14, 8, 1.
Callichorus fl. ad pontum Eux. unde nomen traxerit. 22, 8, 23.
Cnllimachus, dux milit. Graecus antiquior. 24, 6, 14.
Cnllinicum emporium Meſopotamiae. 22, 3, 7.
Callipolis urbs ad caput Helleſponti 22, 8, 4. proelium ibi inter Conſtantinum M. et Licinium conſertum. Exc. §. 26.
Calliſthenes philoſophus in comitatu Alexandri M. 18, 3, 7.
Calliſtrntus antiquus orator. 30, 4, 5.
Calocaerus Anticaeſar ſub Conſtantino M. Exc. §. 35.
Calycadnus amnis. 14, 2, 15.
Camaritne pop. ad pontum Eux. 22, 8, 24.
Cambyſes, rex Aegypti. mors eius. 17, 4, 4.
Cambyſes, fl. Mediae. 23, 6, 40.
Camelaſia. 17, 3, 5. not.
Cameli in obſidione Cyzicena primum viſi Romanis. 23, 6, 56.
Camenius Clariſſimus (Senator). 28, 1, 27.
Cnncelli in Conſiſtorio. 14, 8, 3.
Canini campi. 15, 4, 1.
Canopus urbs Aegypti. 22, 16, 14.
Cantauriani, populus Africae. 22, 5, 33.
Cantichus ſinus maris in Armenia. 23, 6, 12.
Capellatium, regio Alamanniae ad fines Burgundior. *Palas* etiam dicta. 18, 2, 15.
Caperſana urbs Syriae. 18, 8, 1. (it. *Capeſſana*. 21, 7, 7.)
Caphareus promontor. Euboeae. 22, 8, 2.
Caprarienſes montes in Africa. 29, 5, 34.
Capreoli (Gazellen) in Aegypto. 22, 15, 14.
Caput porci, genus aciei collocandae (Saukopf.) 17, 13, 9.
Carambis, mons Cherſoneſi Taurieae. 22, 8, 20.
Carctnites fl. et ſinus ad pontum Eux. 22, 8, 39.
Carmania, provincia Perſiae. 23, 6, 48. *Carmana* metropolis eius. ibid.
Carnuntum, urbs Illyrici. 30, 5, 2.
Cnrpi parva natio Thraciae, 27, 5, 5. — 28, 1, 5.
Cnrrae, urbs Meſopotamiae. 18, 7, 3. — 23, 3, 3.
Caſcellius Ictus. 30, 4, 12.
Caſium urbs Aegypti, ubi Pompeius ſepultus. 22, 16, 3.
Caſius mons. 14, 8, 10. Iulianus ibi ſacra facit Iovi. 22, 14, 4.
Caſſianus dux militaris in Meſopotamia. 16, 9, 2. — 18, 7, 3. — 19, 9, 6. — 25, 8, 7.

Caſſii iudices. 22, 9, 9. — 26, 10, 10. — 30, 8, 13.
Caſſius Anticaeſar Antonini Philoſ. 21, 16, 11.
Caſtalius fons, ab Hadriano olim occluſum Iulianus denuo aperire tentat. 22, 12, 8.
Caſtores venatoribus proiiciunt teſticulos. 17, 5, 7. not.
Caſtorum aedes. 19, 10, 4.
Caſtra Conſtantia, urbs Galliae. 15, 11, 3. v. *Conſtantia.*
Caſtra Herculis, urbs Germaniae. 18, 2, 4.
Caſtra Martis in Dacia Ripenſi. 31, 11, 6.
Caſtra Maurorum in Meſopotamia. 18, 6, 9. — 25, 7, 9.
Caſtra peregrina Romae, in monte Coelio. 16, 12, 66.
Caſtrationem vetat Domitianus. 18, 4, 5.
Caſtricius Comes Iſauriae, 14, 2, 14.
Catadupae, cataractae in Aegypto. 22, 15, 2.
Catelauni urbs Belgicae ſecundae (Chalons ſur Marne) 15, 11, 10. — 27, 2, 4.
Cato Cenſorius, ſententiae eius. 14, 6, 8. — 15, 12, 4. 16, 5, 2.
Cato Uticenſis. In inſulam Cyprum expeditio. 14, 8. extr.
Catulus primus velamen amphitheatro Romae obtendi iuſſit. 14, 6, 25.
Caucalanda urbs Sarmatiae. 31, 4, 13.
Cauſſarum patroni quales fuerint aetate Ammiani. 30, 4. tot.
Cella Tribunus Scutariorum. 16, 11, 6. — 19. 11, 16.
Celſe urbs Phoenices. 14, 7, 7.
Celſus. Iulianus, cuius in notitiam Athenis venerat, Ciliciae praefecit. 22, 9, 13.
Celtae unde dicti. 15, 9, 3. iidem qui Galli. 15, 11, 2.
Cenſualis profeſſio. 19, 11, 3.
Cenſus capitis 16, 5, 14.
Cephaloneſus urbs ad Boryſthenem. 22, 8, 40.
Ceras promontor. cui Pharus impoſitus ad Propontidem. 22, 8, 8. unde *Ceratas* ventus nomen traxit. ibid.
Ceraſus urbs ad pontum Eux. unde Lucullus primus arbores et fructus huius nominis Romam attulit. 22, 8, 16.
Cercetae, natio ad pontum Euxin. 22, 8, 26.
Cercius Spartanus, auriga Caſtoris et Pollucis. 22, 8, 24.
Cercops (ſimiarum genus) nomen Iuliano ab Antiochenſibus datum. 22, 14, 3.
Cercuſium caſtellum in Meſopotamia, a Diocletiano conditum. 23, 5, 1.
Cerealis avunculus Galli Caeſaris, Conſul et Praefectus. 14, 11, 27. — denuo Conſul. 17, 5, 1.
Cerealis alius, Tribunus ſtabuli. 30, 5, 19. frater Iuſtinae Auguſtae. 28, 2, 10. — 30, 10, 4.
Cethegus, Senator, capite plexus. 28, 1, 16.
Chaerecla urbs Aegypti. 22, 16, 5.
Chaboras v. Aboras.
Chalcedon ad Propontida. 22, 8, 7. a Valente Imp. oppugnata. 26, 8, 2.
Chaldaei. 23, 6, 25.
Chalcenteros v. Didymus.
Chalites ſinus maris in Armenia. 23, 6, 12.
Chalybes ferrum primi cudere coeperunt. 22, 8, 21.
Chamavi, natio Germanica a Iuliano devicta. 17, 8, 5.
Charax, urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Charche urbs ad Tigrim. 18, 10, 1. — 25, 6, 8.
Chardi populus Sericae. 23, 6, 66.
Charietto Comes utriusque Germaniae. 27, 1, 2. it. 17, 10, 5.
Charinda fl. Mediae. 23, 6, 40.
Charte, urbs Bactriae. 23, 6, 58.
Chatra urbs Bactriana. ibid.
Chauriana urbs Scythiae, qua Perſis paruit. 23, 6, 63.

Cherſoneſus Thracica. 22, 8, 5. — *Taurica*, in quam coloniae multae a Graecis deductae. 22, 8, 32.
Chiliocomum regio fertilis in Media. 23, 3, 5. — 24, 8, 4. — 25, 7, 12.
Chilo ex Vicario. 28, 1, 8.
Chionitae, finitimi Perſarum. 16, 9, 4. — 17, 5, 1. rex eorum Grumbates. 18, 6, 22.
Chnodomarius rex Alamannorum, in proelio ad Argentoratum captus Romae moritur. 16, 12.
Choaſpa urbs Arachoſiae. 23, 6, 72.
Choaſpes fl. Mediae. 23, 6, 40.
Choatres fl. Parthiae. 23, 6, 43.
Chriſtiani. Iulianus commendat iis concordiam. 22, 5, 3. ſacerdotes eorum pro legatis adhibiti. 29, 5, 14. — 31, 12, 8. templa a Gentilibus ſepulcra dicta. 22, 11, 7. not.
Chronus fl. ad pontum Euxin. 22, 8, 38.
Chryſopolis urbs Propontidis. 22, 8, 7. proelium ibi conſertum. Exc. §. 27.
Chuni v. Hunni.
Cibalae urbs Pannoniae. 30, 7, 2. Exc. §. 16.
Cibyratae. 15, 3, 3. not.
Cicero. laudes eius. 30, 4, 7. Loca ex eo laudata. 14, 2, 2. — 15, 3, 3. it. c. 5, 23. et c. 12, 4. — 16, 1, 5. — 19, 12, 18. — 21, 1, 14. et c. 16, 13. — 22, 7, 4. et c. 15, 24. — 26, 1, 2. et 10, 12. — 27, 4, 8. it. c. 9, 10. et c. 11, 4. — 28, 1, 10. 40. et c. 4, 27. — 29, 5, 24. — 30, 4, 7. et c. 8, 7. — 31, 14, 8.
Cilicia, regio omni copia uberrima. 14, 8, 1.
Ciminia regio Italiae. 17, 7, 13.
Cimmerius Boſporus a Mileſiis colonis habitatus. 22, 8, 26.
Cimon Miltiadis filius, intemperantior. 17, 11, 3.
Cineas, legatus Pyrrhi regis ad Romanos. 16, 10, 5.
Civilis, praefectus Britanniae. 27, 8, 10.
Cius urbs ad Propontidem. 22, 8, 5.
Claritas, nomen matronae Romanae. 28, 1, 28.
Claros, oraculum ibi. 19, 12, 15.
Claudiopolis urbs Iſauriae. 14, 8, 2.
Claudius Gothicus Imp. 31, 5, 17.
Claudius Praef. Urbi Romae. 27, 3, 2. — 29, 6, 17.
Clavularis curſus. 20, 4, 17. v. Ind. 11.
Cleander aulicus Imper. Commodi. 26, 6, 8.
Clematius, nobilis Alexandrinus inſons capitis damnatus. 14, 1, 3.
Cleopatra Pharum ad Alexandriam, it. Heptaſtadium erigi iuſſit. 22, 16, 9.
Clipei, recens creati principes in iis ſublati. 20, 4, 17. — genibus colliſi laetitiae, lanceis admoti irae et indignationis ſigna. 15, 8, 5. e brachio ſuſpenſi, deditionem ſignificarunt. 26, 9, 7. Clipeis verſis traiecti amnes. 16, 11, 9. 12, 57.
Coche, Seleucia etiam dicta, urbs Perſiae. 24, 5, 3.
Coela ad caput Hellesponti ſita. 22, 8, 4.
Coeni Galli cani. 14, 11, 6.
Coeranius philoſophus. 29, 2, 25.
Colchi, origine Aegyptii. 22, 8, 24.
Collas nomen magnatis Gothici. 31, 6, 1.
Colonia Agrippina urbs Germaniae ſecundae ab Alamannis diruta. 15, 8, 9. a Iuliano recuperata. 16, 3, 1.
Comedus mons apud Sacas. 23, 6, 60.
Cometae unde. 25, 10, 3.
Comeus Apollo. 23, 6, 24.
Commagene, Ammiani aetate Euphratenſis dicta. 14, 8, 7. — 23, 6, 21.
Commercia ſilentio apud Seraa peracta. 23, 6, 68.

Commodus Imp. iaculandi peritiſſimus. 31, 10, 19. v. et 29, 1, 17.
Comum urbs Italiae prope Mediolanum 15, 2, 8.
Concilia et Synodi Chriſtianorum. Iudicium de iis. 21, 16.
Concordia caſtellum Romanum in Germania. 16, 12, 58.
Conſluentes urbs Germaniae (Coblenz). 16, 3, 1.
Conſtans Imp. non admodum laudatus 16, 7, 5.
Conſtantia, Imp. Conſtantii filia, poſt obitum demum eius nata, Fauſtina matre, poſtea temporis Gratiani coniux. 21, 15, 6. — 26, 7, 10. — 29, 6, 7.
Conſtantia caſtra in Gallia, ubi Sequana in mare defluit. 15, 11, 3.
Conſtantianus Tribunus. 23, 3, 9. Stabuli. 28. 2, 10.
Conſtantianus Strator. 29, 3, 5.
Conſtantina, Conſtantini M. filia, primum Hannibaliani (Exc. §. 35.) deinde Galli Caeſaris uxor. 14, 1. 2. ſororem habuit Helenam, Iuliani coniugem. 21, 1, 5. — poſt aulaeum ſedet in Conſiſtorio auſcultandi cauſa. 14, 9, 3. ad crudelitatem proclivis. 14, 1. et 7. moritur in itinere. 14, 11, 6. ſepulchrum eius Romae. 21, 1, 5.
Conſtantina urbs Meſopotamiae. 18, 7, 9.
Conſtantinianum balneum Romae. 27, 3, 8.
Conſtantinopolis. 22, 8, 8. ampla et pulchra. 31, 16. v. et Byzantium.
Conſtantinus (Magnus) Exc. §. 2. ff. quae vitio ei verterit Iulianus. 21, 10, 8. et 10, 12, 25. inprimis amicis lucri cupidis plus iuſto indulſit. 16, 8. (nonniſi ſemel *Magni* nomine ap. noſtrum occurrit 15, 5, 19. aliis locis omiſſum hoc cognomen. 15, 13. — 16, 7. et 8. — 17, 4. 21, 10. et 12. — 26, 6.)
Conſtantinus iun. Magni filius. Exc. § 19.
Conſtantius (Chlorus) Conſtantini M. pater. Exc. §. 1.
Conſtantius (Iul.) pater Iuliani Imp. 25, 3. extr.
Conſtantius Imp. tricennalia celebrat (A. C. 353.) 14, 5, 1. adverſus Magnentii aſſeclas debacchatur. 14, 5, 2. ff. — expeditio adv. Alamannos. 15, 10. — adv. Lentienſes. 15, 4. — Romam viſit. 16, 10. — Obeliſcum ibi erigit. 17, 4. — bellum cum Sarmatis et Quadis geſtum, unde Sarmaticus dictus. 17, 12. — contra Limigantes ſuſcepta expeditio. 17, 13. eadem repetita, ubi tamen vitae ſubit periculum. 19, 11, 12. legatos mittit ad Perſas belli deprecandi cauſſa, ſed fruſtra. 17, 14, 2. Amida urbe a Perſis expugnata Imp. ipſe in Orientem proficiſcitur. 19, 11. Scythas ſocios adſciſcit. 20, 8, 1. Arſacem etiam, Armeniae regem, in partes trahit. 20, 11, 1. — ipſe intrat Amidam, ruinas eius deſlecturus, Bezabden urbem obſidet incaſſum, et redit Antiochiam. ibid. — novam ibi expeditionem parat. 21, 6. dubius tamen animi, anne contra Iulianum, quem milites Auguſtum proclamaverant, arma potius moveret. 21, 7. — Perſico bello dilato Iuliano obviam proficiſcens, Tarſi decumbit, moriturque in urbe Ciliciae Mopſucrene. 21, 15. Iudicium de moribus eius. 21, 16. erat vero *medius* princeps, bona miſcens malis. 14, 9, 2. nimis ſeverus et crudelis adeo. 14, 5. non Gallum tantum iubet interfici 14, 11. ſed quaeſtiones etiam in eiusdem miniſtros exerceri. 15, 3. — criminibus aurem facile praebet. 14, 9. — ſuſpicioſus inprimis in eos, quos alium principem optare

audiret. 16, 8. — felicior in hoſtibus internis, quam externis debellandis. 14, 10, 16. — 20, 11. extr. 21, 13, 7. quidquid fortiter geſſit, non geſſit ipſe, ſed per duces. 16, 10, 2. — quaedam tamen eius laudanda. 21, 16. init.

Conſules deducti, ſpectacula edebant, ſervosque manumittebant Kal. Ianuariis. 22, 7, 2.

Conta, urbs Africae. 29, 5, 39.

Coptos urbs Aegypti. 22, 16, 2.

Cora, oppidulum in Gallia. 16, 2, 3.

Corax, fluv. ad pontum Eux. 22, 8, 29.

Corduene provincia, ex parte ſaltem iuris Perſarum, ſingularem habuit Satrapen. 18, 6, 20. — 23, 3, 5. — 25, 7, 9

Coriaceae naves. 24, 3, 11.

Cornelius Gallus Procurator Aegypti ſub Auguſto Imp. provincia exhauſta, manum ſibi ipſe intulit. — auctor carminum, quae etiamnum habemus. 17, 4, 5.

Cornelius Senator. 28, 1, 29.

Cornuti v. Ind. II.

Corona ſacerdotalis. 29, 5, 16.

Coronarium (aurum). 25, 4, 15.

Coroni populus Mediae. 23, 6, 29.

Coſtobocae natio Scythica. 22, 8, 42.

Cottius rex ſocius Romanorum Auguſti Imp. aetate, vias per Alpes ex eo cognominatas munit, transituque faciliores reddit. — Sepulchrum eius. 15, 10, 2. et 7.

Craugaſius nobilis Niſibenus. 18, 10, 1. cuius uxor a Sapore capta, ſed in honore habita, perſuaſit marito, ut ad Perſas transfugeret. 19, 9, 3. ſſ.

Creſcens Vicarius Africae. 28, 6, 23.

Cretio, Comes Africae. 21, 7, 4. — 26, 5, 14.

Creuthungi, gens Thraciae. 27, 5, 6.

Criſpus, Conſtantini M. filius, Pelae interfectus. 14, 11, 20. et Exc. §. 19. et 23.

Criſſaeus ſinus. 17, 7, 13.

Criu Metopon, promontor. Thraciae. 22, 8, 20.

Crocodilus. 22, 15, 15.

Croeſus expulit Solonem. 15, 5, 37.

Cteſiphon, urbs Aſſyriae. conditor eius. 23, 6, 23.

Culices Meſopotamiae hominibus et animantibus moleſti. 18, 7, 5.

Cumana Sibylla. carmina parum aberat, quin Iuliani aetate igne perirent. 23, 3, 3.

Curandius Tribunus Sagittariorum. 29, 5, 24.

Curio dux Romanor. antiquior. 29, 5, 22. not.

Cybele, dies feſti Romae in eius honorem habiti. 23, 3, 7.

Cyclades inſulae unde dictae. 22, 8, 2.

Cydnus, fl. Ciliciae. 14, 8, 3.

Cylaces Eunuchus Perſa, Satrapes Armeniae. 27, 12, 4. — 30, 1, 3.

Cynaegirus dux Graecor. 24, 6, 14.

Cynoſſema, ubi Hecuba ſepulta fuiſſe dicitur. 22, 8, 4.

Cyprianus Referendarius regis Theoderici. Exc. §. 85.

Cyprus inſula, a Romanis iniuſte occupata. 14, 8, 14.

Cyrene urbs Aegypti a Batto condita. 22, 16, 4.

Cyreſchata urbs Sogdianae. 23, 6, 59.

Cyria, princeps regia Mauritaniae, ſoror Firmi. 29, 5, 28.

Cyrinus ex Notario. 22, 3, 7.

Cyropolis urbs Mediae. 23, 6, 39.

Cyrus maior, a Tomyri regina trucidatus. 23, 6, 7. inſigni memoria valuit. 16, 5, 8.

Cyrus fl. Perſiae (Mediae). 23, 6, 40. — 27, 12, 17.

Cyzicus urbs ad Propontidem. 22, 8, 5. a Procopio Anticaeſare

caeſare obſeſſa et expugnata. 26, 8, 7. it. a Scythis. 31, 5, 16. — portus ibi catena occluſus. 26, 8.

D.

Dacia Ripenſis. 26, 7, 12.
Dadaſtana urbs in confiniis Bithyniae et Galatiae, ubi Iovianus Imp. mortuus. 25, 10, 12. — 26, 8, 4.
Dagalaiphus Comes Domeſticorum. 21, 8, 1. 24, 1, 2. 25, 5, 2. Magiſter equitum. 26, 1, 6. Conſul (A. C. 366.) 26, 9, 1.
Dahae natio ad pontum Euxin. 22, 8, 21.
Dalmatius Caeſar ſub Conſtantino M. Exc. §. 35.
Damaſcus urbs Phoenices. 14, 8, 9.
Damaſus, epiſcopus Romae. 27, 3, 12. et c. 5, 9.
Dandace urbs in Cherſoneſo Taurica. 22, 8, 36.
Danielus Comes. 30, 1, 11.
Danubius, fontes eius et oſtia. 22, 8, 44.
Daphnaeus Apollo, templum eius in Antiochiae ſuburbio Daphne, ab Antiocho Epiphane aedificatum conflagrat, cuius incendii culpam in Chriſtianos confert Iulianus Imp. quos tamen defendit Ammianus. 22, 13. init.
Daphne ſuburbium Antiochiae amoeniſſimum. 19, 12, 19.
Daphne oppidum munitum Moeſiae ſecundae. 27, 5, 2.
Dardanus urbs ad Helleſpontum. 22, 8, 4.
Dareus (Darius) rex Perſarum. 23, 6, 8. — 26, 8, 15.
Darnis, urbs Aegypti. 22, 16, 4.
Datianus Conſul, collega Cereali (A. C. 358.) 17, 5, 1.
Davana oppidum Meſopotamiae. 23, 3, 7.
Davares populus Africae. 29, 5, 33.
Dea caeleſtis (Venus Urania). 22, 13, 3.
Decem pagi in Gallia (Dieuſe), 16, 2, 9.
Decentius Caeſar (frater Magnentii). 15, 6, 4. Treviri portas ei occludunt. ibid a Chnodomario, Alamannorum rege victus. 16, 12, 5.
Decentius Tribunus et Notarius. 20, 4, 2. 8, 4.
Decimatio. 24, 3, 2.
Decius Caeſar. 31, 13, 13.
Defectus ſolis et lunae. 20, 3.
Degradatio militaris. 15, 3, 2.
Delos inſula, terrae motu e mari exſtitit. 17, 7, 13. ab Athenienſibus purgata. 22, 12, 8.
Delphidius orator. 18, 1, 4.
Delta Aegypti. 22, 15, 11.
Demetrius Chytras, philoſophus Alexandrinus. 19, 12, 12.
Democritus philoſophus. 22, 8, 3. innumeros mundos eſſe exiſtimat. 15, 1, 4. ſententia eius laudata. 16, 5, 1.
Demoſthenes orator. laudes eius. 30, 4, 5. effatum eius laudatur. 30, 1, 23.
Diabas fl. Aſſyriae. 23, 6, 21.
Diacira urbs Aſſyriae. 24, 2, 3.
Diana in Cherſoneſo Taurica Oreiloche appellata. 22, 8, 34.
Dibaltum urbs Thraciae. 31, 8, 9. et c. 12, 15.
Dicaledones, gens Pictorum. 27, 8, 5.
Didius, Romanus, Thraciae olim victor. 27, 4, 10.
Didymus Alexandrinus, Chalcenteros dictus, Ciceromaſtix, Sillographus. 22, 16, 16.
Dinarchus antiquus Graecor. orator. 30, 4, 5.
Dindyma ad Propont. Cybelae ſacra. 22, 8, 5.
Dinocrates, Architectus, Alexandriae urbis conditor. 22, 16, 7.
Diocles Comes Largitionum Illyrici, Valentiniani iuſſu vivus combuſtus. 27, 7, 5.
Diocletianus Conſul cum Ariſtobulo. 23, 1, 1.

Diodorus Comes ab Alexandrinis trucidatus. 22, 11, 9.
Diodorus ex Agente in rebus. 27, 7, 5.
Diogenes, praefectus Bithyniae. 29, 1, 43.
Diogmitae levis armaturae equites, ad perſequendos hoſtes adhibiti. 27, 9, 6.
Diomedis ſedes ad mare Aegeum. 22, 8, 3.
Dionyſius rex Siciliae, quomodo tractaverit poëtam Philoxenum. 15, 5, 37. quam cautus inſidiarum timore fuerit. 16, 8, 10. — ludi magiſter. 14, 11, 30.
Dionyſopolis, urbs in Scythia Europaea. 27, 4, 12.
Dioſcurias urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Dioſcurias urbs ad pontum Euxin. Quia eam condiderit. 22, 8, 24.
Dipſades ſerpentum genus in Aegypto. 22, 15, 27.
Diſciplina caſtrenſis Conſtantii temporibus. 22, 4, 6.
Diſcenes Tribunus. 19, 9, 9.
Divi natio Indiae. 22, 7, 10.
Divinatio, Auguria, Auſpicia, Somnia defendit Ammianus. 21, 1, 9.
Divitenſes natio Germaniae. 26, 7, 14. 27, 1, 2.
Dius regulus Mauritaniae. 29, 5, 11.
Domitianus Imp. caſtrari homines interdixit. 18, 4, 5.
Domitianus primo Comes Largitionum, deinde Praef. Praet. Orientis, Antiochiae interfectus. 14, 7, 9 — 15, 3, 1.
Domitius Corbulo Romanus ſub Nerone. 15, 2, 5. 29, 5, 4.
Dorienſes Herculem olim ſecuti, ad oram Galliae maritimam conſediſſe dicuntur. 15, 9, 3.
Doriſcum urbs Thraciae, ubi Xerxes exercitum recognovit. 18, 6, 23. — 31, 4, 7.
Doroſtorus urbs Thraciae. 27, 4, 12.
Dorus primo medicus caſtrenſis, deinde nitentium rerum centurio. 16, 6, 2.
Dracones vexilla. 15, 16, 5. — 16, 10, 7. c. 12, 39.
Dracontius monetae praefectus Alexandriae. 22, 11, 9.
Drangiana, provincia Perſiae. 23, 6, 71.
Drepanum, urbs Bithyniae, deinde Helenopolis. 26, 8, 1.
Drepſa, urbs Sogdianae. 23, 6, 59.
Druentia fl. Galliae (Durance). 15, 10, 11.
Druidae, more Pythagoraeorum, ſodalitiis adſtricti conſortiis, philoſophiae altiori operam dederunt, animosque immortales ſtatuere. 15, 9, 8.
Druſus Thracum victor. 27, 4, 10.
Drypetina filia Mithridatis, regis Ponti. 16, 7, 10.
Dryſidae iidem qui Druidae. 15, 9, 4.
Dulcitius dux milit. in Britannia. 27, 8, 10.
Duodienſe caſtellum in Mauritania. 29, 5, 49.
Dura urbs Meſopotamiae. 23, 5, 8, 24, 1, 5.
Dura oppidum trans Tigrim ſitum. 25, 6, 9.
Duria urbs in Latio. 15, 8, 18.
Dymas fl. in prov. Sogdiana. 23, 6, 59.
Dynamius Actuarius. 15, 5, 3.

E.

Eboracum (York). Exc. §. 4.
Ecbatana urbs. 23, 6, 22. et 39.
Eclipſes ſolis et lunae. 20, 3.
Edeſſa urbs. 20, 11, 4, 21, 7, 7.
Elatas, nomen venti alicuius. 22, 8, 8. not.
Elephanti. Vulnus cervici inflictum letale. 25, 1, 15.
Elephantine urbs Aethiopiae. 22, 15, 2.
Eleuſis in Boeotia, terrae motui originem debet. 17, 7, 13.

Eleuteropolis urbs Palaeſtinae. 14, 8, 11.
Eluſa, urbs Galliae Narbonenſis. 15, 11, 14.
Emeſa urbs Phoenices. 14, 8, 9. — 26, 6, 20.
Emodon mons in prov. Serarum. 23, 6, 64.
Emona (Laybach). 28, 1, 45.
Ennoſigaeus, Neptuni cognomen. 17, 7, 12.
Epicurus. 30, 4, 3.
Epigonius, philoſophus ex Lycia. 14, 7, 18. ſupplicio affectus. 14, 9, 5.
Epimenides Cretenſis, diu dormiens. 28, 4, 5.
Epiphania, dies feſtus Chriſtianor. 21, 2, 5.
Epiphania, urbs Ciliciae. 22, 11, 4.
Epiſcopi Romani, iam Ammiani aetate laute viventes. 27, 3, 14. epiſcopi provinciales modeſtiores ibidem.
Equi Hiſpani. 20, 8, 13.
Equis indita nomina. 23, 3, 6.
Equitius Tribunus inter Candidatos dignitatis imperatoriae poſt obitum Ioviani. 26, 1, 4. — Comes. 26, 5, 3. Magiſter armorum. 26, 7, 4. — 29, 6, 3.
Equitius, filius, Tribunus et curator palatii. 31, 12, 15. — 30, 6, 2.
Eratoſthenes antiquus Geographus. 22, 8, 10.
Erechtheus. 16, 1, 5.
Ermenricus rex Oſtrogothor. 31, 3, 1.
Eruli et Batavi. 20, 1, 3. et al.
Erythraeum, urbs Ioniae. 31, 14, 8.
Eſaias, nobilis Romanus. 28, 1, 44.
Eſſedones, *Eſſedon* pop. et urbs Serarum. 23, 6, 66.
Evagrius Comes rei privatae. 22, 3, 7.
Eucaerius, Vicarius Aſiae, doctus homo. 29, 1, 9.
Euctemon, Aſtronomus antiquus. 26, 1, 8.
Evectiones v. not. ad 14, 6, 16.
Eventus boni porticus Romae. 29, 6, 19.
Evhages philoſophi Gallorum, Phyſicis rebus inprimis operam dantes. 15, 9, 8.
Eumenius Senator. 28, 1, 48.
Eumolpias v. Philippopolis.
Eunuchi, origo eorum a Semiramide repetenda. 14, 6, 17. — pravi plerumque eorum mores, paucis tamen exceptis. 16, 7, 4. 18, 4, 4. odores peſtiferi nihil iis nocere dicuntur. 23, 6, 18.
Eupatoria urbs Cherſoneſi Tauricae. 22, 8, 36.
Euphraſius Magiſter Officiorum. 26, 7, 4. et c. 10, 8.
Euphrates. 23, 6, 25. navis ibi ad transferendos homines et iumenta. 19, 8, 9.
Euphratenſis v. Commagene.
Euphronius praefectus (rector) Meſopotamiae. 18, 7, 3.
Eupraxius, Magiſter memoriae et Quaeſtor, vir ingenuus, et libere loquens. 27, 6, 14. 28, 1, 25.
Euripides, poeta tragicus, ſepulcrum eius. 27, 4, 8.
Europos urbs Perſiae. 23, 6, 39.
Euſebia, Conſtantii Imp. coniux, favet Iuliano. 15, 2, 8. et c. 8, 3. — 21, 6, 4. — medicaminibus effecit, ut Helena, Iuliani uxor, aliquoties abiiceret partum. 16, 10, 18. mors eius et laudes. 21, 6, 4.
Euſebius, Pittacus etiam dictus, orator. 14, 7, 18. ſupplicio affectus. 14, 9, 5.
Euſebius praefectus cubiculi. 14, 10, 5. homo mali animi, multisque exitioſus. 14, 11, 2. cet. imperatori imperavit. 22, 3, 12. coll. 18, 4, 3. ſupplicio affectus. 22, 3, 12.
Euſebius ex Comite rei privatae, cognomine Mattiocopae. 15, 5, 4. not.
Euſebius vir laudabilis, Conſul cum fratre Hypatio (A. C.

359.) 18, 1, 1. 21, 6, 4. laesae maiestatis ab homine nequam accusatus. 29, 2, 9.
Eusebius, episcopus Nicomediae, cognatus et magister Iuliani 22, 9, 4.
Euseni, populus Orientis, Persis vicinus. 16, 9, 4.
Eustathius philosophus. 17, 5, 15.
Eutherius praefectus cubiculi in aula Iuliani, eunuchus, sed praeter solitum probus. 16, 7, 2. 20, 8, 19.
Eutropius, Proconsul Asiae. 29, 1, 36.
Excubitor nomen proprium videtur esse. 20, 4, 21.
Exodiarii. 28, 4, 33. not.
Exsuperius, miles fortis, primus, qui ex cuniculis ad urbem Maozomalcham actis prosiluit. 24, 4, 23.

F.

Fabius Maximus. 15, 12, 5.
Fabricius Luscinus. 30, 1, 23.
Fara, insula in provincia Persidе. 23, 6, 43.
Farnobius, in magnatibus Gothorum laudatur. 31, 4, 12. et c. 9, 3.
Faustina, Constantii Imp. coniux post obitum Eusebiae. 21, 6, 4. gravida ab eo relicta. 21, 15, 6. mater fit Constantiae, uxoris postea Gratiani. ib. et 26, 7, 10. et c. 9, 8.
Faustinus Notarius militans. 30, 5, 11.
Felicis arboris castra. v. Arbor.
Felix, Notarius. postea Officiorum magister. 20, 9, 5. Largitionum Comes. 23, 1, 5.
Fericius, princeps Mauritaniae. 29, 5, 21.
Ferratus mons Mauritaniae. 29, 5, 11.
Festus Tridentinus, Consularis Syriae, Magister memoriae, deinde Proconsl. Asiae. 29, 2, 22.
Fidustius, Praesidialis. 29, 1, 6.
Firmus princeps Mauritaniae, haud parum negotii facessit Romanis, tandem laqueo sibi frangit ipse gulam. 29, 5. usque ad 30, 7.
Flavianus Vicarius Africae. 28, 6, 28.
Florentius. Ammianus ipse duo huius nominis aperte distinguit sub Constantio et Iuliano. 22, 3. 6. tres tamen alii apud eundem occurrunt, nempe
a) *Florentius*, Praef. Praet. Galliae. 16, 12, 14. molestias creat Iuliano Caesari. 17, 3, 2. 20, 4, 2. qui cum ad Augustam dignitatem a militibus esset evectus, ad aulam Constantii confugit. 20, 8, 20. — in Anatolii locum Praef. Praet. Illyrici. 21, 6, 5. post Constantii obitum Iuliani quidem fuga vindictam effugit, absens tamen damnatus. 22, 3, 6. coll. c. 7, 5.
b) *Florentius*, fil. Nigriniani, Magister Officiorum Vicarius. 15, 5, 12. — 20, 2, 2. a Iuliano, innoxius tamen, in insulam Boas deportatus. 22, 3, 6.
c) *Florentius* Praef. Praet. in Gallia, sub Valentiniano, vir probus et aperte, quae displicerent, eloquens. 27, 7, 7.
d) *Florentius* Tribunus. 26, 9, 8.
e) *Florentius* Germaniae dux. 29, 4, 7.
Fluvii a Persis religiose culti. 18, 7, 1. not.
Formula sacramenti militaris. 21, 5, 10. not.
Fortunatianus Comes. 29, 1, 5.
Forum pacis Romae. 16, 10, 15. it. *Traiani* ibid.
Fragiledus, princeps Sarmaticus. 17, 12, 11.
Franci, Salii etiam dicti. 17, 8, 3. devastant Germaniam prope Iuliacum. 17, 2, 5. adeo insolentes, ut in ditione Romana novam urbem

(Toxiandriam) condant. 17, 8, 3. — *Franci Attuarii* a Iuliano devicti. 20, 10, 2. — multi eorum in aula Conſtantii ſatellites. 15, 5, 11.
Fraomarius rex Bucinobantum, nationis Germanicae. 29, 4, 7.
Frigeridus, dux Romanus adv. Gothos. 31, 7, 3. et c. 9, 1.
Fritigernus dux Gothorum. 31, 4, 8. et c. 11, 5.
Frontinus conſiliarius. 28, 1, 21.
Fulgurales libri. 23, 5, 13.
Fullofaudes, dux militar. in Britannia. 27, 3, 1.
Fulvius (Flaccus) primus e Romanis, qui Gallis bellum intulit. 15, 12, 5.

G.

Gabinius, rex Quadorum, perfide in convivio trucidatus. 29, 6, 5. 30, 5, 3.
Galactophagi, natio Scythica. 23, 6, 62.
Galatae (Galli) unde nomen habeant. 15, 9, 3.
Galerius. Exc. §. 3, Caeſar aliquando per mille paſſus ad currum Auguſti pedibus incedere coactus. 14, 11, 10.
Galla, mater Caeſaris Galli. 14, 11. 27.
Gallia deſcripta per provincias. 15, 9—11. mores incolarum. 15, 12.
Gallienus Imp. noctu per urbem Antiochiam vagatus. 14, 1, 9.
Gallonatis caſtellum in Mauritania. 29, 5, 25.
Gallus Caeſar, fil. (Iul.) Conſtantii, fratris Conſtantini M. et Gallae, ſororis Rufi et Cerealis. 14, 11, 27. corporis et animi natura c. 28. Caeſar a Conſtantio adſcitus. 14, 1. ad crudelitatem propenſus. ibid. et c. 7. et 9. — ad aulam evocatus, iuſſu Conſtantii in itinere interfectus. 14, 11.
Gallus v. Cornelius.
Gallus, fluvius Bithyniae. 26, 8, 3.
Garamantae. 22, 15, 2.
Garumna fl. Galliae (Garonne). 15, 11, 2.
Gaudentius, Agens in rebus. 15, 3, 8. 16, 8, 3. Notarius. 17, 9, 7. a Conſtantio ſpeculator inſidioſus Iuliano additus. 21, 7, 2. Iuliano iubente ſupplicio affectus. 22, 11, 1,
Gaudentius Scutarius. 26, 5. 14.
Gaugamela, urbs Adiabenes. 23, 6, 22.
Gaza, urbs Palaeſtinae. 14, 8, 11.
Gazaca, urbs Mediae. 23, 6, 39.
Geapolis, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Gedroſia provincia Perſiae. 23, 6, 73.
Gelani pop. Orientis. 17, 5, 1.
Geloni natio ad paludem Maeot. 22, 8, 31. 31, 2, 14.
Genius unicuique homini additus. 21, 14, 2. Socratis, Pythagorae etc. ibid. — *Genius publicus* per ſomnum apparet Iuliano. 20, 5, 10. it. 25, 5, 3. templum eius Alexandriae. 22, 11, 7. it. Antiochiae. 23, 1, 6.
Genonia urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Genua urbs Liguriae. 15. 10, 10.
Georgius epiſc. Alexandriae, a plebe interfectus. 22, 11, 3—7.
Geraſa, urbs Arabiae. 14, 8, 13.
Geraſus fl. Scythiae (Prut) 31, 3, 7.
Germani et *Germania*. 15, 11, 7.
Germanianus Praef. Praet. Galliae. 21, 8, 1. 26, 5, 5.
Germanicopolis, urbs Iſauriae. 27, 9, 7.
Germanicus Caeſar. 22, 14, 8.
Gerontius Comes, aſſecla Magnentii. 14, 5, 1.
Geſſoriacum eadem urbs, quae

Bononia (Boulogne). 20, 1, 3. et c. 9, 9. Exc. §. 4.
Gildo, princeps Maurus. 29, 5, 6.
Gladii Alanis pro Diis ſunt. 31, 2, 23. gutturi admoti quid ſignificent. 17, 12, 16. 21, 5, 10.
Gomoarius v. Gumoharius.
Gordianus Imp. ſenior. 26, 6, 20.
Gordianus Imp. iunior. Expeditio in Perſas. — a Philippo interfectus — ſepulcrum eius Zaithae in Meſopotamia. 23, 5, 7.
Gorgias Leontinus. 30, 4, 3.
Gorgonius Praefectus cubiculi Galli Caeſaris. 15, 2, 10.
Gothi impetum faciunt in Thraciam ſub Conſtantino M. Exc. §. 21. et 34. — it. ſub Valentiniano. 26, 4, 5. et c. 6, 11. ab Hunnis ſedibus ſuis expulſi, ad Romanos confugiunt. 31, 2. et 3 — a ducibus Romanorum iniuſte habiti et vexati. 31, 4. et 5. — Iuliani de iis iudicium. 22, 7, 8. — principes eorum Iudices appellati. 27, 5, 6.
Graeci, pars eorum poſt bellum Troianum in Gallia ſedes fixiſſe dicitur. 15, 9, 3.
Gratianus Valentiniani Imp. pater. 30, 7, 2.
Gratianus Imperator, Valentiniani Imp. filius, a patre in ſocietatem imperii allectus. 27, 6, 4. duces eius proſpere res gerunt adv. Gothos. 31, 9, 14. it. adv. Lentienſes Alamannos. 31, 10. — Conſtantia, uxor ipſi deſtinata, prope capta. 29, 6. 7. mores eius. 31, 10, 18.
Greuthungi, natio Oſtrogothorum. 27, 5, 6. 31, 3, 1.
Grumbates, rex Chionitarum. 18, 6, 22. 19, 1, 7. filius eius in obſidione Amidae cecidit. ibid.
Gumathene (rectius Commagene) regio fertilis Meſopotamiae. 18, 9, 2.
Gumoharius (Gomoarius). 26, 7, 8. Magiſter armorum. 20, 9, 5. 21, 8, 1. et c. 13, 16. a Procopio Anticaeſare ex otio revocatus. 26, 7. 4. et c. 9, 2.
Gundomadus, rex Alamannor. Galliam invadit. 14, 10, 1. pacem init cum Conſtantio, ab ipſis autem civibus interficitur. 16, 12, 17.
Gynaecon Lymen (γυναικῶν λιμήν), urbs in provincia Gedroſia. 23, 6, 73.
Gyndes fl. Perſiae. 23, 6, 40.

H.

Hadrianus Imp. futura praenoſcendi cupidus. 25, 4, 17. — ſolum ſe ſcire omnia opinans, doctis et artificibus invidet. 30, 8, 10.
Hadrianopolis ad montem Haemum, antea Uscudama dicta. 14, 11, 15. 27, 4, 12. 31, 11, 3.
Hannibal viam ſibi per Alpes aperiens, igne et aceto eas emolliens. 15, 10, 11. ſepulcrum eius. 22, 9, 3.
Hannibalianus rex Ponti. 14, 1. Exc. §. 35.
Harax (Charax) fl. Suſianae. 23, 6, 26.
Hariobaudes Tribunus vacans. 18, 2, 2.
Hariobaudus, Macriani frater, rex Alamannor. pacem facit cum Iuliano. 18, 2, 15.
Harmozon promontor. Carmaniae. 23, 6, 10.
Harpagus (rectius Harpalus) Satrapa Cyri. 15, 9, 7.
Hatra (Chatra) urbs in deſerto ſita, citra Tigrim fl. 25, 8, 5.
Hebdomon ſuburbanum Conſtantinop. 26, 4, 3. not. Valeſii.
Hebrus fl. — fontes habet in montibus Ordryſiorum. 18, 6, 5.
Hecataeus Geographus. 22, 8, 10.
Hecatompylos, urbs Parthiae. 23, 6, 43.

Helena mater Conſtantini M. Exc. §. 1.
Helena ſoror eiusdem, Iuliani uxor. 15, 8, 18. infeſtam habet Euſebiam, Conſtantii uxorem. 16, 10, 18. mors eius. 21, 1, 5.
Helenopolis, urbs ad ſinum Nicomediae, antea Drepanum dicta. 26, 8, 1.
Helepolis, machina obſidionalis. 23, 4, 10.
Helice terrae motu abſorpta. 17, 7, 13.
Heliodorus ſatorum per genituras interpres. 29, 1, 5. 2, 6.
Heliogabalus Imp. 26, 6, 20.
Heliopolis, urbs Aegypti. 17, 4, 12.
Helpidius Praef. Praet. Orientis. 21, 6, 9.
Hendinos, ſic appellatus rex Burgundionum. 28, 5, 14.
Heniochi natio ad Pontum Euxinum, unde nomen traxerit. 22, 8, 24.
Heptaſtadium Alexandriae. 22, 16, 10.
Heraclea urbs Thraciae. 22, 2, 22. *Perinthus* etiam dicta, quare. 22, 8, 16. it. 27, 4, 13.
Heraclea urbs Mediae. 23, 6, 39.
Heraclitus philoſophus, Ephelius, ſententia eius laudata. 21, 16, 14.
Herculanus Protector domeſticus. 14, 10, 2.
Hercules Thebanus ad Hiſpanos etiam et Gallos pervenit. 15, 9, 6.
Herculiani et *Ioviani*. v. Ind. II.
Hermapion, ex eo Ammianus inſcriptiones Obeliſci delumſit. 17, 4, 17.
Hermes ter maximus. 21, 14, 5.
Herminfrid rex Thuringor. Exc. §. 70.
Hermogenes, Magiſter equitum, in concurſu plebis interfectus. 14, 10, 2.
Hermogenes Ponticus, Praef. Praetor. Orientis. 19, 12, 6. mors eius. 21, 6, 9.
Hermogenes dux militar. in Germania. 28, 2, 6.
Hermonaſſa inſula ad paludem Maeot. 22, 8, 30.
Hermopolis urbs in Thebaide Aegypti. 22, 16, 2.
Hermupolis urbs Carmaniae, 23, 6, 49.
Herodes aedificavit Caeſaream. 14, 8, 11.
Herodianus, Alexandrinus, artium minutiſſimus ſciſcitator. 22, 16, 16.
Herodotus laudatus. 22, 15, 28.
Heſiodus laudatus. 14, 6, 8.
Heſperius, Proconſul Africae. 28, 6, 28.
Heſychia, nobilis femina Romae. 28, 1, 47.
Hiaspis urbs ad fl. Tigrim. 18, 5, 3.
Hiberia provincia Aſiae inter duos principes diviſa. 27, 12, 4. coll. 30, 2, 2.
Hibita oppidulum Meſopotamiae. 25, 9, 3.
Hiera, terrae motu mari exorta. 17, 7, 13.
Hierapolis urbs Commagenes. 14, 8, 7. — 21, 13, 8. — 23, 2, 6.
Hierapolis Phrygiae urbs, ubi ex terrae hiatu vapores peſtiferi emiſſi. 23, 6, 18.
Hierocles, fil. Alypii, Vicarii Britanniae. 29, 1, 44.
Hierographa (Hieroglypha). 17, 4, 10. — 22, 15, 30.
Hieroſolymae. 14, 8, 12. — 23, 1, 2.
Hilarinus auriga. 26, 3, 3.
Hilnrius Palatinus. 29, 1, 7.
Hileia urbs, ad quam Romani a Perſis fuſi. 18, 5, 7.
Hipparchus antiquus philoſophus et Aſtronomus. 26, 1, 8.
Hippias Eleus. 16, 5, 8.
Hippocephalus, ſuburbium Antiochiae. 21, 15, 2.
Hippopotamus. 22, 15, 21.
Hiſter v. Danubius.
Hiſtrus urbs Thraciae. 22, 8, 43.
Homerus laudatur 15, 8, 17. — 18, 5, 7. — 19, 4, 6. — 21,

14, 5. — 23, 6, 62. — 27, 8, 4. — 31, 14, 8. [item 14, 6, 21. 18, 5, 7. 28, 1, 54.]
Honoratus Comes Orientis. 14, 1, 3. et c. 7, 2.
Hormisda fil. regis Perſarum (exul). ſapiens eius dictum. 16, 10, 16. dux militaris Iuliani contra Perſas. 24, 1, 2. et 3.
Hormisda filius praecedentis a Procopio Caeſare Proconſul factus. 26, 8, 12.
Horre, oppidulum Meſopotamiae. 18, 10, 1.
Hortarius rex Alamannorum. 16, 12, 1. Iuliano ſe ſubiecit. 17, 10, 7. et in fide permanſit. 18, 2, 2.
Hortarius, magnas Germanus. 29, 4, 6.
Horti Salluſtii. 17, 4, 16.
Hucumbra villa. 25, 1, 4.
Hunni ultra mare glaciale habitantes. forma externa et mores. 31, 2. tot. (Chunni etiam nominantur 31, 8, 4.)
Hydriacus fl. Carmaniae. 23, 6, 49.
Hymettius Proconſul Africae. 28, 1, 17.
Hypanis fl. ad Cimmerii Bosporum (Cuban). 22, 8, 26.
Hypatius Conſul, collega Euſebio. 18, 1, 1. — 21, 6, 4. — 29, 2, 9.
Hypatius nepos Anaſtaſii Imper. Exc. §. 74.
Hyperechius dux Procopii Imp. 26, 8, 5.
Hyperides antiquus orator Graecus. 30, 4, 5.
Hyrcania, provincia — urbes — etc. 23, 6, 50. ff.
Hyſtaspes, Darii pater, magiam a Brachmanibus didiciſſe, et in Perſiam attuliſſe fertur. 23, 6, 32.

I.

Iacobus Numerarius Apparitionis Magiſtri equitum. 19, 9, 2.
Ianuarius, neceſſitatum caſtrenſium curator. Ioviani poſt mortem inter alios dignus imperatoria dignitate habitus. 26, 1, 4.
Iaſonion urbs Perſiae (Margianae). 23, 6, 54.
Iaſonius mons in Media. 23, 6, 28.
Iaxamatae, natio ad paludem Maeot. 22, 8, 31.
Iaxartae populus, et *Iaxartes* fl. Scythiae. 23, 6, 62.
Iazyges, natio ad paludem Maeot. 22, 8, 31.
Ibis avis in Aegypto. 22, 15, 25.
Ichneumon ibid. §. 19.
Iconium, urbs Pilidiae. 14, 2, 1.
Icoſium urbs Mauritaniae. 29, 5, 16.
Idmon augur Argonautarum. 22, 8, 22.
Ieſalenſes populus Africae. 29, 5, 47.
Igilgitanum orae Mauritaniae maritimae nomen Africanum, Romanis Sitifis. 29, 5, 5.
Igmazen, rex Mauritaniae. 29, 5, 46.
Igne mollitae Alpes. 15, 10, 11.
Illuſtrata lucernis nocturnis Antiochia. 14, 1, 9.
Ilus, Trois filius. 22, 9, 7.
Imavus mons Perſiae. 23, 6, 61.
Imbrus inſula. 22, 8, 2.
Immo Comes. 21, 12, 3.
Incantatio ad leniendum dolorem. 16, 8, 2.
Indulgentiae tributorum. 16, 5, 15.
Ingenuus Anticaeſar ſub Gallieno. 21, 16, 10.
Innocentius Tribunus cadit in proelio ad Argentoratum. 16, 12, 63.
Innocentius agrimenſor. 19, 11, 8.
Inſulae terrae motu e maris profundo protruſae. 17, 7, 13. alia contra (Atlantis) Europa amplior terrae motu evanuit. ibid.
Iohannis epiſc. Romanus ſub Theoderico rege. Exc. §. 88.
Iovianus Protector Domeſticus. 21, 16, 20. omina futurae

magnitudinis, ibid. Imperator poſt Iulianum electus. 25, 5, 4. exercitum e Perſia reductum fortiter quidem defendit adverſus hoſtes, omnibus tamen vitae neceſſitatibus deſtitutus pacem cum Sapore inire coactus, in Meſopotamiam redit 25, 7—9. utiliter quaedam conſtituit in Illyrico et Gallia — filiolum quadrimum Varronianum collegam in Conſulatu adſciſcit — in urbe autem Dadaſtana inopina morte abreptus 25, 10. tot. — corporis et animi indoles. ib. cadaver Conſtantinopolin deportatur. 26, 1, 3.

Iovianus Notarius, fortem ſe praebuit in obſidione Maozamalchae. 24, 4, 23. poſt Iuliani obitum et ipſe inter candidatos imperii nominatus, ideoque ſuſpectus imperatori Ioviano in puteum coniectus. 25, 8, 18. coll. 26, 6, 3.

Ioviani et *Herculiani*. v. Ind. II.

Iovinianus, Romanus ortu, ſed ſatrapa Perſarum in Corduena. 18, 6, 20.

Iovinus Magiſter equitum. 21, 8, 3. et c. 12, 2. per Illyricum. 22, 3, 1. per Gallias. 25, 8, 11. — 27, 2, 1. — 27, 10, 6.

Iovius Quaeſtor Iuliani. 21, 8, 3. 22, 8, 49.

Iphicles, philoſophus Ammiani aetate. 30, 5, 8.

Iris, arcus caeleſtis. 20, 11, 26.

Iris fluv. in pontum Eux. defluens. 22, 8, 17.

Iſaflenſes, populus Africae. 29, 5, 40.

Iſaura, urbs Iſauriae olim potens, Ammiani aetate diruta. 14, 8, 2.

Iſauria provincia. 14, 8, 1. *Iſauri* rapto viventes, Romanas provincias invadunt crebro. 14, 2, 1. — 19, 13, 1. — 27, 9, 6.

Iſocrates, ſententia eius allata. 30, 8, 6.

Iſſiacum mare. 22, 15, 2.

Iſtrus urbs ad pontum Euxin. 22, 8.

Iuba, rex Mauritaniae, ſcriptis etiam inclaruit. 22, 15, 8.

Iubaleni, natio Africae. 29, 5, 44.

Iudaei, quid M. Aurelius et Iulianus de iis iudicaverint. 22, 5, 5. Vexantur Ravennae. Exc. §. 81.

Iudiciale carpentum. 29, 6, 7.

Iudicum iniuſtorum poena ap. Perſas. 23, 6, 82.

Iuliacum, urbs Germaniae. (Iūliçb) 17, 2, 1.

Iulianus Imp. Pater (Iul.) Conſtantius, mater Baſilina. 25, 3, 23. natus Conſtantinopoli ibid. quam ob cauſam urbem amavit et exornavit. 22, 9, 2. educationi eius praefuit Euſebius, epiſc. Nicomedienſis. 22, 9, 4. ab aula remotus cum fratre Gallo in villa (Marcelli fundo) detentus vivit. 15, 2, 7. poſt fratris necem et ipſe criminibus appetitus, Euſebiam habet fautricem, primo Comum in vicinia Mediolani, deinde in Graeciam ad perſequenda ſtudia abire permittitur. 15, 2, 8. Conſtantius Caeſarem eum ſibi adiungit, et ſorore Helena in matrimonium data, in Galliam mittit. 15, 8, 4. admodum maligne habetur, cibique adeo ei apponendi praeſcripti. 16, 5, 3. Conſul primum (356). 16, 1, 1. iterum (357). 16, 11, 1. — expeditio adverſus Laetos ſuſcepta. 16, 11, 1. — it. contra Alamannos. proelium ad Argentoratum. 16, 12. tot. quo facto ulterius in Germaniam progreſſus, variis tractibus devaſtatis Alamannos pacem petere cogit. 17, 1, 10. — interea Franci inſurrexerant, quos tamen incluſos, in deditionem accipit. 17, 2. ſecunda adverſus eosdem et Chamavos expeditio. 17, 8. — Milites ſeditionem movent com-

meatus inopia. 17, 9, 3. — Suomarius et Hortarius, reges Alamannorum, se ei dedunt. 17, 10. novum cum Alamannis, nondum devictis bellum, in quo quinque se ipsius fidei committunt. 18, 2. — partem exercitus in Orientem mittere iubetur, quod longinquum iter milites, recusantes facere Augustum eum appellant. 20, 4. mittit cum epistolis, qui hoc nuntiarent Constantio. 20, 8, 5. — aulam nunc sibi ipse pro arbitrio instruit. 20, 9. in bellum contra Francos Attuarios proficiscitur, hiememque agit Viennae. 20, 10. — quinquennalia celebrat, Helenaeque coniugis eo tempore reliquias Romam deferri iubet. 21, 1, 5. — mortem Augusti proximam praesagire sibi videtur. 21, 1, 6. Christianam religionem amplecti simulat, quamquam iamdiu gentili nomen dederat. 21, 2, 4. Alamanni duce Vadomario, ab ipso Constantio, uti ex literis interceptis patuit, sollicitato, rebellant, quos tamen Iulianus, rege in convivio capto, pacem petere cogit. 21, 3—5. iam vero contra Constantium ipsum arma movere constituit, aulicos sibi alios, aliosque duces eligit, exercitumque partim per Italiam, partim per Illyricum iter facere iubet. 21, 8. — paullo post, Constantii morte audita, 21, 12, 18. 22, 2, 1. Constantinopolin venit. ibid. Aulam nunc omnem reformat, suos et Galli olim fratris inimicos persequitur. 22, 3. et 4. — gentilium religionem nunc aperte profitetur. 22, 5. omnes imperii partes cordi habet. 22, 7. legationibus prope fatigatur. 22, 7, 10. regum tamen oblata auxilia recusat. 23, 2, 1. — Constantinopoli relicta Antiochiam se confert. 22, 9, 2. ubi civium dicteriis exacerbatus, Misopogonem scribit. 22, 14, 2. iam vero in bellum contra Persas proficiscitur, Assyriam ingreditur, castellis quibusdam et Maozamalcha oppido expugnatis, arma prope ad Ctesiphontem urbem profert. 24, 1—6. — quo felici successu nimis sublatus, classem ignem comburi iubet, mox tamen, quantam sibi ipse eo cladem intulerit, animadvertens, in Corduenen provinciam pedem referre constituit. 24, 7. et 8. — persequuntur Persae, proelium committitur, in quo Iulianus graviter vulneratus, mox animam emittit. 25, 1—3. Procopius, potiea Anticaesar, cadaver Tarsum defert. 25, 9, 12. (ita enim ipse Iulianus iusserat. 23, 2, 15.) ubi in suburbio depositum, et tumulus eius aloviano exornatus est. 25, 8, 5.

Habitus corporis. 15, 8, 16. 25, 4. statura brevis. 22, 2, 5. et 14, 3. mores omnino. 25, 4. tot. 16, 1, 1. temperantia et studia nocturna. 16, 5, 4. praeter artem poeticam et rhetoricam, philosophiae imprimis se dedit, linguamque etiam Latinam bene calluit. 16, 5, 6. — mitis erga cives. 16, 5, 12. 17, 3, 1. ll. 18, 1. tot. iustitiae amans. ibid. 22, 9, 9. et c. 10, 2. — exemplar boni principis M. Aurelium sibi proposuit. 16, 1, 4. a Praefectis et familiaribus moneri se passus. 22, 10, 3. — templum Hierosolymitanum restaurari iubet. 23, 1, 2. — episcopis Christianorum concordiam commendat. 22, 5, 3. nonnisi rhetoricam et grammaticam Christianos docere iubet. 22, 10, 7. 25, 4, 20. — Antiochiae templum occludit, quod Christianos de incendio templi Daphnaei Apollinis suspectos habebat. 22, 13, 2.

ſacrificia Diis innumera offert. 22, 12, 6. — in his etiam Iovi Caſio. 22, 14, 4. Marti tamen Vltori aliquando haud parum iraſcitur. 24, 6, 17. — vaticinorum, auguriorum, ſuperſtitionum omnium ſtudioſus. 22, 1, 1. et c. 12, 8. it. 23, 3, 3. 25, 4, 17. — Etruſcos augures habuit in comitatu. 23, 5, 10. 25, 2, 7. Aſiaticorum morum non omnino immemor. 16, 7, 6. Dicteria in eum aulicorum et militum. 17, 11, 1. 22, 14, 3.

Iulianus Imperatoris avunculus, Comes Orientis. 23, 1, 4.

Iulianus Comes Largitionum. 23, 1, 5.

Iulio menſe initium fiebat procinctuum Gallicanorum. 17, 8, 1.

Iulius Comes per Thracias. 26, 7, 5. Magiſter militiae. 31, 16, 8.

Iulius Nepos Imp. ſucceſſorem habuit Romulum Auguſtulum. Exc. §. 36.

Iuſtina uxor Valentiniani. 30, 10, 4. ſoror Cerealis. 28, 2, 10. coll. 30, 10.

Iuſtinus Imperator. Exc. §. 76.

Iuthungi populus Alamanniae Raetiam invadunt. 17, 6, 1.

Iuvenalis poëta, Ammiani aetate in deliciis Romanor. 28, 4, 14.

Iuventius Siſcianus (Pannonius) Quaeſtor palatii. 26, 4, 4. deinde Praef. Urbi. 27, 3, 11. Praef. Praetor. Galliae. 30, 5, 11.

Izala, mons Meſopotamiae. 18, 6, 12. 19, 9, 4.

L.

Laconica, genus parvarum navium. 26, 10, 19.

Lacotena urbs Armeniae. 20, 11, 4.

Laeti populus Alamanniae. 16, 11, 4. 20, 8, 13. 21, 13, 16.

Lagarimanus dux militar. Gothorum. 31, 3, 5.

Laipſo Tribunus cecidit in proelio ad Argentoratum. 16, 12, 63.

Lamfoctum, urbs Mauritaniae. 29, 5, 13.

Lampadius, Praef. Praetorio in Italia. 15, 5, 4. Praef. Vrbi. 27, 3, 5. — ex Praefecto. 28, 1, 26.

Lampſacus dono data Themiſtocli a rege Perſarum. 22, 8, 4.

Laniogaiſus, Francus, Tribunus. 15, 5, 16.

Laodicea urbs Syriae. 14, 8, 8.

Laranda urbs Iſauriae vel Lycaoniae. 14, 2, 11.

Latinus Comes Domeſticorum. 14, 10, 8.

Lavacra in modum provinciarum exſtructa. 16, 10, 14. [Conf. Lipſius de magnitud. Romana Lib. III. c. 8. p. 147. ERR.]

Laudiae caſtellum Meſopotamiae. 18, 7, 10.

Laumellum urbs in Italia. 15, 8, 18.

Laureatae v. *Literae*.

Laurentius de epiſcopatu Romano contendit cum Symmacho. Exc. §. 65.

Lauriacum urbs in Norico (Lorch). 31, 10, 20.

Lauricius Comes, adv. Iſauros miſſus. 19, 13, 2.

Lazi — *Lazica* natio et provincia Scythiae. 27, 12, 11.

Leges Corneliae. 19, 12, 17.

Leges ſumtuariae Romanor. 16, 5, 1.

Legiones. Imperatores obvium iverunt urbem intrantibus. 20, 4, 12.

Lemannus lacus. 15, 11, 16.

Lemnus inſula. 22, 8, 2.

Lentienſes Alamanni, Raetiae vicini. 31, 10, 2. bellum contra eos. 15, 4, 1. alterum ſub Valente. 31, 10, 3.

Leo Pannonius, Magiſter Officiorum. 26, 1, 6.

Leo Notarius, poſtea Magiſter Officiorum. 28, 1, 12. 30, 2, 10. et 5, 10.

Leo pater et filius, Imperatores Orientis. Exc. §. 39 f.
Leonas Quaeſtor. 20 9, 4.
Leones Meſopotamiae a culicibus vexati. 18, 7, 5.
Leontius Quaeſtor, poſtea Praef. Urbi. 14, 11, 14. 15, 7, 1. Laudes eius. ibid.
Leptis urbs Africae. 28, 6, 4.
Lesbus inſula 22. 8, 2.
Leuce locus in Cherſoneſo Taurica deſertus, Achilli dicatus, ubi haud impune pernoctari poſſe credebant. 22, 8, 35.
Leugae Gallis milliaria. 15, 11, 17. 16, 12, 8.
Liberius Epiſc. Romanus. 15, 7, 6.
Liberius Praef. Praet. Illyrici ſub Theoderico rege. Exc. § 68.
Libino Comes, in proelio adverſus Alamannos cadit. 21, 3, 2.
Libya, provincia Aegypti., 22, 16, 6.
Libyſſa urbs Bithyniae, ubi Hannibal ſepultus. 22, 9, 3.
Licinius Caeſar. Exc. §. 7. ſſ.
Limigantes Sarmatae, olim ſervi, dominos terris expulerant. — regio eorum adiitu difficilis pacem offerunt ſimulando — victi ſe deduni et in alias transferri terras malunt. 17, 13. mox tamen animum mutant, denuo rebelles ipſum Conſtantium verba ad eos facientem adoriuntur, quo facto ad unum omnes caeduntur. 19. 11. tot.
Literae laureatae, Ammiani adhuc aetate in uſu erant. 16, 12, 69.
Lithinos pyrgos vicus Sacarum, a mercatoribus commeantibus frequentatus. 23, 6, 60.
Lollianus Conſul (355.) 15, 8, 7. Mavortius etiam dictus; Praef. Praet. in Italia. 16, 8, 5. Praef. Urbi 342.)
Lollianus alius eius nominis. 28, 1, 26.
Lorne caſtellum Meſopotamiae. 19 9, 4.
Lotophagi. 14, 6, 21.
Lucillianus Domeſticorum Comes. 14, 11, 14. 17, 14, 3. — Comes et Magiſter equitum. 21, 9, 5. claſſi Iuliani praeeſt 23, 3, 9. muneribus ſeſe abdicat, a genero autem, Ioviano Imp. revocatur. 25, 8, 9. et c. 10, 6. a militibus interfectus. ibid. (Videtur tamen Ioviani ſocer ab altero diverſus eſſe.)
Lucullus antiquus ille Romanor. dux inclytus, Thracum victor. 27, 4, 11.
Lugdunenſis prima et ſecunda. 15, 11, 11.
Lugdunum (Lyon) a Laetis invaſa. 16, 11, 4.
Luna Dea in Oriente culta (Aſtarte). 23, 3, 2.
Lunae defectus. 20, 3.
Lundinium (London). 20, 1, 3. poſtea temporis Auguſta etiam nominata. 27, 8, 7. 28, 3, 7.
Lupicinus Magiſter equitum in locum Severi in Gallia conſtitutus. 18, 2, 7. 20, 1, 2. in Britanniam adv. Pictos miſſus. ibid. et 20, 9. Magiſter equitum Orientis. 26, 5, 2. et c. 8, 4.
Lupicinus Comes Thraciae. 31, 4, 9. et c. 5, 6.
Lupicinus Gentilis. 27, 10, 12.
Luſcinus, antiquus ille Romanor. dux militaris, *Fabricius* notiori nomine dictus, cui in proelio adv. Lucanos Mars ipſe praeſto fuiſſe dicitur. 24, 4. 24. — 30, 1, 22.
Luſcus praefectus Antiochiae, vivus poſtea combuſtus. 14, 7, 17.
Luſius dux milit. Roman. ſub Traiano et Hadriano. 29, 5, 4.
Luſoriae naves. 17, 2, 3. 18, 2, 12.
Lutetia. 15, 11, 3.
Luto Comes, Francus. 15, 6, 4.
Lycaonia ab Iſauris vicinis infeſtata. 14, 2, 8.
Lycurgus Spartan. legislator. Rhetrae eius leges dictae. 16, 5. 1.
Lycurgus orator, ut ſeverus iu-

dex laudatus 22, 9, 9. 30, 8, 13.
Lyrae ad ſpeciem carpentorum ingentes. 14, 6, 18.
Lyſimachia, urbs ad Propontida. 22, 8, 5.

M.

Macelli fundus. villa vel caſtellum Cappadociae, ubi Gallus cum Iuliano fratre educati. 15, 2, 7.
Macepracta locus in Aſſyria. 24, 2, 6.
Maces promontorium. 23, 6, 10.
Machamaeus dux militar. Iuliani. 25, 1, 2.
Machinae obſidionales. 23, 4.
Macrianus rex Alamannor. 18, 2, 15. 28, 5, 8. 29, 4, 2. pacem tandem pangit cum Valentiniano, a rege autem Malliobaude interficitur. 30, 3, 3.
Macrones, populus ad pontum Euxin. 22, 8, 28.
Maeniana ſublata. 27, 9, 10.
Maeotis palus. 22, 8, 30.
Magia (Magiſtia) Perſarum. 23, 6, 32. *Magi* peculiares poſſidebant agros. ibid.
Magogamalcha (Maiozamalcha et Maochamalcha) urbs Perſiae obſeſſa et expugnata. 24, 4, 2.
Maharbal. 18, 5, 6.
Malaricus, Gentilium rector. 15, 5, 6. poſtea Magiſter armorum per Gallias. 25, 8, 11. et c. 10, 6.
Malech, nomen dignitatis apud Perſas. 24, 2, 4.
Malleoli. 23, 4, 14.
Mallobaudes, it. Mellobaudes, Tribunus Armaturarum. 14, 11, 21. Francus natione, amicus Silvani Caeſaris. 15, 5, 6. Comes Domeſticorum et rex Francorum. 31, 10, 6. 30, 3, 7.
Mamaeae aquae palatium cum balneis, ab Alexandro Severo in honorem matris Iuliae Mamaeae Baiis exſtructum. 28, 4, 19.
Mamerſides, Perſa, urbis Pirilaborae praefectus. 24, 2, 21. et c. 5, 3.
Mamertinus Comes Largitionum in aula Iuliani. 21, 8, 1. Conſul. 21, 10, 8. et c. 12 extr. it. 22, 3, 1. Praef. Praet per Illyricum et Italiam. 26, 5, 5. criminis peculatus accuſatus. 27, 7, 1.
Manlius Priſcus legatus Pompeii in bello Mithridatico. 16, 7, 10.
Maraccus fl. in regione Sauromatarum. 22, 8, 29.
Maranga tractus Perſiae. 25, 1, 11.
Maras Diaconus. 14, 9, 7.
Maratocupreni, incolae oppiduli Syriae prope Apameam rapto viventes. 28, 2, 11.
Marcellianus, Maximini, Praefecti Praet. filius admodum iuvenis Valeriae provinciae praefectus, regem Quadorum turpibus inſidiis circumventum interficit. 29, 6, 3
Marcellus, ſucceſſor Urſicini in magiſterio equitum et peditum. 16, 2, 8. ſubornatus a Conſtantio Imp. Iuliani obſervator res adeo ab eo gerendas impedit. 16, 4, 3. et c. 7, 3. ad aulam Conſtantii arcellitus, calumniando Iulianum dignitatem tueri allaborat, ſed fruſtra. 16, 7, 1. et c. 8, 1.
Marcellus fil. eius ultimo ſupplicio affectus. 22, 11, 2.
Marcellus Protector, poſt Procopii mortem a paucis Auguſtus appellatus, paullo poſt tamen comprehenſus et interfectus. 26, 10, 1.
Marcianae ſilvae. 21, 8, 2.
Marcianopolis urbs Thraciae (Myſiae) a ſorore Traiani nomen accepit. 27, 4, 12. 31, 5, 4.
Marcianus Comes. 21, 12, 22.
Marcianus Clariſſimus. 28,

1, 27. *Marcianus* Rhetor. 30, 4, 17.
Marcius vates iungitur Amphiarao. 14, 1, 7.
Marcomanni. 31, 5, 13.
Marcus Aurelius Imp. quam ingenue atque liberaliter ſeditione Caſſii compoſita egerit. 21, 16, 11. bellum adv. Quados. 29, 6, 1. adv. Marcomannos. 31, 5, 13.
Mardia. proelium ibi conſertum Conſtantinum inter et Licinium. Exc. §. 17.
Mareades vivus combuſtus. 23, 5, 3.
Margaritae. 23, 6, 85.
Margiana provincia Perſiae. 23, 6, 54.
Marha, vox Pannonica (clamoris bellici). 19, 11, 10.
Mariandena, pars Bithyniae. 22, 8, 14.
Maride caſtellum Meſopotamiae. 19, 6, 4.
Marius Maximus. 28, 4, 14.
Marinus tribunus. 15, 3, 10.
Maronea, urbs Thraciae. 22, 8, 3. — 27, 4, 13.
Marſes fl. Aſſyriae. 23, 6, 25.
Martinianus a Licinio Caeſar adſcitus Exc. §. 25. et 29.
Martis caſtra in Dacia. 31, 11, 6.
Martis ſtatio in Alpibus. 15, 10, 6.
Maſaucion Protector domeſticus. 26, 5, 14.
Maſcizel, princeps Mauritaniae. 29, 5, 11. etc.
Maſilla ex magnatibus Mauritaniae. 29, 5, 51.
Maſſa Veternenſis urbs Tuſciae. 14, 11, 27.
Maſſagetae. 22, 8, 38. — 23, 5, 16. — 31, 2, 12. Ammiani aetate Alani nominati. ibid.
Maſſilia a Phocenſibua condita. 15, 9, 7. Romanorum ſocia. 15, 11, 14.
Maſſiſſenſes populus Mauritaniae. 29, 5, 11.
Matrona, iugum montis in Alpibus. 15, 10, 6.
Matrona fl. Galliae (Marne). 15, 10, 7. et c. 11, 3.
Mattiacae aquae in Germania (Wisbaden). 29, 4, 3.
Mattiarii, genus militum. 21, 13, 16. 31, 13, 8.
Mattiocopa. 15, 3, 4. v. not.
Maudio Comes, Francus. 15, 6, 4.
Mavortius v. Lollianus.
Mauritania Caeſarienſis et Sitifenſis. 29, 5, 5.
Maurus Comes prae ceteris faveus Iuliano Auguſti nomine ornaudo. 20, 4, 18. — 31, 10, 21.
Maurus Comes Phoenices. 25, 1, 2.
Maxentius Imp. Exc. §. 6 — 12.
Maxentius Pannonius. 27, 7, 6.
Maxera fl. Hyrcaniae. 23, 6, 52.
Maximianopolis urbs Thraciae. 27, 4, 13.
Maximinus Imp. uxorem habuit (Paulinam) mitiſſimi animi. 14, 1, 8.
Maximinus a Galerio Caeſar adſumtus. Exc. §. 5.
Maximinus Praef. annonae, deinde Praef. Urbi, et Praet. in Italia furioſe perſequitur nobiles, ſenatoresque Romanos. 28, 1. tot. 29, 2. ſſ. ſub Gratiano ſupplicio affectus. 28, 1, 57.
Maximus Senator a Iuliano Praef. Urbi deſignatus. 21, 12, 24.
Maximus philoſophus a Iuliano magno cum honore publice exceptus. 22, 7, 3. adeſt Iuliano morienti. 25, 3, 23. capite plexus. 29, 1, 43.
Maximus Tribunus. 25, 6, 3.
Mazaca, antiquius nomen Caeſareae, urbis Cappadociae. 20, 9, 1.
Mazices, populus Mauritaniae. 29, 5, 17.
Mazuca, princeps Mauritaniae. ib. §. 40.
Mazucanus fundus. ibid.
Medericus rex Alamannorum, Chnodomarii frater. 16, 12, 25.

Medianum caſtellum Mauritaniae. 29, 5. 45.
Media, Medi. 23, 6, 27. ff.
Medica ars, Alexandria inprimis peritos eius magiſtros habuit. 22, 16, 18.
Mediolanum urbs in Lugdunenſi ſecunda. (Evreux) 15, 11, 12.
Mediomatricum urbs in Belgica prima (Metz). 15, 11, 9. 17, 1, 2.
Meiacarire oppidulum Meſopotamiae, ubi aquae frigidae. 18, 6, 16. et c. 10. 1.
Mel (et vinum) palmis expreſſum. 24, 3, 12.
Melanchlaeni, natio ad palud. Maeot. 22, 8, 31.
Melanthias, villa Caeſariana prope Conſtantinopolim. 31, 11, 1.
Melas fl. Pamphyliae. 14, 2, 9.
Melas ſinus maris Aegaei. 22, 8, 3.
Molitina urbs minoris Armeniae. 19, 8, 12. et 20, 11, 4.
Mellobaudes v. Mallobaudes.
Memoria artificioſa. 16, 5, 8.
Memoridus Tribunus. 25, 8, 8. et c. 10, 6.
Memorius, praefectus Ciliciae. 23, 2, 5.
Memphis urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Menander poëta, locus eius excitatus. 21, 14, 4.
Menapila, urbs Bactriae. 23, 6, 58.
Menophilus Eunuchus Mithridatis regis praeter ſolitum vir bonus. 16, 7, 9.
Mephra, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Mercurius anima mundi. 16, 5, 5. caduceo regit mundum. 25, 4.
Mercurius, Perſa, ex Miniſtro triclinii rationalis aulicus nequam et exitioſus. 15, 3, 5.
Merena dux equitum Perſarum. 25, 1, 11. in proelio cadit. 25, 3, 13.
Meribanes rex Iberiae. 21, 6, 8.
Merobaudes Conſul. 31, 8, 2. 30, 10, 2.
Meroë, urbs Aethiopiae. 22, 15, 2. et 31.
Meroë inſula Aegypti. 22, 15, 11.
Meſene urbs Aſſyriae, *Apamea* etiam dicta. 23, 6, 23.
Meſeus fl. Perſiae (Suſianae). 23, 6, 26.
Meſopotamia olim Perſarum, avo Saporis ab Imp. Galerio erepta. 17, 5, 6.
Meſſalla, praefectus Pannoniae. 29, 6, 7.
Methone v. Mothone.
Meton Phyſicus et Aſtronomus priſcus. 26, 1. 8
Metrodorus philoſophus vagabundus. 25, 4, 23.
Midas Phrygiae rex. 22, 9, 7.
Mileſii colonia Athenienſium, plurimas ad pontum Euxinum urbes condidere. 22, 8, 12.
Miletus urbs, Athenienſium colonia, qui tamen a Perſis oppugnatam deſerunt. 28, 1, 3.
Milo Crotoniates. 30, 7, 8.
Mimas mons in Aſia prope Erythras. 31, 14, 8.
Mimi. 23, 5, 3.
Minervius Conſularis. 28, 1, 24.
Mirmillones. 16, 12, 49.
Miſopogon ſic dicta Iuliani in Antiochenos ſatyra. 22, 14, 2.
Mithridates rex Ponti, filia eius Drypetina. 16, 7, 9.
Mnevis, bos Aegyptiis pro numine cultus. 22, 14, 7.
Modeſtus, Comes Orientis. 19, 12, 6. Praefectus Praetorio. 29, 1, 10. 30, 4, 2.
Moeſia. 17, 12, 1.
Moeſia, urbs Parthiae. 23, 6, 43.
Moguntiacus (Mainz). 15, 11, 8. 16, 2, 12. 27, 10, 1. Iulianus ibi pontem ſternit. 17, 1, 2.
Moniales virgines, parci iis iubet rex Sapor. 18, 10, 4.
Monoecus caſtellum et portus ad Alpium radices ab Hercule inſtitutus (Monaco). 15, 10, 9.

Montius Quaeſtor a ſeditioſa plebe trucidatus. 14, 7, 12.
Mopſucrene urbs Ciliciae ad radices Tauri montis. 21, 15, 2.
Mopſueſtia urbs Ciliciae. 14, 8, 3.
Mopſus vates, ſocius Argonautarum. 14, 8, 3.
Mores Romanorum perditi. 14, 6. — 28, 1. et 4.
Moſſynoeci natio ad pontum Eux. 22, 8, 21.
Moſa fl. (Maas). 17, 2, 2. ripis eius munimenta tria imponit Iulianus. 17, 9, 1.
Mothone, urbs Graeciae (Meſſene) 26, 10, 19.
Moxoëne regio Meſopotamiae. 23, 3, 5.
Mulvius pons Romae. 27, 3, 9.
Mundericus dux limitis per Arabiam. 31, 3, 5.
Munimentum Traiani. 17, 1, 11.
Munitio caſtrorum. 16, 12, 62.
Murci, digitos ſibi ad effugiendam militiam praecidentes. 15, 12, 3.
Murocincta villa. 30, 10, 4.
Murſa, proelium ibi, quo Silvanus ad Conſtantium transit. 15, 5, 33.
Muſon gens Mauritaniae. 29, 5, 27.
Muſonianus Praef. Praet. Orientis, antea Strategius dictus, vir eruditus, ſed auri cupidior. 15, 13, 1. — 16, 9, 2. — 17, 5, 15.
Muſonius, antea Rhetor, deinde Vicarius Aſiae. 27, 9, 6.
Mygdonia, priſcum nomen Bithyniae. 22, 8, 14.
Mygdus urbs Phrygiae ad fluv. Sangarium. 26, 7, 14.

N.

Nabataei. 14, 8, 13.
Nabdates Perſa, praefectus urbi Maogamalchae, vivus poſtea temporis combuſtus. 24, 4, 26. et c. 5, 4.
Nacolia urbs Phrygiae. 26, 9, 7.
Naeſſus urbs Illyrici. 21, 10, 5. it. Naeſus. 26, 5, 1. cf. et Exc. §. 2.
Nagara urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Naharmalcha, nomen Orientale canalis Euphratem et Tigrin iungentis, a Traiano, uti Ammianus vult, et Severo reſtituti. 24, 6, 1. nomen Latinum *flumen regium* eſt. 23, 6, 25.
Nannenus Comes Britanniae. 28, 5, 1. idem fortaſſe, qui *Nannienus*. 31, 10, 6.
Napaei, natio ad paludem Maeot. 22, 8, 33.
Naphtha. 23, 6, 15. et 37. 38.
Narbona urbs in Gallia Narbonenſi. 15, 11, 14.
Narſeus, rex Perſarum, avus Saporis, bella geſſerat cum Romanis. 23, 5, 11.
Narſeus legatus Perſarum. 17, 5, 2. 24, 6, 12.
Naſcos urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Natiſo, fl. prope Aquileiam. 21, 12, 8.
Natuſpardo Scutarius. 27, 10, 16.
Navicularii. 27, 3, 2.
Naulibus, urbs Paropamiſatarum. 23, 6, 70.
Nauplius, pater Palamedis. 22, 8, 2.
Nazavicium, regio montana apud Seras. 23, 6, 64.
Neapolis urbs Palaeſtinae (Sichem). 14, 8, 11.
Neapolis urbs Aegypti. 22, 16, 5.
Nebridius Comes Orientis. 14, 2, 20. Quaeſtor Iuliani a Conſtantino Imp. Praef. Praetor. conſtitutus. 20, 9, 5. a Iuliano remotus ab officio dat ſe quieti. 21, 5, 11. a Valente tamen Praef. Praetorio Orientis denominatus. 26, 7, 4.
Nectaridus praefectus Britanniae. 27, 8, 1.
Nemeſis Dea. 14, 11, 25. 22, 3, 12.

Nemetae, urbs in Germania prima (Speier). 15, 11, 8. 16, 2, 12.
Neocaeſarea urbs Ponti. 27, 12, 9.
Neotherius, Notarius, deinde Conſul. 26, 5, 14.
Nepos, Imperator. Exc. §. 36.
Nepotianus, Auticaeſar Magnentii. 28, 1, 1.
Neptunus Ennoſigaeus et Seiſichthon ob terrae motus, quos excitat, ſic dictus. 17, 7, 12.
Neſaei equi in Media prae ceteris in honore habiti. 23, 6, 30.
Neſtica Tribunus Scutariorum. 17, 10, 5.
Nevita Magiſter equitum. 21, 8, 3. inter iudices a Iuliano poſt Conſtantii mortem conſtitutos. 22, 8, 1. — Conſul cum Mamertino (362.) 22, 7, 1. intereſt expeditioni adv. Perſas. 24, 1, 2. et c. 4, 13. mores eius. 21, 10, 8.
Neuri natio Maſſagetarum. 28, 8, 40. 31, 2, 14.
Nicaea urbs Bithyniae. 22, 9, 5. 26, 8, 1. terrae motus ibi vehemens. 22, 13, 5.
Nicaea urbs Galliae (Nice). 15, 11, 15.
Nice, oppidulum Thraciae. 31, 11, 2.
Nicer, fl. (Neckar). 28, 2, 2.
Nicomedia urbs Bithyniae, antea *Aſtacum*. 22, 8, 5. deinde a Conſtantio in honorem coniugis *Pietas* cognominata. 17, 7, 6. laudes eius. 22, 9, 3. terrae motibus concuſſa. 17, 7, 5. 22, 13, 5. Iuliani erga eam liberalitas. 22, 9, 4.
Nicopolis, urbs Thraciae (Myſiae). 27, 4, 12. 31, 5, 16.
Nigrinus Tribunus equitum. 21, 11, 2. ſeditionem movet in Iulianum, et Aquileiam occupat, qua expugnata vivus combuſtus. 21, 12, 20.
Nileus, Codri, regis Athenienſium, filius, colonias ad pontum Eux. plures deduxit. 22, 8, 12. it. 28, 1, 4.
Nilus fl. Homero Aegyptus. — fontes, oſtia etc. 22, 15, 1 — 13.
Ninive, in Adiabene provincia, Ninus etiam dicta, deinde Hierapolis. 18, 7. 14, 8, 7. 23, 6. 22.
Niphates mons Colchidis. 23, 6, 13.
Niſea urbs provinciae Margianae in Perſia. 23, 6, 54.
Niſibis urbs Meſopotamiae poſt Iuliani mortem Perſis tradita. 25, 7, 9. triſtis inde civium diſceſſus. 25. 9, 5.
Nohodares optimas Perſa et dux militaris. 14, 3, 1. 17, 12. 18, 6, 16 cadit in proelio. 25, 3, 13.
Novem populi in Gallia. 15, 11. 14.
Noveſium urbs Germaniae. 18, 2, 4. (Nuys).
Novidunum urbs Thraciae (Niwors in Bulgaria). 27, 5, 6.
Nubel, rex Mauritaniae. 29, 5, 1. ff.
Numerius praefectus Galliae Narbonenſis. 18, 1, 4.
Nymphaeum Romae in Septemzodio. 15, 7, 3.
Nymphaeus fl. prope Amidam in Meſopotamia. 18, 9, 2.

O.

Obeliſcus Romae a Conſtantio erectus. 17, 4. tot. de aliis alio tempore erectis etc. ibid.
Obroatis, urbs in Perſide. 23, 6, 42.
Ochus fl. Bactriae, Oxo ſe inſinuans. 23, 6, 57.
Ocriculum urbs Italiae. 16, 10, 4. 28, 1, 22.
ctavianus Proconſul Africae 23, 1, 4. 29, 3, 4.
Odeum Romae. 16, 10, 14.
Odiſſus urbs Thraciae. 22, 8, 43. (it. Odyſſus 27, 4.)
Odoacer rex Italiae. Exc. §. 37. ff.

Odryſii, natio Thracum fera et crudelis. 27, 4, 9.
Oea, *Oeenſis* tractus in Africa (Tripoli). 28, 6, 10.
Oechardes fl. in regione Serarum. 23, 6, 65.
Olei genus arte praeparati, quo ſagittas Perſae oblinere ſolent. 23, 6, 37.
Olybrius Praef. Urbi. 28, 1, 6.
Olympias, filia Praefecti Praetor. Ablabii, deſponſata olim Conſtanti Imp. regi deinde Armeniae a Conſtantio in matrimonium data. 20, 11, 3.
Onager aſinus ferus. 23, 4, 7. machina bellica huius nominis. ib. et 31, 15, 12.
Onas fl. navigabilis Perſiae. 23, 6, 20.
Ophiuſa inſula, eadem quae Rhodus, terrae motu e profundo maris prodiit. 17, 7, 13.
Opitergium urbs Pannoniae, a Quadis diruta. 29, 6, 1.
Opurocarra mons in regione Serarum. 23, 6, 64.
Oracula. 14, 7, 7. Ammiani adhuc aetate conſulta. 19, 12, 3.
Oratores Graeci et Romani celeberrimi laudantur. 30, 4, 5.
Orchomanes fl. Bactriae. 23, 6, 57.
Oreiloche cognomen Dianae. 22, 8, 34.
Oreſtes Patricius. Exc. §. 36.
Orfitus Praef. Urbi Romae. 14, 6, 1. iterum. 16, 10, 4. exſul. 27, 3, 2. et revocatus. 27, 7, 3.
Organa hydraulica. 14, 6, 18.
Orgia. Bacchus ex India redux reſtaurat. 22, 8, 23.
Oriens, fines eius, ab Euphrate usque ad Nilum — enumeratio provinciarum, exceptis tamen Meſopotamia et Aegypto. 14, 8.
Oroates fl. Perſiae (Suſianae). 23, 6, 26.
Orontes fl. Syriae. 14, 8, 10.
Orontes, mons Mediae. 23, 6, 28.
Oropus, urbs Euboeae. 30, 4, 5.
Ortogordomaris fl. in regione Paropamiſatarum. 23, 6, 70.
Ortopana urbs in eadem ditione. ibid.
Osdroëne, provincia Meſopotamiae. 14, 3, 2. c. 8, 7. — 24, 1, 2.
Oſtia Italiae urbs, ubi templum Caſtoris et Pollucis. 19, 10, 4.
Oſtracine, urbs Aegypti. 22, 16, 3.
Otus et *Ephialtus*, heroes Homerici. 22, 14, 3.
Oxia palus Sogdianae. 23, 6, 59.
Oxus fl. Hyrcaniae. 23, 6, 52. et 57.
Oxyrynchus urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Ozogardana urbs Aſſyriae. 24, 2, 3.

P.

Pacorus rex Perſiae. 23, 6, 23.
Paedagogiani pueri. 26, 6, 15. 29. 3, 3.
Palaeſtinae ſitus et urbes. 14, 8, 11.
Palas, v. Capellatium.
Palea, urbs Pamphyliae. 14, 2, 13.
Palladius Magiſter Officiorum Caeſ. Galli, in Britanniam relegatur. 22, 3, 3.
Palladius Tribunus et Notarius in Africam miſſus, ut Leptitanorum cauſſam contra Romanum vexatorem iuvaret, a Romano tamen corrumpi ſe paſſus, re comperta laqueo ſibi ipſi gulam fregit. 28, 6, 20. ff.
Palma arbor. Plantarum varii ſexus Ammiano haud incogniti. 24, 3, 13. Mella inde et vina confecta. ibid. §. 14.
Palma aurea Exc. §. 66. not.
Pancharia ſtatio Africae. 29, 5, 9.
Panis militibus ad expeditionem pergentibus in dimidium menſem diſtributus. 17, 9, 2. not.
Pannonia. 16, 10, 20. (ubi de Pannonia ſecunda) 17, 12, 1.
Pantheon Romae. 16, 10, 14.

Panticapaeum urbs ad Cimmerium Bosporum. 22, 8, 26.
Paphus urbs Cypri. 14, 8, 14.
Papirius Cursor Dictator, mitis in puniendo. 30, 8, 5.
Para, filius Arsacis, regis Armeniae. 27, 12, 9. fugitivus per miros errores in patriam reversus a Romanis perfide trucidatus. 30, 1. ff.
Paraetonion urbs Aegypti. 22, 16, 5.
Paraxmalcha urbs ad Euphratem. 24, 2, 3.
Parion ad Hellespontum a Parione Iasonis filio condita. 22, 8, 4.
Parisii castellum Galliae, Lutetia etiam dicta. 15, 11, 3. hiberna ibi habuit Iulianus. 17, 2, 4. arce iamiam Ammiani aetate munita. 20, 4, 14.
Parnasius ex Praefecto Aegypti. 19, 12, 10.
Paropamisatae natio Persiae. 22, 6, 10.
Parthenius fl. in Pontum Euxin. se exonerans. 22, 8, 17.
Parthenium mare. 14, 8, 10. 22, 15, 2. et 16, 9.
Parthi, mores eorum. 23, 6, 44.
Parthiscus fl. Sarmatiae (Theiss) 17, 13, 4.
Pasiphilus, philosophus. 29, 1, 36.
Patares angustiae maris inter paludem Maeotin et Pontum Eux. 22, 3, 30.
Paterniauus Notarius. 30, 3, 2.
Patigran urbs Persiae (Mediae). 23, 6, 39.
Patrae urbs Achaiae. 19, 12, 10.
Patricius Palatinus. 29, 1, 58.
Patruinus Consularis Piceni. 15, 7, 5.
Paulus Notarius, *Catena* dictus, delator malitiosus. 14, 5, 6. 15, 3, 4. etc. vivus combustus. 22, 3, 11.
Pelagia insula (Rhodus) terrae motu orta. pluvia ibi aurea. 17, 7, 13.
Pelusium urbs Aegypti, a Peleo, Achillis patre, condita. 22, 16, 3.
Pentadius Notarius. 14, 11, 21. Officiorum magister. 20, 8, 19. post Constantii mortem in iudicium vocatus. 22, 3, 5.
Pentapolis (Libya) Africae. 22, 16, 1.
Peregrinus Proteus, in ludis Olympicis rogum sponte conscendens. 29, 1, 39.
Pergamius. 29, 1, 6.
Perinthus v. Heraclea.
Persepolis urbs Persidis. 23, 6, 42.
Persae etiam *Parthi* dicti. 20, 4, 2. — 23, 6, 2. origine Scythae. 31, 2, 20. — reges eorum reges regum, fratres Solis et Lunae sese iactarunt. 17, 5, 3. coll. 23, 6, 5. lingua Orientis Saansaan et Pyroses appellati. 19, 2, 11. praeliis non ipsi adesse solent. 19, 7, 8. — tiaram praeter reges nonnisi primates quidam aulae gestandi ius habent. 18, 5, 6. Mores gentis. 23, 6, 5. ff. Silentium pro numine venerantur. 21, 13, 4. more Graecorum inter vina consilia capiunt. 18, 5, 8. ante praelia auspicia consulunt. 21, 13, 8 picturae eorum nil nisi venationes exhibent et praelia. 24, 6, 3. Funera. 19, 1, 10. mortui non tabescunt, sed arescunt. 19, 9, 9.
Persiae descriptio copiosa. 23, 6. tot.
Persis provincia Persiae. 23, 6, 42.
Pescennius Niger. 26, 8, 15.
Pessinus, urbs antea Phrygiae, postea Galatiae. 26, 9, 1. unde nomen traxerit, et a quo condita, — simulacrum Cybeles ibi cultum belli Punici secundi tempore a Scipione Nasica Romam delatum. 22, 9, 5. ff.
Pestilentia, causae et varia genera. 19, 4, 1. ff. sub Anto-

nino et Vero Impp. per totum prope terrarum orbem ſaeviens. 23, 6, 24.
Petobio urbs in Norico (Pettau). 14, 11, 19.
Petrenſis fundus in Mauritania 29, 5, 13.
Petronius, Valentiniani Imp. ſocer, vir durus et iniuſtus. 26, 6, 7.
Petrus Valvomeres ſeditionem concitat Romae. 15, 7, 4.
Peuce inſula in Ponto Euxino ad oſtia Danubii. 22, 8, 43. *Peuci* natio, ibidem.
Phaeaces. 18, 5, 7. 27, 8, 4.
Phalangius Conſularis Baeticae. 28, 1, 26.
Phanagorus inſula ad paludem Maeotin. 22, 8, 30.
Pharus, turris et inſula prope Alexandriam, Rhodiorum tributaria. 22, 16, 9.
Phaſis urbs et fluv. Colchidis. 22. 8, 24.
Philadelphia, urbs Arabiae. 14, 8, 13.
Philagrius Notarius, dein Comes Orientis. 21, 4, 2.
Philippopolis, urbs Thraciae, (Philibe). 21, 10, 3. 22, 2, 2. 26, 10, 4. 27, 4, 12. 31, 5, 7. antea *Eumolpias*. 22, 2, 2. 26, 10, 11.
Philippus Praef. Praet. (et Conſul 348.) 19, 12, 5.
Philippus Praef. Praet. ſub Gordiano, poſtea ipſe Imperator (Arabs). 24, 5, 17. Exc. §. 33.
Philippus (L. Marcius) orator. 30, 4, 6t.
Philiſtion, Mimographus imperante Tiberio. 30, 4, 21.
Philoronius auriga. 15, 7, 2.
Philoxenus poeta male habitus a rege Siciliae Dionyſio. 15, 5, 37.
Philyres natio ad pontum Euxin. 22, 8, 21.
Phineus vates, tempore Argonautar 22, 8, 14.
Phocaei. Colonia eorum deducta in Italiam, ubi Veliam urbem Lucaniae condit, altera Maſſiliam. 15, 9, 7.
Phocus a fratre Peleo interfectus 22, 16, 3.
Phoenice provincia. deſcriptio eius. 14, 8, 9.
Phoenice urbs ad Tigrim, poſtea Bezabde dicta. 20, 7, 1. et c. 11, 6.
Phronemius Praef. Urbis Conſtantinop. 26, 7, 4. et c. 10, 8.
Phrygia locus, ubi Iulianus cecidit in praelio. 25, 3, 9.
Phrynichus poëta Atticus tragicus. 28, 1, 4.
Phycus promontorium. 22. 15, 2.
Phylarchus nomen dignitatis: ſic enim principes Saraceni appellati. 24, 2, 4.
Phyllis, fl. in pontum Euxin. defluens 22, 8, 14.
hyſiognomici veterum libri. 15, 8, 16. not.
Picenſes, natio Sarmatica. 17, 13, 19.
Pictavi urbs Aquitaniae (Poitiers). 15. 11, 13.
Picti (v. etiam Scotos) Britanniam invadunt. 20, 1, 1. Ammiani aetate duobus populis conſtabant. 27, 8, 5.
Pietas regio circa Nicomediam. 17, 7, 6.
Pigranes dux Perſa. 24, 6, 12.
Pileum ſub galea geſtabant milites. 19, 8, 8.
Piriſabora urbs Perſiae. 24, 2, 9. et c. 5, 3.
Pirus mons in Germania, prope Heidelbergam. 28, 2, 5. 27, 10. not.
Piſcina publica Romae. 17, 4, 14.
iſtoria urbs Tuſciae (Piſtoia). 27, 3, 1.
Piſtrenſis publica villa in Pannonia. 29, 6, 7.
Pityus inſula in ponto Euxino. 22, 8, 16.
Plato profecit ab Aegyptiis. 22, 16, 22. loca ex eo laudata. 16, 5, 10. 25, 4, 2. 30, 4, 3.
Plautianus Praef. Praet. ſub Severo. 26, 6, 8. 29, 1, 17.

Plotinus Philoſophus. 21, 14, 5. 22, 16, 16.
Podoſaces princeps (Phylarchus) Saracenorum Aſſanitarum. 24, 2, 4.
Poeninae Alpes cur ita dictae. 15, 10, 10.
Pola, urbs Iſtriae. 14, 11, 20.
Polemoniacus pontus 27, 12, 9.
Polemonion, urbs Ponti. 22, 8, 16.
Pollentianus Tribunus. 29, 2, 17.
Polybius hiſtoricus, in comitatu Scipionis per bellum Punicum. 24, 2, 16.
Pompeius riſum aliquando debuit civibus levibus de cauſis. 17, 11, 4.
Pompeius nepos Anaſtaſii Imper. Exc. §. 74.
Pontus Euxinus, per antiphraſin ita dictus — dulciores aquas habet, quam alia maria — belluas marinas maiores non alit, nili Delphinas minores. 22, 8, 33. ff.
Portoſpana urbs Caramaniae. 23, 6, 49.
Portus Auguſti. 19, 10, 1.
Poſthumus Imp. 21, 16, 10.
Potentius fil. Urſicini, Promotorum Tribunus. 31, 13, 18.
Potionum varia genera. 26, 8, 2. not.
Praeſagia et ſomnia, quid de iis ſentiendum. 21, 1, 6.
Praetextatus, Senator, Proconſul Achaiae. 22, 7, 6. Praef. Urbi. 27, 9, 8. 28, 1, 24.
Priarius rex Alamannorum cadit in praelio ad Argentoratum. 31, 10, 10.
Priſcus philoſophus, Iuliano adeſt morienti. 25, 3, 23.
Probus (Petronius etiam dictus) Praef. Praet. per Illyricum. 27, 11, 1. 29, 6, 9. 30, 3, 1. et c. 5, 4. laudes eius. 28, 1, 31.
Probus nepos Anaſtaſii Imper. Exc. §. 74.
Proconneſus inſula in Propontide. 22, 8, 6.
Procopius Notarius et legatus ad Saporem regem 17, 14, 3. 18, 6, 17. parti exercitus Iuliani praeeſt cum Sebaſtiano. 23, 3, 2. Iulianus purpuram ipſi tradit, qua, ſi quid ipſi humani accideret, Procopius, cognatus quippe, Auguſtam dignitatem ſibi vindicaret. ibid. — cadaver Iuliani Tarſum defert. 25, 9, 12. diu cum latuiſſet, Imperatorem ſe gerere in Oriente incipit. 26, 5. et 6. a ſuis traditus Valenti et ſecuri percuſſus. 26, 9, 9. mores eius. 26, 5. et 6.
Procopius alius itidem Notarius, a Ioviano recens creato Imp. in Illyricum et Galliam miſſus. 25, 8, 8. et c. 10, 6.
Prodromi venti. 22, 15, 7.
Profuturus dux Romanor. ſub Valente. 31, 7, 1 et c. 8, 3.
Prophtaſia urbs in provincia Perſiae Drangiana. 23, 6, 71.
Proſper Comes (Vicarius) Urſicini. 14, 11, 5. 15, 13, 3. occurrit etiam 17, 5, 15. et c. 14, 1. mores pravi. 15, 13, 3.
Protagoras philoſophus, Abderita. 22, 8, 3.
Provertuides, dux Romanus. 27, 8, 2.
Ptolemaeus Geographus. 22, 8, 10.
Ptolemais urbs Aegypti. 22, 16, 4.
Punici libri. 22, 15, 8.
Purpura privatis vetita. 14, 9, 7. 16, 8, 4. in vexillis. 15, 5, 16. ad oſculandum oblata ab Imperatoribus, ſignum ſingularis clementiae. 15, 5, 18. 21, 9, 8.
Pygmaei (ſine dubio ſimiae). 22, 12, 4.
Pylae urbs ad fines Ciliciae et Cappadociae. 22, 9, 13.
Pyramides, etymologia et deſcriptio. 22, 15, 28.
Pyroſes vox Perſica (Victor). 19, 2, 11.
Pyrrhicha 16, 5, 10, 18, 7, 7.
Pythagoras Aegyptum habuit ſapientiae magiſtram. 22, 16, 21.

Q.

Quadi. Sarmatarum confines, armis moribusque eorum ſimiles. 17, 12, 1. ff. provinciam Valeriam invadunt. 16, 10, 20. it. Pannoniam et Moeſiam, ubi tamen a Iuliano victi. 17, 12, 1. Viduarius rex — filius eius Vitridorus — regulus Agilimundus ſeſe dedunt ſponte. ibid. — ſub Valentiniano una cum Sarmatis impetum faciunt in Pannoniam. 26, 4, 5. 29, 6, 2., quo tempore Gabinium regem habuere, qui tamen perfide interfectus eſt. ibid.

Quadriburgium urbs Germaniae (Schenkenſchanz). 18, 2, 4.

Quies Dea. 19, 11, 6.

Quintianus Senator, Commodum Imp. pugione petit. 29, 1, 7.

Quintilii fratres, fraternae concordiae exemplar. 28, 4, 21.

R.

Rabannae populus Sericus. 23, 6, 66.

Rameſtes rex Aegypti, cuius nomen fert Obeliſcus. 17, 4, 18. ff.

Rando princeps Alamannicus. 27, 10, 1.

Rauracum, it. *Rauraci* (Augſt prope Baſileam) Ammiani aetate ad Galliam pertinuit. 14, 10, 6. 15, 11, 11. 21, 8, 1.

Regradatio militaris. 15, 3, 2. not.

Regulus inclytus ille Romanor. dux. 14, 6, 1.

Rehimena provincia ultra Tigrim. 25, 7, 9.

Reman caſtellum Romanum in Meſopotamia. 18, 10, 1.

Remi urbs Belgicae ſecundae (Reims). 15, 11, 10. 16, 2, 8.

Remigius Rationarius Adparitionis Armorum Magiſtri. 15, 5, 36. Magiſter Officiorum. 27, 9, 2. 28, 6, 8. 29, 5, 2. in otium ſecedit, et laqueo ſe ipſe ſuſpendit. 30, 2, 10.

Reſaina urbs Orientis, ubi Gordianus iunior fudit Perſas. 23, 5, 17.

Rha fluv. (Wolga) ad cuius ripas radix

Rhabarbara colligitur. 22, 8, 28.

Rhebas fl. in pontum Euxin. delluens. 22, 8, 14.

Rhenus fl. fontes, transitus per lacum Lemanum etc. 15, 4, 2.

Rhetrae leges Lycurgi Spartani. 16, 5, 1.

Rhinocolura, urbs Aegypti. 22, 16, 3.

Rhodanus fl. Galliae. 15, 11, 16.

Rhodope mons Thraciae. 21, 10, 3. 27, 4, 7.

Rhodopa regio Thraciae. 22, 8, 4.

Rhodus infula, Ophiuſa etiam et Pelagia dicta, terrae motu orta, — pluvia ibi aurea. 17, 7, 13.

Rhombites fl. Sauromatarum. 22, 8, 29.

Richomeres Comes Domeſticor. 31, 7, 4.

Rigomagum urbs Germaniae ſecundae (Rheinmagen). 16, 3, 1.

Rituales libri augurum. 17, 7, 10.

Robur caſtellum ad Baſileam, a Valentiniano exſtructum. 30, 3, 1.

Roemnus fl. Perſiae. 23, 6, 63.

Rogomanis fl. Perſiae. 23, 6, 41.

Roma urbs aeterna. — iuventus — aetas virilis — ſenectus — corrupti mores. 14, 6. coll. 28, 1. et 4. aedificia ibi prae ceteris memorabilia. 16, 10.

Romanus Comes per Africam. 27, 9, 1. Leptitanos iniuſte tractans. 28, 6, 5. et Firmum. 29, 5, 2. cet.

Romulus Auguſtulus Exc. §. 37.

Romulus Curialis (Senator) Aquileiae. 21, 12, 20.

Rothomagi urbs in Lugdunenſi ſecunda (Rouen). 15, 11, 12.
Roxolani natio ad palud. Maeot. 22, 8, 31.
Rufinus Adpariitionis Praefecturae Praetorianae Princeps. 15, 3, 8. ſecuri percuſſus. 16, 8, 6.
Rufinus (Vulcatius) Praef. Praet. Galliae, avunculus Galli Caeſaris. 14, 11, 27. 16, 8. ſub fin.
Rufinus (Vulcatius) alius. 21, 12, 24. Praef. Praet. 27, 7, 2. et c. 11, 11.
Rufinus Aradius Comes Orientis. 23, 1, 4.
Rugi, bellum Odoacri adv. eos. Exc. §. 48.
Rumitalca Tribunus, et curator palatii in aula Procopii Imp. 26. 8, 1.
Rumo regulus Sarmatarum. 17, 12, 11.
Ruricius praeſes Africae. 27, 9, 3. innoxius capite plexus. 28, 6, 11.
Ruſticianus Sacerdotalis. 28, 6, 10.
Ruſticus Iulianus, Magiſter memoriae, antea Proconſul Africae, deinde Praef. Urbi Romae — parum aberat, quin Imperator eligeretur. 27, 6.
Rutilius orator. 30, 4, 6.
Rutupiae, urbs Britanniae (Richborough). 20, 1, 3. 27, 8, 6.

S.

Saanſaan vox Perſica i. q. rex regum. 19, 2, 11.
Sabaia genus cereviſiae ap. Illyricos. 26, 8, 2.
Sabaria urbs Pannoniae (Stein am Anger) 30, 5, 16.
Sabinianus Magiſter equitum in Urſicini locum miſſus in Orientem, vir ſenex et ignavus. 18, 5. et 6. Cf. et 18, 7, 7. 19, 3, 2.
Saboſtius Curialis (Senator) Aquileiae. 21, 12, 20.
Sacae populus Perſiae. 23, 6, 60.
Saccunum urbs Italiae, terrae motu abſorpta. 17, 7, 13.
Saga urbs in Scythia Perſica. 23, 6, 63.
Saganis fl. Carmaniae. 23, 6, 49.
Sagareus fl. ibidem.
Sagittarii formidabile genus armorum Marcellini aevo. 16, 12, 7.
Sagum militare elatum et contortum impetus in hoſtem faciendi ſignum. 18, 6, 13. not. 19. 5, 5.
Salamis urbs Cypri, templum ibi Iovis. 14, 8, 14.
Salia Theſaurorum Comes. 29, 1, 26.
Salice, urbs Thracise. 31, 7, 5.
Salii iidem qui Franci. 17, 8, 3. a Iuliano in ordinem coacti. ibid.
Saliſo urbs Germaniae (Selz). 16, 2, 12.
Salluſtius hiſtoricus laudatus. 15, 12, 6.
Salluſtius. Duo huius nominis memorat Ammianus, utrosque Praefectos Praetorio, et accurate diſtinguit ipſe. 23, 5. Ritterus in Proſopographia Cod. Theodoſ. ita: a) *Salluſtius* Praef. Praet. Galliae. 21, 8, 1. Conſul cum Iuliano (363.) 23, 1, 1. cui bellum adv. Perſes diſſuadet. 23, 5, 4. — b) *Salluſtius* (proenomine *Saturninus*, cognomine *Secundus*) Praef. Praet. Orientis, praelio cum Perſis evadit ambuſtus. 25, 3, 14. — Iuliano extincto dignus imperatoria dignitate habitus, quam tamen recuſat. 25, 5, 3. legatus ad regem Perſarum pacis componendae cauſſa. 25, 7, 7. ſucceſſor in praefectura Nebridius. 26, 7, 4.
Salluvii, populus et urbs Galliae. 15, 11, 15.
Salmaces, princeps Mauritaniae. 29, 5, 13.
Saltationes (pantomimi). 14, 6, 20.
Samoſata urbs Commagenes.

14, 8, 7. 20, 11, 4. regum olim habitaculum. 18, 4, 7.
Sanctio urbs Alamanniae (Seckingen . 21, 3, 3
Sandan, Aethiops, Tarſum condidiſſe dicitur. 14, 8, 3.
Sangarius fl in pontum Euxin. ſe exonerans. 22, 8, 14.
Santones urbs Aquitaniae (Saintes). 15, 11, 13.
Sapaudia (Savoien). 15, 11, 17.
Saphrax, dux Gothorum. 31, 3, 3. et c. 12, 12.
Sapires natio ad Pontum Eux. 22, 8, 21.
Sapor rex Perſiae. 16, 9, 3. epiſtola ad Conſtantium ſuperbe ſcripta. 17, 5, 3. caput arietis in diademate habuit. 19, 1, 3. bellum ſub Valentiniano reſtaurat. 27, 12, 1. ſſ.
Saraceni, mores eorum. 14, 4, 1. iidem qui Scenitae Arabes. 22, 15, 2. 23, 6, 13. — Saraceni Aſſanitae. 24, 2, 4. quorum principes Phylarchae dicti. ibid. — belli ſocios ſeſe offerunt Iuliano. 23, 3, 8. et c. 5, 1. utilem Romanis operam praeſtant in oppugnanda Conſtantinopoli. 31, 16, 5. quidam tamen etiam contra Romanos ſtetere. 25, 6, 9. ſanguinis avidi. 31, 16, 6.
Saramanna, urbs maritima Hyrcaniae. 23, 6, 52.
Sargetae natio ad pontum Euxin. 22, 8, 38.
Sarmatae. genus armorum — equis caſtratis utuntur. 17, 12. init. — *Aſiatici*. 23, 6, 13. *Arctoi* in exercitu Romano. 25, 6, 10. *Liberi* oppoſiti *Limigantibus* ſervis. 17, 13, 19. 29, 6, 15. ſuperiorem Moeſiam et Pannoniam ſecundam invadunt. 16, 10, 20. 17, 12, 1. vincuntur tamen. ibid. denuo incurrunt ſub Valentiniano. 26, 4, 5. 29, 6, 8. — Conſtantinus trecentis millibus ſedes in ditione Romana figere permittit. Exc. § 32.
Saturninus ex cura Palatii. 22, 3, 7. — alius huius nominis, dux adv. Gothos. 31, 8, 3.
Sauconna (Saone). 15, 11, 17.
Sauromaces praefectus Iberiae Aſiaticae. 27, 12, 4. 30, 2, 7.
Sauromatae. 22, 8, 29. 31, 2, 13.
Saxones, ſociis Pictis et Scotis Britanniam incurrunt. 26, 4, 5. 27, 8, 5. poſtea temporis etiam in Galliam. 28, 5, 1. 30, 7, 8.
Scaevola (Quintus) orator. 30, 4, 6.
Scarponna, haud procul a Metis (Charpeigne) 27, 2, 1.
Scenitae Arabes. v. Saraceni.
Scipio. P. Cornel. 15, 10, 10. — filia Scipionis dotem publice accepit. 14, 6, 11.
Scipio Aemilianus, ſomniculoſus. 17, 10, 3.
Sciron praedo. 14, 2, 3.
Scopae effloreſcentes. 28, 1, 42.
Scordiſci gens Thracica, captivos Marti et Bellonae conſecrant, craniisque pro poculis utuntur. 27, 4, 4.
Scorpiones machinae bellicae. 19, 7, 6. 23, 4, 4.
Scoti et *Picti* Britanniam Romanam infeſtant. 20, 1, 1. — 26, 4, 5. 27, 8, 5.
Scudilo Scutariorum rector. 14, 10, 8. eius mors. 14, 11, 24.
Scuti iactatio. 21, 2, 1.
Scyri gens Gothica. Exc. §. 37.
Scytalae, genus ſerpentum in Aegypto. 22, 15, 27.
Scythae Aſiatici. 23, 6, 64. Conſtantius ſocios habet adv. Perſas. 20, 8, 1. it. Iulianus. 23, 2, 7. et Valens. 30, 2. Scythia minor. Exc. §. 18.
Scythopolis, urbs Palaeſtinae. 19, 12, 8.
Sebaſtianus Comes et dux Aegypti. 23, 3, 5. 25, 8, 7. 27, 10, 6. etc. cadit in proelio adv. Gothos. 31, 13, 18.
Secundinus Osdroënae dux. 24, 1, 2.

Secundus Salluſtius. v. Salluſtius.
Sedelaucum urbs Galliae (Saulieu). 16, 2, 3.
Sedrotyra urbs provinciae Gedroſiae. 23, 6, 73.
Segeſtani natio bellicoſa Orientis. 19, 2, 3.
Seguſio, urbs Galliae (Suſo). 15, 10, 3.
Sele urbs Perſiae in prov. Suſiana. 23, 6, 26.
Seleucia caput Iſauriae. 14, 2, 14. et c. 8, 8.
Seleucia, urbs Perſiae, Coche etiam dicta. 24, 5, 3. 23, 6, 23.
Seleucus Nicator. 14, 8, 5. 23, 6, 3.
Selymbria urbs ad Propontidem. 22, 8, 8.
Semiramis prima fuiſſe fertur, quae homines caſtrari iuſſerit. 14, 6, 17.
Semper Auguſtus. 17, 5, 10.
Senones urbs in Lugdunenſi prima (Sens). 15, 11, 11. 16, 3, 3.
Septemzodium locus Romae, ubi Nymphaeum a M. Aurelio conditum. 15, 7, 3.
Sequana fl. Galliae (Seine). *Sequani* ad eum habitantes. 15, 11, 3.
Sera urbs Serarum. 23, 6. 66.
Serapeum templum ambitioſum Alexandriae, a Capitolio ſecundum. 22, 16, 12. it. in inſula Turgana. 23, 6, 47.
Serapion, rex Alamannorum, Chnodomarii ex fratre nepos, populari nomine Agenaricus. 16, 12, 1. et §. 25.
Serdica urbs (Sophia in Bulgaria). 16, 8, 1. 21, 10, 3. 31, 16, 2.
Serendivi natio. 22, 7, 10. not.
Serenianus, ortu Pannonius. 26, 5, 3. coll. c. 10, 1. ex Duce in Phoenice. 14, 7, 7. et 11, 23. otio ſe dederat, evocari tamen ſe denuo paſſus eſt. 26, 5, 3. interfectus. 26, 10, 1. pravi mores. ibid.
Sergius priſcus Romanus dux. 25, 3, 13. 27, 10, 16.
Serica, provincia Perſiae. 23, 6, 64. unde *Sericum*, ſericeae veſtes. ibid. 67.
Serrorum montes in Moeſogothia. 27, 5, 3.
Servilius in bello piratico Ciliciam et Iſauriam in provinciarum formam redegerat. 14, 8, 4.
Severinus monachus Pannonicus. Exc. §. 45.
Severus Imp. a centurione Saturnino inſtigante Plautiano prope interfectus. 29, 1, 17. obſidet urbem Haſtram. 25, 8, 5.
Severus Caeſar ſub Galerio. Exc. §. 4. 5. 9.
Severus Magiſter equitum per Gallias. laudes eius. 16, 10, 21. laevo cornu praeeſt in praelio ad Argentoratum. 16, 12, 27. Iuliano adeſt in vincendis Saliis. 17, 8, 4. — ignavus deinde ac timidus. 17, 10, 1. iterum tamen Magiſter peditum ſub Valentiniano, cuius ob valetudinem prope afuit ab imperatoria dignitate. 27, 6, 3. 28, 5, 2.
Sextius Calvinus expeditio eius in Gallos. 15, 12, 5.
Sicani primi incolae Italiae cum Auruncis. 30, 4, 12.
Sicinini Baſilica Romae. 27, 3, 13.
Sicinius Dentatus. 25, 3, 13. 27, 10, 16.
Sida, urbs Pamphyliae. 14, 2, 10.
Sidon urbs Phoenices. 14, 8, 9.
Silentium ap. Perſas pro numine cultum. 21, 13, 4.
Sillographi. 22, 16, 16.
Silvanus, Boniti, Franci filius, antea Tribunus Armaturarum ſub Magnentio, paullo ante praelium ad Murſam ad Conſtantii partes transiit, a quo Magiſter equitum conſtitutus, aulicorum inſidiis coactus Auguſti nomen ſibi arrogat, interficitur tamen. 15, 5. tot.

Silvani lavacrum in Campania. 28, 4, 19.
Simonides poëta lyricus — quantum memoria valuerit. 16, 5, 8. — ſententia eius laudata. 14, 6, 7.
Simonides philoſophus Ammiani aetate, vivus combuſtus. 29, 1, 37.
Simplicius affectati imperii accuſatur. 19, 12, 9.
Simplicius, Emonenſis, Vicarius Romae, antea Grammaticus. 28, 1, 45.
Sinchi populus ad palud. Maeot. 22, 8, 23.
Sindi populus peninſulae ad Pontum Eux. 22, 8, 41.
Singara, urbs Meſopotamiae. praelium ibi confertum. 18, 5, 7. a Sapore obſeſſa et diruta. 20, 6 tot. Perſis tradita. 25, 7, 9.
Sinhorium vid. Synhorium.
Siniſtos, ſic Burgundiones ſummum ſacerdotem appellarunt. 28, 5, 14.
Sinope urbs in Ponto. 22, 8, 16.
Sintula Tribunus ſtabuli. 20, 4, 4. et c. 5, 1.
Sirmium a Iuliano captum. 21, 10, 1.
Siſara caſtellum in Meſopotamia. 18, 6, 9.
Siſyra (lat. Siſurna) veſtis genus. 16, 5, 5.
Sitifis urbs Africae. Africanum nomen Igilgis. 28, 6, 23. 29, 5, 2.
Sizyges populus Sericus. 23, 6, 66.
Sminthius Apollo. 22, 8, 3.
Socrates morti vicinus diſcendi cupidus. 28, 4, 15.
Socunda urbs maritima Hyrcaniae. 23, 6, 52.
Sogdiana provincia Perſica — montes Sogdiani. 23, 6, 59.
Sol. Duo ſoles ſimul viſi, unde. 20, 3. defectus cauſae. ibid.
Sole, urbs Hyrcaniae. 23, 6, 52.
Soltcinium locus in Germania (Schwetzingen). 27, 10, 8. not. it. 30, 7, 7.
Solon per Aegyptum peregrinatus. 22, 16, 22. leges (axones) eius. 16, 5, 1. a Croeſo expulſus. 15, 5, 37.
Somnia quid de iis iudicandum. 21, 1, 8. Atlantei ea ignorant. 15, 3, 6.
Sophanes dux priſcus Graecus Xerxis aetate. 24, 6, 14.
Sophocles, narratiuncula de eo. 25, 4, 2.
Sophronius Notarius, deinde praefectus Conſtantinopolis. 26, 7, 2.
Sophronius Conſiliarius. 25, 3.
Sopiana urbs in provincia Valeria (Pannoniae). 28, 1, 5.
Soſingites lacus Aſſyriae, unde bitumen et naphtha ſcaturiunt. 23, 6, 15.
Sotera urbs in provincia Perſiae Aria. 23, 6, 69.
Spectatus Tribunus et Notarius. 17, 5, 15. 14, 1.
Sphaera (Reichsapfel). 21, 14, 1. 25, 10, 2.
Spinturnicia ob foedum adſpectum ridiculae ſimiae. 22, 15, 14.
Sporades inſulae unde dictae. 22, 8, 2.
Sportulae. 14, 6, 14.
Spudaſius Palatinus. 29, 1, 5.
Stadium Romae. 16, 10, 14.
Stagira urbs Thraciae, patria Ariſtotelis. 27, 4, 8.
Statua deaurata Acilio Glabrioni poſita Romae. 14, 6, 8.
Steganographia. 18, 3, 3.
Stellae e coelo cadere viſae. 25, 2, 5.
Steſichorus poëta lyricus. 28, 4, 15.
Sthenelus comes Herculis in expeditione Amazonica. 22, 8, 22.
Stoechades inſulae. 15, 11, 15.
Strategius v. Muſonianus.
Stupri poena. 15, 7, 5. not.
Subicarenſe caſtellum in Mauritania. 29, 5, 55.
Succi anguſtiae montium. 21,

10, 2. et c. 13, 6. 22, 2, 1. — 26, 7, 12. 27, 4, 5.
Suerid optimas Gothorum. 31, 6, 1.
Suevi impetum faciunt in Raetiam. 16, 10, 20.
Sugabarritanum municipium in Mauritania. 29, 5, 20.
Sugges dux milit. Maurorum. 29, 5, 27.
Sumere caſtellum ad Tigrim. 25, 6, 4.
Sumtuariae leges Romae. 16, 5, 1.
Sunonenſis lacus in Bithynia. 26, 8, 3.
Suomarius rex Alamannorum. 16, 12, 1. pacem petit. 17, 10, 3.
Supplicium plumbatarum. 28, 1, 29.
Suprae gens fera Perſiae. 30, 1, 20.
Surae et ſuffragines exſectae captivis hoſtibus. 19, 6, 2.
Surena nomen dignitatis apud Perſas (Weſſier). 24, 2, 4. 30, 2, 5.
Suſa urbs et *Suſiana* regio Perſiae. 23, 6, 26.
Syagrius, Notarius; poſtea Praefectus et Conſul. 28, 2, 5.
Syene urbs Aegypti. 22, 15, 31.
Sylla ſumtuarias leges revocat. 16, 5, 1. vexillum in hoſtes proiicit. 16, 12, 41.
Symmachus Senator, legatus Iuliani ad Conſtantium. 21, 12, 24. Praefectus Urbi — laudes eius. 27, 3, 3.
Symmachus princeps Senatus, ſocer Boëthii, interfectus. Exc. §. 92.
Symmachus epiſcopus Romae ſub Theoderico rege. Exc. §. 65.
Symmachus, ſcholaſticus Iudaeus. Exc. §. 94.
Symplegades inſulae. 22, 8, 14.
Synhorium, caſtellum minoris Armeniae. 16, 7, 10.
Synodi Chriſtianorum. 21, 16, 18.
Syriae deſcriptio. 14, 8, 8. ff.
Syringes ſpecus ſubterranei in Aegypto, in quorum parietibus Hieroglypha conſpiciuntur. 22, 15, 30.

T.

Tabernae, urbs Germaniae (Rheinzabern). 16, 2, 12.
Tabiana inſula Perſidis. 23, 6, 43.
Tages inventor auſpiciorum. 21, 1, 10. a quo Tagetici libri. 17, 10, 2.
Taifalae, populus Gothicus ad Danubium. 17, 13, 11. 31, 3, 7.
Talicus, fl. Perſiae. 23, 6, 63.
Tamſapor dux milit. Perſicus. 16, 9, 3. 18, 5, 3. etc.
Tanais fl. in Caucaſo ortus, Europam et Aſiam disterminans, in Maeotida paludem tandem abit. 22, 8, 27.
Tanaitae Alani. 31, 3, 1.
Taphra, urbs Arabiae. 23, 6, 47.
Tapuri montes in Perſia. 23, 6, 61.
Tarquitiani libri (de divinatione). 25, 2, 7.
Tarratius Baſſus, Praef. Urbi Romae. 28, 1, 27.
Tarſus Ciliciae metropolis — conditor Perſeus vel Sandan. 14, 8, 3.
Tauri natio ad pontum Eux. 22, 8, 33.
Taurini (Turin). 15, 8, 18.
Tauriſcus ab Hercule devictus. 15, 9, 9.
Taurus Quaeſtor. 14, 11, 14. Praef. Praet. in Italia. 21, 6, 5. et c. 9, 4. — Conſul, collega Florentio, Vercellum relegatus. ibid.
Templum Urbis, Romae. 16, 10, 14.
Tenedos inſula. 22, 8, 2.
Teredon urbs Aſſyriae, ubi Euphrates in mare defluit. 23, 6, 11. et 23.
Terentius antea piſtor, deinde Corrector Tuſciae. 27, 3, 2.

Terentius dux, deinde Comes rei militaris. 27, 12, 10. 30, 1, 2.
Terrae motus unde — in quo variant philoſophi quatuor eorum genera. 17, 7, 9. ff. vehementiores in Macedonia, Aſia et Ponto. 17, 7, 1 it. ſub Valentiniano. 26, 10, 15.
Tertullus Praef. Urbi Romae. 19, 10, 1. 21, 10, 7.
Teſtudo militaris. 16, 12, 44. not.
Teuchira, Arſinoë etiam dicta, urbs Aegypti 22, 16, 4.
Teutomeres, Francus, Protector Domeſticus. 15, 3, 10.
Thalaſſius, Praef. Praet. Praeſens (Orientis). 14, 1, 10. c. 7. 9
Thalaſſius ex proximo libellorum, inſidiator Galli. 22, 9, 16.
Thaſus inſula. 22, 8, 2.
Theatrum Pompeii. 16, 10, 14.
Thebae Hecatompyli in Aegypto. 17, 4, 2. 22, 16, 2. a Carthaginienſibus et Cambyſe expugnatae — Obeliſci ibi. 17, 4.
Thebais provincia Aegypti. 17, 4, 2. 22. 16, 2.
Thebeae legiones. 14, 11, 15.
Themis Dea, homines docet futura. 21, 1, 8.
Themiſcyraeus lucus, ſedes olim Amazonum. 22, 8, 17.
Themiſtocles. 30, 8, 8.
Theodegotha, filia regis Theoderici, Sigismundo principi Burgundiorum nupta. Exc. §. 63.
Theodericus rex. Pater Walamir. Exc. §. 42. mater Baſilina. §. 58. — dux Gothorum, primum a Zenone Iſaurico in auxilium contra Baſiliſcum vocatus. §. 42. ab eodem Patricii et Conſulis dignitate ornatus. §. 49. tum vero in Italiam contra Odoacrum miſſus, quem pluribus proeliis devictum interfici iubet. §. 55. — Populares regem Italiae proclamant. §. 57. — duae uxores, filiae, ſorores — per triginta annos placide regnat, Italiaeque urbes variis modis exornat. § 60. 61. 71. ultimis vitae annis deterior §. 85. — ceterum ita indoctus, ut ne nomen quidem ſcribere poſſet. 79. tandem profluvio ventris obiit. §. 95.
Theodora Conſtantii Chlori conjux. Exc. §. 1.
Theodorus Notarius, imperii affectati arceſſitus et interfectus 29, 1, 8. etc.
Theodoſia urbs Cherſoneſi Tauricae. 22, 8. 36.
Theodoſius Tribunus, poſtea dux in Britanniam miſſus. 27, 8. 3. res ibi geſtae. 28, 3. tot. Magiſter equitum. 28, 5, 15. praeclare in Africa geſta. 29, 5 tot.
Theodoſius iunior, dux Moeſiae. 29, 6, 15.
Theodotus Hierapolitanus, Praeſidalis. 22, 14, 4.
Theognis poëta, ſententia ex eo allata. 29, 1, 21.
Theolaiphus Comes. 21, 15, 4. 22, 2, 1.
Theophanes fl. in regione Sauromatarum 22, 8, 29.
Theophilus Conſularis Syriae, a plebe Antiochena discerptus. 14, 7, 5. 15, 13, 2.
Theopompus hiſtoricus laudatus 22, 9, 7.
Thermodon fl. ad portum Eux. 22, 8, 17.
Thervingi in ditionem Romanam accepti. 31, 3, 4. et 5.
Thilſaphata urbs Meſopotamiae. 25, 8, 16.
Thilutha, caſtellum in inſula Euphratis. 24, 2, 1.
Thiodamas Lindius convicia in Herculem, raptorem boum, coniecit. 22, 12, 4.
Thmuis, urbs Aegypti. 22, 16, 6.
Thracia. Sex eius provinciae. — bella olim cum Romanis geſta. 27, 4, 10.
Thucydides laudatus. 19, 4, 4. 23, 6, 75.
Thule inſula. 18, 6, 1.

Thynia tractus Bithyniae. 22, 8, 14.
Tiarae, nonnisi primis aulae principibus in Persia eam gestare licuit. 18, 5, 6. sublata salutationis signum. 18, 8, 5.
Tibareni populus ad pontum Euxin. 22, 8, 21.
Tiberis, exundatio eius (A. 371.). 29, 6, 17.
Tibris fl. in pontum Eux. defluens. 22, 8, 17.
Ticinum urbs Italiae (Pavia). 15, 8, 18. Exc. §. 71.
Tigaviae, urbs Mauritaniae. 29, 5, 20.
Tigris fl. aliquamdiu subterraneus. 23, 6, 15.
Timagenes Graecus, historiam Galliae scripsit, eumque secutus Ammianus. 15. 9, 2.
Tingitanum, castellum in Mauritania. 29, 5, 25.
Tios urbs ad Pontum Eux. 22, 8, 16.
Tipata urbs Mauritaniae. 29, 5, 31.
Tiphys gubernator Argonautarum. 22, 8, 22.
Tipasa, urbs Mauritaniae. 29, 5, 17.
Tisias Graecus orator prisicus. 30, 4, 3.
Tochari populus Bactriae. 23, 6, 57.
Tolosa urbs provinciae Narboneusis. 15, 11, 14.
Tomi urbs Thraciae. 22, 8, 43. 27, 4, 12.
Tomyris regina Scythiae. 23, 6, 7.
Torques signum ingenuitatis apud barbaros et Syros. 18, 6, 10. not.
Totordanes fl. in regione Sauromatarum. 22, 8, 29.
Toxiandria, urbs a Francis in solo Romano condita. 17, 8, 3.
Tragonice urbs Persidis. 23, 6, 42.
Traianus Imp. Arabiam in provinciae formam redigit. 14, 8, 13. obsidet urbem Hatram. 25, 8. nomen suum monumentis antiquis inscribi iussit. 27, 3, 7. Forum Traiani. 16, 10, 15.
Traianus Comes Armeniae. 29, 1, 2. 30, 1, 18. res prospere gerit adv. Gothos 31, 7, 5. Magister armorum. 31, 12, 1. in proelio cadit. 31, 13, 18.
Transcellensis mons in Mauritania 29, 5, 20.
Transiugitani Sarmatae. 17, 12, 12.
Transtigritani. 25, 7, 9. not.
Trapezus insula. 22, 8, 16.
Trasimundus rex Vandalorum. Exc. § 68.
Tres tabernae urbs Germaniae (Rheinzabern). 16, 11, 11. 17, 1, 1.
Trebatius ICtus. 30, 4, 12.
Treviri urbs Belgicae primae (Trier) 15, 11, 9. 16, 3, 3. Imperatores saepe ibi morati. 15, 11, 9. 27, 10, 16.
Tribunal signis et aquilis circumdatum. 15, 8, 4. not.
Tribunci muniinentum Roman. in Germania 16, 12, 58.
Tributum capitulare. 16, 5, 14.
Tricassae urbs — *Tricassini* populus Lugdunensis secundae (Troyes) 15, 11, 12. 16, 2.
Tricastini 15, 10, 11.
Tricesimae, urbs Germaniae (Kellen). 18. 2, 4. 20, 10, 1.
Tricorii saltus in Gallia. 15, 10, 11.
Tridentum. 16, 10, 20.
Trieterica in honorem Bacchi singulis tribus annis celebrata. 22, 8, 23.
Tripolis in Africa, ab Austurianis oppugnata, et ab ipsis Romanis praefectis male habita. 28, 6, 1. — 30, 2, 9.
Triptolemi currus. 22, 2, 3.
Triwane Praefectus cubiculi regis Theoderici. Exc. §. 82.
Trochilus avicula in Aegypto. 22, 15, 19.
Troglodytae. 22, 8, 43.
Tubusuptum urbs Mauritaniae. 29, 5, 11.
Tusa, dux regis Odoacri. Exc. §. 51.

Tullianus carcer Romae. 28, 1. extr.
Tungri in Gallia priſca (Tongern). 15, 11, 7. 17, 8, 3.
Turgana inſula Arabiae, ubi Serapidis templum. 23, 6, 47.
Turones urbs in Lugdunenſi ſecunda. (Touraine) 15, 11, 12.
Tuſcia annonaria. 27, 3, 1.
Tyana urbs Cappadociae. 23, 6, 19. 25, 10.
Tyndenſes, populus Mauritaniae. 29, 5, 11.
Tyras fl. (Dnieſter). 22, 8, 41.
Tyrus urbs ad pontum Euxinum, colonia Phoenicum. 22, 8, 41.
Tyrus urbs Phoenices. 14, 8, 9.

V.

Vaccatum caſtellum in Perſia. 25, 6, 4.
Vadomarius rex Alamannorum. 18, 2, 16. in Galliam incurſiones facit. 14, 10, 1. Conſtantius pacem ei concedit. 16, 12, 17. 18, 2, 18. et contra Iulianum ſollicitat. 21, 3, 8. Iulianus tamen iubet comprehendi, relegatque in Hiſpaniam. 21, 4, 5. unde tamen revocatus dux Phoenices. 21, 3. adv. Procopium. 26, 8, 2. adv. Saporem. 29, 1, 23.
Vagabanta urbs Meſopotamiae. 29, 1, 3.
Valens Theſſalonicus, imperium affectans ſub Gallieno. 21, 16, 10.
Valens a Licinio Caeſar adſumtus, iubente Conſtantio ad privatam redit vitam. Exc. §. 17.
Valens Imperator, Pannonius ortu. 26, 7. a fratre Valentiniano Auguſti quidem nomine appellatus, Oriensque ei aſſignatus. 26, 4, 3. a fratre tamen plurimum pendet. 27, 4, 1. aulam habet Conſtantinopoli — Conſul collega fratre (365.). 26, 5, 8. Petronii ſoceri avaritia genero ipſi invidiam creat. 24, 6. Procopius contra eum Auguſtus inſurgit. 26, 5. et 6. in cuius non ſine labore devicti aſſeclas crudeliter animadvertit. 26, 7 — 10. bellum gerit cum Gothis, qui et ipſi Procopium iuverant, pacemque tandem concedit. 27, 5, 2. expeditio in Iſauriam ſuſcepta. 27, 9, 6. — quaeſtio ſeveriſſima habita in magoa et curioſos ſucceſſuri quandoque Imperatoris ſcrutatores. 29, 1. tot. — Sapor rex de Armenia et Iberia res novas poſtulat, bellum parat Valens. 30, 2. alios tamen hoſtes nanciſcitur Gothos, qui fines imperii Rom. invaduni. 31, 2. — Sedes iis Imp. in Thracia aſſignat. c. 4. aliquoties a ducibus victi, ſuperiores tamen ob multitudinem manent. c. 7. 8. Valens tandem ipſe movet, intempeſtive Gratiani aemulus temere proelium committit, quo conſerto nuſpiam inveniri poteſt. c. 11 — 13. variae de morte eius opiniones. c. 13. mores omnino. c. 14. coll. 29, 1, 11.
Valens Iovinus. v. Iovinus.
Valentia urbs prov. Viennenſis (Valence). 14, 10, 1. 15, 11, 14.
Valentia provincia Britanniae Romani iuris. 28, 3, 7.
Valentinianus Imp. Pannonius. 30, 7, 2. tirocinia poſuit in Gallia. 16, 11, 6. — deinde Scholae Scutariorum rector. 25, 10, 6. Imperator creatus. 26, 1, 2. fratrem Valentem collegam ſibi ſumit, ita tamen, ut non tam Auguſti, quam Caeſaris partes tueatur. 26, 4, 3. et c. 5, 8. aulae ſedem eligit Mediolanum et Conſulatum adminiſtrat (365). 26, 5, 4. — valetudinis cauſa filium Gratianum collegam (in Occidente) adſciſcit. 27, 6. bella gerit per alios: per Io-

vinum cum Alamannis. 27, 1. et 2. cum Scotis et Pictis per Theodolium. 27, 8. ipse tameo cum Gratiano adversus Alamannos proficiscitur, nec male rem gerit. 27, 10. a Raetia usque ad Oceani freta munimenta, castella, turres exstrui iubet. 28, 2, 1. it. ad Danubium. 29, 6, 2. — Saxones repellit, pace autem cum iis pacta, fraudulenter agit. 29, 5. Burgundios sollicitat contra Alamannos; Alamanni devicti, et pars eorum in Italiam ad Padum translati — Macriano regi Alamannorum insidiatur. 29, 4. Quadi incurrunt Alamanniam. 29, 6. audita Gothorum in Illyricum excursione pacem facit cum Macriano. 30, 3, 4. bellum adv. Quados et Sarmatas. 30, 5. dum legatos Quadorum audit, haemorrhagia subito correptus corruit. 30, 6, 3.

Res ab eo gestae summatim enumerantur. 30, 7. rem publicam bene administravit. 29, 4, 1. primus fuit, qui ducibus militaribus plus aequo indulgeret. 27, 9, 4. — ad crudelitatem propensus. 27, 7, 3. 28 1, et 2. 29, 3, 2. duas ursas aluit carnibus humanis. 29, 3, 9. — avarus praeterea et invidus. 30, 8. — aliqua tamen eius laudantur. 30, 9. mortuus Constantinopolim delatus. 30, 10, 1.

Valentinianus II. puer quadrimus Augustus a patre adscitus. 30, 10, 4.

Valentinus Tribunus, deinde dux Illyrici. 18, 3, 8. — *alius* huius nominis turbas ciet in Britannia. 28, 3, 6. 30, 7, 10.

Valeria, Diocletiani filia, cuius nomine provincia Paononiae appellata. 19, 11, 4.

Valeria tractus Pannoniae, a Valeria Diocletiani filia nomen accepit. 19, 11, 4. 16, 10, 20. 17, 12, 6. 28, 1, 5. et c. 3, 4. 29, 6. 12.

Valerianus Domesticor. omnium primus. 27, 10, 16.

Valerianus Comes stabuli. 31, 13, 18.

Valerius Poplicola, publicis luminibus sepultus. 14, 6.

Vangiones urbs Germaniae primae (Worms). 15, 11, 8.

Vardanes conditor urbis Ctesiphontis. 23, 6, 23.

Varronianus Comes, Ioviani Imp. pater. 25, 5, 4.

Varronianus filius Ioviani Imp. puerulus Consul creatus. 25, 10, 11.

Vasatae urbs et populus Galliae (Bazas). 15, 11, 14.

Vatrachites, fl. in Persida. 23, 6, 41.

Vecturiones populus Pictorum. 27, 8, 5.

Velabrum theatris a Catulo obductum. 14, 6, 25.

Velamina in sepulcris posita. 16, 8, 4.

Velia urbs Lucaniae, a Phocensibus condita. 15, 9, 7.

Ventidius, legatus Antonii Triumviri, res prospere gerit contra Persas. 23, 5, 16.

Venus Urania nomine Deae Caelestis est 22, 13, 3.

Venustus, Vicarius Hispaniae. 23, 1, 4. ex Vicario. 28, 1, 24.

Venustus Largitionum Apparitor. 26, 8, 6.

Verennianus Protector Domesticus. 15, 5, 22. 18, 8, 11.

Verissimus Comes. 16, 6, 1.

Vertae populus Orientis, socii Persarum in oppugnanda urbe Amida. 19, 2, 3. et c. 5, 8.

Vestralpus rex Alamannorum. 16, 12. 18, 2, 18.

Veternensis massa. 14, 11, 27.

Vetranio Imp. 15, 1, 2. Gumoarius proditor eius. 21, 8, 1.

Vetranio dux Iuliani, cadit in proelio. 25, 1, 19.

Victohalae populus Gothicus. 17, 12, 19.

Victor Aurel. (hiſtor.) Pannoniae ſecundae Conſularis, cui aeneam ſtatuam poni iubet Iulianus. — poſtea Praef. Urbi. 21, 10, 6.
Victor Sarmata. 31, 12, 6. dux Iuliani in acie poſtrema. 24, 1, 2. Comes appellatur et dux. 24, 4, 13. 24, 6, 4. Magiſter equitum. 27, 5, 1.
Victor Tribunus obles Perſis datus. 25, 7, 13.
Victorinus amicus Maximino iunctiſſimus 28, 1, 27. ſſ.
Victorinus ſic dictus a nonnullis Iulianus irriſive. 16, 12, 67.
Vicus Alexandri. 3000 paſſibus Roma diſtans. 17, 4, 14.
Videricus, filius regis Oſtrogothorum eiusdem nominis. 31, 3, 3. et c. 4, 12.
Viduarius, rex Quadorum. 17, 12, 21.
Vienna; Viennenſis provincia Galliae. 15, 11, 14.
Vienna (Guienne). 15, 8, 19. 11, 14.
Vincentius Tribunus Scutariorum. 22, 11, 2. Vicarius Africae. 29, 5, 6.
Virgautia (rectius *Brigantium*) caſtellum in Alpibus (Briançon). 15, 10, 7.
Virgilius. loca ex eo laudata. 15, 9, 1. 19, 9, 7. 31, 4, 6. vid. etiam 17, 4, 5.
Virta urbs Meſopotamiae, cuius conditor Alexander M. fuiſſe dicitur. 20, 7, 17.
Vitalianus Domeſticus, poſtea Comes 25, 10, 9.
Vitaxae iidem apud Perſas, qui Magiſtri equitum ap. Romanos. 23, 6, 14.
Vithicabius, Vadomarii regis Alamannor. filius. 27, 10, 3. 30, 7, 7.
Vithimir rex Gothorum oriental. 31, 3, 3.
Vitrodurus fil. Viduarii, regis Quadorum. 17, 12, 21.
Viventius Praef. Urbi Romae. 27, 3, 11. not.
Ultra filius Aſpacurae, magnatis Perſae. 27, 12, 16.
Vocontii. 15, 10, 11.
Vologeſſia, urbs Aſſyriae. 23, 6, 23.
Ur, urbs Perſiae. 25, 8, 7.
Urbicius, dux Meſopotamiae. 30, 2, 4.
Urbis templum Romae. 16, 10, 14.
Urius, rex Alamannorum. 16, 12, 1. 18, 2, 19.
Urſacius Magiſter Officiorum regnante Valentiniano. 26, 4, 4. et c. 5, 7.
Urſi in Perſia. 24, 5, 2.
Urſicinus, rex Alamannorum. 16, 12, 1. 18, 2, 19.
Urſicinus Magiſter equitum in Oriente, bonus et miles et dux. 14, 9, 1. aulicorum machinationibus revocatus. 14, 11, 2. et laeſae maieſtatis accuſatus. 15, 2, 1. in Galliam miſſus ad compeſcendum Silvanum. 15, 5, 18. ubi et poſt Iuliani adventum aliquamdiu moratur. 16, 2, 8. — denuo Magiſter equitum in Orientem ablegatus. 16, 10, 21. denuo vero altiora iuſto petere falſo creditus. 18, 4, 2. Sabiniano cedere cogitur, in Occidente eandem dignitatem adepturus, revera autem, ut capitis damnetur. 18, 5, 5. in ipſo tamen itinere iuſſus in Meſopotamia remanere, ſed otioſus. 18, 6, 5. Amidam obſidione liberare cupit, Sabiniano prohibente. 19, 3, 1. nihilominus de iſtius urbis iactura in iudicium vocatus ab officio removetur. 20, 2, 1. filium habet Potentium. 31, 13, 18.
Urſinus de epiſcopatu Romae cum Damaſo contendit. 27, 3, 12. cui tamen cedere cogitur. 27, 9, 9.
Urſulus Comes Largitionum. 20, 11, 5. libere invehitur in mores aulicorum. 16, 8, 5. inſons capite plexus. 22, 3, 7.

Uſafer princeps Sarmaticus. 17, 12, 12.
Uscudama urbs eadem quae Hadrianopolis. 14, 11, 15. 27, 4, 12.
Utica urbs. 28, 6, 23.
Utriculis confecti pontes. 24, 3, 11. 25, 6, 15.
Vulcatius v. Rufinus.
Vulcanus it. *Vulcana* et *Vulcania*, inſula Tyrrheniae, ubi mons ignivomus. 17, 7, 13.
Vultures in hieroglyphicis ſignificant naturam rerum. 17, 4, 11.

X.

Xyſtarchae alias Gymnaſiarchae, coronis et purpura ornati incedunt. 21, 1, 4.

Z.

Zabdiceni populus Meſopotamiae. 20, 7, 1. 25, 7, 9.
Zacra regio montana in Media. 23, 6, 28.
Zaitha urbs Orientis, ubi Gordiani iunioris ſepulcrum. 23, 5, 7.
Zamma fil. regis Mauritaniae. 29, 5, 1.
Zariaspes fl. Bactriae. 23, 6, 57
Zeno Stoicus linguam demorſam tyranno Cyprio in faciem impingit. 14 9, 6.
Zeuo Iſauricus Imp. Orientis. Exc. §. 36. 39.
Zeugma urbs Commagenes, ubi pons per Euphratem. 18, 8, 1.
Zianni, legio Ziannorum. 25, 1, 19.
Ziata caſtellum Meſopotamiae. 19, 6, 1.
Zinafer regulus Sarmatarum. 17, 12, 11.
Zizais fil. regis Sarmatar. 17, 12, 9. deinde rex ipſe. 17, 13, 30.
Zombis urbs Mediae. 23, 6, 39.
Zopyrus Babylonius. 18, 5, 3.
Zoroaſter. 23. 6, 32.

INDEX II.

STATUS AULICUS, CIVILIS ET MILITARIS IMPERII ORIENTALIS ET OCCIDENTALIS AMMIANI AETATE.

A.

Actuarii olim fuerunt, qui inter dicendum oratorum et patronorum actiones excipiebant, Sueton. in Caesar. c. 55 Marcellini autem aevo sic dicebantur, qui numerorum militarium ratiocinia tractabant, annonam a conductoribus accipiebant, dato pittacio, unde, quantum accepissent, appareret, eamque deinde militibus erogabant. Mentio eorum fit 20, 5, 9. Occurrit etiam *Actuarius rationibus scrutandis* (Rechnungsexaminator) 25, 10, 7. item *Actuarius farcinalium Principis iumentorum* 15, 5, 3. qui Bastagariis indicebat equos aut mulos, farcinas Principis et commeatus militum vecturos, unde etiam Praefectus Bastagae dicitur. — Ceterum male audiverunt isti homines: nam et Ammianus ipse non maximas laudes tribuit ei, de quo sermo est 25, 10, 17. et multo acrius eos insectatur Aurel. Victor de Caesaribus p. 293. ed. Schott. (v. etiam Cod. Theodos. T. 2. p. 203. ed. Ritter. et quibus modis occurrendum sit eorum fraudibus, ibid. p. 316. et 320.)

Admissionum Magister (Oberceremonienmeister) 15, 5, 18. ibique Vales. — *Admissionum proximus* (Unterceremonienmeister) 22, 7, 2. (Admissionalium quatuor erant decuriae, singulis decuriis singuli praeerant proximi. Hi parebant Magistro Admissionum. Omnes autem erant sub Magistro Officiorum. Vid. Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. II. p. 788. ed. Hack.)

Adparitores (interdum etiam *Adparitio*) iidem qui officiales, vid. 27, 7, 5. Erant autem scribae, rationales, ianitores, nuncii cet. magistratuum. Comes Orientis DC. in officio habebat. Apud Ammianum occurrunt:

1) Adparitor Castrensis (Genitiv.) 26, 8, 5. v. Castrensis.

2) Adparitor (Comitis) Largitionum 26, 8, 6.

3) Adparitionis armorum Magistri Rationarius 15, 5, 36. et Adparitionis Magistri Equitum Numerarius 19, 9, 2. qui nihil inter se differunt, cum Numerarius idem significet quod Rationarius, Vales. ad 15, 5, 36. Magistri autem equitum et peditum etiam Armorum Magistri dicantur. — Istiusmodi Rationarii tractabant ratiocinia numerorum militarium.

4) Adparitor Praefectianus — Praelidialis. 17, 3, 6.

5) Adparitionis Praefecturae Praetorianae princeps. 15, 3, 8. 16, 8, 3. v. Princeps.

6) Adparitio (Praefecti Urbi) 15, 7, 3.

7) Adparitor Rationarius. 18, 5, 1.

8) Adparitores poteſtatis Vicariae per Italiam. 27, 7, 5.

Advocati quales Ammiani aetate fuerint, vide 30, 4, 8. ff.

Aediles Decuriones municipiorum 28, 6, 10. ubi vid. Valeſ.

Agens palatii curam 14, 7, 19. v. Cura.

Agentes in rebus. Horum alii in ſpecialibus negotiis et propter cauſſas ſingulares in provincias mittebantur Staatsboten), alii ad certum tempus in provinciis poſiti id munus habebant, ut, ſi quid adverſus Imperatores nefario ſuſciperetur conſilio, explorarent et ſcrutarentur, iidemque Conſulum nomina, victorias Auguſtorum et edicta provincialibus nuntiabant (Staatsagenten). Ad hanc quidem claſſem referendi ſunt Curioſi, qui tamen apud Ammianum non nominatim occurrunt. Curioſus fieri nemo poterat, niſi qui Agens in rebus eſſet: Agentum autem multi ad munus illud, quandoquidem et per ſe quaeſtuoſum erat et coniuncta cum eo evectionum cura ſaepe lucelli aliquid dabat, ſummo ſtudio adſpiraverunt.

Ab Ammiano Agentes in rebus pluribus locis commemorantur, quorum pauci hiſtoricum habent uſum. Sic videtur Gaudentius, Iuliano ſpeculator a Conſtantio appoſitus (15, 3, 8. 16, 8, 3. 21, 7, 2.) e Curioſorum numero fuiſſe. — Agentum ſcholam fuiſſe Palatinam, e lib. 16. c. 5. §. 11. intelligitur, ubi mentio fit conſortii eorum. Rapaces eſſe putavit Iulianus, ut ex eodem loco patet, et plerosque in exordio principatus palatio expulit, 22, 7, 5. ubi vid. Valeſ. Militaverunt etiam in exercitu, vid. 16, 5, 11. (expanſa *chlamyde*) et Cod. Theodoſ. Lib. 6. Tit. 35. Tom. II. p. 234. Ritter.

Omnino conferri velim Gothofredi Paratitlon ad Cod. Theodoſ. Lib. 6. Tit. 27. T. II. p. 163. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I. p. 103. ff. Valeſ. ad 15, 3, 8. 16, 5, 11. 8, 3. 22, 7, 5. et de calumniis eorum rapinisque Libanii Orat. funebr. in laudem Iuliani T. I. p. 567. ed. Reisk.

Agens ſcholam Scutariorum ſecundam 26, 1, 5. haud dubie i. q. Tribunus, nam paullo ante dicitur Scholae primae Scutariorum Tribunus. — Vid. etiam 21, 8, 1. ubi eſt: cum Scutarios ageret.

Agens pro Praefectis i. e. Vicarius 14, 5, 7. ubi Agentem pro Praefectis ab Agente pro Praefecto ſic differre ſtatuit Valeſius, ut illum diplomata codicillos dignitatis ab Imperatore accepiſſe, hunc eum eſſe, cui Praefectus Urbi vel Praefectus Praetorio in ſpeciali negotio vices ſuas mandaverit.

Alamanni copiae auxiliares (in Britannia) 29, 4, 7.

Antepilani, dicti etiam Anteſignani, in prima acie ante ſigna pugnabant 16, 12, 20. metaphorice 28, 1, 46. Salmaſius de re milit. Romanor. p. 206. et 212. eosdem putat fuiſſe, qui fuerint Campiductores. Vid. etiam Naſt. Röm. Kriegsalterthümer p. 83. ff.

Armaturae milites fuere in comitatu Imperatoris. Horum duae ſchiolae recenſentur in Notitia Imperii (ed. Graev. in Theſ. Antiquit. Rom. T. VII. p. 1502. ed. Genev. 1623. p. 103.) Armaturae ſcilicet ſenio-

res in Occidente et iuniores in Oriente. (Beſſelio in Miſc. philol. p. 154. Armaturae ſunt milites iuniores, qui lub Ca· pi doctore exercebantur.) Nomen habebant a graviore armatura, maioribus ſcutis haſtisque longioribus. Equites fuiſſe ex Iuliani Orat. 1. ad Conſtantium p. 48. Spanh. apparet: quamquam Zonaras pedites videtur vocare. v. Valeſ. ad 15, 5, 33. Armaturarum Tribunus occurrit 14, 11, 21. 15, 5, 6. 27, 2, 6, et, quod idem eſt, Armaturarum rector 15. 4. 10.

Armeniaca (legio) *ſecunda* praeſidin tenet Bezabden 20, 7, 1.

Aſcarii 27, 2, 9. in Notitia Imperii Orient. p. 1487. cum Erulis et Batavis inter Auxilia Palatina recenſentur. Pancirollus rectius dici arbitratur Aſcurios ab Aſcura, Armeniae maioris oppido.

B.

Balliſtarii i. e. qui curam habent tormentorum bellicorum, e quibus lapides aliaque tela iaciuntur. 16, 2, 5.

(*Baſtagarii*) erant, qui equis aut mulis res publicas ad praeſcripta cuiusque provinciae loca deducebant. Vide ad 15, 5, 3.

Batavi copiae auxiliares. 31, 13, 9. et Eruli 20, 1, 3. 4, 2. 27. 1, 6. 8, 7. et Reges. 16, 12, 45.

Braccati 15, 5, 30. 16, 12, 43. milites auxiliarii ex iis Galliae regionibus, quarum incolae fluxiore veſtitu ad femora tegenda utebantur.

C.

Caeſares. Hoc nomine poſt finitam Iulii Caeſaris familiam ab Auguſtis diſtinguebantur ſucceſſores deſtinati. De quorum ad Auguſtos relatione ex ipſo Ammiano haec notanda: Auguſtorum nomen nonniſi paucis conceſſum, quos vide 27, 6, 16, revera apparitores erant Imperatorum 14, 11, 10. 17, 11, 1. 26, 4, 3. quo nomine ipſe ſe appellat Iulianus 20, 8, 6. Galerius quin etiam aliquando per mille paſſus ad currum Auguſti pedibus incedere coactus eſt 14, 11, 10. ſuper omnibus rebus geſtis ad Auguſtos referre debebant 17, 11, 1. de publicis pecuniis ſtatuere prohibiti certum accipiebant ſalarium 22, 3, 7. 14, 7, 11. Iulianus tam maligne eſt habitus, ut cibi adeo ei apponendi praeſcriberentur 16, 5, 3. notarios aliquot habebant, ab Auguſto tamen attributos, Valeſ. ad 14, 9, 3. Gallum, adempta poteſtate in legiones, ſolis contentum eſſe oportebat ſcholis Palatinis 14, 7, 9. non licebat iis donativa erogare 17, 9, 6. neque omnino praemia dare, unde Conſtantius Gallo, qui capiti aurigae coronam impoſuerat, graviter iraſcitur 14, 11, 12. non audebant exercitum ex tribunali alloqui, id ſibi ſolis reſervantibus Auguſtis 16, 12, 20. qui victorias quoque Caeſarum ſibi vindicabant 16, 12, 69. — Galli Caeſaris coniux vocatur Regina 14, 9, 3. quo nomine etiam eſt Euſebia, Conſtantii Imperatoris coniux 15, 2, 8.

Digna omnino eſt, quae legatur, Ge. Laur. Hausfriz Comment. de Caeſare, deſignato ſucceſſore imperii antiqui, Norib. 737. 4. Nec poeniteat conferre Sickelii Diocletianum et Maximianum Exercit. 1. Lipſ. 792. p. 31. ff. ubi de iuribus etiam et privilegiis Caeſarum exponitur.

Campidoctores 15, 3, 10. i. e. qui ſcientiam armorum et omnes armaturae numeros militibus tradunt. (Exercitienmeiſter) Dicuntur etiam Campiductores, ſed auctore Valeſio ad l. c. minus bene. Idem tamen ad 19, 6, 12. Campiductores a praeeundo dictos (Furierſchützen) diverſosque a campidoctoribus fuiſſe concedit. vid. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I. p. 1012. 1014. T. II. p. 474.

Candidati. Apud Ammianum nonniſi militares occurrunt, electi e Scholarium numero propter pulchritudinem et proceritatem. Duae erant eorum ſcholae, iuniorum et ſeniorum, ac ſumebantur ex iis tribuni. Vid. 15, 5, 16. 25, 3, 6. 31, 13, 14. 15, 8.

Capita ſcholarum 25, 10, 8. ad quem locum Valeſius eosdem eſſe putat, quos Capita contuberniorum vocat Vegetius II, 8. et 13. Erant igitur praeſides et rectores Scholarium pacis tempore in iisdem aedibus, foris ſub eodem tentorio habitantium, non diſſimiles iis, quos nunc Corporales appellari audimus.

Caſtrenſis (ſacri Palatii) ſc. Comes (Hausmarſchall) titulum et dignitatem habebat Viri ſpectabilis. Ei parebant, quicunque Imperatori ſemper aderant et quocunque iret, eum comitabantur ad obſequium parati (in officio erant) e. g. paedagogiani, cubicularii, tori et menſae miniſtri, veſtitores, coqui cet. Hi omnes uno verbo dicuntur Caſtrenſiani, idemque videtur eſſe Apparitor Caſtrenſis 26, 8, 5. ubi vid. Valeſ. fortaſſe etiam Adiutor, qui ſecundum Notitiam Imperii Occident. p. 1888. Graev. (p. 76. Genev.) in officin ſeu apparitione Caſtrenſis militabat. Conf. Cod. Theodoſ. Lib. VI. Tit. 32. T. II. p. 255. et Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt Aug. T. I. p. 981. ſq.

Cataphractarii ſ. Cataphracti 16, 2, 5. 12. 63. qui et ipſi et equi laminis ferreis erant muniti. Ob oculos quaſi pingit Claudianus in Rufinum II, 357. ſſ. et in VI. Conſ. Honorii 569. ſſ. Dicti etiam Clibanarii 16, 10, 8.

Celtae et *Petulantes*, genus militum 20, 4, 2. et 20. 21, 3, 2. 22, 12, 6. 31, 10, 4.

Centurio rerum nitentium 16, 6, 2. i. e. qui publicorum aedificiorum, ſtatuarum ex aere ac marmore aliorumque urbis decorum curam gerebat, noctuque cum militibus obſervabat, ne quis ea laederet aut confringeret. Pro Centurione poſtea Tribunus rerum nitentium factus eſt, v. Notit. Imp. Occid. p. 1818. denique Comes. Calliodor. Variar. Lib. VII Ep. 13 Valeſ. l. c. Corſini de Praefectis Urbis Praef. p. XLVII.

Clabularis curſus. v. Curſus.

Clariſſimi. Honoris appellatio: dignitatum quippe gradus hoc ordine ſe excipiebant, Illuſtres, Spectabiles, Clariſſimi, Perfectiſſimi, Egregii. Reliquos magiſtratus, quibus Clariſſimorum nomen ſit attributum, recenſere a conſilii mei ratione alienum eſt; ab Ammiano bis datur *Senatoribus*, 26, 6, 18. 28. 1, 27. Occurrit etiam Clariſſimatus 21, 16, 2, i. e. munus dignitatem habens viri Clariſſimi. v. Caſaub. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I. p. 797. T. II. p. 469. Senatores Conſtantinopoli inſtitutos Claros vocavit Conſtantinus, Exc. §. 30. conf. etiam Valeſ. ad 22, 9, 2. Ritter. ad Zolim. III, 11. p. 572. ed. Reitem. Gibbon. T. IV. p. 44.

Clibanarii v. Cataphractarii.

Cohortes equeſtres vid. quae notavi ad 14, 2, 12.

Comes. Hoc vocabulum liberae reipublicae temporibus duplici reperitur ſignificatu. Nam interdum eo nomine dictos videmus amicos, propinquos, philoſophos, grammaticos, qui cum magiſtratu in provinciam proficiſcuntur, ut cum eo habitent, coenent otiumque eius ſuaviter fallant, interdum etiam eos, qui cohortem praetoriam conſtituunt, praefectos, medicos, ſcribas, accenſos, haruſpices, praecones, quod genus datum publice et ductum neceſſario publice conſtitutum habuit ſalarium. Erneſtii Exc. 15. ad Suetonii Tiber. c. 46. Hic locus Suetonii primus eſt, in quo ſub Caeſaribus tres claſſes Comitum commemorantur. Erneſtius excluſa cohorte aulica et urbana eos tantum intelligi vult, qui peregrinationibus et expeditionibus adhibebantur: tres claſſes illas a Tiberio factas eſſe pro diverſa ſtipendiorum, quae iis diſtribueret, ratione. Quem contra Hauboldus de Conſiſtorio Principum Spec. 1. p. 25. coll. Spec. 2. p. 3. ex Seneca de Clementia 1, 10. de Benef. VI, 33. 34. aliisque argumentis docet, Comitum dignitatem iam Tiberio regnante inſtitutam et a ſequentibus Principibus ſervatam eſſe, non a Conſtantino primum inventam: appellationem autem Comitum, honorarii tituli vice, omnibus palatinis, civilibus et militaribus praefecturis et officiis praepoſitam paullatim in locum verae dignitatis, cui addita eſſet, ſucceſſiſſe, ut v. g. Magiſter Sacrarum Largitionum honorario titulo Comes ſimul eſſet, quod in comitatu Principis verſaretur. — Ceterum diverſi a Comitibus fuerunt Amici: hi enim arctiore Principum familiaritate utebantur iidemque ſemper erant Comites, ſed non vice verſa. Hoc discrimen apud Ammianum ipſum occurrit 16, 12, 60. ubi Chnodomarius rex inter ducentos Comites tres tantum Amicos habuiſſe dicitur.

Iam ordine alphabetico enumerabimus eos, quorum Ammianus meminit.

1) *Comes Aegypti* (ex Duce) Sebaſtianus 23, 3, 5. Dicti etiam in Notitia Imperii Comites limitis vel rei militaris per Aegyptum. Plura de iis vide apud Gothofred. ad Cod. Theodoſ. T. II. p. 99. Erant primi ordinis Comites ib. p. 104.

2) *Comes Africae*, Cretio 21, 7, 4. 26, 5, 14. Romanus 29, 5, 1.

3) *Comes maritimi tractus in Britannia* 27, 8, 1. (Comes limitis Saxonici per Britanniam dictus in Notit. Imperii p. 1939.)

4) *Comes rei cuſtrenſis* (per Africam) 30, 7, 3. idem eſſe videtur, qui Comes rei militaris. — Interdum etiam erant Vicarii Magiſtri militum 14, 11, 5. 15, 13, 3.

5) *Comes Domeſticorum*. Sic dicti ſunt, qui praeerant Domeſticis. Ad magiſterium militum non ſemel promovebantur, cuius rei exempla ex Ammiano petita vide apud Noriſium in Orthogr. Ceſſarii Harleſ. II, 191. Nominatim commemorantur Latinus 14, 10, 8. Lucillianus 14, 11, 14. Barbatio ib. §. 19. Excubitor 20, 4, 21. Serenianus 26, 8, 7. Dignitatem eorum et nomen Conſtantino M. antiquius eſſe negat Corſini de Praeff. Urbis p 67. 103. 111. 134. eos, quorum in Inſcriptionibus mentio fit, ad ſeriora tempora referendos eſſe oſtendens.

6) *Comes Iſauriae*. Caſtricius 14, 2, 14. Lauricius 19, 13, 2.

7) *Comes largitionum ſacrarum* 14, 7, 9. 16, 8, 5. 18, 5, 2. it. qui largitiones curat 21, 8, 1. qui aerarium (publicum) tuebatur 20, 11, 5. et ibi Valeſ. (alias Comes ſacrarum remunerationum). Ob rationum multitudinem et difficultatem totos greges hominum habebat in officio, v. Notit. Imperii p. 1520. 1872. Graev. Gibbon. T. IV. p. 115. — Erat etiam Comes Conſiſtorianus Haubold. l. c. Spec. II. p. 43. Ab eo diſtinguendus eſt

8) *Comes rei privatae*, dictus etiam Comes privatarum 15, 5, 4. qui praeerat privato aerario principis 22, 3, 7. Notit. Imperii p. 1552. Hic quoque Comes Conſiſtorianus erat. (*Comes Patrimonii*, qui patrimonium Principis adminiſtrabat, apud Ammianum non occurrit.)

9) *Comes Orientis* Antiochiae degens, magiſtratus erat non militaris, ſed civilis, Valeſ. ad 14, 1, 3. abſente tamen Magiſtro equitum rei militaris curam ſuſcipiebat, 14, 2. extr. Sexcentos habebat Apparitores et dignitatem Viri Spectabilis. Inferior Praefecto Praetorio Orientis et Proconſule Aſiae praeerat reliquis omnibus Praefectis Orientis, a quibus ad eum appellabatur. Zoſim. V, 2 Imperabat etiam claſſi Seleuciae dictae, v. omnino Notit. Imperii p. 1618. — Ammianus Aegyptum inter provincias Orientis recenſet 14, 7, 21. coll. 14, 1, 3. cui concordat inſcriptio a Valeſio ad priorem locum allata, in qua Placidus (Conſul 343.) Comes Orientis Aegypti et Meſopotamiae dicitur. — Ceterum Comites Orientis apud Ammianum occurrunt Honoratus 14, 1, 3. 7, 2. Nebridius 14, 2, 20. Modeſtus 19, 12, 6. Philagrius 21, 4, 2. Iulianus (avunculus Imperatoris) 23, 1, 5. Aradius ibid. §. 4.

10) *Comes rei caſtrenſis* 30, 7, 3. ubi de Gratiano, Valentiniani patre, ſermo eſt. Nihil differunt a Comitibus rei militaris, qui ad provinciam aliquam defendendam milite credito ab Imperatore deſtinabantur et apud noſtrum innumeris locis occurrunt. Erant Comites primi et ſecundi ordinis: reliquos autem dignitate praecedebant Comites rei militaris per transmarinas provincias (qualis Gratianus in Africa, et deinde in Britannia fuerat.) Cod. Theodoſ. T. II. p. 252.

11) *Comes Theſaurorum* (alias Praepoſitus). Horum duplex fuit genus: 1) Comitatenſium, qui in aula Principis verſabantur veſtesque et ornamenta, vaſa convivalia, tegmina purpurea cet. cuſtodiebant, v. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I. p. 970. Cod. Theodoſ. T. III. p. 542. ubi tamen Gotholredus Comitem Veſtiarii (i. e. loci, in quo veſtes in uſum Principis reconditae erant) a Comite theſaurorum diſtinguit. 2) eorum, qui vectigalia in provinciis et urbibus exigebant exactarumque rationes ad Comitem largitionum, ſub quo utrumque genus erat, referebant. Apud Ammianum nonniſi poſteriores occurrunt, nempe 22, 3, 7. *qui Gallicanos* (v. etiam 15, 5, 36.) *tuebatur theſauros*, quem Urſulus, Comes largitionum, Iuliano Caeſari, quidquid poſceret, dare iuſſit, et 29, 1, 26. *Comes Theſaurorum per Thracias*, v. Cod. Theodoſ. T. II. p. 111.

12) *Comites ſagittarii* i. e. ſagittarii, qui Principem ad bellum proficiſcentem comitabantur 18, 9, 4.

13) *Comitum turma equeſtris* genus militum equeſtrium ex ingenuis barbaris lectorum, ut Ammianus ipſe ait 18, 9, 4. Quod convenit cum 15, 4, 10. ubi Seuianchus, barbarus, dux Comitum Sagittariorum fuiſſe dicitur.

Comitatenſis miles 29, 5, 4. Diſtinguuntur a Palatinis, qui dignitate eos praecelliſſe videntur, quamquam Comitatenſes Palatinis ſaepius praepoſitos reperimus. Fortaſſe Palatini fuerunt Comitatenſes in ipſa Principis aula verſantes, quatenus ad expeditiones educebantur. Et hoc quidem ſignificatu limitaneis et ripenſibus opponuntur. Plura ſi cupis, adeas velim Cod. Theodoſ. T. II. p. 286. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 663. Cuiac. obſervatt. I, 25.

Compulſores 22, 6, 1. i. e. qui fiſcalia debita exigebant. Conf. Cod. Theodoſ. T. II. p. 318.

Conſiliarius 25, 3, 14. 28, 1, 21. 6, 21. Hoc nomen de quovis adſeſſorum Conſiſtorii genere uſurpatur. Haubold. de Conſiſtor. Principum Spec. II. p. 8.

Conſiſtorium apud Ammianum occurrit 14, 7, 11. 15, 5, 18. 25, 10, 10. 31, 12, 10. Praeclare de eo egit Hauboldus in diſſertatione iam ſaepius laudata, quae inſcribitur de Conſiſtorio Principum Lipſ. 1788. et 1789. unde, quae notatu digniſſima viſa ſunt, huc placuit transſcribere.

Ipſa vox denotat 1) omnem locum, ubi a multitudine hominum conſiſtitur: ſic Tertullianus lupanar appellat conſiſtorium libidinum. 2) collegium amicorum et conſiliariorum circa Imperatorem ſtantium. 3) ipſum locum, ubi Imperator cum Conſiſtorianis ſuis deliberabat, qua ſignificatione Ammianus primus adhibuit. 4) partem aedium cubiculariis potiſſimum addictam, in qua excubabant potius quam cubabant, quo paratiores eſſent ad domini praecepta. Sidonius Apollin. Lib. II. Ep. 2. p. 102. edit. Savaron.

Imperatores primi non habebant certum ſtatumque locum, in quo iuri dicundo vacarent, multo minus adſeſſores perpetuos. Quippe ius dicebant non tamquam Imperatores, verum ut Conſules vel cum ab ordinariis magiſtratibus ad eos provocatum eſſet, idque ut plurimum in foro magno pro tribunali. Et quamquam interdum in Palatio cauſſas extra ordinem cognoverunt adhibitis conſiliariis, id quod v. c. fecit Auguſtus iam ſenior, Dio Caſſ. LIII, 21.) cavendum tamen eſt, ne vel neceſſarios hos Imperatori, vel ipſum iurisdictionis Caeſareae exercitium ad certum in Palatio locum ab initio adſtrictum fuiſſe contendamus.

Haec paucis mutatis usque ad Traiani tempora duraverunt. Hadrianus autem primus publicum et perpetuum ſtabilivit conſilium, quod non iuri ſolum dicundo cauſſisve cognoſcendis, ſed conſtitutionibus etiam ferendis et reipublicae adminiſtrandae vacaret, tametſi ne tunc quidem peculiare Auditorii, multo minus Conſiſtorii nomen conſecutum eſſe videtur. Hoc conſilium imperatorium a ſenatu ſecundum quidem locum obtinuit, quia adſeſſores eius ab hoc prius erant approbandi; at re vera omni poteſtate ſenatum exuit, coeperuntque inde ab Hadriani temporibus rariora eſſe Senatusconſulta, frequentiores conſtitutiones Principum.

Auditorii prima mentio occurrit ſub Marco Aurelio, eo-

que regnante invaluit consuetudo, ut Praefecti Praetorio, qui iam Hadriani aetate Consistorio admoti fuerant, in locum adeo Imperatoris ipsius in auditorio succederent et dignitatem antea unice militarem cum plenissima rerum civilium administrandarum et cognitionum exercendarum potestate commutarent.

Hanc enarrationem usque ad Constantini Magni aevum persecutus verissime observat Hauboldus, quae ante eum nemo animadverterat, Auditorium et Consistorium, licet in plerisque legum ac scriptorum locis invicem permutentur, ita tamen diversa fuisse, ut Consistorium e paucioribus constaret solamque publicorum negotiorum curam cum Principe participaret; (geheimes Cabinet) Auditorium contra causis cognoscendis legibusque sanciendis, quatenus earum rogatio ad sanctius consilium haud pertineret, vacaret, (Landesregierung) Consistorii nomen non ante Diocletianum et Maximianum invaluisse, Auditorii iam inde a Marci Aurelii temporibus; qui Consistorii essent participes, eosdem etiam Auditorio interfuisse, minime tamen vice versa.

Consistoriani. Cum opponuntur militaribus, ut apud Ammianum 15, 5, 12. 6, 1. intelligendi sunt ii, quorum praecipuae erant in Consistorio partes, Praefectus Praetorio, Praefectus Urbi, Magistri militum, Praepositus Sacri Cubiculi, Magister Officiorum, Quaestor Sacri Palatii, Comes SS. Largitionum et Comes Rerum Privatarum. Hi omnes dicebantur Illustres. Haubold Spec. II. p. 25. et 28.

Constantiacae duae (legiones) Sirmii 21, 11, 2.

Consules annum auspicantes deducebantur comitante ipso Imperatore, tum ludos edere ac servos aliquot manumittere solebant 22, 7, 1. 2. Is splendor, sublata auctoritate, tantum non solus e pristino consulatu remanserat. Mamertinus ipse, de quo sermo est l. c., in Panegyr. Iuliani c. 2. „in Consulatu, inquit, honos sine labore suscipitur.“ Dignitas tamen nihil imminuta est: primum enim post Imperatorem locum Consules obtinebant ipsosque praecedebant Patricios et Praefectos, unde Consulatus amplissimus magistratus dicitur 26, 9, 1. Conf. Gibbon. T. IV. p. 55. ff. et Curtius de Senatu Romano p. 89. sq. edit. Genev.

Consulares illa aetate vocabantur, qui provinciis Augusti praeerant, quamvis non semper Consules fuissent. Vid. Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 198. 375. T. II. p. 346. Apud Nostrum occurrunt Consularis Baeticae 28, 1, 26. Pannoniae 16, 8, 3. coll. 15, 3, 7. 21, 10, 6. Piceni 15, 7, 5. Syriae (Coeles) 14, 7, 5. 15, 13, 2.

Cornuti 15, 5, 30. 16, 12, 43. 31, 8, 9. auxilia ab urbe Illyrici appellata, si fides habenda Pancirollo ad Notitiam Imperii p. 1466. Conf. tamen Prandau Gesch. v. Wien p. 73. Ex loco Ammiani 16, 12, 43. ubi barritum edidisse dicuntur, non Illyrios fuisse, sed Gallos, colligi possit.

Correctores praefecti minorum provinciarum, Paphlagoniae et Augustamnicae in Oriente, in Occidente tractuum nonnullorum Italiae. Apud Ammianum occurrit tantum Corrector Tusciae 15, 5, 14. 27, 3, 2. it. qui rexit Tusciam 28, 1, 6. Plura de iis congessit Dresigius in Ep. de Correctoribus Imp. Rom. L. 1739.

Cubicularii 20, 8, 4. noſtro more Kammerherren, Kammerjunker, Pagen cet.

Cubiculi praepoſitus ſive Praefectus (Oberkammerherr) 14, 10, 5. 15, 3, 2. 16, 7, 2. 20, 2, 3. 8, 19. 14, 11, 2. 21. Cubiculum idem eſt quod thalamus: nam 22, 3, 12. de Euſebio, qui antea ſemper Praefectus vel Praepoſitus appellatus fuerat, legitur: cui thalami cura commiſſa; cf. 15, 11, extr. de Gorgonio. Sed qui 29. 2, 7. commemoratur cubiculariis officiis praepoſitus, officialibus praeſuiſſe videtur.

Cura (i. e. Curator. v. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 391.) *palatii.* Ammian. 22, 3, 7. it. agens curam palatii 14, 7, 19. cui palatii cura credita 31, 12, 15. qui palatium curabat ib. c. 13. §. 18. Ei demandata erat cura omnium fabricarum Principis, quamobrem Gutherio de Officiis Domus Auguſtae p. 818. idem eſt, qui Gallis dicitur Maitre des Batimens. Magis tamen convenire putaverim noſtrum *Hausmarſchall*, quandoquidem etiam, ſi principes extra aulam verſari alicubi vellent, praemiſſus videtur, ut ibi, quae neceſſaria eſſent, inſtrueret, quo nomine is eſt, quem nos vocamus *Reiſemarſchall.* Poſtea in aula Byzantina dicebantur Curopalatae. cf. ad Corippum lib. I. v. 135. ubi tamen maiorem fuiſſe dignitatem ſuſpiceris. Quod apud Principem erat Cura Palatii, id apud maiores magiſtratus Cura Praetorii fuit. vid. inprimis Cod. Theodoſ T. II. p. 98.

Curans ſummitatem neceſſitatum caſtrenſium (Oberproviantcommiſſar) 26, 1, 4.

Curator urbis (alias Procurator). Erant plerumque Senatores Romani, quos Marcus Antoninus, ut iacenti Senatui aliquam in provinciis auctoritatem adderet, vel ſingulos e Senatu quaeſtuoſis muneribus bearet, multis civitatibus concellit. Praeter adminiſtrationem aerarii, ob quam Graece dicuntur *λογισταί*, pertinuit ad eos cura ſecuritatis et commoditatis publicae ac iuris dicundi officium. Videtur tamen munus eorum nunc latius patuiſſe, nunc anguſtius. Conf. Valeſ. ad 14, 7, 17. et eiusdem Emendationes a Burmanno editas p. 83. it. Cod. Theodoſ. T. IV p. 381. Non ſummi fuerunt magiſtratus, ſed inferiores Duumviris et Defenſoribus civitatum, ſuperiores tamen Decurionibus, quae ſententia eſt Ritteri, teſtis locupletiſſimi, ad Guthrium T. V. P. I. p. 37.

Curiales 21, 12, 20. 22, 9, 12. 27, 7, 7. ſunt Senatores, quod munus ſuſcipiendum erat iis, qui natalium claritate, divitiis et ingenio eminerent, ſed propter onera et ſumptus adiunctos a plerisque declinari variis modis ſolebat, unde multi ſaepe inviti adlecti ſunt et coacti. Sane quidem cavere debebant Imperatores, ne Curiae prorſus delolarentur, ſed ipſo teſte Marcellino 22, 9, 12. 25, 4, 21. nimis ad earum favorem propenſus fuit Iulianus. Plura cupientibus abunde ſuppeditabit Cod. Theodoſ. T. IV. p. 351 — 656. edit. Ritter. et ſpeciatim de Iuliani, quae huc ſpectant, conſtitutionibus p. 411.

Curſus clabularis Vide ſequens.

Curſus publicus Ammiani aetate ita erat inſtitutus, ut per certas ſtationes equi vel ſingulares (veredi) vel curribus iuncti, vel alia adeo iumenta praeſto eſſent, quibus uterentur omnes, qui publice in

provincias mitterentur, vel inde ad comitatum principum properarent. Currus erant varii generis, minores et maiores: *birotae*, quibus nonnisi ducenta — *redae*, quibus mille — *clabulae* (*Angariae* etiam dictae), quibus mille et quingenta pondo superponi liceret. Priores illae leviores ad singulos homines 21, 9, 4. cum paucis impedimentis provehendos, solidiores clabulae militibus aegrotis, vel, ubi celeritate opus esset, sanis etiam inserviebant. v. Nostrum 20, 4, 11. 21, 13, 7. et Sulpic. Severum in vita S. Martini 11, 4. *per aggerem publicum plena militaribus viris fiscalis reda veniebat.* Hi cursus *publici* vocantur, quod nemini uti iis liceret, nisi qui diploma principis (evectionem. cf. 14, 6, 16. 11, 5.) proferre in stationibus posset. v. 20, 4, 11. et 8, extr. Plura qui desiderat, adeat Cod. Theodos. ubi saepe cursus publici et clabularis mentio fit, inprimis Lib. VIII. Tit. 5. et ibi notas, Schefferum de re vehiculari Lib. I. p. 65. Lib. II. p. 334. Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 279. et Valesium ad Nostrum 20, 4, 11.

D.

Decentiaci et Magnentiani milites ex Decentii ac Magnentii nomine appellati 18, 9, 3.

Decimani milites legionis decimae ibid. v. etiam Fortenses.

Decuriones 28, 6, 10. iidem in municipiis et coloniis, qui Romae Senatores.

Decurio Palatii 20, 4, 20. ubi additur: qui ordo est dignitatis, quoniam dignitatem Clarissimorum habebant. Erant in palatio triginta viri, Silentiarii dicti, quorum officium hoc erat, ut ad valvas starent, quando Imperator in Consistorio adesset legatosve audiret, omninoque tumultus omnes prohiberent. Decem singulis praefecti Decuriones, qui principum mandata per urbem varia curarent, pompasque in publicum procedentium Augustorum et Augustarum ordinarent. v. Haubold. de Consistorio Principum Spec. II. p. 51.

Diogmitae levioris armaturae milites ad persequendos hostes adhibiti 27, 9, 6.

Divitenses et *Tungricani* 26, 6, 12. 7, 14. 27, 1, 2. Notit. Imperii p. 1483.

Domestici (Haustruppen) v. infra *Scholae*. Domesticos iam fuisse imperante Aemiliano docet vetus Inscriptio a Valesio allata ad 14, 10, 8. et Diocletianus ex Comite Domesticorum ad Imperium evectus est testibus Zonara et Aurelio Victore. — Erant partim equites, partim pedites. — Alii palatium custodiebant (praesentales) alii certis officiis deputati publicas exsequebantur iussiones, v. c. reos ex provinciis perducebant 15, 3, 10. 5, 22. vel pro necessitatibus publicis mittebantur cum Comitibus ac Magistris militum 16, 10. extr. Cohors eorum apud nostrum dicitur Ordo 25, 5, 4. Schola 26, 5, 3. Conlortium 16, 10. extr. 25, 10, 9. Regebantur a Comite Domesticorum, (per periphrasin: qui Domesticorum praefuit scholae 26, 5, 3.) qui dignitatem habebat Illustrium. Nominatim occurrit Latinus 14, 10, 8. Barbatio 14, 11, 24. Excubitor 20, 4, 21. (quod nomen proprium esse videtur: Domest. Comes Excubitor *nomine*.) Comitem excipiebat Tribunus, hunc Primicerius, (ex Primicerio

Protectorum Tribunus 18, 3, 5. hunc decem sequentes s. primi; sic Domesticorum ordinis primus 25. 5, 4. (talis erat Iovianus, cum Imperator eligeretur, ibid.) Domesticorum omnium primus 27, 10, 16. An Primicerius decem primis sit adnumerandus, non autem decernere.) Conf. infra *Protectores*.

Draconarius 20, 4, 18. i. e. qui draconem portabat: draconum enim simulacris a Traiani inde aetate utebantur Romani pro signis cohortium militaribus. Non in velo depictos fuisse dracones aut acu textos, sed corpus totum e pannis et subtegmine factum, apparet ex descriptione tum apud Nostrum obvia 16, 10, 7. et 12, 39. tum apud poetas, v. c. Claudian. in Rufin. II, 177. ubi vid. Gesner. Conf. Lipsius de militia Rom. Lib. IV. Dial. 5. p. 266. edit. Antv. 1596. Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 383. sq. Adnexas fuisse lacinias sericas probabiliter statuit Valesius.

Duces. Latissimae potestatis vocabulum, quod saepe omnino eum denotat, qui ducit exercitum. Angustiore significatu distinguuntur Duces militares et Duces provinciarum. Illi, limitanei etiam dicti, diversi erant a Comitibus et dignitate inferiores; sic 23, 3, 5. Sebastianus vocatur Comes ex Duce erantque in Oriente duo Comites, Duces autem tredecim, in Occidente sex Comites et duodecim Duces. Quamquam saepe generalior Ducis appellatio pro Comitis posita reperitur.

Duces provinciarum sunt praefecti. Apud Nostrum occurrunt Dux Aegypti Artemius 22, 11, 2. Sebastianus 23, 3, 5. Pusaeus 24, 1, 9 — Comes Osdroënae Secundinus ibid. §. 2. — Phoenices 25, 1, 2.

E.

Equestris turma Comitum 15, 4, 10, v supra Comes n. 13.

Erulorum numerus 25, 10, 9. Eruli et Batavi 20, 1, 3. 4, 2. 27, 1, 6. 8, 7.

Eunuchi, dicti etiam Spadones 14, 11, 3. ubi vid. Lindenbrog. it. 16, 7, 4. adhibebantur servandis cubiculis principum. Quamquam alii quoque, quibus non ablata esset virilitas, hunc locum obtinuerunt. De moribus eorum vid. Ind. I.

Ex. Haec praepositio dignitatum nominibus praefixa, ut omnino saepissime apud scriptores illius aetatis, sic apud nostrum tricies ferme occurrit. Sed cum singula loca enumerare non sit instituti mei, ea tantum seligere placuit, ex quibus promotio a minore ad maius officium et dignitas quorundam magistratuum colligi posse videtur. Sic ex Advocato Consularis Syriae, ex Consulari Magister Memoriae, deinde Proconsul Asiae 29, 2, 22. ex Campidoctore Tribunus vacans 15, 3, 10. — ex Duce Aegypti Comes 23, 3, 5. — (Agilo) ex gentilium Scutariorum Tribuno in Magistri peditum Ursicini) locum promotus, sed, ut Ammianus ipse addit, immodico fastu 20, 2, 5. — ex Magistro Officiorum Proconsul 28, 4, 3. — ex Ministro Triclinii Rationalis 15, 3, 4. ex palatino milite Senator 26, 6, 5. — ex Praefecto Praetorio Praef. Urbi (Lampadius) 27, 3, 5. — ex Praeposito Martensium militum Patricius 26, 6, 7. ex Primicerio Protectorum Tribunus 18, 3, 5. — ex vicario 27, 7, 1.

Not. Ne quis miretur, exemplorum, quae attulimus, eiusmodi esse nonnulla, ut posterior dignitas priore minor sit, tenendum est, munera illis temporibus non perpetua fuisse ac saepe factum, ut maiores magistratus minorem deinde acciperent provinciam.

F.

Fabricae armorum fuerunt Antiochiae 14, 7, 18. 9, 4. Cremonae 15, 5, 9. Treveris 29, 3, 4. Reliquas vide in Notitia Imperii p. 1507. — Operae dicebantur Fabricenses 31, 6, 2. iisque praeerat Fabricarum tribunus 14, 7, 18. 9, 4. 15, 5, 9. Praepositus 29, 3, 4. (fortallis etiam) Primicerius in Cod. Theodos. Lib X T. 12. l. 3. quem praeter Valesii notam ad 14, 7, 18. omnino conferri velim T. III p. 554.

Flavia prima tuetur Singaram 20, 6, 8. in deditionem venit ibid.

Flavia secunda praesidio tenet Bezabden 20, 7, 1.

Fortenses 18, 9, 3. Tricesimani Decimanique Fortenses, rectius tamen Fretenses, ut ex Inscriptionibus et columna Capitolina probant Lindenbrog. et Vales. ad h. l. Decimani Freteuses milites sunt legionis x. Fretensis: Tricesimani autem absolute positum est (legio xxx. Ulpia) nec coniungendum cum Fretenses, v. etiam Salmas. ad Scriptt. Hist. Aug. T. I. p. 383.

G.

Gentiles 14, 7, 9. 30, 1, 3. in comitatu principis militabant, conscripti ex gentilibus seu barbaris, v. c. Scythis, Gothis, Francis, Germanis cet. v. Notit. Imperii p. 1502. 2010. Gibbon T. IV. p. 104. Gentiles Scutarii occurrunt 20, 2, 5. plures tamen numero sunt loci, in quibus a Scutariis distinguuntur, 14, 7, 9. 16. 4, 1. 20, 4, 3. Eorum schola commemoratur 27, 10, 12. et rector (Malarichus) 15, 5, 6. v. Cod. Theodos. T. I. p. 348.

H.

Hastati 16, 12, 20. ad quem locum Valesius non diversos Ammiani aetate fuisse putat a Signiferis et Draconariis, provocans ad 20, 4, 18. ubi Maurus, Hastatis Petulantium, etiam ut Draconarius occurrit.

Herculiani et *Ioviani* 22, 3 2. 25, 6, 2. Hae legiones a Diocletiano et Maximiano ita dictae sunt, quorum ille etiam Iovius, filius autem Herculeus vocabatur. vid. Zosimus III, 30.

Honorati i. e. qui civiles dignitates gesserunt. vid. 14, 5, 3. ubi militaribus opponuntur, ibique notam Valesii. Occurrunt etiam 22, 7, 1. 9, 16. 29, 1, 34. Conf. Cod. Theodos. T. I. p. 59.

I.

Iovianí et *Herculiani* 22, 3. 2. 25, 6, 2. vid. Herculiani.

Iovii et *Victores* 25, 6, 3. 26, 7, 13. 27, 8, 7. 29. 3, 7.

Iudices. Hac voce omnino utitur Marcellinus ad designandos maiores magistratus tum civiles tum militares 30, 5. 3. Iudices celsiores 20. 9. 1. Iudices ordinarii et militares 16, 8, 13. 20. 8, 14. (etiam castrenses et ordinariae potestates 21, 16, 2) ordinarii iudices militiaeque moderatores 20, 8, 14. Summum ducem exercitus (Ursicinum) significat 18, 6, 12. Occurrit etiam

de regibus exterarum gentium, ut Quadorum 17, 12, 21. ubi vid. Valeſius, et Gothorum 27, 5, 9. 31, 3, 4.

L.

Lancearii et *Mattiarii* bis iuncti reperiuntur 21, 13, 16. et 31, 13, 8. itemque apud Zoſimum III, 22. Lancearii (rectius Lanciarii, ut in optimis codd. ſcriptum) dicti videntur a longioribus, quibus armati erant, lanceis. In Notitia Imperii recenſentur partim inter ſcholas Palatinas, partim inter legiones, et variis quidem nominibus provincialibus. V. inprimis p. 1433.

Largitionum Comes, v. Comes n. 7.

Libellis reſpondens (Requetenmeiſter) 20, 9, 8. idem qui Magiſter libellorum, v. infra. Ei parebat Proximus libellorum (Unterrequetenmeiſter) 22, 9, 16.

M.

Magiſter ex etymologia dici videtur is, qui in ſocietate aliqua *magis* valet, ut contra Miniſter, qui *minus* poteſt, v. Gesner. Theſ. h. v. ergo doctor, antiſtes cet. Hoc ſignificatu apud Ammianum ipſum occurrit 14, 6. magiſter chori (Balletmeiſter.)

Deinde nomen eſt, quod multis muneribus, tum palatinis ac civilibus, tum militaribus praeponitur, quorum h. l. nonniſi ea recenſeri poſſunt, quae ab Ammiano ipſo memorantur.

1) Magiſter admiſſionum (Oberceremonienmeiſter) 15, 5, 18. qui ſub diſpoſitione Magiſtri Officiorum erat virosque honoratos et alios aditum ad principem petentes in Conſiſtorium introducebat. Ei ſuberat Admiſſionum proximus (Unterceremonienmeiſter) 22, 7, 2.

2) Magiſter armorum. Hoc nomine apud Ammianum occurrunt Magiſtri equitum et peditum, v. 15, 5, 24. 36. 16, 7, 3. 20, 1, 2. 9, 5. 21, 8, 1. 25, 8, 11. 26, 5, 2. 29, 6, 3. 31, 13, 18. Inveniuntur tamen apud eundem et aliae appellationes, v. c. magiſter rei caſtrenſis 27, 10, 6. rector pedeſtris militiae 15, 5, 2. 18, 3, 1. qui equorum copias tuebatur 28, 3, extr. et, ſervatis uſitatioribus nominibus, Magiſter equitum, ut 16, 4, 3. peditum 14, 11, 24. 16, 2, 4.

Ad 16, 7, 3. Valeſius obſervat e Zoſimo II, 33. hanc dignitatem a Conſtantino primum eſſe inſtitutam, qui abrogato Praefectis Praet. imperio militari duos Magiſtros militum creaverit. Hunc numerum poſtea filii eius et ſucceſſores auxere; quatuor enim Magiſtros militum eodem tempore Marcellinus memorat libro 16. Arbetionem in Praeſenti conſtitutum c. 6. §. 1. Urſicinum per Orientem c. 10. §. 21. Severum in Galliis ſucceſſorem Marcelli ibid. Barbationem denique Silvano ſuffectum c. 11. §. 2. vid. Notitia Imperii p. 1410. ſ. et 1824. Reitemeier. ad Zoſim. IV, 27. p. 591. — Addo, Conſtantinum, ne nimis favere magiſtratibus militaribus videretur, nec conceſſiſſe, ut rectores provinciarum iis obviam venirent, nec paſſum eſſe, ut ipſi civilibus ſeſe immiſcerent negotiis, 21, 16, 2.

3) Magiſter Officiorum. Nominatim commemoratur Florentius 20, 2, 2. Pentadius 20, 8, 19. Felix a Conſtantino quidem conſtitutus, ſed non

admiſſus a Iuliano 20, 9, 5. qui Anatolium ordinavit ib. §. 8. coll. 25, 3, 21. Urſacius 26, 4. 4. et 5, 7.

Secundum Notitiam Imperii p. 1498. ſub diſpoſitione Magiſtri Officiorum erant Scholae Palatinae, Agentes in rebus, quatuor Scrinia Palatina, Officium Admiſſionum, Fabricae, Curſus publicus et Interpretes diverſarum gentium. Congregabat etiam, ſi quid maiore ſolemnitate in aulae penetralibus celebrandum eſſet, caeteros proceres atque miniſtros palatinos, introducebat legatos exterarum nationum ad Imperatorem (Ammian. 26, 5. 7.) omninoque, quidquid ad legationes pertineret, curabat et principali praeerat tabulario (Canzley). v. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. I. p. 322. T. II. p. 239. Chriſtii Noctes Academ. Hal. 1729. p. 1. ff. Ritterus ad Guttierium T. V. p. 97. Häuboldus l. c. Spec. II. p. 43. Valeſius ad 26, 5, 7.

In quatuor illis, quae diximus, ſcriniis ſub eo laborabant Magiſter memoriae — epiſtolarum — libellorum et diſpoſitionum.

4) *Magiſter memoriae* non ideo ſic dictus, quod eos, qui praeclare ſe geſſiſſent, imperatoribus in memoriam revocaret, ſed quod acta et decreta memoriae ac futurae obſervantiae cauſa aſſervaret. (Canzleydirector, geheimer Archivarius.) Praeterea, ut eſt in Notitia Imperii p. 1582. *Adnotationes omnes*, i. e. breves continentes quae Principis nomine ſtatuebantur aut confirmabantur, *dictabat* (unde etiam Dictator appellatur) *et emittebat* Principis vel Quaeſtoris vel ſua manu ſubſcriptos, *et precibus reſpondebat* eorum, qui vel indulgentiam patrati criminis, vel probatorias a principe flagitabant: emittebantur enim e Scrinio memoriae codicilli officiorum, Agentum in rebus et Palatinorum, qui Comiti ſacrarum largitionum et rerum privatarum ſuberant. Digna eſt, quae conſulatur, Mangelsdorfii (praeſ. Klotzio) Diſſ. de Magiſtro Memoriae Hal. 1770.

Apud Noſtrum occurrunt Aedeſius 15, 5. 5. Ruſticus Iulianus 27, 6, 1. Eupraxius ibid. §. 14. Feſtus 29, 2. 22.

5) *Magiſter epiſtolarum.* Hic *legationes civitatum, conſultationes et preces tractat*, ait Notitia Imperii l. c. Legationibus enim Regum aut civitatum intererat, ut poſtulata intelligeret et reſponſa ſcriberet, Praelidibus de facti ſpecie dubia conſulentibus ex Principis ſententia reſcribebat et precibus reſpondebat civitatum. Officiorum praeterea Illuſtrium et Spectabilium Magiſtratuum codicillos edebat, v. Panciroll. ad Notit. Imper. p. 1585 (Apud Noſtrum non occurrit.)

6) *Magiſter libellorum.* „Cognitiones et preces tractat" i. e. in cauſis iudicialibus, ubi ad principem appellatum eſſet, acta conſignabat ſententiasque in Conſiſtorio dictas litigatoribus edebat. Fortaſſe libelli ſupplices ad eum perferebantur omnes, reddendi ſcriniis competentibus, ipſe autem nonniſi ad preces privatorum reſpondebat. Codicillos etiam officiorum, magiſtrorum militum, Comitum et Ducum limitum, et plurimorum Palatinorum ſcribebat. v. ſupra Libellis reſpondens.

7) *Magiſter* ſ. Comes *diſpoſitionum* idem erat, qui poſtea Referendarius dicebatur. v. Pancirollus ad Notit. Imperii p. 1592. Haubold l. c.

Spec. II. p. 48. Apud Marcellinum non occurrit.
Magnentiaci et *Decentiaci* 18, 9, 3. duae legiones Magnentiacae tuentur Amidam, recens ex Gallis ductae 19, 5, 2.
Martenſes milites 26, 6, 7. a Martenis, Babyloniae populo, dicti videntur. v. Notitia Imperii p. 1474.
Mattiarii nomen numeri militaris. Valeſius a quodam teli genere, quod Mattium ſeu Mattiobarbulum vocabant, dictos arbitratur, v. Stewech. ad Veget. Lib. I. cap. 17. Pancirollus autem ad Notit. Imperii p. 1480. a Mattio, Germaniae oppido (Marburg). Eorum bis meminit noſter 21, 13, 16. et 31, 13, 8. utroque loco Lancearíis iunguntur, v. ſupra.
Medicus Scutariorum 16, 6, 2. Singulae legiones et cohortes medicos ſuos habuere, Valeſ. ad l. c. qui ſaepe occurrunt in Inſcriptionibus, veluti apud Fuchlium in libro: Alte Geſchichte von Mainz B. I. S. 18. 37.
Militares i. e. militari dignitate praediti, opponuntur Conſiſtorianis 15, 5, 12. 6, 1. Honoratis 14, 5, 3.
Militiae pedeſtris rector 15, 5, 2. v. ſupra Magiſter armorum.
Miniſter triclinii (Tafeldecker) 15, 3, 4. Etiam 14, 11, 16. tori et menſae miniſtri occurrunt.
Miniſtri fucandae purpurae Tyrii tinctores purpurarii 14, 9, 7. ibique Lindenbrog. Tyrii textrini praepoſitus commemoratur ibidem.
Moeſiaci (legiones) 20, 1, 3. 29, 6, 13.
Monetae praepoſitus (Münzdirector) 22, 11, 9. it. procurator 28, 1, 29. v. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 519. Möhſen Beſchreibung einer Berlin. Medaillenſamml. Th. I. S. 64. 70.

N.

Naviculárii, quorum ſemel meminit Ammianus 27, 3, 2. ſuui collegia mercatorum, qui frumenta ex peregrinis provinciis Romam et Conſtantinopolin advehebant. Sub diſpoſitione et iurisdictione Praefecti Annonae et Urbis cenſebantur, v. Corſini de Praef. Urbi Praef. p. XL. et XLV. Copioſe de iis agitur in Cod. Theodoſ. Lib. 13. Tit. 5. ubi materiam omnem brevi in conſpectu poſuit Gothofredus in Paratitlo T. V. p. 64.
Nobiles 14, 5, 3. 6, 1. cf. 16, 10, 13.
Notarii i. e. qui in Conſiſtorio acta excipiebant, (Staatsſecretäre, Cabinetsſecretäre, non confundendi cum Exceptoribus, (ταχυγράφοις) Valeſ. ad 14, 9, 3. Praeter Primicerium notariorum (primum omnium Notariorum 26, 6, 3.) qui dignitatum omnium tam civilium quam militarium copiarumque, quae ſub ſignis eſſent, codicem ſcribebat, et Secundicerium (pro quo 29, 1, 8. eſt ſecundum inter Notarios adeptus gradum. Utrique iunctim dicuntur Summates Notariorum 26, 6, 1.) tres fuerunt eorum claſſes: 1) Tribunorum et Notariorum *Principis*, qui civilia tractabant negotia 30, 2, 11. coll. 29, 2, 5. ubi eſt militans inter primos, et Zoſim. V, 34. 40. 2) Tribunorum et Notariorum *Praetorianorum*, qui Praefectis Praetorio additi erant. 3) Domeſticorum et Notariorum, qui militaria negotia curabant.

Vocc. *Tribunus* et *militare* de illis non ſunt proprio et militari ſignificatu accipienda, imo Tribunus nomen eſt dignitatis et militia etiam de muneribus aulicis uſurpatum occurrit, quemadmodum No-

tariorum munus in Cod. Theodoſ. Lib. VI. Tit. 10. l. 4. p. 91. diſerte vocatur *militia nobilis* et apud Ammianum ipſum Syagrius *ſacramento* exutus eſſe dicitur 28, 2, 9.

Praeter plura Noſtri loca, ubi Notarii ſoli commemorati, utrumque, et Tribuni et Notarii nomen iungitur 17, 5, 15. 19, 9, 9. 20, 4, 2. 28, 6, 12. ſemel inverſe: Notarius et Tribunus 25, 10, 6. ubi quamquam de diverſis perſonis ſermo eſt, id tamen intelligitur, Notarios Tribunis militaribus potiores fuiſſe.

Mittebantur cum mandatis in provincias, v. c. ut, ſi quid turbarum immineret, ſuſpectos homines obſervarent aliave pericula a provinciis averterent 20, 9, 9. 22, 11, 1. 26, 5, 14. reos apprehenderent ac ſiſterent 14, 5, 6. adeſſent etiam, quando illi per tormenta interrogarentur 14, 9, 3. 11, 21. 15, 3, 4. 28, 1, 12. Ipſi Iuliano Caeſari Notarium appoſuerat Conſtantius ad explorandos eius actus 17, 9, 7. 21, 7, 2.

Numerarius adparitionis magiſtri equitum 19, 9, 2. idem qui Rationarius: ſic Rationarius adparitionis armorum magiſtri 15, 5, 36. Tractabat ratiocinia numeri ſeu ordinis militaris. v. ſupra Adparitores.

Numeri modo minora, modo maiora erant corpora militum e legionibus (numeri Iloviorum 29, 3, 7.), vel etiam gentilibus lectorum, neque iantum cohortes, ut opinatur Valeſ. ad 14, 7, 19. et Lipſius ad plura Taciti loca, verum etiam legiones. v. infra Victores.

O.

Officiae 27, 7, 5. miniſtri ſunt magiſtratuum (Officianten, Subalternen.)

Officiorum Magiſter v. Magiſter.

Ordinariae dignitates i. e. civiles, oppoſitae militaribus, 14, 10, 4. et ibi Valeſ. it. 16, 8, 13. v. ſupra Iudices.

Ordines municipales 21, 12, 23. oppidorum 27, 7, 6.

Ordinum primi (Officiere) 16, 12, 20. Frontinus Strateg. I, 11. medios ponit inter Tribunos et Centuriones. Ordines primi eodem ſignificatu eſt 19, 6, 3.

P.

Paedagogiani pueri (Pagen) 26, 6, 15. 29, 3, 3. v. Cod. Theodoſ. Lib. VI. de Caſtrenſianis T. 11. p. 227. Gutherius de Officio Domus Auguſtae p. 815.

Palatini 1) omnino miniſtri aulici 22, 4, 1. ubi a Iuliano in exordio principatus palatio expulſi dicuntur. Eorum mores ibid. 2) Anguſtiore ſignificatu ii, qui ſub Comitibus largitionum et rei privatae tributa exigebant et transactia ſtipendiis inter Senatores allegebantur 26, 6, 5. ibique Valeſ. De iisdem ſermo eſt 29, 1, 5. qui de aerario interceperant. 3) milites, qui pro palatio excubabant, oppoſiti limitaneis et ripenſibus. Palatinae ſcholae et primi Palatinarum ſcholarum occurrunt 14, 7, 9. 12.

Pannonica et Moeſiaca (legiones) 29, 6, 13.

Parens publicus, quod ſemel reperitur 29, 2, 7. Gothofredus ad Cod. Theodoſ. T. 11. p. 75. idem eſſe putat quod Parens principis, i. e. Patricius, v. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. 11. p. 292. Interpretes ad Corippum IV. 331. Michaelis literar. Briefwechſel 3, 411. Haubold. de Conſiſt. Spec. 11. p. 4—6. 15. Equidem accedere malim Va-

leſio et Erneſtio in Gloſſar., Imperatorem ipſum (Patrem patriae) intelligi putantibus.

Parthica (legio) prima praeſidio tenet Singaram 20, 6, 8. in deditionem venit ibid. — ſecunda Bezabden tuetur 20, 7, 1. — quinta Amidam 18, 9, 3.

Patricii ex Conſtantini M. inſtituto ſupra Praefectos Praetorio fuerunt, qua de re locus claſſicus eſt apud Zoſim. 11, 40. Idem de Theoderici temporibus confirmant Exc. §. 68. Ammianus ipſe hanc vocem ſemel, niſi fallor, habet 26, 6, 7. et Patriciatus columina prima, i. e, ſummos et nobiliſſimos Patriciorum 29, 2, 8. cf. Cod. Theodoſ. T. 11. p. 75. Curtius de Senatu Rom. p. 110. ſq. Gibbon. T. IV. p. 62—66. et Pudor de Patriciis medii aevi, Lipſ. 1758.

Perfectiſſimi appellatio dignitatis. Semel eorum meminit Noſter 21, 16, 2. ex quo loco Clariſſimis inferiores fuiſſe Perfectiſſimos intelligitur.

Petulantes ideo ſic dicti, quod licentius contumaciusque agere ſolebant, 22, 12, 6. nam vel ex moribus vel ex fortitudine legiones nomina accepiſſe notum eſt. Celtis iunguntur 20, 4, 20. 21, 3, 2. 31, 10, 4.

(*Phylarchus*) Et huius mentionem et aliarum quarundam apud exteros dignitatum, licet alienam ab Indice magiſtratuum Romanorum, non omnino praetermittere viſum eſt. Occurrit autem 24, 2, 4. Malechus Podoſaces nomine, Phylarchus Saracenorum Aſſanitarum, ubi ſine dubio Malechus orientalis, Phylarchus graeca muneris appellatio et Podoſaces nomen gentile viri eſt. Invenitur vocabulum tam ap. Graecos, nominatim Strabonem non uno loco, quam reliquos ſcriptores Latinos, v. Gesneri Theſ. h. v.

Praefectianus 17, 3, 6. ubi vide.

Praefectus Aegypti 22, 16, 6. „Aegyptus, quae inde uti Romano imperio iuncta eſt, regitur a Praefectis.“ it. Procurator Aegypti 17, 4, 5.

Praefectus Annonae curabat annonam urbicam, ſuſceptionem eius in portu, iuſta frumenti et panis aliarumque rerum pretia. In pluribus pendens a Praefecto Urbi vel certe parem propemodum cum illo poteſtatem exercens praeerat Naviculariis, Officii ſui Tabulariis, Piſtoribus, Menſoribus cet. Corſini de Praef. Urbis Praefat. p. XLV. cf. Cod. Theod. T. V. p. 253. ſq. Ex Ammiani loco 28, 1, 31. quo ſolo Praefecti Annonae meminit, nonniſi hoc intelligitur, fuiſſe eum dignitate inferiorem et Praefecto Urbi et Vicario Romae.

Praefectus Aſiae. Aſiam rexerat pro Praefectis 29, 1, 9.

Praefecti Britanniae. Sic numero plurali Martinus agens illas provincias pro Praefectis 14, 5, 7. Alypius, qui Britannias curaverat pro Praefectis 23, 1, 2. recturum Britannias pro Praefectis 27, 8, 10. Valeſius Vicarium Britanniarum intelligit, quandoquidem in primo loco Martinus paullo poſt Vicarius dicatur. Praeterea idem obſervat, aliud eſſe agere pro Praefecto, aliud agere pro Praefectis. Illud de eo dici, qui vicibus Praefecti Urbi vel Praetorio in ſpeciali negotio fungatur: hoc de eo, qui ordine codicillorum Vicariam poteſtatem exerceat. Quod diſcrimen vereor equidem ut ſit perpetuum; quippe dubitationem iniicit locus 28, 1, 12. ubi eſt: Maximino Romae agere diſpoſito pro Praefectis, qui ta-

men duntaxat ad tempus aegrotantis Olybrii vicem implere iuſſus erat. v. infra Vicarius.

Praefectus Cubiculi (Oberkammerherr) 14, 11, 2. v. ſupra Cubiculum

Praefectus Praetorio. Primum Auguſtus, conſtituendo duos ex ordine equeſtri praefectos, qui praetorianis cohortibus cunctisque per Italiam militibus praeeſſent, hunc magiſtratum in rempublicam introduxit. Sequentes imperatores, ſervato Auguſti inſtituto, alii duos habuerunt, alii unum Praefectum, donec Commodus, ut reipublicae curis liberatus voluptatibus ſuis poſſet vacare, tres conſtituit iisque etiam rei civilis curam commiſit, quam imperante iam Hadriano affectare coeperant. Poſtea pro tempore et neceſſitate modo pauciores, modo plures creati ſunt, donec Conſtantinus M. non ſolum cohortes praetorianas, quae mortuis Imperatoribus tot bella civilia commoverant, exaucrorávit, verum etiam ademptam Praefectis Praetorio poteſtatem militarem in Magiſtros Equitum et Peditum transtulit. Diviſo enim orbe Romano in quatuor praecipuas partes quatuor etiam Praefectos Praetorio fecit, qui ſingulas adminiſtrarent: quorum unus Praefectus Praetorio Galliarum, alter Italiae, tertius Illyrici, quartus Orientis dicebatur. Provincias, quibus quisque praeerat, nominatim recenſere longum eſt; enumeratae reperiuntur in Notitia Imperii, in Hiſtoria Guthriana T. II. extr. et apud Reitemeierum ad Zoſim. II, 33. qui locus claſſicus eſt de Praeff. Praetorio. Hiſtoriam eorum dedit Ritterus in programmate, quod inſcribitur: Hiſtoria Praefecturae Praetorianae ab origine dignitatis ad Conſtantinum M. Vit. 1745. Zoſimus autem, qui l. l. omne Conſtantini inſtitutum reprehendit, adverſarium nactus eſt Diezium (poſtea Profeſſorem Gottingenſem) de imperii adminiſtrandi forma a Conſtantino M. recte atque ſapienter mutata adv. Zoſimum, Lipſ. 1752.

Praefecti Praetorio, exceptis Conſulibus, qui, quamquam adminiſtrandae reipublicae poteſtate deſtituti, (v. ſupra Conſules) illis tamen priorea ponebantur, proximi erant ab Imperatoribus: ampliſſimus magiſtratus 21, 6, 5. cui Auguſtus ſummam commiſit rerum 17, 3, 4. cunctae caſtrenſes et ordinariae poteſtates, ut honorum omnium apicem, priſcae reverentiae more Praefectos ſuſpexere Praetorio 21, 16, 2. unde, ubi feſtinato opus eſſet, Conſiſtorianos convocabant et abſente Imperatore in Conſiſtorio praeſidebant 15, 5, 5. civiles iam facti magiſtratus curam gerebant redituum publicorum et imperialium 17, 3, 2. ff. item annonae palatinae, militaris et civicae, quare etiam Caeſaribus eorumque Miniſtris ac Palatio annonas et ſalaria praebebant, Valeſ. ad 14, 7, 11. et 10, 4. Supremi iudices erant etiam in cauſſis capitalibus 22, 3, 1. nec poterat ab aliis ad alios iudices appellari.

Inter Praefectos Praetorio fuiſſe, qui Praeſens diceretur, negat Valeſ. ad 14, 1, 10. eo nomine nonniſi Magiſtros militum vocatos eſſe exiſtimans. Ac ſane quidem fallatur, ſi quis quatuor illis, quos diximus, quintum ſuperaddi velit: ipſa tamen vocis collocatio 14, 1, 10. ubi Praeſens a nomine proprio Thalaſſii pluribus verbis diſiungitur, de no-

mine Thalaſſii vix poſſe cogitari oſtendit. Pancirollus in Notit. Imperii p. 1790. Praefectum Praetorio Orientis et Praefectum Italiae appellatos eſſe ſcribit Praefectos Praetorio *Comitatus*, quod ſemper in Comitatu Principis degerent, quam in rem affert l. praecipimus 32. C. de appell. Quid, ſi Praeſens apud noſtrum idem ſignificet? Certe et Thalaſſius Praefectus Orientis erat, et alio loco 23, 5, 6. Salluſtius Praef. Praetorio Praeſens occurrit, quodque 20, 4, 8. legitur, ab Imperatore nusquam diſiungi debere Praefectum in ardore terribilium rerum, ſententiae meae aliquantum ſavere videbatur. Vid. etiam Cod. Theodoſ. T. II. p. 132.

Praefectis Praetorio plures eodem tempore praefecturas adminiſtrare licuiſſe, eius rei exemplum apud Noſtrum eſt 26, 5, 5. ubi Mamertinus Praefectus Italiae, Africae et Illyrici vocatur; ex Praefectis autem minorem Praefectorum Urbi dignitatem non adſpernatos eſſe ex 27, 3, 5. appareret, ubi de Lampadio ſermo eſt.

Nomina eorum, qui apud Noſtrum occurrunt, ne quis requireret, ſubiungenda duximus:

1) Praefectus Praetorio *Orientis*. Ablabius, obiter tantum commemoratus 20, 11, 3. imperante iam Conſtantino M. huic muneri praefuerat — Thalaſſius 14, 1, 10. — Domitianus 14, 7, 9. 15, 3, 1. — Muſonianus (etiam Strategius) 15, 13, 1. 16, 9, 2. 17, 5, 15. — Hermogenes 19, 12, 6. — Helpidius 21, 6, 9. — Secundus v. Ind. 1. in Salluſt. — Nebridius 26, 7, 4. — Araxius, a Procopio Anticaeſare ordinatus. 26, 7, 6. — Modeſtus 29, 1, 10. 30, 4, 2.

2) *Italiae*. Lampadius 15, 5, 4. — Mavortius (Lollianus etiam dictus) 16, 8, 5. Taurus 21, 6, 5. 9, 4. Mamertinus (limul Praefectus Illyrici) 26, 5, 5. — Maximinus, v. Ind. 1. — Liberius ſub Theoderico rege. Exc. §. 68.

3) *Illyrici*. Anatolius 19, 11, 2. 21, 6, 5. — Florentius, ſucceſſor eius, antea Praefectus Galliarum 21, 6, 5. — Probus v. Ind. 1.

4) *Galliarum*. Rufinus 14, 10, 4. 11, 27. 16, 8, 13. — Florentinus 16, 12, 14. 18, 2, 7. v. Ind. 1. — Salluſtius. v. Ind. 1. — Germanianus 21, 8, 1. 26, 5, 5. — Nebridius 20, 9, 5. a Conſtantino quidem conſtitutus, a Iuliano autem mox remotus ab officio. v. Ind. 1. — Florentius (rectius fortaſſe Florentinus) 27, 7, 7. — Viventius 30, 5, 11. v. etiam Ind. 1. in Iuventius.

Praefectus Urbi, per periphraſin: urbem aeternam regens 15, 7, 1. regens urbem, et urbis moderator 27, 3, 5. — ſupremus iudex erat in urbe et ſuburbicariis regionibus ipſosque Senatores in ius vocabat 28, 1, 16. — Curam habebat eduliorum, unde Tertullus, ingraveſcente annona, vehementer a plebe vexatur 19, 10, 1. 21, 10, 7. coll. 21, 12, 24. item Orfitus ob inopiam vini 14, 6, 1. providebat, ut pondera et menſurae iuſtae eſſent amplitudinis 27, 9, 10. quotannis Oſtiam proficiſcebatur ad Maiumas, ludi genus, (v. A. Rivinus de Maiumis in Graevii Syntagmate variar. Diſſ. p. 537. ff.) ubi in aede Caſtorum ſacrificabat 19, 10, 4. Praefectura ſaepius fungi licebat, et per plures annos continuos 17, 4, 1. 16, 10, 4. 19, 10, 1. 2. coll. 21, 10, 7.

Apud Noſtrum nominatim commemorantur: Adelphius (ſub Magnentio) 16, 6, 2. —

Ampelius 28, 1, 22. 4, 3. — Apronianus 23, 1, 4. 3, 3. 26, 3, 1. — (Iunius) Baſſus 17, 11, 5. — Cerealis 14, 11, 27. — Claudius 27, 3, 2. 29, 6, 17. — Iuventius (Viventius) 30, 5, 11. it. 27, 3, 11. cf. tamen Corſini. — Lampadius 27, 3, 5. — Leontius 14, 11, 14. 15, 7, 1. — Lollianus (Mavortius etiam dictus) 16, 8, 5. — Maximinus 28, 1, 12. 29, 2, 23. 3, 2. 6, 3. — Maximus 21, 12, 24. — Olybrius 28, 1, 8. 4, 1. — Orſitus 14, 6, 1. 16, 10, 4. — Patruinus 15, 7, 5. — Praetextatus 27, 9, 8. 28, 1, 24. — Rufinus Vulcatius 27, 7, 2. 11, 1. — Ruſticus Iulianus 27, 6, 1. — Symmachus 27, 3, 3. — Tarratius Baſſus 28, 1, 27. — Tertullus 19, 10, 4. 21, 10, 7. — — Conſtantinopoli: Sophronius 26, 7, 2. — Caeſarius ibid. §. 4. — Phronemius ibid. §. 4. et c. 10. §. 8.

Praeter Drakenborchium de Praefectis Urbi Trai. ad Viadr. 1752. et Baruthi 1787. in primis conferri meretur Eduardus Corſini de Praeff. Urbis, Piſis 1766. 4. quippe qui non ſolum indicem horum magiſtratuum prioribus auctiorem et emendatiorem dedit, verum etiam in praefatione generatim de iis commentatus eſt.

Praepoſitus Cubiculi v. Cubiculum.

Praepoſitus Fabricae v. Fabrica.

Praepoſitus Martenſium. Iſtiusmodi Praepoſitos militares inferiores Tribunis fuiſſe docet Valeſ. ad 26, 6, 7.

Praepoſitus Tyrii textrini. v. Miniſter.

Praeſes i. e. Proconſul *Africae.* (Ruricius) 27, 9, 3. 28, 6, 22.

Praeſidalis i. e. qui praeſidatu functus eſt, Valeſ. ad 22, 14, 4. Idem Praeſidialis dicitur 29, 1, 6. Praeſidialis apparitor occurrit 17, 3, 6. et praeſidiale officium 28, 1, 5.

Praeventores et *Superventores* 18, 9, 3. levioris armaturae milites, quorum illi exploratum praemittebantur, hi hoſtibus de improviſo necopinantibus ſuperveniebant.

Primanorum legio 16, 12, 49. Hi ſub magiſtro militum Praeſenti inter Palatinas legiones recenſentur in Notitia Imperii orientalis. v. Valeſ. ad l. c. ubi cum proelio Argentoratenſi interfuiſſe tradantur, in expeditiones eductos eſſe apparet.

Primates ſunt Conſiſtoriani 15, 5, 18. duces militares 24, 7, 1. Primates urbium 14, 7, 1. et ordinis 28, 6, 4. Senſtores, hi etiam Ordinis vertices dicti 14, 7, 2.

Primicerius Protectorum 18, 3, 5. Protectorum duces eodem, quo Domeſticorum, ordine ſe excipiebant: Comes — Tribunus — Primicerius — Secundicerius — Decem primi. v. Valeſ. ad l. c. et ſupra Domeſtici.

Primus ordinis Domeſticorum 25, 5, 4. v. ſupra Domeſtici.

Princeps adparitionis Praefecturae Praetorianae 15, 3, 8. 16, 8, 3. Qui in ſingulis officiis ſive apparitionibus Palatinis primum locum obtinebant, hi principes illius officii, in quo primas tenebant, dicebantur, v. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 239. Principes officii Praeff. Praetorio e Schola Agentum in rebus erant, exactoque biennio ut plurimum decedebant ac ſequentibus locum dabant; quare 16, 8, 3. ut novum in Rufino notatur, quod is ultra biennium Princeps eſſet.

Principia principales milites, qui privilegiis muniuntur. Principiorum itaque vertices ſunt Tribuni, Centuriones, Draconarii. Valeſ. ad 15, 5,

16. Principes et tribuni 22, 3, 2.

Pro poſtpoſito dignitatis nomine ſignificat Vicarium, v. c. pro Magiſtro Equitum, qui per abſentiam Magiſtri Equitum exercitui praeeſt 15, 13, 3. — pro Magiſtro Officiorum agens 15, 5, 12. — pro Praefectis (Britanniarum 14, 5, 7. 23, 1, 2. 27, 8, 10 v. ſupra Praefecti Britanniarum — Romae 28, 1, 12. — Aſiae 29. 1. 9.

Proconſularis i. e. qui Proconſul fuit 28. 4. 21. quamquam multi tantum titulo tenus ſic appellati ſunt, qui numquam Proconſules fuerant. v. Cod. Theodoſ. T. II. p. 188.

Proculcatores i. q. Speculatores 27, 10, 10. Dicti etiam Exculcatores apud Vegetium vid. Salmaſ. de re milit. Rom. p. 222. Beſſel. Milc philol. p. 251.

Procurator Monetae v. Moneta.

Promoti. Sic dicebantur, qui in muneribus civilibus vel in exercitu temporis ordine vel praefectorum arbitrio ad altiorem dignitatis gradum evecti erant. Huc pertinet locus Vegetii, qui II, 3. ſic ait: Legionum nomen — permanet, ſed — robur infractum eſt, cum virtutis praemia occuparet ambitio, et *per gratiam promoverentur* milites, qui *promoveri* conſueverant *per labores.* Apud Noſtrum nonniſi militares (equites) occurrunt 15, 4, 10. Promotos ducens, quod idem eſt ac Promotorum Tribunus 31, 13, 18. Ipſi inter ſe ſibi gradatim ſuccedebant, v. Notit. Imperii p. 1417. Graev. Vox occurrit etiam in Inſcriptione apud Fuchſium in libro: Alte Geſch. von Mainz S. 96.

Protectores qui latus Principis protegebant. Leibtrabanten) v. Domeſtici et Scholae Palatinae. Dignioris ordinis milites erant, unde Tribunis iunguntur 15, 5, 22. et nobili loco nati: ſic 14, 10, 2. Herculanus occurrit, filius magiſtri equitum. Mittebantur in provincias cum Magiſtris ad iuvandas neceſſitates publicas 16, 10, 21. ſiſtebant reos 14, 3, 10. 29, 3, 8. et in cuſtodia ſervabant 29, 5, 7. — Protectorum Schola 14, 7, 9. Protectorum Tribunus 18, 3, 5. Cf. Chifletius in Praef. p. CXVII.

Proximi. De Proximis omnino, qui primi erant in ſingulis ſcriniis poſt magiſtros, vid. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 239. it. T. I. p. 933. Apud Noſtrum occurrit Proximus admiſſionum (Unterceremonienmeiſter) 22, 7, 2. et Proximus libellorum (Unterrequetenmeiſter) 22, 9, 16.

Q.

Quaeſtor (alias Quaeſitor) Palatii. 27, 3, 11. coll. 26, 4, 4. ubi de uno eodemque Iuventio ſermo eſt. In aulis Auguſtorum et Caeſarum iidem fere, quos nunc Cancellarios appellamus, leges et conſtitutiones imperiales literis conſignabant, ad petitiones reſcribebant cet. v. Valeſ. ad 20, 9, 4. et 28, 1, 25. it. Caſaubonus ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. II. p. 799. Nominatim apud Noſtrum Quaeſtorum nomine commemorantur Montius 14, 7, 12. Taurus 14, 11, 14. Hic tamen videtur militaris fuiſſe. Cf. Vicat p. 231.) Leonas 20, 9, 4. Leontius 14, 11, 14. Iovius 21, 8, 3. 22, 8, 49. Iuventius 26, 4, 4. 27, 3, 11. Eupraxius 28, 1, 25. ex quo loco apparet, tum, Quaeſtores Comites Conſiliorianos fuiſſe, tum, ut ſupra diximus, ſcriptas ab iis eſſe Conſtitutiones imperiales.

R.

Rationalis 15, 3, 4. ex miniſtro triclinii Rationalis. (Hofwirthſchaftsrendant) In provinciis fere erant, quos Germanice appellamus Rechnungsbeamte, 15, 5, 8. ad cuius loci intelligentiam obſervat Valeſius, Rationales in provinciis damnatorum bona et ſententia iudicis proſcriptorum occupaſſe et fiſco vindicaſſe. Vid. etiam 22, 4, 9. et 28, 2, 13. Alexander Severus malum neceſſarium eos appellare ſolebat, Lamprid. c. 46.

Rationarius adparitionis armorum magiſtri 15, 5, 36. i. e. Officialis Magiſtri militum, qui militarium numerorum rationes tractabat, (Kriegszahlmeiſter) 26, 1, 6. — Rationarius apparitor 18, 5, 1. ubi Ammianus ipſe id officium ita deſcribit: circa ratiocinia verſabatur, qui, quarumve virium milites ubique agerent; vid. Numerarius.

Rector. Hac voce Marcellinus variationis gratia pro appellationibus munerum propriis utitur, v. c. pro praefecto provinciae: ſic Rector Aegypti 22, 14, 6. ſecundae Pannoniae 15, 3, 7. coll. 16, 8, 3. ubi idem dicitur Conſularis; rector provinciae (Phoenices) 18, 7, 3. — pro ducibus militaribus: rector pedeſtris militiae, i. e. Magiſter Peditum, 15, 5, 2. 18, 3, 1. Armaturarum 15, 4, 10. Gentilium 15, 5, 6. Scutariorum 14, 10, 8. coll. c. 11. §. 11. ubi eſt Tribunus.

Referendarius non apud Ammianum ipſum, ſed in Excerptis occurrit §. 85. ſub rege Theoderico, cuius Quaeſtor, Caſſiodorus, Variar. Lib. VI. c. 17. edit. Aurel. Allobr. 1622. p. 420. formulam Referendariorum hunc in modum exhibet: „Per eum nobis cauſarum ordines exponuntur, per eum interpellantium vota cognoſcimus et ipſis reſponſa reddimus.“ Erant omoino iidem, qui antea Magiſtri Dispoſitionum fuerant.

Reges nomen numeri ſeu legionis. Batavis coniunguntur 16, 12, 45. ubi vid. Valeſ.

Regina coniux Auguſti 15, 2, 8. Caeſaris 14, 9, 3.

S.

Sacerdotalis 28, 6, 10. i. e. qui Sacerdotio functus eſt. Ampliſſimi honores municipales fuerunt Aedilitas, Sacerdotium, Flaminium, Duumviratus. Differunt Sacerdotes a Flaminibus: illi territoriorum, hi ſola municipiorum ſacra curabant. Munus ſacerdotum, cum valde oneroſum eſſet, non erat perpetuum, quo adminiſtrato appellabantur Sacerdotales ad analogiam vocc. Conſularis, Praeſidalis cet.

Sarcinalium principis iumentorum Actuarius 15, 5, 3. vid. Actuarius.

Scholae. Sic dicebantur cohortes militum pro palatio excubantium, propterea quod ſcholas ſive aedes iuxta palatium habebant, v. Suidas ſ. v. Σχολάριοι. Numero erant 3500. et maiora, quam legiones, ſtipendia merebant. Inter eos, qui dignioris eſſent ordinis, Protectores vocabantur, a quibus in Cod. Theodoſ. l. 6. et 9. diſerte diſtinguuntur Domeſtici, dignitate quippe inferiores. Repugnare quidem videri poſſit Ammianus, apud quem 14, 10, 2. *Protector Domeſticus* et 18, 8, 11. *Domeſticus Protector* nulla interpoſita copula legitur, ſed ſic idem Gentiles Scutarios dixit 20, 2, 5. licet hi

quoque differant. — Commemorantur Scholae Palatinae et Protectorum, et Palatinarum Scholarum primi 14, 7, 9. 12. — Domeſticorum 26, 5, 3. Scutariorum prima et ſecunda 22, 11, 2. prima 26, 1, 4. ſecunda 25, 10, 9. 26, 1, 5. Scholarum capita 25, 10, 8. Agens ſcholarum 26, 1, 5.

Scurrae vide Valeſ. ad 15, 9, 8. et quae notavimus ad 29, 4, 4.

Scutarii a ſcutis dicti, quibus potiſſimum utebantur, inter ſcholas Palatinas militabant. Apud Noſtrum non uno loco occurrunt. Dux eorum vocatur Rector 14, 10, 8. Tribunus ibid. c. 11. §. 11. it. 16, 11, 6. 19, 11, 16.

Semper Auguſtus 17, 5, 9. Hic, quantum equidem ſcio, primus locus eſt, unde intelligitur, Imperatores titulo *Semper Auguſtorum* uſos eſſe. Videtur autem occaſionem illi uſurpationi dediſſe, quod rex Perſarum ſeſe appellaverat regem regum, ſiderum participem, fratrem ſolis ac lunae: cuius tumori ut aliquam imperator et ipſe verborum opponeret magnificentiam, reſcripſit Victor terra marique Conſtantius ſemper Auguſtus. Sic Iuſtinianus in ea Conſtitutione, quae a verbis Deo auctore incipit, inclytum victorem ac triumphatorem ſemper Auguſtum ſe appellat. v. Curtius de Senatu Rom. p. 11. inprimisque Püttmanni de Titulo Semper Auguſtus Diatribe Lipſ. 1791. 8.

Senator ex Palatino milite 26, 6, 5. ubi vide.

Senatus dicitur coetus ampliſſimus 28, 1, 48. Senati Caput, i. e. Conſul, Exc. §. 53.

Spadones v. Eunuchi.

Stabuli Tribunus alias Comes. (Oberſtallmeiſter) 14, 10, 8. 20, 4, 4. 28, 2, 10. 30, 5, 19. qui ſtabulum curabat 31, 13, 18.

Strator duplici apud Noſtrum ſignificatione occurrit. Nam 29, 3, 5. intelligitur, qui in provincias mittebatur ad equos ſtabulo Imperatoris vel bello aptos exquirendos, deducendosque, v. Cod. Theodoſ. T. 11. p. 224. Salmaſ. ad Scriptt. Hiſt. Aug. T. 1. p. 718. T. 11. p. 180. — 30, 5, 19. autem, ubi *miles* additur (quia Stratores inter Scholas Palatinas militabant) eſt is, qui equum Principis curabat et hunc in eum allevabat. De vocis ſignificationibus etiam in viarum ſtratura diverſis optime expoſuit Fuchſius in libro: Alte Geſch. von Mainz S. 42.

Superventores 18, 9, 3. v. Praeventores.

(Surena) 24, 2, 4. nomen dignitatis, non gentis. In aula Perſica ſic dicebantur, qui proximi erant a rege.

Suſceptores 17, 10, 3. i. e. ii, qui annonam militarem a provincialibus exactam ſuſceptamque in horrea inferebant militibusque erogabant, acceptis pittaciis, unde, quantum et quo die eſſet erogatum, apparèret. Suſcipientes dicuntur 19, 11, 3.

T.

Tabularius praeſidialis officii 28, 1, 5. et ibi Valeſ. i. e. qui tabulas publicas civitatum et rei tributariae ratiques tractat.

Tertiacorum equeſtris numerus 25, 1, 7. Niſi cum Lindenbrogio legendum Tertianorum, uti eſt in Notitia Imperii Occident. p. 1840.

Thalamus v. Cubiculum.

Thebaeae legiones 14, 11, 15. In Notitia Imperii ſub Magiſtro militum per Thracias recenſentur.

Theſaurorum Comes v. Comes n. 11.

Tribunus nomen multis prae-

fectis militaribus commune. Apud Noſtrum occurrunt Tribuni Armaturarum 14, 11, 21. 15, 5, 6. 27, 2, 6 — Domeſticorum 20, 4, 21. — Fabricarum 14, 7, 18. 9, 4. Fabricae Cremonenſis 15, 5, 9. et Notarius, v. Notarius. — Protectorum 18, 3, 5. — Scutariorum, v. Scutarius. — Stabuli 14, 10, 8. 20, 4, 4. 28, 2, 10, 30, 5, 19. — Vacans, ubi vide. — Vexillationum 25 1, 9.

Tricenani milites legionis tricelimae 18, 9, 3.

Tungricani 17, 6, 12. 27, 1, 2.

V.

Vacans Tribunus i. e. qui honorem quidem tribuni et annonas ac ſalaria accipit, ſed nullum habet certum numerum, quem regat. Sic Marinus Tribunus ex Campidoctore vacans 15, 3, 10. vid. etiam 16, 17. extr. 18, 2, 2. 31, 13, 18. Alias tamen voc. vacans non ſupernumerarium, ſed emeritum ſignificat, praeſertim in muneribus civilibus et palatinis; v. c. Comitum Conſiſtorianorum, quibus emeritis in Conſiſtorio vel adeſſe vel abeſſe licebat.

Veluti. Haec vox interdum nominibus dignitatum a noſtro praeponitur, v. c. Diodorus quidam veluti Comes 22, 11, 9. ubi Marcellinus ipſe non ſatis cognitum habuiſſe videtur, Comesne an aliud quid fuerit is, de quo ſermo eſt. Sed veluti regulua 29, 5, 1. idem eſſe puto quod Subregulus 17, 12, 11. Cf. tamen 14, 11, 14. ubi *ut* et *quaſi*.

Vexillationum tribuni 25, 1, 9. Vexillationes, Vexillarii Ammiani aetate erant equites, opponuntur enim Legionibus et Numeris, v. Cod. Theodoſ. T. II. p. 314. Secus fuit antiquiore aevo. v. Erneſti Exc. 1. ad Tacitum T. II. p. 669. edit. ſecundae.

Vicarius. Ammianus hanc vocem non uno modo exprimit: pro Praefectis 14 5, 7 agens vicem 15, 4, 10. agens pro 15, 5, 12. curans vicem 29, 5, 6. vicariam curans 17, 11, 5. poteſtas vicaria per Italiam 27, 7. 5. regens vicariam Praefecturam 28, 1, 5. Ritterus ad Guthrium T. v. p. 104. ſic ſcribit: Omnes Vicarii erant Vicarii Praefectorum Praetorio ſive illuſtriſſimae Praefecturae, et in ſuis quisque Provinciis lites quaeſtionesque tractabant [illegible] tigantes transig[illegible] verſiae cauſſa ad [illegible]erioribus iudicibus ad hoa reiiciebantur. Cedebant autem dignitate Proconſulibus, v. Notit. Imp. et Notit. Dignitat. Cod. Theodoſ. T. VI. P. 2. p. 25. Apud noſtrum occurrit Vicarius Aſiae 27, 9, 6. Africae 28, 6, 8. Hiſpaniae 23, 1, 4. Italiae 27, 7, 5. ubi vid. Valeſ. Vicarius urbis Romae 28, 1, 5. ex quo capite §. 6. intelligitur, Vicarium urbis Romae dignitate ſuperiorem fuiſſe Praefecto Annonae et proximum a Praefecto Urbi.

Victores. Legiones Ioviorum et Victorum 25, 6, 3. 26, 7, 13. 27, 8, 7. 29, 3, 7. it. de Victorum numero (i. e. legione) miles 24. 4, 23.

Utricularii 24, 3, 11. 25, 6, 15.

Z.

Zabdiceni ſagittarii 20, 7, 1. In Notitia Imperii ſub Duce Meſopotamiae recenſentur.

Ziannorum legio 25, 1, 19. In Notitia Imperii Orientalis ſub diſpoſitione Magiſtri militum per Thracias dicitur. Erant autem Zianni (uſitatius Zanni) populi Armeniis finitimi.

INDEX III.

VOCABULORUM ET LOCUTIONUM, QUAE IN NOTIS ILLUSTRANTUR.

(Hunc Indicem et ſequentem, mea opera confectos, addere ſatius viſum eſt quam omittere ſiuis.)

A.

A et x confuſa 15, 3, 4.
Abiectius an pro ſimplicius 21, 5, 2.
Aborigines 15, 9, 3.
Abruptus periculoſus 14, 5, 8. 26, 2, 1.
Abſolutus planus et perſpicuus 14, 10, 13.
Absque praeter (χωρὶς) 17, 13, 10.
Absque et adusque confuſa 18, 10, 3.
Abuti frequenter uti 14, 8, 6.
Accidentia 15, 1, 3.
Acervi malorum 14, 1, 5.
Ad omiſſum 16, 8, 4. 17, 13, 24. 23, 5, 55.
Ad redundans 16, 12, 54.
Ad ſtudia 16, 5, 3.
Adfigere crimina 14, 1, 2.
Adfingere crimina. v. Adfigere.
Adventare (ad) aliquid 29, 5, 55.
Advolare (ad) aliquem 16, 8, 4.
Adusque et absque confuſa 18, 10, 3.
Aeque omiſſum 22, 5, 4.
Aëria et erraria confuſa 15, 5, 24.
Alvei (Canots) 16, 11, 9.
Ambitio gratia virorum potentium 22, 4, 7.
Ἀμβλωθρίδια φάρμακα 16, 10, 17.
Amoenitas cultus amoenior 16, 2, 1.
Ampla pro anſa 21, 2, 2.
Ancoralia 14, 2, 2.
Ante v. Poſt.
Appetere pro appropinquare 14, 2, 2.
Appoſita fines 15, 8, 7.
Argumentum pro argutia 20, 11, 12.
Arma cogentes 16, 2, 10.
Aſtus et geſtus confuſa 16, 10, 16.
Auctor 16, 7, 3. promotor 21, 10, 7. — *Auctores*, qui urbem colonis frequentavere 28, 1, 4.

B.

Baiulus pro tabellarius 15, 5, 9. 28, 1, 33. — Baiulorum praecentor 14, 7, 17.
Baſternae 14, 6, 16.
Bene adiectivis iunctum auget 14, 2, 17.
Bonae voluntatis eſſe Exc. §. 59.
Brasmatiae 17, 7, 13.
Buſtuarius latro 28, 1, 12.

C.

Calce tenere 15, 3, 4.
Capilli fluentes 30, 5, 11.
Captus. pro captu rerum 16, 10, 1.
Caſtra aula Principis 16, 8, 1. 18, 5, 6.
Cavillationes de mimis 30, 4, 21.
Cautio chirographum 28, 4, 25.
Cautus tutus 14, 3, 8.
Celeber pro celer 21, 13, 6.
Celebrari an pro celerari 14, 7, 2.
Celſae poteſtates 14, 1, 10.
Chasmatiae 17, 7, 13.
Cibi refectio i. e. refectio per cibum 16, 12, 11.
Circummuranus 14, 6, 4.
Circumſpectus (περίβλεπτος) 14, 6, 6.
Cirri 14, 6, 20.
Citerior vita 14, 1, 7. 16, 10, 11.
Clam mordax canis 15, 3, 5.
Climatiae 17, 7, 13.
Clitellae bovi (proverb.) 15, 5, 10.
Collegium faſtorum. in c. ſ. adſciſcere 16, 1, 1.
Comitatus aula principis 14, 5, 8.
Commonitorium libellus memorialis 28, 1, 20.
Commotius ingenium 22, 10, 3.
Concaedes arborum 16, 12, 15.
Concedere reliqua 16, 5, 15.
Concita facundia 30, 4, 5.
Concorporales contubernales 21, 12, 15.
Confirmatio numeri militares arte bellandi praeclues 16, 12, 49.
Congreſſio ſtataria 14, 2, 8.
Conquiſita 17, 3, 2.
Conſecrati principes 16, 10, 12.
Conſilium pro concilium 20, 5, 7.
Conſiſtens an pro conſtans 16, 7, 6.
Contactus (particip.) *aliqua re* poetis magis, quam hiſtoricis ſollemne 14, 1, 3
Contemplabilis active 30, 5, 16.
Controverſiam intromittere (δίκην εἰσάγεσθαι) 30, 4, 19.
Controverſus pro contraverſus 14, 2, 3. 22, 15, 4.
Contus 18, 5, 6.
Convelare 30, 4, 20.
Conuena (adiect.) 15, 5, 25.
Corpora tirones 19, 11, 7. — *Corpora intecta* 15, 4, 11.
Corrigere (κατορθοῦν) 16, 1, 2. 17, 13, 26
Culta 14, 6, 10.
Cunctus totus, indiviſus 16, 7, 7.
Currere pro ſalute (τρέχειν τὸν περὶ ψυχῆς) 24, 4, 20. v. Addenda.
Curriculum pro ſpatio temporis 17, 13, 11.

D.

Dare pro dedere 14, 11, 32.
De redundat 29, 3, 8. 31, 5, 12.
De fumo in flammam (proverb.) 14, 11, 12. 28, 1, 26.
De induſtria fortiter 25, 7, 3.
Debitor voluntarius 28, 4, 25. *proprius* ibid.
Demum et *deum* confuſa 17, 13, 34.
Denique tandem 17, 12, 10.
Dentatae et *tentatae* confuſa 19, 6, 4.
Deferere ſc. militiam 31, 7, 4.
Deum et *demum* confuſa 17, 13, 34.
Dicta tributorum indicta 16, 5, 15.
Diffidere et *dividere* confuſa 23, 1, 2.
Dignum par, aequum 21, 3, 4.
Directus obſtinatus, ſeverus 27, 11, 6.
Diribitores 18, 5, 6.
Diſcurrere differere 17, 4, 1.
Disponi de annona 14, 7, 5.
Diſtinctor iuſtorum et iniuſtorum 18, 1, 2
Dividere et *diffidere* confuſa 23, 1, 2.
Divortia riparum 15, 4, 3.
Diuturnus dux 16, 2, 2.

Dubietas 22, 14, 4.
Dum et *dux* confuſa 23, 5, 20.
Dux et *dum* confuſa 23, 5, 20.

E.

Efficacia induſtria 16, 12, 25.
Efficax induſtrius 16, 4, 4.
Elementum. per utrumque elementum, i. e. terra marique 17, 13, 15.
Ellipſis voc. *ad* 16, 8, 4. 17, 13, 24. 23, 5, 55. *aeque* 22, 5, 4. *magis* 19, 11, 7. *in* 27, 8, 2. ſubſtantivi poſt participium 16, 12, 6. 28, 1, 45.
Elogium 14, 5, 5. 7, 2.
Emercari paſſive 21, 6, 8.
Emitari. Sic fere ſcribitur in Codd. pro *imitari* 14, 6, 16.
Eorum pro ſua 16, 12, 52.
Erga inſolentior vocis uſus 14, 1, 8. 16, 10, 7. 21, 16, 1.
Errarla et *aëria* confuſa 15, 5, 24.
Error et *horror* confuſa 29, 5, 49.
Eſcendere conſcendere 16, 12, 58.
Eſſe. non multum fuit (abfuit) 18, 6, 11.
Exabuſus (particip.) abuſus 25, 7, 8.
Ex adulto iamque maturus 16, 7, 5.
Exambire 26, 7, 6.
Examina aetatum, *dilationum* 21, 5, 4.
Exercitus et *exertius* confuſa 16, 12, 46.
Exertius et *exercitus* confuſa 16, 12, 46.
Exertius acrius 16, 12, 46.
Exertus 27, 10, 16.
Exitus an exitus vitae 14, 11, 21.
Exnunc 21, 10, 2.
Exſequiae cadavera 29, 2, 23.
Exurere bello 30, 1, 22.

F.

Fatali ſorte decedere 17, 11, 5.
Favorabilis 17, 13, 25.
Firmare conſilium 17, 8, 2.
Forceps voc. rei militaris 16, 11, 3.
Formae fiſtulae et canales, quibus unda adducitur aut derivatur, 28, 2, 3.
Formula letatis 14, 1, 3.
Fortius ſeverius 19, 12, 17.

G.

Gemini teſticuli 16, 7, 5.
Genus. ullo genere 18, 2, 13.
Geſtus et *aſtus* confuſa 16, 10, 16.
Gignentia pecudes 23, 6, 68.
Gloriae res glorioſe geſtae 16, 11, 7.
Gracilitas vocis 18, 4, 5.
Graeciſmi: *Supercilia fluvii* (ὀφρὺς) 14, 2, 9. *quidam* (τὶς) 14, 5, 6. *circumſpectus* (περίβλεπτος) 14, 6, 6. *verecundus* (αἰδοῖος) i. e. venerabilis ibid. *videre* (ἰδεῖν) pro ſalutare 14, 7, 10. *impetrabilis* (δραστήριος, πρακτικὸς, δεινὸς) 14, 8, 5. *madefacti poculis* (ὑποβεβρεγμένοι) 15, 3, 7. *indeclinabilis* (ἀκλινὴς) 18, 1, 2. *ſuper his* (ἐπὶ τούτοις) i. e. praeterea, 17, 13, 4. *multa et nefaria* (πολλὰ καὶ —) 17, 13, 1. coll. 23, 5, 23. *absque* (χωρὶς) praeter, 17, 13, 10. *latere* cum participio (λαθεῖν ποιοῦντά τι) 27, 12, 7. 30, 7, 6. *Currere pro ſalute* (τρέχειν τὸν περὶ ψυχῆς) 24, 4, 20. v. Addenda. *magis* omiſſum, ut Graec. μᾶλλον 19, 11, 7. 26, 4, 1. *Docere filias conſtrices* 16, 8, 10. v. Addenda. *Sentire noſtra* (φρονεῖν τὰ ἡμέτερα) 21, 6, 7. *controverſiam intromittere* (δίκην εἰσάγεσθαι) 30, 4, 19. *Corrigere* (κατορθοῦν) 16, 1, 2. 17, 13, 26. *Opinatus* (δεδοκιμασμένος) 21, 6, 3. *ſine ullo pulvere* (ἀκονιτὶ) 19, 11, 7. *poſt* (μετὰ) ubi vide.

H.

Haerere in aliquid 14, 9, 2.
Hauriri ſiti 19, 8, 7.
Hora et *horror* confuſa 21, 2, 2.
Horret imperſonaliter poſitum 29, 2, 15.
Horror et *hora* confuſa 21, 2, 2. et *error* 29, 5, 49.
Humilitare 29, 2, 15.

I.

Ictus impetus 18, 8, 12.
Imitari v. Emitari.
Impendio pro impenſe 14, 1, 9.
Impenſae caementa 29, 6, 11.
Impetere 24, 3, 5.
Impetrabilis (ἀραστήριος, πραχτικὸς, δεινὸς) 14, 8, 5.
Implere efficere 14, 1, 5. perfectum exhibere 27, 6, 15.
In omiſſum 27, 8, 2. redundans 17, 2, 1.
Incedens veſpera 20, 11, 24. 31, 11, 4.
Incedentes viventes 19, 12, 13. 26, 10, 10.
Incentivum 14, 1, 2.
Inconſummatus 21, 10, 8.
Incruentus non dirus 26, 9, 11.
Indeclinabilis (ἀκλινὴς) 18, 1, 2.
Inde uti ex quo 15, 11, 6.
Indictionale augmentum 17, 3, 5.
Infirmis 20, 6, 6.
Initium auſpicium 21, 11, 2.
Innoxius paſſive 22, 3, 5. 9, 11
Inſignia codicilli dignitatis 28, 1, 13.
In ſolido i. e. in tuto 14, 2, 17.
Inſtitutores conditores 20, 7, 1.
Inſtrumentum ἐφόδιον 29, 2, 18.
Intendens veſpera 20, 11, 24. 31, 11, 4.
Interlunis 19, 6, 7.
Interpatere 14, 8, 8.
Interpellare appellare de ſolvendo 17, 3, 6.
Interpretium παράλληλον 28, 1, 18.

I.

Inuſitatus inviſitatus 30, 4, 17. 31, 3, 8.
Inutilis pernicioſus 14, 6, 15.
Iudiciale ſecretum 15, 7, 5.
Iudicium arbitrium 25, 5, 8.

L.

Labi elabi 16, 11, 6.
Latera regiones urbis 14, 1, 6.
Latere c. particip. 27, 12, 7. 30, 7, 6.
Laxamentum dilatio 16, 5, 15.
Lectio allegatio, auctoritas 30, 4, 18.
Lenunculus 14, 2, 10.
Levi ſudore 15, 12, 5.
Lex religio 15, 7, 6. 20, 7, 7.
Libellus epiſtola 16, 5, 3.
Limibus pro limis 20, 9, 2.
Lingua terrarum 14, 8, 4.
Litterae codicilli dignitatis 28, 1, 13.
Locales aerumnae 14, 7, 5.
Localiter 15, 12, 3.
Lucrari poenam 19, 3, 5.

M.

Magis omiſſum 19, 11, 7. 26, 4, 1.
Magiſtratus duumvir 31, 6, 2.
Magnanimi et *magni* confuſa, ſi recte conieci, 21, 5, 1. [Eadem permutatio eſt in Cicer. de Offic. 1, 24, 1.]
Manubiae 17, 7, 3.
Maſſa fundus 14, 11, 26.
Maxime perite 21, 16, 7.
Maximus et *proximus* confuſa 16, 10, 7.
Medius princeps 14, 9, 2.
Membra urbis 15, 7, 5.
Merere accipere 17, 12, 14.
Metus ſollicitudo 30, 10, 6.
Milites κατ' ἐξοχὴν Romani 16, 12, 47. 19, 11, 11.
Militia aula principis 28, 4, 20.
Minae turrium 20, 6, 2.
Miſere mire 21, 9, 3.
Mobilis cenſus 26, 8, 13. 28. 1, 3.

Modo non 14, 7, 8.
Modus. pacis modo 19, 2, 2.
Molendinariae metae 17, 4, 15.
Molinae 18, 8, 11.
Mortalitas homines 20, 3, 10.
Mox vix 14, 10, 16.
Multa et nefaria (πολλὰ καὶ —) 17, 3, 1. coll. 23, 5, 23.
Mundus genus humanum 14, 8, 8.
Munire verbum iuris 30, 4, 16.
Munitores oppugnatores 21, 12, 12.
Murci 15, 12, 3.
Mycematiae 17, 7, 14.

N.

Naturale urgens 30, 1, 20.
Navales ſocii 21, 12, 11.
Nautici nautae 16, 12, 51.
Nobilitas ſenatus 21, 12, 24.
Nullo et *pullo* confuſa 20, 4, 17.
Nullum pro nihilum 14, 1, 4.
Numeri v. Ind. II.

O.

Obductio (obnuptio) *capitum* 14, 7, 21.
Obedientes cives 15, 12, 4.
Obnixe 24, 2, 11.
Oceanum mare 23, 6, 12.
Oi et *υ* confuſa 23, 6, 63.
Opinatus (δεδοκιμασμένος) 21, 6, 3.
Ordo Senatus 22, 9, 4.
Origines auctores, conditores 15, 9, 3. 23, 6, 35.

P.

Palinodia vetus cantio 18, 5, 4.
Parcimonia. ſine ulla parc. 17, 10, 6. 19, 11, 14.
Partilia fata 14, 11, 25.
Parvitas paucitas 18, 4, 5.
Parum pro minus 17, 4, 14.
Peragranter 14, 1, 6.
Pelles. ſub pellibus, i. e. in caſtris aeſtivis, 19, 11, 4. 20, 6, 9.
Periculum. Sui periculi iudices 31, 4, 11.
Peritus omnibus numeris abſolutus 30, 10, 6.
Perſpicaciter inquirere 15, 2, 8.
Pertinere retinere 30, 3, 3.
Pervium per quod iter faciundum eſt 14, 11, 13.
Petere ad aliquid 16, 12, 54.
Pilare 14, 2, 3.
Pleonaſmi: *ad* 16, 12, 54. 22, 8, 47. *de* 29, 3, 8. 31, 5, 12. *denique tandem* 17, 12, 10. *ut quaſi* 15, 5, 3.
πλούμη pluma 16, 5, 5.
Poenalia clauſtra 15, 3, 11.
πολιτευόμενοι et πολιτευταὶ decuriones 22, 9, 4.
Pondus ſuperbia cum faſtidio iuncta 27, 9, 5.
Poſt, ut Graecum μετά, poſito uno vocabulo ac maxime nomine proprio totum aliquod factum ſignificat, 17, 8, 1.
Praecipua virtutes 16, 7, 4.
Praedicta praecepta 16, 5, 2.
Praeſepultus 14, 11, 21.
Praetenturae 24, 3, 1.
Praeterinquirere 15, 5, 12.
Precativus 16, 8, 4.
Preſteres 17, 7, 4.
Primaevus admodum iuvenis 15, 8, 12.
Proba ſpecimen 21, 16, 21.
Procudere ingenium 15, 2, 8.
Procul dubio haud dubitanter 22, 3, 7.
Procurare et *procurrere* confuſa 20, 4, 8.
Procurrere et *procurare* confuſa 20, 4, 8.
Profeſſio conditio, ars 14, 7, 18.
Proloquium 28, 1, 11.
Proludia exercitatt. militares 14, 11, 3.
Promiſce pro promiſcue 15, 12, 2. 20, 6, 7.
Propugnare alicui. Sic ſemper Ammianus, 21, 13, 4.
Proripere prorepere 30, 7, 6.
Proſequi verbum iuris 22, 10, 5.
Proſperatus honor 15, 8, 10.

Proſperitas aſſenſus 15, 8, 5.
Proviſiones 17, 3, 3.
Proximus et *maximus* confuſa 16, 10, 7.
Pſeudothyrum 14, 1, 3.
Pugiles an gladiatores 14, 7, 3.
Pullo et *nullo* confuſa 20, 4, 17.
Pullo ſilente 20, 4, 17.
Pulſare exiſtimationem alicuius 18, 4, 4. *vitam* 15, 5, 4.
Pulvis. ſine ullo pulvere (ἀκονιτὶ) 19, 11, 7.

Q.

Quidam. Singularis voc. uſus 14, 5, 6.
Quinquagenarius 18, 2, 6.

R.

Recingi 26, 5, 3.
Recludere denuo claudere 16, 10, 1.
Recte recta 15, 7, 3.
Recuperare reparare Exc. §. 67.
Refutare repudiare 17, 5, 12.
Regales filii regum et agnati 16, 12, 25.
Remeare (ad) *ſedes* 17, 13, 34.
Remulcus 18, 5, 6.
Repedare pedem referre 17, 2, 2.
Reſecrare religione ſolvere 24, 6, 17.
Rumigeruli 14, 1, 2.

S.

Sacricola 22, 14, 3.
Sarcina conditionum, tributorum, vectigalium 17, 12, 11.
Satira. per ſatiram 16, 6, 3.
Scalae 14, 7, 16.
Scius geſta 27, 2, 1.
Secretiora artes magicae 14, 6, 14.
Secus ſc. quam par eſt 20, 8, 11.
Secus pro ſexus 16, 11, 9.
Sedes ſ. *ſedeta* loca, in quibus milites citra expeditionum neceſſitatem commorantur, 14, 2, 12.
Seditiones mutationes domiciliorum 17, 15, 23.
Sentire noſtra (φρονεῖν τὰ ἡμέτερα) 21, 6, 7.
Sequeſter internuntius 14, 7, 21.
Sequeſtrare componere 17, 13, 29.
Sibilare et *ſimulare* confuſa 31, 12, 12.
Silices viae 14, 6, 16.
Simulare et *ſibilare* confuſa 31, 12, 12.
Situs ſtructura, proportio 21, 16, 19.
Sodalicius adiect. 15, 9, 8.
Sollemnia de tributis 20, 8, 4.
Sonus quartae declin. 30, 6, 3.
Species indumentum 14, 9, 7.
Sperare timere 14, 7, 5.
Sponte propria 14, 6, 2.
Stationes agrariae 14, 3, 2.
Subſidium 16, 12, 54.
Subſtantialis tutela 14, 11, 25.
Suffragatores 22, 6, 5.
Sui pro ſuus, a, um 16, 12, 64.
Super his (ἐπὶ τούτοις) 14, 1, 5. 17, 13, 4.
Supercilia fluvii 14, 2, 9.
Supplicare aliquem, ſupplicem reddere 30, 8, 10.
Suppoſita obvia quaeque 14, 1, 10.
Suprema τὰ λείψανα 21, 1, 5.
Suſcipere (ἀποδέχεσθαι) de clientibus 14, 6, 6.
Suſcepti clientes 30, 4, 15.
Suſpectus ſuſpicioſus 29, 4, 5.
Suſpenſus ſc. in oculeo 15, 5, 13.
Syringes cavernae minutae terrarum 17, 7, 11.

T.

Tantum aberat, ut — cum 15, 3, 5.
Temere σχεδίως 14, 2, 10.

Tenacitas maligna parſimonia 17, 9, 7.
Tentare tenere 19, 6, 4.
Tentatae et *dentatae* confuſa 19, 6, 4.
Tentoria et *territoria* confuſa 16, 12, 59.
Teſſera ſollemnis 14, 2, 15.
Tirocinium tirones 30, 6, 1.
Totus pro omnis, tota facilitate 15, 1, 2. coll. 16, 12, 51.
Tranſenna, per tranſennam 20, 11, 22.
Typhones 17, 7, 4.

V.

Vanities 21, 1, 13.
Veiovis (nomin.) 17, 10, 2.
Vernacula ſcurriliter dicta 17, 11, 1.
Vernum ſc. tempus 18, 4, 1.
Vertices 14, 7, 2.
Veſci et *vinci* confuſa 24, 2, 6.
Videre (ἰδεῖν) ſalutare 14, 7, 10.
Vilitates 14, 6, 2.
Vinci et *veſci* confuſa 24, 2, 6.
Vires iuventutis ſuboles 15, 9, 7.
Virus (Genit.) 18, 4, 3.
Ultrimqueſecus 21, 12, 9.
Ulyxes dicebant veteres Latini 27, 8, 4.
Undabundus 17, 7, 11.
Volentes quicunque 18, 1, 4.
Urbs aeterna 14, 6, 1.
Utilis locuples Exc. §. 61.
Ut quaſi 15, 5, 3.

Y.

υ et οι confuſa 23, 6, 63.

IV.

INDEX AVCTORVM,

QVI IN COMMENTARIO ILLVSTRANTVR VEL EMENDANTVR.

(Prior numerus Tomum Commentarii, posterior paginam significat.)

A.

Acta Ephesini Concilii I, 439. 511.
Acta Martyrum Tarachi, Probi et Andronici I, 64. II, 216.
Aelianus I, 501.
Antoninus v. Itinerar. Antonini.
Appianus I, 522.
Apuleius I, 13.
Aristophanes Byzantius II, 333.
Aristophanes Comicus I, 475. II, 69.
Arnobius II, 36.
Arrianus I, 197.
Artemidorus I, 92.
Athanasius I, 99. 129. 376.
Athenaeus II, 15.
Auctor Panegyrici Constantio dicti I, 221. 423.
Avienus II, 55.
Aurelius Victor I, 242. 268. 271. II, 106. 393.
Ausonius II, 53.

B.

Basilius I, 66. 137.

C.

Caesar I, 284. 513.
Capitolinus II, 110.
Cassiodorus I, 349. II, 145.
Chronicon Alexandr. I, 451. II, 92.
Chronicon Reichersp. I, 413.
Chrysostomus I, 37. II, 68. 284.
Cicero I, 156. II, 364.
Claudianus I, 444. (bis)
Codex Theodos. I, 79. 80. 129. (ter) II, 214. 238. 273.
Collatio I. Carthaginensis II, 264.
Concilium in Trullo II, 272.
Constantinus I, 67. 287.
Cornelius Nepos II, 54.

D.

Damascius I, 73.
Dio Cassius I, 234. 253. 393. II, 87. 116. (bis) 274.
Diogenes Laertius I, 77.
Dionysius Alexandrinus II, 33.
Dionysius Halicarnass. I, 387.

E.

Epigramma inter Catalecta vett. Poett. I, 306.
Epist. 2. Concilii Aquileiensis I, 408.
Evagrius I, 473.
Eunapius I, 63. 75.
Euripides I, 466.
Eusebius I, 129. 473.
Eutropius I, 89. sq. 522. II, 70.

F.

Facundus II, 209.
Festus II, 182.
Firmicus I, 410.
Frodoardus II, 238.

G.

Gregorius Nazianz. I, 473.

H.

Hegeſippus I, 57. 396.
Herodianus I, 105.
Heſychius I, 276. II, 390.
Hierocles II, 380.
Hieronymus I, 131. 156. 377. II, 215.
Hilarius I, 28.
Hiſtoria Miſcella II, 140.

I.

Incerti ſcriptores apud Suidam I, 56. II, 54.
Inſcriptiones II, 209. 384.
Iordanes I, 91.
Itinerarium Antonini I, 177. 423. 432.
Itinerarium Burdegal. I, 423. II, 181. 182.
Iulianus I, 59. 114. 124. 176. ſq. 312. 482. 483. II, 5.

L.

Lampridius II, 274.
Leo I, 287.
Libanius I, 10. 52. 55. 91. 240. 273. 284. 393. 400. 402. II, 4. 61. 78. 86. 160.
Livius II, 74.
Lucanus I, 505.

M.

Marcianus Capella II, 209.
Menander Protector I, 206.

N.

Nicephorus I, 409.
Nonnus I, 22.
Notitia Africae II, 306. 310.
Notitia epiſcoporum, qui Chalcedonenſi Synodo ſubſcripſerunt I, 70. 320.
Notitia occidentalis imperii II, 88. 183.

O.

Ovidius I, 278. 409.

P.

Plinius I, 153. II, 25. ſq. 34. 63.
Plinius Secundus I, 431.
Plutarchus I, 101.
Pollio I, 235.
Porphyrius II, 71.
Procopius I, 80. 420.
Propertius II, 87.
Prudentius II, 217.
Ptolemaeus I, 166. 451. II, 264. 310.

R.

Rufinus I, 397.
Rutilius II, 146.

S.

Seneca II, 19. 68.
Sidonius II, 308.
Simplicius II, 29.
Socrates I, 272. 409. II, 351.
Sozomenus I, 137. 382.
Spartianus I, 382.
Stephanus Byzantius I, 17. 410.
Strabo I, 157. 513. 514.
Suidas I, 416. II, 276. (bis) 368.
Symmachus II, 205.
Syneſius I, 511.

T.

Tabula Pentingerorum II, 264.
Tertullianus I, 68. 152.
Themiſtius I, 353. II, 126.
Theophylact. Simocatta I, 11. 268.

V.

Varro I, 310.
Vegetius I, 222.
Vopiſcus I, 249.

X.

Xenophon II, 60.

Z.

Zonaras I, 399. II, 274.
Zoſimus I, 82. 195. 240. II, 14. 75. 86. 163. 363.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Commentarii T. I. p. 5. l. 34. pro IDEM leg. LINDENBROG.
Ead. pag. l. ult. pro GRONOV. ſcrib. LINDENBROG.
P. 84. §. 13. adde: Wakefield. ad Lucret. IV, 203. legi vult: veritatis enim abſolutus ſermo ſemper, ac *per* eſt ſimplex. ERF.
P. 93. l. 9. poſt IDEM adde: Wakefieldio ad Lucret. III, 218. legundum videtur: et cogitationibus *ſublectus*, i. e. ſummotus, quaſi ſe ſuffurans; vel: *nec* cogitationibus ſubiectus; ſed illud venuſtius eſſe iudicat. ERF.
P. 122. poſt l. 16. a fin. adde: *Seniauchus.* Reineſ. „Senoaldus appellatio Alemannica." W.
P. 128. l. 11. a fin. pro IDEM leg. VALES.
P. 136. l. 11. a fin. pro *eſt* leg. *eſſe.*
P. 167. poſt l. 4. a fin. adde: *Planiora* iudice Wakefieldio ad Lucret. V, 272. ſunt aequora. pro *quaeritans*, quod gloſſam ſapere ait, legendum exiſtimat *eluctans.* — Mihi verum videtur *eruptans*, quod cod. Regius exhibet, modo commate poſt *exitus* deleto iungas: *exitus viam ſibi molitur.* ERF.
P. 204. poſt l. 15. adde: Graeco more ſic ſcripſit, quo dicitur διδάσκειν τινὰ γήτρα, φιλόσοφον cet. Vitruvius VI. Praef. *eos viros bonos inſtituebant.* Epigr. adeſp. CCCLXXXVII. v. 3. ἀλλά μ' ἀνὴρ ἐμύησ' ἑλικωνίδα. Vid. Schaefer. ad Lambertum Bos p. 862. ubi et noſtri loci meminit. ERF.
P. 210. l. ult. poſt *dracones* adde W.
P. 232. poſt l. 4. adde:
31. *Occurrere*] Wakef. ad Lucret. IV, 1110. corrigit *accurrere.* ERF.
P. 240. poſt l. 23. a fin. adde: *Laipſo.* Reineſius: „Liup-giſo. Liup-ctis." W.
P. 272. poſt l. 13. a fin. adde:
Oculorum obtutu praeſtricto] Wakef. ad Lucret. IV, 135. malebat *praeſtructo.* ERF.
P. 303. poſt l. 29. adde:
17. *Armorum viriumque varium decus*] Wakefield. ad Lucret. IV, 981. legendum ſuſpicatur *virorumque*, i. e. tam fulgorem ſignorum, quam militum. ERF.
P. 337. in nota ad §. 8. pro lib. XXII. c. 4. leg. lib. XXII. c. 8. §. 41. et dele, quae in ima pagina ſubnotata ſunt.
P. 339. poſt l. 7. adde: Wakefield. ad Lucret. III, 930. coniecit: ſitim, qua *adurebamur.* ERF.
P. 341. poſt l. 26. adde: Wakefield. ad Lucret. III, 580. pro *deſluunt* legendum arbitratur *diffluunt.* ERF.
P. 389. l. 21. pro *ut* leg. *ne.*
P. 406. poſt l. 32. adde:

Cretio] Reineſius: „l. Oretio. Orelit inter Alamannos, quod etiam in Oreſtis appellationem deformavere.“ W.

P. 476. l. penult. pro *c.* 4. leg. *c.* 10.

P. 503. p. l. 27. adde:

22. *Squalentes nimia denſitate*] „i. e. horrentes et πεφρικυίας. Cf. Virgil. Aen. III, 23.“ Sic Wakefield. ad Lucret. II, 425. ERF.

P. 522. l. 5. Ad verba *Cyrenaicam ab Aug. provinciam factam* adſcripſit Reineſius: „Sic et Strabo 17. extr. et Dio L. 53. ab Auguſto octavam provinciam populi factam eſſe dicit Cretam cum Cyrenaica. W.

To. II. p. 30. l. 17. pro *Tillemontius* leg. *Tillemontium.*

P. 70. l. 10. pro 7. leg. 6.

P. 73. poſt l. 30. adde:

20. *Pro ſalute currentibus*] Sic Graeci τρέχειν τὸν περὶ ψυχῆς ſc. δρόμον vel κίνδυνον. Vid. Schaefer. ad Lambertum Bos p. 918. ERF.

P. 87. l. 3. pro 1440. leg. 1840.

P. 102. l. 5. poſt *indictum* adde: nec exigi conſuetum.

P. 149. poſt l. 17. adde: Praeter Pricaeum ad Appuleii Metam. p. 721. laudat Reineſius Gell. v, 14. (18?) Polyb. ap. Suidam in Ἔφεδρος: ἐπίπονον βίον συνεστήσατο καὶ ἀηδώδη. W.

P. 213. poſt l. 24. adde:

Maximinus]“ v. Iureti not. ad Symmachum Lib. 10. Ep. 1. Perperam Glandorp vocat Maximinum (?) — Ad Maximinum Correct. Tuſciae eſt l. 8. Cod. Theodoſ. de accuſ. et inſc. Gratiano et Dagal. Coſſ. Hinc emendanda eſt Inſcriptio l. 3. Cod. Theodoſ. de anno civili et pane gradili ad Maximum Praef. Annonae A. 365. Coſſ. Valentin. et Valente AA. item l. 4. de ſuscept. etc.“ Sic Reineſius. W.

P. 215. poſt l. 4. adde:

Olybrium Urbi Praef.] „A. 365. Coſſ. Valentin. et Valente AA. l. un. Cod. Theodoſ. de mancip. thermar.“ Sic Reineſius. W.

P. 237. poſt l. 20. adde:

Valentinus] „Zoſimus L. IV. c. 12. refert ad tempus, quo Gratianum Valentinianus adſcivit collegam.“ Reineſ. W.

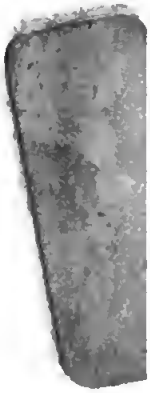

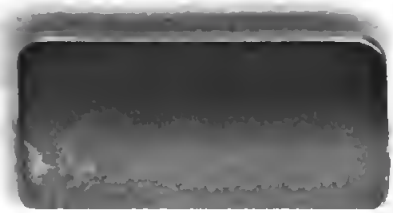

Digitized by Google